Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a

Uygarlığın Öyküsü

James Harvey Robinson

Charles Austin Beard

Donnal Vore Smith

retorik

Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a

UYGARLIĞIN ÖYKÜSÜ

UYGARLIĞIN ÖYKÜSÜ kitapları

1. İlk Çağ'dan Orta Çağ'a Uygarlığın Öyküsü
2. Orta Çağ'dan Yeni Çağ'a Uygarlığın Öyküsü
3. Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a Uygarlığın Öyküsü
4. Yakın Çağ'dan Günümüze Uygarlığın Öyküsü

Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a
UYGARLIĞIN ÖYKÜSÜ

JAMES HARVEY ROBINSON
CHARLES AUSTIN BEARD
DONNAL VORE SMITH

İngilizceden Çeviren:
İBRAHİM ŞENER

retorik

retorik

retorik / tarih

Kitabın Özgün Adı:
History of Civilization, Our Own Age

Yazarlar:
James Harvey Robinson
Charles Austin Beard
Donnal Vore Smith

Çevirmen:
İbrahim Şener

Sayfa Tasarımı:
Çelebi Şenel

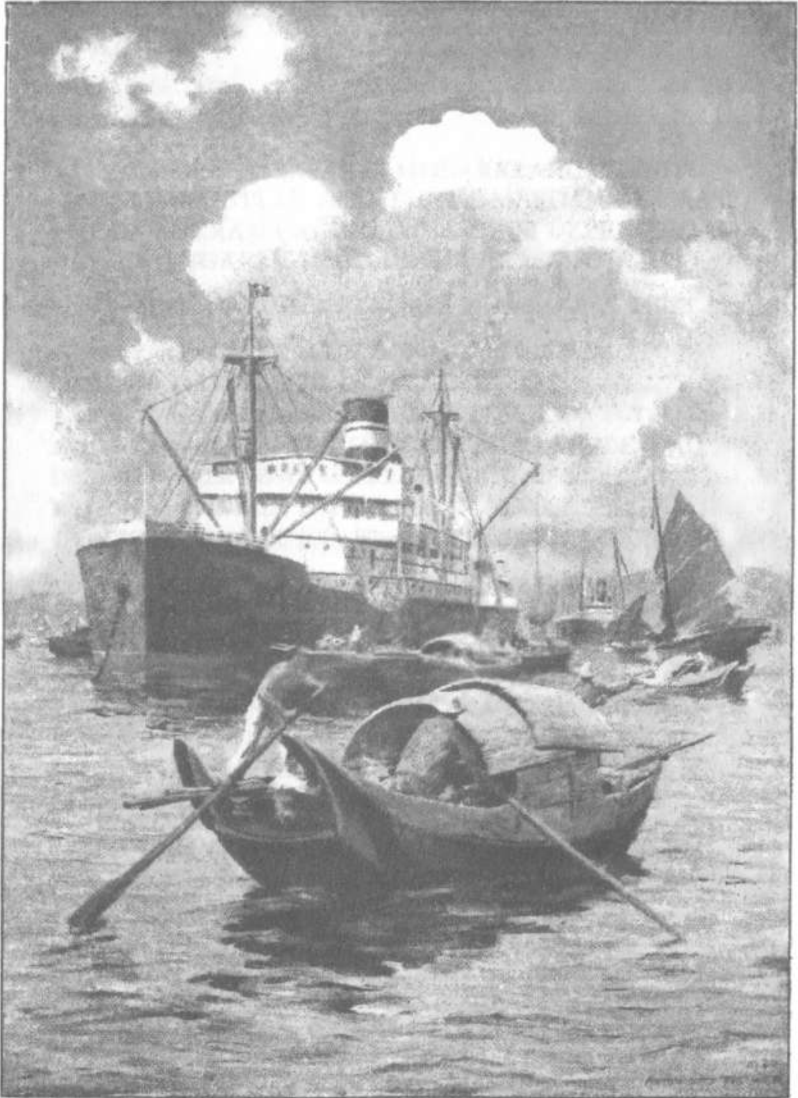
Kapak Tasarımı:
Doruk Can Koçak

ISBN: 978-605-74433-1-1

Baskı: Şubat 2022

Baskı Cilt:
Ertem Basım Yayım
Sertifika No: 48083

Doruk Yayınları
info@dorukyayinlari.com
www.dorukyayinlari.com
Sertifika no: 43738

Navlun Gemileri Yükleri Boşaltırken Hong Kong Limanında
Doğu ve Batı Bir Araya Geliyor

ANTON OTTO FISCHER TARAFINDAN YAPILAN BİR RESİMDEN

İçindekiler

Kısım İki • FRANSIZ DEVRİMİ'NİN HALKLARIN KRALLARA, SOYLULARA VE RUHBAN SINIFINA KARŞI UZUN MÜCADELESİNİN YOLUNU AÇMASI. KIŞKIRTMALAR VE SAVAŞLARIN NAPOLYON BONAPART LİDERLİĞİ ALTINDA UZAKLARA VE GENİŞ BİR ALANA YAYILMASI. TAHTLARIN SARSILMASI, AYRICALIKLI SINIFLARIN ALAŞAĞI EDİLMESİ VE ÇOK SAYIDA ÜLKENİN SINIRLARININ DEĞİŞMESİ

Kısım Üç • HALKIN KRALLAR VE İMTİYAZLI SINIFLARIN GÜCÜNÜ AZALTMAK İÇİN MÜCADELEYİ YİNELEMESİ, ÇEKİŞMEYİ ON DOKUZUNCU YÜZYILA TAŞIMASI VE BİRİNCİ FRANSIZ DEVRİMİ'NİN İDEALLERİNİN PEK ÇOĞUNU ELDE ETMESİ. DEMOKRASİ VE ULUSALCILIĞIN GELİŞMESİ

Haritalar Listesi

Önsöz

Bu cildin temel amacı Bölüm 1'de ifade edilmiştir. Mümkün olduğunca küçük bir kapsam içinde dönemin Avrupa uygarlığı ve onun dünyanın geri kalan kısımlarıyla olan hayata dair ilintisinin yazılı tarihini açıklama amacı taşımaktadır.

Çalışmanın hazırlık aşamasında en son eğitim uygulamalarının taleplerine ve öğrenim sorunlarına özel bir önem verilmiştir. Bu talepler arasında özellikle üçü önemlidir. Birincisi kullanılan dilde mümkün olduğunca basitlik üzerine vurgu yapılmasıdır. Bu gereksinimin karşılanması için düşünce ve biçem meselesine dikkat edilmiştir. Zor sözcüklerin kullanılması gerekli olduğunda çeşitli bağlantılarla yinelenen kullanım aracılığıyla anlamın güçlendirilmesi ve onlara doğrudan doğruya somut anlamlar verilmesi için bir çaba gösterilmiştir.

İkinci mevcut talep konuların kolayca ele alınabilecek şekilde basitleştirilmesi ve bütünlüklü hale getirilmesidir. Vurgunun değişen tonlarıyla bu şekilde düzenlenmiş kısımlara çok sayıda isim verilmiştir. Uygunluk açısından onlara "önemli konular", "sorunlar", "projeler" ve "üniteler" adı verilmiştir.[1]

Malzemenin öğretilebilir kurumları için bu isimler üzerine çok sayıda itiraz yapılmış olmasına karşın, ortak bir amaç onların tümünde görülür. Bu, Profesör Howard E. Wilson'ın ifade ettiği gibi "düşüncenin merkezî bir çekirdeği"[2] veya parçalanmış ve şaşırtıcı olguların bazı kontrol edilen idealar altında net ilişkiler oluşturmasıdır. Elbette, hiçbir kitap şimdi ortaya konan sorunun tümünü yanıt verecek boyutta olamaz. Dolayısıyla bu cildin birkaç kısmı genel ve özel amaçlara ilintili olarak bütüne daha yakın bir birlik oluşturma ve onlara bir bakış açısı sunma girişimidir.[3]

---

1 R. M. Tryon, *The Social Sciences as School Subjects*, ss. 456s.

2 "The 'Unit' in the Social Studies" *Junior High School Clearing House*, Eylül 1934.

3 C. A. Beard, *The Nature of the Social Sciences.*

Tarih eğitimdeki üçüncü eğilim öğrencilerin ilgisini çekecek ve düşünme oluşumlarını harekete geçirecek alıştırmalar ve soru türleri oluşturulmasıdır. Her ne kadar aklı kullanmak için tarihsel olguların bilinmesi gerekse de bu olguları ezberlemekten ziyade onları bilgelik edinimi için bilmek zorundayız. Bu nedenle, her bir bölümün sonuna düşünme ve tartışmayı harekete geçirme amacıyla özel sorular konulmuştur.

Daha az önemli olmayan şey tarihin uygun bir şekilde odaklanılmış sosyal bilimlerde öğretim üzerine konu keşfinde kullanımı için gösterilen çabadır. İlerleyen sayfalarda bu da sürekli olarak göz önünde bulundurulmuştur. Çeşitli bağlantılarda, gerçek kullanımdaki içerikleri ortaya konarak, çağdaş sosyal ve ekonomik sorunların tartışılmasında görünen terimlere somut anlam verilmiştir.

Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a

UYGARLIĞIN ÖYKÜSÜ

Kısım Bir

HALKLARIN MONARKLARIN ELİNDE BULUNAN MUTLAK EGEMENLİĞE MEYDAN OKUMASI VE DEMOKRASİ ÇAĞINI BAŞLATMASI ÜZERİNE BATI UYGARLIĞINA DAİR BİR ARAŞTIRMA

Bölüm 1'de Modern Çağ'ın keşfini ortaya koymadan önce Rota Çizelgesi ele aldık. Biz neden geriye dönüp tarihe bakarız? Neden geçmişe bakarız? Araştırmayı nasıl yaparız? Ardından Fransa'da bir mutlak monarşi incelemesi yaptık. Orada gördüğümüz şey Mutlakıyetin bir başkaldırı olarak gördüğü demokrasi mücadelesiydi. Bakışımızı Fransa'daki monarşiden Rusya, Prusya ve Avusturya'daki monarşiye çevirdik ve bu güçlerin yükselişinin izlerini takip ettik. Araştırmamız bizi okyanusun ötesine yönlendirdi. Engin dünyanın pek çok kesiminde ticaret ve sömürgeler üzerine savaşan Avrupa ülkeleri olduğunu bulduk. Avrupa uygarlığı uzak diyarlara genişlemektedir. Amerika kıtasında Birleşik Devletler cumhuriyeti doğmuştur. Avrupa halkları kısa sürede karışıklık yaşayacağı için onların Fransız Devrimi'nden önce nasıl yaşadıklarını araştırdık. Bilim ve eğitim yeni bilgi ve yeni fikirler getirmektedir. Bunlar eski düzende Reform taleplerine yol açar. Kargaşa Avrupa'nın dışına taşar. Saraylarındaki krallar bile reform talebini duyar ve en azından kısmen halka hitap eden talepleri karşılamaya çalışır. Büyük değişiklikler meydana gelmek üzeredir. Despotlar Devrimi önlemek için ne yapmaktadır? Artık Batı Avrupa'daki ilk büyük demokratik devrimi keşfetmeye hazırız.

XIV. Louis Versay Sarayı'nın Balo Salonunda Dans Gösterisini İzliyor

BÖLÜM I • SOSYAL BİLİMLER İÇİN ARKA PLAN OLARAK TARİH

Günümüzde eğitimin en önemli görevlerinden biri kişileri bulacakları dünyadaki yaşantı için hazırlamaktır. "Sosyal bilimler" adı verilen bu konulara daha fazla dikkat verilmesinin istenmesinin nedeni budur. Sosyal bilimler nedir ve onların hedefi nedir? Kabaca ifade edilirse, onlar insanların birbiriyle ve kendi fiziksel çevreleriyle ilişkilerini anlamalarını sağlayacak eğitim branşlarıdır. Bu ilişkilerin pek çok formu vardır. Bazılarının yönetim birimleriyle yapılması gerekir. Vatandaşlık hakları ve uluslararası ilişkiler bu türdendir. Onlar "siyaset" terimi içinde ele alınır. Başkaları üretim, satış ve değerli malların kullanımını içerir; onlar toprak, sermaye, ücretler, çalışma saatleri, kârlar ve mülk konularına değinir. Bunlar "ekonomik" ilişkiler olarak bilinir. Daha da başkaları aile, din, bilim, eğitim, sanat ve insanoğlunun çok sayıda insancıl menfaatlerine ilişkindir. Kolay olması için, onlar sosyoloji bilgi alanı içine konur. Bu eğitim branşlarına –siyaset bilimi, ekonomi ve sosyoloji– insanların toprak, su, dağlar, mineraller, bitkiler, hayvanlar ve başka "dünyevi olgular" ile olan ilişkilerini betimleyen sosyal coğrafya ilave edilmiştir. Tüm bu konuların bazı bilgileri bugün var olduğu şekliyle dünyada yaşamak ve akıllıca eylemde bulunmak isteyen her birimiz için gereklidir.[4]

Bir Sosyal Bilim Olarak Tarih. Tarihin çağdaş siyaset, ekonomi ve sosyal meseleler ile doğrudan bağlantıları vardır. O da insanların birbiriyle ve "dünyevi olgular" ile olan ilişkilerine dair bir sosyal bilimdir. Ancak, diğerlerinden farklı olarak, onun işlevi siyaset bilimi, ekonomi, sosyoloji ve sosyal coğrafya tarafından betimlenen mevcut ilişkilerin kökenini ve gelişimini mümkün olduğunca açıklamaktır. Tarih, ulusların, yönetimlerin, endüstrilerin, uluslararası ilişkilerin ve her türden sosyal kuruluşların oluşumu ve gelişimine dair konuları araştırır. Tarihçiler yaptıkları araştırmalarda zaman içinde geçmişe ve coğrafyanın dışına yönlendirir. Örneğin Birleşik Devletler bu kıta üzerindeki üç yüz yıldan daha fazla zamana uzanan olayların neticesidir. Amerikan

4 C. A. Beard, *A Charter for the Social Sciences* ve *The Nature of the Social Sciences*; Isaiah Bowman, *Geography in Relation to the Social Science* (Amerikan Tarih Kurumu Komisyonu'nun Sosyal Bilimler üzerine yayını).

anayasasının taslağı ilkin 1787 yılında yapılmıştır. Ancak Amerikan ulusu Avrupalılar tarafından ve esasen Avrupa kökenli halklardan oluşmuştur. Bu durumda –dil, din, siyasi fikir, gelenekler ve alışkanlıklar açısından– Avrupa uygarlığının bir yan ürünüdür. Dahası, çok sayıda ulustan oluşan bir ulustur ve dünyanın tüm önemli ülkeleriyle sürekli olarak temas halindedir. Avrupa'nın savaşları, endüstrisi, ticareti, bilimi ve edebiyatı dünyanın tüm diğer kısımlarındaki halkların düşünce ve eylemi üzerinde bir etkiye sahiptir. Bunun sonucu olarak, eğer gündelik hayatımız ve sosyal bilimlere ilişkin olayları, gelenekleri ve uygulamaları anlamak istiyorsak, dünya tarihini çağdaş tarih çalışmasına genişletmek gereklidir.

Bugünün Uygarlığı. Eski Dünya'ya dair meseleleri zihnimize canlı bir şekilde getiren bir şeyi her gün görürüz veya duyarız. Gazete ve dergilerdeki makaleler ve radyoda yayınlanan haberler okyanusların ötesindeki olayları ve kişileri her gün aktarır. Gazete okumasak veya televizyon izlemesek bile, komşularımızdan bazı havadisler duyarız. Her taraftan haberler gelir. Tahtını kaybeden krallar veya halk tarafından devrilen diktatörler haber olur. Avrupalı güçler Afrika veya Asya'da ticaret hâkimiyeti ve toprak kazanma arayışındadır; onlar dünyanın uzak kesimlerine askerler ve savaş ödenekleri gönderir. Avrupalı sermayedarların sözcülerinin yaptığı büyük toplantılarda yurtta ve yurt dışında bazı konularda yurtsever coşkunluk yükselir. Bu, ulusalcılığın ruhunu gösteren bir coşkudur. Neredeyse sonu gelmez bir akım halinde ilerleyen askerlerin, savaş tehlikesinin ve Avrupalı yönetimler arasındaki ittifakın haberleri gelir. Gazete sütunlarında görülen haberler piyasalarda yer alan sıkıntıların ve işsiz kalan milyonların durumunu anlatır. Londra, Paris veya Moskova'da bir araya gelen bilim insanları astronomi, kimya, tıp veya başka bilgi branşlarındaki yeni keşifleri ortaya koyar. Neredeyse her çeyrek dönemde endüstride, bankacılıkta veya çalışma konularında reforma dair yeni planlar görülür. Notlar alan veya gazete kupürü toplayan herhangi biri bunların ne denli çok sayıda Avrupa'ya ilişkin olduğunu gördüğünde şaşıracaktır.

Avrupa'daki Olaylar Hepimizi Etkiler. Her ne kadar Avrupalıların meseleleri Amerikalılara uzak görülse de onlar yaygın bir şekilde farkına varıldığından daha fazla etki yapar. Hiç kuşkusuz onların bazıları önemsizdir fakat başkaları bizim hayatımızı ve çalışmalarımızı doğrudan ilgilendirir. Onlar bizim uğraş alanlarımıza, düşüncelerimize ve iyilik halimize dokunur. Örneğin, Güney'deki çiftçiler mümkün olduğunca çok pamuk hasadı yapmak ve bunun büyük bir kısmını Avrupa'ya satmak ister. Batıdaki buğday çiftçileri Avrupalıların daha fazla buğday satın almalarının umudunu taşır. Kuzeydoğudaki imalatçılar otomobiller, elektronik cihazlar ve başka ürünler için kendi Avrupa pazarlarını genişletmek ister. Eğer Avrupa müreffeh değilse, eğer Avrupalı ülkeler Amerikan mallarına yüksek gümrük tarifesi koyarsa, Birleşik Devletler'deki tarım ve endüstri bundan etkilenir. Eğer bilim alanında yeni bir keşif veya yeni bir buluş yapılmışsa, Eski Dünya'da patenti alınan ürün hızla okyanus ötesine geçecek ve tanıtılacaktır. Avrupa'da önemli bir yeni kitap yazılmışsa Amerika'da ilgi görecektir. Avrupalı reform fikirleri başka yerlerde bir tartışma yaratacaktır. Her gün bazı Amerikalı vatandaşların Avrupalı düşünceleri "yabancı" oldukları gerekçesiyle eleştirirken başka vatandaşların bu fikirleri taklit etmeye değer bulduklarını görürüz. Ardından, bir kez daha Avrupa ulusları, 1914'te olduğu gibi, savaşa girme tehdidi içinde olduklarında, göz önüne alınması gereken sorular ortaya çıkar. Biz savaş dışında kalabilir miyiz? Kalabileceksek, nasıl? Kalmayacaksak, neden? Bizim ülkemizdeki olayları takip eden herhangi biri hızlıca onların Eski Dünya'dan gelen haberlerle bağlantılı olduğunu görecektir. Her ne kadar, Amerikalılar kendi asıl enerjilerini haklı olarak yanı başlarındaki sorunlara adamış olabilseler bile, onlar Avrupa'da olup bitenlere zihinlerini kapatamazlar. Küçük veya büyük ölçekte, Avrupalılar tarafından söylenen veya yapılan şeyleri hesaba katmak zorunda olacaklardır. Ve üstelik, çoğu Amerikalı, yakın tarihli ve uzaktan Avrupa kökenlidir.

Avrupa Meselelerini Ele Almanın Sebepleri. Her ne kadar, onlar bizi etkilese de, rastgele seçilen manşetler, fotoğraflar ve dergi

makaleleri kendi içlerinde anlamsız bir karmaşa şeklinde görünür. Onlar yalnızca anlık fotoğraftır. Eğer onları anlarsak, parçaları bir araya getirmeli ve günün haberleri içinde olmayan başka olgularla onları birleştirmek zorundayız—bunlar dünün veya yıllarca öncenin olgularıdır. Yalnızca onları belirli bir düzene göre ayarlayıp uzun süre ve sabırla üzerinde çalışırsak, onların içindeki anlamı buluruz. Bu durumda, Avrupa'daki olayları çalışmak için ilk neden onları anlama çabasından gelir. Avrupa'da söylenenlere ve yapılanlara dikkatimizi vermenin ikinci –ve çok önemli bir– sebebi bizim hayatımızı ve çalışmamızı etkileyecek olmasıdır. Gümrük tarifeleri, göçmenlik, silahlanma, başka uluslara verilen krediler ve Amerikan malları için pazarlar gibi meselelere ne zaman dokunsak, Eski Dünya'daki fikirler, yasalar ve eylemleri göz önünde bulundurmak zorunda oluruz. Eğer Birleşik Devletler'deki yönetim, endüstri, tarım ve eğitim akıllıca ve iyi bir şekilde gerçekleştirilirse, bu durumda Eski Dünya'da ortaya çıkmış olaylara ilişkin ayarlamalar burada yapılmalıdır. Böylelikle, Avrupa'daki bir bilgi bizim ülkemizde hem kamu hem de özel sektörde bilinmesi gereken bir bilgidir.

Anlama Yönünde Bir Araştırma Bizi Zaman İçinde Geriye Bakmaya Yönlendirir. Avrupa'dan gelen haberleri anlama arayışı içinde olarak, geriye doğru bakmaya mecbur kalırız. Olaylar, sebebi olmaksızın günlük veya saatlik bir şekilde "yalnızca meydana gelmez." Öyle olsaydı, Fransızlar birdenbire Almanca konuşmaya ve İtalyanlar kutup ayılarını ehlileştirmeye başlardı. Günün olayları daha önce söylenen ve yapılan şeylerin neticeleri veya patlak vermesidir. Önce gelen olayların bazıları tarihte çok geriye giden uzun bir dizilim içinde yer alır. Örneğin, Roma'daki Papa kendi kilisesine bağlılığa dair bir mektup yayınladığında, yaklaşık iki bin yıl önce kurulmuş olan bir din adına eylemde bulunmaktadır. Yahudiler bazı Avrupa ülkelerinde özgürlük mücadelesi verdiklerinde, yine daha eski olaylar –İsa'nın doğumundan iki bin yıl öncesine kadar uzanan olaylar– belirleyici olmaktadır.

Diğer taraftan, günün haberlerinin pek çok kısmı üzerine ışık tutmak özellikle daha yakın tarihli geçmiş açısından önemlidir—bu

kitapta günümüze nispeten daha yakın tarihli bir dönem ele alınacaktır. Makine endüstrisinin temelini oluşturan buhar motoru ilkin on sekizinci yüzyılda fabrika çarklarında kullanılmıştı. Mevcut Fransız Cumhuriyeti 1871'de kurulmuştur. Rusya'da Sovyet Devrimi 1917'de olmuştur. Almanya'da Hohenzollern ailesinin devrilmesi bir yıl sonra olacaktır. Avrupa haritası Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra 1919'da yapılan yeni düzenlemelere dayanır. İki veya üç yüzyıllık geçmişin bu türden nitelikleri günümüzün Avrupa'sını açıklamaya yardımcı olur. Bu nedenle bu cilt daha yakın tarihli çıkış noktalarına vurgu yapacaktır. Kitap antik dönem ve ortaçağdan gelen idealar, gelenekler ve uygulamaların öyküsünü günümüze taşır. Ancak başka idea, ilgi alanları ve geleneklerin eskilerine nasıl ilave edildiğini ve daha yeni oluşumların bu mirasın bazı kısımlarını nasıl değişikliğe uğrattığını veya yok ettiğini gösterir. Kitap bizim kendi günümüzde ve saatimizde meydana gelen daha yakın tarihli olayların izini sürer.

Bu Nedenle Biz Tarih Çalışması Yaparız. Mevcut olayların açıklanmasında geçmişe döndüğümüzde yazılı tarihten faydalanırız. Bu tarih bazı açılardan bizim kendi hayatlarımızın belleği gibidir. Eğer ileri gitmek istiyorsanız kendi kariyerinizdeki olayları hatırlamanız gerekir. Geçen yıl sizin başınıza gelen şeyler bu yıl ne yaptığınızı açıklamaya yardımcı olabilir. Eğer kendi geçmiş hayatınızı unutursanız, çalışma alanında ve gündelik hayatınızda ümitsizce kaybedersiniz. Kendinizi Birleşik Devletler'de, Kanada'da, Avustralya'da veya Büyük Britanya'da bulmuş olabilirsiniz. Yalnızca tarih oraya nasıl geldiğinizi ve bu ülkelerin bu dile, yaşam tarzlarına, geleneklere, endüstriye ve yönetimlere nasıl sahip olduklarını açıklayabilir. Aşikâr bir şekilde eğer kendi yaşadığımız günde olanların herhangi net fikirlerine sahipsek, bunu tarihe –yani insanoğlunun kendi öyküsünün belleğine– borçluyuz. Benzer bir şekilde, eğer bugün karşı karşıya kaldığımız sorunların herhangi net ideasına sahipsek, onların geçmişte nasıl ortaya çıktığını görmek zorundayız; çünkü onlar berrak gökyüzünde bu sabah birdenbire ortaya çıkmamıştır. Bu sorunlar, tıpkı mevcut olaylar gibi, geçmişin fikirleri ve eylemlerinden gelişmiştir.

Kendi Çağımızın Başlıca Özellikleri. Günümüzün olaylarını ve onun meydana getirdiği sorunları düzene sokmaya çalıştığımızda, onların geniş gruplar oluşturduğunu buluruz. Bazıları ulusların yönetimlerine yani krallara, diktatörlere, parlamentolara, seçmenlere, politik liderlere –onların konuşmalarına ve eylemlerine– aittir. Diğerleri, kısaca *emperyalizm* diye adlandırılan dünyanın başka kesimlerindeki ticareti ve toprakları ele geçirmeye çalışan yönetici ve iş insanlarının çabalarından doğar. Bir üçüncü sınıf endüstri ile bağlantılı olayları –fabrikaların faaliyetleri, emek istihdamı ve sermaye ve çalışan ilişkilerini– ortaya koyar. Kavraması daha zor fakat yine de çok gerçek olan bir şey belirli bir ülkede yaşayanları birbirine daha fazla yaklaştırmak için yurtsever coşkuyu yükseltmek amacıyla tasarlanmış olan konuşmalar, geçit törenleri, sunumlar ve olaylardır. Biz bunları *ulusalcılık* başlığı altında toplayabiliriz. Laboratuvarlardan, kütüphanelerden ve araştırma görevlilerinin çalışmalarından doğa ve insanlığa dair –bizim fikirlerimizi ve gelenekleri değiştiren– sürekli bir *yeni bilgi* akışı olmaktadır. Bizim çağımızın bir başka niteliği sürekli olarak *reform talebi* olmasıdır—insanlığı ortak bir paydada buluşturmak için meseleleri yeniden düzenleme yönünde çabalar yürütülmektedir. Bireylerin ve ulusların hayatlarının yazgısı *savaş ve barış* durumu oluşturacak şekilde benzer tartışma ve eylemlerin her zaman mevcut olmasıdır.

Bizim Dönemimizdeki Avrupa Tarihi Eğilimleri. Zamanımızın bu niteliklerinin mevcut durumuna gelmesi zaman içinde uzun bir gelişim sürecinden geçmiştir. Geçmiş yıllarda yaşanan bu eğilimler aracılığıyla ilerleyen sayfalarda özetleyeceğimiz olaylar meydana gelmiştir.

Krallar, soylular ve ruhban sınıfı erkeklerin yanı sıra kadınları da içeren halk kitlelerinin yönetimi anlamına gelen *demokrasi*nin yükselişi ve gelişimiyle kendi ayrıcalıklarının pek çoğunu kaybetmiştir. Avrupa tarihinin büyük bir kısmı bu başlık altında anlatılabilir. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca monarşi ve demokrasi arasındaki mücadele devam etmiştir. O, çeşitli dönemlerde farklı formlar almıştır fakat çekişme neredeyse

tüm monarkların devrilmesine kadar sürekliliğini korumuştur. Almanya, Avusturya ve Rusya'da olan monarşi bile, 1918'de biten Birinci Dünya Savaşı sürecinde sona ermiştir. Yirminci yüzyılda, yönetim biçimleri ve işlevleri üzerine eski çekişmeler diktatörlere karşı demokrasi mücadelesi yönünde yeni dönüşler yaşamıştır.

Avrupalılar dünyanın dört bir köşesine gitmiştir. Onlar Hristiyanlığı yaymıştır. Ticaret yapmıştır. Asya, Afrika, Amerika ve yedi okyanusun adalarındaki bölgeleri fethetmiş ve ilhak etmiştir. Ticaret ve toprak üzerine ulusların bu rekabeti, Avrupa'nın bu genişlemesi *emperyalizm* diye adlandırılmıştır. O, yüzyıllar boyunca devam etmiştir. Halen devam etmektedir. Tarihin bu evresi ele alınmadan ne Avrupa'daki ne de dünyadaki bugünün olayları anlaşılabilir.

Yaşadığımız dönemin Avrupa'sını açıklamak konusunda yüksek öneme sahip olan husus *endüstrileşme*nin –buharlı motorların, elektrikli makinelerin ve başka buluşların– gelişidir. Onlar toprağın pulluk ile kazılması ve mal üretimine dair eski yöntemleri altüst etmiştir. Yeni sınıflar yaratmıştır. Kablolar, uçaklar ve radyo aracılığıyla Avrupa ve dünyanın tüm kesimlerini birbirine bağlamıştır. Mal üretimini artırmıştır. Yeni mallar üretilmiştir. Eski günlerde kralların bile keyfini süremediği konfor ve rahatlıkları insan kitlelerine vermiştir. Dünya ticaretini, ihracat ve ithalatı harekete geçirmiştir.

Bu değişiklikler aracılığıyla *ulusalcılık* –ya da her bir ırk veya halkların yabancı bir hükümetin tahakkümünden özgür olma arzusu– gelişme göstermiştir. Almanların, İtalyanların, Polonyalıların, Çeklerin, Sırpların, Bulgarların ve başka halkların birlik ve bağımsızlık kazanma mücadelesi tarih içinde büyük bir yer kaplar. Ve bu türden mücadelelerle oluşan ulusal ruh Avrupa'daki olaylar üzerinde güçlü bir etkisini halen göstermektedir.

Avrupalılar, tarihin gidişatı içinde, dünya halkları, onların geçmişleri, toprağın altındakiler, yukarıdaki yıldızlar, toprağın kimyası, bitkiler ve hayvanlar ve insanlığa dair her başka ilgi alanı hakkında *yeni bilgiler* edinmiştir. Bu bilginin gelişimi –bilim insanlarının, gezginlerin, akademisyenlerin ve insan zihninin sonsuz

sorgulamasının çalışması– Avrupa tarihinin önemli bir kısmını oluşturur. Bilgi yalnızca kitaplarda görünmez. O, tarıma, endüstriye, gündelik hayata ve savaşa uygulanmıştır. Avrupalıların farklı dönemlerde yapmış olduğu şey kısmen onların bilgisine ve bunu yönelttikleri hedefe bağlı olmuştur.

Benzer bir şekilde Avrupa tarihi boyunca ilerlemek şu ya da bu şekilde *reform talebi* şeklinde olur. On sekizinci yüzyılda bu talepler esasen kralların, soyluların ve ruhban sınıfının gücünü azaltmak veya tümüyle ortadan kaldırmak şeklinde olmuştur. Daha sonra "sermaye ve emek arasında çatışma" diye adlandırılan şeye dönüşmüştür. Bu, işçilerin endüstri aracılığıyla üretilen zenginlikten daha büyük bir pay olma çabasıdır. Günümüzün Avrupa'sını anlamak isteyenler bu talepleri iyi öğrenmelidir. Bazen barışçıl yöntemlerle ve zaman zaman devrimler aracılığıyla bunların pek çoğu gerçekleştirilmiştir. Bir talep seti elde edilir edilmez genellikle bir başkası ortaya çıkmıştır. Onlarla bağlantılı olan idealar her zaman mayalanma durumundadır ve kısmen yapılan şeyleri açıklamaktadır.

Dönem dönem *savaşlar* patlak vermiştir. Savaşlar barış-zamanı rekabet ve hırslarından kaynaklanır. Onlar genellikle ülkelerin sınırlarında değişiklikler doğurmuştur ve yönetim, endüstri ve yaşam şeklinde çok sayıda değişime yol açmıştır. 1700 yılından beri Amerika kıtaları dahil olmak üzere yerkürenin neredeyse tüm halklarını kapsayan dünya savaşları beş kez olmuştur. Savaş korkusu nedeniyle *barış hareketleri* gelişmiştir. 1919'da nihayetinde Uluslar Birliği oluşturacak şekilde arabulucu kuruluş ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak, *savaş* ve *barışın* öyküsü günümüz dünyasını anlamak için araştırma konusu haline gelmiştir.

Olayların Eğilimlerindeki Dönemler. Tüm bu eğilimler veya yönelimler birbirinden ayrı bir şekilde akmaz ve aynı şekilde yıllar içinde aynı denizi oluşturur. Onlar her bir belirli anda birbiriyle ilintilidir ve bir nitelikteki değişiklikler bir diğerindekinden daha büyük olabilir. Örneğin on dokuzuncu yüzyılda kralların ve soyluların yazgısı makine endüstrisinin yükselişiyle ve iş insanları

ve endüstri işçilerinin daha büyük sayılarda ortaya çıkışıyla bağlantılıydı. Bir dönemde monarklar tarafından yönetim onlarca yıl boyunca yaklaşık aynı tarzda gerçekleşmişken, bilgi ve düşünce alanındaki değişiklikler aceleci adımlarla ileri doğru gidebilmiştir. Böylece Avrupa tarihindeki bu önemli trendlerin gidişatının izini sürerek, her biri en fazla öne çıkan nitelikler ile karakterize edilen zamanın tüm dilimi dönemlere ayrılarak kolaylık sağlanmıştır. Bu dönemlerin özellikleri veya eğilimlerin göze serilmesindeki sahneler bu cilt ve bir sonraki ciltte yedi kısımda ele alınmıştır.

Bütün ve Parçalar. Bu durumda iki cilt için tek bir amaç belirlenmiştir. Bu amaç bizim yaşadığımız dönemin ve onun sorunlarının açıklanmasıdır. Olguların doğası, çalışma uygunluğunun yanı sıra, bizi bu ve sonraki cildi kısımlara, bölümlere ve kesitlere ayırmaya zorlamıştır. Her bir kısım, bölüm ve kesit kendi içinde bir bütünlüğe, bir merkezî temaya sahiptir. Ancak tek başına ayakta durmaz. O, bütün ile ilintilidir.

Bu şema altında çalışmaya yön vermek için, her bir kısım kendi içeriğine dair kısa bir özetle başlar. Özet bir kılavuzdur: okuyuculara birbiri ardına olan bölümlerde neyi bulacaklarını söyler ve genel plan içinde kısmın anlamını kavramada onlara yardımcı olur. Ardından her bir bölüm kendi içeriğine dair kısa bir özetle başlar. Bu da takip eden sayfalar için bir kılavuz olarak tasarlanmıştır.

Bu özetler karakteristik özellik açısından zorunlu olarak genel yapıdadır. Çok sayıdaki somut olgu, isim ve kişiyi kapsaması için geniş terimler kullanılmıştır. Ancak eğer bu özetler dikkatli bir şekilde ele alınırsa, ayrıntılara hâkim olma konusunda yardımcı olacaktır. Onlar yolculuğun ana hatlarını veren genel bir harita gibidir; ve eğer her bir kısım veya bölümün özeti ayrıntılar dikkatli bir şekilde çalışıldıktan sonra yeniden okunursa, yeni bir anlam kazanır ve ayrıntıların zihinde daha yakın bir şekilde bağlanmasına hizmet eder.

Sorular ve Alıştırmalar. Her bir bölümün sonunda bulunan sorular ve alıştırmalar bile bölümün ve kitabın amacıyla ilintilidir.

Birkaçı yalnızca bilgi testleridir. Onlar okuyucuların belli başlı ilintili olguları bilip bilmediğini keşfetmek için hazırlanmıştır. Daha sonra vurgulanması ve anlamının açıklanması gereken temel ve zorlu terimlerin bir listesi vardır. Üçüncü alıştırma türü *Yol Gösterici Sorular* içerir. Onlar önceden ele alınan ve ilerleyen bölümlerde ele alınacak olan olaylar arasındaki bağlantılara ilişkin düşüncelere *yönlendirir*. Tüm öykünün canlı tutulması amacıyla seçilmiştir. Bunları *Tartışma Konuları* takip eder. Tartışma Konuları bölüm içinde ortaya konan olaylar ve konular hakkında düşünmeye davet etmek için düşünülmüştür. Son olarak *Öğrenmede İlave Deneyimler* elde edilmesi için hazırlanmış kısım vardır. Harita yapmak veya ansiklopediden ve başka kitaplardan yeni bilgilere bakmak için oluşturulmuştur. Bir şeyi bulma sanatı her eğitimli kişinin donanımının bir parçasıdır. Onun artan bilgiye ulaşma ve bağımsız sorgulama yapabilmek için işlenmesi gerekir.

Yöntemin Kendisi Eğitimimize Katkıda Bulunur. Bu cildin çalışılması aracılığıyla öğrenilen olguların herhangi birinden tümüyle ayrı bir şekilde çalışmada kullanılan yöntemlerin bizim eğitilmemize yardımcı olması gerekir. Eğitimli bir kişi bir şeyi diğerinden ayırabilir; ayrımlar yapabilir ve ilintileri görebilir. Gündelik hayatta ve teknik kitaplarda kullanılan sözcüklere zengin, bütünlüklü bir anlam verebilir çünkü her bir sözcüğün içerdiği çok sayıda ayrıntıyı bilmektedir. Ona göre, "monarşi", "demokrasi", "emperyalizm", "ulusalcılık", "bireycilik", "sosyalizm" ve "faşizm" gibi sözcükler yalnızca müphem sesler değildir; ona göre, onlar kendileri tarafından kapsanan idealar ve uygulamalar terimlerinde gerçek anlama sahiptir. Eğitimli kişi tümelden tekile ve tekilden tümele nasıl gideceğini bilir. Ayrıca bağımsız araştırma aracılığıyla kendisi için aradıklarını bulma kabiliyetine sahiptir ve olgulara referans vererek onları tartışabilir. Bunun sonucu olarak, tarih bilimi ekonomi, insan hakları ve başka sosyal bilimlerde kullanılan terimlerin bilgisini edinmek için, bizim dönemimizin bilgisini elde etmede ve gündelik hayatta faydalı olan zihinsel kuvvetler geliştirmede kullanılabilir. Bu şekilde ele alındığında, tarih yalnızca tozlu şeylerin birlikte dizildiği eski

bir almanak değildir. O, bizim dönemimizin bilgisi için canlı bir kılavuz ve okuyucuların kamu ve özel sorumlulukları için kabiliyetlerini keskinleştirmede bir destektir.

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bizim gazetelerimize Eski Dünya'ya dair olayların haberlerini görür müsünüz?

2. Bizim tarım ve endüstrimizin hangi branşlarında Avrupa piyasalarına mal satılmaktadır?

3. Dünya meselelerini çalışmak için iki sebep gösterin.

4. Bugünün olaylarını anlama yönünde bir çaba neden bizi zamanda geriye doğru yönlendirir?

5. Modern çağın başlıca niteliklerinin bir listesini yapın.

6. Tarih içinde bir eğilim ifadesiyle neyi kast ederiz? Bazı trendlerin listesini yapın.

7. Modern çağı parçalara ayıran *dönemleri* gösteren bu cildin kısımlarının başlıklarını verin. Tarih neden dönemlere ayrılır?

8. Bizim çalışmamızın yüce amacı nedir?

9. Kısım, bölüm ve kesitlerin bu amaçla nasıl ilintili olduğunu görmek için içindekiler tablosunu inceleyin.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *gümrük tarifesi, silahlanma, göçmenlik, hükümet, monarşi, demokrasi, emperyalizm, ulusalcılık, endüstrileşme, bilim, sermaye, emek.*

TARTIŞMA KONULARI

1. Tarih yalnızca eski bir almanaktır.

2. Bir tarih bilgisi olmaksızın, biz kendi çağımız hakkında bilgisiz oluruz.

3. Amerikalıların başka ülkelere dikkatini vermesi gerekmez.

4. Başkan Franklin D. Roosevelt yabancı ülkelere ilişkin olarak bir "iyi komşu" politikası sürdürmeyi istediğini söylemişti.

İyi bir komşu olmak Birleşik Devletler'in avantajına olan bir durum mudur?

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Başka ülkelerdeki olayları veren bazı gazetelerden kupür kesin ve onları konularına göre sınıflandırın.

2. Başka ülkeler üzerinde bir etkiye sahip olan Amerikan söylem ve eylemlerini veren kupürler kesin.

3. Birleşik Devletler'den başka ülkelere gemi, kablo ve hava rotasını gösteren herhangi bir harita bulup bulamayacağınızı araştırın.

4. Çağdaş Avrupa tarihinde hâlihazırda bildiğiniz önemli tarih ve olayları veren bir tablo yapın.

BÖLÜM II • FRANSA'DA XIV. LOUIS YÖNETİMİ ALTINDA MUTLAK MONARŞİ

TÜM FRANSIZ HALKININ TEK YÖNETİM ALTINDA TUTULMASI • XIV. LOUIS'NİN KONFOR, ENDÜSTRİ, SANAT VE EDEBİYATI DESTEKLEYEREK KENDİ GÖRKEMİNİ ARTIRMASI • LOUIS'NİN SAVAŞLA TOPRAK VE ŞAN ARAYIŞI • LOUİS'NİN TORUNU İÇİN İSPANYOL TACINI ELE GEÇİRMESİ

Üç nedenle, biz konuyu XIV. Louis yönetimi altında bir monarşi çalışmasıyla açtık. İlk etapta, tek-adam yönetimi ve demokrasi üzerine mücadeleler çağdaş tarihin büyük bir kısmını işgal etmiştir ve tüm dünyada halen sürmektedir. XIV. Louis'nin kişiliğinde ve eylemlerinde biz bir mutlak monarşinin halk tarafından yönetimin aksine bir şey olduğunu görürüz. Demokrasinin kendisi mutlakıyete karşı kısmen bir protesto ve başkaldırıdır ve bu olgunun ışığında bir anlam kazanır. İkinci etapta, XIV. Louis yönetimi altında Fransa günümüzün çoğu ülkesinde genel bir şekilde takip edilen iki politikayı tamamen yerine getirilmiştir. Louis yabancı menşeli mallara yüksek gümrük tarifeleri uygulayarak, gemi yapımcılarına para bağışında bulunarak ve çeşitli ticaret işlemlerinde yönetim düzenlemesi yaparak Fransız endüstrisini desteklemiştir. Bu politika "merkantilizm" diye adlandırılır. Biz bugün onu başka isimler altında biliyoruz. Louis ayrıca Fransa'nın okyanus ötesi sömürgelere sahip olması ve ticaret yapması gerektiğini düşünmüştü ve "emperyalizm" terimiyle kapsanan bu girişim türünü teşvik etmişti. Ayrıca Fransa sınırlarının Ren Nehri'ne ve ötesine genişlemesi gerektiğini beyan etmişti. Bunu "hayalî" ardıllarına vasiyet etmişti ve bu uğurda çok sayıda savaşa girilmişti. Üçüncü etapta, Louis merhametsiz yönetimi ve ağır vergiler aracılığıyla insanlar üzerinde baskı kurmuş ve Fransız Devrimi olarak bilinen başkaldırı için zemin hazırlamıştı. Bu devrim mutlakıyetin gücünü kıracak ve Avrupa kıtası üzerinde demokrasi çağı açacaktı. Bu nedenle çağımıza dair çalışmamıza XIV. Louis (1643-1715) yönetimi altında Fransa'nın mutlak monarşisi ile başlamamız uygun görünür.

---

1. TÜM FRANSIZ HALKININ TEK YÖNETİM ALTINDA TUTULMASI

Fransa'daki Güçlü Bir Monarşiye Elverişli Koşullar. XIV. Louis 1659 yılında başa geçtiğinde bir "büyük kral"ın kendi ailesinin "Bourbonlar" gücünü Avrupa'ya göstermeye koyulmuştu. Ve

Fransa'daki pek çok şey onun planlarına uygundu. Fransız soylular artık asker sahibi değildi ve kendi adlarına savaşa girmiyordu. Eğer onların biri isyan çıkarırsa, az sayıdaki kraliyet askeri, toplarla silahlanmış olarak, onların kalelerini güllelerle dövebiliyor ve feodal lordu teslim olmaya zorluyordu. Böylelikle ataları zırh giymiş ve büyük bir kılıç kuşanmış olan kişiler savaşmayı bıraktılar ve Louis'nin etrafında toplanarak yalnızca "saray mensubu" olmanın keyfini sürdüler. Tüccarlar ise kral ve onun soyluları tarafından düşük seviyede görülüyordu. Eğer bir ticaret insanı kendini bir şey zannedip caka satmaya çalışırsa, saray mensupları ona gülüyor ve oyun yazarları sahnede onunla alay ediyordu. Giysi, şapka, ayakkabı ve pençe yapan zanaatkârlar daha da aşağı tabakada görülüyordu. Köylüler vergi ödeme dışında herhangi ciddi bir müdahale olmaksızın tarlalarında çalışıyordu. Fransız parlamentosu veya Sınıflar Meclisi 1614 yılından beri toplanmamıştı. Bunun sonucu olarak, soylular, ruhban sınıfı, tüccarlar ve çiftçiler vergileri, savaşları ve kraliyetin yaptıklarını protesto etmek veya sıkıntılarını duyurmak için başkentte hiçbir resmî temsilciye sahip değildi. Dahası, iki güçlü din insanı Fransa'yı katı kurallarla yönetmeye alışmıştı. Kardinal Richelieu çok sayıda feodal kaleyi yıkmış ve Protestanlığın gelişimini denetim altına almıştı. Kardinal Mazarin XIV. Louis'nin çocukluk döneminde yönetimde bulunmuş bir kişi olarak, memnuniyetsiz soyluların son başkaldırısını bastırmıştı. Louis, 1661 yılında Mazarin'in ölümünden sonra istediği her şeyi yapabiliyordu.

Louis'nin Yönetim Tarzı. Louis kendi iradesine karşı çıkacak hiç parlamento veya güçlü kişi olmaksızın yönetimi eline aldı. Tüm bakanlarını ve üst düzey memurları atadı. Kraliyet buyrukları aracılığıyla yasalar yaptı. Tebaasının ödemesi gereken vergileri belirledi ve memurlarına onları toplaması emrini verdi. Başka krallarla ittifaklar oluşturdu. Askerî birlikler oluşturup onları komuta etmesi için generaller seçti. Bir komşu ülkenin toprağını ele geçirmesi durumunda ona savaş ilan etti ve (yapabilirse) toprağını aldı. Görkem ve gösteriş ile çevrelenmiş olarak korku ve saygı üzerine bir yönetim tarzı uyguladı. Versay'da bir saray inşa

etti, törenlerde göz kamaştırıcı giysiler giydi ve saray mensuplarını ipek ve saten elbiseler giymeye zorladı. Lortlar ve leydiler peruk, fırfırlar ve mücevherler takarak birbirlerine benzer hale geldiler. Böylece Louis'nin Versay'daki sarayı Avrupa'daki tüm başka krallar için göz kamaştırıcı bir harika haline geldi. Onun yönetim tarzı diğer krallar için bir "azametli monarşi"nin mükemmel modeliydi ve onlar kendileri toprak ve mal açısından yoksul olmalarına karşın onu taklit etmek için yoğun çaba harcıyorlardı. Gerçekten de, böyle bir mutlak monarşi yönetimin en ideal formu gibi görünüyordu ve sonsuza dek sürecek diye düşünülüyordu.

Bir Aile Meselesi Olarak Krallık. Günümüzde bir ülkenin yönetim hakkının tıpkı bir ev, fabrika, veya toprak parçası gibi babadan oğula geçmesi bize çok tuhaf görünür. Ancak Avrupa monarşilerinde yasa bu şekildeydi. Her birinin kendi kraliyet ailesi veya "evi" vardı—Bourbonlar, Hapsburglar, Hohenzollernler, Romanovlar gibi aileler kral ve onun varisi, kralın kardeşleri, amcaları, dayıları, teyzeleri ve kuzenlerini kapsıyordu. Kralın kraliyet mensubu veya soylular arasından biriyle evlenmesi gerekirdi; ve kendi yakın akrabalarıyla evlenemediği için, bir evlilik genellikle bazı yabancı prensesler ile olurdu. Kadın bir varis olurdu ve kocasına kendi topraklarını bağış olarak verirdi. Bir sonraki bölümde göreceğimiz gibi, Hapsburglar büyük ölçüde evlilikler aracılığıyla engin topraklara sahip olmuştu. Avrupa'nın mevcut büyük kuvvetlerinin gelişimini takip etmek için bir kraliyet ailesi ve bir başkası arasındaki ilişkileri gösteren soyağacı tabloları üzerinde çalışılması gerekir. Beklenebileceği gibi, kayıtlar kraliyet ailelerinin kıskançlıkları ve münakaşalarıyla doludur. Bir kral öldüğünde, onun yasal varisi bir çocuk olabilir veya tümüyle yönetmekten aciz olabilirdi. Bu durumda kraliyet evinde yönetimi kimin elinde bulunduracağı meselesi üzerine bir çekişme olurdu. Halkın büyük kısmı bu ihtilaflardan haberdar olmazdı. Onlar kendilerine sunulmuş olan herhangi birini kendi kralları olarak kabul ederdi ve onu Kutsal Majesteleri olarak görürdü; aksi takdirde hainlikle suçlanabilir ve hayatlarını kaybedebilirdi. Tarihsel oyunlarında

saraydaki çekişmenin canlı bir resmini veren Shakespeare bir kralın "ilahilik" ile korunmuş olduğundan bahseder.

Kralların İlahi Hakkı. Kralların tanrılar veya tanrı benzeri olmaları erken dönem Mısır'a kadar geri giden çok eski bir ideadır. Romalı İmparatorlar kutsal olarak addediliyordu. Museviler Tanrı'nın kendi ilk kralları olan Saul'u seçmiş olduğuna inanmıştı. İngiltere kralı I. James *daha eski bir dönemde* kendisinin Tanrı'nın yerküre üzerindeki temsilcisi olduğuna ve ülkeyi ilahi hak ile yönettiğine halkın inanmasını sağlamıştı. XIV. Louis'nin inancı bu yöndeydi ve tanınan Piskopos Bossuet bunu kanıtlamak için İncil üzerine bir kitap yazmıştı. Bu kitapta Tanrı'nın krallara halklar verdiğini ve Onun temsilcisi olarak monarkların görülmesi ve onun buyruklarına sorgusuz sualsiz ve eleştiri yapmaksızın itaat edilmesi gerektiği düşüncesi ele alınmıştı; kendi prensine teslimiyette bulunan kişi gerçekte Tanrı'nın kendisine teslim oluyordu. Eğer kral iyi ve bilge ise, tebaası Tanrı'ya şükranlarını sunuyordu; eğer budala, gaddar veya müsrif biriyse, böyle kötü bir hükümdarı hak etmiş olduklarını ve Tanrı'nın kendilerini cezalandırmak için günahlarının bedeli olarak onu göndermiş olduğunu kabul etmek zorundaydılar. Ancak hiçbir durumda onun gücünü sınırlayamaz ve ona karşı çıkamazlardı.

ŞEKİL 1. XIV. Louis

Versay'da bulunan, Mignard tarafından yapılan resimden

"Kralların ilahi hakkı", "Tanrı'nın görünümü olan krallar", "mutlak monarşi" ve "sınırsız monarşi" ifadeleri kralın yüce olduğunu, kamusal her sorun üzerinde son sözü söyleme hakkında sahip olduğunu ifade ediyordu. Hiçbir makama başvurmaksızın tebaasından herhangi birini yasal olarak hapse

atma veya infaz etme hakkına sahipti. Onları istediği gibi ağır şekilde vergilendirebilirdi. XIV. Louis, Fransız Devrimi'nden hemen önce, şöyle bir ifadeyi imzalamıştı; "Yüce otorite ayrıcalıklı bir şekilde benim şahsım içinde bulunur. Kimseye bağımlı olmadan ve işbirliği yapmadan yasaları yapma gücü yalnızca bana aittir. Tüm kamusal düzen benden gelir ve ben onun yüce koruyucusuyum. Halkım benimle birdir. Ulusun hakları ve menfaatleri zorunlu bir şekilde benimkilerle özdeştir ve yalnızca benim ellerimdedir." XIV. Louis bu ifadeyi kullanmış görünmez ancak "Ben Devlet'im" ifadesi ona atfedilmiştir; göreceğimiz gibi mutlak monarşiye inananların görüşleri tam olarak böyledir.

Fransızların İlahi Hakkı İngilizlerden Çok Daha Kolay Bir Şekilde Kabul Etmesi. XIV. Louis ve bakanları ilahi hak öğretisini yaymada İngiltere'deki Stuart monarşisinden daha fazla avantaja sahipti. İlk etapta, İngiliz halkı krallarına tam yetki verme konusunda Fransızlardan her zaman çok daha gönülsüz olmuştu. Parlamentoları, yasa meclisleri ve Magna Carta gibi çeşitli hak bildirgeleri aracılığıyla, hükümdarların gücünü denetim altında tutan gelenekler ve teoriler inşa etmişlerdi. Diğer taraftan Fransa'da hiçbir Büyük Ayrıcalık veya Haklar Bildirgesi tarzında, egemenlik üzerinde kısıtlamalar getiren metinler yoktu. Fransızların Sınıflar Meclisi adı verilen bir tür parlamentoları olduğu doğrudur; ancak bu meclisin çok az gücü vardı. Kralın izin almaksızın veya şikayet etmeye olanak tanımayan vergi koyma hakkı vardı. Dahası bu meclis yalnızca düzensiz aralıklarla toplanıyordu. Mazarin'in ölümüyle XIV. Louis'nin 1661'de dizginleri eline aldığı zamanda, Sınıflar Meclisi kırk-yedi yıldır hiç toplanmamıştı ve 1789 yılında ulusun temsilcilerine çağrı yapılıncaya kadar bir yüzyıl artı çeyrek yüzyıl daha geçecekti.

Fransız halkının güçlü bir krala İngilizlerden daha fazla güvenmesi yönündeki bu istekliliğinin sebebi kısmen Fransa'nın komşularından İngiltere'de olduğu gibi deniz tarafından korunmuyor olmasıydı. Fransa, kuzeyde, doğuda ve güneyde bir parlamento ve kral arasındaki anlaşmazlıktan doğabilecek herhangi bir zayıflık durumunun avantajını kullanmaya hazır düşmanlarla

karşı karşıyaydı. Bunun sonucu olarak, çok sayıda Fransız, zaman zaman ulus onun tiranlığının ıstırabını çekse bile bütün olarak her şeyi kralın ellerine bırakmanın en iyisi olacağını hissetmişti.

Fransızların Devrimci Fikirlerden Korkması. Fransızların kendi hükümdarlarına itaat etme istekliliğinin bir başka sebebi İngiltere'den ithal edilen devrimci fikirlere dair korkularıydı. 1649 yılında, İngiliz devrimci liderleri bir kralı infaz etmişti ve 1688'de bir başka kralı sürgüne göndermişti. İngiltere'de mutlak monarşiyi engelleme çabaları sürecinde bir iç savaş çıkmış, çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ve krala ve soylulara ait olan mülklerin çoğuna el konmuştu. Bu sıkıntıların sona ermesinden sonra, İngiliz yönetimi yazarlara ve editörlere neredeyse istedikleri her konuda kitaplar ve makaleler yazma ve hatta kralı ve İngiltere Kilisesini eleştirme olanağı tanımıştı. Ayrıca Babtistler, Kuveykırlar ve başka "resmî kiliseye karşı olanlar" gibi çeşitli Protestan mezheplere büyük ölçüde dinsel özgürlük tanımıştı. Fransızlar Manş Denizi'nin öte tarafındaki bu türden sarsıcı olay ve geleneklerden ürküyordu. Onlar İngilizleri otoriteye, dine veya mülkiyete çok az saygı gösteren veya hiç saygı göstermeyen tehlikeli radikaller olarak görüyorlardı. Zamanı geldiğinde Fransızlar kendilerinin devrimini yaparak tüm Avrupa'yı korkutacaktır; ancak on yedinci yüzyılın sonunda onlar, komşularıyla sürekli savaşta olsalar bile, güçlü bir krala sahip olmaktan dolayı mutlu görünüyordu.

Protestan Muhaliflerin Baskısı. Louis'nin tüm tebaası arasında, yalnızca bir grup "şeylerin mükemmel düzeni" ile uyumsuz görünüyordu. Bu grup Huguenotlar olarak bilinen Protestanlardan oluşuyordu. Onlar Nantes Buyruğu adlı eski bir yasa altında belli bir hoşgörünün keyfini çıkarmıştı. Tutumlu ve çalışkan insanlardı ve imalat, ticaret ve bankacılık yaparak para biriktirmişlerdi. "Bir Huguenot kadar zengin" benzetmesi Fransa'da bir deyim haline gelmiştir. Bundan başka kendi tarzlarında vaaz verme ve dua etmede ısrarcı olmuşlardı ve bu durum Katolik kralı ve ruhban sınıfını rahatsız etmişti. Bu nedenle Louis, hükümdarlığının çok erken bir döneminde Huguenotları Fransa'nın resmî dinini

kabul etmeye zorlama girişiminde bulunmuştu. Askerler "dinsel sapkınlar"ın kendi inançlarını değiştirecekleri umuduyla Huguenot evlerine baskınlar düzenledi. Huguenot öksüzler sıklıkla Katolik muhafızların gözetimi altında tutuluyordu.

Nihayetinde, 1685'te Louis Nantes Buyruğu'nu yürürlükten kaldırdı. Bu fesih eylemiyle Huguenotlar kanun kaçağı durumuna düştü ve onların vaizleri ölüm cezasına çarptırıldı. Ancak binlercesi kendilerine karşı gönderilen kraliyet memurlarından kaçmayı başardı. Onlar Fransa'nın rakiplerini zenginleştirecek endüstri bilgi ve becerilerini yanlarında taşıyarak her yöne –Hollanda, İngiltere, Prusya ve Amerika'ya– kaçtı. Uzun zaman sonra, Fransız Devrimi döneminde, dinsel hoşgörü ortamı yeniden oluşturuldu; ancak İngiltere'deki Katolikler gibi, Fransa'daki Protestanlar bir yüzyıldan daha uzun bir süre için yasanın sınırlarının dışında yaşadılar. Pek çoğu varlığını sürdürdü fakat bunu yalnızca resmî organların yasal yaptırımları es geçmesi sayesinde yapabildiler.

Louis'nin Kendi Debdebeli Tarzıyla Tebaası Üzerinde İz Bırakması. Louis'nin kendi tebaasının itaatini sağlama konusunda yıllarca önce ilahi hak üzerine konuşmuş olan İngiliz kralı I. James'e göre büyük bir avantajı vardı. Louis yakışıklı bir adamdı, azametli bir görünümü ve gösterişli bir tarzı vardı. Bilardo oynuyordu ve söylenene göre dünya çapında bir yeteneği vardı. Tersine olarak ilk Stuart olan James gösterişsiz, hantal ve geveze biriydi ve bu nedenle Tanrı'nın yerküre üzerindeki temsilcisi olduğunu iddia ettiğinde alaycı gülüşmelere sebep oluyordu. Louis kendi ihtişamlı dış görünümü ve mağrur tavırlarına pratik zekâlı olmayı ve konuşmada çekiciliği ilave etmişti. O, söyledikleri şeylere pek dikkat etmiyordu veya çok az dikkat ediyordu. Bakanlarının ne hakkında konuştuğunu bilmese bile bilgili görünmeye ve bu konudaki cahilliğini göstermekten sakınmaya yetecek kadar zekâ kıvraklığı vardı.

Louis'nin Sıkı Çalışan Biri Olması. Louis gücünü korumak ve her şeyi elinin altında tutmak için vaktinin ve enerjisinin büyük bir kısmını yönetim işine ayırmak zorundaydı. Kabinesini oluşturan

bakanlara danışırdı fakat kendisini başbakan olarak konumlandırırdı. Richelieu veya Mazarin gibi bir danışman tarafından yönlendirilmek istemiyordu. "Kralın görevi" diye duyurmuştu, "muhteşem, soylu ve enfestir, yalnızca bunu yaparken görevlerini icra eden diğerleriyle eşit hissettirir." Bu, yönetim sorunlarını çalışmak zorunda olduğu ve etrafındaki hırslı insanlar üzerinde elinde kırbaç tutması anlamına geliyordu. Böylelikle kendisinden sonra gelen Büyük Frederick ve Napoleon gibi, Louis sıklıkla erken kalkıyordu ve barış ve savaş meseleleri üzerinde denetimi elinde tutmak için geç saatlere kadar çalışıyordu. Sıkça her şeyi bildiğine inandırmak için hilelere başvuruyordu; fakat hiçbir surette tembel ve haz peşinde koşan biri değildi. "Her yönüyle bir kral" değilse bile unvanının yanı sıra görünüm ve nitelik açısından bir kraldı. Hükmetme kabiliyetine karşı söylenebilecek hiçbir şey yoktu ve hükmetme işine sıkı sıkıya dikkatini veriyordu.

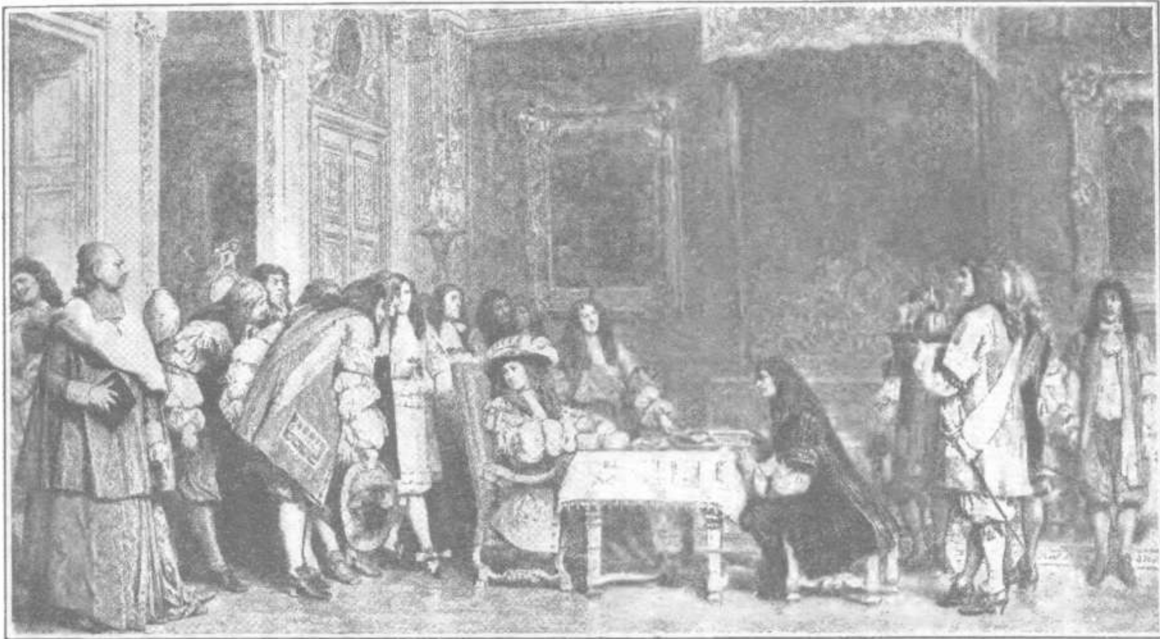
2. XIV. LOUIS'NİN KONFOR, ENDÜSTRİ, SANAT VE EDEBİYATI DESTEKLEYEREK KENDİ GÖRKEMİNİ ARTIRMASI

Kral'ın Versay'daki Sarayı. XIV. Louis çalışma alanının görkemine uygun bir ortam oluşturmada dikkatliydi. Sarayı Avrupa'da hayal edilebilenin ötesinde muhteşemdi. Paris'in hemen dışında olan Versay'daki sarayında neredeyse sonsuz hol ve odaya ve onun ardında uzanan engin bir bahçeye sahipti. Bu sarayın yakınında, Majesteye yakın olanların veya kraliyet sarayının isteklerini karşılayan kişilerin yerleşimine izin verilen bir kasaba bulunuyordu. Louis'nin Versay'daki yerleşim biriminin yanı sıra saray törenlerinin yorgunluğunu üzerinden attığı iki veya üç başka konaklama binası bulunmaktaydı. Her şey hesaba katıldığında onun şatafatlı sarayları ulusa çok büyük miktarlarda paraya ve ödeme almaksızın binanın inşa edilmesinde çalışmaya zorlanan binlerce köylü ve askerin emeğine mal olmuştur. Versay'daki tefrişat ve dekorasyon öğeleri sarayın şaşasını gösterecek şekilde zengin ve değerliydi ve onlar halen ziyaretçileri hayran bırakmaktadır. Bir yüzyıldan daha

uzun bir süre boyunca bu harikulade "şato" Fransız kralların ve yönetim kademesindekilerin evi olmayı sürdürmüştür.

XIV. Louis Hükümranlığında Sanat ve Edebiyat. Louis sanatçılara ve yazarlara para vererek ve desteğini göstererek ününü artırdı. Sarayına döneminin en ünlü insanlarını çekti. Bir oyun yazarı ve oyuncu olan Molière orta sınıftan kadınların ve erkeklerin komedileriyle eğlendikleri kişi olarak sarayda yer edindi. Molière ile gülen saray mensupları daha sonra tüm Fransız trajedi ozanlarının belki de en önde geleni olan Racine'in dramalarında tasvir edilen kişiliklerin kederlerine ağlıyordu. Louis'nin ölümünden ve pek çok insan tarafından unutulmasından uzun zaman sonra bile tüm uygarlaşmış ülkelerde, Shakespeare ile birlikte bu iki dâhinin yazdıkları okunuyor ve sahneleniyordu.

Yazılan mektuplarda özen göze çarpıyordu. Richelieu tarafından kurulan Fransız Akademisi Colbert tarafından özel bir şekilde destek görmüştü. Fransız dilinin daha zarif ve kusursuz olmasına özel önem veriliyordu. Bir konuşmada kullanılacak sözcüklere karar verilmesinde azami özen gösteriliyordu ve çağın ihtişamına yakışan şekilde "gösterişli bir yazım biçemi" ile yazmak teşvik ediliyordu. Akademi üyesi olmak bir Fransız için en büyük onur kaynağı idi. Bilimin desteklenmesi için *Journal des Savants* adında bir dergi yayınlanıyordu. Colbert Paris'te bir astronomi gözlemevi inşa ettirmişti ve o zamanlar yaklaşık on altı bin kitap içeren Kraliyet Kütüphanesi koleksiyonunu artırmaya başlayarak günümüzde halen dünyanın her kesiminden akademisyenleri Paris'e çeken dört milyon ciltlik bir kütüphaneye dönüşmüştür. Kısacası, XIV. Louis ve bakanları herhangi bir yönetimin başlıca amaçlarından birinin endüstri, sanat ve bilimi desteklemek olduğuna inanıyordu; ve onların oluşturduğu örnek neredeyse tüm çağdaş devletler tarafından takip edilmiştir. Ancak politik ve dinsel meselelere dair tüm özgürce tartışma ortamı baskı altına alınmıştı. Kralı ve çalışmalarını öven kitapçıklar ve kitaplar matbaalardan akın akın geliyordu. Onların pek çoğu dalkavukluk ve samimiyetsizlik içeriyordu.

ŞEKİL 2. XIV. Louis ile Birlikte Akşam Yemeği Yiyen Molière

Kral kısa sürede oyuncu-oyunyazarının dehasının farkına varmış ve onun zekâ kıvraklığı ve hoş sohbetinin keyfini sürmüştür (J. L. Gérôme tarafından yapılan bir resimden)

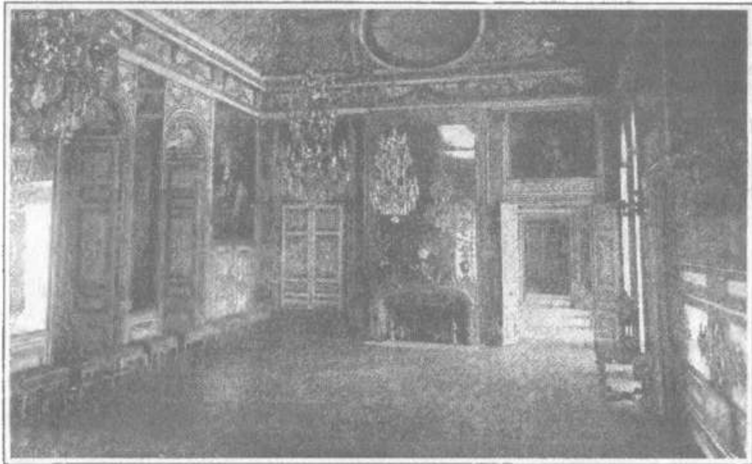
Madame de Rambouillet ve Konuk Salonu. Eğitimli erkekler Akademi'de ciddi makaleler okurken, zeki Fransız kadınları kendi salonlarında veya büyük kabul odalarında toplanarak her türden mesele ile ilgileniyordu. Bu gelenek Louis'nin tahta çıkmasından önce Madame de Rambouillet tarafından teşvik edilmişti. O, soylu bir Roma ailesinin soyundan geliyordu ve bir Fransız markiz ile evlenerek Paris'te büyük bir konağa yerleşmişti. Madame de Rambouillet İtalyan kültürünü o dönemde, Fransız başkentinde yaygın olan bayağılık ve görgüsüzlüğe sahip Fransa'ya tanıtmıştı. Onun kabul salonuna dönemin önde gelen erkekleri ve kadınları –yazarlar, şairler ve ressamlar– geliyordu. Orada Fransızca dilinin daha zarif hale getirilmesi arayışında tartışmalar yapılıyor, sözcüklerin özenli seçilmesi ve kullanımına dair çalışmalar yürütülüyordu. Onun döneminden sonra başka kadınlar bu geleneği sürdürdü ve konuk ağırlama salonlarını sanat, edebiyat, bilim ve her türden entelektüel ilgi alanının desteklendiği büyük bir Fransız kurumuna dönüştürdü. Ele alınan konular elbette ev sahibi ve konuklarının fikirleri ve üsluplarına göre değişkenlik gösteriyordu. Bazıları muhafazakârdı ve sohbeti "güvenli" addedilen eski konular üzerinde tutmaya çalışıyorlardı; başkaları cesur ve atılgandı ve yakın zamanda İngiltere'den ithal edilmiş olan "tehlikeli fikirler" dahil olmak üzere din, politika ve bilim alanında konuşmalar yapıyordu. Göreceğimiz gibi, Fransız Devrimi'nin arifesinde Paris'in salonları monarşi, din, endüstri, vergiler, demokrasi ve dönemin kargaşası içinde görülen tüm temalar hakkında hararetli tartışmaların merkezleri haline gelmişti.

3. LOUIS'NİN SAVAŞLA TOPRAK VE ŞAN ARAYIŞI

Louis'nin Krallığını Genişletme Planları. Louis yurtta yaptığı çalışmaları gözünde büyüterek hâlihazırda sahip olduğu topraklara yenilerini ilave etmek için büyük bir askerî kumandan olmayı denedi. Böylelikle "muhteşem monark" daha da muhteşem olacaktı. Ordusunun asker sayısını artırdı ve onları yönetecek kabiliyetli generaller seçerek yeniden düzenlemeler yaptı. Ardından atalarının eski bir hayalini gerçekleştirme işine girişti: Romalı

general Jül Sezar tarafından tanımlanan Galya'nın antik dönem sınırlarının yeniden belirlenmesi. Bu "doğal" sınırlar kuzeyde ve doğuda Ren Nehri, güneydoğuda Jura Dağları ve Alpler ve güneyde Pireneler ve Akdeniz olarak görünüyordu. Mazarin'in ölmesinden önce, Fransa Alsas'ı ele geçirerek Pireneler'e ulaşmıştı ve büyük amacına erişme yolu üzerinde idi.

Hollanda'nın İstila Edilmesi (1667). XIV. Louis ilkin dikkatini İspanyol Hollandası'na çevirdi. İspanya Kralı II. Charles'ın (1665-1700) ablasının kendi eşi olması nedeniyle hak iddiasında bulunmuştu. Hollanda sınırında bulunan birkaç kasabayı kolayca ele geçirdi ve ardından güneye yönelerek İspanya'nın uzak vilayeti olan Franche-Comté'yi tümüyle fethetti. Bu fetihler Avrupa'da panik yaratmıştı. Aradaki bölge olan Hollanda'nın ele geçirilmesiyle XIV. Louis'nin rahat durmayan bir komşuya dönüşmesi durumu oluşacaktı. Bu nedenle Hollanda, İngiltere ve İsveç arasında bir Üçlü İttifak kuruldu ve Fransa'nın İspanya ile barış yapması için baskı oluşturuldu. Köşeye sıkışan Louis almış olduğu bir düzine sınır kasabasını geri vermeye razı oldu. İspanya Franche-Comté bölgesini geri vermesi koşuluyla savaş halini sonlandırdı.

ŞEKİL 3. Versay'da Bekleme Odası

Saray mensupları kralın huzuruna kabul edilmeden önce bu odada bekletilirdi. Oval penceresi nedeniyle Boğa-Gözü Odası diye adlandırılmıştı

XIV. Louis'nin Hollanda'yı İstilası (1672). Kısa zaman sonra XIV. Louis Loren Dükalığı'nı zapt ederek bir kez daha Avrupa'da tedirginlik yarattı. Yüz bin askerin başında Ren Nehri'ni geçti (1672) ve Hollanda'nın güney kısmını fethetti. Bir süreliğine Hollanda ölümcül tehlike içinde görüldü fakat Oranjlı William büyük atası Suskun William'ın ruhunu ortaya koydu. Hendeklerin açılmasıyla ülkeyi sular bastı ve Fransız ordusunun Amsterdam'ı alması ve kuzeye doğru ilerlemesinin önüne geçilmiş oldu. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başında bulunan I. Leopold'un desteği Hollandalıların cesaretini artırdı. İmparator Leopold Louis'ye karşı bir ordu gönderdi ve İngiltere Hollanda'nın tarafında müdahalede bulunacağına dair işaretler verdi.

Altı yıl sonunda Louis bir kez daha barış yapmaya zorlanmıştı. Bu kez Hollanda'nın daha önceki sınırlarına dönmek zorundaydı fakat uzun zamandır almak istediği Franche-Comté bölgesini elinde tutacaktı. Ardından, resmî bir şekilde savaş ilanında bulunmadan önemli bir özerk şehir olan Strazburg'u ve komşusunun bölgesindeki birkaç başka toprak parçasını aldı. Tutkusunu gerçekleştirememişti ve savaşın maliyeti elde edilen kârdan daha fazlaydı; ancak Louis halkının acılarından ve ıstıraplarından bir şeyler elde etmişti.

4. LOUIS'NİN TORUNU İÇİN İSPANYOL TACINI ELE GEÇİRMESİ

İspanyol Veraseti Meselesi. 1700 yılında İspanyol Kralı II. Charles erkek çocuğu ve erkek kardeşi olmaksızın ölmüştü. Avrupa uzun zamandır onun hastalıklarla geçen hayatının sona ermesinden sonra bu engin topraklara ne olacağını tartışıyordu. XIV. Louis'nin küçük torunu olan Philip tahtın varisiydi.

Louis'nin Torununun İspanya Kralı Olması. Bu, önemli bir mesele doğurmuştu. Acaba XIV. Louis torununun böylesine tehlikeli bir onuru kabul etmesine izin vermeli miydi? Eğer Philip İspanya Kralı olursa, Louis ve ailesi Fransa'nın tümünü ve engin İspanyol topraklarını ve sömürgelerini –yani, Hollanda'dan

Sicilya'ya kadar batı ve güneybatı Avrupa'nın yanı sıra Kuzey ve Güney Amerika'nın büyük bir kısmını– denetim altında tutacaktı. Bu durum Louis'yi cezbediyordu fakat şimdi İngiltere'nin kralı olan Oranjlı William Fransa'nın hiç savaşmadan etki alanını böylesine genişletmesine asla izin vermeyecekti. Onlar Fransa kralının çok daha az ciddi hırslarını denetim altında tutmada bile hâlihazırda büyük fedakârlıklarda bulunmuştu. Ancak ne olursa olsun, aile gururu ve kişisel hırsı Louis'yi ülkesini savaşa sokma riskine yöneltmişti. Torunu için İspanya tacını kabul etti ve Fransız sarayındaki İspanya elçisine V. Philip'i yeni kral olarak selamlayabileceği bilgisini verdi. Dönemin önde gelen Fransız gazeteleri Pireneler'e ulaşıldığını duyuruyordu.

İspanyol Veraset Savaşı. Kral William kısa süre içinde yeni bir Büyük İttifak (1701) oluşturmada başarılı olmuştu. Louis'nin eski düşmanları olan İngiltere, Hollanda ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun imparatoru bu ittifakın en önemli üyeleriydi. Savaşın başlarında William'ın kendisi ölmüştü fakat büyük İngiliz general, Marlborough Dükü ve Avusturya komutanı Savoylu Eugene tarafından İspanyol veraseti üzerine uzun savaş şiddetli bir şekilde sürdürülmüştü. Çatışmalar Otuz Yıl Savaşı'ndan daha geniş bir alana yayılmıştı; Amerika'da bile Fransız ve İngiliz sömürgeciler arasında Kraliçe Anne Savaşı olarak bilinen muharebe vardı. En önemli çarpışmalar Fransızlara karşı yapılmıştı; ve ülkenin insanlarının hayatına ve zenginliğinin yok olmasına neden olacak on yıllık savaştan sonra XIV. Louis bir uzlaşma arayışındaydı. Uzun bir tartışmadan sonra 1713'te barış sağlandı.

Utrecht Antlaşması (1713). Utrecht Antlaşması daha önceki hiçbir antlaşmanın yapmadığı ölçüde Avrupa haritasını değiştirmişti. Başlıca savaşçıların her biri savaşmış oldukları yer üzerine İspanyol ganimetinden bir pay almıştı. Bourbon ailesi üyesi V. Philip İspanyol ve Fransız taçlarının hiçbir zaman aynı kişide toplanmaması koşuluyla İspanya ve sömürgelerinin alıkonmasına izin vermişti. Avusturya'ya İspanyol Hollandası düşmüştü, bundan sonra bu bölge Avusturya Hollandası diye anılacaktı. Burası

Hollanda ve Fransa arasında bir tampon bölge olmasını sürdürmüştür. Hollanda kendi konumunu daha güvenli hale getirmek için belirli kaleleri almıştı. İtalya'daki İspanyol toprakları –yani Napoli ve Milano– Avusturya'ya verilmişti ve bu şekilde Avusturya 1866 yılına kadar İtalya'da tutunma noktasına sahip olmayı sürdürmüştür. İngiltere, Fransa'dan Nova Scotia, Newfoundland ve Hudson Körfezi bölgesini aldı ve Fransızları Kuzey Amerika'dan çıkarmaya başladı. Bundan başka Akdeniz'in dar girişinin komutasını elinde tutacak şekilde Cebelitarık kayalığını almıştı.

Savaşın Uluslararası Yasaların Gelişimini Teşvik Etmesi. Louis'nin hükümranlığının ardı arkası kesilmeyen savaşları ve büyük ittifakları hem barış hem de savaş dönemlerinde devletlerin birbiriyle ilişkilerinde iyi-tanımlanmış kurallar ihtiyacını gitgide artan ölçüde net hale getirmişti. Özellikle üç noktanın belirlenmesi en fazla önem taşıyordu: 1) savaş döneminde tarafsız kalan güçlerin ticaret yapma hakkı; 2) savaş döneminde ve mahkûmlara muamele konusunda adil davranma yükümlülüğü; ve 3) bir ülkeden diğerine bakan veya elçi gönderme uygulaması ve hakkı.

İlk büyük uluslararası yasa üzerine sistemli tez 1625 yılında Grotius adlı bir Hollandalı tarafından yayınlanmıştı. Bu dönemde Otuz Yıl Savaşı insanların zihinlerinde uluslar arasındaki ihtilaflarda bazı barışçıl araçlar bulma gerekliliği şeklinde oluşmuştu. Uzun zaman sonrasında, 1694'te Pensilvanya'nın kurucusu William Penn Avrupa'da barışı korumak için bir plan oluşturan makale yayınlamıştı; ve Utrecht Antlaşması Fransa, Abbé de Saint-Pierre'de yapılırken, *Kalıcı Barış* başlıklı üç-ciltlik bir eser yazıyordu. Her ne kadar Grotius ve daha sonraki yazarlar tarafından ortaya konan kurallar ve ilkeler, kabul etmemiz gerekir ki, bir savaşı sona erdirmese de, hiç kuşkusuz elçiler aracılığıyla silaha başvurmadan ulusların birbirini anlama noktasına gelme konusunda yöntemleri artırarak pek çok çatışmayı önlemişti.

Louis'nin Hükümranlık Döneminin Sona Ermesi. Oğlu ve torunundan daha uzun yaşamış olan XIV. Louis yirmi-beş yaşındaki büyük torunu olan XV. Louis'ye (1715-1774) ruhsal çöküntü

halinde bulunan krallığını bırakmıştı. Ulusal hazine dairesi boşalmıştı; halk sayı bakımından azalmıştı ve sefil bir durumdaydı. "Ben Fransa'da" diye yazmıştı bir İngiliz seyyah, "yatağını satıp saman üzerinde yatan yoksul insanlar gördüm; onlar kralın merhametsiz vergi memurlarını memnun edebilmek için tüm gerekli ev gereçlerini, çanak çömleklerini satıyordu." Kralın cenazesine katılanlar arasında hiç kuşkusuz ağlamak yerine neşe içinde olan insanlar vardı diye yazmıştı Voltaire.

XV. Louis. Fransa kralı XIV. Louis'nin ardılı olan XV. Louis yaklaşık altmış yıl boyunca hüküm sürmüştü. Çok zayıf bir kral olduğunu kanıtlamıştı. Yönetim meseleleriyle uğraşmak istemiyordu. Danışmanlarından birinin raporunda konsey masasında oturduğunda "çok az konuştuğu ve hiçbir surette çözüm oluşturabilecek bir şey düşünmediği" ifade edilmişti. Skandallarla dolu bir özel hayatı vardı ve yaşlandıkça daha kötü bir hal almıştı. Kararlarında çok etkin olan birkaç gözdesi vardı. Onun hükümranlığının savaşları temel olarak Fransa'ya yıkım getiren Yedi Yıl Savaşı'dır (1756-1763). Bu, Amerikan tarihinde büyük önemi olan bir savaştır. 1774 yılında çiçek hastalığından öldü ve geriye bir borç mirası bıraktı. Erdemli fakat beceriksiz torunu XVI. Louis Fransa monarşisinin devrilmesini görecek ve hayatını Fransız Devrimi'nin bir düşmanı olarak kaybedecekti.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Fransa hangi koşullar altında güçlü bir monarşiye sahip olmuştur? Kralların ilahi hak ideasını açıklayın. Fransızlar onu neden İngilizlerden daha kolay bir şekilde kabul etmiştir? Bir "ihtişamlı tarzı" ve sıkı çalışması Louis'ye nasıl yardımcı olmuştu? Huguenotlar kimlerdi? Onlar nasıl baskı altına alınmıştı?

2. Büyük saraylar ve saray hayatı monarşiyi nasıl yüceltmişti? Colbert monarşiyi güçlendirmek için ne yaptı? Sanat ve edebiyat kral tarafından nasıl "koruma altına" alınıyordu? "Kabul Salonu" neydi?

3. XIV. Louis tarafından arzu edilen "daha büyük Fransa"-nın sınırlarını söyleyin. Bu sınırların elde edilmesi denemesinde hangi erken dönem savaşlar başlamıştır?

4. İspanyol veraset meselesi nasıl ortaya çıktı? Louis bu konuda ne yaptı? Fransa'ya karşı Büyük İttifak içinde olan ülkeler hangileriydi? Utrecht Antlaşması'nın dünya sınırlarını nasıl değiştirdiğini gösterin. Evrensel barış planı yapan bazı yazarların ismini söyleyin.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız; *feodal, soyluluk, monarşi, Haklar Bildirgesi, dinsel özgürlük, işkence, saray töreni, merkantilizm, laissez faire (bırakın yapsınlar), gümrük tarifesi, ödenek, siyasi meselelerin özgürce tartışılması, dış politika, uluslararası yasa.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. XIV. Louis'nin hükümranlığının Orta Çağlar'da ortaya çıkan bazı niteliklerini yazın.

2. Günümüze dek devam eden bazı nitelikleri yazın.

3. Artık Fransa'da görülmeyen nitelikleri yazın.

TARTIŞMA KONULARI

1. Birleşik Devlet anayasası tüm gücü Federal Yönetim'e vermez. Federal yönetim ile XIV. Louis'nin mutlakıyetini karşılaştırın.

2. Fransa "doğal sınırları"na ulaşmış mıdır?

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History* Cilt I: 1) Krallığın ilahi-hak teorisi, ss. 4-8; 2) Fransız sarayında hayat, ss. 8-12; 3) XIV. Louis'nin krallığını genişletme planları, ss. 15-17, 22-27; 4) İspanya'nın durumu ve İspanyol veraset meselesi, ss. 17-18, 42-46; 5) İngiltere'nin Fransa'ya savaş açmasının sebepleri, ss. 36-38, 39-41, 46-48; 6) Savaşlarda İngiltere'nin kazanımları, ss. 50-53.

2. Tamamlayıcı. BECKER, *Modern History*: XIV. Louis'nin Fransa'yı nasıl yönettiği, ss. 79-100. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe* (1932 baskısı), cilt I: 1) XIV. Louis döneminden önce Fransa, ss. 278-290; 2) XIV. Louis çağı, ss. 290-304; 3) Bourbon ailesinin zaferi olarak görülenler, ss. 304-315.

BÖLÜM III • AVRUPALI HÜKÜMDARLARIN TİCARET VE TOPRAK İÇİN SAVAŞMALARI

AVRUPA MESELELERİNİN DÜNYA MESELELERİNE GENİŞLEMESİ • AMERİKA VE HİNDİSTAN'I DENETİM ALTINDA TUTMAK İÇİN İNGİLTERE VE FRANSA ARASINDAKİ REKABET • DÜNYA GÜCÜ OLMASI KADERİNDE OLAN BİR CUMHURİYETİN AMERİKA'DA ORTAYA ÇIKMASI

Fransa, Rusya, Prusya, Avusturya ve İspanya'nın hükümdarları toprak parçaları için Avrupa'da savaşırken, dünyanın başka kesimlerindeki olaylar Avrupa'daki meselelerin şekillenmesine yardımcı oluyordu. Atlas Okyanusu kıyıları üzerindeki güçler –İspanya, Portekiz, Fransa, Hollanda ve Büyük Britanya– açık denizler ve uzak karalar için savaşıyordu. Her biri sömürgeler bulmak ve Amerika, Hindistan ve yedi okyanusa dağılmış adalardaki başka ırkları boyunduruk altına almak için Asya ve iki Amerika kıtasıyla ticarette daha büyük bir pay kapmaya çalışıyordu. Büyük Britanya cesur darbelerle İspanya ve Hollanda'nın savaş gemilerini alt etmiş ve onların deniz gücünü azaltmıştı. Dünyanın etrafını dolaşma savaşlarında Hindistan ve Kuzey Amerika'da Fransa'nın hükümranlığını kırmıştı. Büyük Britanya'nın Hindistan imparatorluğu, göreceğimiz gibi, daha sonraki dönemin en büyük sorunlarından biri olarak kalmıştır. Ancak Büyük Britanya'nın Kuzey Amerika'daki sömürgeleri başkaldırmış ve kendi bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Amerikan devrimi anında batı Avrupa boyunca bir şok dalgası yaratmıştı. Yeni Birleşik Devletler bir *cumhuriyet* idi. Monark olmaksızın bir yönetimdi, bunun sonucu olarak Avrupalı hükümdarları korkutmuştu. Halkların krallar, soylular ve ruhban sınıfının gözetiminde olmaksızın kendi kendilerini yönetmesi hakkını ilan etmişti. Bu devrimsel fikirler Yeni Dünya'dan Eski Dünya'nın uzak ve geniş alanlarına yayılmış ve Fransa'da bir devrim oluşturma yönünde ürkütücü değişiklikler için zemin hazırlanmasına yardımcı olmuştu. Bunun sonucunda on dokuzuncu yüzyıl monarşi ve demokrasi üzerine rekabetle geçmişti. Böylelikle, Avrupa'nın tarihi uzak kıtalar ve halkların tarihiyle iç içe geçmiştir.

---

1. AVRUPA MESELELERİNİN DÜNYA MESELELERİNE GENİŞLEMESİ

Avrupalıların Dünyanın Dört Köşesine Gitmesi. Vasco da Gama'nın Ümit Burnu'nun etrafını dolaşması ve Kolomb'un Yeni Dünya'yı keşfetmesinden sonra, Avrupalı maceraperestler her yönde keşifler yapmıştı. Onlar hiç duyulmamış olan toprakları keşfetmişti. Orada yaşayan yeni halkların ise Fransa, Büyük Britanya, Roma'daki Papa ve Avrupa'daki "büyük tarih"in diğer bileşenlerini hiç duymadıklarını öğrenmişti. Onlar başka ırkların yerleşmiş olduğu bölgeleri fethetmişti; örneğin İspanya Meksika ve Güney Amerika'yı ele geçirmişti. Orada kendi türünden insanlarla yeni sömürgeler kurmuşlardı; örnek olarak, Büyük Britanya ve Fransa Kuzey Amerika'ya yerleşmişti. Afrika'daki zencileri ele geçirmiş ve onları köle olarak Amerika ve Batı Hint Adaları'nın geniş ekim alanlarına göndermişti. Onlar Avrupalı üreticilerle değiş tokuş yapıyordu—yün kumaş, kesici aletler, çömlekler ve kap kaçak karşılığında baharat, çay, pirinç, buğday, ipek, kereste ve başka "sömürgeye özgü" ürünler alıyorlardı. Kendi kendilerine yaptıkları şeylerin yanı sıra onlara yaptıkları şeyler vardı. Sömürgedekiler ve fethedilmiş insanlar Avrupalıların muamelelerine direnmiş, onlarla savaşmış ve bağımsızlık kazanma arayışında olmuşlardır.

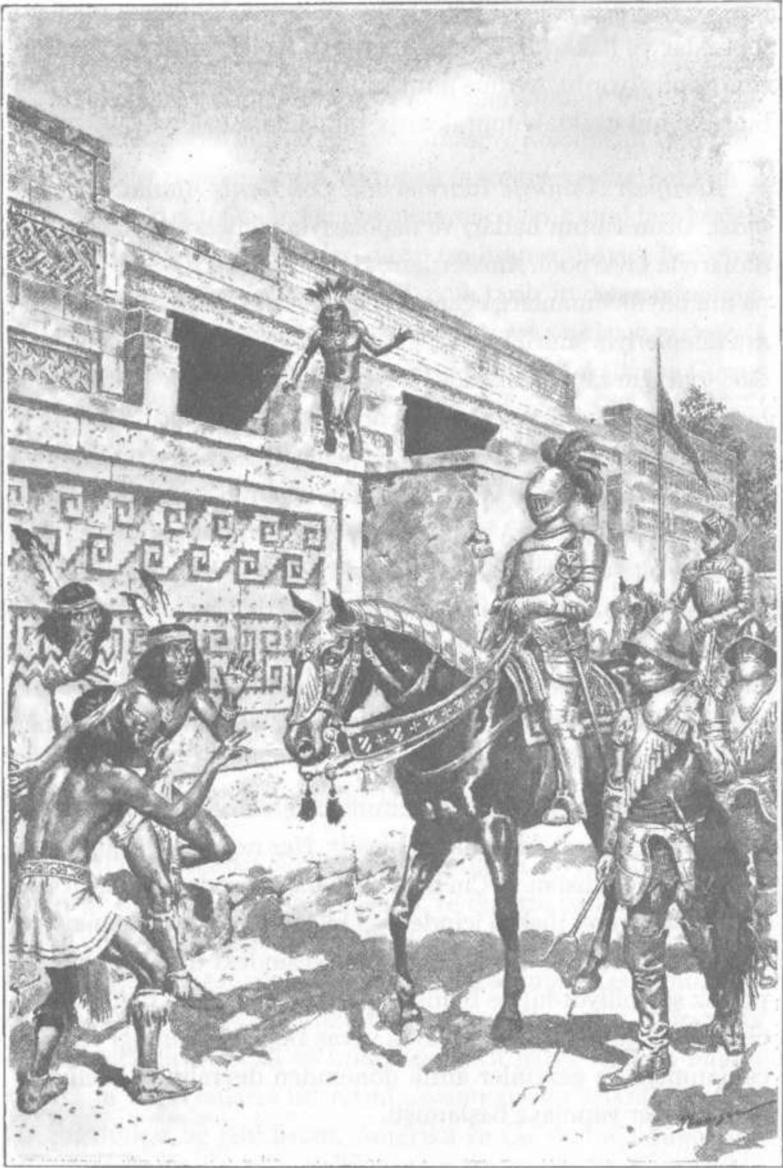
Ticari Rekabetin Sertleşmesi. Zamanla, Avrupalı tüccarlar sömürge ticaretinden zenginleştiler ve onların iştahları kabardı. Kendi paylarını artırmak için gitgide daha fazla bilenmiş hale geldiler. Ticareti sürdürmek için şirketler kurdular. Kendi hükümdarlarından daha büyük donanmalar inşa etmelerini, daha fazla denizci yetiştirmelerini ve rakiplere, yerli halka ve yerli halkın direnişine karşı onların ticaretini savunmalarını istediler. Pazarlar çoğaldıkça ve Hindistan, Amerika ve Çin'de büyüdükçe İngiltere'de büyük imalat şehirleri –Manchester, Leeds ve Birmingham– ortaya çıktı ve endüstri işçileri sonu gelmez bir şekilde gitgide daha fazla mal üreten makinelerin etrafında toplandı. Eğer Fransa veya Hollanda'nın tüccarları İngiliz ticareti üzerine kesintiye gitme tehdidinde bulunuyorsa, İngiliz tüccarların kârları

tehlike altına giriyordu. Böylece ticaret yapan sınıfların rekabeti topraklar ve haklar üzerine kralların ve feodal lortların savaşlarına dönüşüyordu. Avrupa'nın yazgısı, büyük ölçüde, Avrupa'dan binlerce mil uzaktaki topraklarda yapılanlara bağlıydı.

Avrupalı Sömürge İdarelerinin Çok Geniş Alanlara Yayılması. Uzun rıhtım hatları ve depolarıyla ve ticari deniz araçları filolarıyla Liverpool, Amsterdam, Hamburg ve Trieste gibi Avrupa'nın büyük limanları, eğer onların ticareti Avrupalı komşularının talepleriyle sınırlı kalırsa, gitgide küçülecekti. Avrupa dünyadaki toprağın zar zor on ikide birini kaplar ancak dünya ticaretinin beşte üçlük kısmını Avrupa kökenli halklar veya Avrupalı devletler tarafından yönetilen halklar gerçekleştirir. Fransa'nın Asya ve Afrika'daki toprakları Avrupa'nın tüm alanından fazladır. Küçük Hollanda krallığı bile Almanya'nın yüzölçümünün üç katı büyüklüğünde bir sömürge alanına sahiptir. Büyük Britanya adası İngiliz İmparatorluğu'nun yalnızca yüzde birlik kısmını oluşturur. Bu, dünyanın kurak topraklarının beşte birine eşittir. Dahası, Avrupalı halklar (yaklaşık Avrupa'nın tümü kadar büyük olan) Birleşik Devletler'in nüfusunu oluşturmuştur ve Meksika ve Güney Amerika'da sömürgeleşmiştir.

Avrupalıların tarihinin alanının genişlemesi modern zamanların en çarpıcı niteliklerinden biridir. Her ne kadar Yunanlar ve Romalılar Hindistan ve Çin ile ipek, baharat ve değerli taşlar için büyük bir ticaret ilişkisi içinde olsa bile, onlar aslında güney Avrupa, kuzey Afrika ve batı Asya'nın ötesindeki dünya hakkında pek az şey biliyordu; ve bilinenlerin pek çoğu Orta Çağlar sürecinde unutulmuştu. Ancak yavaş yavaş Doğu'ya olan ilgi yeniden canlanmıştı ve gezginler antik dönemden devralınan kısıtlı bilgiye ilaveler yapmaya başlamıştı.

Öncü Olarak Portekiz, İspanya ve Hollanda. On beşinci yüzyılda ve on altıncı yüzyılın başlarında Avrupa yönlendirmesi için Amerika ve Hindistan'a yapılmış olan yolculuklar ağırlıklı olarak Portekizliler ve İspanyollar tarafından üstlenilmişti. Portekiz, 1497'de Ümit Burnu'nun etrafını dolaşan Vasco da Gama'dan

ŞEKİL 4. Cortes Meksika'da

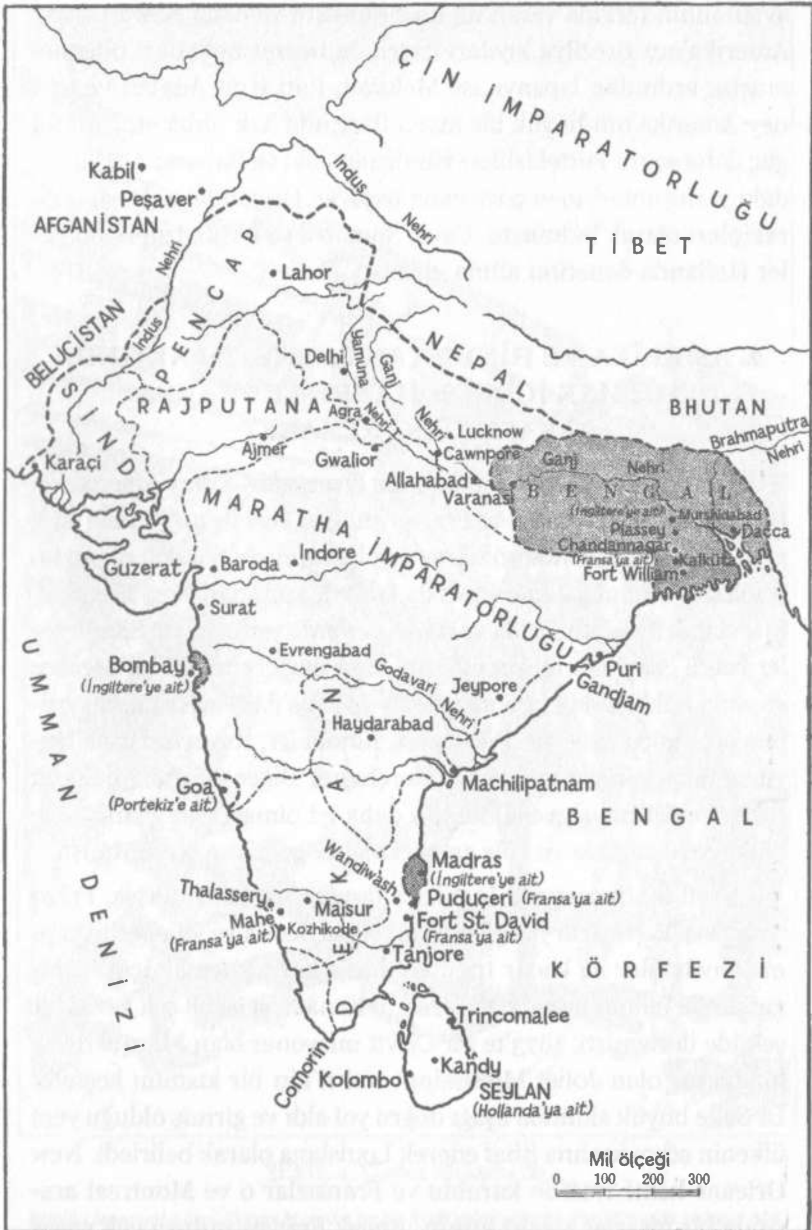
1519'da İspanyol subay Cortes Meksika'ya bir keşif seferi yönetti. Vera Cruz'da karaya çıktı ve piyade askerlerin küçük bir kuvveti ve on sekiz süvari ile Mexico City'ye ilerlerdi. O zamana dek hiç at görmemiş olan yerliler askerlerin hem acımasız hem de ölümsüz olduğunu söylemiş oldukları tuhaf yaratıklar karşısında hayrete düşmüştü.

sonra Hindistan'da istasyonlar kurarak ticaretini genişletmenin avantajının farkına varan ilk ülke olmuştu ve daha sonra Güney Amerika'nın Brezilya kıyıları üzerinde ticaret noktaları oluşturmuştu; ardından İspanya ise Meksika, Batı Hint Adaları ve Güney Amerika'nın büyük bir kısmı üzerinde hak iddia etti. Bu iki güç daha sonra Portekizlileri Hindistan'daki ve Baharat Adaları'ndaki yerleşimlerinden çıkarmayı başaran Hollanda'yı enerji dolu rakipleri olarak bulmuştu. Cava, Sumatra ve başka tropik bölgeler Hollanda denetimi altına girmişti.

2. AMERİKA VE HİNDİSTAN'I DENETİM ALTINDA TUTMAK İÇİN İNGİLTERE VE FRANSA ARASINDAKİ REKABET

Kuzey Amerika'daki İngilizler ve Fransızlar. Kuzey Amerika'da başlıca rakipler İngiltere ve Fransa idi. Her ikisi de on yedinci yüzyılın erken döneminde sömürgeler oluşturmada başarılı olmuştu. İngilizler Virginia, Jamestown'da (1607), ardından New England, Maryland, Pensilvanya'da ve başka yerlerde yerleşmişti. Sömürgeler kendi gelişimlerini kendilerine özgü dinsel ritüellerini özgürce yaşama hakkı elde etme umuduyla Avrupa'daki evlerinden ayrılmış olan göçmenlerin –Püritenler, Katolikler, Kuveykırlar ve Huguenotlar– varışlarına kısmen borçludur. Diğer taraftan, pek çok insan Yeni Dünya'ya talihlerinin daha iyi olması için gelmişti; ve binlerce hizmetkâr ve köle emekçi olarak gemilere bindirilmişti.

Nasıl ki Jamestown İngilizler tarafından kurulmuşsa, Fransızlar ise ilk başarılı yerleşimlerini Nova Scotia ve Quebec'te yapmaktaydı. Her ne kadar İngiltere buna karşı koymak için hiçbir girişimde bulunmasa da, Fransa'nın Kanada'yı işgali çok yavaş bir şekilde ilerlemişti. 1673'te bir Cizvit misyoner olan Marquette ve bir tüccar olan Joliet Mississippi Nehri'nin bir kısmını keşfetti. La Salle büyük akıntıda aşağı doğru yol aldı ve girmiş olduğu yeni ülkenin adını kralına ithaf ederek Louisiana olarak belirledi. New Orleans kenti 1718'de kuruldu ve Fransızlar o ve Montreal arasında bir hisarlar zinciri kurdu. Ancak Fransız nüfusu çok yavaş bir şekilde artarken, İngiliz sömürgeleri 1750 itibarıyla neredeyse iki milyona ulaşacak şekilde hızla artmıştı.

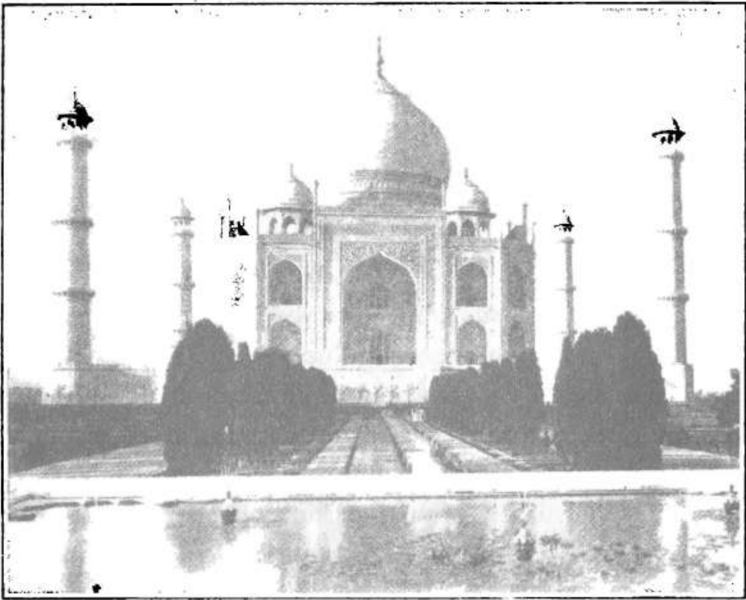

Yaklaşık 1763'te Hindistan

İngiltere ve Fransa arasındaki Kuzey Amerika'da üstünlük elde etme yarışı sınır boyunca neredeyse aralıksız bir şekilde savaş halinden sorumluydu. Eski Dünya'daki her bir savaş ile daha şiddetli hale geliyordu. İngiltere Utrecht Antlaşması gereğince kuzey vilayetlerinde yerleşim oluşturmaya muktedirdi çünkü Fransa'ya Newfoundland, Nova Scotia ve Hudson Körfezi'nin kıyılarını bırakmıştı.

Hindistan'ın Kapsamı. İngiltere ve Fransa'nın rekabeti yarım milyon kızılderilinin yaşadığı Kuzey Amerika'nın kırsal alanıyla sınırlı değildi. On sekizinci yüzyılın başlarında her iki ülke iki yüz milyon insanın yaşadığı engin Hint İmparatorluğu'nun sınırları üzerinde sıkı bir tutunma noktası ele geçirmişti. Bu bölge antik dönemde yüksek seviyede gelişmiş olan bir uygarlık merkeziydi. Birleşik Devletler'in haritasının üzerine Hindistan yarımadasının haritasını sererek Hindistan'ın kapsamı hakkında bir fikir edinilebilir. Eğer en güneydeki nokta olan Comorin Burnu New Orleans üzerine yerleştirilirse, Kalküta yaklaşık olarak New York Kenti üzerinde ve Bombay ise Iowa, Des Moines'in komşusu konumunda olacaktır.

Moğolların Hindustan İmparatorluğu'nun Parçalanması. Vasco da Gama'nın Ümit Burnu'nun etrafından dolaşmasından (1497) bir nesil sonra, bir Moğol fatihi olan Babür Hindistan'da çok büyük bir imparatorluk kurmuştu. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca onun soyundan gelen Moğol hükümdarlarının hanedanlığı tüm ülkeyi kendi denetimi altında tutabilmişti; ancak Büyük Moğol hükümdarı olan Evrengzib'in 1707'de ölümünden sonra İmparatorun memurları, suhandarlar, nevvablar ve racalar (Hindu prensler) ayrı ayrı kendi bölgeleri üzerinde denetimi kademeli bir şekilde sağlamıştı. Her ne kadar imparator –İngilizlerin ifadesiyle Büyük Moğol– başkent Delhi'de yaşamını sürdürse de, Fransızlar ve İngilizlerin dikkatlerini ciddi bir şekilde ülke kıyılarına çevirdikleri dönem olan on sekizinci yüzyılın başlarında artık ülkesine hükmedemiyordu.

ŞEKİL 5. Tac Mahal

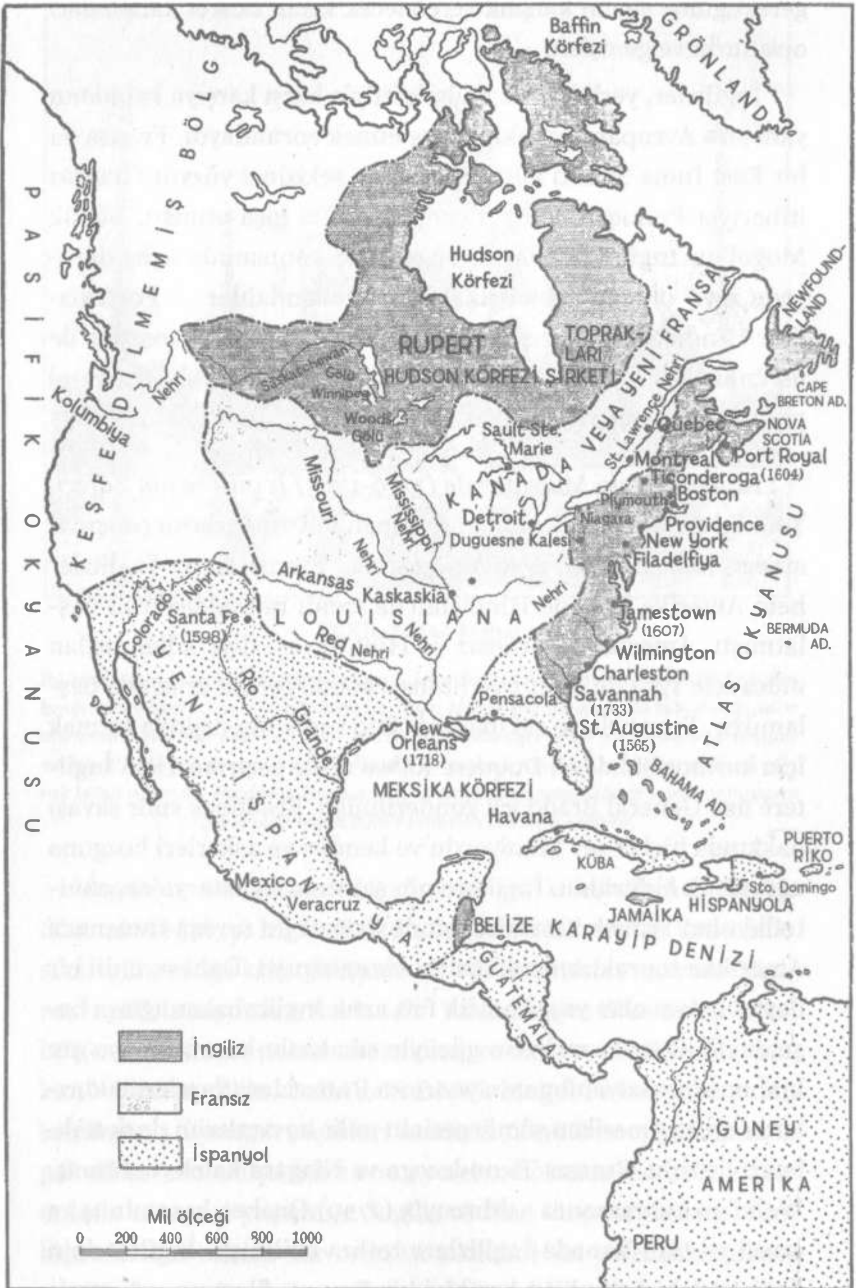
Bu bir prenses mozolesi 1632'de Hindistan, Agra'da inşa edilmişti. O, "dünyadaki en görkemli şiirsel bina . . . mermer halinde bir rüya, Moğolların titanlar gibi tasarladığı fakat mücevherci gibi bitirdikleri bir yapı" olarak tasvir edilmiştir. Tüm bina içine değerli taşların işlendiği beyaz mermerden yapılmıştır. Her ne kadar bu bina en mükemmel anıt olarak kabul edilse de, Hindistan kendi prenslerinin gücü ve zenginliğinin tanıklığını yapan çok sayıda başka büyük ihtişamlı binalara sahiptir.

İngiliz ve Fransızların Hindistan'daki Yerleşimleri. I. Charles döneminde (1639) İngiliz East India Şirketi Hindustan Yarımadası'nın güneydoğu kıyısı üzerinde bir köy satın almış ve orada Madras İngiliz istasyonunu kurmuştu. Yaklaşık aynı dönemde Bengal bölgesinde ticaret noktası kurulmuş ve daha sonra Kalküta tahkim edilmişti. İlkin, Delhi'deki Büyük Moğol birkaç yabancının kendi geniş diyarının saçakları üzerinde ticaretle meşgul olmasına pek dikkat etmemişti fakat onun yerel memurları kısa süre içinde onlarla sıkıntılar yaşamıştı. İngiliz ve Hint tüccarlar arasında çekişmeler her zaman oluyordu ve sıklıkla Hint yerel memurlarının içinde yer alacağı kavgalara genişliyordu. İngilizler yerli halka karşı kendilerini savunmak durumunda kalabileceklerini görerek

gerektiğinde silahlı karşılık verebilecek kendi ticaret karakolları oluşturdu ve genişletti.

İngilizler, yerli halkın muhalefetiyle karşı karşıya kalmanın yanı sıra Avrupalı bir rakiple baş etmek zorundaydı. Fransa da bir East India Şirketi kurmuştu ve on sekizinci yüzyılın başları itibarıyla Puduçeri'de bir ticaret merkezi inşa etmişti. Büyük Moğol'un İngiliz planlarını engelleme konusunda aşırı derecede zayıf olduğu artık aşikârdı ve Hollandalılar ve Portekizliler Hindistan'da yarış dışındaydı. İngilizler ve Fransızlar ile üstünlük için kendi aralarında mücadele görevi yalnızca yerel prenslere kalmıştı.

Amerika'daki Mücadelede (1756-1763) İngiltere'nin Zaferi. Yedi Yıl Savaşı olarak bilinen Avrupalı hükümdarların çatışmasından hemen önce, 1756'nın başında, Fransızlar ve İngilizler hem Amerika hem de Hindistan'da kendi mücadelelerini başlatmıştı. Amerika'da Fransız ve Hint Savaşı diye adlandırılan mücadele 1754'de İngiliz ve Fransız sömürgeciler arasında başlamıştır. Fransızların rakiplerini Ohio vadisinin dışında tutmak için kurmuş oldukları Duquese Kalesi'ni ele geçirmesi için İngiltere'den General Braddock gönderilmişti. Braddock sınır savaşı hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve kendisi ve askerleri bozguna uğrayarak öldürüldü. İngiltere'nin şansına, Avusturya'nın müttefiki olan Fransa kısa süre içinde Prusya ile savaşa tutuşunca Amerikan topraklarına dikkatini verememişti. Dahası, ünlü bir devlet insanı olan yaşça büyük Pitt artık İngiliz bakanlığının başındaydı. O, para ve insan gücüyle sıkı baskı-kuran Prusya'nın kralına karşı koyabilmenin yanı sıra Fransızlara yapılan saldırılarda on üç Amerikan sömürgesinin milis kuvvetlerini de destekleyebiliyordu. Fransız Ticonderoga ve Niagara kaleleri alınmış, Wolfe'un kahramanca saldırısıyla (1759) Quebec kazanılmış ve ertesi yıl tüm Kanada İngilizlere teslim edilmişti. İngiltere'nin denizlerdeki üstünlüğü her biri bir Fransız filosunu yok etmiş üç amiral ile kanıtlanmıştı.

1750'de Amerika'daki İngiltere, Fransa ve İspanya

Dupleix'in Hindistan'da Fransız Üstünlüğü Sağlama Çalışmaları. Hindistan'da Fransızlar ve İngilizler arasındaki çatışmalar Avusturya Veraset Savaşı esnasında meydana gelmişti. Puduçeri'deki Fransız istasyonunun amiri olan Dupleix yerinde duramayan, enerjik bir subaydı ve İngilizlerin bölgeden sürülmesi ve Hindustan Yarımadası üzerinde Fransa'nın gücünün sıkı bir şekilde kurulmasını önermişti. Onun başarılı olma şansı, bazıları daha önceki Hindu yerleşimcilere ve bazıları iki yüzyıl önce Hindistan'ı fethetmiş olan Müslüman Mogollara hükmeden yerel hükümdarlar arasındaki çekişmelerle büyük ölçüde artmıştı. Dupleix, yanında çok az Fransız askerine sahip olarak, yerlileri asker olarak kaydetmeye başladı. Bu, İngilizler tarafından hevesle benimsenen bir gelenekti. İngilizlerin sepoy diye adlandırdıkları bu yerli askerlere Avrupalı tarzında savaşması öğretiliyordu.

Clive'in Hindistan'da İngiliz Etkin Üstünlüğünü Sağlaması. Bu krizde İngiliz yerleşimciler Madras'taki katipler arasında Dupleix'in kendisinin askerî beceri ve enerjisine denk bir lider olan Robert Clive'i keşfetti. Clive o dönemde yalnızca yirmi-beş yaşındaydı fakat büyük bir sepoylar kuvveti organize etmişti ve şaşırtıcı bir cesaretle onlar üzerinde dikkate değer bir denetim sağlamıştı.

Yedi Yıl Savaşı'nın hemen başında, Madras'ın yaklaşık bin mil kuzeydoğusunda bulunan Kalküta'daki İngiliz yerleşiminden kötü haberler Clive'e ulaşmıştı. Bengal nevvabı bazı İngiliz tüccarlarının mülklerine el koymuştu ve yüz kırk altı İngiliz küçük bir odaya –Kalküta'nın "Kara Deliği"– hapsedilmişti. Onların çoğu sabah olmadan nefes alamama nedeniyle ölmüştü. Clive hemen Bengal'e gitti. Dokuz yüz Avrupalı ve bin beş yüz sepoydan oluşan küçük bir orduyla 1757'de Plassey'de, nevvabın elli bin kişilik ordusuna karşı büyük bir zafer elde etti. Clive daha sonra Bengal nevvabını İngiliz dostu olduğuna inandığı bir adamla değiştirdi. Yedi Yıl Savaşı bitmeden önce İngilizler ayrıca Puduçeri'yi kazanmış ve Fransızların Madras bölgesindeki tüm eski etkinliklerini yok etmişlerdi.

Büyük Britanya'nın Yedi Yıl Savaşı'ndaki Kazanımları. Yedi Yıl Savaşı 1763'te sona erdiğinde, Paris Antlaşması ile, Büyük Britanya başka herhangi bir güçten çok daha fazlasını kazanmıştı. O, Akdeniz'e hükmeden iki kaleyi –Cebelitarık ve Minorca adası üzerindeki Port Mahon– elinde tutacaktı. Amerika'da Fransa ona Kanada'nın engin bölgesini bırakacaktı. Bununla birlikte Batı Hint Adaları'nın bazıları da İngiltere'ye bırakılmış olacaktı. Mississippi'nin ötesindeki bölge İspanya'ya devredilmişti ve böylece Fransa Kuzey Amerika'daki tüm hak iddialarından vazgeçmiş oluyordu. Hindistan'da İngilizlerin kendisinden almış olduğu kasabaları geri almıştı fakat yerli hükümdarlar üzerindeki etkinliğini kaybetmişti çünkü Clive İngiliz adının onlar arasında büyük ölçüde korku yaratmasını sağlamıştı.

3. DÜNYA GÜCÜ OLMASI KADERİNDE OLAN BİR CUMHURİYETİN AMERİKA'DA ORTAYA ÇIKMASI

Amerikan Sömürgelerinin Güç Açısından Gelişmesi. İngiltere kendi Amerikan imparatorluğunun daha büyük kısmını kaybettiğinde Fransa üzerinde güç belâ zafer kazanabilmişti. Onun sömürgeleri yönetime ve ticarete müdahale edilmesini kabul etmemiş ve kendi bağımsızlığını ilan etmişti. İngiliz yerleşimciler kendi meselelerinin yönetiminde Fransız ve İspanyol sömürgelerinden daha büyük bir özgürlüğün keyfini sürdüler. Virginia 1619'da kendi meclisini kurdu ve Massachusetts neredeyse bağımsız bir devlet haline geldi. Gerçekten de, kendi kendini yönetmenin sömürgesel şeması daha sonraları kendi bağımsızlığını kazanmış olan eyaletlerin anayasaları için temel olarak kullanıldı. Ancak Yedi Yıl Savaşı'nın sonu (1763) itibarıyla sömürgeler iki milyonun üzerinde bir nüfusa sahip olmuştu; ve onların zenginlik ve güçlerini hızla artırmaları, yeni bir toprakta özgür bir hayat sürmeleri, Fransızlarla çatışmada başarı elde etmiş olmaları anavatan yönetiminin müdahalesine karşı daha hoşgörüsüz olmalarına getirmişti.

Seyrüsefer Yasaları. İngiltere, tıpkı İspanya, Fransa ve başka sömürgeci ülkeler gibi, birkaç seyrüsefer ve ticaret yasası çıkardı. Böylece, sömürgesel ticaretin ve endüstrinin kârlarını kendisinde tutmaya çalışıyordu. Erken dönem seyrüsefer yasaları Cromwell ve II. Charles yönetimi altında kanunlaştı. Onlar özellikle Hollandalı tüccarlarla ticaret yapılmasına karşı yönlendiriciydi. İngiltere'ye veya onun sömürgelerine ithal edilebilecek ürünlerin yalnızca İngiliz gemileriyle taşınmasını hükme bağlıyordu. Asya, Afrika veya Amerika'da üretilen tüm ürünler için bu durum geçerliydi. Bu durumda, eğer Hollandalı bir ticaret gemisi Uzak Doğu'dan karanfil, tarçın, çay veya ipek ile yüklü olarak New York limanına demirlemişse, şehrin yerleşimcileri gemi sahibinden yasal bir şekilde satın alım işlemi yapamazlardı. Fiyatlar İngiliz gemiciler tarafından teklif edilenlerden çok daha düşük olsa bile bu durum geçerliydi. Dahası, Avrupa'da üretilmiş veya imal edilmiş hiçbir mal ilkin İngiltere'ye gönderilmeden taşınamıyordu. Bunların İngiltere'de ve sömürgelerinde inşa edilmiş olan gemilerle okyanus ötesine taşınması gerekiyordu. Böylece, eğer bir sömürge tüccarı Fransız şarabı veya Hollanda saati satın almak istiyorsa, bunu İngiliz tüccarlar aracılığıyla sipariş etmesi gerekiyordu. Yine, eğer bir sömürgeci yasanın yabancılara satmasına izin verdiği bazı ürünleri bir Avrupalı tüccara satmak istiyorsa, onları İngiliz veya sömürgesel gemileriyle ihraç etmek ve hatta İngiltere üzerinden göndermek zorundaydı.

Ticaret Yasaları. Sömürgecilerin özellikle ilgilendiği şeker, tütün, pamuk ve çivit gibi belli başlı kalemler yalnızca İngiltere'de satılabilirdi. Pek çok şeyin ihraç edilmesi ve hatta üretilmesi yasaklanmıştı. Örneğin, en iyi kalite kürklere bol miktarda sahip olunsa bile, İngiltere'ye veya herhangi bir yabancı ülkeye başlık veya şapka ihraç edilemezdi. Sömürgeciler Fransız Batı Hint Adaları'yla kârlı bir kereste ve tedarik ticareti inşa etmişti. Onlardan büyük miktarlarda içki, şeker ve melas şerbeti ithal ediyorlardı; ancak ticaretin İngiliz dominyonları içinde tutulması için bu malların ithalatı yasaklanmıştı.

Yeni Sömürgelerin İngiliz Kısıtlamalarını Göz Ardı Etmesi. Bu yasalara rağmen, sömürgeciler gelişen bir ticareti sürdürüyorlar ve endüstriler inşa ediyorlardı. Tütün, şeker, kenevir, keten ve pamuk yetiştiriliyordu ve giysi imal ediliyordu. Fırınlar, dökümhaneler ve değirmenler pik ve çubuk demir, zincirler, çapalar ve başka teçhizatlar tedarik ediyordu. Çok sayıda insan hem imalat hem de ticaret alanında çalışıyor olduğu için, İngiltere'nin sömürgelerin işlerini kendi tüccarları lehine kısıtlama girişimlerine karşı yüksek sesli protestolar yükselmişti.

Aslında, 1763'ten önce, seyrüsefer ve ticaret yasaları gevşek bir şekilde uygulanıyordu. Amerikalı ticaret insanları sıklıkla onu göz ardı ediyordu ve anavatanın "kaçakçılık" diye nitelendirdiği şekilde yasadışı bir ticaret yapıyorlardı. Uzun bir zaman boyunca, İngiliz devlet insanları bu "kanunsuz" ticarete göz yumdu. Onlar bir önceki yüzyılda kendi yurtlarındaki büyük mücadelelerle ve XIV. Louis'nin başlattığı savaşlarla meşguldü. Utrecht Antlaşması'ndan sonra başbakan Walpole yirmi yıllığına sömürgelerin bağımsızlığına müdahalede bulunmayı sağgörülü bir şekilde reddetmişti. Bu süre zarfında, sömürgeciler İngiliz donanması korumasının ve İngiliz piyasalarındaki bazı avantajların keyfini sürmüştü.

İngiliz Sömürge Politikasındaki Değişiklik (1763). Büyük Britanya Yedi Yıl Savaşı'nın bitmesi ve Kanada ve Ohio Vadisi'nin fethedilmesinden sonra yeni bölgeleri korumak ve İngiliz İmparatorluğu'nun büyük genişlemesine bağlı olarak artan maliyetleri karşılamak için planlar yapmak zorundaydı. Londra'daki anavatan yönetimi son savaşta ortaya çıkan faturaların ödenmesinde sömürgelerin yardımcı olması gerektiğini artık tartışıyordu. Yeni toprakların korunması için küçük bir askerî birliğin idame giderlerine yönelik katkıda bulunulması bekleniyordu.

Pul Yasası (1765). Sonuçta Parlamento kiralama, tapu ve başka matbu evraklar üzerinde kullanılacak pullar için İngiliz hükümetine sömürgecilerin ödemesi gereken miktarlar belirleyerek vergi koydu. Bu yasa Samuel Adams ve Patrick Henry gibi sömürgedeki liderlerin sinirlenmesine neden oldu. Onlar yakın tarihli savaşın asıl yükünü zaten taşımış olduklarını ve Parlamento'nun onları

vergilendirmeye hakkı olmadığını ilan etti. Bunun gerekçesi olarak Parlamento'nun kendi yapılarını doğrudan temsil etmediğini ortaya koydular. İngiltere çok uzakta olduğu için böyle bir temsilin olanaksız olduğunu söylediler. Bu durumda, onların önermesine göre, Amerikan sömürgecileri yalnızca kendi meclisleri tarafından vergilendirilebilirdi. Kendi savlarını güçlendirmek için sömürge temsilcileri 1764'te New York'ta bir araya geldi ve Pul Yasası'nın "sömürgecilerin hak ve özgürlüklerini yok etmek için bir eğilim" olduğu suçlamasında bulundu.

Çay Vergileri. Sömürgecilerin yatıştırılması yerine cezalandırılması gerektiğini düşünen Kral III. George'un görüşlerine rağmen Parlamento'da Muhafazakâr Parti üyelerinin görüşüyle istenmeyen pul yasası feshedildi. Daha sonra sömürgecilere İngiliz hazinesine yardımcı olmaları için bir öneride bulunuldu. O dönemde İngiltere'de bulunan Benjamin Franklin bunu duyduğunda onların bunu yapmayı kabul etmeyeceğini söyledi. Bunun üzerine Parlamento cam, kâğıt ve çay üzerine konan vergileri bir miktar artırmaya karar verdi. Dahası, eski seyrüsefer yasaları ve başka kısıtlamaların daha sıkı bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla özel bir memurlar kurulu oluşturdu. Bir kez daha sömürgeciler protesto etti ve Parlamento çay üzerine konan vergi haricinde tüm vergileri kaldırdı. East India Şirketi'nin menfaatleri tehlikede olduğu için bu vergi kaldırılmamıştı.

Boston Çay Partisi'nin (1773) İngilizleri Harekete Geçirmesi. Amerikalıların çay üzerine makul ölçüde bir vergi ödemesi yönündeki çaba ve East India Şirketi'nin çayının Boston piyasalarına çok düşük bir bedelle girmesi 1773'te sıkıntılara yol açtı. Kaçak çay tedarikine sahip olanlar bu ürünleri ellerinden çıkarabilmek için İngiliz ithalatçılarına satmaları bu verginin ödenmesinden sonra olanaklı değildi. "Yasadışı vergilendirme" şeklinde yeni bir çığlık yükselmişti. Sözlerin eyleme dökülmesi sürecinde, genç insanlardan oluşan bir grup Boston'da bir araya geldi, limanda bulunan bir çay gemisinin güvertesine çıktı ve geminin yükünü denize boşalttı. Doğal olarak "Boston Çay Partisi" diye adlandırılan bu olay sömürgeler ve anavatan arasındaki sürtüşmeyi artırdı.

ŞEKİL 6. Temmuz Ayının Dördü

Filadelfiya vatandaşları, Bağımsızlık Bildirgesi kutlamalarında yeni ruh hallerini göstermek için Kral III. George'un kuklasını astı (Yale Üniversitesi izniyle).

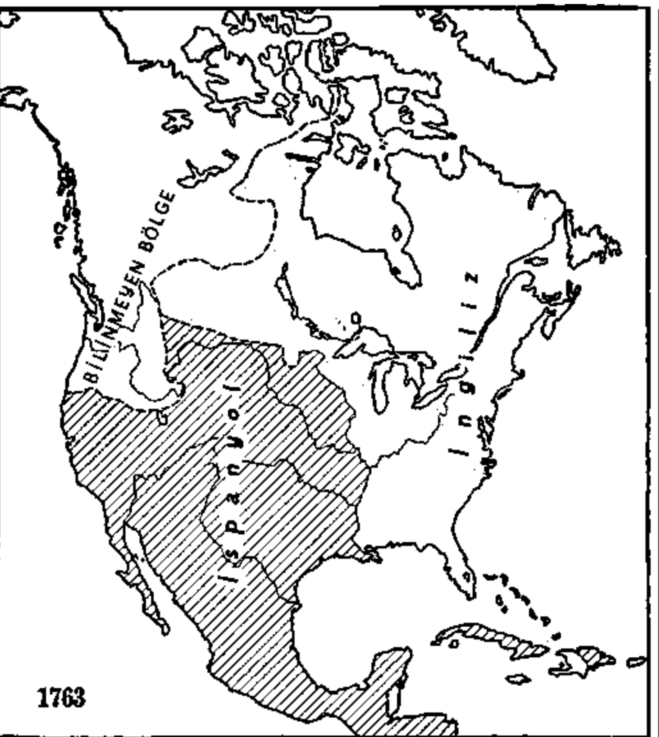
Halen çok sayıdaki Parlamento üyesi sömürgecilere zor kullanılmasına karşı çıkıyordu. Avam Kamarası'ndaki belki de en becerikli kişi olan Edmund Burke bakanı Amerikalıları vergiden muaf bırakmaya sevk etti; ancak III. George ve Parlamento'nun çoğunluğu başkaldırmaları nedeniyle sömürgecileri affedemiyordu. Onlar sıkıntının büyük ölçüde Yeni İngiltere ile sınırlı olduğuna inanmıştı ve bunun kolaylıkla aşılabileceğini düşünüyorlardı. Parlamento direnişi bastırmak amacıyla Boston'a ayak basılması ve mal yüklemesini yasaklayan yasaları yürürlüğe soktu; ve Massachusetts sömürgesi kendi yargıçlarını ve meclis üyelerini seçme eski hakkından men edildi. Bundan sonra bu görevliler kral tarafından seçilecekti.

Kıtasal Kongreler. Massachusetts'i mecbur kılmak yerine, sert tedbirlerin etkisi başka kesimlerde kaygının ortaya çıkması şeklinde oldu. Böylece tüm sömürgelerden bir temsilciler kongresi ne yapılabileceğini görüşmek üzere 1774'te Filadelfiya'da toplandı. Şaşırtıcı bir cesaretle, bu kongre sömürgelerin şikayetlerinin

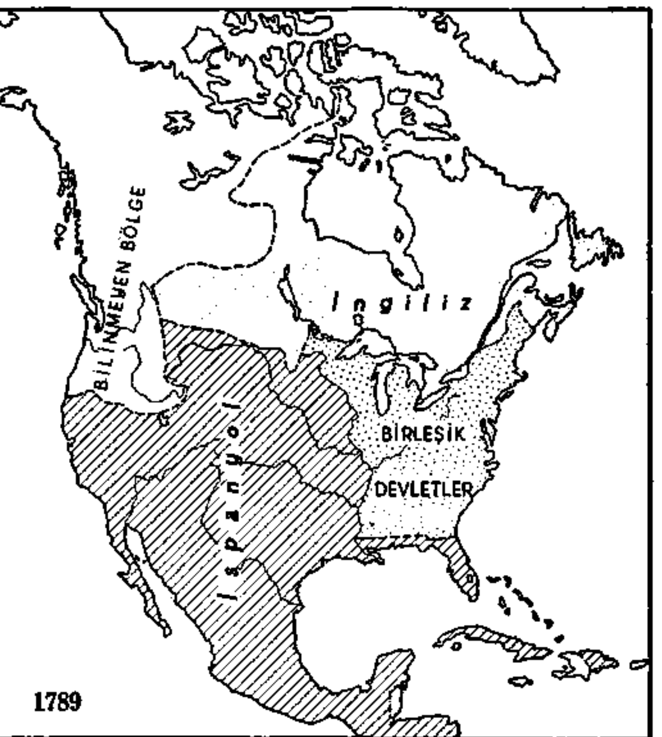
giderilmesine kadar Büyük Britanya ile tüm ticaretin sonlandırılmasına karar verdi. Ertesi yıl Amerikalılar Lexington'da İngiliz askerî birlikleriyle çatışmaya girdi ve Bunker Hill Muharebesi'nde onlara karşı cesur bir direniş gösterdi. Hemen yapılan ikinci bir Kıtasal Kongre savaş hazırlığı kararı aldı, bir ordu oluşturdu ve komutayı Virginialı bir sömürgeci olan George Washington'a bıraktı. O, son Fransız ve Hindistan Savaşı'nda başarılar göstermişti.

Bağımsızlık Bildirgesi (4 Temmuz 1776). Bu zamana kadar çok az insan sömürgelerin anavatandan ayrılmasını açıkça ifade etmişti. Amerikalılar protesto ve tartışma aracılığıyla hak taleplerinin karşılanması arayışındaydı. Ancak uzlaşı çabaları boşa çıkınca, Temmuz 1776'da Kongre "Bu birleşik sömürgeler özgür ve bağımsızdır" kararını duyurdu. O zaman bile bağımsızlık lehinde olan taraf kesinlikle nüfusun bir azınlığıydı. İngiltere'den ayrılmaya karşı çıkan "Tory" adı verilen taraf belki de Devrim arzu eden "yurtseverler" sayısı kadardı ve sömürgecilerin en azından üçte biri orta noktadaydı.

Birleşik Devletler'in Fransa'dan Yardım Alması. Bağımsızlık Bildirgesi Fransa'da büyük bir ilgiyle karşılanmıştı. Bu ülke için Yedi Yıl Savaşı'nın neticesi talihsiz olmuştu ve eski düşmanı olan İngiltere'nin yaşayacağı herhangi sıkıntı Fransızları memnun edecekti. Bu durumda Birleşik Devletler Fransa'yı bir "doğal" müttefik olarak gördü ve hemen Benjamin Franklin'i yeni Fransız kralı XVI. Louis'den yardım elde etme umuduyla Versay'a gönderdi. Bir süre boyunca, kralın bakanları sömürgelerin anavatanın ezici gücüne karşı mücadelelerini uzun zaman sürdürüp sürdüremeyecekleri konusunda kararsızdı. Amerikalıların Saratoga'da Burgoyne galibiyetiyle birlikte Fransa 1778'de kralın yeni cumhuriyetin bağımsızlığını tanıyacağı şekilde Birleşik Devletler ile bir antlaşma yapılması sonucuna varıldı. Bu, İngiltere'ye savaş ilan etmeye denk bir durumdu. Fransız yönetimi kredi açarak sömürgelere yardımcı oldu; ve Amerikalıların sebep olduğu heyecan öylesine büyüktü ki, aralarında Lafayette Markizinin olduğu çok sayıda genç soylu Amerikan ordusunda gönüllü olarak savaşmak üzere Atlas Okyanusu'nu geçti.

Yedi Yıl Savaşı'ndan Sonra

Devrim Savaşı'ndan Sonra

Devrimin Başarısı. İngiltere'de savaşın akıllıca planlarına ilişkin fikir ayrılıkları oluştu ve Parlamento'da sömürgecilere karşı çok fazla sempati vardı. Bu ve başka nedenlerle Amerika'daki İngiliz kumandanlar tüm güçleriyle savaşmayı sürdürmemişti. Ancak yine de Amerikalılar için kazanmak kolay olmamıştı. Washington'ın becerisi ve kahramanca kişisel fedakârlığına karşın, onlar kazandıklarından daha fazla muharebeyi kaybetmişti. Fransız yardımı olmaksızın savaşın onların lehine sonuçlanması son derecede kuşkuludur.

Sonunda Büyük Britanya Birleşik Devletler'in bağımsızlığını ve Mississippi Nehri'nin ülkenin batı sınırı olması talebini kabul etti. İspanya Louisiana'yı elinde tuttu ve Büyük Britanya'dan Florida sömürgesini geri aldı. 1763'te onu kaybetti. İspanya ve Portekiz Amerikan topraklarını daha uzun süre elde tutma konusunda İngilizlerden daha becerikliydi fakat en sonunda tüm Batı Yarımküresi, Kanada istisnasıyla, Avrupalı güçlerin egemenlik alanı olmaktan özgür kaldı. Batıda İspanyol hükümranlığının son kalıntılarından biri olan Küba 1898'de Birleşik Devletler'in yardımıyla bağımsızlığını kazandı.

Amerika'daki Yeni Düzen. Amerikalılar, İngiliz hükümdarlığından ilişkilerini keserek kendi başlarına yönetim oluşturdu. Rhode Adası ve Connecticut kraldan almış oldukları ayrıcalıkları bir dereceye kadar değiştirdi ve özgür eyaletlerin her birinde yeni bir yazılı anayasa benimsendi. Daha sonra Konfederasyon Maddeleri altında gevşek bir birlik oluştu. Amerikalılar Maddeleri pek çok açıdan yetersiz bularak yeni bir birlik planı –Birleşik Devletler Anayasası– taslağı yaptı. Bu, 1789'da Washington'ın Başkan olarak göreve başlamasıyla yürürlüğe girmiştir. Kuşkucular cumhuriyetin kısa sürede parçalanacağı kehanetinde bulundu fakat zaman onların yanıldığını kanıtlamıştır.

Avrupa'da Amerikan Etkisi. Bir kral veya kalıtımsal aristokrasi olmaksızın halkın bir yönetim oluşturması örneği Avrupa ulusları için son derece öğreticiydi. Amerikan ordusunda görev yapmış olan Lafayette gibi Fransız soyluları büyük cumhuriyetçi

deneyimin muhteşem öyküleriyle geri dönmüştür. Amerikan devlet anayasası Fransızcaya tercüme edildi ve Avrupa'da yaygın bir şekilde okundu. Bağımsızlık Bildirgesi yerküredeki baskı altında olanlara açık bir çağrı olarak kabul edilmişti. Bourbonların mutlakıyetine karşı çıkan Fransızlar ve Avam Kamarası üyelerini seçmede tüm insanlar için oy verme hakkı talep eden İngilizler cesaretlerini Amerikan başarısından almıştır. Uzak görüşlü diplomatlar Avrupalı ülkeler bu andan itibaren okyanusun ötesinde yeni bir cumhuriyet olduğunu hesaba katmak zorundaydı. Böylece, Birleşik Devletler, kendi ruhuyla, kendi yönetim sistemiyle ve kendi gücüyle Avrupa'da tarihin oluşumunu etkilemiştir.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Avrupa'daki olayları anlamak için neden dünya ticareti ve sömürgeleşme konusunu çalışmalıyız? Dünya ticareti ve uzak sömürgeler elde etmede İngiltere'den önce gelen ülkeler hangileridir? Hangi Avrupalı ülkeler büyük sömürge topraklarına sahip olmuştur? Ticaret üzerine rekabet Avrupa'daki rekabeti nasıl keskinleştirmiştir?

2. Kuzey Amerika'da İngiliz ve Fransız sömürgelerinin yükselişinin taslağını çizin. Hindistan'ın ebadı hakkında bazı fikirler verin. Zayıf bir monarşi orada Avrupalı tüccarların bir tutunma noktası elde etmesine nasıl yardımcı olmuştur? Başlıca İngiliz ve Fransız yerleşimleri neredeydi? Kuzey Amerika'da Fransa ve İngiltere arasındaki mücadele nasıl ortaya çıkmıştı? Büyük Britanya'nın Yedi Yıl Savaşı'ndaki kazanımları nelerdi?

3. Amerikan sömürgeleri hangi yollarla güç ve bağımsızlık elde etmişti? İngiliz seyrüsefer ve ticaret yasaları sömürgecileri nasıl engelledi? 1763 yılından sonra Büyük Britanya hangi özel önlemleri benimsedi? İngiliz politikasına Amerikalıların direnişinin adımlarının taslağını çizin. Fransa hangi nedenlerle Amerikalılara destek vermiştir? Amerikalıların bağımsızlık savaşının

neticelerini özetleyin. Amerikan fikirleri Avrupalı hükümdarları neden rahatsız etmiştir? Bu fikirler Avrupa'ya nasıl ulaşmıştı?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *ticaret rekabeti, sömürgeleşme, Büyük Moğol, sepoy, kendi kendini yönetim, seyrüsefer yasaları, ticaret yasaları, kaçakçılık, pul vergileri, deniz gücü.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Yeni Dünya'yı keşfeden ve Asya'ya deniz rotaları açmış olan erken dönem kâşifler hakkında bildiklerinizi söyleyin.

2. Şimdi büyük sömürge topraklarına sahip olan ülkelerin isimlerini söyleyin.

3. On sekizinci yüzyıldan itibaren Büyük Britanya'nın sahip olduğu sömürge topraklarının bazılarının isimlerini söyleyin.

4. Bugün denizde Büyük Britanya'ya rakip olan ülkeler hangileridir?

TARTIŞMA KONULARI

1. Avrupa savaşları ticaret ve sömürge üzerine rekabeti kapsar.

2. İngiliz dünya gücü İngiliz donanma üstünlüğüne bağlıdır.

3. Dünya ticareti ve sömürgeleşme Avrupa'daki çağdaş olayları büyük ölçüde belirlemiştir.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History*, Cilt I: İngiltere'nin Hindistan'da bir tutunma noktası elde etmesi, ss. 95-97; 2) Hindistan'da Avrupalılar arasındaki rekabet, ss. 92-95, 97-101; 3) Hindistan'da durum, ss. 101-105; 4) İngilizler ve yerliler arasındaki çatışma, ss. 104-110; 5) Marquette'in Mississippi yolculuğu, ss. 116-121; 6) John Smith'in Virginia değerlendirmesi, ss. 121-122; 7) Bradford'un Hacıların ayak basması değerlendirmesi, ss. 122-124; 8)

Braddock'un Quebec'i ele geçirmesi, ss. 126-130; 9) "Boston Çay Partisi", ss. 130-132; 10) III. George, ss. 133-135.

2. Tamamlayıcı. MUZZEY ve KROUT, *American History Colleges*: 1) Fransızların çıkarılması, ss. 25-37; 2) Amerikan Devrimi ss. 40-70. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt I: 1) İngiliz ticaret ve imparatorluğunun temelleri, ss. 384-395; 2) Britanya'nın Fransa ile rekabeti, ss. 305-407; 3) Britanya'nın Fransa'ya karşı zaferi, ss. 407-413; 4) Hindistan ve Avustralya'da İngilizler, ss. 413-422.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Virginia, Massachusetts, Marquette, La Salle, William Pitt, Montcalm, Patrick Henry, Robert Clive, Edmund Burke, Benjamin Franklin, George Washington Lafayette, Thomas Jefferson.*

BÖLÜM IV • FRANSIZ DEVRİMİ'NDEN ÖNCE İNSANLARIN YAŞAM TARZI

KIRSAL ALANDA HAYAT – KÖLELİK • KASABALARDA HAYAT VE TİCARET • SOYLULUK VE MONARŞİ • ROMA KATOLİK KİLİSESİ • İNGİLİZLERİN KİLİSE VE PROTESTAN MEZHEBİ TESİS ETMESİ

Kralların ve devlet memurlarının politikaları ve uzak topraklarda sömürgeler kurma şansı veya daha fazla ticaret yapmak için çeşitli ülkelerin savaşları tarihin yalnızca bir kısmıdır. Kralın tebaasına vergi vermesi ve savaş olduğunda orduya katılması için başvurulurdu ancak halkın çoğunluğu yönetim eylemlerinden ziyade kendi özel işleriyle daha çok meşgul olurdu. Tanıdığınız insanların kamu meseleleriyle ilgilenmelerini onların işleri, aileleri, arkadaşları ve eğlencelerine ayırdıkları vakitle karşılaştırın. Halkın çeşitli sınıflarının gündelik hayatı Fransız Devrimi'nden önce şimdi olduğundan çok farklıydı ve eğer biz XIV. Louis döneminden beri meydana gelmiş olan büyük değişiklikleri anlamak istiyorsak bu gündelik hayat hakkında bilgi sahibi olmalıyız.

Özellikle Birleşik Devletler'de çok makul gelire sahip olan insanlar iki yüz elli yıl önce kralların, düklerin ve başpiskoposların yaşayabildiklerinden bugün daha iyi yaşayabilirler. Bizim kışın evlerimizi sıcak tutma konusunda eski günlerde bilinmeyen bazı yöntemlerimiz vardır. O dönemlerde buharlı ısıtma ve hatta bizim çağdaş etkili sobalarımız bile icat edilmemişti. Karanlık saatler boyunca hiçbir elektrikli lamba ve hatta iyi gaz lambaları bile yoktu fakat yalnızca şamdanlar aracılığıyla çalışılıyor veya okuma yapılıyordu. Temizliğe çok az dikkat ediliyordu; çünkü sıcak su bol miktarda değildi. Ne de şimdi olduğu gibi mükemmel sabun türleri mevcuttu. Sinekleri veya sivrisinekleri uzak tutmak için sineklikler bilinmiyordu ve modaya uygun giyinen kadın ve erkeklerin peruklarına parazitler doluşmuştu. Cilt hastalıkları yaygındı. İçmek için bile saf su güç belâ bulunabiliyordu. Bir yerden başka bir yere gidebilmek için, eğer kendi atlı arabanız veya atınız yoksa, yürümeniz gerekiyordu. Telefon veya telgraf yoktu ve posta hizmeti çok yavaştı.

Demokrasinin –zenginliklerine bağlı olmaksızın tüm vatandaşların oy kullanma hakkına sahip olması– gelişimiyle birlikte halk kitlelerinin koşullarını geliştirme konusuna gitgide yükselen oranda ilgi artmıştı. Onların korunması ve rahatlamalarına yönelik yasalar yürürlüğe giriyordu, onlara eğitim vermek için ücretsiz okullar açılıyordu ve ücretsiz bakım ve sağlık hizmeti veren çok sayıda hastane inşa ediliyordu. Tüm bunlar Fransız Devrimi ile başlayan ve o zamandan beri devam eden demokratik hareketin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

1. KIRSAL ALANDA HAYAT – KÖLELİK

Ortaçağ Yaşantısı. Eğer Haçlılar dönemindeki bir köylü on sekizinci yüzyılın başında Avrupa'ya dönebilmişse, yedi yüzyıl önce topraktan yetersiz bir şekilde hayatta kalabilmiş olan kişilerin koşullarına dair pek çok şey bulurdu. O, tarlalarla ve ormanlarla çevrelenmiş köyler görürdü. Romalılar döneminin kötü pulluklarından model alınarak yapılmış ahşap pulluklar kullanılıyordu: buğday bir el orağıyla kesiliyordu ve otlar hantal bir orakla biçiliyordu; sarsak at arabası tekerleklerinin yalnızca ahşap kasnakları vardı. Orta Çağlar'ın başlarında neredeyse tüm köylüler toprağa bağlıydı ve kendi toprak beylerine ağır vergiler ödemeleri gerekiyordu—bunu emek gücüyle, ürünleriyle ve belki gümüş olarak yapıyorlardı. On sekizinci yüzyılın başlarında Prusya, Avusturya, Rusya, Polonya, İspanya ve İtalya'daki serflik yıllar boyunca hemen hemen hiç değişmemişti.

İngiltere ve Fransa'daki Köylüler. İngiltere ve Fransa'da bile, halen eski sistemin pek çok izi vardı. İngiliz köylüleri bir kiracıya veya bir çiftlik işçisine dönüşmüştü ve eğer yapabilirlerse istedikleri yere gitmekte "serbest" idiler. Ancak eğer evlerinde kalırlarsa kendi köylerinin toprak beylerinin sözlerine boyun eğmek zorundalardı ve aksi durumda köy beyi tarafından şiddetli bir şekilde cezalandırılacaktı. Fransa'da, kural olarak, köylü artık belirli bir köy veya tımara bağlı değildi; toprak satın alabilir ve satabilirdi, bir toprak beyinin rızasını almaksızın evlenebilirdi ve istediğinde gidebilir ve geri dönebilirdi. Ancak bey halen kendi tımarından tüm köylülerin mahsullerini kendi değirmeninde öğütmelerini, ekmeklerini kendi fırınında pişirmelerini ve üzümlerini kendi şarap preslerinde ezmelerini isteyebilirdi. Köylünün bir beye ait olan köprüyü geçmesi ve tekneyi kullanması için bedel ödemesi gerekiyordu. Pek çok yerde, mahsulünün belirli bir kısmını bir beye devretmesi ve eğer toprağını satmışsa aldığı paranın bir kısmını ona vermesi şarttı. Fransız Devrimi'ne neden olan sıkıntılı durumlardan biri olarak bu *feodal haklara* geri döneceğiz.

Avrupa'nın Başka Kesimlerinde Kölelik. Orta, doğu ve güney Avrupa'da ortaçağ sistemi varlığını halen sürdürüyordu. Bir gezgin doğuya doğru yolculuk yaptığında köylü hayatının gitgide daha zorlu hale geldiğini görüyordu. Bu bölgelerde köle aynı tımarda yaşıyor ve ölüyordu; eğer kaçarsa olasılıkla yakalanır ve kırbaçlanırdı. Atalarının bin yıl önce yapmış olduğu gibi çalışıyordu. Köyün toprak beyine ürününün belli bir kısmını devretmek zorundaydı. Haftanın belirli sayıdaki gününde toprak beyi için sıkı bir şekilde çalışıyordu. Eğer bir suç işlerse, bey ona ceza veriyordu. Serbestçe gitme ve gelme hakkı, toprağı terk etme ve bir kasabaya yerleşme hakkı toprak beyi tarafından engelleniyordu. Toprağa ve ailesine karşı bağlıydı. Oğulları ve kızları kendi ebeveyninin ayak izlerini takip etmek zorundaydı çünkü toprağı terk edemezlerdi ve başka işler yapamazlardı.

Köylü Hayatı. İnsanların oturdukları evler Sicilya'dan Pomerania'ya ve İrlanda'dan Polonya'ya büyük ölçüde farklılık gösteriyordu; ancak genelde onlar küçüktü, ışık ve havalandırma açısından kötü durumdaydı. Sıklıkla derme çatma evlerdi, kötü zeminleri bulunuyordu ve çatıları sazdan yapılmıştı. Domuzlar ve inekler sıkça insanlardan daha iyi koşullarda barınıyordu. Ahırlar ve evler bitişikti. İçme suyu kötüydü ve drenaj sistemi büyük ölçüde göz ardı edilmişti. Neyse ki, herkes zamanının büyük bir bölümünde evin dışındaydı; erkeklerin yanı sıra

ŞEKİL 7. Elinde Çapası Olan Bir Adam

Bu Fransız köylü atalarının kullanışsız çapasını kullanmayı sürdürse de, kölelik koşullarından çok farklı bir mücadele içindeydi (Millet tarafından yapılan bir resimden)

kadınlar da toprağı işleyerek ve mahsulün toplanmasına yardımcı olarak tarlalarda çalışıyordu.

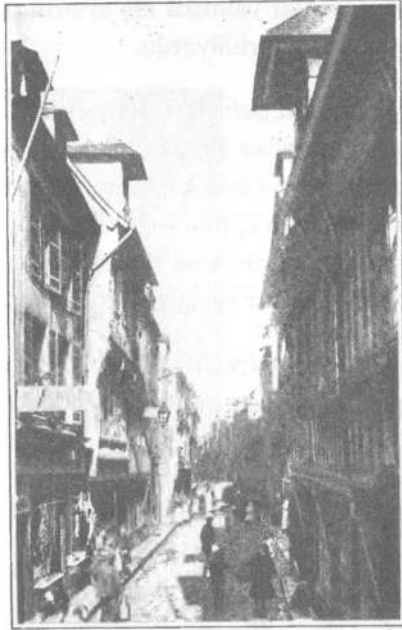
Sıkı Çalışma ve Cehalet. On sekizinci yüzyılda kırsal hayat, halk yığınları için işçilik gücünü azaltıcı makinelerden yoksun olarak zahmetli uğraşlarla doluydu. Köylülerin kendilerini tımarın dışındaki dünyaya anlatabilecekleri gazeteleri yoktu. Zaten olsa bile onları okuyamazlardı. İngiltere'de bile okuma yazma bilen çiftçi sayısı her beş bin kişide bir kişiye denk geliyordu. Fransa'da yerel vergi toplayıcıları bile kendi raporlarını hazırlayamayacak kadar eğitimsizdi. Daha da doğuda koşullar daha fazla iç karartıcı idi çünkü bir Macar köylüsü haftanın dört gününde toprak beyi için çalışıyordu, beşinci ve altıncı gün onun için avcılık ve balıkçılık yapıyordu ve yedinci gün Tanrı'ya aitti.

2. KASABALARDA HAYAT VE TİCARET

Kasabaların Koşulları. Kasabalarda bile ortaçağ dönemini anımsatan pek çok şey vardı. Dar, eğri büğrü sokaklar üzerlerinde asılı olan binalarla karartılmıştı ve gece boyunca güç belâ ışıklandırılıyordu. Caddeler eşit olmayan bir şekilde kaba kaldırım taşlarıyla döşenmişti. En iyi mahallelerde bile havada berbat bir koku vardı. Zaman zaman ürkütücü salgınlar meydana gelerek binlerce kurban veriliyordu.

On Sekizinci Yüzyılda Londra. 1760 yılında, Londra'da yarım milyon yerleşimci vardı. Bu, ülke nüfusunun yaklaşık onda birine denk geliyordu. Elbette caddelerde şimdiki gibi trafik sıkışıklığı yaratacak derecede vasıta yoktu. Birkaç yüz at arabası ve tahtırevan bulunuyordu. Bunlar yürüyemeyenlere hizmet sunulan nakil araçlarıydı. Kötü ışıklandırılan caddeler geceleyin bekçiler tarafından korunuyordu. Onlar el fenerleriyle gece boyunca gezerdi fakat soygunculara karşı çok az koruma sağlayabildikleri için gece karanlığında sokağa çıkan erkekler yanlarında silah taşımaya mecbur kalırlardı.

On Sekizinci Yüzyılda Paris. Paris bir dereceye kadar Londra'dan daha büyüktü ve kendi ortaçağ surlarının dışına taşmıştı. Kolluk kuvveti burada daha etkindi ve Londra'yı ve banliyölerini gözden düşüren sokak soyguncuları burada neredeyse bilinmiyordu. "Elysion Çayırları" olarak bilinen geniş parklar ve şimdi Paris'in seçkin bir niteliğini oluşturan çok sayıda bulvar hâlihazırda vardı; fakat genelde sokaklar yine dardı ve şimdi olduğu gibi çok sayıda merkezden yayılan güzel, geniş bulvarların hiçbiri yoktu. Az sayıda kanalizasyon sistemi vardı ve yağmur yağdığında sular caddelerin ortasına taşıyordu. Daha önceki dönemlerin kirliliği kalmıştı ve insanlar su tedariklerini ancak kirlenmiş kuyulardan veya Sen Nehri'nin kirli sularından karşılıyorlardı.

ŞEKİL 8. Bir On Sekizinci Yüzyıl Kasabası Caddesi

Evler sıklıkla bu zekice yapılmış Fransız Honfleur kasabasında olduğu gibi kalkan duvarlarıyla korunuyordu. Sokaklar halen dardı ancak şehir surları ardında yoğunlaşan ortaçağ şehirlerinin sokaklarından daha genişti

Alman Kasabaları. Almanya'da çok az kasaba kendi ortaçağ surlarının ötesine yayılmıştı. Çoğu kısımda, onlar kendi eski zenginliklerini kaybetmişti. Bunların bir zamanlar gelişen loncaların ve tüccarların güzel evleri olduğu halen iddia edilmektedir. Berlin'in yaklaşık iki yüz bin kişilik bir nüfusu vardı. Avusturya'da bulunan Viyana biraz daha büyüktü. Bu şehirde otuz ila yüz arasında cadde temizliği elemanı vardı ve sokak lambaları her gece yakılıyordu; oysa çok sayıda kasaba kirli sokaklardan memnundu

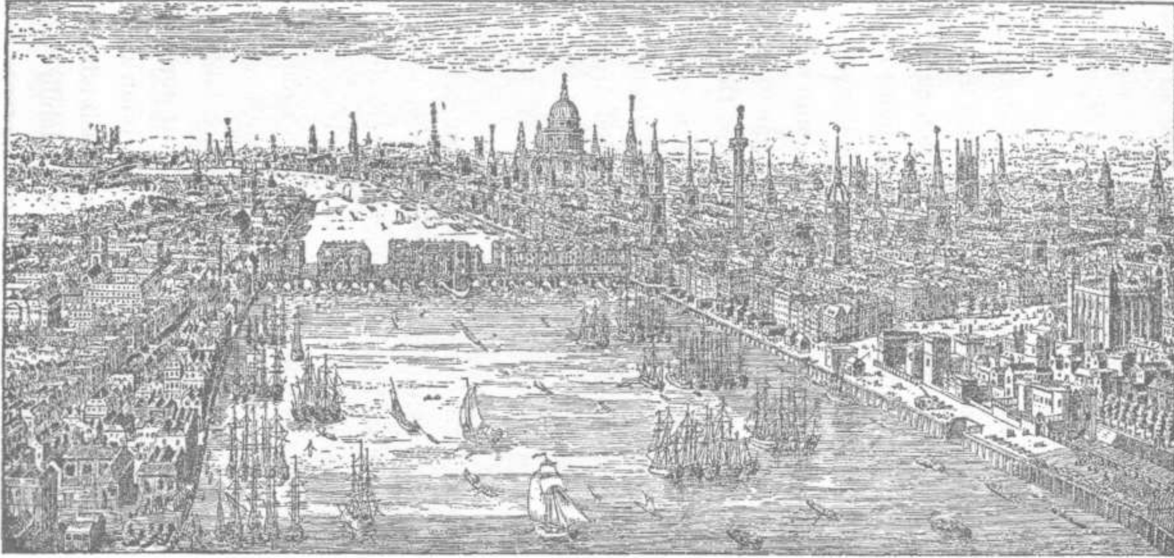
ve lambalar yalnızca kış aylarında yakılıyordu ve ay ışığı olduğunda söndürülüyordu.

İtalyan Şehirleri. İtalya'nın ünlü şehirlerinde –Milano, Cenova, Floransa, Roma– bile güzel saraylar ve kamu binaları olmasına karşın, suyla-kaplanmış Venedik haricinde, şehir surlarının dar kapsamı içinde yoğunluk oluşmuştu ve yerleşimcilerinin çoğunluğu karanlık ve sağlıksız konutlarda yaşıyordu. Onların sokakları da dar ve eğri büğrü idi.

Küçük Ölçekli Endüstriler ve Loncalar. On sekizinci yüzyılın kasabaları ve günümüzün kasabaları arasındaki bir başka karşıtlık şimdi Dublin'den Budapeşte'ye kadar her şehirde bulunabilen büyük toptancı depoları, uzun bacalı fabrikalar ve çekici dükkânların olmamasıdır. Londra, Anvers veya Amsterdam gibi malların sömürgelerden geldiği veya sömürgelere gittiği büyük limanlar haricinde, ticaret ve endüstri genelde küçük ölçekte gerçekleştiriliyordu.

İmalatın büyük bir kısmı halen küçük dükkânlarda yapılmaktaydı ve yapımı tamamlanan ürünler ön kısımdaki odalarda satışa sunuluyordu. Sıklıkla dükkân sahipleri terzilik, dokumacılık, ayakkabı yapımcılığı, fırıncılık, sepicilik, çiftçilik veya berberlik gibi belirli bir ticaret kolunu gerçekleştiriyordu. Onlar Orta Çağlar'da olduğu gibi bir lonca veya birlik şeklinde organize olmuşlardı. Loncanın başlıca amacı lonca üyelerinin uğraş alanı içinde olan maddelerin yapımı veya satılması konusunda tüm diğer vatandaşlara engel olmaktı.

Kasabada kendi başına dükkân açabilecek usta emekçi sayısı, tıpkı her bir ustanın eğitebileceği çırak sayısı gibi, lonca tarafından sınırlanmıştı. Çıraklık süresi uzundu, bazen yedi ve hatta on bir yıldı. Gelenekler ticaretin uygun bir şekilde öğrenilmesinin yıllar alacağı zemini üzerine dayanıyordu fakat bunun başlıca nedeni usta sayısını aşağıda tutarak loncanın tekel olma konumunu sürdürmesiydi. Çıraklık dönemi sona erdiğinde, emekçi bir kalfa olurdu; ancak etkin dostlara sahip olmadıkça belki de hiçbir zaman bir usta olamayacak ve kendi dükkânını açamayacaktır.

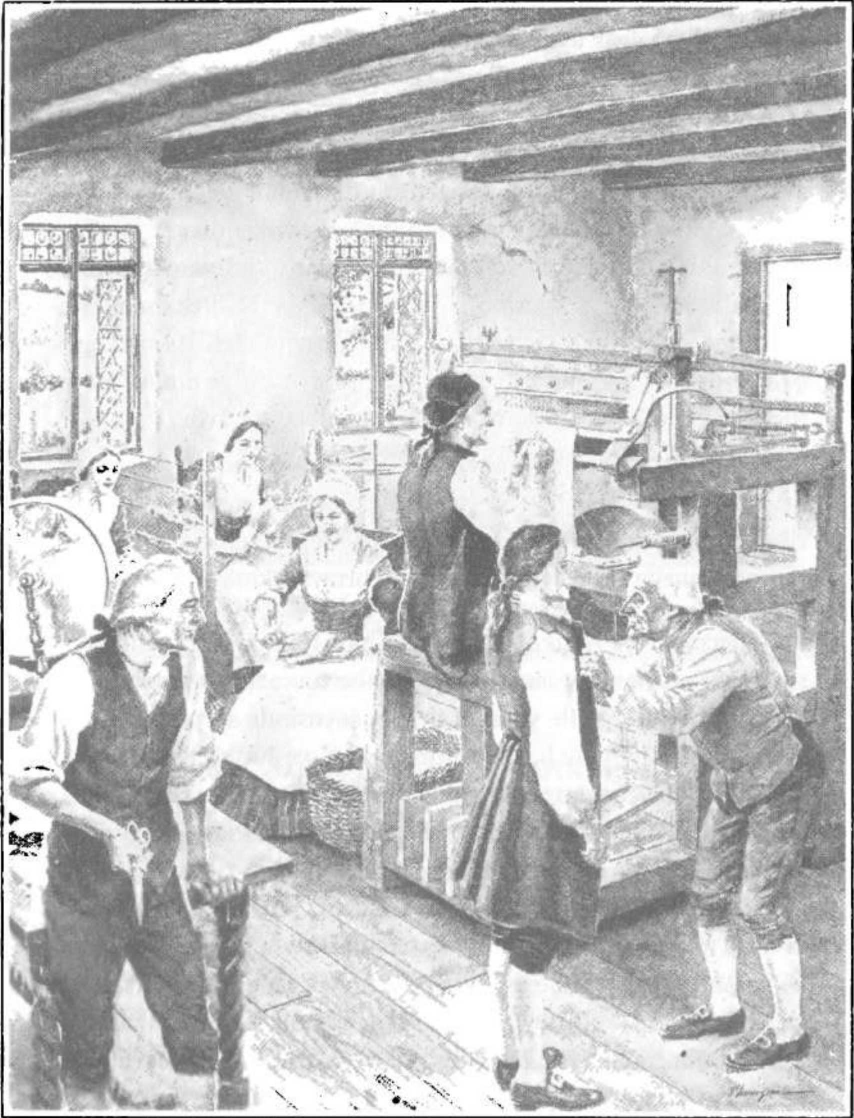

ŞEKİL 9. On Sekizinci Yüzyılda Londra

Londra 1666 yılında büyük bir yangınla neredeyse yok olmuştur. Eski kent ahşap evlerin resmedilmeye değer bir görünümüne sahipti; yenileri tuğla ve taştan inşa edilmiştir. Merkezde kubbesi yüz on iki metre yüksekliğinde olan St. Paul Katedrali yükselmiştir. Onun mimarı olan Sir Christopher Wren ayrıca kuleleri burada görünür olan kiliselerin çoğunu inşa etmiştir. Çizim yapan bu on sekizinci yüzyıl ressamı binaları gerçeğe uygun oranda resmetmiştir. Etrafında "Anıt" olan balkonlu bir sütun büyük yangının anısına dikilmiştir. Sağ altta Kule bulunur. Londra Köprüsü'nün üzerindeki evlere dikkat edin. Nehrin en uzak noktasındaki iki kule Westminster Kilisesi'nin kuleleridir.

Loncaların Tekellerini Nasıl Sürdürdükleri. Loncalar kendilerinin izni olmaksızın dükkân açan emekçilere karşı kendilerini korumakla kalmıyor, ayrıca her bir belirli ticaret faaliyetinin başka ticaret kollarının kendi zanaatlarını istila etmesini önlemeye çalışıyordu. Bir emekçi her yerde kendi ticari koluna bağlı kalmak zorundaydı; eğer bir ayakkabıcı yeni bir çift çizme yapmaya girişirse veya bir fırıncı ocağında bir parça et kızartırsa bu değişiklikleri onaylatmadıkça loncadan uzaklaştırılırdı. Paris'te bir şapkacı ipekle karışık yünden şapkalar yaparak ticaretini büyük ölçüde artırmıştı; ancak lonca otoriteleri kendisine ipekten değil yalnızca yünden şapkalar yapmasına izin vermiş oldukları için kurallar gereğince onun stoklarını imha etmişlerdi. Döşemeciler boynuzdan düğme yapımını herkese yasaklayan bir yasayı yürürlüğe sokmuştur. Doğal çiçeklerle uğraşanların yapay çiçek yapan emekçilerin hakkına tecavüz edilmesine izin verilmezdi. Giysi onarımı yapan terzinin yeni kıyafetler yapmaması gerekirdi. Bu türden düzenlemeler sıkı bir şekilde denetleniyordu fakat onlar endüstrinin gelişimini aksatıyordu.

Loncaların Ticaret Birlikleri ile Karşılaştırılması. Loncalar birkaç önemli açıdan çağdaş ticari birliklerden ayrışır. İlk etapta, yalnızca usta emekçi dükkâna, aletlere veya makinelere sahip olabilmektedir. Çıraklar ve kalfalar –yani, sıradan emekçiler– dışarıda tutulmakta ve organizasyon yönetimi içinde hiçbir şekilde yer alamamaktadır. İkinci etapta, yönetim lonca kararlarını uygular. Örneğin Paris'te eğer kalfa konumundaki altın dövücüsü kendisi için çalışmayı denerse, loncanın bir temsilcisi yanında bir subay ile birlikte suçlunun evine gider ve onun aletlerine ve malzemelerine el koyar. Aslına bakılırsa, talihsiz adam üç yıllığına bir kadırgada kürek çekme cezasına çarptırılabilir ve bir usta olma hakkı tümüyle elinden alınabilir. Üçüncü etapta, loncalar Orta Çağlar'da olduğu gibi, halen devam ettirilen eski-yerleşik endüstri kollarıyla kısıtlıdır.

ŞEKİL 10. On Sekizinci Yüzyılda Ev Endüstrisi

Fabrikaların gelişiminden önce, bugün dükkânlardan satın aldığımız pek çok ürün evlerde yapılıyordu. Kadınlar ve çocuklar için olduğu gibi erkek giyim ürünleri genellikle ev yapımıydı. Kendi giysilerini yapmada özellikle başarılı olmuş bir aile küçük ölçekte iş dünyasına katılırdı. Ortada bulunan kadın yünü tarıyor, yani elyafı ayırıyor ve düzeltiyor. Diğer iki kadın yünü eğiriyor ve dokuma tezgâhındaki adam tarafından gerçekleştirilen giysi dokuması için kullanılmak üzere ipliğe dönüştürüyor

Loncaların Gerilemesi. Ancak Loncalar tüm güçlerine karşın yeni koşullara ayak uyduramıyordu. Söylemiş olduğumuz gibi, yalnızca eski endüstri kolları lonca sistemi içinde yer alıyordu. Daha yeni imalat ürünleri –ipek ve pamuklu mallar, porselen, ince cam işçiliği ürünleri, vb– bağımsız bireyler veya şirketlerin denetimi altında Avrupa'ya girmişti. Bazen bu dışarıdan gelen mallar tekellerin elindeydi ve en azından Fransa'da yeni endüstri dallarını teşvik etmekten memnun olan hükümdarlar tarafından ayrıcalıklara sahip oluyordu. Bazı zamanlarda ise onlar basitçe lonca çalışanlarına ve kasaba memurlarına karşı koyuyorlardı. Aslında, pek çok yerde lonca kuralları açıkça ihlâl ediliyordu ve emekçiler ve tüccarlar kendi başlarına mal üretiyor ve satıyorlardı.

Bu esnada, ileride göreceğimiz gibi, buluşların ilerlemesi endüstrinin tüm doğasını değiştirecek şekilde yeni makineler ve fabrikalar için zemin hazırlıyordu. Bu, işveren ve emekçi veya sermaye ve emeğe dair çağdaş sorunların ortaya çıkmasını getirecekti.

Tüccarlar ve Avukatlar. Kasaba hayatındaki değişimin ortasında, iki yeni sınıfın önemi arttı—bunlar tüccarlar ve avukatlardı. Tüccarlar sömürge ile yapılan ticaret sayesinde serpildi ve krallara savaşlar için silah, mühimmat, giysi ve başka tedarik malları sağladılar. Sayıları ve zenginlikleri arttıkça, tüccarlar soyluların küçümsemelerine katlanma ve homurdanmadan vergi ödeme konusunda daha az istekli hale geldiler. "Ulusun zenginliği bizim emeğimize ve girişimimize bağlı değil mi?" diye sormaya başladılar. Tıpkı tüccarlar gibi avukatlar da sayı açısından katlandı ve bağımsız bir şekilde ayaklarını yere bastılar. Onlar Orta Çağlar'da ruhban sınıfının yapmış olduğu işi onların elinden aldılar. Yargıç önüne çıkan müvekkillerinin davalarını savundukça güzel konuşma sanatını öğrendiler. Bu meziyet devrim ve demokratik rekabet günlerinde çok önemli bir hale gelmişti. Köylüler, zanaatkârlar ve tüccarlar isteklerini insanlar içinde anlatma konusunda sıklıkla beceriksiz ve yavaştı ve avukatlardan yardım istemeye heveslilerdi. Ve Fransa'da bir devrimi başlatacak olan liderlerin çoğu hukuk mesleğinden geliyordu. Mahkemelerde savunma yapmış olan güzel konuşanlar daha sonra kralların, soyluların ve ruhban

sınıfının özel ayrıcalıklarına karşı meclislerde esip gürledi ve "halkın haklarını" savundular.

ŞEKİL 11. Bir Kamu Arzuhalcisi

Çoğu insan okuma yazma bilmediği için onların sıklıkla cadde boyunca bunun gibi oturma yerlerine sahip olan arzuhalcilerden hizmet almaları gerekiyordu

3. SOYLULUK VE MONARŞİ

Soyluluk Bağımsızlığında Azalma. On sekizinci yüzyıl kültüründe belirgin bir şekilde görünen kişilikler yalnızca ortaçağ tımar beyleri ve lonca üyeleri değildi, feodal derebeyler de halen göze çarpan ve etkin sınıf üyeleriydi. Onlar özel ayrıcalıkların keyfini sürüyordu. Ancak pek çok yerde, özellikle İngiltere ve Fransa'da, onlar artık Orta Çağlar'da düklerin ve kontların sahip olduğu büyük güçten yoksundu. Artık geniş topraklar üzerinde egemen olan monarklar gibi yönetemiyorlardı ve komşularıyla savaşması için kendi vasallarını çağıramıyordu. Onlar artık kralın kendisinin otoritesine karşı çıkmaya cesaret edemiyordu.

İngiliz, Fransız ve İspanyol kralların savaşçı baronları ve büyük lortları doğrudan kraliyet denetimine kademeli bir şekilde nasıl aldıklarını burada yeniden saymak olanaksızdır. On sekizinci yüzyıl itibarıyla soyluların tümüyle boyun eğdirilmesi başarısını

monarkların sağladığını söylemek yeterli olacaktır. Bir zamanlar kendi yaşam alanlarında gerçekten bağımsız olan insanlar krala karşı savaş ilan edebilmiş, kendi paralarını bastırabilmiş, kendi tebaaları için yasalar çıkarabilmiş ve kale surları içinde kendi adalet sistemini ortaya koymuşken artık kendi savaş atlarını terk etmiş ve uzun kılıçlarını bir kenara bırakmışlardı. Onlar kadife kabanları ve yüksek topuklu ayakkabıları içinde, sabahları kralın giydirilmesine yardımcı olma ve akşamları onun akşam yemeği sofrasında bulunma ayrıcalığından memnundu. Bir zamanlar bağımsız liderlerin kalesi olan mazgallı siperlerle donatılmış şatolar barışçıl kırsal konaklarına dönüşmüştü. Eğer kral bir ziyaretle şato sahibini onurlandırırsa, ev sahibi artık onu atalarının yaptığı gibi davetsiz kraliyet mensubunun üzerine oklar ve taşlar atarak karşılamayacaktı.

Fransız Soyluların Özel Konumu. Fransız soyluları, İngilizlerden farklı olarak, kırsal alana düşkün değildi. Bunu yapabildiklerinde Versay'daki sarayda yaşamayı tercih ederdi. Sermayenin keyfini sürüyordu. Orduda, Kilise'de veya kralın sarayında kazançlı makamlar elde etmişlerdi. Fransız soylularının kendi mülklerinden uzun süre ayrı olmaları sonucunda kiracıları onlara olan saygılarını yitirmişti. Onların kahyaları Versay'daki huzurlarında lortlar ve leydilere katkıda bulunacak şekilde tımar bedellerini katı bir şekilde toplayarak köylülerin nefretini kazanmıştı.

Ayrıcalıklı Bir Sınıf Olarak Fransız Soyluları. Fransız soylularının sevilmemesi krallarına para ödemesi yapmak yerine savaşta asker vermeleri ve ağır vergiler koymalarıyla daha da artmıştı. Ayrıca doğuştan gelen ayrıcalıklarıyla ticaret ve endüstri alanında ayrıcalıklar kullanıyorlardı. Kendi itibarlarını kaybetmeksizin tıp, hukuk, din veya ordu alanında profesyonel görevler alabiliyor veya gemi taşımacılığı işiyle meşgul olabiliyorlardı. Kısacası, Fransız soyluları –yaklaşık toplamda yüz otuz beş bin kişiyle– ayrıcalıklı bir sınıf oluşturmuştu. Ancak bir zamanlar aristokrasi tarafından icra edilen yüksek dereceli hizmetleri artık yapmıyorlardı.

ŞEKİL 12. Bir Kır Evine Dönüştürülmüş Olan Fransız Şatosu

Neredeyse tümüyle sarmaşıklarla kaplı olan yuvarlak kuleler Orta Çağlar döneminden kalmadır. Geri kalan kısımlar surlardaki mazgal delikleri yerine güneş alan pencereler yapılarak yeniden inşa edilmiştir. Eski açılır kapanır köprü kuleleri ve ev arasındaki taraça ve çimenlik bir zamanlar kalenin iç avlusuydu

Soylulaştırma. Bir sınıf olarak aristokrasi için meseleyi daha kötü hale getirmek amacıyla, soyluların çok azı eski feodal ailelere mensuptu. Onların çoğu bazı hizmetler için kral tarafından soylulaştırılmıştı. Doğal olarak bu koşullarda onlara kalıtımsal itibar ve unvana sahip olanlar kadar saygı gösterilmiyordu.

İngiliz Soyluları. İngiltere'de feodal kaleler genel olarak Fransa'dan bile daha önce ortadan kaybolmuştu ve İngiliz hukuku hiç kimseye özel yasal haklar veya vergiden muafiyet tanımıyordu. Ancak yine de İngiltere'de seçkin bir soylu sınıfı vardı. Monark önceleri kontların ve baronların bazılarını kendisine danışmanlık yapması için davet ederdi. Bu yöntemle Lortlar Kamarası'nda sandalyesi olan bir asiller sınıfına olanak tanımıştı ve onların hakları en büyük oğula geçerdi. Ancak grup üyeleri tüm diğer tebaa gibi bazı vergiler öderdi ve bir suç işlemeleri durumunda aynı şekilde cezalandırılırdı. Dahası, bir soylu babanın yalnızca hayattaki

en büyük oğluna bu unvan miras kalırdı, oysa Avrupa kıtası boyunca tüm çocukların soyluluk unvanları vardı. Bu şekilde, İngiliz soylularının sayısı büyük ölçüde sınırlanmıştı ve onların sosyal ayrımcılığı göreceli olarak az düşmanlık yaratmıştı.

Alman Şövalyelerinin Ortaçağ Lortlarını Temsil Etmesi. Almanya'da soylular atalarının Orta Çağlar'da sahip olduklarıyla büyük ölçüde aynı konumda yer işgal etmeyi sürdürmüştü. Fransız kralların Fransa için yapmış olduklarını tüm Almanya için yapan hiçbir kral yoktu; kale surlarını dövecek ve büyüklü küçüklü tüm baronları kendi iradesine boyun eğmesini sağlayacak kadar hiçbir güçlü kişi ortaya çıkmamıştı. Sonuç olarak, Almanya'da, on sekizinci yüzyılda, güçlü kalelerde ikamet eden ve geniş bir alana egemen olan yüzlerce soylu vardı. Onlar vergi topluyor, mahkemeler kuruyor, para bastırıyor ve bazen yalnızca on ila on beş askerden oluşacak şekilde ordu kuruyorlardı.

Kralın Soylular Arasında Lider Olması. Avrupa'nın tüm ülkelerinde lider soyluydu, elbette monarkın kendisiydi. Daha düşük soyluların pek çoğu unvanlarını ve rütbelerini ona borçluydu. O, birkaç küçük olay dışında, her zaman despottu, halka yönetimden hiçbir pay vermiyordu ve sıklıkla gereksiz savaşlar ve baskıcı vergilerle halkın sefil hale düşmesine neden oluyordu. Yaygın bir şekilde çok masraflı bir saray hayatı sürdürüyordu ve kendi halkından esirgediği paranın çoğunu saray mensuplarına hibe ediyordu. En küçük bahane ile tebaasından olanları zindana atabiliyor ve onlara adaletsiz bir şekilde davranılmasını sağlayabiliyordu; ancak yine de, genellikle bağlılık ve saygı görüyordu çünkü halktan insanlar onun kötü eylemlerini kötücül danışmanlara atfetmeye hazırdı.

Despot Krallar Tarafından İcra Edilen Hizmetler. Bütün olarak, krala büyük bir saygı gösteriliyordu. O, çok sayıda daha az despot kişinin gücünü yok etmiş ve ulus gibi bir şey yaratmıştı. Orta Çağlar'da tüccarları ve köylüleri bezdiren feodal eşkıyalıklar ve kişisel savaşlara son vermişti. Onun memurları tüccarlar

ve gezginlerin düşük tehlike altında ülke boyunca yolculuk yapabilecekleri düzen sağlamıştı. Kral halk için yollar açmıştı ve ticari işlemlerde büyük ölçüde yardımcı olan genel bir para basma sistemi kurmuştu. Kendisi de ticaret ve endüstri ile gitgide daha yakından ilgileniyordu ve sıklıkla eğitimi teşvik ediyordu.

Topraklarını güçlendirerek ve düzenli bir yönetim sistemi tesis ederek, kral bilmeyerek devrimlere ve halk ayaklanmalarına zemin hazırlamıştı. Aslına bakılırsa, eğer monarklar kendi egemenlik alanlarındaki küçük kralları mağrur ve güçlü soylular seviyesine çıkarmasaydı, demokrasi ve genel eşitlik olanaklı olmayacaktı.

4. ROMA KATOLİK KİLİSESİ

Orta Çağlar'da Kilise. On sekizinci yüzyıl özel ayrıcalıklarıyla soyluluğu Orta Çağlar'dan miras almıştı. Aynı zamanda, ruhban sınıfı, özellikle Katolik ülkelerde, kendilerini ulusun genelinden ayıran ayrıcalıklara halen sahipti. Onlar soylulardan daha iyi organize olmuşlardı ve yönetimde güçlü bir etkiye sahiplerdi çünkü tümüyle krala bağlı değillerdi. Ruhban sınıfı otoritesini yüzyıllar boyunca Avrupa'nın merkezî kurumu olan Kilise'den almıştı.

Orta Çağlar'da yüksek veya düşük mevkiden herkesin Kilise'ye bağlı olması gerekiyordu. Bu, şimdi bizim bir Devlet'e mensup olmamıza benzer bir durumdur. Batı Avrupa ülkelerinde Protestan başkaldırı olmadan önce, herkesin sadık olmasının zorunlu olduğu tek bir dinsel birlik olmuştu. Kiliseye biat etmeyi reddetmek veya onun otoritesini ya da öğretilerini sorgulamak tüm suçların en korkuncu olan Tanrı'ya karşı hainlik şeklinde değerlendiriliyordu.

Kilise büyük ölçüde üyelerinin sunuları ve kişisel bağışlara bağlı olarak kralın desteğine ihtiyaç duymuyordu. Kralların, soyluların ve başka toprak sahiplerinin zaman zaman kiliselere ve manastırlara vermiş oldukları geniş topraklardan çok büyük kazançlar elde ediyordu. Kilise toprak gelirlerine ilave olarak, tıpkı Devlet gibi, *öşür* adlı düzenli bir vergi topluyordu. Bu vergiye muhatap olan herkes onu ödemek zorundaydı. Bu, tıpkı bizim yönetimi altında yaşadığımız devlete ödemek zorunda olduğumuz vergi gibiydi.

Katolik Kilisesi'nin Halen Büyük Güçlere Sahip Olması. Kilise Orta Çağlar'dan itibaren büyük değişiklikler yaşamış olmasına karşın halen on sekizinci yüzyıldaki eski dış görünümünü sürdürüyordu—onun debdebeli törenleri, zenginliği, insanların hayatları üzerindeki etkisi, Hristiyanlığın kavramlarıyla uyumsuz olanlara karşı hoşgörüsüzlüğü vardı. Kilise dine saygısızlığa veya dine aykırı görüşlere dair ceza ya da hapis mahkumiyeti verebilirdi. Ruhban sınıfı çocukların elbette Ortodoks inançla yetişmeleri için okullar kurmuştu. Hastaneler ve başka hayırseverlik kurumları onların denetimi altındaydı. Doğumları ve ölümleri onlar kaydederdi ve evlilikler ancak onların onayıyla yasal hale gelirdi. Manastırlar halen büyük sayılarda mevcuttu ve çok geniş topraklara sahipti. 1789'da yapılmış olan bir Paris haritası surlar içinde en azından altmış sekiz manastır ve yetmiş üç rahibe manastırı olduğunu gösteriyordu. Öşür vergisi, Orta Çağlar'da olduğu gibi, halen ödeniyordu ve ruhban sınıfı hükümet tarafından konulmuş olan doğrudan vergilerden muaf olmanın keyfini sürüyordu.

Hem Katolik Hem de Protestanların Hoşgörüsüzlüğü. Yirminci yüzyıl standartlarıyla bakıldığında, hem Katolik hem de Protestan Kilise çok hoşgörüsüzdü ve bu konuda genellikle hükümet tarafından destekleniyordu. Hükümet devlet dinine uygun davranmayı reddedenlere ceza vermeye ve işkence etmeye hazırdı. Kişinin ibadet edip etmeme konusunda bir özgürlüğü yoktu. İbadet etmeyenler hapis, vatandaşlıktan çıkarılma veya ölüm gibi cezalara maruz kalabiliyordu.

Fransa'da Protestanların Konumu. Fransa'da, 1685'te Nantes Buyruğu'nun feshedilmesinden sonra, Protestanlar tüm medenî haklarını kaybetmişti. 1724 yılının bir buyruğuna göre, Roma Katolik Kilisesi'nin ibadet şeklinden başka bir ibadet şekli uygulayanlar kendi mülklerini kaybetme durumuyla karşı karşıya kalmışlardı; erkekler kadırgalarda kürek mahkûmu oluyordu, kadınlar ise ömür boyu hapse atılıyordu. Bu türden toplantıları düzenleyen veya Protestan törenleri icra eden vaizler ölüm cezasına çarptırılıyordu; fakat yalnızca birkaç infaz gerçekleştikten sonra eziyet

etme eski hevesi azalıyordu. Bununla birlikte, Katolik öğretisini kabul etmeyen herkes uygulamada yasaları çiğnemiş oluyordu; din insanları onların evliliklerini tanımıyordu ve kâfirlerin ölümleri kaydedilmiyordu. Bu, Protestanların yasal olarak evliliklerini olanaksız kılmıştı ve onların çocukları meşru kabul edilmiyordu ve miras hakkına sahip olamıyordu.

Basına Sansür Uygulanması. Kitaplar ve kitapçıklar kralın veya Kilise'nin otoritesini sarsmaya herhangi bir şekilde hizmet edebilecek katı Katolik inançlar üzerine saldırı içerip içermediğini anlamak için titizlikle inceleniyordu. Papa yeni kitapları tetkik etmek için bir komisyon oluşturmuştu; Kilise'nin sakıncalı bulduğu tüm yazılar "İndeks" adı verilen bir listenin zaman zaman yayınlanmasıyla belirlenmiş oluyordu. Fransa kralı, 1757 yılı kadar geç bir tarihte dine karşı bir saldırıda bulunduğu görülen herhangi bir eseri yazan, yayınlayan veya dağıtan kişilere ölüm cezası veren bir bildiri yayınlamıştı. Üniversitedeki profesörlerin öğretileri inceleniyordu. On sekizinci yüzyılda hükümeti veya Kilise'yi eleştirme girişiminde bulunmuş olan Fransa'da yayınlanmış çok sayıda kitap ruhban sınıfı veya kralın memurları tarafından baskı altına alındı veya yakıldı. Eğer kimin yazdığı bulunabilmişse bunların yazarları hapse atılmıştı. Ancak yine de Kilise ve Devlet'te reform yapılmasını öneren ve eski fikirlere saldıran kitaplar sürekli olarak ortaya çıkıyordu ve yaygın bir şekilde elden ele dolaşıyordu. Bir kural olarak, yazarlar kitaplarına isimlerini koymuyordu ve yayıncılar künye sayfasında kendilerini belli edecek ibarelerde bulunmuyordu. Bu türden kitaplar sıklıkla Cenevre'de veya Hollanda'da basılıyordu. Buralarda büyük bir özgürlük egemendi. Yurt dışında basılmış gibi görünen çok sayıda başka kitap aslında yurt içinde gizlice basılmıştı.

Güney ve Orta Avrupa'da Kilise. İspanya, Avusturya ve İtalya'da, özellikle Papalık Devletleri'nde başta Cizvitler olmak üzere ruhban sınıfı Fransa'da olduğundan daha ayrıcalıklıydı. İspanya'da basına sansür uygulanması, kâfirleri baskı altında tutmak için Engizisyon ile birlikte on sekizinci yüzyılın son yarısına kadar

değişime karşı bir çifte koruma oluşturmuştur. Almanya'da Kilise'nin konumu büyük ölçüde değişkenlik gösteriyordu. Güney devletleri Katolik iken, Prusya ve kuzey kısım Protestanlığı benimsemişti. Çok sayıda papaz ve keşiş kendi toprakları üzerinde prens gibi hükmediyordu. Gerçekten de, onların toprakları batı ve güney Almanya'nın haritasının neredeyse üçte biriydi.

5. İNGİLİZLERİN KİLİSE VE PROTESTAN MEZHEBİ TESİS ETMESİ

Anglikan Kilisesi. İngiltere'de VIII. Henry Papa'ya biat etmeyi reddedip kendisinin İngiliz Kilisesi'nin başı olduğunu duyurmuştu. Onun kızı Kraliçe Elizabeth (1558-1603) yönetimi altında, Parlamento İngiltere Kilisesi tesis etti. O kilise ayinini feshetti ve Ortak Dua Kitabı'nı onayladı. Bu kitap o zamandan beri Anglikan Kilisesi'nin hizmetine resmî kılavuz olarak kalmıştı. Kilise inanışları Otuz-dokuz Maddede bir araya getirildi. Bunlar değişmez yasa olarak belirlendi. Roma Katolik Kilisesi'nin yönetim sistemi başpiskoposları, piskoposları ve din insanlarıyla korundu fakat piskoposların atanması monarkın veya onun bakanlarının yetkisine verildi. Pazar ve kutsal günlerdeki dinsel törenlere katılmayanlar cezalandırılacaktı.

Katoliklerin Yaşadığı Zulümler. Roma Katolik inancına bağlı kalmakta ısrarcı olan İngiliz tebaası kötü muamelelere maruz kaldı. Neyse ki Fransa'da Protestanlara yapılan türden genel katliamlar yaşanmadı. Protestan kraliçe Elizabeth'e karşı kumpas planı içinde olan az sayıdaki İngiliz Katolik yakalanarak hainlik suçlamasıyla infaz edildi. Bunlar Papa tarafından yönlendirilen kanunsuz kişiler olarak duyuruldu. Gerçekten de, yanlarında Katolikliği benimseyen bir papalık buyruğu vardı ve Protestanları yasalar nezdinde birer hain olarak görüyorlardı. Kilise dinsel törenleri yapanlara çeşitli cezalar verildi ve hapse mahkûm edilenler oldu.[5]

5 Katoliklerin kendi Protestan zorbalarının eziyetlerinden kurtulmak için Amerika'ya sığınmış oldukları not edilebilir. Fransa'da Katolik yönetimin baskısından kaçan Huguenotlar'ın durumuna benzer bir şey yaşanmıştır. Maryland sömür-

İngiliz Mutezillere. Anglikan Kilisesi'nin yasa ile kurulmasını onaylamayan "Mutezil" adı verilen çok sayıda Protestan vardı. Onlar görüş farklılıkları ile yavaş yavaş birkaç mezhep geliştirdi. Mutezillerin çoğu, büyük bir farkla, Babtist idi. Onlar Amerika'ya yayıldılar ve 1792 gibi erken bir tarihte bu amaçla kurulmuş bir cemaate sahip olarak büyük ölçüde yabancı misyon üstlenen ilk Protestan mezhep oldular.

Amerika'da göze çarpan bir başka İngiliz mezhep Dostlar Cemaati veya artık yaygın şekilde adlandırıldığı haliyle Kuveykırlar idi. Bu grubun kökeni 1647 yılında vaazlarına başlamış olan George Fox idi. Dostlar basit hayatları ve giysileriyle, savaştan nefret etmeleriyle ve Aşai Rabbani dahil olmak üzere tüm dinsel törenleri reddetmeleriyle ayrışmaktadır. Onların Amerika'daki başlıca kaleleri Pensilvanya'dır. William Penn'in liderliği altında kurulmuş olan Filadelfiya'da da etkindir. Kuveykırlar hangi koşul altında olursa olsun savaşın kötülüğünü açıkça ilan eden ilk dinsel mezheptir ve dünya çapında bir barış hareketinin başlatılmasında öncü bir rol oynamıştır.

John Wesley ve Metodistler. On sekizinci yüzyılda görülen büyük Protestan mezheplerin sonuncusu Metodistler mezhebiydi. Onların kurucusu olan John Wesley, Oxford'da iken, kendi öğrencileri arasında bir dinsel cemaat oluşturdu. Alışkanlıklarına saygı ve düzenlilik nedeniyle "Metodist" lakabını kendilerine vermişlerdir. Wesley, Oxford'dan ayrıldıktan sonra Georgia sömürgesinde biraz zaman geçirdi. 1738'de İngiltere'ye geri döndüğünde "dönüşüm" diye bilinen günahların tek seferde ve tümüyle affedilmesine inanma noktasına geldi. Bu, daha sonrasında onun öğretisinin temelini oluşturdu. Bunun sonrasında bir dizi yeniden canlanma buluşması gerçekleştirdi ve zamanının çoğunu bölge boyunca yolculuklar yaparak geçti. Kardeşi Charles vaazlarıyla yardımcı oluyordu ve Whitefield'ın coşkusuna katkıda bulunuyordu.

gesi 1634'te Katolik Lord Baltimore tarafından kurulmuştu ve ismini I. Charles'ın Fransız eşinden almıştır. On dokuzuncu yüzyılda Birleşik Devletler'deki Katolikler İrlanda, İtalya ve başka ülkelerden gelen göçmenlerle büyük ölçüde sayılarını artırmıştır.

Metodistler ancak kademeli bir şekilde başlangıçta kendilerini üyeleri olarak gördükleri İngiltere Kilisesi'nden ayırdılar. 1784'te çok sayıda Amerikalı Metodist resmî bir şekilde Metodist Episkopal Kilisesi'ni organize etti ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında İngiliz Metodistler bağımsız bir organizasyon haline geldi. Wesley'in öldüğü dönemde takipçilerinin sayısının elli binin üzerinde olduğu tahmin edilmekteydi ve hızla artmaktaydı.

Dinsel Zorlamanın Azalışı. On yedinci yüzyılın sonu itibarıyla dinsel zorlama ruhu İngiltere'de sona eriyordu. Şüphesiz, İngiltere kendi Devlet Kilisesi'ne sahipti. Roma Katoliklerine ilişkin olarak yasalar her zaman olduğu gibi sert oluşunu korudu. Roma Katolik inancına, Papa'ya ve Mass törenine bağlı olanların İngiltere'ye girmesi yasaktı. Mass ayininin kutlanması katı bir şekilde yasaklanmıştı. Tüm kamu makamları Katoliklere kapatılmıştı ve elbette Parlamento'ya giremiyorlardı. Aslında, hukuken hiçbir surette İngiltere'de bulunma hakları yoktu. Ancak 1689 Hoşgörü Yasası ile Mutezillerin dinsel törenlerini kendi tarzlarında yapmalarına izin verilmişti. Kamu görevlerinden hariç tutulmuşlardı ve kendi inançlarından vazgeçmedikçe üniversitelerde bir derece elde edemiyorlardı. Ve uygulamada hem Katoliklere hem de Mutezillere karşı yasalar gitgide daha az katı şekilde etkili idi.

İngiltere'de Basının Özgürlüğü. On yedinci yüzyılın sonu itibarıyla ne İngiliz hükümeti ne de Kilise kitaplar ve makalelere sansür uyguluyordu. Önceden kamu denetimi olmaksızın herhangi biri bir elyazması yayınlayabilirdi. Eğer yanlış bilgiler veriyorsa veya biri hakkında yayın yoluyla hakarette bulunuyorsa mahkemede davası görülür ve verdiği hasarın tazmin edilmesi sağlanırdı; ancak bunun dışında istediği şeyi yayınlamakta özgürdü. İngiltere, bu türden koşullar altında özgür bir basına sahip olmanın keyfini sürdü. Her konuda kitaplar ve kitapçıklar büyük sayılarda yağıyordu. Yönetimler, vergiler, ticaret, endüstri, bilim, din ve politika gitgide artan özgürlükle tartışılıyordu. Ve Fransız eleştirmenlerin ve reformcularının Fransa'ya yeni bir düzen getirme arayışı içinde olduklarında fikirlerinin oluşmasına katkıda

bulunan şey büyük ölçüde İngiltere olmuştu. Voltaire'den Diderot'ya kadar neredeyse onların her biri ya İngiltere'de biraz zaman geçirmişti ya da İngilizce kitaplar okumuştu.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Serfler kimlerdi? Onlar on sekizinci yüzyılda Avrupa'nın hangi kısımlarında bulunuyordu? Bir Fransız toprağındaki köylülerin hayatını tasvir edin.

2. On sekizinci yüzyılın kasabaları ile bugünün kasabalarını karşılaştırın. Lonca sistemini tasvir edin. Sistemin avantajları ve dezavantajları nelerdi? Hangi açılardan çağdaş ticaret birlikleri loncalara benzemez?

3. Eski rejimde bir Fransız soylusunun keyfini sürdüğü ayrıcalıklar nelerdi? Nasıl soylu olunabilirdi? İngiliz soyluluğu ile Fransız soyluluğunu karşılaştırın. Eski rejimin krallarının despotik yönetimine dair gerekçeleri nelerdi?

4. Orta Çağlar'ın Kilisesi hangi açılardan çağdaş dönemin Katolik veya Protestan Kilisesi'nden ayrışır? Roma Katolik Kilisesi on yedinci yüzyılda onun ortaçağ güçlerinden kaç tanesini elinde tutuyordu? "İndeks" neydi? Fransa ve İngiltere'de bahsedilen dönemde mevcut olan dinsel hoşgörüsüzlüğün örnekleri nelerdi?

5. Protestan başkaldırısından sonra İngiltere'de Roma Katolik Kilisesi'nin yerini ne aldı? Onun yönetim sistemini betimleyin. Onun inancına dair ifadeler nerede bulunabilir? Roma ile bağların kopmasından sonra İngiltere'de görülen farklı dinsel mezhepleri (Muteziller) belirtin. İngiltere'nin ötesinde onların etkileri nasıl hissedilmiştir? İngiltere'de dinsel hoşgörü hangi şekilde olmuştur?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğine bakınız: *kölelik, tımar, feodal vergi, salgın, çıraklık, ticaret birliği, avukat, yargıç, ayrıcalık, soyluluk, hoşgörüsüzlük, basının sansürlenmesi.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. XIV. Louis hükümranlığında hoşgörüsüzlük ilkesini gösteren örnekler nelerdir?

2. Büyük Frederick hoşgörüsüzlük gösterdi mi?

3. Tüccarlar günümüzde loncalar şeklinde mi organize olmuştur?

TARTIŞMA KONULARI

1. Göçmenlik hakkı bugün her yerde tümüyle serbest midir?

2. Bir çiftlik işçisi veya çiftlik kiracısının bir serfden daha fazla "özgürlüğü" var mıdır?

3. On sekizinci yüzyıldan itibaren dinsel hoşgörüdeki bazı kazanımlar nelerdir?

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt I: 1) Kırsalda yaşayan insanların koşulu, ss. 138-141; 2) Kasabalar ve loncalar, ss. 141-146; 3) Katolik Kilisesi, ss. 148-152; 4) Cizvit mezhebi, ss. 152-160; 5) İngiliz Yerleşik Kilisesi ve Protestan mezhepler, ss. 160-171.

2. Tamamlayıcı. COLLINS, *A History of Medieval Civilization in Europe*: Gücünün tepe noktasında Katolik Kilisesi ss. 464-488. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt, I: 1) Köylüler ve soylular, ss. 578-584; 2) Yeni dinsel fikirler, ss. 512-521; 3) Dinsel hoşgörünün artması, ss. 527-532.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *tarım, imalat, lonca, Cizvit, John Wesley, William Penn, Püriten, Maryland.*

BÖLÜM V • BİLGİNİN ARTIŞI VE REFORM TALEPLERİ

ÇAĞDAŞ BİLİMİN GELİŞİMİ • BİLİMSEL BİLGİNİN YAYILMASININ ESKİ İNANÇ ALIŞKANLIKLARINDA REFORM TALEBİNE NEDEN OLMASI • YÖNETİM VE İŞLEVLERİNE DAİR ELEŞTİRİLER

Krallar, soylular, din insanları ve köylüler kendi gündelik işleriyle uğraşırken, bir başka grup tarih yapmakla meşguldü. Onlar bilim insanları, tarihçiler, ekonomistler ve reformculardı. Yüzyıllar boyunca ruhban sınıfı eğitim ve düşünme konusunda neredeyse tekel olmuştu ve onlar bir başka dünyaya –öbür dünyaya– özel önem vermişlerdi. Yeni bilgi arayıcıları kendi düşüncelerini ağırlıklı olarak bu dünyaya yöneltmişti. Onlar doğanın sırlarını araştırıyor, tuzun etin üzerindeki etkisi veya çiftçilik ve ticaret üzerine kraliyet vergisinin etkisi gibi alelade şeyleri ele alıyorlardı. Yanıtlar bulmak için sayısız soru soruyor ve deneme yapıyorlardı. Süt neden ekşir? Odun yandığında ne olur? Yerküre bir eksen üzerinde dönen bir küre midir? Cadılara inanmak yalnızca bir batıl inanış mıdır? Savaşlardan, yoksulluktan ve sefaletten nasıl kurtulabiliriz? Onlar gökbilim, yönetim, hukuk, vergiler ve ticaret üzerine kitaplar yazmıştı. Voltaire oyunlar, makaleler ve şiirlerde Fransa'daki eski düzene saldırmıştı. Diderot çok sayıda ciltten oluşan bir ansiklopedide genel halka yeni bilgiyi özetlemişti. Rousseau halkın kraldan gücü alması ve kendi yasalarını yapması yönünde yüksek sesle çağrıda bulunuyordu. Adam Smith ticari girişimin artışı hakkında konuşarak lonca düzenlemeleri ve yönetimin endüstri ve ticarete müdahalesini eleştiriyordu. Kitaplar, kitapçıklar, gazeteler ve dergiler aracılığıyla yeni bilgi ve yeni fikirler geniş alanlara yayılıyordu ve miras alınan düzende büyük değişiklikler için hazırlanan insanların zihinlerinde bir maya gibi işlev görüyordu.

---

1. ÇAĞDAŞ BİLİMİN GELİŞİMİ

Muhafazakârlığın Ruhu. Bir mutlak monarşi, bir Devlet Kilisesi ve soylular ve serflere dair bir sistem muhafazakârlık ruhunu büyütmüştü. Onların ilahi bir yaptırımı ve form ve teori açısından değişmez olduğu farz ediliyordu. Kral kendi atalarının ayak izlerini takip etmişti, din insanları Kilise'nin nesillerdir saygı duyulan dinsel törenlerini icra etmişti, serfler kendilerinden öncekilerin

yaptığı gibi tarlaları sürüyordu, ayakkabıcılar büyüklerinin giydiği tarzda ayakkabı yapıyordı. Kölelik, feodal vergiler, loncalar, manastır düzeni ve kraliyet görevlileri hep bilindik şeylerdi ve bilindik şeyler doğru ve "akla yatkın" görünüyordu. Savaşlar ve savaş söylentileri vardı; prensler arada sırada devriliyordu ve yeni hükümdarlar taç giyiyordu; ancak insan kitleleri için hayatın temel koşulları çok yavaşça ve belli belirsiz bir halde değişti. Her şey geçmişten gelmişti ve geçmişe olan saygı güneşin doğması kadar doğal görünmüştü.

Bu tür koşullarda, insanlar gelecekten ziyade geçmişe bakmıştı. Onlar eskinin müthiş insanları gibi iyi savaşmaya, azizler gibi olmaya, iyi kitaplar yazmaya veya güzel resimler yapmaya hevesleniyordu. Bilgiye dünya hakkında çalışma yapmak olarak değil, bazı antik dönem otoriteleri hakkında çalışmak şeklinde bakılıyordu. Ortaçağ düşünürleri Aristo'nun (MÖ 384-322) çeşitli bilim branşları üzerine eserlerinde bir gerçek bilgi yığını olduğunu hissetmişti; ve onlar üniversitelerin başlıca görevinin yeni araştırmalar aracılığıyla onu artırmak veya doğrulamaktan ziyade bu eski öğretilerin yapısını açıklamak ve bildirmek olduğuna inanmıştı. İnsanların idealleri geçmişte merkezlenmişti ve gelişimin mümkün olduğunca "güzel eski günleri" yeniden canlandırmadan meydana geldiği görünüyordu.

İlerleme Ruhunun Yükselişi. Ancak pek çok şey yeni bir zihin tutumu için yapılıyordu. Dünyanın kendisi değişiyordu. Ticaret Avrupa'nın insanlarını dünyanın dört bir köşesine taşıyordu. Onlar asla rüyalarında bile görmemiş oldukları tuhaf yaşam tarzlarını, gelenekleri ve fikirleri gözlemliyordu. Ticaretlerini artırma kaygısı taşıyan tüccarlar müşterilerinin Hristiyan mı yoksa Müslüman mı olduğunu sorgulamaya genelde kafa yormuyordu. Katolik Kilisesi'nin bütünlüğü Protestan başkaldırısıyla kırılmıştı. Anglikan Kilisesi'nin otoritesi Muteziller tarafından sarsılmıştı. Çok sayıda mezhebin sığınağı olan Birleşik Devletler dinsel hoşgörü ve demokratik yönetim idealarıyla yoğruluyordu.

Aynı anda kendilerini doğal bilimlerin sabırlı bir çalışmasına adamış olan kişiler sahne üzerinde görülüyordu. Onlar bir zamanlar ruhban sınıfı tarafından keyfi sürülen eğitim tekelinin sürekli olarak altını oyuyordu. Onlar antik dönem yazarların çok sayıda ciddi meselede hata yapmış olduklarını gösterdi ve dünyanın en ham ve tamamlanmamış kavramına sahiplerdi. Geçmişe körü körüne saygı duymaktan yavaş yavaş sıyrıldılar ve kendi keşifleri aracılığıyla "ilerleme" adı verilen –endüstri, tıp, yönetim ve yaşam tarzlarında– gelişim için yöntemlere işaret ettiler.

Doğal Bilimin Devrimsel Yöntemleri; Roger Bacon (yakl. 1214-1294). Tuhaf görünebileceği şekilde, çağdaş bilimin ruhu döneminin antik kitaplarının aşırı derecede saygı görmesine karşı protestosunu ortaya koymuş olan sıra dışı Fransisken keşiş Roger Bacon tarafından önceden görülmüştü. Keşiş Bacon artık tüm bilim araştırmacıları tarafından takip edilen hakikate ulaşmanın üç yöntemini savunmuştu. İlk etapta, doğal nesnelerle ilgili konulara çözüm getirmiş ve belirli bir vakada meydana gelen şeyi gözlemcinin tam olarak keşfedebilmesi için büyük bir özenle incelenmesi gerektiğini ortaya koymuştu. Bu, çağdaş dönemlerde küçük şeylerin büyütülmesi ve ölçülmesinin hayret verici yöntemlerine yönlendirmişti. Örneğin kimyacı artık saf olmayan bir kap su içindeki her tözün miktarını ve tam doğasını sıradan bir gözlemciye mükemmel derecede net görülebilecek şekilde belirleyebilirdi. İkinci olarak, Bacon deneyler yapmayı savunmuştu. Gerçekten olup bitenlerin gözlemine ilişkin olarak yalnızca gözlemlerle yetinmiyor, onları bir araya getirmenin ve ayrıştırmanın yeni yöntemlerini deniyordu. Günümüzde bu uygulama bilim insanlarınca sürekli takip edilir ve onun aracılığıyla doğanın en dikkatli şekilde gözlemlenmesi yöntemleriyle asla ortaya konamayacak olan pek çok şeyin doğrusu öğrenilir. Üçüncü olarak, araştırmalar gerçekleştirmek ve deneyler yapmak için gerektiğinde özel amaçlı araçlar tasarlamıştır. Örneğin, on üçüncü yüzyılda nesneleri büyüten dışbükey bir kristal hâlihazırda keşfedilmişti ancak mikroskop ve teleskobun icat edilmesinden önce birkaç yüzyıllık bir zaman geçecekti.

Francis Bacon (1561-1626). Roger Bacon'ın döneminden uzun zaman önce Francis Bacon adlı çok yönlü bir devlet insanı ve yazar bilgi edinmenin eski yöntemlerinde tam bir devrim yapma adına ortaya çıkmıştı. Bilinen bilimlerin bir şemasını çıkarmıştı ve azimli bir şekilde takip edilirse, henüz hayata geçirilmemiş herhangi bir şeyi geride bırakan keşifleri vadeden bir *yöntem* oluşturmuştur. O, insanlardan "rutubetli", "kuru", "madde" ve "form" gibi yalnızca sözcükler kullanarak şeyleri açıklamayı bırakmalarını istemişti ve Aristo'nun üniversitelerde öğretilen "zorlu felsefesi"ni tümüyle bir köşeye atmıştı. Düşünürleri "tüm teorilerden ve yaygın kanılardan kurtulmaya ve anlayışı uygulamaya" davet etmiştir. Böylelikle "ayrıntıların taze bir incelemesi düzgün bir şekilde" yapılabilecektir. Öğrencilerin bunu yapma konusundaki isteksizliğine karşı "insan bilgisinin henüz yalnızca karışık şeylerden oluştuğunu ve tam olarak olgunlaştırılmamış yığınlardan" ibaret olduğunu açıklamıştır. "Biz erken dönemde her şeye inanma ve çocukça bir saflık içinde olma durumundayız" demiştir. Bacon bu durumda yeni bir görev edinmişti; buğday yetiştirmekten köprüler yapmaya kadar her konuda doğanın sırlarını keşfetme ve gitgide artan bir bilgi birikimine dönüştürme. On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda, yüzlerce araştırmacı –gökteki yıldızlardan ayaklarının altındaki toprağa kadar– bilimsel ruhla doğa üzerine büyüklü küçüklü çalışmalar yapmıştır.

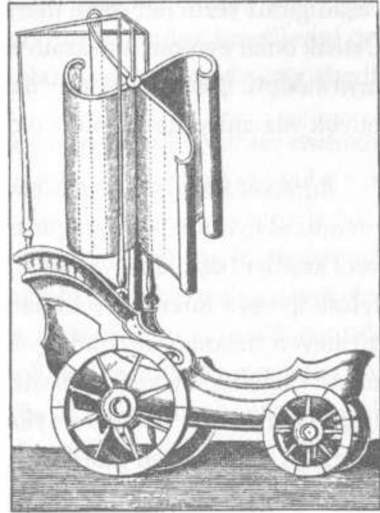

ŞEKİL 13. Sir Isaac Newton

John Vanderbank tarafından yapılan bir resimden

Doğa Yasalarının Keşfi. Çok sayıda hevesli çalışan tarafından gerçekleştirilen gözlem ve deney kısa sürede insanların yerküre ve geniş evren kavramlarını etkilemeye başlamıştı. Şimdi ileri sürülen çok sayıda bilimsel teorinin, uzak ara en temel olanı dünyayı yönetenin doğa yasaları olduğu konusundaki tartışmadır. Bu, yasaların kendileri ve

uygulamalarına dair bir araştırmaya yol açmıştır—bir nebulanın mesafesini hesaplamaktan köpek gören bir kedinin sindirim sistemi üzerindeki etkilerine kadar çeşitli konularda çağdaş bilimsel araştırmacılar çabalarını ortaya koymuştur. Yıldızlara bakarak insanoğlunun yazgısını okuma veya büyülü oluşumlar aracılığıyla neticeler elde etme umudundan vazgeçilmiştir. Doğa yasalarının düzenli bir şekilde işlediğine ikna olunmuştur. Dahası, Roger Bacon'ın öngörmüş olduğu gibi, doğanın düzenli oluşumlarına ilişkin çalışmaların ortaçağ büyücülerine atfedilenlerden çok daha mucizevî harikalar oluşmasına olanak tanıdığı ortaya konmuştur.

ŞEKİL 14. Bir Otomobil için Erken Dönem Tasarım

1648 tarihinde arka tekerleklere takılı olan bir rüzgâr milinin bir arabayı atların yardımı olmaksızın sürebileceğini öne süren bir İngiliz piskopos ve bilim insanı tarafından tasarlanmıştır. Bu kişi ayrıca denizaltı botlar ve uçan makinelerin olanaklı oluşunu ele almıştır

Evrenin Yeni İdeası. Bilimin en erken dönem başarılarından biri yerkürenin tüm evrenin etrafında döndüğü sabit bir merkez yerine her yıl güneşin etrafında ve her gün kendi ekseninde dönen ufak bir gezegen olduğunu keşfidir. Kopernik bu teoriyi 1543 yılında yayınladığı bir gökbilim çalışmasında geliştirmişti. O, Galileo'nun 1610'da küçük bir teleskop yapıp güneşin kendi ekseninde döndüğünü ve nasıl ki Jüpiter'in uyduları bu gezegen etrafında dönüyorsa, diğer gezegenlerin de güneşin etrafında döndüğünü gösterene dek yaygın şekilde dikkat çekmemişti. Daha sonra Sir Isaac Newton yıldızların hareketini yönetenin yerçekimi yasası olduğunu keşfetti. Batlamyus gibi daha yaşlı yazarlar yerkürenin yıldızlarla dolu gökyüzüyle karşılaştırıldığında çok ufak bir şey olması gerektiğine işaret etmişti. Ancak onlar bizim üzerinde

yaşadığımız yerin her şeyin merkezi olması gerektiğine inanmıştı. Üstelik onlar evrenin muazzam enginliğine dair çok yetersiz bir kanıya sahipti. Çeşitli yönlerde hareket eden, bizimkinden çok daha büyük yüz milyonlarca yıldız olduğunu hayal bile edememişlerdi.

Bilimsel Keşiflere Muhalefet. Ancak insanlık kendi uzun zamandır el üstünde tutulan görüşleri isteksizce değiştirir. Böylece, yeni keşifler başta doğayı dikkatli bir şekilde gözlemleme ya da bir teleskop veya mikroskop kullanarak hakikati sınama zahmetine girmeyen insanlar arasında çok sayıda düşmanı harekete geçirmişti. Çoğu teolog ve üniversite profesörü kendi eski kitaplarına bağlı kalmışlardı ve İncil'e aykırı olduğu görülen olguları ortaya koyduğu için Galileo gibi kişileri kınamaktan memnuniyet duydular. Bazı vakalarda daha cesur düşünürler kendi öğretileri nedeniyle cezalandırılmıştı. Yeni gökbilimin en erken dönem destekçilerinden biri olan Giordano Bruno 1600'de Roma'da kazığa bağlanarak yakılmıştı. Galileo cezalandırılma tehdidi altında güneşin yerkürenin etrafında döndüğüne dair eski inanışla aynı fikirde olduğunu söylemeye zorlanmıştı. Yaşlılık döneminde hapse atılmış ve keşiflerini betimleme günahı nedeniyle belli başlı mezmurları –profesörlük dili olan Latince yerine– İtalyanca olarak tekrar etmeye zorlanmıştı. Buradaki amaç böylece daha fazla insanın onun hakkında bilgi sahibi olmasının sağlanmasıydı.

2. BİLİMSEL BİLGİNİN YAYILMASININ ESKİ İNANÇ ALIŞKANLIKLARINDA REFORM TALEBİNE NEDEN OLMASI

Bilimin Fikirleri Değiştirme Eğilimi. Bu yeni keşifler antik dönem inanışlarındaki eski güveni kademeli bir şekilde değiştirmede başarısız sayılmazdı. Duruma eski bakış açısıyla bakmaya karşı artan bir güvensizlik vardı. Örneğin, belli başlı düşünürler insanların kendi uslarını özgürce kullanmaları gerektiği ve yüzyıllar önce ulaşılmış olan neticelere daha az güvenilmesi gerektiğini teşvik etmeye başlamıştı. Onlar insanoğlunun bu şekilde doğa yasalarını inceleme aracılığıyla gitgide artan oranda bilgili

hale gelebileceğini ve eğer atalarının inanmış olduğu şeye inanmayı sürdürmek zorunda oldukları duygusundan kendilerini özgür kılabilirlerse daha iyi koşulda olabileceklerini iddia etmişlerdi.

Büyücülük. Bilginin gelişimiyle yok olan kötü teoriler arasında büyücülüğe inanç vardı. İlkel dönemlere kadar geri giden bu çok eski batıl inanışa göre, insanlar kötücül ruhların yardımıyla hoşlanmadıkları kişilerde hastalıklara sebep olabiliyor, komşusunun sığırlarını öldürebiliyor, ekinlerini tahrip edebiliyor ve genel olarak hasar verebiliyordu. Bu kanı yaklaşık Luther'in döneminde yeniden canlanmıştı ve hem Katolikler hem de Protestanlar tarafından savunulmuştu. Papa 1484'te cadıların Almanya'da çok etkin olduğunu duyurmuştu; onlar erkekleri, kadınları ve hayvanları müthiş ıstıraplara neden olacak şekilde işkenceye tabi tutuyorlardı; ve insanların düşmanlarına karşı müthiş suçlar işlemek konusunda tereddüt etmiyorlardı. İlahi Efendiye bir hakaret olarak düşünülen tutumlarda kişinin ruhu böyle bir risk altında kalıyordu. Kısa süre içinde, *Cadılar için Tokmak* başlıklı uzun bir kitap Almanya'da yayınlandı. Kitapta cadıların uygulamaları anlatılıyordu ve onların kendi yanlış tutumlarını itiraf ettirmeye ve başka cadıların adlarını söylemeye zorlamak için yapılması gereken işkence yolları yer alıyordu. Tuhaf görünebilir ancak genellikle aciz yaşlı kadınlar cadılıkla suçlanıyordu.

Büyücülüğe Dair Genel İnanış. On altıncı yüzyılda ve on yedinci yüzyılın başlarında büyücü olarak batı Avrupa'da asılan veya yakılanların tam sayısı bilinmemektedir. Bazıları bunun yüz bin olduğunu düşünür; başkaları bir milyon veya daha fazlası olduğunu iddia eder. Doktorlar, avukatlar, yöneticiler ve üniversite hocaları, birkaç istisnayla, cadıların gerçekten var olduğuna ve ayrıca kötücül arzuların dizginlenmesi için sorgulamalar yapılması gerektiğine inanıyorlardı. Pek çoğu Luther'in yaşadığı dönemden XIV. Louis dönemine kadar büyücülük üzerine eserler vermiştir. İngiltere kralı I. James konu hakkında bir tez yazmış ve büyücülüğe inanmayı reddeden herkesi suçlamıştı. Cadılar üzerine son kayda değer vaka 1692 yılında Massachusetts, Salem'de bir kişinin cadı

olma suçlamasıyla asılması şeklinde meydana gelmiştir. Bostonlı bir din insanı olan Cotton Mather konu hakkında *Görünmeyen Dünyanın Mucizeleri* başlıklı bir kitap yazmıştı. Kitapta cadıların yapmış olduğu korkunç şeyler anlatılıyordu. O, Kuzey Amerikalı yerlileri Şeytanın yönettiğini söylüyordu ve Püritenler bölgeyi istila ettikleri zaman her tarafta tütsüler yakılmıştı.

Büyücülüğün Ortadan Kaybolması. Elizabeth dönemi kadar erken bir tarihte cesur bir yazar olan Reginald Scott cadılar hakkında alaycı ifadelerin yer aldığı bir kitabı (1584'te) yayınladı. Kitabını "cadı olmakla suçlanan zavallı, yaşlı, beli bükülmüş, sıkça dava edilmiş, mahkûm olmuş ve infaz edilmiş insanları yargılayanlara, adalete ve jüri üyelerine" ithaf etmişti. Başkaları büyücülük ideasına karşı protestoda bulunmayı sürdürmüştü ve on sekizinci yüzyıl bunun son derece saçma olduğunu düşünen akıllı insanların dönemine işaret etmişti.

İngiliz Düşünürlerin Fransa Üzerine Etkisi. İngiltere'de Stuart döneminin kışkırtmaları sürecinde bağımsız düşünürler bu türden ahmaklıklarla savaşmakla kalmıyor, ayrıca dinsel hoşgörüsüzlük ve sorgulama özgürlüğünü baskı altına alma çabalarına karşı çıkıyordu. Onlar herhangi bir kişiyi dinsel inanışı nedeniyle cezalandırmanın veya yaşlı kadınları "cadı" olduğu suçlamasıyla ölüme mahkûm etmenin budalaca olduğunu düşünüyordu. John Milton *Areopagitica* kitabında genel olarak özgürlük için asil bir savunma yapmıştı; ve yıllarca sonra John Locke dinsel hoşgörü ve halkın kendi hükümetini denetim altına alması hakkını cesurca ele almıştı.

Politik ve dinsel eleştiriler İngiltere'den Fransa'ya yayıldı. 1726'da Fransız yönetimini eleştirdiği için hapse girmiş olan genç Fransız Voltaire İngiltere'ye ziyarette bulundu ve insanların her türden dinsel ve siyasi sorunu açıkça tartıştığını görmekten şaşkınlığa uğradı. Bu deneyim onu yurdunda özgürlük adına daha fazla çaba sarf etmeye sevk etti. Voltaire özellikle –barış yanlısı olan ve savaşa karşı çıkan– Kuveykırların basit tarzlarından etkilenmişti. İngiliz filozofların düşüncelerini inceledi ve her türden

konuda onların yazdıklarında görülen özgürlüğe hayran kaldı. Ayrıca İngiliz toplumu içinde tüccarların gördüğü saygı onu etkiledi. “Fransa’da” dedi, “tüccarlar başka bir iş yapamadıkları için bu işi yaptıkları küçümsemesi ile sürekli olarak karşı karşıya kalırlar; oysa ülkesini zenginleştiren tüccar Surat veya Kahire’de muhasebe ofisi açılması için emirler verir ve yerkürenin mutluluğu için kralın tam olarak ne zaman uyanacağını ve ne zaman yatmaya gideceğini bilmekten ve bakanın bekleme odasında bulunmaktan dolayı bir büyüklük havası takınmaktan başka bir özelliği olmayan soylulardan daha fazla faydalıdır.”

Voltaire’in Etkisi. Voltaire uzun ömrünün kalan kısmında, akla güvenme konusunda Avrupa’nın başlıca savunucusu, aydınlanma ve ilerlemenin önde gelen taraftarı oldu. Onun keskin gözleri var olan düzende bazı yeni saçmalıkları keşfediyordu. Cin fikirli zekâ kıvraklığı ve edebi becerisiyle coşkulu okuyucularını etkiledi. Onun merak ettiği konular yelpazesi genişti; tarih, drama, felsefi tezler, romanlar, destanlar yazmıştı ve sayısız hayranına çok sayıda mektup kaleme almıştı. Onun yazılarının çeşitliliği ve zekiliği her türden konuyu ve insanların koşullarını cesurca sorgulamasını sağladı—yalnızca ciddi okuyucuya değil hafif konulardan hoşlananlara da ulaşabilmişti.

ŞEKİL 15. Voltaire

La Tour tarafından yapılan bir pastel resimden

Voltaire genel olarak özgürce eleştiriyi savunurken, Avrupa’da dönemin olasılıkla en güçlü kurumu olan Roma Katolik Kilisesi’nin saldırılarına maruz kaldı. Kralın mutlak gücü onun için sorun teşkil etmiyordu fakat Kilise’nin tüm insani ilerleyiş için özgürce bir uygulamaya muhalif olduğuna inanmıştı. Kilise ise daha önce hiç böylesine ölümcül düşman ile karşılaşmamıştı. Voltaire Kilise’de yalnızca kötülük görmüştü ve geçmişte kalan

çağlarda iyi sayılabilecek herhangi bir şeyin yapılmamış olduğunu düşünüyordu. En üst kesim insanlar tarafından kabul edilmiş olan öğretilerde bile kötücül güdüler bulmuştu. El üstünde tutulan dinsel idealarla keskin bir şekilde alay ediyordu. Basına sansür uygulanmasına rağmen sözünü sakınmıyordu. Ancak Voltaire bir kurum olarak Roma Katolik Kilisesi'ne saldırmasına karşın, insanlığın ve evrenin Yaratıcısı olarak gördüğü Tanrı'ya sıkı bir şekilde inanıyordu. Kendi memleketinde, Cenevre Gölü'ne yakın Ferney'deki evinde Tanrı'ya adamış olduğu bir sunak inşa etmişti. Voltaire batıl inanışlar ve baskıya karşı kahramanca mücadele edebilmişti. Onun eleştirmiş olduğu pek çok uygulama, ölümünden kısa bir süre sonra patlak veren Fransız Devrimi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Diderot'nun "Ansiklopedi"si. Voltaire'in sayısız hayranı ve güçlü müttefikleri vardı. Bunlar arasında Denis Diderot ve büyük bir ansiklopedi hazırlamada onunla işbirliği yapan akademisyenler bulunuyordu. Ansiklopedi bilimsel ilerlemelere dair bilgilerin zeki okuyucular arasında yayılması ve reform için bir coşku uyanması amacıyla tasarlanmıştı. Bir ansiklopedi elbette kesinlikle yeni bir şey değildi. Aslında Diderot'nun planı İngiltere'de yayınlanmış olan Chambers'ın *Ansiklopedi*'sinin bir Fransızca tercümesini yayınlamaktı; ve bunun ilk cildi yayınlanmadan önce Almanya'da altmış-dört ciltlik bir *Evrensel Sözlük* tamamlanmıştı. Ancak o günlerde ülke dışından çok az insan Almanca okuyabilirdi; ve ayrıca Diderot'nun kendi planı vardı. Dinsel meselelere gösterilen ilgi miktarını azaltmak istiyordu. Avrupa'daki en eğitimli erkek ve kadınların onun ansiklopedisinin A'dan Z'ye yazılmış makalelerinden etkileneceğini biliyordu.

"Ansiklopedi"nin Ruhban Sınıfının Düşmanlığını Kazanması. Diderot ve akademik editörleri mümkün olduğunca bir miktar muhalefet oluşturma yönünde çaba göstermişti. Onlar çok sayıda güncel kavramı ele almışlar ve kişisel açıdan sempati duymadıkları fikir ve kavramların yerlerini boş bırakmışlardı. Yanlış olduğuna inandıkları teorileri çürütmek için malzeme teçhiz

etmişlerdi; ve Diderot "zaman insanların bizim söylemiş olduğumuz şeyden düşünmüş olduğumuz şeyi ayırt etmelerini sağlayacaktır" duyurusunda bulunmuştu. Ancak 1752'de ilk iki cilt yayınlanır yayınlanmaz, kralın bakanları ruhban sınıfını hoşnut etmek için eserdeki maddelerin bazılarında kraliyet otoritesi ve dine karşı aykırılıklar olduğu gerekçesiyle, onlar üzerinde baskı kurdular fakat ansiklopedinin sonraki fasiküllerinin yayınlanmasını yasaklamadılar.

Fasiküller birbiri peşi sıra çıktıkça abone sayıları arttı fakat muhalefet de aynı şekilde artış gösterdi. Ansiklopediciler dinin tahrip edilmesi ve toplumun yapısına zarar vermek üzere bir araya gelmiş bir çete olmakla suçlandı. Hükümet eserin yayınlanma iznini geri çekerek bir kez daha müdahalede bulundu ve hâlihazırda basılmış olan yedi fasikülün satışını yasakladı. Ancak yine de, yedi yıl sonra Diderot hükümetin yasaklamasına rağmen kalan on fasikülü abonelere ulaştırabilmişti.

ŞEKİL 16. Denis Diderot

Louvre Müzesi'nde bulunan, Vanloo tarafından yapılan bir resimden

"Ansiklopedi"nin Değeri. Ansiklopedi dinsel hoşgörüsüzlüğe, baskıcı vergilere, köle ticaretine ve ceza yasalarının gaddarlığına ılımlı fakat etkin bir şekilde saldırmıştı; o, insanların zihinlerini doğa bilimlerine çevirmeye teşvik etti. Bu, teoloji alanında ve müphem teorilerde ilginin azalmasına yardımcı olmuştu. Diderot tarafından yazılan "Kanun Koyucu" makalesinde şöyle söylemiştir:

Tüm topraklardaki tüm insanlar endüstri mallarının ve toprağın ürünlerinin değiş tokuşu için birbirine muhtaç hale

gelmiştir. Ticaret insanlar arasındaki yeni bağdır. Bu günlerde her ulusun zenginliğinin, endüstrisinin, bankalarının, lüks tüketim mallarının, tarımının korunmasının başka her bir ulus için bir menfaati vardır. Leipsig'in, Lizbon'un, Lima'nın iflas etmesi Avrupa'nın tüm ticari işlemlerinde çöküşlere sebebiyet vermiştir ve milyonlarca insanın yazgısını etkilemiştir.

İngiliz Devlet insanı John Marley, kendisinin Diderot ve arkadaşlarına dair değerlendirmesinde şunları söyler:

Bu bir yazarlar topluluğuydu. XV. Louis'nin etrafında dolaşan soylular veya din insanlarından değil, edebi konularda becerikli yazılar yazabilen düşünce insanlarından oluşmuştu. Onlar ilkin çağdaş toplumun büyük ilkelerini kavramıştı, verimli endüstriye çok şey borçlulardı. Onlar savaşın arsız zaferlerine karşı barışın ve tutkunun görkemi için coşku içindeydiler.

3. YÖNETİM VE İŞLEVLERİNE DAİR ELEŞTİRİLER

Montesquieu (1689-1755) ve "Kanunların Ruhu." Ne Voltaire ne de Diderot krallara ve onların despotik yönetim sistemine açıkça saldırmıştı. Ancak Montesquieu, Fransız kurumlarına büyük sadakatini vurgularken, vatandaşlarının gözlerini İngiltere'deki "sınırlı" monarşinin coşkulu övgüsüyle yönetimin kötülüklerine karşı açmıştı. Ünlü *Kanunların Ruhu* kitabında tarihten yönetimlerin belirli bir dönemde belirli bir halkın gereksinimlerini karşılaması gerektiği ve belirli koşulların doğal ürünlerinin olduğunu ele almıştı. İngiltere'nin pek çok açıdan özellikle özgür ve çekici bir sistem geliştirmiş olduğunu düşünüyordu.

Rousseau ve Uygarlığa Saldırısı. Voltaire'in yanı sıra mevcut koşullara olan memnuniyetsizliğini en fazla gösteren yazar Jean Jacques Rousseau (1712-1778) idi. Rousseau, Voltaire ve Diderot'dan farklı olarak çok az değil çok fazla düşündüğümüzü savunmuştu; bizim kafalarımızdan ziyade kalplerimize güvenmemiz gerektiğini ve bize rehberlik etmede doğal duygulara ve hislerimize dayanmanın güvenli olabileceğini tartışmaya açmıştı. Avrupa'nın

aşırı derecede uygarlaşmış olduğunu beyan etti ve insanları doğaya ve basit hayata geri dönmeye davet etti. Onun ilk çalışması 1750'de yazılmış olan bir makaleydi. Bunda sanat ve bilim dallarının insanoğlunun değerlerinde yozlaşmaya sebebiyet verdiğini, lüks tüketim, samimiyetsizlik ve kibir yarattığını kanıtlamaya çalıştı. Sparta'nın kaba kuvvetini methetti ve Atinalıların incelikli hayatını kınamıştı.

ŞEKİL 17. Montesquieu

Musée de Bordeaux'ta bulunan, Lemoyne tarafından yapılan bir heykelden

Rousseau'nun "Émile" eseri. Daha sonra Rousseau eğitim üzerine *Émile* adlı, halen ünlü olan bir kitap yayınladı. Bu kitabında doğa üzerine gelişim sağlamaya çalışan öğretmenlerin çabalarına karşı çıktı:

Her şey Yazarının onları yaptığı şekilde iyidir fakat her şey insanoğlunun ellerinde yozlaşır. . . . bu nadir yaratıma biçimini vermek için insanoğlunun yapması gereken şey nedir? Hiç kuşkusuz, başta herhangi bir şey yapmaktan alıkonması gerekir. . . . Bizim tüm bilgeliğimiz köle ruhlu önyargılardan oluşur; tüm geleneklerimiz kaygı ve kısıtlamalardan başka bir şey değildir. Uygarlaşmış insan bir kölelik durumu içinde doğar, yaşar ve ölür. Doğduğunda kundağa sarılmıştır; ve öldüğünde bir tabutun içine konur; insan formunu koruduğu süre boyunca bizim kurumlarımız tarafından prangaya vurulmuştur.

"Toplumsal Bağıt." Rousseau'nun basit hayata dair öykünmesi toplum içindeki karmaşıklıktan ve yapaylıktan bitap düşmüş olan çok sayıda kişinin kalbine dokunmuştu. Başkaları insani varlıkların doğal eşitliği içindeki kendi sıkı inanışları ve halkın yönetimde bir sese sahip olma hakkı ile cezbedilmişti. Onun *Toplumsal Bağıt* başlıklı ünlü küçük kitabında şu meseleyi ele almıştı: Bir

ŞEKİL 18. Jean Jacques Rousseau

Musée de Saint-Quentin'de bulunan, La Tour tarafından yapılmış bir pastel resimden

kişinin başkaları üzerinde egemen olması hangi hak aracılığıyla mümkündür? Bu kitap yıllar boyunca etkinliğini sürdürecek olan aşağıdaki sözcüklerle açılır:

İnsanoğlu özgür doğmuştur ancak şimdi her yerde prangalara bağlıdır. Bir kişi kendisinin başkalarının efendisi olduğuna inanır ve sonuçta onlardan daha fazla köle haline gelir. Bu değişim nasıl meydana gelmiştir? Bilmiyorum. Onu meşru kılan şey nedir? Bu soruya yanıt verebileceğime inanıyorum.

Rousseau'nun beyan ettiği şey herhangi bir yönetimi meşru kılan şeyin halkın iradesi olduğudur. Gerçek egemen olan halktır. Her ne kadar kendilerini yönetmesi için bir kral gibi tek kişiyi atayabilseler bile yasaların yapılması gerekir; çünkü itaat edilmesi gereken yasalardır. Biz daha sonra ilk Fransız anayasasının Rousseau'nun öğretisini kabul ettiğini ve "genel iradenin yasası" olarak tanımladığını görürüz—Tanrı'nın lütfu ile bir kralın iradesi egemen değildir.

Beccaria'nın (1735-1794) Acımasız Yasalara Saldırması. Reformu savunan on sekizinci yüzyıl kitaplarının tümü içinde, çok azı İtalyan ekonomist ve hukuk adamı Beccaria tarafından yazılan küçük bir kitaptan daha fazla etkin olmuştur. Bu kitapta ceza hukukunun acımasızlığı çok net bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Bu dönemde tüm ülkelerdeki mahkemeler büyük ölçüde adaletsizdi ve cezalar inanılmaz şekilde gaddarcaydı. Suçlanan kişiye avukat atanmazdı ve kendisine karşı dava açanlara kanıt sunmak zorunda kalırdı. Gerçekten de, ondan itiraf almak için işkence yapılması çok yaygındı. Tanıklar gizlice ve ayrı olarak dinleniyordu. Muhbirler ödüllendiriliyordu ve en çürük kanıt

gaddarca suç davalarında yeterli olarak kabul ediliyordu. Bir suçlu mahkûm olduktan sonra askı, tırnak çekme, bedenin farklı kısımlarına ateş uygulama veya başka yöntemlerle işkence görebilir ve suçu birlikte işledikleri kişilerin isimlerini açıklaması istenebilirdi.

Cinayetin yanı sıra çok çeşitli suçlara –örneğin dinsel inanışlara aykırı düşünme, kalpazanlık, yol kesme ve kutsal şeylere saygısızlık– ölüm cezasına çarptırılma cezası veriliyordu. Büyük hukuk adamı Blackstone'a göre İngiltere'de bir dükkândan beş şilin çalmaktan bir kişinin cebinden yirmi pens çalmaya kadar yüz altmış suçtan ölüm cezası verilmişti. Ancak maddi suçların uzun bir listesine rağmen İngiltere'de mahkemeler Avrupa kıtası üzerinde olanlardan çok daha kabul edilebilirdi; çünkü onlar açık yargılamaydı ve bir jüri önünde yapılıyordu ve işkence yöntemleri kullanılmıyordu. Dahası, İngiltere'de tutuklanan herhangi birinin hızlı yargılanma hakkı vardı. Söyleyeceklerinin dinlenmesi için mahkûmların hakim önüne çıkarılması mahkeme emri çıkarılabiliyordu.

Beccaria'nın Açık Yargılama ve Daha Makul Cezalandırmayı Savunması. Beccaria, *Suçlar ve Cezalar* üzerine küçük kitabında açık yargılamayı savunmuştu. Bunda suçlanan kişi kendisine karşı kanıt sunan kişilerle karşı karşıya oluyordu. Gizli suçlamalar artık değerlendirmeye alınmayacaktı. Tıpkı Voltaire, Montesquieu ve pek çok başkaları gibi şüpheli kişiye işkence uygulanmasına son verilmesini savunmuştu. Bedensel acı çektirerek belki de masum olan bir kişinin suçlu olduğuna dair itirafta bulunması durumu ortadan kaldırılmalıydı. Cezalandırma olarak ölüm cezasının yürürlükten kaldırılmasını savunmuştu. Bunun kötülük yapan kişiyi hayatını hapiste geçirme korkusu kadar engellemeyeceğini düşünmüştü. Çalışma kampında sıkı bir şekilde çalışmak daha caydırıcı bir durum olacaktı.

Beccaria cezaların topluma karşı suç işleme tehlikesine göre daha belirgin ve daha dikkatle orantılanmış olması gerektiğini ileri sürmüştü. Soylular ve sulh hâkimleri suçu işlemiş olan kişinin en düşük sosyal sınıfın suçlularıyla tam olarak aynı muameleye tabi tutulması gerektiğine düşünmeliydi. Suçluların sahip

olduğu mülklerin kamulaştırılması terk edilmeliydi çünkü bu, suçlunun ailesinin masum üyelerinin ıstırap çekmesine neden oluyordu. Suçları cezalandırmak yerine onları önlemenin daha iyi olduğunu söylemişti. Bu, yasaların çok net hale getirilmesi ve onların ihlâl edilmesinin cezalandırılması yerine daha iyi eğitim aracılığıyla aydınlanmanın yayılmasıyla yapılabilirdi.

On Sekizinci Yüzyılda Siyasi İktisadın Gelişmesi. Yaklaşık olarak on sekizinci yüzyılın ortalarında *siyasi iktisat* olarak bilinen yeni bir bilgi branşı yaratılmıştı. Akademisyenler bir ulusun zenginlik kaynaklarını dikkatli bir şekilde incelemeye başlamışlardı. Malların nasıl üretildiği ve dağıtıldığı, talep ve arzı yöneten yasalar, paranın işlevi, bankacılık, kredi ve bunların endüstri ve ticaret üzerine etkileri ele alınıyordu. On sekizinci yüzyıl öncesinde bu meseleler çok az göz önünde bulundurulmuştu. Çok az kişi bir şilin karşılığında satılabilen buğdayın değişen miktarının altında yasalar olabileceğinden kuşkulanmıştı. Yunanistan ve Roma'nın antik dönem filozofları toprağı işleyenleri, dükkân sahiplerini ve zanaatkârları küçümsemişti; çünkü toplumun bu vazgeçilmez üyeleri o dönemde yaygın olarak köleydi. El işçiliğinin hakir görülmesi Orta Çağlar'da azalmıştı; fakat teoloji çalışmış ya da Aristo'nun öğretileri üzerine kafa yormuş eğitimli kişiler "form" veya "öz" gibi kavramlara ilişkin ideaları malların üretilmesi veya satılmasına uyarlamamıştı. Onlar nüfusun kölelik temelinde gelişiminin etkisi veya ticaret konusunda ihracat vergisi üzerine düşünmemişlerdi. Onların tartışmaya çalıştıkları şeyler bir ev hanımının sütünün sıcak havalarda soğuk havalara nazaran daha çabuk bozulduğu veya nadasa bırakılan bir tarlanın kendi verimliliğini neden yeniden kazandığı gibi konulardı. "Adil" fiyatlar, "adil" maaşlar ve ödünç verilen paranın üzerine faiz eklenmesinin kötülüğü hakkında yazdıkları doğrudur fakat bu tür meseleler bir ahlak bakış açısından ele alınmıştı.

Yönetimlerin Ticareti Düzenleme Eğilimi. Her ne kadar "ekonomi yasaları" hakkında bilinenler az olsa da, yönetimler hem ticareti hem de endüstriyi gitgide daha fazla düzene sokma uğraşısı

içinde olmuşlardır. Her bir ülke ayrıntılı kısıtlamalar yayınlayarak tüm ticaretin kendi tüccarları tarafından elde tutulması denemesini kraliyet memurları aracılığıyla yapmışlardır. Gerçekten de, Fransız yönetimi, Colbert'in etkisi altında neredeyse her şeyi düzene sokma alışkanlığı içinde olmuştur. Yönetim Fransa'da üretilen malların yurt dışında hazır bir satış ortamı bulabilmesi için üretilen giysilerin kalitesi ve kullanılan boyanın karakteristik özellikleri konusunda çalışmalar yürütmüştür. Kralın bakanları tahıl ve ekmeğin yapıldığı maddeler konusunda satıcıları sürekli gözetim altında tutmuştur. Bu ürünlerin stoklanması veya piyasanın dışında satılması önünde engeller koymuşlardır. Bu şekilde kıtlık dönemlerinde onların yüksek kâr oranlarıyla satılması için istifleme yoluyla fırsatçılık yapmayı umanların bu girişimlerini boşa çıkarma tutumu içinde olmuşlardır.

Kısacası, on sekizinci yüzyılın başında, devlet insanları, tüccarlar ve akademisyenler bir ülkenin zenginliğinin yönetim düzenlemesi ve teşvikler aracılığıyla büyük ölçüde artabileceğine inanmıştı. Ayrıca bir ülkenin gerçekten zengin olabilmesi için ithal ettiğinden daha fazlasını ihraç etmesi gerektiği yaygın bir şekilde düşünülmüştü. Bu şekilde, yabancı uluslar her yıl nakit dengesi sağlayacaktı. Ödemeler altın veya gümüş cinsinden yapılıyordu ve böylece değerli metal stoku artmış oluyordu. Gemi taşımacılığını teşvik etmek ve koruma altında tutmak, sömürgeleri geliştirmek ve imalatı düzene sokmak amacıyla yönetim gücünü kullanmayı savunanlar "merkantilist" diye biliniyordu.

"Serbest Ticaret" Ekolünün Yükselişi. Yaklaşık 1700 yılında Fransa ve İngiltere'deki belli başlı yazarlar hükümetin imalat, satın alma ve satmasına müdahale etmesinin faydalı olmadığı neticesine ulaşmıştı. Onlar yönetim kısıtlamalarının sıklıkla zenginliğin gelişimini denetim altında tuttuğunu savunmuştu; eğer imalatçılar eski ve güvenilmez yöntemlere resmî kısıtlamalar ile sınırlama getirmek yerine yeni buluşları benimsemede özgür olsalardı endüstri çok daha hızlı bir şekilde ilerlerdi; örneğin Fransa'da hükümetin kıtlığı önlemek için tahıl satışına ilişkin kurallar koyma yönündeki beyhude çabaları sıkıntıyı artırmaktan başka

bir işe yaramamıştı. Böylece yeni ekonomistler merkantilizmi reddetmişti. Onlar tüccarların zenginliği altın ve gümüş cinsinden tanımlamalarını itham etmişlerdi ve bir ülkenin kendi lehine bir "cari hesap dengesi" olmaksızın zenginliğini koruyabileceğini söylemişlerdi. Yeni ekolün bazı üyeleri tümüyle "serbest ticareti" savunmuştu. Hem yurt içi tüccarlarla hem de yabancı ülkelerle serbest ticaret yapılabilmeliydi. Bir Fransız ekonomist eğer kendi krallığının refah düzeyinin yükselmesini görmek istiyorsa kralın *Laissez faire* (bırakınız yapsınlar) düsturunu benimsemesini teşvik etmişti.

Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" (1776). Siyasi iktisat üzerine ilk büyük sistemli eser bir İskoç felsefeci Adam Smith tarafından 1776 yılında yayınlandı. Onun *Ulusların Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme* kitabı ekonomi alanındaki düşünce ve daha sonraki eserlerin temeli haline gelmişti. O, merkantilistlerin öğretilerine ve onların tercih ettikleri çeşitli önlemlere –ithalat vergileri, kur fazlalığı, ihraç edilen tahıl, vb üzerine kısıtlamalar– saldırdı. Tüm bunların toplumun gerçek zenginlik ve büyüklüğe doğru ilerlemesine ivme kazandırması yerine bunu geciktirdiğine inanmıştı; ve emek ve toprağın yıllık üretiminin gerçek değerini artırmak yerine azaltıyordu. Genel olarak, devletin işinin düzenin sağlanması ve mahkemelerde adaletin hâkim olmasını gerçekleştirmek olduğunu düşünüyordu; ancak İngiliz gemicilik seyrüsefer yasalarına sempati ile yaklaşmıştı. Oysa bu yasalar ticareti aksatıyordu ve daha sonraki İngiliz ekonomistlerin pek çoğunun ifade ettiği gibi bir serbest ticaret diye nitelendirilemezdi.

Ekonomistlerin Mevcut Uygulamalara Saldırısı. Fransa ve İngiltere'de ekonomistler ayrıntılarda hiçbir surette uzlaşmamışlardı. Onlar ekonomik yasalarla hükümetlerin müdahale etmesini faydasız ve zararlı buluyordu. Ekonomistler o zamanlar müphem olan çeşitli beceriksizce hazırlanmış ve haksızlıklar içeren vergilendirme yöntemleri üzerine aklın ışığını tutmuşlardı. Ve onların bazıları doğrudan toprak sahiplerinin maruz kalacakları tek bir

vergiyi savunmuştu. Onlar pratik meseleler üzerine tezler yazmış, kitapçıklar yayınlamış ve hatta vergiler, gümrük tarifeleri ve ticaret düzenlemelerinde insanların reform talep etmesi umuduyla bir veya iki dergi çıkarmışlardı.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Bilindik olan neden akla yatkın görünür? Muhafazakârlık ile ilerlemeyi karşılaştırın. Hakikati aramanın bilimsel yolları nelerdir? Bilim alanındaki öncülerin bazıları kimlerdi? Onlar nasıl çalışmıştı? Doğa yasalarının keşfi neden böylesine önemliydi? Yeni bilimsel fikirlerden bazı muhafazakâr teologlar neden rahatsız olmuştu?

2. Büyücülük nedir? İnanç onun içinde nasıl kaybolmuştu? İngiltere'de Voltaire'i özellikle ilgilendiren şey neydi? Voltaire'in büyüklüğünde başlıca iddialar nelerdi? Onun zayıf noktalarının bazılarını yazın. Diderot'nun *Ansiklopedi* eseri Fransa'da fikirleri nasıl etkilemişti? Onun yayınlanmasında karşılaşılan zorluklar nelerdi?

3. Rousseau demokrasiye olan inancı nasıl teşvik etmişti? On sekizinci yüzyılda ceza hukukunun kötü yönlerinin bazılarını tasvir edin. Reformları kim önermişti? Siyasi iktisatçılar dikkatlerini hangi konular üzerine yoğunlaştırmıştı? Serbest ticaret ekolü nedir? Ekonomistler eski düzeni hangi açılardan eleştirmişti?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *bilgi, doğa bilimleri, muhafazakârlık, ilerleme, evren, ceza hukuku, demokrasi, serbest ticaret.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. XIV. Louis ilerlemeci fikirleri teşvik etti mi?

2. Amerikan demokrasi idealları Rousseau'nun idealarına benzer midir?

3. Günümüzde en iyi ansiklopediler hangileridir?

4. Serbest ticaret Birleşik Devletler'de yabancı ülkelerle uygulanmış mıdır?

TARTIŞMA KONULARI

1. Doğru olmayan bir şeye çok sayıda insanın inandığı bazen olur.

2. Birleşik Devletler pek çok açıdan bilimi ve buluşları teşvik eder.

3. Tüm suçlular bir adil yargılamayı hak eder.

4. Adam Smith'in idealarının bazıları Birleşik Devletler'de kabul görmüştür.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt I: 1) Bilime yönelik antik ve çağdaş tutum, ss. 172-178; 2) Bilim ve reformun ruhu, ss. 179-182; 3) Voltaire'in idealarının bazıları, ss. 182-184; 4) *Ansiklopedi* üzerine Diderot, ss. 185-187; 5) Rousseau'nun teorileri, ss. 187-191; 6) Beccaria'nın acımasızca cezalandırmaya karşı önermeleri, ss. 192-196; 7) Siyasi iktisat üzerine yeni çalışma, ss. 196-199.

2. Tamamlayıcı. BECKER, *Modern History*: İnsanların Zihinlerindeki devrim, ss. 175-208. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt I: 1) Doğa bilimlerinde gelişme, ss. 497-506; 2) Aydınlanma, ss. 506-512; 3) Dindarlık ve deizm, ss. 512-532; 4) Sosyal bilimlerin gelişimi, ss. 532-555.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Voltaire, Diderot, Rousseau, Roger Bacon, Kopernik, Adam Smith, Galileo.*

BÖLÜM VI • ESKİ DÜZENDE REFORM BAŞLANGIÇLARI

HAYIRSEVER DESPOTLAR OLARAK FREDERICK, KATERİNA VE JOSEPH • REFORM YOLUNDA ÇOK MESAFE KAYDEDEN İNGİLTERE • İNGİLİZ SİYASİ PARTİ SİSTEMİNİN KRALI DENETLEMESİ

Voltaire, Diderot ve Rousseau gibi reformcular tarafından öne sürülen idealerın pek çoğu tüccarlar ve avukatlar tarafından ve Paris'teki kabul salonlarında bulunan kadınlar ve erkekler tarafından olduğu gibi monarklar tarafından onaylanmıştı. Gerçekten de, çok sayıda hükümdar kendi güçlerini kaybetmeksizin onların bazılarını yürürlüğe koymaya çalışmışlardı. Onlar köylülerin üzerindeki yükü hafifletmek, ruhban sınıfının sahip olduğu mülkiyet miktarını azaltmak, din konusunda hoşgörüyü geliştirmek ve endüstri ve ticareti teşvik etmek için yasaları daha net ve daha basit hale getirme arayışında idiler. Bu hükümdarlar arasında Prusya'da Büyük Frederick, Rusya'da Büyük Katerina ve Avusturya'da II. Joseph vardı. "Hayırsever despotlar" olarak bilinen bu reformcu hükümdarlar hayırsever olmaktan ziyade despottu. Onların çalışmalarının bir değerlendirmesi kalıcı gelişim yolunda aslında çok az şey gerçekleştirmiş olduklarını gösterir.

Ancak Büyük Britanya'da kraliyet güçleri ve Kilise en azından halkın bir kısmını temsil eden bir millet meclisi tarafından gerçekten denetim altında tutulmuştu. On yedinci yüzyılda İngilizler bir devrim gerçekleştirdi, bir kral infaz edildi, bir başkası ülkeden sürüldü ve onların egemenliği üzerine Parlamento'nun üstünlüğü tesis edildi. Göreceli olarak az sayıda İngiliz Avam Kamarası üyeleri için oy verebilse de, kral artık kendi tebaasının bir kısmının rızası olmaksızın yasa yapamıyor ve vergi koyamıyordu. İngiltere reformcuların hedefine yönelik mesafe kaydetmişti ve Fransızları kendi despotik yönetim sistemlerinde daha da büyük değişiklikler için ümitvar olmaya teşvik etmişti.

---

1. HAYIRSEVER DESPOTLAR OLARAK FREDERICK, KATERİNA VE JOSEPH

Büyük Frederick'in Yönetimde Sıkı Çalışması. Frederick kral olduğunda yönetimin pratik meselelerine çok fazla dikkatini verdi. Halkın yönetimde pay sahibi olmadığı doğrudur fakat kendisi çok çalışmıştı. Erken kalkıyordu ve gün boyu meşguldü. Kendisinin

başbakanı idi ve hükümetin tüm branşlarının gerçekten başı idi. Orduya gözetmenlik yapıyordu ve savaşta onu komuta ediyordu, dışişleri meselelerini yönlendiriyordu, hazine dairesini koruyordu, bir gözünü yargıçlarının üzerinde tutuyordu ve memurlarının tutumlarını tahkik etmek ve halkının yaşadığı koşulları görmek için ülkesini dolaşıyordu.

ŞEKİL 19. Prusya Kralı Büyük Frederick

ŞEKİL 20. Rusya İmparatoriçesi II. Katerina

İKİ HAYIRSEVER DESPOT

Frederick serbest zamanını edebiyat, felsefe, tarih ve matematik çalışarak ve çok sayıda ulustan eğitimli insanlarla, özellikle Postdam'daki sarayında bir süreliğine yaşamaya ikna ettiği Voltaire ile mektuplaşarak geçiriyordu. Prusya kralı aynı zamanda yazmaya gerçekten çok düşkündü ve yoğun hayatının her boş anında tarih, politika ve askerî meseleler üzerine çalışıyordu. Onun yazılarının otuz ciltten az olmayan bir kısmı ölümünden kısa süre sonra yayınlanmıştı. Onlar çoğunlukla Fransızca yazılmıştı; çünkü Frederick, ardıllarından farklı olarak ona barbarca bir dil gibi görünen Almancaya karşı küçümseme içindeydi.

Frederick dinsel meselelerde son derece hoşgörülüydü. Tebaasının kendi istedikleri şekilde Tanrı'ya ibadet etmelerine olanak tanınması gerektiğini düşünüyordu. Krallığı uzun zamandır

Protestan idi fakat ülkenin çeşitli kısımlarında çok sayıda Katolik vardı. Huguenotları ve Cizvitleri eşit içtenlikle karşılamıştı ve Protestanların yanı sıra Katolikleri Prusya'daki dinsel törenlerde kabul etmişti. Bir defasında şöyle söylemişti:

Farklı bir inanışa sahip olduğu için kardeşine yanlış davranışta bulunan kişi cezalandırılacaktır; şu ya da bu inanca sahip olmak taraflar arasında bir eziyet etme gerekçesi olmamalıdır; benim amacım, tersine olarak, farklı kiliselere mensup kişilerin tümünün birbirinin dostu vatandaşlar olduklarını göstermektir.

Rusya İmparatoriçesi II. Katerina (1762-1796). Büyük Frederick'in döneminde Rus İmparatorluğu'nun hükümdarı bir Alman kadın olan II. Katerina idi. O, tarihteki en şaşırtıcı ve en ilgi çekici kişiliklerinden biridir. Büyük Frederick'in memurlarından birinin kızıydı ve 1743'te Büyük Pedro'nun küçük kızı[6] olan Çariçe Elizabeth'in ricasıyla tahtın varisi olan yeğenine uygun bir eş olarak Frederick tarafından seçilmişti. On dört yaşındaki bu deneyimsiz kız kendini St. Petersburg'daki sarayın entrikaları ortasında bulmuştu. Yunan kilisesine katılarak Sophia olan adını Katerina olarak değiştirmişti. Hem kitaplar hem de erkekler konusunda gayretli çalışmalar yaparak yeni adını ünlü kılmaya hazırlanmıştı. Kocası III. Pedro erken dönemde onu görmezden gelmeye ve kötü muameleye tabi tutarak kıymet bilmez biri olduğunu kanıtlamıştı. Katerina bu kaba tutuma katlanmaya isteksiz olarak imparatorluk muhafız alayı üzerinde nüfuz kazandı ve kendisini imparatoriçe ilan ettirdi. Pedro tahttan çekilmeye zorlandı ve Katerina'nın destekçileri tarafından onun sessiz rızasıyla öldürüldü.

Büyük Katerina'nın Karakteri. Katerina Büyük Pedro'nun ruhunda Rusya'yı Avrupalılaştırmaya ve imparatorluğunu genişletmeye

6 Büyük Pedro'nun ardılı 1725'te dul eşi I. Katerina olmuştu. O iki yıl boyunca imparatorluğu başarıyla yönetmişti. Onun oğlu Alexis başkaldırı nedeniyle hapiste işkence edilerek öldürülmüştü ve Alexis'in oğlu II. Pedro Katerina'dan sonra başa geçmiş fakat üç yıl sonra (1730) ölmüştü. Büyük Pedro'nun kız yeğeni Anne (1730-1740) yönetimi altında Alman etkisi zafer kazanmıştı. Büyük Pedro'nun küçük kızı Elizabeth (1741-1762) daha sonra tahta çıkmıştı.

karar vermişti. Tam anlamıyla acımazsızdı fakat bakanlarının seçiminde ve yönetiminde açıkgöz biriydi ve kendisi de çalışkandı. Sabah altıda kalkar, kendi hafif kahvaltısını hazırlar ve meşakkatli ve zorlu yönetim işleriyle ilgilenmeye başlardı. Ordu, donanma, hazine dairesi ve dışişleri meseleleri hakkındaki raporları titizlikle incelerdi.

II. Katerina dönemin Fransız filozofları ve reformcuları üzerine neredeyse Frederick kadar ilgiliydi. *Ansiklopedi*'ye abone olmuştu ve maddi sıkıntıya düştüğünde Diderot'nun kütüphanesindeki kitapları satın almış ve ona istediğinde kitapları kullanmayı sürdürmesi olanağı tanımıştı. Voltaire'e sıkça yazdığı mektuplarda kendisinin reform için çeşitli planlarını açıklamıştı.

Katerina'nın Kölelik Sistemini Sürdürmesi Fakat Kilise Topraklarına El Koyması. Rusya'da köleliğin kaldırılması hakkında bazı söylentiler vardı fakat Katerina köle sayısını azaltmaktan ziyade artırmıştı. Hatta efendilerinin ellerinde gördükleri muameleden şikâyetçi olmayı yasaklayarak önce olduğundan daha zorlu koşullarda çalıştırmıştı. Kilise ve manastırlardan uzakta olan mülklere el koyarak okul ve hastane yapımında kullanmıştır.

II. Joseph'in Reformları (1765-1790). Her ne kadar Frederick ve Katerina reformculara karşı büyük hayranlık ifade etse bile, halkın koşullarında veya yasalarda çok sayıda kapsamlı değişiklik girişiminde bulunmamışlardı. Ancak Avusturya'da annesi Maria Theresa'dan sonra başa gelen imparator II. Joseph kanaatlerini hayata geçirme cesaretini göstermişti. İyi-düzenlenmiş bir devlet yapısı oluşturmak için dağınık bulunan bölgelerde düzensizliği, karmaşayı ve yeni fikirlere karşı önyargıyı bastırdı ve tüm tebaasına kendi "doğal" haklarını verdi. Almanlar, Macarlar, İtalyanlar, Polonyalılar, Bohemyalılar ve Belçikalıların hepsi resmî yazışmalarda Almanca dilini kullanıyordu. Eski bölgesel bölünmeler yürürlükten kaldırılmıştı ve onun krallığı on üç yeni vilayete bölünmüştü. Kasabalar tarafından keyfi sürülen tüm eskiden kalma ayrıcalıklar kaldırılmış ve yerine onun kendi memurlarının denetiminde olan tek tip bir yönetim sistemi konulmuştu.

Joseph Fransa'yı ziyaret etmiş ve Rousseau ve başka Fransız reformcularla tanışmıştı. Döndüğünde kendi krallığında çok güçlü olan Kilise'ye karşı atağa geçmişti. Keşişlerden aşırı derecede hoşnutsuz biri olarak yaklaşık altı yüz manastırı lağvetti ve onların mülklerini hayırseverlik amacıyla ve okullar kurmak için kullandı. Papa'ya danışmaksızın piskoposlar tayin etti ve onların Roma'ya para göndermelerini yasakladı. Evlilik belgesi Kilise tarafından değil, yönetim tarafından veriliyordu ve böylece din insanlarının denetiminden çıkmıştı. Lutherciler, Kalvinciler ve diğer "heretikler"in kendi istedikleri şekilde ibadet etmelerine olanak tanındı.

II. Joseph feodalizmin varlığını sürdüren niteliklerini yürürlükten kaldırarak ve imalatın gelişimini teşvik ederek çalışmasını tamamlama arayışındaydı. Bohemya, Moravya, Galiçya ve Macaristan'daki köleleri serbest bıraktı ve köylüleri kiracılara dönüştürdü; başka yerlerde onların derebeylere yaptıkları hizmeti azalttı. Muafiyet tanımaksızın soyluları ve ruhban sınıfını vergiye bağladı ve daha sonra Avusturya hukukunun temelini teşkil edecek olan bir tek tip sistem aracılığıyla karmaşık ve belirsiz yasaları değiştirdi.

ŞEKİL 21. Avusturya İmparatoru II. Joseph

Anton von Maron tarafından yapılan bir resimden

Joseph meşakkatli çalışmaları sürecinde her tarafta muhalefet ile karşılaştı. Ruhban sınıfı bir baskıcı olarak ondan nefret etti. Kendilerine miras kalmış olan ayrıcalıklarını feda etmeye zorlanan herkes onun reformlarına engel olmaya çalıştı. 1790 yılında ölmeden önce, hayal kırıklığına uğramış üzgün bir

adam olarak gerçekleştirmiş olduğu neredeyse her şeyi geri vermeye zorlanmıştı. Onun reformlarından geriye anlatılacak çok az kalıcı netice olmuştur.

Hayırsever Despotların Genel Politikası. Hayırsever despotların faaliyetlerini değerlendirdiğimizde, onların tümünün başlıca niyetinin kendi güçlerini artırmak olduğu ortaya çıkmıştır. Onlar ruhban sınıfını kendi denetimleri altına almaya çalışmıştır. Bazı durumlarda kiliselerin ve manastırların mülkünün bir kısmına el koymuşlardır. Yasaları geliştirmeye çalışmışlar ve tezatlıkları ve belirsizlikleri ortadan kaldırma arayışı içinde olmuşlardır. Yönetimi "merkezî hale getirme" çabası içinde olmuşlar ve tüm gücü soylular ve yerel kurullara bırakmak yerine kendi memurlarının ellerinde toplamışlardır. Onlar çeşitli şekillerde tarım, ticaret ve endüstriyi teşvik etmiştir. Ancak tüm bu tedbirler öncelikle monarkın kendi elinin güçlendirilmesi ve onun gelirini ve ordusunu artırması için alınmıştır. "Aydınlanmış" olan despotların hiçbiri halkın yönetimde bir pay sahibi olmasını kabul etme yönünde herhangi bir isteklilik göstermemiştir ve yalnızca II. Joseph kölelerin özgürleşmesi için gerçek bir çaba göstermiştir.

2. REFORM YOLUNDA ÇOK MESAFE KAYDEDEN İNGİLTERE

Reformlarda Lider Olan İngiltere. İngiltere tek başına Fransız filozoflar tarafından öne sürülen ve hayırsever despotlarla üzerinde oynanan idealların pek çoğunu gerçekleştirmişti. Orada kralların yasa yapma, vergi koyma ve istediği gibi yönetme hakkı yürürlükten kaldırılmıştı. 1649'da I. Charles'ın infaz edilmesi ve 1688'de II. James'in ülke dışına çıkmaya zorlanması bu noktaya getirmişti. Monark halen "Tanrı'nın lütfunu temsilen kral" unvanını kullanıyordu fakat ilahi hak teorisi son bulmuştu. Kral tacını Parlamento'ya borçluydu. Parlamento Lortlar Kamarası ve Avam Kamarası'ndan oluşuyordu ve Avam Kamarası'nı şehirlerde ve kasabalardaki seçmenleri temsil ediyordu. İngiltere'nin Roma ile olan Kilise birliği kopmuştu. Onun mülkiyetinin çoğu elinden

alınmıştı ve kraliyet gözdelerine ve okullara verilmişti. Dinsel hoşgörü Katolikler haricinde herkese bahşedilmişti ve Katolikler bile çok fazla müdahale olmaksızın inançlarını yaşayabiliyorlardı. Kölelik ortadan kaybolmuştu ve köleler kiracı veya çiftlik işçilerine dönüşmüştü. Yazarlar ve matbaacılar seçtikleri hemen hemen her konuda kitaplar, kitapçıklar ve gazete makaleleri yayınlayabiliyordu. Kraliyet Topluluğu doğa bilimlerinde ilerleme arayışındaydı ve Francis Bacon, Locke ve Newton gibi İngiliz yazarları bilim, politika ve ekonomi alanında düşünceyi harekete geçirmişti. Dahası, İngiltere'deki olayların gidişatı eski günlere hiçbir şekilde geri dönüşün olmadığını göstermişti.

William ve Mary'nin Tahta Çıkmasıyla Oluşan Sorular. İngiltere'de 1689'da William ve Mary'nin tahta çıkmasıyla önceki elli yıllık süreçte ciddi sıkıntılar yaratmış olan iki büyük sorun ortada bulunuyordu. İlk etapta daha önceki Stuart ailesinden kralların Katolik sempatilerine rağmen onların Protestan kalmalarını ulus açık bir şekilde görmüştü; ve İngiltere Kilisesi ve Mutezililer arasındaki ilişki hoşgörü ile kademeli bir şekilde düzenlenmişti. İkinci etapta, kralın yetkileri titizlikle tanımlanmıştı ve on sekizinci yüzyılın başlarından günümüze dek hiçbir İngiliz monark Parlamento'nun bir eylemini veto etme girişiminde bulunmadı.

İngiltere ve İskoçya'nın Birlik Oluşturmasının Eski Dönemin Çekişmelerine Son Vermesi (1707). III. William 1702'de II. James'in küçük kızı Anne'den sonra tahta çıkmıştı. Onun generallerinin İspanya veraseti üzerine savaşı kazanmasından çok daha önemli olan şey İngiltere ve İskoçya'nın nihai birliği idi. İki ülke arasındaki zorluklar dört yüzyıl önce I. Eduard'ın İskoçya'yı fethetmek için yaptığı beyhude girişiminden beri çok fazla kanın dökülmesine ve ıstıraplar yaşanmasına neden olmuştu. Onlar I. James'in tahta çıkmasından beri aynı hükümdarın yönetimi altında olmuşlardı fakat her birinin kendi bağımsız parlamentosu ve yönetim sistemi vardı. 1707 yılına kadar iki ulus kendi yönetimlerini tek bir yönetimde birleştirme konusunda uzlaşmamıştı. İngiliz Avam Kamarası'nın kırk-beş üyesi bu birlik oluşturma

sonrasından itibaren İskoçya'dan seçilmişti ve on-altı İskoç lordu İngiliz Lortlar Kamarası'na ilave edilmişti. Bu yolla tüm Büyük Britanya adası tek bir yönetim altında yer almıştı ve aradaki çekişme böylece büyük ölçüde azalmıştı.

I. George'un Tahta Çıkmasının Kraliyeti Zayıflatması (1714-1727). Anne'in çocuklarının hiçbiri kendisinden daha fazla yaşamadığı için, tahta çıkmadan önce yapılmış olan bir anlaşmaya göre, tahtın sahibi en yakın Protestan varis olacaktı. Bu, I. James'in büyük kızı Sophia'nın oğluydu. O, Almanya'da Hannover'in seçmen prensi ile evlenmişti; sonuç olarak Britanya'nın yeni kralı olan I. George aynı zamanda Hannover seçmen prensiydi ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nun bir üyesiydi. Büyük Britanya'daki Hannoverli hükümdarlar unvanlarını Parlamento'ya borçluydu ve eğer böyle bir eğilimleri olsa bile despot olma konumları yoktu. Nitekim I. George hiçbir İngilizi tanımıyordu ve Büyük Britanya'dan ziyade Hannover'de daha fazla ilgi topluyordu. O, Parlamento'nun kendi işleyişine rıza göstermişti.

Stuart Ailesinin Hak İddiasının Bastırılması. İlahi hak iddiasında bulunan Stuart ailesi soyundan monarklar bunu yalnızca iki kez yapmıştı. 1740'da Büyük Britanya Fransa ile savaş halindeyken, XV. Louis genç hak sahibi olarak bilinen II. James'in büyük oğlunu bir filo ile birlikte İngiliz Adalarını istila etmeye göndermişti. Ancak bu girişim başarısız olmuştu. 1745'te hak iddia eden kişi İngiliz tacını elde etmek için ikinci bir çaba göstermişti. İskoçya'da karaya çıkmış, bazı dağlık arazi liderlerini etrafında toplamış ve Edinburgh'da iyi karşılanmıştı. Hızlı şekilde topladığı orduyla İngiltere'ye doğru ilerlemişti ancak çabucak İskoçya'ya geriye püskürtülmüştü. Ertesi yıl Culloden'de mahvolmuş bir şekilde yenilgiye uğramıştı ve çok sayıda romantik maceradan sonra Fransa'ya güvenli bir şekilde ulaşmaktan dolayı memnundu. Bundan sonra Stuart ailesinden gelebilecek tüm tehlikeler ortadan kaybolmuştu.

"Güç Dengesi"nin İngiliz Güvenliğini Artırması. Büyük Britanya, III. William yönetimi altında olarak Hannoverlilere bağlı bir yönetim anlayışı içindeydi. "Güç dengesi"ni koruyarak Avrupa şehirlerine karşı güvenliğini sürdürme konusunda dikkatliydi. Kıtasal savaşlarda karışıklık yaratarak hiçbir ulusun aşırı derecede güçlü olmaması için uğraş veriyordu. Bu nedenle William Fransa'ya karşı İspanyol Veraset Savaşı'na katılmıştı. Ve benzer bir politika on sekizinci yüzyıl boyunca devam ettirildi. Büyük Britanya aynı zamanda dünyanın uzak kesimlerindeki savaşlar aracılığıyla kendi sömürgelerini ve imparatorluk savaşlarını artırıyordu. Bunu toprak üzerinde olandan ziyade deniz üzerinde yapıyordu. İngiliz yönetimi akıllıca bir yönetimle yabancı istilalarını savuşturmuştu. Kıta üzerinde ülkelerdeki düzen altüst olmuştu ve böylece kendisi Eski Dünya'daki en istikrarlı yönetimlerden biri haline gelmişti.

3. İNGİLİZ SİYASİ PARTİ SİSTEMİNİN KRALI DENETLEMESİ

Whigler ve Toryler. Tahtın gücü kralın tebaası arasındaki politik liderlerin yükselişiyle birlikte azalma göstermişti. On sekizinci yüzyılın başlarında İngiltere'de iki büyük siyasi parti vardı. Yuvarlak kafalıların ardılları olan Whigler Parlamento'nun üstünlüğüne inanıyordu ve Muteziller için hoşgörüyü savunuyordu. Toryler, tıpkı daha önceki Şövalyeler gibi, kralların ilahi hakkı olduğunu ve Yerleşik Kilise olan Anglikanların üstünlüğünü savunuyordu. Anne'in ölümünden sonra Torylerin pek çoğu taht için II. James'in oğluna çağrıda bulunmuştu. Bunun üzerine Whigler onları Jacobite ve hain diye adlandırarak rakiplerinin beğenilmemesinde başarılı olmuşlardı. Onlar ayrıca her şeyin onun hakkı olduğuna inanarak Hannoverli kral I. George'u yeni kral ilan etmiş ve neredeyse elli yıllık bir dönem boyunca Parlamento kontrolü elinde tutabilmiştir.

Bir Whig Lider Olan Başbakan Robert Walpole (1721-1742). I. George İngilizce bilmediği ve İngiliz politikasından haberdar olmadığı için, öncellerinin yaptığı gibi bakanlarının toplantılarına katılmamıştı. Yönetim meselelerini basitçe Whig liderlere devretmişti. Onlar çok becerikli bir "patron" bulmuştu ve aklı başında bir devlet insanı olan Sir Robert Walpole savaştan kaçınarak ve yurt içinde dinsel çekişmeleri önleyerek kendisinin ve partisinin gücünü korumuştu. Kralın fonlarını Avam Kamarası'nda Whig çoğunluğunu sürdürmek için gerekli olan oyları satın almak için kullanmıştı. O, İngiltere'nin ilk *başbakanı* idi.

ŞEKİL 22. İngiltere'nin İlk Başbakanı Sir Robert Walpole

Vanloo tarafından yapılan bir resimden

Kabine'nin Gelişimi. Siyasi partilerin gücüne ve yaygın şekilde farklı politikalara bağlı olarak kral bakanlarını şu ya da bu parti arasından seçmeye mecbur kalmıştı. Onun danışmanları arasında daha seçkin olanı yavaş yavaş birlikte çalıştığı liderlerin küçük bir grubunu oluşturuyordu ve eğer Parlamento onların tercih ettiği yasa tasarılarını kabul etmezse birlikte istifa ediyorlardı. Bu şekilde "kabine yönetimi" olarak bilinen bir yönetim şekli gelişmişti. Kabinenin başında bir başbakan bulunuyordu. Zayıf monarklar yönetimi altında başbakan hükümetin gerçek yöneticisi haline geliyordu.

III. George'un Kral Olmaya Çalışması ve Başarısız Olması. Tahta 1760 yılında gelen III. George "Kralın Dostları" olarak bilinen kendisinin bir partisini oluşturmada başarılı olmuştu. Onların yardımıyla ve şimdi rüşvet olarak değerlendirilecek desteklerin

serbestçe kullanımıyla pek çok konuda kendi tarzını ortaya koymuştu. Bir Alman prenses olan annesi ona Avrupa kıtası üzerinde olanlar gibi bir kral olması gerektiğini öğretmişti; ve Parlamento'nun kısıtlamalarına rağmen genellikle kendi görüşlerini yeğleyen bakanlar seçmişti. Kısa süre içinde patlak verecek olan Amerikan sömürgeleriyle savaş esnasında, "başkaldırı"nın bastırılması konusunda ısrarcı olmuştu. Savaşın sonunda bir başarısızlık gerçekleşti ve George Parlamento'nun çoğunluğunun iradesine uymak zorunda kaldı. 1820 yılına kadar yaşadı fakat bir daha yönetimi despotça eline alma girişiminde bulunmadı.

Parlamento'nun Aslında Temsilî Olmaması. Her ne kadar Parlamento kral üzerinde üstünlüğe sahip olsa da, bir bütün olarak ulusu temsil etmiyordu. Geleneksel Lortlar Kamarası Avam Kamarası'nda ortaya konan herhangi bir yasa tasarısını engelleyebilirdi ve Avam Kamarası'nın kendisi ulusu değil, oy verme hakkı olan toprak sahipleri ve tüccarların küçük bir azınlığını temsil ediyordu. Yönetim memurları Yerleşik Kilise'nin üyeleri olarak tekelleşmişti ve yoksullar kralın seçtiği memurlar tarafından uygulanan gaddarca ceza yasalarıyla baskı altında tutuluyordu. Çalışanların kendi menfaatlerini korumak için birlik oluşturmaları yasaklanmıştı. İngiliz köylülerinin ve zanaatkârların seçim sandığına gidebilmeleri III. George'un tahta çıkmasından bir yüzyıl sonra gerçekleşecekti.

Parlamenter Reform için Artan Talep. Parlamentoda toprak sahibi üst tabakanın ve zenginlerin egemen olması konusunda on sekizinci yüzyılda hâlihazırda bir memnuniyetsizlik vardı. Gitgide artan sayıda yazar İngiliz sistemindeki kusurları halka işaret ediyordu. Onlar her bireyin oy kullanarak yönetimde pay sahibi olmaya hakkı olduğunu ileri sürüyordu. Aslında, İngiltere'nin yazılı olmayan anayasasının yazıya dökülmesini ve böylece net ve yanlış anlaşılmalardan uzak olacağını ilan etmişti. Siyasi kulüpler kurulmuştu. Buradakiler Fransa'daki politik topluluklarla yazışma halindeydi; gazeteler ve kitapçıklar matbaalardan taşıyordu; ve politik reform Avam Kamarası'nda taraftarlarını bulmuştu.

ŞEKİL 23. On Sekizinci Yüzyılda Bir Seçim (Hogarth tarafından çizilmiştir)

On sekizinci yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Hogarth döneminin ruhunu hicivsel bir şekilde betimlemeye düşkündü. O, bu resimde bir seçimin resmî olmayan karakteristik özelliğini ve seçmenlerin oyları karşılığında açıkça para kabul etmelerini ve ardından kendilerine rüşvet verenlerin gözetimi altında oylarını kullanmalarını gösterir. Rüşvet vererek Avam Kamarası'nda koltuk elde etme alışkanlığı on sekizinci yüzyılda çok yaygın hale gelmişti. Hindistan'da servet yapmış olan çok sayıda kişi seçilmeyi garanti altına almak için iyi ödeme yapmaya istekliydi ve tümüyle yabancıların bulunduğu bölgelerde gerekli oyu elde etmede sıklıkla başarılı oluyorlardı. Parlamento tarafından bu ahlaksızlığı denetim altına almak için konulmuş olan yasaların, on dokuzuncu yüzyılda Avustralya'da gizli oylamanın başlatılmasına kadar çok az etkisi vardı veya hiç etkisi yoktu (Sir John Soane Müzesi izniyle).

Pitt'in Reformları Değerlendirmeye Alması. Reform için bu talep nihayetinde 1783'ten 1801'e kadar başbakan olan (Chatham Kontu'nun oğlu) genç Pitt'i temsilde adaletsizliğin bazılarına çare bulması konusunda faturayı Avam Kamarası'na kesmesine sebebiyet verdi. Ancak 1789'da başlayan Fransız Devrimi'ne eşlik eden şiddet kısa sürede Pitt'in planlarını sonlandırdı. Devrim daha önceleri değişim isteyen İngilizlerin gözünde reformu itibarsız hale getirdi. Halkın gücünün artmasına yönelik herhangi bir önermeyi korkuyla karşılayan Toryler ürkmüştü. Büyük Britanya 1793'te Fransa ile savaşa girmesinden sonra, Parlamenter reform ertelenmişti. Bu zaman zarfında Rousseau ve Voltaire'in müritleri eskiden kalma Fransız monarşini silip süpürüyordu ve Avrupa boyunca devrim yayılmaya başlıyordu.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Üç hayırsever despotun ismini söyleyin. Büyük Frederick'in dinsel hoşgörü üzerine görüşleri neydi? Büyük Katerina'nın erken dönem hayatını anlatın. Hiç gerçek reform yapmış mıdır? II. Joseph kendi planlarında neden başarısız olmuştu?

2. İngiltere hangi şekilde popüler reformlarda öncü olmuştu? On yedinci yüzyılda İngiltere'de meydana gelen iki büyük konuyu ifade edin. İngiltere ve İskoçya nasıl birleşmişti? Hannoverlilerin tahtın sahibi olması İngiliz tacını nasıl zayıflatmıştı?

3. Bir siyasi parti nedir? İki İngiliz partisinin ismini söyleyin. Parti sistemi kralın üzerinde denetimi nasıl güçlendirmiştir? İngiliz Parlamentosu tüm insanları temsil etmiş midir?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *taç, despotizm, dinsel hoşgörü, eskiden kalma ayrıcalıklar, güç dengesi, kabine, başbakan.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Büyük Frederick XIV. Louis'den daha fazla aydın mıydı?
2. İngiltere ve İskoçya halen birleşik midir?

3. Büyük Britanya'nın günümüzde parlamenter hükümeti var mıdır?

4. II. Joseph fikirlerinden herhangi birini Fransız reformcularından almış mıdır?

TARTIŞMA KONULARI

1. Hayırsever despotlar kendi tebaalarının kendilerini yönetme konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını düşünmüştü.

2. Thomas Jefferson despotizm ideasını kabul etmemişti.

3. Birleşik Devletler temsilî yönetimi İngiltere'den ödünç almıştı.

4. Birleşik Devletler'de parti yönetimi vardır.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History*, Cilt I: 1) Büyük Frederick'in hayırsever despotizmi, ss. 202-209; 2) II. Joseph'in reformları, ss. 213-220; 3) On sekizinci yüzyılda İngiliz yönetiminin kendine özgü özellikleri, ss. 220-224.

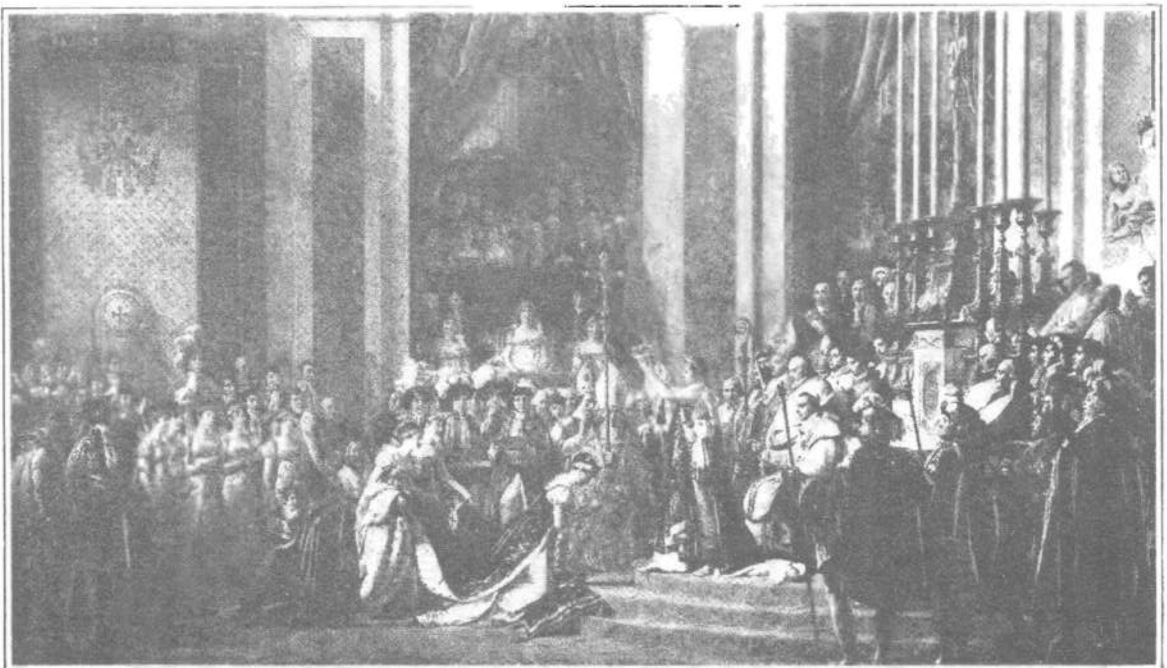
2. Tamamlayıcı. CHEYNEY, *A Short History of England*: 1) Parlamento'nun gücünün tanınması, ss. 485-486; 2) Siyasi partilerin gelişimi, ss. 486-487; 3) Whigler ve Toryler, ss. 487-488; 4) William ve Mary yönetimi altında reformlar, ss. 508-513; 5) İskoçya ile Birlik oluşturma, ss. 536-537; 6) Walpole'un Kabinesi, ss. 546-548; 7) Genç William Pitt'in Kabinesi, ss. 595-609, HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt I: 1) İngiltere'de mutlak monarşinin devrilmesi, ss. 425-453; 2) Parlamenter yönetim, ss. 453-469; 3) Büyük Britanya'da radikalizm, ss. 490-495.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Büyük Katerina (Rusya), Robert Walpole, III. George, William Pitt (Chatham Kontu), kabine, Whig, Tory.*

Kısım İki

FRANSIZ DEVRİMİ'NİN HALKLARIN KRALLARA, SOYLULARA VE RUHBAN SINIFINA KARŞI UZUN MÜCADELESİNİN YOLUNU AÇMASI. KIŞKIRTMALAR VE SAVAŞLARIN NAPOLYON BONAPART LİDERLİĞİ ALTINDA UZAKLARA VE GENİŞ BİR ALANA YAYILMASI. TAHTLARIN SARSILMASI, AYRICALIKLI SINIFLARIN ALAŞAĞI EDİLMESİ VE ÇOK SAYIDA ÜLKENİN SINIRLARININ DEĞİŞMESİ

Kısım Bir'de görmüş olduğumuz gibi Fransa "Tanrı'nın Lütfu ile Mükemmel Bir Monarşi" idi. Ancak halk arasında ona ilişkin hoşnutsuzluk yayılıyordu. (Birleşik Devletler Anayasası'nın yürürlüğe girdiği) 1789 yılında Fransızlar dikkat çekici bir Devrim gerçekleştirmeye başladılar. Bu süreçte eski düzenin çok sayıda niteliği feshedilmişti ve Batı Avrupa'daki ilk büyük cumhuriyet kurulmuştu. Devrimciler kendi krallarını infaz ettikten sonra, onlar Avrupa'nın korkmuş ve kızgın monarklarıyla savaşa giriştiler. Bu savaşlar zarfında bir askerî komutan olan Napolyon Bonapart Fransız ordularının denetimini eline geçirdi ve kendisini Fransızların imparatoru yaptı. O, tüm Avrupa'nın hâkimi olma çabası içinde İtalya, İspanya, Almanya, Avusturya ve Rusya'ya ordular sevk etti ve 1815'te devrilene kadar savaşını sürdürdü. Başka ülkelere yaptığı akınlar devrimci idealların yayılmasına, krallıklar ve imparatorlukların sınırlarının değişmesine ve çok sayıda eski geleneğin altüst olmasına sebebiyet verdi. Napolyon Bonapart dönemine özgü fırtına geçtikten sonra, monarklar Avrupa'nın haritasını yeniden düzenledi ve yapabildikleri kadarıyla eski düzeni "yeniden kurmayı" denediler.

İmparatoriçe Josephine'in Taç Giyme Töreni

Louvre'da bulunan, Jacques-Louis David tarafından yapılan bir resimden

BÖLÜM VII • FRANSA'DAKİ ESKİ DÜZENİN HOŞNUTSUZLUK İLE SARSILMASI

FRANSA'DA HOŞNUTSUZLUK ZEMİNLERİ • KRALIN GÜÇLERİNE KARŞI DİRENÇ • KRAL XVI. LOUIS'NİN YETERSİZLİKLERİ, HATALARI VE BAŞARISIZLIKLARI

1. FRANSA'DA HOŞNUTSUZLUK ZEMİNLERİ

Soylular ve Ruhban Sınıfının Özel Ayrıcalıkları. Genel hoşnutsuzluğun en önemli sebeplerinden biri soylular ve ruhban sınıfının sahip olduğu özel haklardı. Bu iki toplumsal düzen birbirinden ayrı sınıflar olarak bulunuyordu. Her ikisi de büyük topraklara sahipti ve köylülerden ağır kiralar, vergiler ve başka kazançlar elde ediyorlardı. İlave olarak, ruhban sınıfı Kilise'nin desteklenmesi için konulan eski vergilerden, öşür vergisinden gelen kazancın keyfini sürüyordu ve çeşitli dinsel törenler için ücretler alıyordu. Her iki sınıf kralın vergileri içinde en ağır olan topraktan, sığır ve ev gereçleri gibi kişisel sahip olduklarından alınan vergiden muaftı. Soylular kendi ayrıcalıklarının savunmasında, yönetime savaşçı olarak hizmet verdiklerini söylerken, ruhban sınıfı okulların, hastanelerin ve huzurevlerinin kendi fonlarıyla varlığını sürdürdüğüne işaret ediyordu. Ayrıca mahkemelerde her iki sınıfın özel hakları vardı. Şu ya da bu şekilde vatandaşların geri kalanının bunaldığı yükümlülüklerden kaçınıyorlardı. Örneğin, onlar askerî hizmetlerde bulunmak zorunda değildi veya yolların inşa edilmesi ve onarılmasına yardımcı olmaları gerekmiyordu.

Feodal Vergiler. Bölüm IV'te toprak lordu olan soyluların köylülerden para veya ürün şeklinde belirli ödemeler aldıklarını görmüştük. Bunlar Orta Çağlar'a dayanıyordu ve *feodal vergiler* diye adlandırılıyordu. Soylu toprak sahibinin köylünün mahsulünün belirli bir kısmını alması oldukça yaygındı; arada sırada evininin önünden geçip giden koyun ve sığırlardan vergi toplayabilirdi. Bazı

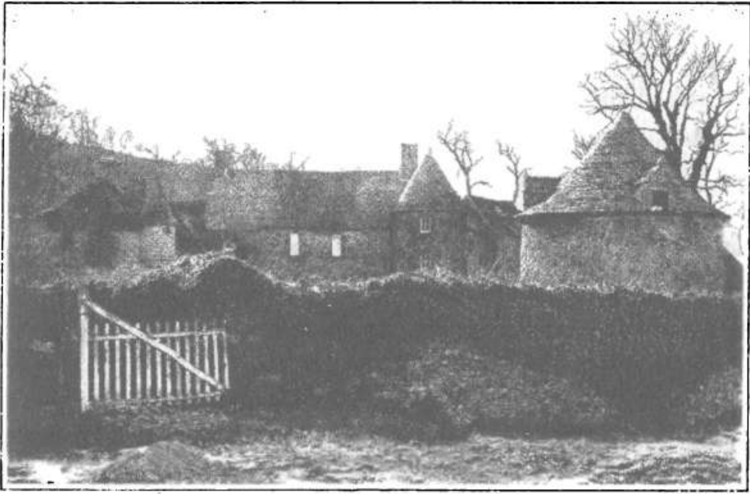
durumlarda, lort bölgesindeki değirmen, şarap tekneleri veya fırınları işletirdi ve herkesin onları kullanmasını zorunlu tutarak un, şarap veya ekmek yapımından bir pay ödemelerini sağlıyordu. Bir köylü kendi toprağına sahip olsa bile, en yakın lort onun sattıklarının beşte bir kadarını alma hakkına sahip oluyordu.

Avcılık Hakları. Soylular ayrıca aristokratik bir eğlence olarak görünen avcılığın seçkin ayrıcalığına sahipti. Onların eğlenmek için yaptıkları avlanma sıklıkla köylülerin mahsullerine büyük hasar veren tavşan ve geyik üzerineydi. Tımarların pek çoğunda büyük güvercin evleri vardı. Onlar bir kule şeklinde inşa ediliyordu ve içinde bin veya iki bin kuş yuvası bulunuyordu. Köylülerin bu yuvalardan hoşlanmamaları boşuna değildi; çünkü kendilerini sayısız güvercine karşı korumalarına olanak yoktu. Onlar tarlaları üzerinde dağılıyor ve yeni ekilmiş tohumları silip süpürüyordu. Aslına bakılırsa güvercinlikler köylülerin başlıca sıkıntı kaynaklarından biriydi.

Soyluların Tekelleştirdikleri Yüksek Makamlar. Ordu içindeki yüksek makamlar soylular tarafından rezerve edilmişken, Kilise içindeki en kolay ve en kazançlı mevkiler de onlar tarafından dolduruluyordu. Ancak on sekizinci yüzyılda soyluların görece olarak pek azı Fransa'nın antik dönem ve ünlü feodal ailelerinin torunlarıydı. Onların büyük kısmı kral tarafından yakın zamanda soylular sınıfına alınmıştı veya soyluluğun ayrıcalıklarını taşıyan bir yönetim makamını satın almışlardı ya da bu makam kendilerine miras kalmıştı. Çok sayıda soylunun "birdenbire ortaya çıkmış olması" olgusuyla oluşan haklar ve muafiyetler halkın onlara karşı nefret dolu duygu beslemesini getirmiştir.

Ruhban Sınıfının Konumu. Hem toprak sahipleri hem de din bakanları olarak ruhban sınıfı, tıpkı Orta Çağ döneminde olduğu gibi, Fransa'da özel bir konuma sahipti. Kilise bir bütün olarak çok zengindi. Tahminlere göre ülkedeki tüm toprakların yaklaşık beşte birine sahipti. Ruhban sınıfı, tıpkı soylular gibi, belli başlı kraliyet vergilerinden muaftı. Onlar kendi mülklerinin Tanrı'ya

adanmış olduğunu ve bir vergilendirme öznesi olamayacağını iddia ediyordu. Sıklıkla kendi deyimleriyle "ücretsiz armağan" ile krala yardım etme konusunda uzlaşırlardı fakat kralın onlara vergi koymasına izin vermezlerdi. Kilisenin muazzam gelirinin büyük bir kısmı üst düzey ruhban sınıfına –piskopos, başpiskopos ve başrahip– giderdi. Bunlar sıklıkla saray mensupları arasından kral tarafından atanmış oldukları için Kilise'nin memurları olarak görevlerini göz ardı etme eğiliminde bulunurlar ve "yüz binlerce frank kazanan büyük lortlar" haline gelirlerdi. Onlar vakitlerini Versay'da geçirirken, gerçek işler daha düşük seviyedeki ruhban sınıfı tarafından –gayet iyi bir şekilde– icra edilirdi. Onlar ruh ve bedeni birlikte tutma görevini üstlenmişlerdi. Devrim başladığında idari bölge din insanlarının kendi kiliselerinin egemenleri yerine halkın yanında yer almasının nedenini bu açıklar.

ŞEKİL 24. Bir Şato ve Güvercin Evi

Sağdaki yuvarlak kule güvercin evidir. Duvarın iç kısmı yuvalarla petek şeklindedir ve güvercinler çatının her bir tarafındaki pencerelerden içeri ve dışarı uçar.

Eleştiri getirilen tek şey Kilise'nin zenginliği değildi. Ruhban sınıfı eğitimi tekelleştirme hakkı olduğunu iddia etmişti ve bunun aksini iddia eden kitap, kitapçık ve gazeteleri baskı altında tutuyordu. Başka bir deyişle, onlar ruhani liderler olmanın yanı

sıra entelektüel liderler olma arayışındaydı ve böylelikle insanoğlunun bilgisini artırmaya ve konumunu geliştirmeye çalışan bilim insanları, ekonomistler ve başkalarını eleştiri oklarının hedefinde tutuyorlardı.

Üçüncü Sınıfın Yükleri. Soylular veya ruhban sınıfına ait olmayan tüm erkekler ve kadınlar üçüncü sınıf olarak kabul edilirdi. 1789'da iki ayrıcalıklı sınıf yaklaşık iki yüz elli bin bireyi içeriyordu ve nüfusun geri kalanı üçüncü sınıf vatandaştı. Bu, ulusun büyük kısmını oluşturan yaklaşık yirmi-beş milyon insan anlamına geliyordu. Üçüncü sınıf bireylerin çoğunluğu kırsal alanda yaşayıp toprağın ekilip biçilmesiyle uğraşıyordu fakat bu sınıf ayrıca binlerce tüccar, avukat, zanaatkâr, imalatçı, gemi sahibi ve şu veya bu işle uğraşan başka kişileri içeriyordu. Üçüncü sınıfın üyeleri kendilerini Fransa'nın zenginliğinin ve refahının gerçek üreticisi olarak görüyordu ve soyluların ve ruhban sınıfının ayrıcalıkları ve hak iddia etmesine öfkeleniyordu. Kraliyet vergilerinin ana yükü onların üzerindeydi ve ayrıcalıklı olanların üyeleriyle hukukun önünde eşit haklara sahip değillerdi. Onların XIV. Louis döneminde olduğundan daha iyi mi yoksa daha kötü mü bir hayat sürdükleri kanıtlanamaz ancak kesin olan şey onların daha yürekli ve daha talepkâr olduklarıdır. Benzer bir şekilde ulusal borcun yükselmesi ve ödemek durumunda kaldıkları ağır vergiler altında ezilmeleri de aynı ölçüde kesindir.

Köylü Sınıfının Lehine Olan Koşullar. Çoğu tarihçi korkunç derecede acınası duruma düşen çiftçi sınıfının koşullarını yazmıştır. Onlar kesinlikle ağır vergiler altında eziliyordu ve lortlara ödemek zorunda oldukları vergiler nedeniyle öfkeliydi. Ayrıca sıklıkla yerel kıtlıklardan mustariptiler. İçinde bulundukları durumun zorluğunun abartılmış olduğuna kuşku olmasa bile Devrim'in halkın sefaleti ve içinde bulunduğu karanlık keder ve artık sırtlarında bu yükü taşıyamamaları nedeniyle meydana geldiği çok yaygın bir şekilde düşünülmektedir. Eğer Fransız köylülerinin eski rejim altındaki koşullarını günümüzün refah içinde olan köylüsünün durumuyla karşılaştırmak yerine on sekizinci yüzyılda

Prusya, Avusturya, İtalya veya İspanya'daki köylülerin durumuyla karşılaştırırsak, Fransa'daki tarım alanında çalışan sınıfların Avrupa kıtası üzerindeki köylülerin halen köle olduğu başka yerlerdekilerden daha iyi durumda oldukları aşikârdır. Fransa'nın nüfusunun XIV. Louis'nin savaşlarının sona ermesinden sonra on-yedi milyondan Devrim'in başlangıcında yaklaşık yirmi-beş milyona yükselmesi olgusu halkın genel koşullarının gitgide daha kötüye gitmesi yerine daha iyiye doğru gittiğini gösterir.

ŞEKİL 25. 1789 Yılına Ait Bir Karikatür

Fransız köylüsü Kilise'ye verilen öşür vergisi ve soylulara ödenen feodal vergiler ile ezilmiş şekilde gösterilmiştir (Bibliothéque Nationale izniyle)

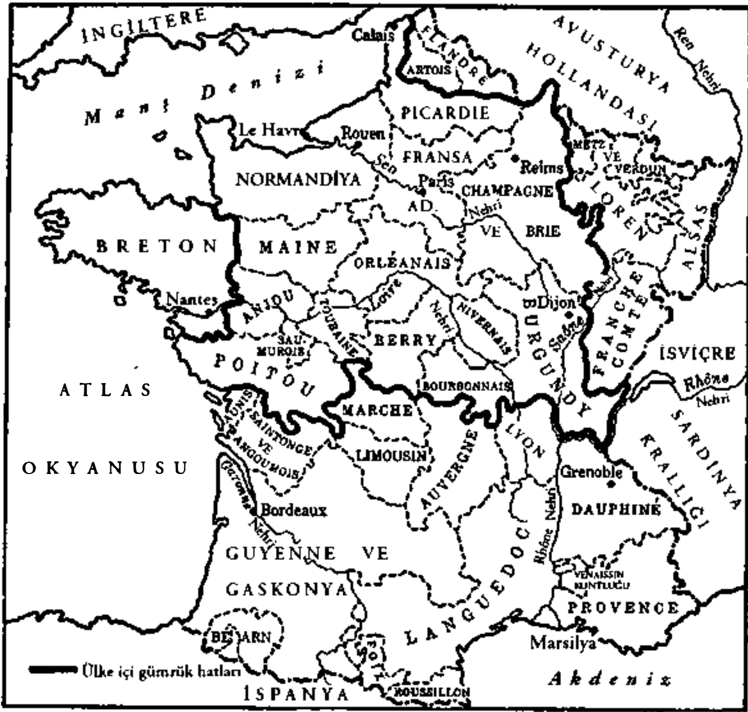
Olağandışı Sefaletin Devrim'in Sebebi Olmaması. Fransız ulusu yalnızca sefalet içinde ve tüm başkalarının baskısı altında değildi, aynı zamanda mevcut koşulların kötülüğünün farkına varmaya yetecek kadar bayındır ve aydınlanmış idi. Fransız köylüsü kendi lordunu artık hükümdarı ve koruyucusu olarak görmüyordu. O, feodal soyluyu kendi değerli hasadının bir payını talep eden bir tür yasallaştırılmış soyguncu olarak görüyordu. Onun memurları geçiş ücreti istemek için nehrin köprüsünün başında bekliyordu. Eğer lordu memnun kılmazsa ürettiklerini satmasına izin verilmezdi ve tarlalarını güvercinlerin harap etmesinden koruyamazdı.

Fransız Vilayetlerin Eşit Olmayan Hakları. Sınıf ayrıcalıklarının eşitsizliğine Fransa'daki bölünmüş bölgeler arasındaki eşitsizlikler ilave edilmişti. Krallık tüm bölgelerin vatandaşlarının aynı hak ve ayrıcalıkların keyfini sürdüğü sıkı bir birlik değildi. Uzun bir krallar soyu onu birbirine yama şeklinde birleştirmişti. Parça parça birbirine eklenmişti. Fetihler ve pazarlıklar

aracılığıyla, varislerin evlenmesi ve nesli tükenen feodal ailelerinin topraklarının alınması aracılığıyla, Fransız krallar Paris ve Orléans civarındaki küçük bölgelerini büyük bir krallık oluşacak şekilde genişletmişlerdi. XIV. Louis Alsas ve Strazburg'u ve İspanyol Hollandası'nın sınırındaki birkaç kasabayı elde etmişti. 1766'da XV. Louis buna Loren'i ilave etmişti. İki yıl sonra Korsika adası Cenova karşılığında Fransa'ya bırakılmıştı. Böylece XVI. Louis 1774'te tahta çıktığında kendisini bugün Fransa'yı oluşturan hemen hemen tüm bölgenin hükümdarı olarak bulmuştu. Ancak bu farklı kesimlerin farklı kurumları vardı.

Eski Vilayetler. Languedoc, Provence, Brittany ve Dauphiné gibi Fransa'nın krallarının kendi egemenlikleri altına aldıkları bölgelerin bazıları daha önceden her biri kendi yasaları, gelenekleri ve yönetim sistemlerine sahip olan dikkate değer eyaletler konumundaydı. Bu vilayetler farklı dönemlerde Fransa kralının mülkiyetine geçtiğinde onun başka bölgelerle bağlantılarının sürdürülmesi amacıyla yasaları değiştirilmemişti. Eğer bir yeni bölge payına düşen vergilerini ödüyorsa ve gelen memurlara saygılı davranıyorsa kral bu durumdan memnun kalıyordu. Bazı vakalarda vilayetler kendi yerel meclislerini koruyor ve belli bir dereceye kadar denetim altında bulunduruyordu. Devrim meydana gelmeden önce Fransa'nın vilayetleri bölünmüştü, dolayısıyla yalnızca kolaylık olması amacıyla yapay birimler yaratılmıştı fakat bunlar gerçek tarihsel farklılıkları yansıtıyordu. Onların yerleşimcileri genel olarak farklı şivelerle konuşuyordu veya Brittany ve Provence'in bazı kısımlarında olduğu gibi farklı lisanlara sahiplerdi.

Karmaşık Yasalar ve Vergiler. Güney Fransa'nın kayda değer kısmında halen Roma hukuku egemenken orta kesimlerde, batıda ve kuzeyde iki yüz elli beşten az olmayan farklı yerel kanunname yürürlükte idi; bu durumda biri kendi kasabasından komşu kasabaya gittiğinde tümüyle hiç aşina olmadığı yasalar setiyle karşı karşıya kalabiliyordu. Dahası, ağır tuz vergisi Fransa'nın farklı kesimlerinde büyük ölçüde değişkenlik gösteriyordu ve çeşitli bölgeler arasındaki sınır hatlarını korumak yönetime büyük miktarda paraya mal oluyordu. Kaçakçılar ülkenin tuzun ucuz olduğu kesimlerinden vergi namına tuzu taşıyarak yüksek fiyatla satıyordu.

Ülke İçi Gümrük Hatlarını Gösteren On Sekizinci Yüzyıldaki Fransa Vilayetleri

Monarşinin Despotik Karakteristik Özelliği. On sekizinci yüzyılda Fransa halen XIV. Louis'nin oluşturmuş olduğu despotizm altındaydı. XIV. Louis onu aşağıdaki sözcüklerle gayet iyi tasvir etmişti:

Egemenlik otoritesi yalnızca benim kişiliğimde bulunur. Yasaları yapma gücü yalnızca bana aittir. Tüm kamu düzeni benden meydana getirilir ve ben onun yüce hamisiyim. Benim halkım benimle birdir. Ulusun hakları ve menfaatleri zorunlu olarak benimkiyle özdeştir ve yalnızca benim ellerimde bulunur.

Kısacası, kral halen XIV. Louis'nin yapmış olduğu gibi "Tanrı'nın lütfu ile" yönetiyordu. Aşağıdaki örnekler kralın gücünün tehlikeli kapsamını açıklayacaktır.

Kralın Hazineyi Denetim Altında Tutması. İlk etapta, ayrıcalıklı sınıfların muaf tutulduğu, en ağır vergileri koyan kişi oydu. Bu vergi devletin tüm kazancının yaklaşık altıda birini oluşturuyordu. Toplanan miktar gizli tutuluyordu ve onunla ulusa ne yapıldığına dair hiçbir rapor açıklanmıyordu. Gerçekten, kralın özel fonları ve devlet hazinesi arasında hiçbir ayırım yoktu, oysa İngiltere'de monarka belirli bir ödenek veriliyordu. Fransa kralı tüm kaynakları istediği gibi harcayabilirdi; kraliyet memurları kendilerine verilen emirleri sorgusuz sualsiz yerine getirmek zorundaydı. XV. Louis'nin tek bir yıl içinde bu sorumsuzluk içinde yetmiş milyon dolara denk bir miktarı harcadığı söylenmektedir.

Keyfekeder Şekilde Hapis Cezası. Kral tebaasının cüzdanlarını denetim altında tutmakla kalmıyordu; bunun yanı sıra onların kişilik hakları üzerinde korkunç bir otoriteye sahipti. Herhangi birinin tutuklanması ve hapse atılmasını emredebilirdi. Mahkeme veya herhangi bir formalite olmaksızın kişi belirsiz bir süre için zindana atılabilirdi. Bu süre kralın onu tekrar hatırlayacağı veya zavallı kişinin dostları tarafından hatırlatılacağı zaman kadar olabilirdi. Bu adı kötüye çıkmış olan tutuklama emirleri "mühürlü mektuplar" anlamına gelen *lettres de cachet* şeklinde veriliyordu. Kralı veya gözdelerini etkilemiş olan herhangi biri kişisel bir düşmanından kurtulmanın korkunç bir yolu olarak bu türden buyruk mektuplarını kullanabilirdi. Dönemin seçkin kişiliklerinin bazıları, sıklıkla yazdıkları kitaplar nedeniyle, kralın emriyle hapse atılıyordu.

Artan Kamu Borcu. Yaygın memnuniyetsizlik doğuran başlıca zeminler arasında ödenmesi gereken vergi yükünün ağırlaşması anlamına gelen Fransa'nın borcunun artması vardı. XIV. Louis'nin uzun savaşları ağır bir borç yükü bırakmıştı. Ardılları borcu ödemek yerine savaşlar ve saray israfı aracılığıyla ona ilave borçlanmıştı. Bir tepe noktası Büyük Britanya'ya savaş açmış olan XVI. Louis'nin Amerikan bağımsızlık mücadelesi ile bağlantı kurmasından sonra gelmişti. Bu, kraliyet için masraflı bir maceraydı. Fransız ordusu ve donanmasına büyük miktarda kaynak harcanmıştı

ve Birleşik Devletler'e çok miktarda borç verilmişti. Kral, bu faturaları karşılamak amacıyla para için her tarafa başvurmuştu. Ruhban sınıfını kendisine cömert bir bağışta bulunmaya ikna etmişti. Kendi tebaasından borç para almıştı. Sonunda kraliyet borcu sarsıcı bir seviyeye ulaştı. Onun ödenmesi gerekiyordu fakat nasıl? Yönetim ve sarayın masrafları kısılarak borcun faizi ve ana parası ödenebilir miydi? 1789 yılında kesin olan bir şey vardı. XVI. Louis yaşantısını görkemli tarzda sürdürmek amacıyla para arayışında sona gelmişti. Bunu biliyordu. Bakanları bunu biliyordu. Tebaasından binlerce kişi bu konuda kuşkuya sahipti.

2. KRALIN GÜÇLERİNE KARŞI DİRENÇ

Soylular ve Ruhban Sınıfı. Her ne kadar XIV. Louis teoride bir despot olsa da, onun gücü sınırsız değildi. Soylulara ve ruhban sınıfına istediği her şeyi yaptıramazdı. Onlar üçüncü sınıfa karşı onu desteklemeye yeterince hazırdı fakat yönetimin masraflarını karşılamak için kendileri ağır bir vergi yükünün altına girmezlerdi. Sonunda buna karşı tavır aldılar. Göreceğimiz gibi, kralın üçüncü sınıf üzerine çağrıda bulunduğu ödemeyi reddedeceklerdi. Ve bu, devrime yol açan ölümcül adımdı.

"*Parlamento.*" Yeni yasalar çıkarma konusunda, yüksek hukuk mahkemesi tarafından engel çıkarılıyordu. Bu yapıya *parlamentolar* adı verilmişti. Ancak ismi dışında İngiliz Parlamentosu ile neredeyse hiçbir benzerliğe sahip değildi. Fransız *parlamentoları* –ki bunların en önemlisi Paris'teydi ve bir düzine daha fazlası vilayetlere dağılmıştı– kendilerini yalnızca dava açma işiyle sınırlamıyordu. Onlar, kral yeni bir yasa yapmaya karar verdiğinde, bunun kaydedilmesi için kendilerine gönderilmesi gerektiğini –uygun bir şekilde– talep etmişti; aksi durumda onlar kendi kararlarında ayarlama yapabilirler miydi? Her ne kadar, yasa yapma hakkı monarka ait olsa da, onaylamadıkları bir buyruğu kaydetmek yerine krala sıklıkla bir "protesto" gönderiyorlardı. Onlar bakanların Majeste'nin güvenini suiistimal etmiş olduğunu ifade ediyordu. Ayrıca kendi protestolarını el ilanı şeklinde bastırıyor

ve sokaklarda bir iki frank karşılığında satıyorlardı. Böylece halk *parlamentoların* kralın bakanlarının baskıcı yasalarına karşı ulusu savundukları fikrine sahip olmalarını sağlıyorlardı.

Kral bu protestoların birini aldığında iki alternatife sahipti. Hoşa gitmeyen buyruğunu geri çekebilirdi veya değişiklikler yaparak mahkemeye uygun hale getirebilirdi; ya da parlamenterleri huzuruna çağırabilir ve resmî bir oturumda yasanın kaydedilmesini buyurabilirdi. Parlamenter isteksiz bir şekilde bu durumda ona boyun eğerdi; fakat Devrim yaklaştıkça, *parlamenterler* kendi iradelerine karşı kaydedilen bir buyruğun geçerli olmadığını iddia etmeye başladı.

"Parlamentolar"ın Devrim'e Giden Yolu Hazırlaması. Parlamentolar ve kralın bakanları arasındaki mücadeleler on sekizinci yüzyılda çok sık meydana geliyordu. Onlar Devrim'e giden yolu hazırlamıştı: ilkin, önemli meseleleri halkın dikkatine sunmuşlardı; çünkü kamuoyunun yönetimin politikasını anlamalarını sağlayacak hiçbir gazete ve hiçbir parlamento veya kongre tartışması yoktu. İkinci olarak, *parlamentolar* kralın ve bakanların önerilen yasalarını yalnızca açık yüreklilikle eleştirmekle kalmıyor, ayrıca ulusu kralın devletin "temel yasaları" diye adlandırılan şeyi değiştirme konusunda aslında hür olmadığı ideasıyla tanıştırıyordu. Bununla onların kast ettiği şey kralın gücünü sınırlayan yazılmamış bir anayasa olduğu ve kendilerinin bunun teminatı olduğu şeklindeydi. Onlar bu şekilde yönetime karşı artan memnuniyetsizliği desteklemişlerdi ve ulusun kralın bir süreliğine onun güvenini kazanmış olan insanların insafına bırakılmış olduğunu ortaya koymuşlardı.

Kamu Görüşü. Parlamentolara ilave olarak, kamu görüşü, otokratik rejim altında bile sıklıkla kralın üzerinde güçlü bir denetime sahipti. XVI. Louis'nin bakanlarının birinin ifadesiyle "hazinesi, muhafızı veya bir ordusu olmayan görünmez bir güç Paris'i ve mahkemeleri yönetiyordu—evet, kralın sarayını bile" durumu söz konusuydu. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısı Fransa'da

egemen olan tüm sosyal ve yönetimsel sistemin açık sözlü ve keskin bir eleştirisi dönemiydi.

Her ne kadar, kamusal meseleleri tartışmak için hiçbir günlük gazete olmasa da, çok sayıda el ilanı yazılıyordu ve bireylere ulaştırılıyordu. Önemli bir kriz olduğunda çağdaş gazetelerde olana benzer bir karşılık alınıyordu. Hâlihazırda görmüş olduğumuz gibi, Voltaire ve Diderot başta olmak üzere Fransız filozoflar ve reformcular İngiltere'de egemen olan ifade özgürlüğünden cesaret almışlardı ve kendi ülkelerindeki memnuniyetsizliğin tohumlarını ekmişlerdi. Popüler eserlerde, şiirlerde, öykülerde ve oyunlarda, her şeyin üzerinde *Ansiklopedi*'de, onlar yeni bilimsel keşifleri açıklamış, eski inanışlara ve yanlış yorumlamalara saldırmış ve değişimi savunmuşlardı. Tarlalarda ve dükkânlarda, kır evlerinde ve meyhanelerde bu yeni fikirler tartışılıyordu. XIV. Louis'nin döneminden beri devam eden Fransız kadınlarının kabul salonlarında, en yüksek soyluluk derecesine sahip olanlar bile, özellikle Amerikan Devrimi'nden sonra, demokrasiyi ve cumhuriyeti tartışıyordu; ve böylelikle ayrıcalıklı sınıf yeni teoriler ve planlarla tanışmış oldu. Zamanla, soyluların pek çoğu adalete dair büyük miktarda reform talepleri olduğunu anlama noktasına gelmişti ve hiç kuşkusuz son bir gayretle eskiden beri gelen ayrıcalıklarını savunma dirayetini göstermişlerdi. Tüm "fikir iklimi" değişiyordu.

3. KRAL XVI. LOUIS'NİN YETERSİZLİKLERİ, HATALARI VE BAŞARISIZLIKLARI

XV. Louis'nin Müsrif Savaşları. Fransız kralları on sekizinci yüzyıl boyunca tebaalarının sıkıntılarını artırmış görünür. XV. Louis, büyükbabası XIV. Louis'nin 1715'te ölmesiyle, beş yaşında bir çocukken tahtın sahibi olmuştu. Onun 1774 yılında ölümüne kadar olan uzun hükümranlığı başarılardan ziyade başarısızlıklarıyla anılır. Sıkça savaş içinde olmuştu ve 1763'te Yedi Yıl Savaşı'nın sonunda Kuzey Amerika'daki neredeyse tüm Fransız topraklarını ve Hindistan'daki tüm üstünlük umudunu kaybetmişti. Dahası, Fransa'yı iflasın eşiğine getirmişti. Onun ağır vergileri geniş kapsamlı bir memnuniyetsizlik yaratmıştı ve yine de yönetim

kademesi savurganca harcamalar yapıyordu. Kralın kişisel davranışı skandallarla doluydu; kendi masraflarını karşılamak için kamu hazinesinden büyük miktarlarda para çekiyordu; kadın gözdelerinin ve saray mensuplarının kamu meselelerine burunlarını sokmalarına ve kraliyet hazinesini kendileri ve dostları için talan etmelerine izin veriyordu. Nihayetinde çiçek hastalığına yakalandığında onun ölümüne yas tutan çok az kişi vardı. Herkes daha iyi zamanlar umuduyla yakarışta bulunurken torunu ve ardılı olan XVI. Louis tahta çıkmıştı.

ŞEKİL 26. XVI. Louis yirmi-beş yaşındayken

XVI. Louis'nin Devlet İnsanı Olmayışı. Yeni kral yalnızca yirmi yaşındaydı, eğitimsizdi, tembeldi, içine kapanıktı, avlanmaya ve en mutlu saatlerini geçirdiği bir atölyede çömlekler yapmaya düşkündü. Büyükbabasının ahlaksızlıklarının hiçbirine sahip olmayan, iyi niyetli genç bir adamdı ve arada sırada yönetimin ağır işlerine katılmaya çalışıyordu. Eğer sahip olduğundan daha fazla enerji gerektirmeseydi, halkını mutlu kılmaktan memnun olurdu. Büyük Pedro, II. Katerina veya kayınbiraderi olan II. Joseph'te bulunan kamu meselelerine ilgi duymaya dair hiçbir şeye sahip değildi; devlet evraklarını okumak ve kamu işlerini yapmak için sabahın beşinde kalkmak ona hiçbir zaman cazip gelmemişti.

Marie Antoinette. Onun eşi olan güzel Marie Antoinette ise Louis'ye hiç yardımcı olmuyordu. Maria Theresa'nın kızı olan Marie Antoinette annesinin kamu meselelerine olan ilgisinden nasibini hiç almamıştı. Louis ile evliliği 1770 yılında Fransa ve Avusturya arasında karara varılmış olan ittifakın sürdürülmesi yönünde ayarlanmıştı. Marie tahta çıktığında yalnızca on-dokuz yaşındaydı, neşeli ve keyfine düşkün biriydi. Versay'daki sarayın resmî görgü kurallarından

hoşlanmazdı ve ciddiyetsiz muziplikleri nedeniyle insanları şoke ederdi. Onun en fazla hoşlandığı eğlencelerde bulunma özeni göstermeyen heyecansız kocasından sıkılmıştı. Gözdelerinden birine yardım etmek istediğinde veya nefret ettiği birini sıkıntılı duruma sokmak istediğinde yönetime müdahalede bulunmaktan çekinmezdi.

ŞEKİL 27. Marie Antoinette

Versay'da bulunan, Vigée Lebrun tarafından yapılmış bir resimden

Turgot'un Reform Yapmaya Davet Etmesi (1774-1776). Başlangıçta XVI. Louis görevlerini ciddiye almıştı. Bir süreliğine o dönemde komşu ülkelerde hükümdar olan hayırsever despotlar arasında bir yer bulabilecek gibi görünmüştü. Neredeyse anında tüm Fransız ekonomistler arasında en becerikli olanı Turgot'u genel denetçi olarak yönetim makamlarının en önemli olanına atamıştı. Turgot bir akademisyen olmanın yanı sıra deneyimli bir yönetici memurdu. Onun ilk ve en önemli doğal yasası tasarruf idi çünkü yönetimi iflastan kurtaracak ve vergi yükünü hafifletecek tek şey buydu. Turgot Versay'daki kraliyet sarayının konforunu sürdürmede harcanan miktarda bir kısıtlama yapılmasını teşvik etmişti. Kralın, kraliçenin ve kraliyet ailesine kan bağı bulunan prenslerin harcamaları yıllık yaklaşık yirmi milyon dolara denk geliyordu.

Ayrıcalıklı Sınıfların Reforma Direnişi. Ancak bu miktarı düşürmek için gösterilen tüm çabalar anında saray mensuplarında karşı çıkışa neden olmuştu ve gerçekte Fransa'yı yönetenler saray mensuplarıydı. Onların tasarruf tedbirlerinden hoşlanmadıkları bir adama karşı kralın zihnini etkileme konusunda her türlü fırsatı vardı. Sabah uyanmasından itibaren akşam yatağa gidinceye kadar her an monarkın dibindeydiler; bu nedenle yalnızca

mesai saatlerinde veya oturumlar esnasında Majeste'yi gören Turgot üzerinde apaçık bir avantaja sahiplerdi.

Turgot'un atanmasını duymuş olan bir İtalyan ekonomist Fransa'daki bir arkadaşına aşağıdaki mektubu yazmıştı:

Turgot genel denetçi ha! O, planlarını gerçekleştirmeye yetecek kadar uzun süre bu makamda kalmayacaktır. Bazı alçak herifler tarafından cezalandırılacaktır; o, sert esecektir ve etkisini kaybedecektir; iyi şeyler yapma konusunda kaygılı olacaktır fakat her hamlesinde engellerle ve tuzaklarla karşılaşacaktır. Kamu önünde inanılırlığı azalacaktır; ondan nefret edilecek; onun bu göreve uygun olmadığı söylenecek. Heyecanı soğuyacak; emekli olacak veya gönderilecektir ve biz sizin gibi bir monarşide böylesine dik duruşlu bir kişi ve bir filozofu böyle bir makama getirmenin hata olduğunun yeni bir kanıtına sahip olacağız.

ŞEKİL 28. Marie Antoinette'in Bir Mektubu

12 Temmuz 1770'de annesi Maria Theresa'ya yazmış olduğu mektubun bir sayfası. El yazısı, telaffuzda hatalar ve genel özensizlik onun Versay'daki saraya geldiğinde ne denli kendini geliştirmemiş biri olduğunu gösterir. Mektupta giyinme zamanı dışında yazmaya hiç vakti olmadığını söylemektedir. Artık yazmayı durdurmalı ve kralın kilise ayinine gitmek için giyinmesi gerekmektedir.

İtalyan durumu daha doğru ifadelerle anlatamazdı. Mayıs 1776'da Turgot, kraliçe ve saraydakilerin memnun olacağı şekilde görevden alındı.

Necker'ın Yeni Sorunlar Eklemesi. Kısa bir aradan sonra Turgot'un yerine Necker geçmiş ve iki şekilde memnuniyetsizliğin artmasına katkıda bulunmuştur. Onun başarılı bir bankacı olarak ünü İngiltere'ye karşı giriştiği mücadelede müttefiki olan Birleşik Devletler'e savaş için gereken büyük miktarda parayı ödünç vermesini sağlamıştır. Bu, hazineyi daha sonra para sıkıntısı içine sokmuş ve Devrim'in doğrudan bir sebebi olan finansal krizin oluşmasına yardım etmiştir. İkinci olarak, ulusa ilk kez kamu fonlarıyla ne yapıldığını öğrenme fırsatı vermiştir. Krallığın finansal durumu üzerine bir raporu (Şubat 1781'de) krala sunulmuştu. Bu rapor yayınlanmış ve sabırsızlıkla okunmuştur. Orada insanlar ilk kez olarak kendilerinden toplanan vergilerin ne kadarının kralın kendisi ve gözdelerine harcandığını görmüştür.

Calonne'un Nihayetinde İflası Duyurması. Necker kısa sürede yerini Fransız Devrimi'ni hızlandırmış olduğu söylenebilecek Calonne'a bırakmıştı. İlkin kral ve saray mensupları arasında çok popülerdi çünkü kamu fonlarını öncüllerinden çok daha pervasızca harcıyordu. Ancak doğal olarak kısa süre içinde kendisini daha fazla para elde edemez bir durum içinde buldu. *Parlamentolar* bir barış dönemi içinde daha fazla kredi kullanılmasına rıza göstermeyecekti ve vergiler daha fazla artırılamayacak kadar yüksekti. Nihayetinde Calonne kendisini ümitsiz bir darboğaz içinde bularak afallamış kralı devletin iflasın eşiğinde olduğu konusunda bilgilendirdi. Yönetim yöntemleri konusunda reformlar yapılarak tasarruf sağlanması gerekiyordu. Calonne tarafından hazırlanan bu rapor Fransız Devrimi'nin başlangıcı olarak ele alınabilir çünkü o, çok sayıda antik dönem belayı yürürlükten kaldıran ve Fransa'ya yazılı bir anayasa kazandırmış olan temsilî bir meclis çağrısına sebebiyet veren olaylar dizisinin ilkiydi.

Calonne Tarafından Önerilen Reformlar. Calonne "Devlette kötü olan her şeyde reform yapma" talebinde bulunarak mahvoluşu önlemeye çalıştı. Bu durumda kralın aldığı vergilerde kısıntıya gidilmesi, yurt içi gümrük hatlarının ortadan kaldırılması, loncaların yarattığı kötü durumun düzeltilmesi ve başka radikal değişiklikler yapılması gerekiyordu. Ancak ana reform ve uzak ara en zorlu olanı ayrıcalıklı sınıfın vergiden muaf olan kazançları konusunda bundan vazgeçmeye zorlanmalarıydı. Calonne bu sınıflara verilmiş olan belli başlı ayrıcalıkların herkes gibi toprak vergisi ödemeye razı olmalarıyla sonlandırılabileceğini umut ediyordu. Bu nedenle krala Kilise ve Devlet'te önde gelen saygın kişileri bir toplantıya çağırmasını önerdi. Seçkinler denilen bu kişilerin değişiklikleri onaylaması ülkenin refahını artıracak ve hazineye masrafların karşılanması için yeterli parayı sağlayacaktı.

Seçkinlerin Toplantıya Çağrılması (1786). Seçkinlerin 1786'da toplantıya çağrılması gerçekten kendi içinde bir devrimdi. O, kralın halkının yardımı olmaksızın kaçınamayacağı kötü bir durum içinde olduğunun bir itirafıydı. Onun seçmiş olduğu Seçkinler – piskoposlar, başpiskoposlar, dükler, yargıçlar, üst düzey hükümet memurları– ayrıcalıklı sınıfların neredeyse tüm üyeleriydi; ancak yine de kralın hemen yanı başındaki saray mensuplarından ayrışmış olarak ulusu temsil ediyorlardı.

Calonne'un Mevcut Kötü Durumu İfade Etmesi. Calonne açılış hitap konuşmasında Seçkinlere ülkenin içinde bulunduğu kötü finansal durum hakkında fikir verdi. Yönetim yılda kırk milyon dolar seviyesinde para harcıyordu. Borç alarak ve tasarruf yaparak artık bu açığın kapatılması olanaklı olamayacaktı.

Bu durumda bu korkutucu açığın kapatılması için geriye ne kaldığını sormuştu. Kazancı arzu edilen seviyeye çıkarmak için ne yapılabilirdi? Mevcut kötü durum nasıl düzeltilebilirdi? Devletin zenginlik kaynaklarına el koyması ve finans alanında yeni bir düzenin oluşturulması gerekiyordu. . . . İnsanların refahı konusunda yapılmış olan hataların artık ortadan kaldırılması

şarttı. Örneğin emekçi sınıflar üzerinde bulunan yükün –ayrıcalıkların, yasa muafiyetlerinin– kaldırılması ve bunun eşit şekilde üstlenilmesi gerekirdi. Adaletsiz muafiyetler vergi veren başkalarının içinde bulunduğu koşullarda derin kırılmalara yol açıyordu. Vergilerin değerlendirilmesinde tekbiçimlilik üzerinde genel bir istek vardı ve farklı vilayetlerin katkıları arasında var olan muazzam farklılığın giderilmesi isteniyordu.

Calonne tüm bu kötü durumdan derhal kurtulabilmek için uzun zamandır yurtsever vatandaşlara çağrıda bulunuyordu.

Calonne ve Seçkinlerin İlişiğinin Kesilmesi. Ancak Seçkinler Calonne'a karşı güven duymuyordu ve onun reform programını onaylamayı reddettiler. Kral Calonne'un görevine son verdi ve kısa süre içinde evine gönderdi (Mayıs 1787). XVI. Louis daha sonra olağan şekilde daha fazla baskıcı finansal reformların bazılarının kaydedilmesi için *parlamentolara* göndererek gerçekleştirme girişiminde bulundu. Ancak onlar bu konuda destek vermedi ve iki yıl sonra kral yardım için üçüncü sınıfa çağrıda bulunmak zorunda kaldı. Bu, eski rejimin sonunun başlangıcıydı.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Fransa'da yaygın memnuniyetsizliğin başlıca zeminlerinin listesini yapın. Soylular ve ruhban sınıfının keyfini sürdüğü özel ayrıcalıklar nelerdi? Üçüncü sınıfı kimler oluşturuyordu? Fransız köylülerinin durumu Prusya veya Rusya'nın köylülerinin durumundan daha kötü müydü? Mutlakıyetin başlıca kötülükleri nelerdi?

2. Değişikliklere karşı, olasılıkla protestoda bulunacak olanlar kimlerdi? Fransız *parlamentoların* oynadıkları rolü betimleyin. Eski rejimde kamuoyu görüşü nasıldı?

3. Fransız kralların yaptıkları hatalar neydi? XVI. Louis akıllıca ve iyi bir şekilde yönetmeye uygun muydu? Marie Antoinette monarşinin sıkıntılarına ne ilave etmişti? Turgot hangi reformları yapmayı denemişti? Neden başarısız olunmuştu? Necker'ın ünlü raporunda ne vardı? Calonne'un planları neydi? Onlar nasıl bozulmuştu?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *feodal vergiler, makam tekeli, eğitim tekeli, vilayet, keyfekeder hapse atma, kamuoyu görüşü, denetçi, Seçkinler, iflas.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. XVI. Louis ile XIV. Louis'yi karşılaştırın.

2. Avusturya kralı II. Joseph'in eğer 1787'de Fransa'yı yönetseydi ne yapacağını düşünüyorsunuz?

3. Bugünün Fransa'sı ile 1787'nin Fransa'sı arasındaki farkların bazıları nelerdir?

4. Birleşik Devletler hükümeti yapmış olduğu harcama ve masrafları kamuoyu bilgisine sunar mı?

TARTIŞMA KONULARI

1. Eğer XVI. Louis en kötü suiistimalleri kesmiş olsaydı, Fransa devrimden kaçınabilirdi.

2. Vergiler ve borçlar tüm hükümetlerin başlıca sıkıntıları arasındadır.

3. Üçüncü sınıf çok sayıda sıkıntıya sahipti.

4. Kral, soylular ve ruhban sınıfı ödün vermeyi reddederek kendi kendilerine zarar vermişti.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History*, Cilt I: 1) Fransa'da eski rejimin kötülüklerinin bazıları, ss. 225-233; 2) Bir hayırsever despot olarak XVI. Louis, ss. 235-240; 3) Fransa'nın Amerikan Devrimi'ndeki menfaati, ss. 242-244; 4) Necker'ın reformları, ss. 244-247.

2. Tamamlayıcı. BECKER, *Modern History*: Fransız halkı küçük bir devrim yapmaya nasıl başladı ve bu nasıl büyük bir devrimle sonuçlandı, ss. 211-256. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt I: 1) Devrimin şafağında Fransa, ss. 577-592; 2) XV. Louis, XVI. Louis ve iflas, ss. 592-601.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *XVI. Louis, Turgot, Calonne, Versay, Necker, Condorcet.*

BÖLÜM VIII • FRANSIZ DEVRİMİ'NİN DEMOKRASİ ÜZERİNE BÜYÜK BİR ANLAŞMAZLIĞA YOL AÇMASI

SINIFLAR MECLİSİ'NİN ULUSAL KONSEY HALİNE GELMESİ • ULUSAL KONSEY'İN REFORMLARI NEDENİYLE BÜYÜK BİR COŞKUNUN OLUŞMASI (1789-1791) • FRANSA'NIN YURTTA VE YABANCI ÜLKELERDE SAVAŞLARDA MÜCADELE ETMESİ • ESKİ ZAMANDAN KALMA FRANSIZ MONARŞİSİNİN BİR CUMHURİYETE DÖNÜŞMESİ • TERÖRÜN HÜKÜM SÜRMESİ • TERÖR DÖNEMİNİN SONU

XVI. Louis için vergi koyarak veya borç alarak daha fazla para elde etme ve Fransız monarşisini eski tarzında sürdürme olanaksız göründüğünde –1614 yılından beri toplanmamış olan– kendi krallığının Sınıflar Meclisi'ni göreve çağırdı. 1789 yılının ilkbaharında, soylular, ruhban sınıfı ve üçüncü sınıf Versay'da toplanmıştı. Kısa bir tartışmadan sonra, halkın temsilcilerinden oluşan üçüncü sınıf kendisini Fransa'nın yüce yasa yapıcı kurumu şeklinde Ulusal Meclis olarak ilan etti. Bunun ardından uzun zamandır talep edilen büyük reformlar başladı.

Meclis feodal vergileri kaldırdı, bir İnsan Hakları Bildirgesi yayınladı, Kilise'nin mülklerine el koydu, anayasa oluşturdu ve bir parlamento tesis etti. Bu radikal hamleler eski düzenin savunucularını alarma geçirdi. Çok sayıda önde gelen soylu ve ruhban sınıfı reformculara karşı yabancı hükümdarları harekete geçirmek için sınırın öte tarafına kaçtı. Kral ülkeden kaçmaya çalıştı. Avusturya ve Prusya kendilerini yeni Fransa'nın düşmanları ilan etti. Ardından sözcükleri şiddet takip etti. Radikal liderler gücü ele geçirdi. Kral ve kraliçe infaz edildi. Bir cumhuriyet ilan edildi ve devrimciler "terör dönemi" zarfında silahlı kuvvetler tarafından baskı altında tutuldular. Yurt içindeki sıkıntılara yabancı savaşlar eklendi. Üç yıl süren sert hükümranlıktan sonra radikal liderler bastırıldı ve 1795'te yeni bir anayasa benimsendi— bundan kısa bir süre sonra bir asker olan Napolyon Bonapart gücü ele geçirerek Fransa'nın ve bir süreliğine Avrupa'nın büyük kısmının efendisi oldu.

---

1. SINIFLAR MECLİSİ'NİN ULUSAL KONSEY HALİNE GELMESİ

Louis'nin Sınıflar Meclisi'ni Toplantıya Çağırmaya Zorlanması. XVI. Louis yeni vergiler koyarak para bulmaya çalıştığında, Paris parlamentoları her zaman olduğu gibi kralın bakanlarına zorluk çıkardılar ve kendilerinin popülerliklerini artırdılar. Bu kez o gerçekten olağanüstü bir sonuca neden olacaktı. Kralın arzu ettiği iki vergiyi kaydetmeyi reddettiler ve bunları "ancak Sınıflar Meclisi rızası olursa kalıcı bir vergi olarak onaylayacakları" dayatmasında bulundular. Parlamentolar "Yalnızca ulusun gerçek finans durumunu öğrenmesinden sonra" verginin kabul edilebileceğini söylediler. Bu bildirgeyi birkaç gün içinde kralın kendi krallığının Sınıflar Meclisi'ni toplaması gerektiği şeklinde mütevazı bir istek takip etti. Louis başka bir çıkış yolu bulamayarak Sınıflar Meclisi'ni Mayıs 1789'da toplantıya çağırdı.

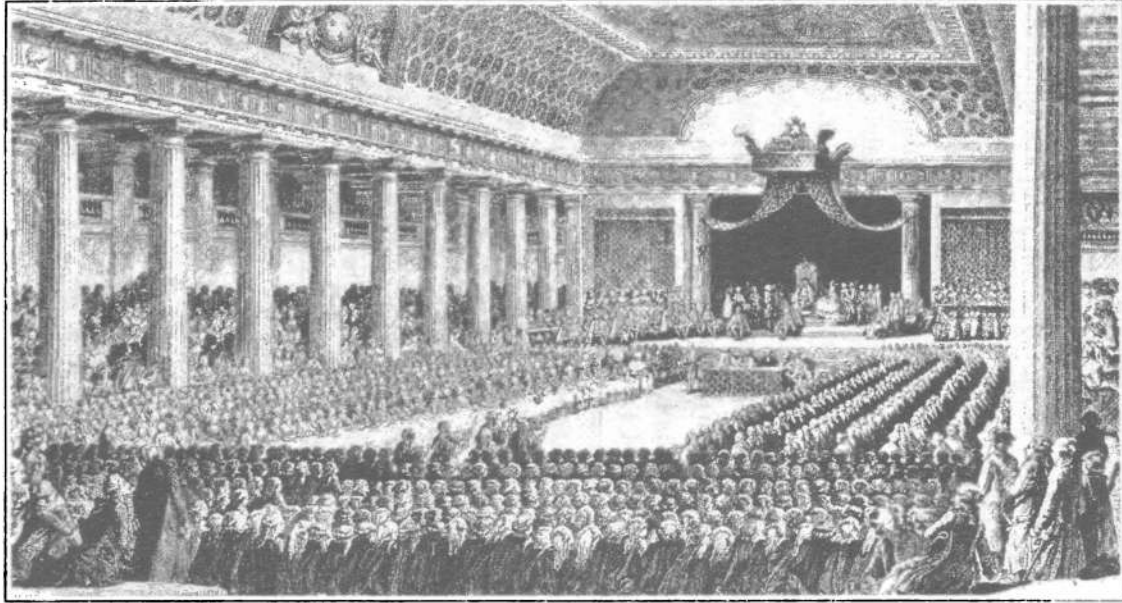
Sınıflar Meclisi'nde Sınıfların Eski Sistemle Oy Kullanması. En son 1614 yılında toplanmış olan eski Sınıflar Meclisi krallığın üç sınıfından oluşuyordu—soylular, ruhban sınıfı ve üçüncü sınıf. Onlar ait oldukları sosyal sınıfın özel menfaatlerini göz önünde bulunduran eşit sayıdaki temsilciyi meclise gönderiyorlardı. Üç sınıfın temsilcileri birlikte oturmuyordu veya tek bir yapı olarak oy vermiyordu. Her bir grubun üyeleri ilkin kendi aralarında bir anlaşmaya varıyordu ve ardından tüm düzen için tek oy kullanılıyordu.

1788 yılında bu eski sistem Fransız reformculara saçma göründü. Eğer Meclis eski formlara göre çağrılacaksa, iki ayrıcalıklı sınıf birlikte hareket ederek ulusun büyük kısmını oluşturan kesiminin iki katı oya sahip olacaktı. Daha da kötüsü, üç oyun ikisine sahip olanlar bencilce sebeplerle değişikliklere karşı çıkacaklardı. Bu durumda ödün vermek üçüncü sınıfa düşecekti. Mali durumu düzeltmesi umuduyla kralın geri çağırmış olduğu Necker üçüncü sınıfın diğer iki grubun toplamı kadar temsilciye sahip olması gerektiği konusunda uzlaşmıştı—bu sayı altı yüzdü. Ancak üç sınıfın oturup birlikte tek bir temsilci yapı olarak oy kullanmasına

rıza göstermemişti; çünkü bu, bir anda üçüncü sınıfın gerçek üstünlüğüne sebebiyet verecekti.

Defterler. Vekillerin kafa sayısı mı yoksa sınıf olarak mı oy kullanması meselesinin yanı sıra bir başka baskılayıcı konu vardı: Meclis hangi reformları üstlenmeliydi? Bir yanıt arayışında olan kral halkından eski geleneklere uygun bir şekilde reforma ilişkin sıkıntılar listesi ve önerilerini belirlemelerini istedi. Böylece Fransa boyunca her bir köy ve kasaba mevcut sistemde sıkıntı yaşadıkları konuları ve Sınıflar Meclisi'nin gerçekleştirmesini diledikleri meseleleri içtenlikle anlatmalarına olanak tanınacaktı. Defterlere yazılacak olan bu istekler eski rejimin "son dileği ve vasiyetnamesi" olacaktı. Hiç kimse tüm ulusun dönüşüm gerçekleştirmeye hazır olduğunu görmeksizin onları okuyamazdı. Bu, Fransızların yüzyıllar boyunca yaşamış olduğu sosyal ve politik sistemin büyük bir kısmını yok edecek bir dönüşümdü.

Ulusun Bir Anayasal Monarşi Arzusu. Nerdeyse tüm *defterler* kralın ve bakanlarının geniş ve kötü-tanımlanmış güçlerinin belki de temel kötülükler olduğu konusunda uzlaşmıştı. *Defter*lerin birinde şöyle söyleniyordu: "Keyfekeder güç devletin başına bela olan tüm kötülüklerin kaynağı olduğu için, bizim ilk arzumuz gerçekten ulusal bir anayasa tesis etmektir. Bu, herkesin haklarının tanımlandığı ve bunların sürdürülmesine yönelik yasaların belirlendiği bir anayasadır." Bu dönemde hiç kimse kralın azledilmesi veya yönetim yetkisinin onun elinden alınmasını hayal bile edemiyordu. Halk yalnızca bir mutlak monarşiyi sınırlı veya anayasal bir monarşiye değiştirmek istiyordu. Bu amacı gerçekleştirmek için kralın ve memurlarının yapamayacağı şeylerin bir listesini resmî olarak açıklamak istemişlerdi; ve onlar Sınıflar Meclisi'nin vergilere ilişkin düzenli bir şekilde toplanmaları, ulusal krizlerde krala danışmanlık yapmasını ve gerekirse özgürlük ihlâllerine karşı protestoda bulunabilmeleri konusunda ısrarcı olmuşlardı.

ŞEKİL 29. Sınıflar Meclisi'nin Açılışı (5 Mayıs 1789)

Krallığın İlk Sınıfı olan ruhban sınıfı kralın sağında oturuyordu; soylular veya İkinci Sınıf solda; gösterişsiz siyah giysiler içindeki Üçüncü Sınıf temsilcileri geri kalan yerlerde bulunuyordu. Kan bağı olan prensler platformun üstündeydi. Bakan Necker tahtın aşağısındaki masada konuşmasını yapmaktadır

Sınıflar Meclisi'nin Toplanması (5 Mayıs 1789). Meclis zihninde bu fikirlerle Versay'da toplandı ve ilk oturumunu 5 Mayıs 1789'da yaptı. Kral yüz yetmiş beş yıl önceki Meclis'in son toplantısında giyilmiş olan kostümlerin vekiller tarafından giyilmesini emretmişti; ancak hiçbir kraliyet buyruğu daha önceki yüzyılların ruhunu geri çağırmayacaktı. Kralın emirlerine rağmen, üçüncü sınıfın temsilcileri kendilerini ayrı bir sınıf olarak tertiplemeyi reddetmişti. Onlar ruhban sınıfı ve soyluların vekillerine halkın temsilcilerine katılmaları ve ulusun büyük meselelerini onlarla tartışmaları için ricada bulunarak davetiye üzerine davetiye göndermişlerdi.

Üçüncü Sınıfın Kendisini "Ulusal Meclis" İlan Etmesi. Soylular arasında daha liberal olan bazıları –örneğin Lafayette– ve ruhban sınıfının bir kısmı üçüncü sınıfın vekilleriyle bir arada bulunmayı istemişti. Böylece onlar oy üstünlüğü sağlamıştı ve üçüncü sınıfın vekilleri sabırlarını kaybederek nihayetinde 17 Haziran'da kendilerini "Ulusal Meclis" ilan etti. Ulusun en azından yüzde 96'sını temsil ettikleri için ayrıcalıklı sınıfların vekillerinin isteklerinin tümüyle göz ardı edilebileceğini savunmuşlardı. Üç gün sonra onlar "Tenis Kortu" adı verilen Versay'daki bir binada bir araya geldiler ve bir anayasa onaylanıncaya kadar birlikte hareket etme konusunda ant içtiler. Üçüncü sınıfın adına yapılan bu güç gaspı feodal meclisleri dönüştürdü. Sınıfların oy vermesi yerine vekillerin oy vermesi Avrupa kıtası üzerinde ilk çağdaş ulusal temsilî meclisin oluşmasını sağladı.

ŞEKİL 30. Mirabeau

Kont Mirabeau Fransız Devrimi'nin en büyük devlet insanı ve hatibi idi. İngiltere'de olduğu gibi, sınırlı bir monarşi tesis etmeye çalıştı. Ancak genç bir adamken skandallarla dolu bir hayat yaşamıştı ve halk onun planları ve hırsı konusunda kuşkuluydu. Planlarını gerçekleştiremeden 1791'de öldü (Louvre Müzesi'nde bulunan, Joseph Boze tarafından yapılmış bir resimden)

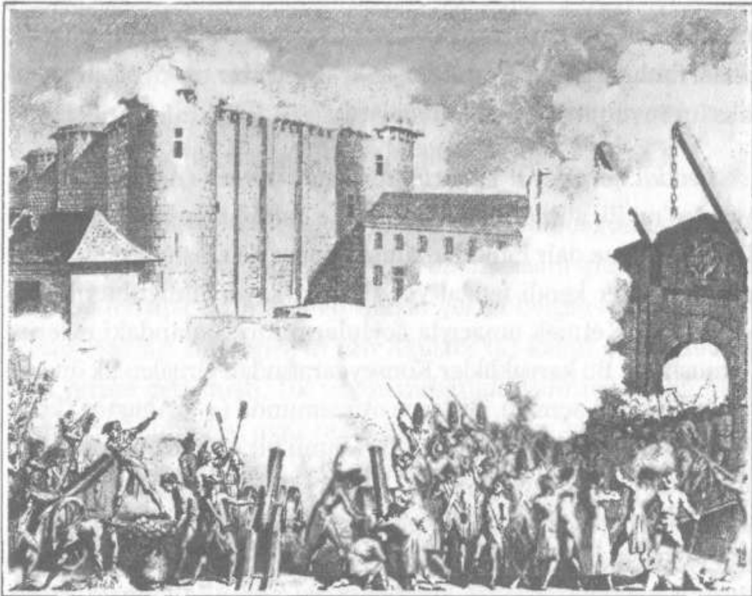
Soylular ve Ruhban Sınıfının Teslim Olmaya Zorlanması. Kral, saray mensuplarının etkisi altındaki kişi olarak başkanlık yaptığı üç sınıfın resmî bir ortak oturumunda bu hamleyi engellemeye çalıştr. Mükemmel reformların uzun bir listesini sundu. Hitabetini bitirdiğinde üç sınıfın oturumunu ertelemeyi ve onların ayrı oturumlarda kaldıkları yerden devam etmelerini buyurdu. Ancak bu suyu yokuşa koşmak gibi bir şeydi. Piskoposların çoğu, bölge din insanlarının bazıları ve soyluların bir kısmı buna itaat etmişti; ancak geri kalanlar koltuklarını korumuştu. Dinsel törenlerin yöneticisi onlara hareket etmelerini buyurduğunda, vekiller arasında en tanınmış olanı Mirabeau süngü ucu haricinde yerlerinden ayrılmayacaklarını ona açıkça söyledi. Birkaç gün sonra kral pes etti ve ayrıcalıklı sınıfın tüm vekillerinin müşterek oturuma katılmalarını emretti.

Bu çok önemli bir zaferdi. Daha üst sınıfların temsilcileri üçüncü sınıfa katılmaya, onlarla tartışmaya ve "kafa sayısı" ile oy vermeye zorlanmıştı. Dahası, Ulusal Meclis Fransa anayasası hazırlanmadan dağılmamaya yemin etmişti. Meclis kralın hazinesinin zorluklarının aşılması için yardımcı olmak amacıyla yeni vergileri önermekle sınırlı bir görev yapmayacaktı.

2. ULUSAL KONSEY'İN REFORMLARI NEDENİYLE BÜYÜK BİR COŞKUNUN OLUŞMASI (1789-1791)

Bastil Hapishanesinin Düşüşü (14 Temmuz 1789). Ulusal Konsey coşkuyla bir anayasa hazırlama ve Fransa'nın işleyişini yeniden düzenleme görevine başlamıştı. Ancak Paris'teki olaylarla bu kısa sürede kesintiye uğradı. Krala kraliyet koruması için oluşturulmuş İsviçreli ve Alman askerî birlikleri harekete geçirmesi tavsiye edilmişti. Böylelikle eğer arzu ederse vekilleri evlerine gönderebilirdi. Bu şekilde karmaşa bastırılmış olacaktı. Kral ayrıca Necker'ı görevden alması yönünde ikna edilmişti. Onun erdemleri pek bir işe yaramamıştı. Paris halkı askerî birliklerin toplandığını ve Necker'ın görevden alındığını duyduğunda genel bir heyecan ve bir miktar karmaşa vardı.

14 Temmuz'da insan kalabalıkları toplanmıştı ve "yurtseverlik tutumu" oluşmaya başlamıştı. Parisli muhafızlar tarafından yönlendirilen gruplardan biri Bastil antik kalesine ilerlemişti. Bastil kalesi uzun zamandır devlete karşı suç işlediği öne sürülen mahkûmların ve *lettres de cachet* (mahkumiyet fermanı) ile gönderilen kişilerin tutuldukları kötü üne sahip bir hapishaneydi. Kalabalık içeri giriş izni istediğinde kaleden ateş açılarak yaklaşık yüz kişi öldürülmüştü. Ateş açılmasıyla öfkelenen kalabalık hapishaneye doğru hücum etti, kumandanı teslim olmaya zorladı ve zorla içeri girdi. Saldırganlar orada yalnızca yedi mahkûm buldu. Bunlardan biri akıl sağlığını yitirmiş zavallı bir adamdı ve yıllardır neden orada tutulduğu hakkında hiçbir fikri olmayan biri vardı. Esirler yabani coşkunun ortasında serbest bırakıldı ve halk kısa sürede kraliyet askerî birliklerinin barınağı olarak kullanılmasın diye duvarları yıkmaya koyuldu.

ŞEKİL 31. Bastil'in Ele Geçirilmesi (14 Temmuz 1789)

Bibliothéque Nationale izniyle

"Ulusal Muhafız." Bastil'in düşmesinin yıldönümü Fransa'da halen milli bayram olarak kutlanmaktadır. O, kralın bakanlarının reformu engelleme çabalarına karşı halkın kendi kendisini koruması için bir başkaldırıyı simgeler; ve antik dönem tiranlığının bir anıtına başarılı bir saldırı olarak, bir özgürlük çağının başlaması vaadi taşır. Bu Temmuz günlerinin karmaşası orta sınıfları alarma geçirmiş ve Lafayette'in komutasında müreffeh vatandaşlardan oluşan "Ulusal Muhafız" oluşumuna sebebiyet vermiştir. Gönüllülerden oluşan muhafızlar bu andan itibaren düzeni sağlamaya girişmiştir ve kralın bu amaçla düzenli ordu oluşturma çağrılarının sonuçsuz kalmasını sağlamıştır.

Paris ve Başka Şehirlerdeki Komünler. Paris yönetimi yeniden düzenlenmişti. Ulusal Konsey'in üyeleri arasından seçilmiş olan bir vali yeni "Komün"ün başına kent yöneticisi unvanıyla geçmişti. Fransa'nın başka şehirlerinin de buna uyum sağlamasıyla kraliyet veya aristokratik memurların kovulacağı ve kendi vatandaşları için komiteler oluşturacağı devrim desteklenmeye başlamıştı. Bu hazırlıksız komünler, Paris örneğini takip ederek, ulusal muhafızlar tesis etmişler ve kraliyetçi bir tepkiye karşı kendilerini savunmaya hazırlanmışlardı.

Feodal Vergilerin Yürürlükten Kaldırılması (Ağustos, 1789). Ağustos'un ilk günlerinde vilayetlerde ciddi başkaldırıların meydana geldiğine dair haberler Ulusal Konsey'e ulaşmıştı. Bazı yerlerde köylüler kendi feodal vergilerinin kaydedildiği hesap defterlerini yok etmek amacıyla soyluların kırsal alandaki evlerini yakmışlardı. Bu karışıklıklar Konsey tarafından girişilen ilk önemli reformlara yol açmıştı. Bir gece oturumunda (4-5 Ağustos) kölelik ve feodalizmin başka kalıntıları ılımlı bir hitabet ve coşkunun ortasında feshedilmişti. Aslına bakılırsa, iki daha yüksek sınıfın temsilcileri artık sürdüremeyecekleri eskiden kalma ayrıcalıklardan vazgeçilmesinde birbiriyle çelişmişti. Soyluların avlanma ve güvercin evlerini devam ettirme yönündeki özel hakları yürürlükten kaldırıldı ve köylülere kendi topraklarında gördükleri av hayvanlarını öldürme olanağı verilmişti. Kilise'nin öşür vergisi

ortadan kaldırılmıştı. Ayrıcalıklı sınıfların bazı vergilerin ödenmesinden daha önce muaf tutulmaları uygulaması sonsuza dek yok edilmişti. "Vergilerin tüm vatandaşlardan ve tüm mülklerden aynı tarzda ve aynı biçimde toplanması" ve "tüm vatandaşların, doğuştan gelen ayırım olmaksızın, her makam ve rütbeyi elde etmede hak sahibi olması" karara bağlanmıştı. Dahası, "tüm özel ayrıcalıklar, vilayetlerin, beyliklerin, bölgelerin, kantonların, şehirlerin ve komünlerin maddi veya başka türlü ayrıcalıkları yürürlükten kaldırılmış ve tüm Fransızlar için ortak yasa devreye girmişti."

Antik Vilayetlerin Lağvedilmesi. Bu hüküm Fransız halkının uzun zamandır iç çektiği eşitlik ve eşbiçimliliği tesis etmişti. Tüm Fransa aynı yasa ve vergiye tabi olacaktı ve onun vatandaşları bu andan itibaren ister Breton'da isterse Douphiné'de yaşasınlar devlet tarafından aynı şekilde muamele görecekti. Konsey kısa süre içinde Fransa'nın birleştirilmesi ve bütünleştirilmesinde bir adım daha ileri gitti. Tarihî vilayetleri haritadan sildi ve tüm ülkeyi adını nehirlerden ve dağlardan alan ve "birimler" diye adlandırılan uygun ebatlı bölgelere ayırdı. Bu şekilde eski feodal ayrışmanın tüm izleri silinmiş oldu ve onun yerini bugün Fransa'nın haritası üzerinde görünen bölümler aldı.

İnsan Hakları Bildirgesi. Defterlerin pek çoğunda Sınıflar bireysel vatandaşın haklarının net bir ifadesini çizmişti. Ulusal Konsey Avrupa tarihinde en dikkat çekici belgelerden biri olan İnsan Hakları Bildirgesi'ni (26 Ağustos'ta) kabul ederek bu talebi yerine getirmişti. İlk yayınlandığında yalnızca coşku oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda 1848 yılına kadar takip eden Fransız anayasalarında değişikliklere uğramış bir formda defalarca görünmüş ve çok sayıda başka Avrupalı devlette benzer bildirgeler için model olmuştur. O, eskiden kalma hataların paye verilmiş bir reddidir. Her bir maddenin arkasında halkın sonsuza dek korunmak istediği şeylere karşı uzun zamandır duran bazı apaçık kötülükler vardı.

Bildirgenin İçeriği. Bildirge şuna benzer pek çok ilkeyi ilan eder: "İnsanlar haklar açısından eşit doğmuş ve eşit kalmıştır. Toplumsal ayrımlar yalnızca genel fayda üzerine kurulabilir." "Yasa genel iradenin ifadesidir. Her vatandaşın onun oluşumuna kişisel olarak veya temsilciler aracılığıyla katılma hakkı vardır. O herkes için eşit olmalıdır." "Yasalarla tesis edilmiş olan formlara göre olması haricinde hiç kimse suçlanamaz, tutuklanamaz veya hapse atılamaz." "Hiç kimse, dinsel görüşleri dahil olmak üzere fikirleri nedeniyle huzursuz edilemez, yasalar tarafından tesis edilmiş kamu düzenini bozmadıkça görüşlerini ifade etmesi engellenemez." "Fikirlerin ve düşüncelerin serbestçe ifade edilmesi insan haklarının en değerli olanlarından biridir. Her vatandaş, buna bağlı olarak, özgürce konuşabilir, yazabilir ve yayın yapabilir. Ancak özgürlüğünün kötüye kullanımı konusunda yasayla tanımı yapılmış şekilde sorumludur." "Tüm vatandaşlar ya kişisel olarak ya da temsilcileri aracılığıyla vergilerin oranlarının belirlenmesi, değerlendirilmesi, toplanması ve süresi konusunda kamu katkısı gerektiğinde karar verme hakkına sahiptir." Halka yapılan daha sonraki hitaplarda "insan haklarının yüzyıllar boyunca yanlış kavranmış ve aşağılanmış olduğu" Konsey tarafından iddia edilmiş olabilir. Ve bu bildirge aracılığıyla tüm insanlık için baskıcılara karşı sonsuza dek devam eden bir çığlık oluşturulmuştur.

Kralın Sarayına Karşı Kuşkunun Yükselmesi. Kral İnsan Hakları Bildirgesi'ni onaylama konusunda tereddüt etmişti ve yaklaşık Ekim ayı başında saray mensuplarının etkisi altında askerî birlikleri bir araya getirme ve Devrim'e bir son verme girişiminde bulunma hazırlığı içinde olduğu söylentisi yayılmıştı. Yeni ulusal renklerin –kırmızı, beyaz ve mavi– Versay'daki bir resmî ziyafette saray mensuplarınca ayaklar altında çiğnendiği söylenmişti. Yılın kötü mahsulüne bağlı olarak yiyecek kıtlığıyla birlikte bu şeyler Paris'te yoğun heyecan doğurmuştu.

Kralın Paris'e Getirilmesi. 5 Ekim'de birkaç bin kadın ve çok sayıda silahlı erkek kraldan ekmek istemek üzere Versay'a topluca yürümüştü. Düzeni sağlamak için Ulusal Muhafız ile birlikte

onların ardından Lafayette gelmişti fakat kalabalıktan bazılarının ertesi sabah kralın sarayını istila etmesini ve kraliçeyi öldürmeye çalışmalarını önleyememişti. Kraliçenin kalben halen bir Avusturyalı olduğuna ve Devrim'e karşı çıkan tarafla işbirliği içinde bulunduğuna inanılıyordu.

Kalabalığın liderleri kralın kendileriyle birlikte Paris'e gelmek zorunda olduğunu duyurdu ve buna itaat etmeye mecbur bırakıldı. Böylece onlar neşeli bir şekilde "fırıncı, fırıncının eşi ve fırıncının oğlu" diye şaka yollu nitelendirdikleri kral, kraliçe ve küçük prensi yanlarına alarak kralın neredeyse bir esir olarak tutulacağı Tuileries Sarayı'na götürdüler. Ulusal Konsey kısa süre içinde onu takip etti ve Tuileries yakınındaki bir binicilik okulunda oturumlarını sürdürdü.

Kralın ve Konsey'in Versay'dan başkente bu şekilde getirilmesi Devrim'in sürecini değiştirdi. Her bir ciddi krizde yönetim kademesi Konsey'in gözünü korkutmak için bir Paris halk tabakası toplayabilmiş olan liderlerin insafına kalıyordu. Paris'in kent konseyi ulusal yönetimin güçlerini gasp etmişti.

Kilise'nin Mal ve Mülklerine El Konması. Görmüş olduğumuz gibi, Fransa'da Kilise çok zengindi ve ortaçağ ayrıcalıklarının pek çoğunu elinde tutuyordu. Onun üst düzey memurları –piskoposlar ve başrahipler– yılda milyonlarca frank alırken, bölge din insanları gelirleriyle güç belâ hayatlarını sürdürebiliyordu. Bu nedenle Ulusal Konsey dikkatini Kilise'ye çevirmişti. Konsey'in bazı üyeleri kalben kurumun düşmanlarıydı; diğerleri onun mülklerini elde etmek istiyordu; üçüncü bir hizip mülklerin bir kısmını kullanarak yönetim masraflarını karşılamayı düşünüyordu; ve Kilise'ye sadık olan bir dördüncü taraf onun gelirinin memurları ve bölge din insanları arasında daha eşit bir şekilde bölünmesini gerçekleştirme arayışındaydı. Sonuç olarak, Konsey 2 Kasım'da yürürlüğe giren bir yasayla Kilise'nin mülklerinin "millileştirilmesi"ni kabul etti. Aynı zamanda "dinsel hizmetlerin sürdürülmesi ve yoksullara destek olunması için gereken masrafların uygun bir şekilde sağlanması" üzerinde uzlaşıldı. Bu şekilde, piskopos,

başrahip, keşiş ve rahibelerin eskiden kalma varlıkları yönetimin eline geçmiş oldu.

Kilise Toprakları Temelinde Kâğıt Para ("Assignat") Basılması. Ulusal Konsey para birimi için güvence olarak toprakların sunulduğu, *assignat* adı verilen kâğıt parayı bastırarak bu büyük zenginliği kendi emri altına almıştı. Sonraki yedi yıl boyunca, bu kâğıtlar şeklinde yaklaşık kırk milyar frank basılmıştı. Kilise toprakları satılığa çıkarılmış ve blok halinde satılmıştı ve çok büyük bir arazi alanı sunulmasına bağlı olarak fiyatlar hızla düşmüştü. Sonunda çok sayıda gayrimenkul kumarbazı birdenbire zenginleşmişti ve onlar neredeyse değersiz hale gelene kadar *assignatlar* değer açısından düşmüştü.

Ruhban Sınıfının Sivil Oluşumu. Ulusal Konsey Kilise'nin mülklerine el koymaya karar vererek bu kurumu baştan aşağıya yeniden düzenleme işine koyuldu. Bunu yaparken çağlar boyunca hürmet gören kutsanmış gelenekleri ihlâl etti. Bazıları Roma İmparatorluğu'na kadar geri giden yüz otuz dört eskiden kalma piskoposluk yerine Fransa'nın hâlihazırda bölünmüş olduğu seksen üç yeni birim oluşturuldu. Bunların her biri antik devletin bir memuru olarak görülen ve halk tarafından seçilmiş olan bir piskoposun piskoposluk bölgesi haline gelmişti. Din insanları da halk tarafından seçilmişti ve onların maaşları en küçük köyde bile eski rejim yönetimi altında ödenen minimum miktarın iki katından fazla alacakları şekilde artırılmıştı.

Ruhban sınıfının bu sivil oluşumu büyük muhalefetinden meydana gelmiş olan ilk eylemdi. Kilise'nin reforma gereksinimi olduğunda Konsey'in yürürlüğe sokmuş olduğu değişiklikleri şimdiye kadar alkışlamış olan binlerce kişinin rencide edilmesi olmaksızın en fena kötülüklere bile çözüm getirilemiyordu. XVI. Louis Kilise'nin yeniden düzenlenmesine onayını vermişti fakat bunu yaparken kendi ruhunu kaybedebileceği duygusunu hissetmişti. Bu andan itibaren kalben Devrim'in bir düşmanıydı.

ŞEKİL 32. Assignat (Ebatı Küçültülmüştür)

Günümüzün bir kâğıt senedine benzer olan bu değerli kâğıdın on livre veya franklık bir değeri vardı; fakat Devrim sona ermeden önce neredeyse değersiz hale gelmişti

"Sadakat Yemini Etmemiş" Ruhban Sınıfına Merhametsiz Muamele. Ruhban sınıfına ilişkin kısım açısından Konsey yeni sistemden memnuniyetsiz olanları bu konuda zorla hizaya getirmeye yöneltti. Ruhban sınıfının yeni yasalara sadık olduklarına dair bir yemin etmeleri gerekiyordu. "Konsey tarafından çıkarılan tüm yasalara itaat edeceklerine dair" ant içeceklerdi. Piskoposların yalnızca altı tanesi bu düzene rıza gösterdi ve daha düşük seviyedeki ruhban sınıfının yalnızca üçte biri, yeni sistem altında daha iyi koşullarda olmalarına karşın, yemin etmeye razı oldu. Kırk altı bin dini bölge rahibi dinsel vicdanlarını feda etmeyi reddetti ve çok geçmeden Papa kurum için gerekli yemini etmelerini onlara yasakladı. Zaman geçtikçe, "sadakat yemini etmemiş" ruhban sınıfı hükümet tarafından gitgide daha fazla merhametsiz muameleyle karşı karşıya kalıyordu.

3. FRANSA'NIN YURTTA VE YABANCI ÜLKELERDE SAVAŞLARDA MÜCADELE ETMESİ

1789'un Kalıcı Reformları. Eski rejimi yok eden çağdaş Fransa'yı yaratan devrimin ilerleyişini ve doğasını ele almış olduk. O, çok sayıda adil olmayan ayrıcalığı, kafa karıştırıcı düzensizliği ve yerel farklılıkları yok etmiş ve halkın bir kesiminin yönetimde bir pay sahibi olmasını kabul etmiştir. Bu geniş reform ciddi bir sıkıntı olmadan gerçekleştirilmişti ve Kilise'deki bazı değişiklikler hariç tutulduğunda Fransız ulusu tarafından coşkuyla karşılanmıştı.

İkinci Devrim. Bu kalıcı, barışçıl devrim veya reformu bir süreliğine Fransız monarşisini sona erdiren ikinci bir şiddet devrimi

takip etmişti. İkinci ayaklanma başka değişiklikler getirmişti. Bunların bazıları absürt ve gereksizdi ve onlar yalnızca birkaç fanatik lider tarafından onaylanmış olduğu için varlığını sürdürememişti. Üstelik Fransa batı Avrupa'nın güçlerinin çoğu ile bir savaşa tutuşmuştu. Ardından ülkenin yönetiminin zayıflığı, sert ekonomik istikrarsızlıklar ve Fransız halkı arasındaki bölünmeler Avrupa'nın birleşik güçleri tarafından bir istila tehlikesiyle birleşerek Terör Dönemi'ni doğurdu.

Soyluların Göç Etmesi. Ulusun çoğu Ulusal Konsey tarafından getirilen daha önceki reformları gönülden kabul ederken, daha yüksek soyluların bazıları onları onaylamayı reddetti ve yurt dışında müttefikler aramak için ülkeden kaçtı. Kralın en küçük erkek kardeşi olan Artois Kontu buna emsal teşkil etti. Onu kır evlerinin yakılması, ayrıcalıklarını kaybetme ve miras yoluyla gelen soyluluklarının Haziran 1790'da feshedilmesiyle ürkmüş ve dehşete düşmüş olan başkaları takip etti. Çok geçmeden, aralarında çok sayıda subay bulunan bu göçmen soylular (*émigrés*) Ren Nehri gerisinde küçük bir ordu organize etti ve Artois Kontu Fransa'yı istila etme planı yapmaya başladı. O, Devrim'in yapılmamasına yardımcı olmaya ikna edebildiği Avusturya, Prusya ve herhangi başka yabancı yönetim ile ittifak yapmaya hazırdı. Fransız kralına eski mutlak gücünü ve soylulara onların eskiden kalma ayrıcalıklarını geri verme niyetindeydi.

Doğal olarak göçmen soyluların tehditleri ve onların yabancı güçlerle utanç verici müzakereleri halen Fransa'da kalmakta olan soylu sınıf üyelerine karşı güvensizlik yarattı. Halk ayrıca kaçış planlarının kralın ve özellikle kraliçenin gizli onayıyla yapıldığından kuşkulanıyordu. Kraliçenin erkek kardeşinin Avusturya dominyonlarında artık imparator ve hükümdar olması böyle düşünülmesinde etkili olmuştu. Buna sadakat yemini etmeyen ruhban sınıfının muhalefeti eklendiğinde "yurtseverler" diye adlandırılanlar ve eski sistemi yeniden kurmak amacıyla gizlice bir karşı-devrim umudu içinde olanlar arasında keskin bir düşmanlık doğdu.

Kral ve Kraliçenin Kaçmaya Çalışması. Haziran 1791'de kraliyet ailesinin Paris'ten gizlice kaçmaya çalışması halkın kaygılarının haklı olduğunu ortaya çıkardı. Kralın ruhban sınıfının sivil oluşum yasasını gönülsüzce imzalamasından beri kaçış onun için tek kurtuluş yolu olarak görünmüştü. Kuzeydoğu sınırında bir Fransız askerî birlik yapısı vardı. Eğer Paris'ten kaçıp onlara katılabilirse geriye dönüp yakın zamanda yapılmış olan değişikliklerin bazılarını bastırmak konusunda kraliçenin erkek kardeşi İmparator II. Leopold'dan yardım alabileceğini umuyordu. Ancak o ve kraliçe yoldayken Varennes'te tutuklandı ve süratle Paris'e geri getirildi.

Aşikâr bir şekilde kralın kaçma girişimi ulusu öfkelendirmekten ziyade ürkütmüştü. Halkın onu kaybetme düşüncesine kederlenmesi ve yeniden kazanmasına duyduğu neşe, XVI. Louis gibi zayıf karakterli bir hükümdar için bile Fransa'nın halen kraliyete karşı derin bir sempatisinin olduğunu gösterir. Ne olursa olsun, Ulusal Konsey kralın kaçmadığını, aksine kaçırıldığını iddia eder gibi davranıyordu. Yine de Paris'teki bazı liderler şimdi kralın tahttan indirilmesi gerektiğini düşünüyordu ve her ne kadar küçük olsa da ilk kez bir cumhuriyetçi parti ortaya çıkmıştı.

İlk Fransız Anayasası (1791). Nihayetinde Ulusal Konsey iki yıldır üzerinde çalıştığı yeni anayasaya bitirme dokunuşlarını yapmıştı ve kral ona sadık kalacağına dair yemin etti. Geçmiş ayların tüm anlaşmazlıkları ve kuşkulu durumları unutulmuştu. Ulusal Konsey kendisine verilen görevi tamamlamıştı. Fransa'nın bir yazılı anayasayı kabul etmesini sağlamıştı ve şimdi anayasada sağlanmış olan Yasama organının oluşturulması için hazırlıklar tamamlanmıştı. Bu organ ilk oturumunu 1 Ekim 1791'de yaptı.

Yabancı Monarkların Fransa'daki Devrime Gözdağı Vermesi. Ulusal Konsey'in büyük başarılarına rağmen o Fransa'yı kritik bir durumda bırakmıştı. Yurt dışındaki göçmen soylulardan başka yurt içinde sadakat yemini etmeyen ruhban sınıfı ve yardımlarını sağlama umuduyla yabancı güçlerle gizlice haberleşen bir kral vardı. Kral ve kraliçenin Varennes'de tutuklanması haberi Marie

ŞEKİL 33. Anayasal Monark olan XVI. Louis'nin Karikatürü

Kral Ulusal Konsey tarafından güvenli bir şekilde kafeste gösterilmiştir. İmparator Leopold'un ona ne yaptığını sorması üzerine Louis'nin yanıtı "İmzamı atıyorum" olmuştur; yani, Konsey'den geçen kararları onaylamak dışında seçeneği yoktur

Antoniette'in erkek kardeşi Leopold'un kulağına geldiğinde, kraliyet üyelerine uygulanan şiddetin Fransa'da yapılmış olan her şeyi kanunsuz kıldığını ilan etti ve "baştaki yönetimin egemenliği ve güvenliğini" tehdit etti. Bu durumda Rusya, İngiltere, Prusya, İspanya, Napoli ve Sardinya hükümdarlarına "çok sayıda Hristiyan kral ve ailesinin özgürlüğü ve onurunu yeniden tesis etme ve Fransız Devrimi'nin getireceği tehlikeli aşırılıkları bertaraf etme" önerisinde bulundu.

Pillnitz Bildirgesi (27 Ağustos 1791). 27 Ağustos'ta imparator, Prusya kralı ile birlikte Pillnitz Bildirgesi yayınladı. Bu bildirgeyle iki monark kralın erkek kardeşleri (göçmen soyluların liderleri) ile uyum içinde Fransa kralının yönetimi eline alma girişiminde başka Avrupalı hükümdarlarla birleşmeye hazır olduklarını duyurmuştu. Bu yönetimin "egemenlik haklarıyla uyumlu ve Fransız ulusunun refahını gözeten bir yapı" olacağını beyan etmişlerdi. Aynı anda aktif savaş için askerî birliklerini hazırlama vaadinde bulunmuşlardı.

Bildirge boş bir tehditten biraz daha fazlasıydı; ancak Fransız halkına bu monarkların göçmen Fransız soylulara sonsuz kan akıtma pahasına ve ulusun isteklerine karşı eski rejimi tesis etmek için yardım etmeye hazır olduklarının yeterli bir kanıtı olarak görünmüştü. Yabancı hükümdarların onların iç meselelerine karışma fikri yeni reformlar tehlikede olmamış olsa bile Fransızlar gibi onurlu bir halk için hoş görülemez bir durumdu.

Gazetelerin Coşkuyu Artırması. Devrim için genel coşku ve heyecan özellikle Paris'te Sınıflar Meclisi'nin toplantısından itibaren

kurulmuş olan gazeteler tarafından devam ettirilmişti. Artık halk 1789 öncesinde olduğu gibi arada sırada basılan el ilanlarına güvenmek zorunda değildi. Çok sayıda farklı fikirleri temsil eden gazete yayınlanıyordu. Onların bazıları tek kişi tarafından yazılmış süreli yayın broşürlerinden başka bir şey değildi; örneğin adı kötüye çıkmış olan *Halkın Dostu* yayını Marat tarafından hazırlanıyordu. Ünlü *Moniteur* gibi başkaları günümüzün gazeteleri gibiydi ve haberler, Konsey'deki tartışma raporları, tiyatro duyuruları, vb içeriyordu. Gazetelerin bazıları resimliydi ve basılı karikatürler son derece ilgi uyandırıyordu.

Jakobenler. Bu sırada, en ünlüleri "Jakobenler" olan çok sayıda siyasi kulüp organize edilmişti. Konsey Paris'e taşındığında, üçüncü sınıfın bazı üyeleri Jakoben keşişlerinin manastırında büyük bir salon kiralamıştı. Burası Ulusal Konsey'in toplantı yaptığı binadan uzak değildi. Bu topluluğun amacı Konsey'in önüne gelen meseleler hakkında tartışma yapmaktı. Kulüp önceden onun üyelerinin politikasının ne olması ve nasıl oy vermeleri gerektiğine karar verirdi; ve bu şekilde onlar Konsey'deki aristokrat tarafın planlarına karşı hamle oluşturmak için başarılı bir şekilde birleşirdi. Kulüp Ekim 1791'de üyeliğe dışarıdan bazılarını kabul etmenin yanı sıra tartışmalarını kamuya açık bir hale getirmişti.

Benzer topluluklar kademeli bir şekilde vilayetlerde oluşmuştu. Bunlar Paris'teki "ana" topluluk ile birleşmişti ve aralarında sürekli bir şekilde iletişim vardı. Paris Jakobenleri bu yolla Fransa'nın tümünde kamuoyunun ilgisini harekete geçirmiş ve denetim altında tutmuştu. Böylece eski düzenin hasımları tetikte tutuluyordu. Yasama Konseyi toplandığında Jakobenler henüz cumhuriyetçi olmamıştı fakat kralın bir cumhuriyetin başkanı olarak daha fazla güce sahip olması gerektiğine inanıyorlardı.

Göçmen Soylular ve Sadakat Yemini Etmeyen Ruhban Sınıfına Karşı Sert Önlemler. Ulus içindeki artan anlaşmazlık göçmen soylular ve sadakat yemini etmeyen ruhban sınıfına karşı yönlendirilen Yasama Konseyi sert bildirileriyle şimdi artmıştı. "Sınırda bir araya gelmiş olan Fransızlar" kendi ülkelerine karşı casusluk

suçlamasıyla karşı karşıya kalmışlardı. Onlar eğer 1 Ocak 1792 tarihine kadar Fransa'ya geri dönmezlerse vatan haini ilan edilecekler ve eğer yakalanırlarsa ölümle cezalandırılacaklardı. Onların mülklerine el konacaktı.

Ardından Konsey ruhban sınıfı arasında bulunan muhaliflere şiddetle karşı koydu. Ruhban sınıfının sivil oluşumunu destekleme yeminini reddetmiş olanlar bir hafta içinde devletten elde ettikleri gelirleri kaybetme cezasına maruz kalacak ve şüpheli olarak gözlem altında tutulacaktı. Konsey, ruhban sınıfından bu koşulu kabul etmeyenleri ülkeden sürgün edecekti. Konseyin aldığı böylesine sert önlemler ayrıcalıklı sınıflara karşı savaşlarında sadakatle halkı desteklemiş olan daha düşük seviyedeki ruhban sınıfı üyeleri arasında aktif düşmanlık oluşturdu. Ayrıca çok sayıda kötülüğün ortadan kaldırılmasını memnuniyetle kabul etmiş olan –tüccarlar, zanaatkârlar ve köylülerden oluşan– sadık Katoliklerin bir kitlesinde güvenin kaybolmasına neden olmuştu. Onlar kendi dinsel liderlerinin terk edilmesine rıza göstermeyecekti.

Devrimsel Savaşların Başlaması (Nisan 1792). Yasama Konseyi yurt içindeki muhalefeti baskı altına alma arayışı içinde, Devrimin bir düşmanı olarak Avusturya'ya savaş ilan etti. Göçmen soylular Fransa'nın sınırları üzerinde küçük ordular oluşturuyordu ve görmüş olduğumuz gibi, Avusturya ve Prusya'yı Fransızların iç meselelerine müdahale etme konusunda ikna etmişlerdi. Konsey Louis'nin yabancı hükümdarlar ile müzakerede bulunduğundan ve onların müdahalede bulunup kendisinin despotik gücünü yeniden tesis etmelerinden memnuniyet duyacağından kuşkulanıyordu. Bu durumda vekiller nefret edilen Avusturya'ya karşı bir savaşın ulusu birleştireceğini ve kralı gerçek karakterini göstermeye zorlayacağını ele almıştı; çünkü o ya ulusun lideri olmak ya da onların şüphelendikleri gibi kendisinin vatan haini olduğunu göstermeye mecbur kalacaktı. Böylece Nisan 1792'de, Avusturya'ya karşı savaş ilan ederek küçük bir ara verme dışında yirmi yıldan daha fazla sürecek bir ateşi Avrupa'da yaktı.

4. ESKİ ZAMANDAN KALMA FRANSIZ MONARŞİSİNİN BİR CUMHURİYETE DÖNÜŞMESİ

Kralın İçinde Bulunduğu Tehlike. XVI. Louis Avusturya'ya savaş ilanını imzaladığında, geniş ölçüde inanılan şey onun gönlünde bunun olmadığı ve ordudaki kraliyet subaylarının Fransa'ya sadık bir şekilde savaşmayacağıydı. Böylelikle bir kalabalık Tuileries sarayına zorla girdi ve monarkı "yurtsever vatandaşlar" simgesi olan "özgürlük kepi" takmaya zorladı. Ancak bu şeytani plan hiçbir zafer kazanmadı. Prusya Avusturya'nın tarafında yer aldı ve iki ülkenin orduları göçmen Fransız soylularıyla birleşerek Paris'e ilerlemeye hazırlandı. Ardından Prusya kuvvetlerinin başında bulunan Brusswick Dükü eğer krala herhangi bir zarar gelirse Fransız başkentini yok etme tehdidinde bulunan bir bildiri yayınladı.

10 Ağustos 1792 Başkaldırısı. Paris halkı, bu bildiri ve yabancı istilası tehdidi ile öfkelenerek, 10 Ağustos 1792'de bir kez daha Tuileries'e saldırdı ve bu kez Konsey oturumda iken kralın bina içinde sığınması mecburiyeti oldu. Saldırıyı yönlendirenler hiç kuşkusuz kralın öldürülmesi ve bir cumhuriyetin tesis edilmesini diliyorlardı. Hâlihazırda bir radikaller grubu belediye binasını ele geçirmişti. Paris komününün üyelerini kendi sıralarından uzak tutuyorlardı ve İlk Fransız Cumhuriyetini yaratacak olan devrim başlamıştı.

Fransa'nın Bir Cumhuriyet İlan Etmesi (22 Eylül 1794). Konsey artık bir cumhuriyetin arzu edilebilir olduğu konusunda uzlaşmıştı. Eğer teklif olduğu gibi kabul edilirse bu andan itibaren kralın kararı olmaksızın monarşik yönetim sistemi kabul edilerek anayasa buna göre oluşacak ve cumhuriyetçi belgenin yerine geçecekti. Bu nedenle Konsey bir anayasal kongre için delegeleri seçecek, onlar yeni bir yönetim sistemi oluşturma görevini üstlenecekti. Kongre 21 Eylül'de toplandı. Onun ilk eylemi eskiden kalma monarşiyi feshetmek ve Fransa'nın bir cumhuriyet olduğunu ilan etmekti. Dönemin coşkulu insanları bir özgürlük çağı başlatmış görünüyordu ve "despotlar" tarafından uzun süreli baskı

sonsuza dek sona ermişti. 1792 yılının Eylül ayının yirmi ikinci günü Fransız özgürlüğünün Birinci Yılının ilk günü olmuştu.[7]

Eylül Katliamları (1792). Bu sırada Paris Komününün gasp edilmesi tarihteki en korkunç eylemlerden biri olarak özgürlük kaynağı üzerine güvensizlik oluşması sorununu doğurmuştu. Cumhuriyetçiler Paris'in Avusturyalılar ve göçmen soylulara sempati duyan hainlerle dolu olduğunu bahane ederek hapishaneleri "şüpheli" vatandaşlarla doldurmuştu. 2 ve 3 Eylül tarihlerinde bu bedbaht mahkûmların yüzlercesi neredeyse düzmece bir mahkeme kararıyla infaz edildi. Hiç kuşkusuz bu eylemde bulunmuş bazı Komün üyeleri yönetimin eski sistemine geri dönüşün halen hayalini kuranları çok korkutmayı umut ediyordu; başkaları yönetim askerleri Avusturyalı istilacılara karşı uzak cephede savaşırken Paris'teki bu monarşi yanlılarının cumhuriyeti devireceğinden korkuyordu. Her halükarda, onların gaddarlığı karşı koymayı daha yoğun hale getirmişti.

Yabancı İstilasının Denetim Altına Alınması. Ağustos ayının sonlarında, Prusyalılar Fransız sınırını geçti ve 2 Eylül'de Verdun kalesini aldı. Şimdi onların Paris'e doğru ilerlemesinin önünde hiçbir engel yok gibi görünüyordu. Fransız general Dumouriez onların ilerlemesini engelledi ancak bir büyük meydan muharebesi olmaksızın düşman geri çekildi. Aslına bakılırsa Prusya kralının savaşa karşı çok az ilgisi vardı; Avusturya askerî birlikleri çok geride kalmıştı; ve her iki hükümdar Fransız kralının yazgısından ziyade Polonya'nın yaklaşan ikinci bölüşümüne tüm dikkatlerini vermişti. Fransızlar şimdi Almanya'yı istila etmişti ve kapılarını onlara memnuniyetle açan Mainz dahil olmak üzere Ren Nehri üzerinde birkaç önemli kasabayı almıştı. Onlar ayrıca

7 Bir Kongre komitesi yeni bir cumhuriyetçi takvim yapılmasıyla görevlendirilmişti. Yıl, her biri otuz gün olan on iki aya bölünmüştü. Yılın sonu olarak belirlenen 22 Eylül'den önceki beş gün tatildi. Her bir ay üç "onluğa" bölünmüştü ve her bir "onuncu gün" (*décadi*) bir tatildi. Günler artık azizlere değil tarımsal uygulamalara, sebzelere, ehlileştirilmiş hayvanlara, vb atfedilmişti.

Avusturya Hollandası ve Savoy'u işgal etmişti. Böylelikle Devrim yayılmaya başlamıştı.

Kralın Yargılanması ve İnfaz Edilmesi (Ocak 1793). Bu sırada yeni Kongre XVI. Louis'ye ne olacağına karar vermeye çalışıyordu. Güçlü bir taraf onun kendisine yardım gelmesi için yabancı güçleri gizlice teşvik ederek vatan hainliğinden suçlu olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle yargılandı ve final oylamada küçük bir oy farkıyla ölüme mahkûm edildi. 21 Ocak 1793 tarihinde infaz edildi.

Fransa'nın İngiltere'ye Savaş İlan Etmesi (1 Şubat 1793). Kongre istilacıları yenilgiye uğratarak ve kralı tahttan indirerek monarşinin boyunduruğunu üzerinden atıp özgürlüğünü tesis etmek isteyen her ülkeye yeni cumhuriyet olması konusunda yardımda bulunmayı önermişti. Fransız bakanların biri "Biz elli bin özgürlük kepini uzaklara savuracağız; orada özgürlüğün kutsanmış ağacını ekeceğiz" şeklinde beyanatta bulunmuştu. Fransa, İngilizlerin bir savaşa hazırlandığına inanarak, 1 Şubat 1793'te Büyük Britanya'ya düşmanlık göstererek mevcut sıkıntılarına ilavede bulundu. Büyük Britanya onun en kökleşmiş düşmanı olduğunu kanıtlamış olan bir ülkeydi.

Fransızların Hollanda'dan Püskürtülmesi. Savaş şimdi Fransızların aleyhine doğru gitmeye başlamıştı. O zamana dek müttefikler birbirine karşı kuşkulu bir durum içinde olmuşlardı ve korku veren Rusya Polonya'daki payından daha fazla Fransa'yı işgal etmenin avantajını kullanmıştı. Onlar şimdi çatışmaya tümüyle yeni bir yön verecek olan bir uzlaşı noktasına ulaşmıştı. Mart 1793 tarihinde İspanya ve Kutsal Roma İmparatorluğu birleşerek koalisyon oluşturduklarında Fransa tüm komşularıyla savaş halindeydi. Avusturyalılar Neerwinden'de Dumouriez'i yenilgiye uğrattılar ve Fransızları Hollanda'nın dışına püskürttüler. Bunun üzerine Dumouriez Kongre'nin kendisini desteklemede başarısızlığı ve kralın infaz edilmesi nedeniyle yaşadığı bıkkınlıkla kendisini takip

etmeye rıza gösteren birkaç yüz askerle savaşı bıraktı. Devrimci Fransa kendi varlığı için savaşmak zorundaydı.

5. TERÖRÜN HÜKÜM SÜRMESİ

Kamu Güvenliği Komitesi (Nisan 1793). Hollanda'nın kaybedilmesi ve en iyi generalinin vatan hainliği Kongre üyeleri üzerinde derin bir iz bıraktı. Eğer genç Fransız Cumhuriyeti "tiranlara" karşı onsuz ve içindeki çok sayıdaki düşman olmaksızın kendini savunacaksa Kongre'nin ayrıntılı bir anayasa hazırlamasını bekleyemezdi. Etkin bir hükümetin orduyu donatmak ve kumandanları yönlendirmek için ulusun sadakatini sağlayacak şekilde hemen tertiplenmesi zorunluydu. Buna bağlı olarak Kongre idareyi başlangıçta dokuz, daha sonra on iki üyesinden oluşan küçük bir komitenin ellerine bırakmıştı. Bu ünlü Kamu Güvenliği Komitesi neredeyse sınırsız güce sahipti. Liderlerin biri "Kralların despotizmini ezmek için özgürlük despotizmi tesis etmek zorundayız" diye haykırmıştı.

Ilımlı Jirondenlerin Bir Kenara İtilmesi. Kongre'nin kendi içinde izlenen politika üzerine keskin bir çelişki içinde olan etkin insanların iki grubu vardı. İlk olarak Jirondenlerin partisi vardı. Böyle adlandırılıyorlardı çünkü onların liderleri Bordeaux büyük kentinde bulunan Jironde yerleşim biriminden gelmişti. Onlar ılımlı cumhuriyetçilerdi ve aralarında dikkat çekici ölçüde belagatle konuşan bazıları vardı. Jirondenler 1792'de Yasama Konseyi'ni denetim altında tutmuştu. Avusturya ve Prusya ile yapılan savaşta etkin rol oynamıştı. Kralın inanç konusunda eksikliği ve göçmen soylulara olan sempatisine vurgu yaparak bu şekilde Devrim'i tamamlamayı umut etmişlerdi. Ancak onlar kralın infaz edilmesinden sonra Fransa'nın kendini içinde bulduğu korkunç zorluklar ortasında meseleleri yönlendirmede yeterli güce sahip insanlar değildi. Sonuç olarak, etkilerini kaybettiler ve "Montagnard" adlı daha radikal Jakobenler Kongre'de daha yüksek makamlar elde ederek üstünlük sağladılar.

Uç Noktadaki Cumhuriyetçiler—"Montagnard." Bu parti en coşkulu ve uzlaşmaz cumhuriyetçilerden oluşuyordu. Fransız halkının krallarının tebaa haline getirdiği kölelik sistemiyle bozulmuş olduğuna inanıyordu. Kralın hükmettiği her şeyin kökünün kazınması gerektiğini tartışmaya açıyorlardı. Özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin prenslerin tiranlığının, soyluların küstahlığının ve din insanlarının haraçlarının yerini alacağı yeni bir Fransa yaratılmalıydı. Montagnard liderleri halk kitlesinin doğası gereği iyi ve nezih olduğunu kabul ediyordu fakat eski sistem taraftarlarının eğer Devrim'in işleyişini tersine çevirebilirlerse insanları kralın yönetimi altında eski köleliğine yönlendirebileceğine inanıyordu. Soylulara veya eziyet görmüş din insanlarına en az sempatiye sahip Montagnard üyeleri "karşı-devrimci" olarak yaftalanmıştı. Montagnard üyeleri ulusun bu türden tüm "şüpheleri"inden kurtulmak için her türlü önleme başvurulmasını istiyordu ve onun liderleri "özgürlüğün" yoksulluğu ortadan kaldırmamış olması nedeniyle hayal kırıklığına uğramış olan Paris halkına güveniyordu.

Jirondenlerin Kongre'den Uzaklaştırılması (2 Haziran 1793). Diğer taraftan Jirondenler başkentin komününü oluşturan fanatikler ve çok öfkeli Paris halk tabakasından nefret etmişti. Onlar Paris'in Fransa olmadığını savunmuştu ve bu nedenle ulus üzerinde despotik bir hükümranlık hakkının olmadığını tartışmaya açmıştı. Komünün sona erdirilmesini ve Kongre'nin bir başka şehre taşınmasını önermişlerdi. Böylece onun üyeleri Paris kalabalığı tarafından sindirilmeye maruz kalmayacaktı. Bunun üzerine Montagnard grubu Jirondenleri "tek ve bölünemez" olan cumhuriyeti Paris'in üstünlüğünü ve vilayetlerin başkentin yönlendirmesini takip etmesi görevini sorgulayarak parçalama girişiminde bulunmakla suçladı. Böylece bir halk tabakası 2 Haziran'da Jirondenlere karşı kışkırtıldı. Kongre'nin toplantı yerinin etrafı kuşatıldı ve Jironden liderlerinin toplantı yerinden çıkarılması ve tutuklanması gerçekleştirildi.

Fransa'nın İç Savaş Tehdidi Altında Olması. Montagnardlar ve onun müttefiki olan Paris Komünü artık Fransa'nın çeşitli

kesimlerinde muhalefeti canlandırmaya başlamıştı. Aslında, tüm Fransızların ülke savunmasında sınırlarına bir kez daha yaklaşmakta olan istilacılara karşı birleşmelerinin mutlak gereklilik olduğu bir zamanda iç savaş tehdidi vardı. İlk ve en ciddi muhalefet Breton köylülerinden, özellikle La Vendée yerleşim biriminden gelmişti. Onlar monarşiyi ve din insanlarını ve hatta soyluları halen seviyordu; kendi krallarını öldürmüş ve vicdanlarına yasak koyan bir yemin etmeyi geri çevirmiş olan ruhban sınıfına zulmetmiş olan bir cumhuriyet için oğullarını savaşa göndermeyi reddetmişti. La Vendée'nin kral taraftarları Kongre'nin kendilerine karşı göndermiş oldukları Ulusal Muhafız biriminin bazı müfrezelerini yenilgiye uğratmıştı ve tanınmış general Kléber sonbahara kadar isyanı bastıramamıştı.

Kongre'ye Karşı Şehirlerin Başkaldırısı. Marsilya ve Bordeaux büyük şehirleri Paris'te Jironden vekillerinin maruz kaldıkları muameleye içerlemişti ve Kongre'ye karşı bir başkaldırı organize etmişti. Endüstri kenti Lyon'da tüccarlar Jakobenlerden ve onların cumhuriyetinden nefret etmişti; Lyon'da üretilen ipek ve başka lüks tüketim maddelerine olan başlıca talep artık şık kıyafetler satın alma konumunda olmayan soylular ve ruhban sınıfından gelmişti. Müreffeh sınıflar Kongre temsilcileri para ve askerî birlik talep ettiğinde daha da fazla sinirlenmişti. Onlar arasındaki liderler on bin kişilik bir ordu toplamış ve onu kral taraftarı bir komutanın emrine vermişti. Kongre, bu tehlikeyi karşılamak için cephedeki ordulardan birlikler çağırdı, kenti bombardımana tuttu ve ele geçirdi ve Montagnardlara karşı başkaldırmaya cesaret etmiş olanlardan korkunç bir intikam aldı. Bordeaux ve Marsilya şehirleri, Lyon'un yaşadığı deneyimden ürkerek direnişin beyhude olduğuna karar verdi ve Kongre'nin askerî birliklerini kabul etti. Kongre'nin Kamu Güvenliği Komitesi nihayetinde Fransa'yı yönetme hakkı olduğunu sorgulayan parçalanmış ve bölünmüş muhaliflerden kendisinin çok daha etkili olduğunu göstermişti.

İngiliz ve Avusturyalıların Geri Püskürtülmesi. Kamu Güvenliği Komitesi ülke içindeki başkaldırıları bastırırken, kendi

yabancı düşmanlarına karşı koymak için etkin önlemler almıştı. Seçkin askerî idareci Carnot, Ağustos'ta Komite'nin bir üyesi olarak, hemen genel bir askere alma çağrısında bulundu; ve kısa süre içinde 750.000 kişiyi silah altına aldı. Onları on üç birliğe ayırdı ve müttefiklere karşı sevk etti. Dunkirk'ü kuşatma altına alan Hannoverliler ve İngilizler püskürtüldü ve Avusturyalılar yenilgiye uğratıldı; böylece 1793 yılının sonu itibarıyla nihayet istilaya dair tüm tehlike sona erdi.

Devrim Mahkemesi. Kamu Güvenliği Komitesi yurtta düşmanlarını ezmesi ve yabancı koalisyon kuvvetlerini püskürtmesine rağmen, tüm muhalefeti terör ile sindirme politikasını sürdürmüştü. Jirondenlerin düşüşünden bile önce Paris'te Devrim Mahkemesi olarak bilinen özel bir mahkeme tesis edilmişti. Onun görevi vatana ihanet eylemleriyle suçlanmış olan herkesi yargılamaktı. İlkin davalar çok titiz bir şekilde görülüyordu ve birkaç kişi mahkûm edilmişti.

Şehirlerin başkaldırısından sonra, Eylül katliamlarında parmağı olan iki yeni kişi Eylül ayında Kamu Güvenliği Komitesi'ne ilave edilmişti. Onlar fail liderleri giyotine yollayarak karşı-devrimci tarafı korkutma belirli amacını yerine getirmek için seçilmişti. Davranışları veya görüşlerinin özgürlük düşmanı olduklarına dair suçlanan tüm kişilere yönelik yaptırım uygulanacağına yönelik korkunç bir yasa yürürlüğe girmişti. Daha önceki soylular, "göçmenler"in eşleri, babaları, anneleri ve çocukları dahil olmak üzere, Devrim'e olan bağlılıklarını daimi olarak ifade etmedikçe, hapse mahkûm ediliyordu.

Marie Antoinette'in İnfazı (Ekim 1793). Kraliçe Marie Antoinette, Ekim ayında kendisine yapılan gaddarca ve yanlış suçlamalar sonucunda çıktığı bir mahkeme sonrasında Paris'te infaz edildi ve çok sayıda asil ruhlu ve seçkin kişi benzer bir yazgının kurbanı oldu (Kraliçe, tıpkı Kral gibi Fransa'nın düşmanlarını müdahalede bulunmaları yönünde teşvik etmekle suçlanmıştı). Ancak Terör Dönemi'nin en korkutucu eylemleri Kamu Güvenliği Komitesi'nin temsilcilerinin asileri yıldırmak için mutlak askerî gücün

gönderilmiş olduğu vilayetlerde gerçekleşmişti. Kongre'nin bir temsilcisi Nantes halkından binlerce kişiyi öldürtmüş veya boğdurmuştu. Kongre Lyon kentini tümüyle yok etmeyi önermişti; her ne kadar bu korkunç buyruk kısmen gerçekleştirilmiş olsa da, kentin vatandaşlarının binlercesi infaz edilmişti.[8]

6. TERÖR DÖNEMİNİN SONU

Montagnardlar Partisi'nde Bölünme. Kısa süre içinde hükümeti idare eden radikal partinin üyeleri kendi aralarında fikir ayrılıkları yaşamaya başlamıştı. Şimdiye kadar Jakobenler ile büyük bir popülerliğin keyfini sürmüş olan ateşli cumhuriyet taraftarı Danton kan dökmekten yorulmuştu ve terör sisteminin artık gerekli olmadığına inanmıştı. Diğer taraftan Komün lideri Hébert Devrim'in henüz tamamlanmamış olduğunu hissetmişti. O, örneğin, Tanrı'ya ibadetin yerini Usa ibadetin alması gerektiğini önermişti ve hoş bir kadın oyuncunun sunak üzerinde Usu temsil ettiği Notre Dame büyük kilisesinde bir dinsel tören düzenlemişti.

Diktatör Olarak Robespierre. Kamu Güvenliği Komitesi'nin en güçlü üyesi göze çarpmayan bir kişiliği ve sıkıcı bir konuşma tarzı olan Robespierre idi. O, "cumhuriyetçi erdem" konusunda büyük bir üne sahipti. Danton'un ılımlılığına benzer düşünceleri ve Komün tarafından savunulan Us ibadetini onaylamamıştı. Yine de, Danton, Hébert ve bazı başka kişiler üzerinde etkili olmuştu (Mart ve Nisan 1794).

Robespierre'in Devrilmesi (27 Temmuz 1794). Ancak Robespierre'in kendi diktatörlüğünü sürdürmesi olanaksızdı. Devrim Mahkemeleri birkaç birime ayrıldığında ve tüm düşmanlarını yok etmek için infazların hızını büyük ölçüde artırdığında,

8 Paris'te bulunan halk kitlesinin Terör Dönemi zarfında giyotinden korkmadığı unutulmamalıdır. Yerleşimciler daha mutlu gözükmese ve tiyatro salonları ve restoranlar daha kalabalık olmasa bile, giyotin "özgürlük düşmanları"nı yok etmekte kullanılıyordu; bu durumda kadınlar ufak giyotinler şeklinde süsler takıyordu ve çocuklara oyuncak giyotinler veriliyordu ve onlar "aristokrat" figürlerin kafalarının kesilmesiyle eğleniyordu.

onun Kongre'deki görevdaşları daha sonra kellesi istenecek kişinin kendileri olacağından korkmaya başladılar. Ona karşı bir koalisyon oluşturuldu ve Kongre tutuklanmasını emretti.[9] Kendini savunması için Komün'e çağrıldığında Kongre Paris'te Komün'e karşı güçlü destekçiler bulmuştu. Artık tüm kente korku salamayacaktı. Robespierre ve onun başlıca destekçileri kısa bir mücadeleden sonra giyotine gönderilmişti.

ŞEKİL 34. Georges Jacques Danton

Danton terör politikası yanlısıydı, isyanları ve kumpasları bastırmak için gerekli olan tek şeyin terör olduğuna inanıyordu; ancak bunu sona erdirmeye çalıştığında Robespierre onu tutuklatmış ve infaz ettirmişti (Musée Carnavalet'teki bir resimden)

ŞEKİL 35. Maximilien Robespierre

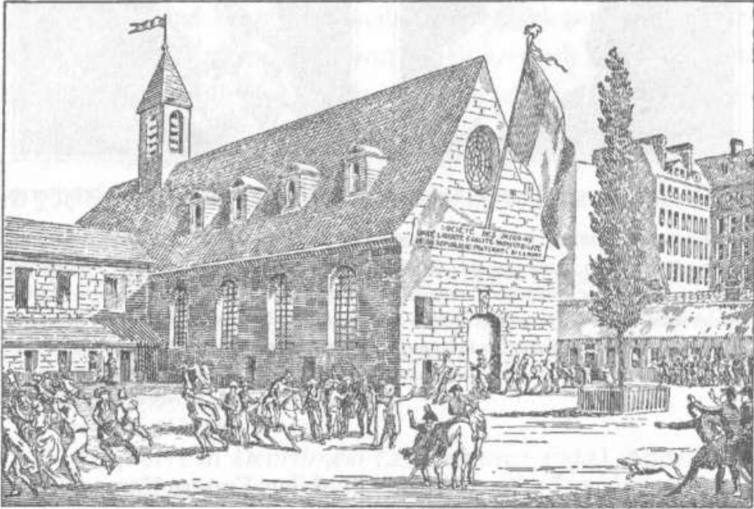
Robespierre dürüst ancak dar kafalı biriydi. O, Fransa'da ideal bir demokrasi oluşturmada terörü kullanmayı onaylamıştı. Bunun uzun bir zaman boyunca kötü sonuçları olacaktı. Fransa'ya Jakobenlik ve demokrasi geldiğinde onun eylemlerinin anıları ıstırap vermişti (Musée Carnavalet'teki bir resimden)

Robespierre'in Devrilmesine Tepkiler. Kongre Kamu Güvenliği Komitesi Robespierre'in devrilmesiyle ülkeyi uzun zamandır Terör Dönemi içinde tutmuş olan bir adamdan temizlemişti. Fransa infazlardan bitap düşmüştü ve onun ölümünü terörizme karşı bir tepki takip etmişti. Devrim Mahkemesi bu tarihten itibaren önüne getirilen çok az "şüpheli"yi suçlu buldu. Gerçekte,

9 Robespierre'in devrilmesinin tarihi genel olarak cumhuriyetçi takvimin gün ve ayı bakımından Dokuzuncu Thermidor olarak bilinir.

lider olanlar en kötü gaddarlığa maruz kalmıştı; örneğin, Paris'te devlet savcısı yüzlerce kurbanı giyotine göndermişti ve acımasız adamlar Nantes ve Lyon'da katliamlar emretmişti. Paris'teki Jakoben Kulübü birkaç ay içinde Kongre tarafından kapatıldı ve Komün feshedildi.

Yıl Üç Anayasası (1795). Kongre şimdi dikkatini cumhuriyet için bir anayasa taslağı oluşturmaya yöneltmişti. Bu belge iki kamaradan oluşan bir Yasama Meclisi'nde yasa yapma gücünün toplanması gerektiğini ortaya koyuyordu. Daha düşük seviyeli kamara Beş Yüzler Konseyi diye adlandırılmıştı ve daha üst kamara ise Yaşlılar Konseyi idi. Yaşlılar Konseyi'nin üyelerinin en az kırk yaşında olmaları gerekiyordu. İdari güçler beş kişilik bir konsey üyeleri ellerine bırakılmıştı. Bu kişiler iki kamara tarafından seçilecekti.

ŞEKİL 36. Jakoben Kulübünün Kapatılması

Jakobenlerin Büyük Salonu demokratik bir cumhuriyet kurulması girişimi zarfında neredeyse Kongre'dekiler kadar önemli tartışmalara sahne olmuştu. O kapandığında ve Paris Komünü feshedildiğinde daha zengin sınıflar kendi egemenliklerini yeniden başlatmıştı

Kongre'nin Başarıları. Kongre nihayet üç yıllık eşi benzeri görülmemiş heyecan, tehlike ve karmaşa yılları boyunca ülkeyi

yönettikten sonra, Ekim 1795'te, kendini feshetmişti. Her ne kadar Terör Dönemi'nin dehşetinden sorumlu olsa da, onun komiteleri 1793 yılının krizini atlatmıştı. İç savaş sona erdirilmişti ve yabancı güçlerin bir koalisyonu yenilgiye uğratılmıştı. Bu sırada, Kongre tarafından atanan özel komiteler eğitim sistemini geliştirme meselesi üzerine sessizce çalışıyordu. Bu alan ruhban sınıfının elinden alınarak devletin görevleri arasına girmişti. Ayrıca tüm ülke için tek bir hukuk sistemi oluşturmaya yönelik ilerlemeler kaydedilmişti. Her ne kadar yeni cumhuriyetçi takvim çok fazla varlığını sürdürme şansı bulmasa da, Kongre tarafından tanıtılan ağırlık ve ölçü metrik sistemi çoğu Avrupa ülkesi tarafından kabul edilmiştir ve İngiltere ve Amerika'daki bilim insanları tarafından kullanılmıştır.

Ancak yine de Devrim'in karmaşası sıkıntı ve belirsizliği Fransa boyunca uzak bölgelere yaymıştır. Terör Dönemi ve aceleci radikal yasaların Kongre tarafından yürürlüğe girmesi karmaşayı artırmıştır. "Paranın değer kaybı" nedeniyle ticaret ve endüstri faaliyetleri altüst olmuştur. Bir altın frankın satın alacağı aynı miktarda malın 1796'da satın alınabilmesi için üç yüz kâğıt frank ödenmesi gerekmektedir. Savaş halen devam etmektedir ve gelecek belirsizdir. Yönetici konsey bu karmakarışık durumla başa çıkamamıştır ve 1799'da talihli bir asker olan Napolyon Bonapart Fransa'da düzeni sağlama konusunda ümit vadetmiştir. Ancak gerçekte ülkeyi genel bir Avrupalı ülkeler savaşının engin düzensizliği içine sokmuştur.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. XVI. Louis Sınıflar Meclisi'ni neden toplantıya çağırmıştı? Defterlerin ortaya koyduğu popüler arzular nelerdi? Ulusal Konsey ne idi? Nasıl vücut bulmuştur?

2. Bastil'in düşüşünün önemi neydi? Ulusal Konsey tarafından yapılan reformların listesini yazın. Kilise'nin mülkü ile ne

yapılmıştı? Sadakat yemini etmeyen ruhban sınıfı kimdi? İnsan Hakları Bildirgesi'nin başlıca noktalarını yazın.

3. Ulusal Konsey'in reformlarından memnuniyetsizlik duyanlar kimlerdi? Kral Ulusal Konsey'e olan güvensizliğini nasıl göstermişti? Yabancı müdahalesi nasıl başladı? Pillnitz Bildirgesi neydi? Jakobenler kimlerdi? Reformlara itiraz edenlere nasıl davranılmıştı?

4. Kamu Güvenliği Komitesi neydi? Nasıl işliyordu? Jirondenler kimlerdi? Montagnardlar kimlerden oluşuyordu? Aşırı uçtakiler muhalefeti nasıl bastırdı? Devrim Mahkemeleri neydi?

5. Monarşinin devrilmesinin adımlarının izini sürün. "Şüpheliler" kimlerdi? Onlara nasıl muamele edilmişti? Yeni Fransız Cumhuriyeti savaş tehlikesiyle nasıl karşı karşıya kalmıştı?

6. Montagnard partisinde bir kopuşa ne sebep olmuştu? Robespierre nasıl devrilmişti? Yıl Üç'ün anayasasını tasvir edin. Kongre'nin çalışmalarını özetleyin.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğimize bakınız: *Sınıflar Meclisi, anayasal monarşi, Ulusal Konsey, köleliğin kaldırılması, insan hakları, kâğıt para, göçmenler, cumhuriyet, aşırı uçlar, ılımlılar, tepki.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Devrim sürecinde XVI. Louis'nin monarşik sistemine ne olmuştur?

2. Prusya ve Avusturya'daki hükümdarlar neden Devrim'den korkmuştur?

3. İnsan Hakları Bildirgesi İngiltere ve Birleşik Devletler'de hâlihazırda kabul edilmiş herhangi bir fikri ortaya koymuş mudur?

4. 1789-1795 yıllarının devrimsel fikirlerinin herhangi biri şimdi Fransa'da yürürlükte midir?

TARTIŞMA KONULARI

1. Aşırı uçtaki tedbirler aşırı uçta tepki doğurur.

2. XIV. Louis Ulusal Konsey ile akıllıca bir işbirliği yaparak Terör Dönemi'ni önleyebilirdi.

3. Büyük Britanya'nın Fransız Devrimi'nden korkma sebepleri vardı.

4. İnsan Hakları Bildirgesi ile Birleşik Devletler'in anayasasının ilk on maddesini karşılaştırın.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt I: 1) Sınıflar Meclisi – Ulusal Konsey, ss. 248-255; 2) Feodal sistemin yürürlükten kaldırılması, ss. 256-259; 3) İnsan Hakları Bildirgesi, ss. 260-262; 4) Ruhban sınıfının sivil oluşumu, ss. 273-277; 5) Monarşinin yürürlükten kaldırılması ve yabancı müdahalesi, ss. 278-294; 6) Terör Dönemi, ss. 295-308.

2. Tamamlayıcı. TURNER, *Europe since 1789*: Fransız Devrimi, ss. 20-65. CHEYNEY, *A Short History of England:* 1) Fransız Devrimi, ss. 602-603; 2) Devrim üzerine İngiliz düşüncesi, ss. 603-604. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt I: 1) Devrim'in ilk evreleri, ss. 601-605; 2) Monarşinin çöküşü ve ulusal savaşın başlaması, ss. 615-627; 3) Radikallerin zaferi ve çöküşü, ss. 627-640.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Mirabeau, Danton, Marat, Charlotte Corday, Robespierre, Madame de Staël, Thomas Paine, Edmund Burke, Lafayette.*

BÖLÜM IX • NAPOLYON BONAPART'IN AVRUPA MESELELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

NAPOLYON BONAPART'IN DESPOTİK GÜÇ ELDE ETMESİ • NAPOLYON'UN FRANSA'DA DEVRİMSEL MİRASLA YAPTIĞI ŞEY • NAPOLYON'UN AVRUPA'DAKİ SAVAŞLARI • NAPOLYON SAVAŞLARI'NIN AVRUPA VE GENEL OLARAK DÜNYADAKİ NETİCELERİ

Fransa 1795 Anayasası altında gündelik hayatına devam ederken Napolyon Bonapart'ın kişiliğinde yeni bir siyasi ve askerî lider ortaya çıktı. Avrupa tarihi meseleleri yirmi yıl boyunca, savaşta ve barışta, onun hırsları ve eylemleriyle bağlantılı olmuştur. O, 1799'da anayasayı ortadan kaldırdı, kendini Birinci Konsül, ardından ömür boyu Konsül ilan etti ve en sonunda 1804'te Fransa'nın imparatoru oldu. Kendisini neredeyse diktatör kılan yeni bir anayasa oluşturdu. Papa ile anlaşma yaparak kötü muamele görmeyecekleri vaadiyle göçmen soyluların geri dönmesine olanak tanıdı, yeni bir soylular sınıfı yarattı, tüm Fransa için tek kanunname oluşturdu ve basına sansür uyguladı. Napolyon'un hükümdarlığı döneminde Fransa neredeyse sürekli olarak Avrupa'da bir veya daha fazla güç ile savaş halindeydi. Sefer ardına sefer yaparak Sardinya, Avusturya, Prusya, Rusya ve İspanya'yı yenilgiye uğrattı. Kralları, prensleri, başpiskoposları ve piskoposları görevlerinden etti, yeni krallıklar ve beylikler tesis etti ve tüm batı Avrupa'yı denetimi altına aldı. Yalnızca Büyük Britanya onun egemenliğinden kurtuldu. Bu ülke bir ölümüne mücadeleyle ona karşı savaşını sürdürdü. Napolyon'un donanmasını denizde yenilgiye uğrattı ve Avrupa kıtası üzerinde ona karşı koalisyon üzerine koalisyon oluşturdu ve nihayetinde 1815'te Waterloo'da onun yenilgiye uğradığını gördü. Ancak Napolyon St. Helena'ya sürgüne gönderilmeden önce, çok sayıda Alman derebeyliğini yok etmiş, bu ülkenin birleşmesine yardımcı olmuştu. Ayrıca Kutsal Roma İmparatorluğu'nun feshedilmesine yardım etti, Prusya'yı sarstı, Almanları Fransız emperyalizmine karşı bir başkaldırı noktasına getirdi. Rusya'yı batılı çekişmelerin içine soktu ve devrimci fikirlerini her yöne yaydı. Avrupa'yı eski haritayı parçalamış, savaş yorgunu, devrimden bitap düşmüş halde bıraktı. Kıta borç yükü altında Viyana Kongresi'nde meselelerini yeniden düzenleme görevi ile yüz yüze geldi. Ancak Avrupa 1789'a geri dönmedi; demokrasi ve cumhuriyetçilik yönünde yirmi yıl geçmişti. Dahası bir askerî komutanın, arkasına askerleri ve bir kalabalığı alarak kendisini "diktatör" olarak bir ulusun efendisi yapabileceğini öğrenmişti. Bu, "Tanrı'nın lütfu ile" bir monark olmaktan bile daha mutlaktı.

Antik dönemde Yunan şehirleri sıklıkla "tiranlar" tarafından yönetiliyordu. Roma Cumhuriyeti bir askerî kumandan yönetimi altında bir imparatorluğa dönüşmüştü. Napolyon'un döneminden sonra başka diktatörler Avrupa uluslarının meselelerinde benzer bir rol oynamıştı.

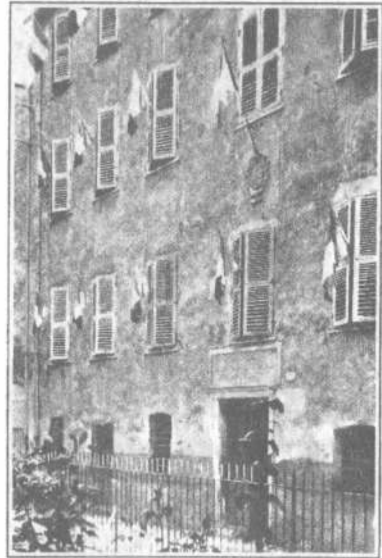
1. NAPOLYON BONAPART'IN DESPOTİK GÜÇ ELDE ETMESİ

Yeni Bir Despot Lehine Koşullar. Görmüş olduğumuz gibi, 1795 itibarıyla Fransa'da Terör Dönemi sona ermiş, yeni bir anayasa kabul edilmiş ve bir parlamento ve beş konsey üyesinden oluşan bir yönetim şekli tesis edilmişti. Ancak Fransa halen az veya çok karmaşa halindeydi. Soylular ve ruhban sınıfı yapılmış olan değişikliklere içerlemişti. Devrimciler tarafından başlatılmış olan hukuk ve eğitim alanındaki reformların pek çoğu tamamlanmamıştı. Her ne kadar feodal vergiler kaldırılmış olsa da, soylular ve Kilise'den alınmış olan toprakların satışları üzerine ihtilaflar nedeniyle tarım faaliyetleri aksıyordu. İnsan hakları ilan edilmişti fakat oy verme hakkı herkese verilmemişti. Şehirlerde işsizlik vardı ve zanaatkârlar kendilerine sunulan reformlardan tatmin olmamıştı. Aslında, onlar arasındaki radikal liderler yalnızca orta sınıfın ve köylülerin Devrim'den fayda gördüğünü iddia etmişti. Fransa halen Büyük Britanya, Avusturya ve Sardinya ile savaş halindeydi. Beş kişilik konsey savaş için paraya gereksinim duyuyordu ve orduları kumanda etmesi için becerikli generallere ihtiyaç vardı. Eski Fransa'nın aristokratik askerî liderlerin çoğu kaçmış veya halkın güvenini kaybetmiş olduğu için konsey üyeleri daha genç ve tanınmayan askerler arasından bir askerî deha arıyordu; ve daha sonra pişman olacakları şekilde genç bir subay olan Napolyon Bonapart'ta aradıkları dehayı bulmuşlardı.

Bonapart'ın Hayrete Düşürücü Kariyeri. Napolyon İtalya askerî seferini yönetmek için seçilmiş olduğu 1796'dan devrildiği 1815'e kadar kara ve deniz üzerindeki savaşlarla meşguldü. Nihayetinde bir imparator oluncaya dek Fransa'daki gücünü artırmak için savaş alanlarındaki zaferlerini kullandı; ve Avrupa üzerinde egemenlik kazanmak için Fransa üzerindeki denetimini yeni

savaşlar başlatmakta kullandı. Bir jonglör gibi, aynı anda çok sayıda topu havada tutuyordu. Onun çağdaşları afallamıştı ve onun söylediklerinin ve yaptıklarının tam öyküsünü anlatmak çok sayıda cilt yazılmasını gerektirir. Ancak biz burada onun Fransa'da yaptığı şeylerin reform sürecinin sürmesi ve engellenmesi açısından etkilerini ve sınırlarda yapmış olduğu savaşların başka ülkelerin yönetimleri ve gelenekleri üzerinde yaptığı başlıca değişiklikleri ele alacağız. Kısacası, onun yaptıklarının Avrupa Tarihi'nde günümüze dek gelen etkisi anlatılacak. Bu meselenin anlaşılması için sorgulayacağımız şeyler; 1) onun Fransa'da güç sahibi olma şekli, 2) bu ülkeye yapmış olduğu değişimler, 3) onun sürdürdüğü savaşlar, ve 4) İspanya'dan Rusya'ya kadar başka ülkelerde bu savaşların neticeleridir.

Napolyon Bonapart (d. 1769). Napolyon Bonapart köken açısından az bir olasılıkla bir Fransızdır. Onun 15 Ağustos 1769'da doğmuş olduğu Korsika adasının bu dönemde bir yıl için Fransa'ya ait olduğu doğrudur. Ancak Napolyon'un ana dili İtalyanca idi ve ataları İtalyandı. On yaşındayken babası tarafından Fransa'ya götürülmüştü. Hiçbir zaman yetkin bir şekilde ustalaşmadığı söylenen Fransızca dilini biraz öğrendikten sonra altı yıl kalacağı bir askerî okula gönderilmişti. Kısa süre içinde bağlantılı olduğu genç Fransız aristokratlardan nefret eder duruma gelmişti. Babasına "yoksulluğumun teşhir edilmesinden ve bu arlanmaz çocukların bana gülmesinden yoruldum. Onlar yalnızca zenginlik açısından bana karşı üstünler ve soylu duygular açısından benim çok altımdalar" diye yazmıştı. Genç Bonapart Fransız

ŞEKİL 37. Napolyon'un Doğduğu Ev

ordusuna girdikten sonra Devrim'in ürkütücü olaylarına tanıklık etmişti. Nefret ettiği "aristokratlar"ın devrildiğini görmüştü ve bir asker olarak kendisinin fark edilir olmasını sağlamıştı.

İtalya'daki Ordunun Komutanı Napolyon (1796). Askerî becerisi ve muhakeme yeteneği Napolyon'a konsey üyelerine yakınlık sağlamıştı ve 1796'da İtalya'ya yapılacak seferin ordu komutanı yapılmıştı. Yirmi-yedi yaşındayken yapılan bu önemli atama tarihte eşine az rastlanılır bir askerî kariyerin kapısını açmıştı. Bunun belki de tek istisnası Büyük İskender olmuştur. Napolyon, Fransız ordusunun başında İtalya seferinde Avusturya ve Sardinya'yı ağır yenilgiye uğratmıştı. İtalya seferi (1796-1797) ona Fransa'da ün kazandırmıştı.

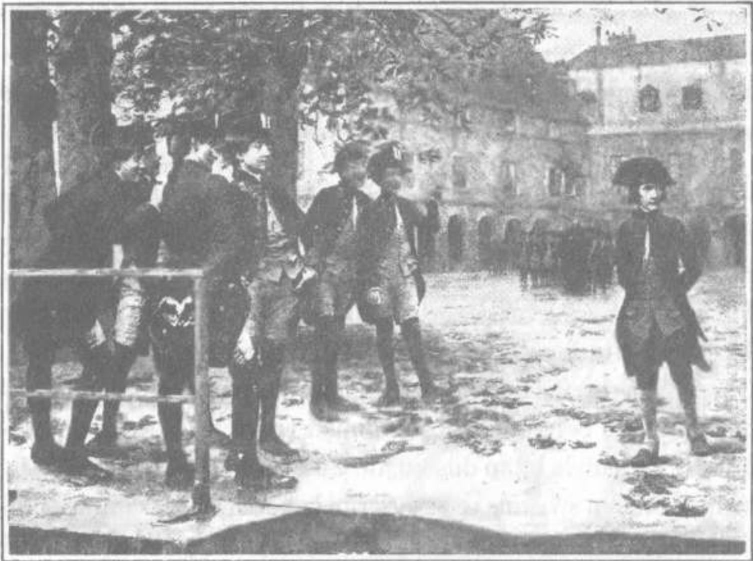
General Bonapart'ın Sınır Tanımaz Hırsı. İtalya'da kazandığı zaferlerle halen göz doldururken genç general Milano yakınında bir villada bir mahkeme tesis etmişti. Bir gözlemci "salon generaller, subaylar ve tedarikçiler [mühimmat ve başka tedarikleri satanlar] ile dolmuştu" diye bilgi vermişti. "Ayrıca en yüksek rütbeli soylular ve İtalya'nın en seçkin kişileri konuşmalardan kendileri için fırsat çıkarma beklentisiyle gelmişti." Napolyon hâlihazırda daha sonra oynayacağı rolü kavramış görülüyordu. O, şu açıklamayı yaptı:

Şimdiye kadar yapmış olduğum hiçbir şey ifade etmiyor. Ben koşmakta olduğum kariyerin yalnızca başındayım. İtalya'da elde ettiğim başarıları konseyin avukatları için yaptığımı mı sanıyorsunuz?... Benim itirazımın bir cumhuriyet tesis etmek olduğunu düşünüyor musunuz? Ne düşünce ama! . . . Fransızların istediği şey zafer ve kendi gururlarının tatminidir. . . . Konsey kumanda etmemden beni mahrum etme girişiminde bulunursa onlar efendinin kim olduğunu görürler. Ulusun bir başı olmalıdır. Bu, yönetim teorileri, güzel ifadeler veya idealistçe konuşmalar aracılığıyla değil görkem ile tanınmış birinin baş olmasıdır.

Daha düne kadar yalnızca talihsiz bir maceraperest, yoksul bir Korsikalının oğlu olan bu kişi kendi programını oluşturmuştu; iki

buçuk yıl sonra, otuz yaşındayken Fransız Cumhuriyetinin efendisi olacaktı.

Napolyon'un Karakterinde Gücün Kaynakları. Bonapart kısa boylu bir adamdı ve bu dönemde son derece zayıftı; ancak onun çarpıcı nitelikleri, hızlı, araştırıcı gözleri, birdenbire olan canlı jestleri ve yanlış da olsa hızlı konuşması onunla bağlantı halindeki kişilerde derin bir izlenim bırakıyordu. Bir arada nadiren bulunan iki üst derece niteliğe aynı anda sahipti. Bir hayalperest idi ve aynı zamanda deha derecesinde pratik beceriye ve ayrıntılara hâkim olma yeteneğine sahipti. Bir defasında bir dostuna kendisinin yoksul bir teğmenken hayal gücünün tam anlamıyla işlemesine olanak tanıdığı ve gözünün önünde düş ürünü şeylerin geldiğini söylemişti. Ardından hayalinin gerçek olması için atması gereken adımları sakinlikle tam olarak planlamıştı.

ŞEKİL 38. Brienne Askerî Okulu'ndaki Yeni Çocuk

Yalnız ve mutsuz Napolyon Fransız okul arkadaşları tarafından kötü muamele görmüştü. Arkadaşları onun yoksulluğu, Korsikalı şivesi ve davranışlarıyla alay etmişti. Diğer taraftan Napolyon aksi ve bencil biri olarak onların dostluğunu kazanmak için çok az çaba göstermişti (Réalier-Dumas tarafından yapılan bir resimden)

Bonapart'ın başarısını açıklamaya çalışırken, onun yanlış yapma korkusuyla geri durmasının söz konusu olmadığı akılda tutulmalıdır. O, tek kelimeyle vicdansız biriydi. İster bir birey isterse bir ulus olsun, mutlak bir şekilde herhangi bir merhamet, adalet veya "sağduyulu dürüstlük" sahibi görünmüyordu. Arkadaşları veya akrabalarıyla olan ilişkisinde nadiren hırslarından uzaklaşırdı. Ona göre krallar, soylular ve ruhban sınıfı Robespierre'in onlara yaptığı şeyden başka bir şey ifade etmiyordu; ne de "insan hakları" hakkında pek fazla sorunu vardı. Bu niteliklere rakipsiz askerî dehasını ve neredeyse aralıksız çalışma ve yoğunlaşma gücünü eklemişti.

Napolyon'un Kariyerini Olanaklı Kılan Koşullar. Ancak tüm bu yeteneklerine karşın eğer onun başa çıkmak zorunda olduğu devletlerin çoğu zayıf ve yetersiz olmasaydı batı Avrupa'nın tümü üzerinde gücünü bu denli genişletemezdi. Onun döneminde güçlü bir Alman imparatorluğu, kuvvetli Prusya ordusu yoktu; Avusturya mütevazı bir güce sahipti ve onun yenilmesi İtalya'yı Fransızlara açmıştı. Kısacası, Fransız Cumhuriyeti'nin komşuları bir vicdansız istilacıya karşı neredeyse savunmasızdı.

Bonapart'ın Konseyi Devirmesi. Napolyon, Avusturya ve Sardinya'yı yenilgiye uğratmış olarak, Hindistan'daki İngiliz topraklarına giden yol üzerinde bulunan Yakın Doğu ve Mısır'ı istila ederek Büyük Britanya'ya bir darbe indirmeye çalıştı. Mısır'a sahip olan Türkler üzerinde zaferler kazandıktan sonra engellerle karşılaştı. Onun filosu İngiliz donanma komutası Nelson tarafından İskenderiye limanı bölgesinde yok edilmişti ve askerleri savaş ve hastalıklar nedeniyle bitap düşmüştü. Bu durumda birkaç subayı ile birlikte oradan sıvışmış ve askerlerini kaderlerine terk etmişti. Talihli bir şekilde 1799 sonbaharında Fransa'ya ulaşabilmişti. Orada para sıkıntısı ve Devrim'e ilişkin başka sorunlar yaşayan Konsey üyeleri ona zorluklar çıkarmıştı. Fırsat görerek, 1795 anayasasını ve Konseyi devirmek için bir kumpas kurdu ve yetki gücünü kendi üzerine aldı. Bunu bir *coup d'état* (kelimesi kelimesine, "devlet darbesi") olarak bilinen süratli ve ani bir askerî güç gösterisiyle

yapmıştı. Napolyon güvendiği askerlerin bazılarına parlamentonun bir kamarası olan Beş Yüzler Konseyi'nin bulunduğu salonu istila etmesi için emir verdi. Tüm rakiplerini ve Konsey'de eleştiri yapanları ortadan kaldırdı ve ardından kardeşi Lucien Bonapart'ın başkanlığı altında toplanan az sayıda kişi tarafından seçildi. Bu "kalan az sayıda kişi parlamentosu" daha sonra Konsey üyelerinin değişmesini oyladı ve yönetimi Bonapart ve *Konsül* adı verilen iki başka kişinin ellerine verdi. Onlar bir komisyon yardımıyla yeni bir anayasa taslağı hazırladı.

Birinci Konsül Bonapart. Yeni anayasa çok külfetli idi. Biri yasaları hazırlayan, biri onları değerlendiren, biri onları oylayan ve biri onların anayasaya uygun olup olmadığına karar veren dört Konsey'den oluşuyordu. Ancak Bonapart'ın Birinci Konsül olarak neredeyse tüm gücü kendi ellerinde toplamış olduğu görünüyordu. Her bir birime *prefect* adı verilen bir subay atamıştı; yapının her bir alt biriminde bir *subprefect* vardı. Bunlar şehirlerin valileri ve polis komiserleriyle birlikte Birinci Konsül tarafından atanmıştı. Prefectler –Bonapart'ın ifadesiyle "küçük Birinci Konsüller"– eski rejimde kralın emir subaylarına denk geliyordu. Yeni yönetim XIV. Louis'nin yönetimine dair çok sayıda önemli hürmet emaresi sunmuştu.

ŞEKİL 39. Mısır Seferi Döneminde, 1798'de, Napolyon.

Lüksemburg Müzesi'nde bulunan, J. L. Gérôme tarafından yapılan heykelden

Referandum. Napolyon, Fransa'nın gerçek hükümdarı olmasına karşın, XIV. Louis'nin yapmış olduğu gibi ilahi hak ile yönetme iddiasında bulunmadı. Bir Devrim ideası kullanarak gücünün kaynağı olarak "halk"a

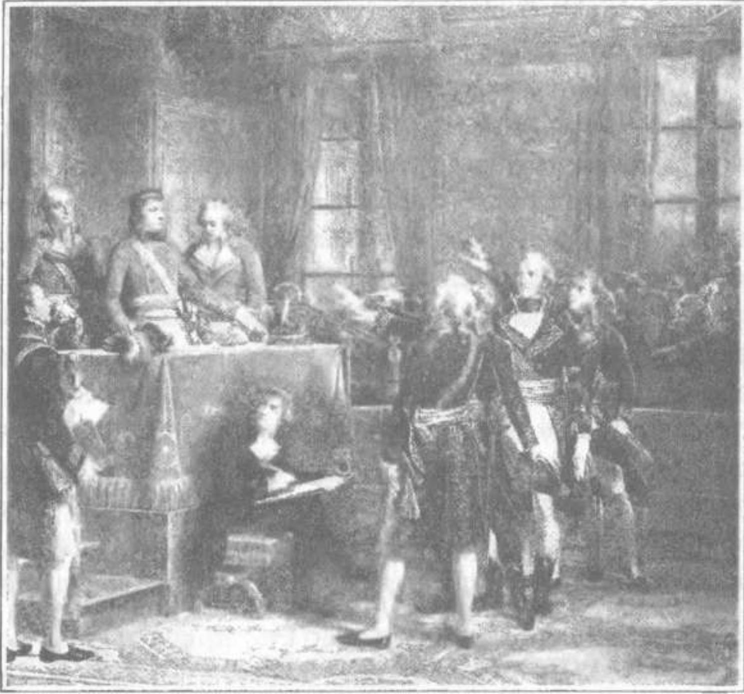
dayanmıştı. Halkın yönetim konusunda yeterli duyarlılığa sahip olmadığını düşünmüştü fakat ona göre halk belli bir yönetim tarzından hoşlanıp hoşlanmadığını söylüyordu. Yeni anayasa tamamlandığında büyük ölçüde ulusa kabul ettirilmişti. Onun kabul edilme meselesi üzerine insanların "evet" veya "hayır" demelerine olanak tanınmıştı. 3 milyondan fazla seçmen onun lehine oy kullanırken yalnızca 1562 kişi ona karşı çıkmıştı. Bu, zorunlu olarak tüm ulusun General Bonapart'ı kendi hükümdarı olarak istemiş olduğu anlamına gelmiyordu. Çok sayıda Fransız itiraz edilebilir bir yönetim biçimi şeklinde görerek onu tercih etmiş olabilirdi. Burada referandumun adaletsizliği bulunuyordu. Basitçe "evet" veya "hayır" diyerek çok sayıda soruya yanıt verilemezdi.

Bonapart'ın Fransa için Genel Anlamda Kabul Edilebilir Olması. Ancak genç general hiç kuşkusuz vatandaşların çoğunluğu için kabul edilebilirdi. Onlar her şeyden önce istikrarlı bir yönetim bekliyorlardı. İsveçli elçi askerî darbenin hemen sonrasında şöyle yazmıştı:

Meşru bir monark kendisine buyrulan şeyi yapmaya daha hazır olan bir halkı asla bulamazdı. Bonapart (değersiz anarşistler yığını istisnasıyla) halkın böylesine hastalıklı ve devrimin korkularından yorulmuş bir şekilde olması nedeniyle herhangi bir değişikliğin mutlaka daha iyi yönde olacağını düşündüğü bir zamanda gelmişti. . . . Görüşleri ne olursa olsun, kral taraftarları bile içtenlikle Bonapart'a bağlıydı; çünkü onlar eski düzenin kademeli bir şekilde geri gelmesini ona atfetmişti. Farklı unsurlar onun Fransa'ya barışı getirmeye dönük en iyi kişi olduğu düşüncesini doğurmuştu. Aydınlanmış cumhuriyetçiler, onların yönetim biçiminden ürpermiş olsalar da, entrikacı bir kulüpten ziyade gücü kendisinde toplayan yetenekli bir tek adam görmeyi tercih etmişlerdi.

Savaşlardaki Zaferlerin Napolyon'un Saygınlığını Artırması. General Bonapart Birinci Konsül olduğunda Fransa'yı Büyük Britanya, Rusya, Avusturya, Osmanlı ve Napoli ile savaşta

bulmuştu. Aralık 1798'de bir koalisyon oluşturmuş olan bu güçler Konsey üyelerinin onlara karşı göndermiş olduğu orduları yenilgiye uğratmıştı ve Bonapart'ın İtalya'da yapmış olduğu işi tamamlayamamıştı. Şimdi Fransa'nın yurt dışında talihini yeniden tesis etme görevi, tıpkı yurtta düzeni ve refahı sağlama görevi gibi, ona kalmıştı. Bundan başka, eğer kendi politik üstünlüğünü sürdürmek istiyorsa halkın önüne bir askerî kahraman olarak çıkması gerektiğini biliyordu. Hannibal gibi Alpleri geçip İtalya'ya ulaşarak, 1800 yılında, Marengo Muharebesi'nde Avusturya'yı bir kez daha yenilgiye uğrattı. Sonunda, Büyük Britanya dahil olmak üzere Fransa'ya karşı ittifak kurmuş olan tüm ülkelerle barış yapabildi (Amiens 1802).

ŞEKİL 40. Napolyon'un Konsül Olarak Görevlendirilmesi

Auguste Couder tarafından yapılan bir resimden

Napolyon'un İmparator Olması. Yurt dışındaki bu zaferin ortasında Napolyon yurt içindeki gücünü artırmıştı. Yalnızca bir

dönem için Birinci Konsül olmuştu ve bunun ömür boyu olarak uzatılmasını istiyordu. Böylece, entrikalar çevirerek, Devlet Konseyi'ne "Napolyon ömür boyu Birinci Konsül olsun mu?" basit sorusunun referanduma sunulmasını kabul ettirdi. Üç buçuk milyonluk lehte oy almasına karşın yaklaşık 9000 adet aleyhte oy çıkmıştı. Yaklaşık aynı zamanda ardılını seçme hakkı elde etmişti. Böylelikle, Napolyon mutlak monarkın tüm yetki ve gücüyle donatılmıştı. Devlet Konseyi, Senato ve iki parlamento kamarası kalmıştı fakat o ulusal otoritelerin yanı sıra yerel yetkililer dahil olmak üzere tüm yönetimin üzerinde idi.

Şimdi Napolyon'un ihtiyacı olan tek şey despotik bir unvan elde etmekti. Hırslarını tatmin etmek için gereken bu unvanı 1804 yılında aldı. O, bir cumhuriyetten ziyade tek başına başkan olmak istiyordu ve ilahi hak ile kral olduğunu iddia edemezdi. O, kral taraftarları arasında birdenbire ortaya çıkmıştı. Bu durumda eski Roma unvanı olan "imparator" seçilmişti ve Napolyon Senato'ya kendisine bu unvanı verme konusunda baskı kurdu. Ardından konu halka sunuldu. Üç buçuk milyona karşı 2500 oy ile Napolyon Bonapart *İmparator* Bonapart oldu ve unvan onun ailesine miras kalacaktı. Büyük bir görkemle Notre Dame katedralinde taç giydi. Eşi Josephine'in tahta varis olacak çocuğu olmadığı için Napolyon onu boşadı ve Viyana'daki imparatorun kızı olan Maria Louisa ile evlendi. Böylece Korsikalı maceraperest Avrupa'nın en köklü ve en saygın ailelerinden olan Hapsburgların bir üyesi oldu. İkinci eşi bir erkek çocuk doğurdu. O "Roma Kralı" olacaktı. 1810 itibarıyla Napolyon kendi hırsının tepe noktasına ulaşmıştı. Artık daha yüksek bir unvan veya daha fazla yetki isteyemezdi. Ancak beş yıl içinde onun tüm hırsları yerle bir olacaktı.

2. NAPOLYON'UN FRANSA'DA DEVRİMSEL MİRASLA YAPTIĞI ŞEY

Anayasa. Devrimci liderlerin üzerinde ısrar ettikleri şey bir anayasa, seçmenlerin sesi olan bir parlamento ve yönetim için genel kurallar belirlenmesiydi. Napolyon bu kavramı tanımamış ve XIV. Louis'nin eski mutlakıyet yönetim biçimine geri dönmüştü.

1799 Anayasası isim açısından korunmuştu. Senato ve halkın temsil edildiği iki kamara dahil olmak üzere dört ayrı birim bulunuyordu. Ancak o halkın liderlerinin parlamentoda herhangi bir yeni yasa çıkarmasına veya bakanlarında herhangi bir değişiklik olması konusunda temkinliydi. XIV. Louis'nin yapmış olduğu gibi despotik bir şekilde tüm yasaları kendi koyuyordu ve bakanlarını kendi seçiyordu. Bir anayasa ideası halen canlıydı— fakat güç belâ yaşıyordu. Ve onun tek-adam yönetiminin uygulanmasında ağır vergiler konmuştu. Kamu kredisi ve para birimi sistemini sürdürmeye yardımcı olması için Fransa Bankası kurulmuştu. Bunu yaparak tüm bankacıları, finansörleri ve Fransız hükümeti bono sahiplerini yanına çekmişti. Onlar "güvenlik" için ona bakmak zorundaydı.

Bonapart'ın Kilise ile Barış Yapması. Napolyon daha sonra halen ruhban sınıfı için sivil oluşum yaptırımı reddetmeleri nedeniyle kuşkuyla bakılan sadakat yemini etmeyen din görevlileri büyük sorunuyla karşı karşıya kalmıştı. Beşli konseyin yönetimi altında zulme son verilmiş ve din insanları bir kez daha binlerce dini bölgede görevlerinin başına geçmişlerdi. Hapse atılmış tüm din insanları anayasaya karşı çıkmama sözünü vererek özgür kalmıştı. Onların kiliseleri kendileri için eski düzene kavuşmuştu ve "sadakat yemini etmeyen" ve "anayasal düzene tabi" din insanları arasındaki ayırım ortadan kalkmıştı. Cumhuriyetçi takvimde kaldırılmış olan Pazar günü bir kez daha takvime konmuştu. Ve – Bastil Hapishanesi'nin düşüşünün yıldönümü olan– 14 Temmuz haricinde devrimsel tüm tatiller kaldırılmıştı.

1801 Konkordatosu. Papa ile resmî bir antlaşma, 1801 Konkordatosu yapılmıştı. Sivil Oluşum'un koşullarının bazıları yürürlükten kaldırılmıştı. Bunlar arasında başta din insanları ve piskoposların halk tarafından seçilmesi ve Papa'nın Kilise'nin başı olarak tanınması vardı. Ancak Bonapart'ın Kilise'nin eskiden sahip olduğu mülkleri geri vermediği ve daha önceki kralların yapmış olduğu gibi piskoposları atama hakkını kendinde tuttuğu dikkate değerdir.

Göçmen Soyluların Geri Dönüşü. Napolyon ayrıca eski soyluların geri kalanıyla barış yapmıştı. "Yasaklı" veya "şüpheli" soylular listesine daha fazla isim eklenmemesi buyruğunu vermişti. Daha sonra kendi lehine kullanabileceği soyluları kendi tarafına çekmişti. Satılmadan kalmış olan el konulmuş mülklerin bazılarını onlara geri vermişti. Göçmenlerin ebeveynleri ve akrabaları artık kamu makamlarında hariç tutulmayacaktı. Nisan 1802'de genel af çıkarıldı ve kırk binden az olmayan aile Fransa'ya geri döndü.

Eski Alışkanlıkların Nüksetmesi. Bu sırada Terör Dönemi'nin yeniliklerine karşı kademeli bir tepki vardı. "Mösyö" ve "Madam" gibi eski unvanlar devrimsel ifade "vatandaş" yerine yeniden kullanılmaya başlanmıştı. Cumhuriyetçi isimlerle yeniden adlandırılan sokaklarda eski isimlerine geri dönüş yapılmıştı. Soyluluğun eski unvanları yeniden canlandırılmıştı ve kraliyet mahkemesi gibi bir şey Tuileries sarayında gelişmeye başlamıştı; orada yargılanamayacak kişiler hâlihazırda bir kral olan Bonapart ve bir kraliçe olan eşi Josephine'den ibaretti.

Yeni Soyluluk ve Şeref Nişanı. Napolyon ayrıca kendi soylularını yaratmıştı ve onları kendisinin kurmuş olduğu Şeref Nişanı üyeleri yaparak seçkin bireylerin desteğini kazanmaya çaba göstermişti. Onun aday gösterdiği "prensler"den yıllık iki yüz bin frank gelir elde ediyordu. Devlet bakanları, senatörler, onun Devlet Konseyi üyeleri ve başpiskoposlar "Kont" unvanı almışlardı ve yıllık otuz bin franklık bir kazanç elde ediyorlardı. Ordu unutulmamıştı çünkü Napolyon baş destekçinin ordu olduğunu hissetmişti. Onun mareşallerinin gelirleri muazzamdı ve askerler arasında cesur eylemlerde bulunanlar Şeref Nişanı ile ödüllendiriliyordu.

Napolyon Kanunnamesi. Napolyon'un soylular ve ruhban sınıfını kazanması ve karmaşayı sona erdirmesiyle, Fransa için bütünlüklü bir yeni yasalar kanunnamesi işlerlik kazanmıştı. Suç ve cezalandırmalar, ticari işlemler ve başka hukuki meselelere ilişkin olarak yeni yasalar yürürlüğe girmişti. Eski rejimin kafa

karıştırıcı yasaları müteakip oturumlarla değişikliklere uğramıştı. İhtiyaç duyulan tek şey bir son değerlendirmeydi ve Bonapart büyük görevi yerine getirmesi için komisyon atamıştı. Yeni kanunnamenin taslağı Devlet Konseyi'nde tartışılmıştı ve Birinci Konsül çok sayıda öneride bulunmuştu. Napolyon Kanunnamesi adı verilen medenî kanunlar yalnızca Fransa'da değil, Prusya, Bavyera, Baden, Hollanda, Belçika, İtalya ve hatta Louisiana'da bile, bazı değişikliklerle, tanıtılmıştı. Ayrıca ceza yasaları ve ticari yasalar da kanunname içine alınmıştı. Bu yasalar eşitlik ilkesiyle yabancı topraklara taşınıyordu ve böylece Devrim fikirleri Fransa sınırlarının ötesine yayılıyordu.

ŞEKİL 41. Paris'te Zafer Takı

Bu dünyanın en büyük zafer takının yapımı 1806'da Napolyon tarafından başlatılmıştır ve ancak otuz yıl sonra tamamlanmıştır. Anıt üzerinde çok sayıda Cumhuriyetçi fikir ve Napolyon'a dair ibare taşımasına karşın Roma İmparatorluğu dönemini anımsatır

Kamu Çalışmaları. Napolyon ayrıca büyük kamusal gelişmeler ile popülerlik elde etme arayışında olmuştur. O, Alpleri aşan ve Ren Nehri boyunca muhteşem yollar inşa etmiştir. Bunlar halen gezginlerin hayranlıkla gezdikleri yerlerdir. Geniş caddeler ve

bulvarlar açılarak ve harikulade köprüler ve zafer takları yapılarak güzelleştirilen Paris'te onun zaferlerinin halkın zihninde taze kalması sağlanmıştır. O, bunlar aracılığıyla bir ortaçağ kasabasını kademeli bir şekilde çekici bir çağdaş başkente dönüştürmüştü.

Eğitim. Napolyon'un yönlendirmesi altında, tüm eğitim sistemi yeniden düzenlenmiş ve onun memurlarının yakın denetimi altında tutulmuştur. O, eğitimin başlıca hedeflerinden birinin sadık tebaa üyeleri oluşturmak olduğunu savunmuştur. Onun emriyle okullarda kullanılması için *İmparatorluk İlmihali* hazırlanmıştı; onda Napolyon'a sadakat öğretiliyordu. Vergi ve askerî hizmet dahil olmak üzere yükümlülüklerinde yetersiz olanlar sonsuz cehennem azabıyla tehdit ediliyordu.

Basına Sansür Uygulanması. Özgür basın ve ifade özgürlüğü konusunda Napolyon'un hükümranlığında acımasız yasalar ve basına sansür uygulamaları olmuştu. Napolyon özgürlük adına pek çok şeyin olduğu XIV. Louis'den bile daha despottu. Erkenden siyasi gazetelerin çoğunu baskı altına almış ve yeni politik yayınların tesis edilmesine izin vermemişti. Onun polis gücü editörlere "haberler" dayatmış ve "Fransa'nın aleyhine olan" herhangi bir şey yayınlamamaları emrini uygulamışlardı. Onun bilgeliği ve otoritesi hakkında soru işareti oluşturabilecek oyunların sahnelendiği tiyatro salonlarını yasakladı. Bir yayıncıya *Bonapart'ın Tarihi* kitap başlığını *Büyük Napolyon'un Seferlerinin Tarihi* şeklinde değiştirmesi emrini vermişti. Tüm eleştirileri demir yumrukla ezmişti. Otuz beş binden az olmayan sayıda insan onun isteğiyle "devlet mahkûmu" olarak tutuklanmıştı. Bazı noktalarda Fransa'nın aleyhine karşılaştırmalar yaptığı bir kitabı Almanya'da yayınlatan seçkin yazar Madame de Staël Fransa'dan sürgün edilmişti. Eski rejimin –monarkların, feodal vergilerin, ruhban sınıfı güçlerinin ve kraliyet sarayı yaşantısının– eleştirilmesine itiraz etmemişti fakat kendisinin ve yaptıklarının eleştirilmesine tahammül etmiyordu.

3. NAPOLYON'UN AVRUPA'DAKİ SAVAŞLARI

İki Savaş Dönemi. Beşli Konsey'in 1796'da onu kumandan yapmasından devrildiği 1815'e kadar geçen on dokuz yıl boyunca Napolyon neredeyse aralıksız bir şekilde bir veya daha fazla güç ile savaş halindeydi. Burada onun savaşlarının uzun bir listesini vermek ve her bir zaferinden sonra yapılan bölgesel değişiklikleri değerlendirmek verimsiz olacaktır. Ancak tüm bu savaşların neticelerini keşfetme arayışında olarak, onun savaşlarını iki döneme ayırabiliriz. İlki 1796'dan 1802'ye kadar sürmüştür. 1802'de kısa bir barış dönemi olacaktır. İkincisi 1803'te savaşın yeniden başlamasından 1815'teki Waterloo Muharebesi'nde acı sona kadar sürecektir. İlk dönemde Napolyon İtalya'daki Avusturya birliklerini ezici bir yenilgiye uğratmıştır. 1800 yılında Marengo'da ikinci zaferini elde ettikten sonra tüm kuvvetler savaş yorgunuydu ve 1802'de bir süreliğine genel bir barış anlaşması imzalandı. Büyük Britanya bile bu uzlaşmaya katılmıştı ve 1793'ten beri ilk kez silahlarını bırakmıştı.

ŞEKİL 42. Fontainebleau'da Napolyon'un görevden çekilmesi

François Bouchot tarafından yapılan bir resimden

Ancak o kısa-ömürlü bir barıştı. Hemen ertesi yıl Napolyon'a karşı Büyük Britanya, Rusya, Avusturya ve İsveç'in oluşturduğu koalisyon ile savaş yeniden patlak verdi. Napolyon İngiltere'yi istila etmekle tehdidinden sonra süratle Avusturya'ya döndü. 1805 yılında bir Avusturya ordusunu Ulm'de esir aldı ve Austerlitz'de Avusturya ve Rusya kuvvetlerini ezdi. Ardından bu çatışmada doğal bir rakibi olan Prusya'ya döndü ve 1806'da Jena'da onun birliklerini dağıttı. Avusturya ve Prusya'nın devre dışı kalmasıyla Napolyon yönünü Rusya'ya çevirdi ve Friedland'da onun ordusuyla karşılaştı. Daha sonra İspanya kralını tahtından indirdi. Kardeşi Joseph'i bu ülkenin monarkı yaptı ve İngiliz birliklerinin yardımıyla ayaklanan İspanyolları bastırdı.

Gücünün Zirvesindeki Napolyon. Yaklaşık 1810 yılında, Napolyon gücünün zirvesine ulaşmıştı. İngiltere dışında tüm batı Avrupa görünür bir şekilde onun denetimi altına girmişti. Fransa'nın kendisi Baltık kıyılarından Napoli Körfezi'ne kadar ulaşmıştı ve üç büyük Alman limanını (Hamburg, Bremen ve Lübeck), Hollanda'yı, Papalık Devleti'ni ve Adriyatik'in ötesinde hatırı sayılır bir bölgeyi içeriyordu. Fransız imparator aynı zamanda İtalya'nın kralı ve Avusturya ve Prusya krallığından kalan bölge dışında tüm Alman devletlerini içerecek şekilde Ren Nehri Konfederasyonu'nun "koruyucusu" idi. Napolyon'un kardeşi Joseph İspanya kralıydı ve kayınbiraderi Murat Napoli kralıydı. Polonya bir kez daha Varşova Büyük Dükalığı olarak harita üzerinde görünmüştü. Avusturya imparatorunun toprakları batıya doğru öylesine küçülmüştü ki Macaristan artık uzak ara I. Francis'in krallığının en önemli kısmıydı fakat torununun "Roma kralı" olması onun için tatmin edici bir durumdu. Çağdaş dünya tarihinde Napolyon Bonapart'ın kariyeriyle karşılaştırılabilecek hiçbir şey yoktur! O, bilge bir Fransızın bir defasında söylemiş olduğu gibi, "erdemi olmayan bir kişinin olabileceği kadar büyük bir adam" idi.

Fatihin Çöküşü. Napolyon kendi engin egemenlik bölgesiyle yetinmeyerek daha fazla fethin hayalini kurmuştu. Rus Çarı hareketliydi. Onun da hizaya getirilmesi gerekiyordu. Böylece Fransız

imparatoru Fransız askerleri ve Alman müttefiklerinden büyük bir ordu kurmuş ve 1812 yılının sonbaharında Rusya'yı istila etmişti. Muzaffer bir şekilde Moskova'ya girdikten sonra Ruslar kenti ateşe vermiş ve onu ve adamlarını açlığa ve donmaya maruz bırakmışlardı. Napolyon felaketi öngörerek hızlıca geri çekildi, Rus birliklerinin gece ve gündüz taciz ateşine maruz kaldı. Napolyon Aralık ayında altı ay kadar önce Rusya seferine başladığı dört yüz bin kişilik ordusundan güç belâ yirmi bin kadarıyla Polonya'ya ulaşmıştı.

ŞEKİL 43. Napolyon'un Elba Adası'dan Geri Dönüşü

Napolyon sürgünden kaçtı ve 1 Mart 1815'te neredeyse tek başına Fransa toprağına ayak bastı. Haberler yayılınca, eski askerlerinden binlercesi onunla buluşmaya koştu. Yüz gün sonra Waterloo Muharebesi onun son macerasını bitirdi (Baron Charles de Steuben tarafından yapılan bir resimden)

Arkasından parçalanmış kuvvetlerini bırakan Napolyon hızla Fransa'ya geri dönmüş, o dönemde çocuk olanlar dahil olmak üzere daha fazla kişi toplamış ve bir kez daha doğuya doğru yönelmişti. Leipzig'de Ekim 1813'te, Rusya, Prusya ve Avusturya birleşik kuvvetleri tarafından yenilgiye uğramıştı. Bu sırada İspanya ise Wellington Dükü'nün yönetimi altında İngilizlerin yardımıyla

Fransız işgalcilerini kendi ülkelerinden dışarı çıkmaya zorlamıştı. Yine de Napolyon kendisi Fransa'nın içinde kalmanın rahatlığıyla barış yapmayı reddetmişti. Böylece muzaffer müttefikler Fransa'ya ilerledi, Paris'i işgal etti ve Mart 1814'te Fontainebleau'da onu görevden çekilmeye zorladı ve Elba Adası'na sürgüne gönderdi.

Bir yıl içinde Fransa'ya geri dönmüştü. Bir kez daha bir ordu kurdu, Belçika'da İngilizler ve Prusyalılara karşı ilerledi ve Haziran 1815'te Waterloo Muharebesi'nde tümüyle bozguna uğradı. Bu kez 1821'de ölene kadar yaşayacağı St. Helena uzak adasına sürgün edildi. Son yıllarını geçmişe dair derin düşüncelere dalarak ve anılarını yazarak geçirdi. Kendisini monarşik despotizme karşı savaşan Devrim'in bir oğlu olarak göstermeye çalıştı.

4. NAPOLYON SAVAŞLARI'NIN AVRUPA VE GENEL OLARAK DÜNYADAKİ NETİCELERİ

Almanya'nın Bütünleşmesi. Napolyon'un kariyeri başladığında Almanya iki yüz ya da üç yüz krallık, derebeylik, "özerk şehirler" ve başka ufak yönetimlerden oluşuyordu. Bunların tümü esas itibarıyla bağımsızdı. Napolyon Avusturya'yı yenilgiye uğrattıktan sonra imparatoru Ren Nehri'nin sol kıyısını Fransa'ya bırakmaya zorladı. Alman imparatorluk meclisi Fransa'ya verilen bölgelerde topraklarını kaybetmiş olan prenslerin zararını telafi etmek için Almanya'daki toprakların yeniden dağıtımı anlamına gelen *Reichsdeputationshauptschluss* adlı gösterişli bir buyruk kabul etti. Başpiskoposlara, piskoposlara ve başrahiplere –dinsel devletlere– ait olan topraklar onlardan alınmış ve seküler hükümdarlara verilmişti; ve kırk-sekiz özgür şehrin kırk-iki tanesi benzer bir şekilde Alman krallara ve prenslere devredilmişti. Büyük varlıklar Bavyera ve Baden'e aktarılmıştı ve kısa süre sonra çok sayıda Alman şövalye kendi ufak devletlerinden zorla çıkarılmıştı. Bu ortamda çok sayıda Alman devleti az sayıdaki güçlü Alman monark yönetimi altında birleşmiş ve gelecekte Almanya'nın tam birleşimi için zemin hazırlamıştı. Böylece Almanya birlik olmasını Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başına veya Prusya kralına değil, bir Fransız fatihin müdahalesine borçludur. Alman

birliği oluşumunda ilk büyük adım 1871 yılında Alman İmparatorluğu'nun kurulmasıyla atılmıştır.

Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Lağvedilmesi. Napolyon'un Austerlitz Muharebesi'nde korkunç bir kış döneminde Avusturya'yı yenilgiye uğratmasından sonra imparator aşağılayıcı Pressburg Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştı. Bu anlaşmada Bavyera ve Württemberg hükümdarlarının "Kral" unvanı almasına olanak tanınmıştı ve Napolyon'un buyruğu altındaki birkaç Alman hükümdarın bağımsızlığı tanınmıştı. Uzun zamandır bir gölgeden ibaret olan Kutsal Roma İmparatorluğu artık ufacık bir devlete indirgenmişti. Buna bağlı olarak, 1806'da İmparator II. Francis tahtan çekilmişti ve Orta Çağlar'a kadar geri giden politik makam son bulmuştu. Kısa bir süre sonra "Avusturya İmparatoru" unvanını kabul etmişti. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başında bulunan II. Francis Avusturya İmparatoru I. Francis olmuştu. O, şimdiye dek Macaristan, Bohemya, Dalmaçya, vb Kralı, Avusturya, vb Arşidükü, Loren, Venedik, vb Dükü, Transilvanya Grand Dükü, Moravya Uç Beyi olarak tanınmıştı.

Devrimsel Fikirlerin Yayılması. Napolyon'un askerleri nereye gitseler Fransız devrimsel fikirlerini oraya taşımışlardı. Gerçekten de, insanlığın yeni bir dininin misyonerleri gibi bir işlev üstlenmişlerdir. Örneğin, İspanya onun buyruğu altında feodal vergileri, yurt içi gümrük hatlarını kaldırmıştır. Manastırların üçte ikisi lağvedilmiştir ve Roma Katolik Kilisesi'nin düşmanlarını baskı altına almak için kurulmuş olan Engizisyona son verilmiştir. Bölgenin her tarafına yayılan İtalyan devletlerinde benzer değişiklikler yapılmıştır. Görmüş olduğumuz gibi Avrupa'nın birkaç kesiminde, onun büyük kanunnamesi feodal beylerin ve Kilise'nin hakları üzerine temellenmiş olan eski yasaların yerini almıştır. Pek çok yerde onun hükümdar olarak belirlediği kişiler sokak aydınlatmasını tanıtmış, köprü ve liman gibi kamu eserleri inşa etmiş ve ticari girişimin gelişimini teşvik etmiştir. Her ne kadar, bunu takip eden tepkilerde, onun reformlarının bazıları feshedilmiş olsa

bile, birkaç tanesi varlığını sürdürmüştür ve askerleri tarafından yayılan fikirler canlılığını korumuştur.

Prusya Feodalizminin Sarsılması. Fransız Devrimi ve Napolyon'un savaşlarının Fransa'dan sonra en fazla etkilediği Avrupa ülkesi Prusya olmuştur. Onun orduları yenilgiye uğramıştı ve kral küçük düşmüştü. Toprakları alınmış ve başka monarklara verilmişti. Tüm bunlar Prusyalı devlet insanlarını daha sıkı düşünmeye ve fatihi ülkelerinden dışarı çıkarabilmek için ülkelerini çağdaşlaştırma planları yapmaya yönlendirmiştir. Bu devlet insanları arasında Baron vom Stein ve Prens Hardenberg vardı. Prusya halkının büyük kısmının toprağa bağlı serfler olduğuna ve haftanın belli bir kısmında derebeyleri tarafından ödeme yapılmadan çalıştırıldığına işaret edilmişti. Nüfus halen ortaçağ sınıflarına –soylular, kasabalılar ve köylüler– ayrılmıştı. Ne köylüler ne de orta sınıf üyeleri içine doğmuş oldukları sınıftan ayrılabilirdi. Reformcular bu koşulların girişimciliğin gelişimini engellediğini ve halktan insanların dünyevi durumlarda ve yeni endüstrilerde fırsat elde etmekten yoksun olduklarını savunuyordu. Böylece bu liderler eski düzeni radikal bir şekilde değiştirecek bir dizi reform başlatmıştı.

Prusya'da Köleliğin Kaldırılması. İlk adım olarak 1807'de bir kraliyet buyruğunda "bireylerin bir refah derecesini elde etmelerinin şimdiye kadar önünde engel olan tüm manialarının ortadan kaldırılması" yönünde kralın emri duyuruldu. Kölelik ve feodal sınıf sistemi feshedilmişti. Toplumsal rütbesine bakılmaksızın herkes yasal olarak mülk edinme hakkına sahipti. Ancak buyruğun yürürlüğe girmesi yavaş bir süreçti ve bazı Prusyalı köylüler on dokuzuncu yüzyılın neredeyse yarısına kadar gerçekten bir kölelik koşulu içindeydi. O zaman

ŞEKİL 44. Baron vom Stein

bile Fransa'da sıkça görüldüğü gibi köylülere toprak satılmıyordu. *Junker* adı verilen Prusyalı aristokratlar zengin ve etkili bir konumda kalmıştı ve Tanrı'nın lütfuyla eskiden kalma krallık düşüncelerini elde tutmayı sürdürmüştü. Askerî makamlarda ve yönetim alanında güçlü bir etkiye sahiplerdi. Dahası Prusyalı halk kitleleri kendi efendilerine karşı geleneksel köle ruhlu tutumlarını sürdürüyordu.

Prusya'da Aristokratların Subay Olduğu Bir Kitle Ordusunun Oluşturulması. Feodalizmin çok sayıda niteliği parçalanırken, Prusyalı reformcular bir başka probleme dikkat çekmişti. Bu Napolyon'a direnmek için yeterince güçlü olan bir ordu oluşturmaktı. 1807'de Tilsit Antlaşması'ndan sonra bu görevi ele aldılar. Daha önce Fransız örneğinden yola çıkarak gönüllülere dayanmak yerine askerlerden kurulu bir ordu oluşturacaklardı. Fikir Prusya tarafından devralınmıştı fakat kitle ordusu feodal sınıf, aristokratlar arasından seçilen subaylar tarafından komuta edilecekti. Napolyon bunun kırk-iki binden fazla olmayan sadece küçük bir kuvvet tarafından sürdürülmesine izin vermişti fakat reformcular ordunun yeni askere alınanlarla sürekli yenilenmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu şekilde Napolyon'un kısıtlamalarına karşın düzenli Prusya ordusu oluşturulmuştu. En azından yüz elli bin kişilik ordu kısa sürede Napolyon ile savaşacak yeterlilikle eğitilmişti. Bu sistem daha sonra yalnızca Alman İmparatorluğu tarafından değil ayrıca başka Avrupalı devletler tarafından benimsenmişti ve 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinde Avrupa kıtasının büyük ordularının temelini oluşturmuştu.

Alman Ulusal Ruhunun Uyanması. Kölelik ve sosyal sınıfların katı sistemi Prusya'da feshedilirken, Almanların ulusal ruhunun canlanmasını oluşturan girişimler olmuştu ve bu ruh onları Fransız fatihlere karşı savaşmaya hazırlamıştı. Bu hareketteki bir lider tanınmış filozof Fichte idi. Jena'daki yenilgiden hemen sonra Alman yurtseverliğinin hızlı bir yükselişine önermeler sağlamış olduğu Berlin'de halka açık bir konferans düzenlemişti.

O, dinleyicilere etkileyici bir sıcaklık ve belagatle Almanların tüm dünyadaki tek gerçek üstün halk olduğunu anlatmıştı. Tüm başka ulusların kendilerinin en iyi günlerini görmüş oldukları konusunda kendinden emindi; ve gelecek Almanlara aitti, ki onlar üstün doğal yeteneklere sahiplerdi. Zaman içinde dünyanın lideri olacaklardı. Alman dilinin antik Latince'den ödünç alınmış olan Fransızca ve İtalyancadan son derecede daha güçlü olduğunu iddia etmişti. Daha sonra Fichte'yi takip eden Alman yazarlar, ekonomistler, filozoflar ve ruhban sınıfı Almanların kendine güvenini ve istilacılara karşı Almanya'yı korumak için yeterince güçlü olabilecekleri umudunu artırmaktaydı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Berlin Üniversitesi dünyadaki en büyük kurumlardan biriydi. Yüksek eğitim kurumuna ilk yılında (1810-1811) dört yüz elli sekiz öğrenci kayıt yaptırmıştı. Napolyon ve Fransızlardan nefret edilmesini körükleyen bir Erdemlilik Birliği oluşturulmuştu. Anavatana sadakat teşvik ediliyordu. Bu şekilde Prusya ulusalcılığı uyandırıldı ve ordular 1813'te Leipzig'de ve yaklaşık iki yıl sonra Waterloo'da Fransız İmparatoru ağır bir yenilgiye uğratmada bunun parçası olmuşlardı. Prusya hareketinde başarı elde ederek başka Alman devletlerinde kendi egemenlik alanlarını koruma konusunda destek olmuştu.

Bir Sömürge Gücü Olarak Denizler Üzerinde Britanya Üstünlüğü. Avrupa'nın geleceği açısından Kıta üzerindeki değişikliklerden daha az önemli olmayan şey denizler üzerinde İngiliz üstünlüğünün kesin oluşumuydu. Büyük Britanya hâlihazırda İspanya ve Hollanda'nın donanma gücünü kırmıştı. Ve kudretli Napolyon, kara üzerindeki zaferlerine rağmen, İngiliz donanmasıyla başa çıkamıyordu. Nelson'ın Trafalgar'daki zaferi dahil olmak üzere birbiri peşi sıra yapılan deniz savaşlarında, Napolyon'un donanma komutanları mağlup olmuştu. İngilizlerin Kıtasal limanlar etrafında oluşturdukları demir ablukayı aşamamıştı. Böylece Büyük Britanya uzun savaşlar sonrasında denizlerin hâkimiyetini elde etmişti. Bazı ilave sömürge bölgeleri elde ederek bir yüzyıldan daha uzun bir süre "dalgalara hükmeden" ülke olacaktı. İngilizler kendi deniz yoluyla taşınan ticaretini genişletmek için uzun

bir zamana sahip oldular ve kendi imparatorluklarını Hindistan, Afrika, Avustralya, Kuzey Amerika ve okyanus üzerindeki sayısız adaya inşa ettiler.

Louisiana Satınalımı

Louisiana Bölgesinin Napolyon Tarafından Birleşik Devletler'e Satılması. Napolyon kendi gücünü genişletme planları içinde İspanya'yı XV. Louis'nin 1763'te Yedi Yıl Savaşı'nın sonunda İspanyol monarkına devretmiş olduğu Louisiana geniş bölgesini 1801'de Fransa'ya bırakmaya zorlamıştı. Hiç kuşkusuz, Napolyon Avrupa üzerinde egemenliğin yanı sıra bir deniz aşırı imparatorluğun hayalini kuruyordu. 1803'te Büyük Britanya ile savaşın yinelenmesi yaklaştığında, İngiliz donanması karşısında Louisiana'yı elinde tutamayacağını süratle görmüştü. Bu nedenle tüm bölgeyi Birleşik Devletler'e satmayı önerdi ve Thomas Jefferson başkan olarak bu öneriyi kabul etti. Napolyon'un hükümranlığı sürecinde meydana gelen bölgeye yapılan transferlerde hiçbiri onun sonuçlarından daha kapsamlı olmamıştır. Bu, Birleşik Devletler'in kıyı bölgesinden çıkarak bir kıtasal güce dönüşmesini sağlamıştır.

ŞEKİL 45. Louisiana'nın Satışı Anlaşmasının İmzalanması

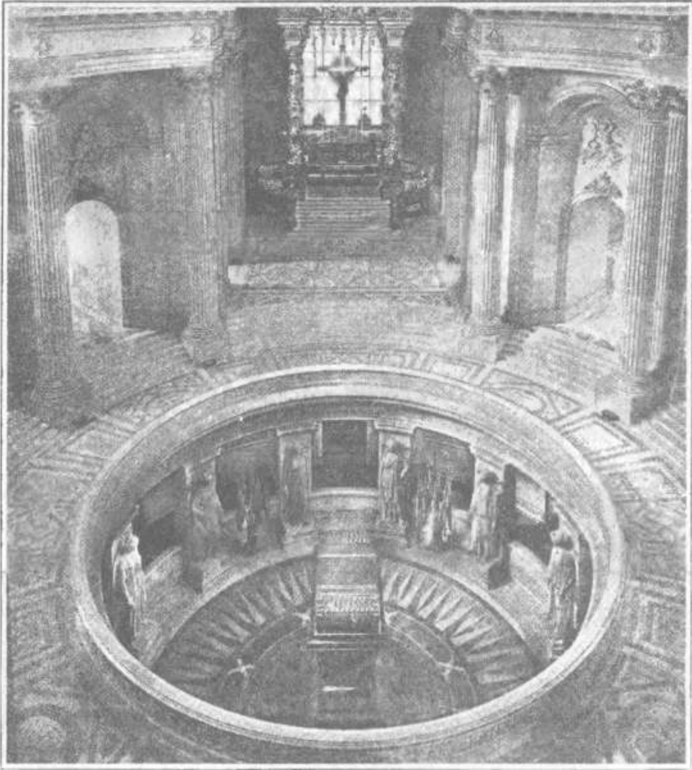
James Monroe, Robert Livingston ve Barbé-Marbois Louisiana için on beş milyon dolarlık bir fiyat üzerinde anlaştıklarında Mançurya ve Abyssinia bölgelerinin birleşiminden daha büyük olan bir alan istila veya savaş olmaksızın ve tek bir can kaybı olmadan el değiştirmiştir. Ayrıca eski ve yeni sahipler arasında artan dostluk olmuştur

Birleşik Devletler'in Savaşa Çekilmesi. Büyük Britanya ve Fransa arasındaki savaşın 1803'te yinelenmesinden sonra, her bir ülke diğerinin deniz ticaretini bozmaya çalışmıştı. Büyük Britanya Fransa'ya ve müttefiklerine karşı bir abluka –Kıtasal Abluka– uygulamıştı. Napolyon İngiliz Adaları'nı ablukaya alarak karşılık vermişti. Bu, Birleşik Devletler gibi herhangi tarafsız ülkenin nakliye gemilerinin müthiş bir tehlike içinde olduğu anlamına geliyordu. Savaş malzemesi taşıyan herhangi gemi Fransız veya İngiliz savaş gemileri tarafından zapt edilecekti. Buğday, mısır, domuz eti ve başka yasal olarak kabul edilen malları taşıyan gemiler bir İngiliz limanında durmadan ve bir lisans bedeli ödemeden Avrupa kıtasına gidemezdi. Eğer bunu yaparlarsa Napolyon'un savaş gemilerinden biri İngiliz buyruklarına boyun eğdikleri için onları zapt edebilirdi. Dahası, Büyük Britanya, kendi donanması için insan ihtiyacı içinde Amerikan deniz araçlarının sıklıkla bakımını yapardı ve güvertesine İngiliz olarak doğmuş denizcileri bulundururdu.

Bir süreliğine Başkan Jefferson ve Kongre Büyük Britanya ve Fransa'ya gemi nakliyatı üzerine bir ambargo dayatan koşulları oluşturma arayışında oldu—bunu her iki ülkeyle olan ticareti açıkça yasaklayarak yaptı. Plan başarısız olduğunda, Birleşik Devletler nihayetinde 1812'de Büyük Britanya'ya karşı savaşa girdi ve yaklaşık iki yıl sonra bir barış formülü bulununcaya dek mücadeleyi sürdürdü. Bu savaş Amerikan ilişkileri üzerinde derin bir etkiye sahipti. Gerçekten, 1789'da Fransız Devrimi'nin başlamasından Napolyon Savaşları'nın sona ermesine kadar Amerikalılar Avrupa'daki olaylarla canlı bir ilgi içinde olmuşlardır ve Fransız Devrimi'nin erdemleri üzerine fikir ayrılıkları Birleşik Devletler'de Federalistler ve Cumhuriyetçiler şeklinde iki büyük siyasi partinin rekabetini keskinleştirmiştir.

Fırtına Sonrası Enkaz. Savaş davulları 1815'te durduğunda, Avrupa büyük bir enkaz halinde görünüyordu. Kıtanın haritası paramparça olmuştu. Sınırlar bir taraftan öbür tarafa değişmişti. Eski krallar alaşağı edilmiş ve yeni krallar göreve başlamıştı. Feodal soyluların ve Kilise'nin hakları ya yok edilmişti ya da pek

çok açıdan sınırlanmıştı. Devrim ve savaşla geçen yirmi-altı yıldan sonra, halk dökülen kanlardan, yağmacılıktan, yangınlardan ve askerlerin yaptıklarından dolayı bitap haldeydi. Devlet insanları ve diplomatlar enkazın ortasında küçük hükümdarların yazgılarına karar verme ve devrim üzerine bir sönümlendirici koyma konularını tartışarak bölgesel sınırlarının yeniden düzenlenmesi amacıyla Viyana'da dayatmacı bir kongre yaptı. Napolyoncu imparatorluk çaresiz bir şekilde parçalanmıştı fakat Avrupa 1789 yılına geri dönmemişti. Fransız Devrimi'nden nefret eden insanlar halen onun hakkında konuşuyordu ve onun başlamasından itibaren meydana gelmiş olan her şeyi geri alamıyorlardı.

ŞEKİL 46. Napolyon'un Lahdi

Napolyon 1821'de St. Helena'da öldü. Naaşı 1840'ta Paris'e getirildi ve büyük bir törenle defnedildi. Muazzam granit lahdin etrafı zafer heykelleri ve ele geçirilmiş yaklaşık altmış sancak ile çevrelenmiştir

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Fransa'daki hangi koşullar despotik bir hüküm sürmesi için lehte durum yaratmıştı? Napolyon'un kariyerinin taslağını oluşturun. Despotizme giden yolu nasıl başlatmıştı? Beşli Konseye ne yaptı? Nasıl Birinci Konsül oldu? Popüler bir onaylamaya sahip miydi? Askerî zaferler onun popülerliğini nasıl artırmıştı? Kendisini nasıl imparator yaptı?

2. Napolyon bir anayasa fikrini tümüyle reddetti mi? Kilise ile nasıl bir barışma sağladı? Göçmen soylulara nasıl muamele gösterdi? Fransa'nın eski kanunları açısından hangi reformları yaptı? Eleştirileri nasıl bastırma yoluna gitti?

3. Napolyon'un askerî kariyerindeki iki aşamayı verin. Onun gücünün en yüksek noktasında Avrupa'yı tasvir edin. Onun çöküşünü açıklayın.

4. Napolyon Savaşları Almanya'da hangi değişiklikler yapmıştı? Peki ya Kutsal Roma İmparatorluğu'nda? Savaşlar aracılığıyla devrimsel fikirler nasıl yayıldı? Bu dönemde Prusya'da hangi büyük reformlar yapıldı? Alman ulusal ruhunun uyanışını tasvir edin. İngiliz deniz gücü neden böylesine önemliydi? Birleşik Devletler Eski Dünya olaylarına hangi şekilde dahil oldu?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız; *despotizm, referandum, askerî darbe, prefect, imparator, Konkordato, yeni soyluluk, kanunname, ilmihal, askerlik hizmeti, abluka, ambargo.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Napolyon'un despotizmi XIV. Louis'nin despotizminin herhangi özelliğini içerir mi?

2. Napolyon Devrim'in tüm reformlarını geri çekti mi?

3. Prusya kralı Büyük Frederick döneminde hangi değişiklikler yapılmıştı?

4. Napolyon Savaşları Avrupa'daki reformlar sürecini kalıcı olarak durdurdu mu?

TARTIŞMA KONULARI

1. Savaş herhangi bir şeyi çözüme kavuşturmaz.

2. İngiliz deniz gücü Napolyon Savaşları'nda belirleyici unsurdu.

3. Despotizm özgürlük ruhunu uyandırır.

4. Avrupa'daki büyük bir savaş zorunlu olarak Birleşik Devletler'deki ilişkileri bozar.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History*, Cilt I: 1) Bonapart kendini nasıl Fransa'nın efendisi yaptı? ss, 320-326, 333-337, 351-352; 2) Lunéville barışı, ss. 329-332; 3) Kutsal Roma İmparatorluğu'nun sonu, ss. 340-345; 4) Napolyon'un çöküşü, ss. 356-371.

2. Tamamlayıcı TURNER, *Europe since 1789: Napoleon*, ss. 67-91, CHEYNEY, *A Short History of England*: 1) Nelson, ss. 611-612; 2) İngiltere ve Birleşik Devletler arasında 1812 Savaşı, 613-614. MUZZEY ve KROUT, *American History for Colleges*: 1) Louisiana'nın Napolyon'dan satın alınması, ss. 141-144; 2) Birleşik Devletler ve İngiltere arasındaki 1822 Savaşı, ss. 151-158, 163-178. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt I: 1) Askerî diktatörlüğün yükselişi, ss. 640-646; 2) Napolyon'un Devrimden kalan mirası, ss. 647-657; 3) Fransız İmparatorluğu, ss. 657-668; 4) Muhalefetin Napolyon'u devirmesi, ss. 668-696; 5) Devrimsel fikirlerin yayılması ss. 696-722.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Napolyon, William Pitt, Charles James Fox, Talleyrand, Wellington Dükü, Blücher, Metternich.*

4. BISHOP ve ROBINSON. *Map Work and Study Guide to Accompany Our Own Age* kitabının Ders IV bölümü üzerine temellendirerek Napolyon'un gücünün en yüksekte olduğu dönemde Avrupa'nın bir haritasını çiziniz.

BÖLÜM X • NAPOLYON SONRASI HÜKÜMDARLARIN AVRUPA MESELELERİNİ YENİDEN DÜZENLEMELERİ

VİYANA KONGRESİ VE İŞLEYİŞİ • ULUSALCILIĞIN ARTAN ÖNEMİ • YENİ DEVRİMLERİ ÖNLEMEK İÇİN DÜZENLEMELER

Viyana Kongresi'nde tüm büyük güçlerin temsilcileri arasındaki anlaşmalarla Avrupa meseleleri Napolyon'un devrilmesinden sonra yeniden düzenlendi. Bu barışma çağdaş dönemlerin tarihinde bir dönüm noktasıydı. O, XIV. Louis'nin döneminden beri bir şeylerin ne denli ilerlemiş olduğunu göstermişti ve sonraki yüzyılda yaşanan olaylar ve çatışmalar için başlangıç noktası oluşturmuştu. Bourbonlar Fransa'da tahtı yeniden ele geçirmişti fakat halktan insanların bazılarına yönetimde bir pay bağışlayarak ayrıcalık tanımıştı. Hollanda krallığı Felemenk vilayetleri ve eski Avusturya Hollandası (Belçika) birleşimiyle oluşturulmuştu. Almanya gevşek bir devletler konfederasyonu şeklinde kısmen birleştirilmişti. İtalya ise Avusturya egemenliği altında bölünmüş halde bırakılmıştı. İsviçre'nin tarafsızlığı güvence altına alınmıştı. Norveç ve İsveç tek monark altında birleşmişti. Rusya Polonya'nın büyük bir kısmını almıştı ve Prusya Ren Nehri'nin her iki tarafında yeni topraklar kazanmıştı. Büyük Britanya sömürge kazanımları elde etmişti ve köle ticareti Batı dünyası boyunca resmî olarak ortadan kaldırılmıştı.

Yeni ve eski krallar kendi tahtlarına oturduktan sonra Rusya, Avusturya ve Prusya yeni devrimleri önlemek için tasarlanmış bir "Kutsal İttifak" oluşturdu. Büyük Britanya'nın barışı ve düzeni korumak için bu üç güce katılmasıyla Dörtlü İttifak oluştu. 1816'daki Avrupa haritasının 1789'da olanla bir karşılaştırılması devletlerin eski sisteminde yapılan değişiklikleri gösterir. Ayrıca haritalar üzerinde yapılmış olandan daha derin değişiklikler olmuştu. Soylular ve ruhban sınıfı Fransa'da eski haklarını geri almamıştı; ne de feodalizm Prusya'da eski konumuna gelmişti. Ulusalcılık ruhu ulusalcıların bağımsızlık ve kendi kendine yönetim talepleri şeklinde her yerde halen aşikârdı. Kraliyet hükümdarlarının Avusturya Prensi Metternich yönetimi altında demokratik çabaları baskı alma yönünde uğraşılarına karşın saat 1789 yılının gerisine, Versay'da Fransız Sınıflar Meclisi'nin toplandığı andan öncesine döndürülemiyordu. Avrupa zamanda geriye değil ileri doğru gidiyordu.

---

1. VİYANA KONGRESİ VE İŞLEYİŞİ

1815'te Avrupa'daki Durum. Napolyon'un çöküşünden sonra Avrupa haritasının yeniden düzenlenmesi son derece zorlu bir operasyondu. Yüzlerce yıl eskiye dayanan sınır hatları savaşın fırtınaları ve fatihin hırsı ile yok olmuştu. Eskiden kalma çok sayıda devlet ortadan kaybolmuştu: Venedik, Cenova, Piyemonte, Papalık Devleti, Hollanda ve çok sayıda küçük Alman derebeylikleri. Bunlar ya Fransa içinde veya daha talihli komşularının diyarlarında birleşmiş ya da yeni organizasyonlar –İtalya Krallığı, Vestfalya Krallığı, Ren Konfederasyonu, Varşova Büyük Dükalığı– oluşturmuşlardı. Varlığını sürdürmüş olan bu devletler, Büyük Britanya ve Rusya haricinde yeni sınırlar, yeni hükümdarlar veya yeni kurumlar oluşturdu.

Napolyon görevi bırakmaya zorlandığında, toprakları haritadan silinmiş veya kenara itilmiş olan prensler kendi tahtlarını geri almak için yaygara koparmıştı. Büyük güçler –İngiltere, Avusturya, Rusya ve Prusya– onun tahttan indirilmesinde başlıca rolü oynamış oldukları için doğal olarak bu durumdan olası en büyük payı kendilerine istiyorlardı.

Bourbonların Eski Konumuna Gelmesi. En az sorun çıkaran noktalar 1814 yılının Mayıs ayında neticelenmiş olan ilk Paris Antlaşması'ndaki müttefikler tarafından oluşturulmuştu. Antlaşma Napolyon'un Elba Adası'na gönderilmesinden hemen sonra yapılmıştı. Onlar kolaylıkla örneğin Bourbon hanedanlığının Fransa tahtına yeniden çıkması konusunda uzlaşmıştı. Bu, XVI. Louis'nin kardeşi olan Provence Dükü'nün kişiliğinde olacaktı. Ona "XVIII. Louis" unvanı verilecekti.[10] Onlar ilkin Fransa'nın 1 Kasım 1792'deki sahip olduğu sınırları korumasına izin vermişlerdi fakat daha sonra Napolyon'un Elba'dan geri dönmesinden sonra bir ceza olarak Savoy'da onu bundan mahrum

10 XVI. Louis'nin küçük oğlu Kongre tarafından hapse atılmıştı ve raporlara göre onu koruması için görevlendirilen gardiyanlar tarafından kötü muameleye maruz kalmıştı. Onun yazgısı tarihsel tartışmanın bereketli bir teması olmuştur fakat olasılıkla 1795'te ölmüştür. O, herhangi bir şekilde gücü kullanmamış olsa da XVII. Louis olarak Fransız krallar soyundaki yerini aldı.

bıraktılar.[11] Güçler ayrıca Paris'te birkaç başka konuda uzlaşmaya varmıştı ve bu kararlar, Viyana'da diplomatların kongresi tarafından kabul edilen planlarla birleştirilerek, 1815 büyük anlaşması yapılmıştı.

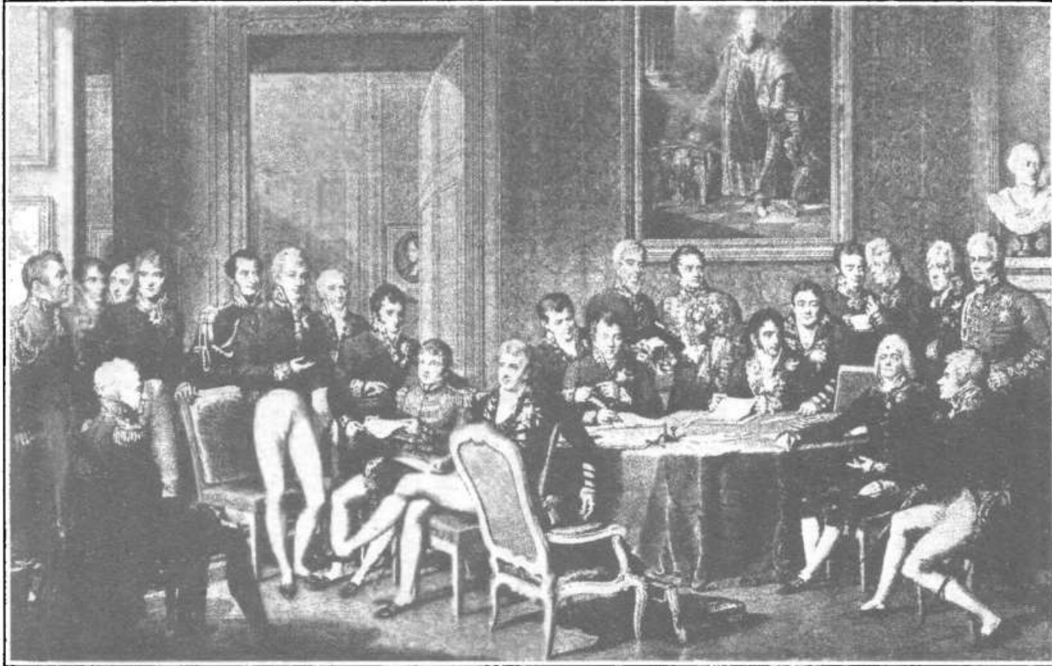
Hollanda Krallığının Yaratılması. Hollanda, Felemenk Cumhuriyetinde uzun zamandır göze çarpan bir rol oynamış olan Oranj Ailesi yönetimi altında bir kalıtsal krallık haline gelmişti. Hollanda, Fransa tarafından gelecek herhangi bir saldırıyı daha iyi denetim altında tutabilmek için (devrimsel savaşların başında Fransız Kongresi tarafından el konmuş olan) Avusturya Hollandası yeni Felemenk krallığıyla birleşmişti. Avusturya Hollandası'nın yerleşimcilerinin çoğunun dil,[12] gelenekler veya din bakımından Felemenkler ile yakından bağlantılı olmadığı göz ardı edilmişti. Bu, tıpkı daha eski dönemlerde vilayetlerin verasetle İspanya'ya ve daha sonra fetihle Avusturya'ya geçmesi gibi olmuştu.

Almanya'nın Birleşmesi. Almanya veya Kutsal Roma İmparatorluğu'nda eski rejime geri dönme söz konusu değilken, otuz-sekiz Alman devleti bir genel konfederasyon halinde gerçek bir şekilde birleşmişti. Bu, daha sonra edinilecek olan Alman birliğine yönelik bir adımdı. Eskiden Ren Nehri üzerinde uzanan Almanya'nın bu kısmı birkaç küçük devlete ayrılmıştı. Dolayısıyla bu zayıflık avantajını kullanmak ve Alman bölgesine saldırmak herhangi bir güçlü yapı için sürekli baştan çıkarıcı bir durumdu. 1815 yılından sonra, bu zayıflık kaynağı kısmen giderilmişti; çünkü Prusya'ya Ren Nehri kıyısı üzerinde büyük bir toprak tahsis edilmişken, onun yanında bulunan Baden, Württemberg ve Bavyera yabancı güçlerin herhangi yeni istilasını önlemek için yanında bulunmuştu.

---

11 İkinci Paris Barışı (Kasım 1815) ayrıca Napolyon'un Venedik, Milano, Roma, Napoli ve başka yerlerden getirmiş olduğu sanat eserleri ve el yazmalarının geri dönmesini sağlamıştı. Ancak hepsi geri dönmemişti.

12 Belçika halkının yaklaşık yarısı bugün Fransızca konuşurken geri kalanlar Felemenkçe'ye benzer bir şive olan Flamanca dilini kullanır.

ŞEKİL 47. Viyana Kongresi

Jean Baptiste Isabey tarafından yapılan bir resimden

Avusturya Hâkimiyeti Altındaki İtalya'da Kaos. Ancak İtalya Fransız Devrimi öncesinde keyfini sürmüş olduğu daha büyük birlik halinde olma konusunda talihli değildi. Napolyon İtalya'daki bağımsız prenslerin sayısını azaltmıştı fakat onun yaptığı değişiklikler kalıcı olmamıştı. Toskana, Modena, Papalık Devleti ve Napoli daha önceki prenslere geri verilmişti ve küçük Parma Napolyon'un ikinci eşi olan Avusturya prensesi Maria Louisa'ya bırakılmıştı. Sardinya kralı adasından geri dönmüş ve Turin'de yerleşmişti. Ancak orada Cenova ve Venedik antik dönem cumhuriyetlerinin yeniden yaşatılması için oluşturulan kongrede bunu savunan az sayıda kişi vardı. Cenova toprakları Fransa'ya karşı bir istihkam oluşturmak amacıyla Sardinya kralının topraklarına ilave edilmişti. Avusturya imparatoru Hollanda'yı kaybetmiş olarak Venetia'nın Milano'nun eski dükalığına ilave edilmesine izin vermişti ve böylece kuzey İtalya'da Lombardiya-Venedik Krallığı adı verilen yeni bir Avusturya vilayeti oluşmuştu.

İsviçre. İsviçre müttefiklere fazla sıkıntı vermemiştir. Viyana Kongresi kantonları serbest ve eşit olarak tanımıştır ve asla İsviçre'yi istila etmeme ve bölgeye askerî birlikler göndermeme üzerinde uzlaşarak onların "tarafsızlığını" tesis etmişti. (Daha sonra Cenevre "özerk kenti"nin katılmış olduğu) kantonlar halen varlığını sürdüren bir İsviçre federasyonu oluşturacak şekilde yeni bir anayasa kaleme almıştır.

Norveç ve İsveç'in Birleşmesi. Viyana Kongresi İsveç ve Norveç'in tek bir hükümdar altında birleştiği bir düzenlemeyi onaylamıştı—bu kişi Napolyon'un generallerinden biri olan Bernadotte idi. Norveçliler bunu protesto ederek kendi anayasalarını hazırladı ve bir kral seçti; ancak Bernadotte kendi anayasaları ve yönetimlerine sahip olmalarını hükümdarları olarak kendisini kabul etmeleri koşuluyla teşvik etti. Bu, İsveç ve Norveç'in Bernadotte

ve Ekim 1905'e kadar süren ardılları yönetimi altında "şahsi birlik"[13] yapısının kökeniydi.[14]

Prusya ve Rusya'nın Kazanımları. Bir süre boyunca, Prusya ve Rusya'nın hak iddiaları Viyana Kongresi'ni sona erdirecek ve savaşın yeniden başlamasına neden olacak gibi görünmüştü. XVIII. Louis'nin keskin zekâlı temsilcisi Prens Talleyrand'ın liderliği altında, Büyük Britanya, Fransa ve Avusturya gizlice Çar ve Prusya kralına karşı aynı safta yer aldı. Çok fazla çekişmeden sonra, anlaşmaya varıldı. Prusya'ya Saksonya kralına ait olan büyük bir toprak parçası ve Ren Nehri'nin sol kıyısı üzerinde bazı bölgeler verildi. Bu şekilde Prusya doğuda çok sayıda Polonyalı tebaasını kaybetmiş ve batıda Alman tebaası kazanmış oluyordu—bu, Alman konfederasyonunda onun gücünü artıran bir düzenlemeydi. Çar, bir krallık olarak Polonya'yı Prusya ve Avusturya'ya devredilen bazı bölgeler haricinde kendi otokratik etkisi altına almıştı.

İngiltere'nin Sömürge Kazanımları. İngiltere'nin Napolyon döneminin yarattığı karmaşa neticesinde elde ettiği kazanımlar, tıpkı onun tüm başka kazanımları gibi, sömürgelere dairdi. Bunların en önemlisi Hint yarımadasının güneydoğu kıyısı açıklarında bulunan Seylan Adası ve Ümit Burnu idi. Ümit Burnu Hollanda Napolyon'un etkisi altındayken Felemenklerden gasp edilmişti. Bu önemsiz görünen fetih İngiltere için güney Afrika'nın en değerli kısımlarını güvence altına alan daha ileri İngiliz genişlemesinin

13 Bu, uluslararası hukukta iki veya daha çok bağımsız devletin tek bir hükümdar yönetimi altında birleşmesini tasvir etmek için uygulanmıştır.

14 Bu şahsi birlik neredeyse on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar gayet iyi işlemişti. Bu dönemde iki ülkenin menfaatleri geniş ölçüde ayrışmıştı. Parlamenter yönetimin gelişimiyle, her iki ülkenin meclisleri kralın bakan seçimlerini ve iki krallığın dışişleri politikasını denetim altında tutmayı istemişti. Bu durumda uzun bir uyuşmazlık döneminden sonra iki devlet 26 Ekim 1905'te ayrılma konusunda uzlaştı. İsveç kendi kralı olan II. Oscar'ı (1872-1907) yerinde tutarken, Norveç ise Danimarka kralı olan Frederick'in ikinci oğlu Prens Carl'ı kral olarak seçti ve ona VII. Haakon unvanı verdi. Norveçliler halen 1814'te kaleme alınmış olan anayasalarını muhafaza etmektedir fakat oy verme hakkının genişletilmesiyle birkaç kez değişikliğe uğramıştır.

temeli olduğunu kanıtlamıştı.[15] Uzun bir süreliğine Felemenk yerleşimciler rahatsız edilmeden kalmıştı fakat en sonunda altın ve elması keşfetmişlerdi. Ardından yoğun bir İngiliz göçü başlamıştı.

1815'te İngiliz Sömürge Topraklarının Genişlemesi. İngiltere, Fransız Devrimi şafağında Amerikan sömürgelerini kaybetmesine karşın, 1815 yılında şimdiye dek var olan en büyük ticari ve sömürge gücünün temellerine sahipti. Halen Kanada'yı ve Alaska dışında Kuzey Amerika kıtasının tüm kuzeybatı kısmını elinde tutuyordu. Batı Hint Adaları bölgesindeki önemli adalarda Güney Amerika ile kârlı bir ticaretin yapılabileceği istasyonlar oluşturulmuştu. Cebelitarık'ta, Akdeniz'in geçiş kapısında bir gözcü istasyonuna sahipti ve Ümit Burnu'na sahip olmasıyla Afrika'nın en yaşanabilir kısmının kalbine baskı

ŞEKİL 48. Daha Sonra İsveç Kralı XIV. Charles Olacak General Bernadotte

Güney Fransa'da bir avukatın oğlu olan Bernadotte (1763-1844) yeteneğiyle Fransız ordusu içinde yükseldi ve Napolyon'un en büyük mareşallerinden biri oldu. 1810'da bazı İsveçli devlet insanlarının tahtın varisi olarak onu önermesi haberlerine şaşırmıştı. Bunu savaşta esir düşen İsveçli savaş mahkûmlarına karşı kibar davranmasına ve ayrıca Napolyon'un iyi bir dostu olmasına, Rusya'ya karşı iyi bir savaşçı krala sahip olmak istemelerine borçluydu. Seçildi, çok popüler hale geldi ve Napolyon Savaşları bittikten sonra saltanatı barış ortamı içinde geçti (Versay'da bulunan, Kinson tarafından yapılan bir resimden)

15 İngiltere ayrıca Fransa'dan Madagaskar'ın doğusunda Hint Okyanusu'nda bulunan Mauritius adasını; Orinoco Nehri'nin ağzının kuzeyinde küçük bir ada olan Tobago'yu; ve Windward Adaları'ndan biri olan St. Lucia'yı almıştı. İngiltere İspanya'dan Trinidad adalarını ve Danimarka'dan (1890'da Almanya'ya terk edilmiş olan) Heligoland adalarını almıştı. İngiltere Akdeniz'de bir koruyucu olarak Malta'yı, Yunanistan'ın kıyılarının açığında bulunan İyonya adalarını elinde bulunduruyordu. Böylece doğu Akdeniz'deki operasyonlar için bir üs oluşturuyordu.

kuran bir üs oluşturmuştu ve burası ayrıca Hindistan'a gidecek deniz araçları için yarı yolda bir liman idi. Hindistan'da imparatorluğun ilk adımları hâlihazırda Bengal bölgesinde ve doğu ve batı kıyıları boyunca atılmıştı. Son olarak, Avustralya'da güney Pasifik Okyanusu'nun çok uzağında, İngiliz mahkûm yerleşimleri vardı. Bunlar zamanla zengin, kalabalık nüfuslu ve müreffeh uluslar topluluğu haline gelmiştir. İngiltere, kendi sömürge gücüne ilave olarak en heybetli donanmaya ve en büyük deniz ticaret filosuna sahipti.

Köle Ticaretinin Kınanması. Viyana Kongresi Avrupa'nın geçmiş dönemlerden miras aldığı en gaddarca uygulamalarından birini, yani köle ticaretini kınamıştır.[16] Kongre'nin kendisi köle ticareti trafiğinin uygarlık ilkelerine ve insan haklarına aykırı olduğunu beyan etmekten daha fazlasını yapmamıştı; ancak İngiltere'nin liderliği altında, İspanya ve Portekiz istisnasıyla çeşitli ülkeler hâlihazırda insan ticaretiyle mücadele ediyordu. Ticaretin dehşeti on sekizinci yüzyılda daha aydınlanmış ve insancıl olan İngilizler ve Fransızlarda vicdani rahatsızlık yaratmıştı. Nihayetinde, Mart 1807'de, Birleşik Devletler Kongresi'nden üç hafta sonra kölelerin taşınması yasakladı. Parlamento İngilizlerin köle ticareti içinde yer almasına yasak koydu.[17] İsveç İngiltere örneğini 1813'te ve Hollanda bir yıl sonra takip etti. Napolyon, Elba Adası'ndan geri döndüğünde (eğer mümkün olursa) İngiltere'nin güvenini kazanmak için Fransız köle ticaretini feshetmişti.

16 Köle ticareti büyük ölçüde Yeni Dünya'nın geniş ekim alanlarının işlenmesinde Afrika kölelerinin kullanılmasının kârlı olabileceğinin keşfedilmesiyle canlanmıştır. İngiliz denizci Hawkins üç yüz zenciden oluşan yükünü 1562'de Sierra Leone'den Hispania'ya taşımıştı ve böylece İngiliz denizcilerine Portekiz, İspanya ve Hollanda'nın hâlihazırda meşgul olduğu bir ticareti tanıtmıştı. 1776 yılına kadar en azından üç milyon kölenin Fransız, İspanyol ve İngiliz sömürgelerine gönderilmiş olduğu tahmin edilirken en az çeyrek milyon köle yolculuk esnasında can vermişti.

17 İngiltere 1833'te tüm sömürgelerinde köleliği kaldırmıştır.

ŞEKİL 49. İngiltere Kralı Castlereagh

Sir Thomas Lawrence'ın bir resminden

ŞEKİL 50. Avusturya Prensi Metternich

Sir Thomas Lawrence'ın bir resminden

ŞEKİL 51. Rusya Çarı I. Aleksandr

ŞEKİL 52. Fransa Prensi Talleyrand

Versay'da bulunan, Godefroy tarafından yapılan bir resimden

VİYANA KONGRESİ'NİN DÖRT ÖNEMLİ ÜYESİ

2. ULUSALCILIĞIN ARTAN ÖNEMİ

Ulusalcılığın Önceden Önemsenmemesi. Napolyon Avrupa'nın haritasını değiştirmekten daha fazlasını yapmıştı ve denetim altına aldığı ülkelere reformu tanıtmıştı. O, on dokuzuncu yüzyılı on sekizinci yüzyıldan farklı kılacak bir kuvvet olan çağdaş *ulusalcılık ruhu* oluşturmuştu. Fransız Devrimi'nden önce krallar kendi tebaalarına danışmadan savaş ilanı yapabilirler ve söz konusu bölgelerde yaşayanların rızası olup olmadığını sormadan araziyi başka monarklar ile bölebilir ve ilhak edebilirdi. Irk farklılıklarına neredeyse hiç dikkat edilmiyordu; çünkü krallar fetih, müzakere, evlilik veya miras yoluyla elde edebildikleri her toprağı kral asası kontrolünde olabilecek tebaanın özelliklerine bakmaksızın memnuniyetle kendi krallıklarına ilave ediyordu. Ve bu gelenek Viyana Kongresi tarafından takip edilmişti.

Ulusalcılığın Uyanışı. Ancak 1789'da Fransız İnsan Hakları Bildirgesi her insanın kişisel veya temsilciler aracılığıyla genel iradede ifade hakkına sahip olmasını duyurmuştu. Kral ve memurları kamusal eylemlerinde Tanrı'ya değil halka karşı sorumlu olacaklardı. Ulusun yasaların yapılması ve vergilerin konmasını denetim altında tutma hakkı siyasi konulara Avrupa'da genel bir ilgi doğurmuştu. Halk kraliyet makamının Tanrı'nın lütfuyla verildiği şeklindeki yönetim iddiasını sorguluyordu. Siyasi liderler ortaya çıkmış, gazeteler kamu meselelerini tartışmaya başlamış ve politik topluluklar oluşmuştu. Despotlar bu tür şeylere karşı çıkabilirdi fakat onları tümüyle durduramazdı.

Kitlelerin bu kıpırtısı içinde, çeşitli uluslar onları başka halklardan ayıran kendi dilleri ve geleneklerine sahip olduklarının daha keskin bir şekilde bilincinde oluyorlardı. Almanya, İtalya ve Yunanistan'daki yurtsever hatipler antik dönem Alman, Romalı ve Helenlerin şanlı geçmişlerini, bu heyecanı harekete geçirecek şekilde anıyorlardı. Yavaşça, bu ulusalcılığın üç anlamlı siyasi fikri içerdiğinin farkına varılmıştır: 1) her bir halkın kendi özel gelenekleri ve gereksinimlerine uygun bir yönetimi olmalıdır; 2) halk, kendi yerli memurları tarafından yönetilmelidir; ve

3) (eğer Fransız Devrimi'nde gösterildiği gibi uluslar politik haklara sahip olarak nitelenmişse) bir halkın monarklar tarafından bölünmesi, yeniden dağıtılması ve yerleşimcinin istekleri gözetilmeksizin başka yerlere gönderilmesi yanlıştır. Her bir insanın kendi ülkesinin sınırları içinde "kendi kaderini tayin hakkı" vardır.

Biz, yayılmaya devam eden ve on dokuzuncu yüzyıl zarfında gücünü artıran bu ulusal ruhu takip etmeyi sürdürmeliyiz. O, İtalya ve Almanya'nın birlik oluşturmasında, Yunanistan ve Balkan devletlerinin Osmanlı egemenliğinden çıkmasında ve nihayetinde Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerinin ve sonuçlarının oluşmasında büyük bir rol oynamıştır.

3. YENİ DEVRİMLERİ ÖNLEMEK İÇİN DÜZENLEMELER

Devrim ve Reformun İtibarsızlaştırılması. Haziran 1815'te, Viyana Kongresi tüm antlaşma ve düzenlemelerin neticelerini bir araya getirdi ve "Nihai Sonucu" duyurdu. Kısa bir süre sonra Waterloo Muharebesi ve Napolyon'un sürgün edilmesi güçleri on beş yıl geriye dayanan başlıca kaygı sebebinden özgür kıldı. Eski konumuma dönen monarklar tahtlarına çıktılar ve Fransız Devrimi ile başlayan ve çeyrek yüzyıldan fazla süren karmaşayı değerlendirdiler. Artık onlar ne pahasına olursa olsun barış istiyorlardı ve daha fazla karmaşa çıkarma girişiminde olan her birey ve partiye kuşkuyla bakıyorlardı. "Devrim" sözcüğünün hükümdar ve onların danışmanlarına, soylulara ve ruhban sınıfına iğrenç gelen bir tınısı vardı. Onlar büyük bir coşkuyla mümkün olduğunca eski rejimin fikirlerine, geleneklerine ve haklarına geri dönmeye çalışıyordu.

Kutsal İttifak (Eylül 1815). Düzeni yeniden oluşturmak için bir araya gelmiş olan büyük güçler birlikte hareket etmeyi sürdürmeyi gerekli görüyordu. Yalnızca bu şekilde sürekli tetikte olmadıkça bazı beklenmedik noktalarda patlak vermesi kesin olan devrim ateşleri bastırılmış olacaktı. I. Aleksandr Avrupa'daki sükûneti korumanın bir planı olarak monarkların dinsel kardeşliğini

oluşturarak "Kutsal İttifak" adını kullanmayı önermişti. Bu, Avusturya imparatoru ve Prusya kralı tarafından kabul edildi ve Eylül 1815'te yayınlandı. Bu tek belgede birbirlerinin kardeşi olduklarına dair görüşte uzlaştılar. Sözleşmenin kutsanmış ilkelerini tanıma isteğinde olan tüm diğer Avrupalı güçler bu "kutsal ittifak"ı candan ve şefkatle hoş karşılamışlardı.

Çar ve Frederick William ittifakı ciddiye almıştı. Ancak Viyana'da toprak paylaşımı konusunda diplomatların çoğu Çar'ın taleplerini saçma istek olarak görmüşlerdi. Sıklıkla öne sürülmüş olduğu gibi, bu bir despotik monarkların tüm liberal hareketleri baskılama gizli anlaşması değildi. O, devrimin tehlikelerine hiçbir belirli referans veya Viyana anlaşmasını sürdürmenin gerekliliğini içermiyordu. "Kutsal İttifak" adı liberal gazeteler ve reformcular tarafından yanlış bir şekilde ifade edilmişti. Aslında güçlerin Viyana Kongresi'nden sonra düzenledikleri şey Dörtlü İttifak idi. Bu vakada monarklar ifadelerin "En Yüce Adına" Hristiyan sevgisini teşvik etme konusunda birleşmemişti fakat Metternich - Winneburg - Ochsenhausen'in prensleri, Klemens Wenzel Nepomuk Lothar'ın dünyevi rehberliği altında reforma karşı savaşmak için açıkça birleşmişti.

Metternich'in Siyasi Öğretisi. Avrupa'daki en dikkat çeken kişi olma konusunda Napolyon'dan hemen sonra gelmeye niyetlenen Metternich başından itibaren Fransız Devrimi'nin sürecini düşmanlık besleyerek takip etmişti. Devrimin ifade ettiği kurumlar ve ulusal birliğe dair tüm konuşmalar ona göre son derece tehlikeliydi. O, bir tüm nesil için, 1815-1848, tepkinin kuvvetlerini yönlendirmişti.

1809'dan beri yönlendirmiş olduğu ilişkiler açısından Avusturya'nın reforma ilişkin olan düşmanlığını hiç kuşkusuz güçlendirmişti. Prusya dışında hiçbir ülke Devrim nedeniyle bu denli sıkıntı yaşamamıştı. Prusya'da Devrim'in etkisi 1792 yılından itibaren görülmüştü. Ulusalcılık zemin kazandığında Avusturya İmparatorluğu'ndaki çeşitli halklar –Almanlar, Çekler, Polonyalılar, Macarlar, İtalyanlar ve geri kalanlar– kesinlikle başkaldıracak ve

her biri kendi anayasasını talep edecekti. İster Avusturya, ister İtalya, isterse Almanya'da olsun, liberal fikirler son derece yapay bir şekilde oluşturulmuş olan Avusturya bölgesi için gerçek bir tehlike idi. Sonuç olarak, Metternich'e göre Avusturya'nın korunması amacıyla anayasal yönetim için kışkırtıcıların baskı altına alınması gerekiyordu. "Avrupa'nın sükûneti" bir ve tek şey anlamına geliyordu.

Dörtlü İttifak (Kasım 1815). Bu "sükûnet"i temin etmek için Avusturya, Prusya, İngiltere ve Rusya Avrupa'da barışı koruma üzerine gizli bir anlaşma yaptı. Dörtlü İttifak içinde olarak, düzenin korunması için birlikte hareket etme görüşüyle dönemsel toplantılara katıldılar. Böylece Viyana Anlaşması'nı onaylama amacıyla bir tür uluslararası kongre tesis edilmişti.

Bu anlaşma altında güçlerin ilk resmî toplantısı 1818'de Aix-la-Chapelle'de yapıldı. Amaç herhangi olası düzensizliği baskı altına almak için 1814'ten beri orada bulunan müttefiklerin askerî birliklerinin çıkarılması düzenlemesinin yapılmasıydı. Bir zamanlar yasal haklardan mahrum edilmiş Fransa artık ulusların kardeşliğini kabul etmiş ve Devrim'le savaşmak için muhafazakâr birliğe katılmıştı. Metternich'e göre tüm konferans onun sıkı sıkıya sarıldığı ilkeler için parlak bir zafer olmuştu. Gelecek ona güzel görünmüştü.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Napolyon Savaşları'yla Avrupa nasıl değişmişti? Bourbonlar aracılığıyla ne yapılmıştı? Hollanda krallığı nasıl oluşturulmuştu? Daha yakın birlik Almanya'da etkide bulundu mu? İsveç ve Norveç'e etkisi nasıl oldu? İsviçre'ye, İtalya'ya etkisi ne oldu? Rusya ve Prusya'nın kazanımları ne oldu? Büyük Britanya'nın kazanımı neydi?

2. Ulusalcılık Viyana Kongresi tarafından nasıl göz ardı edilmişti? Ulusalcılık ortadan kaldırıldı mı?

3. Kutsal İttifak neydi? Metternich'in politikası neydi? Dörtlü İttifak'ın amaçlarını yazın.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *uluslararası kongre, Bourbon hanedanlığı, Alman birliği, sömürge edinimi, ulusalcılık, köle ticareti, ekonomik gelişme.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları Rusya'da Büyük Pedro'nun "Batılılaşma" hareketini nasıl etkiledi?
2. XVIII. Louis'nin konumu XIV. Louis'ninkinden hangi açılardan ayrışmıştır?
3. Büyük Britanya denizlerdeki üstünlüğünü koruyabildi mi?

TARTIŞMA KONULARI

1. Savaş ulusalcılık ruhunu harekete geçirir.
2. Viyana Kongresi devletleri 1789 yılında oldukları duruma geri götürmedi.
3. Kutsal İttifak bir "dinsel kurgu" idi.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt I: 1) Viyana Kongresi çalışmaları, ss. 372-384; 2) Kutsal İttifak, ss. 384-387.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) 1815'te Avrupa, ss. 30-32; 2) Ulusalcılığın anlamı, ss. 32-34; 3) Viyana Kongresi, 1815 ss. 35-44; 4) Dörtlü ve Kutsal İttifaklar, ss. 45-47. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt I: 1) Metternich ve Viyana Kongresi, ss. 718-733; 2) Muhafazakârlar ve liberaller arasındaki çelişkiler, ss. 751-775.

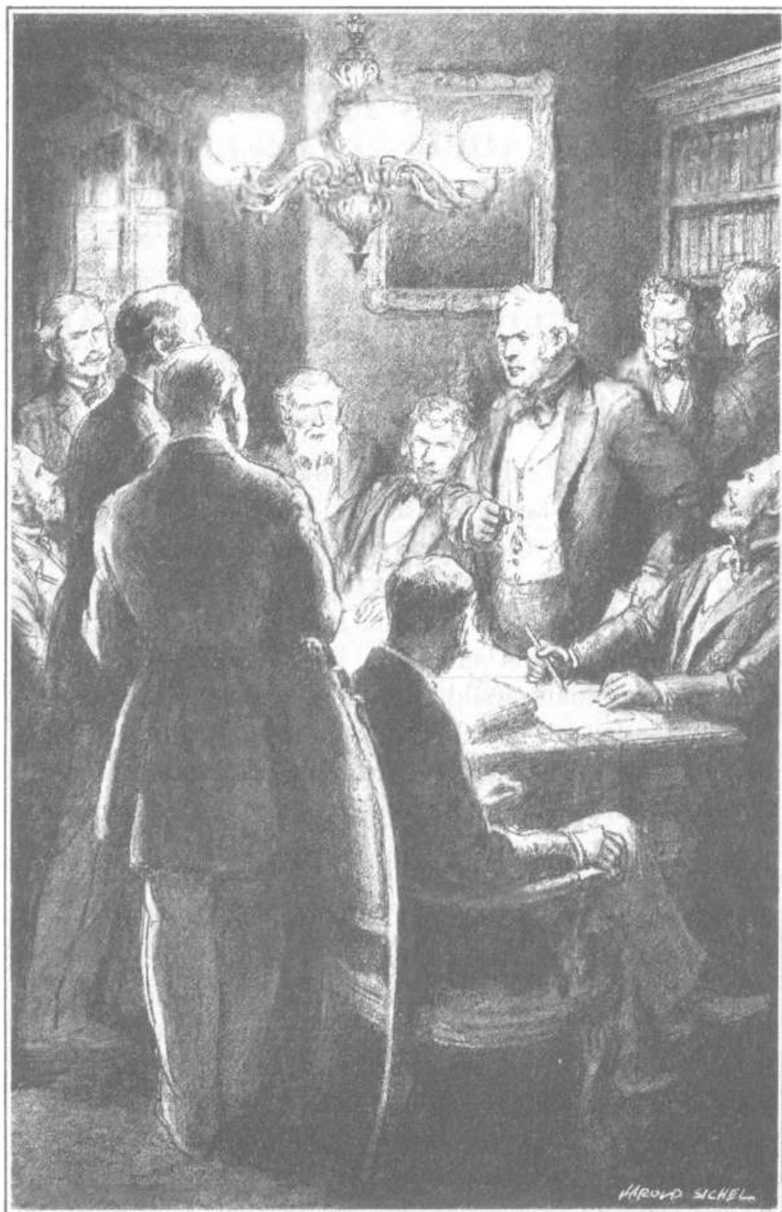
3. Bir ansiklopediye bakınız: *Rusya Çarı I. Aleksandr, Kutsal İttifak, Viyana Kongresi.*

4. BISHOP ve ROBINSON'ın *Map Work and Study Guide to Accompany Our Own Age* kitabının Ders I ve Ders V üzerine temellenmiş şekilde 1715'teki ve 1815'teki Avrupa'nın bir haritasını çizin.

Kısım Üç

HALKIN KRALLAR VE İMTİYAZLI SINIFLARIN GÜCÜNÜ AZALTMAK İÇİN MÜCADELEYİ YİNELEMESİ, ÇEKİŞMEYİ ON DOKUZUNCU YÜZYILA TAŞIMASI VE BİRİNCİ FRANSIZ DEVRİMİ'NİN İDEALLERİNİN PEK ÇOĞUNU ELDE ETMESİ. DEMOKRASİ VE ULUSALCILIĞIN GELİŞMESİ

Monarkların 1815'te durumu sabitleme yönündeki çabalarına karşın, halklar ve krallar arasındaki çekişme kısa sürede yeniden ortaya çıktı. Ancak buna yeni nitelikler eklenmişti. Buharlı motorlar ve makineler rekabete giren iki sınıf yarattı: endüstrinin kaptanları ve fabrika işçileri. Onlar kendi ideallerine sahipti. Avrupa yeniden iki kez –1830'da ve 1848'de– Devrim tarafından sarsıldı. İtalyanlar çok sayıda küçük monarkı başından attı ve Tek Kral ve bir anayasa altında Ulusal Birlik kazandılar. Almanlar ayrıca bir Hohenzollern İmparatorluğu altında Ulusal Birlik elde ettiler ve Demokrasi Almanya'da biraz yol aldı. III. Napoleon yönetimi altında bir başka imparatorluk denedikten sonra, Fransızlar bir Cumhuriyet kurdular ve yönlerini Demokrasi'ye çevirdiler. Büyük Britanya ve İrlanda'da halk oy verme ve hükümeti denetim altında tutma hakkı kazandı. Adım adım çok sayıda popüler reformlar tanıtıldı. Mutlakıyetin eski yuvası olan "Donmuş Rusya" devrimsel kışkırtmalarla harekete geçti. Bu, büyük değişiklikler olacağını öngörüyordu. Osmanlı Türklerinin uzun zamandır egemen olduğu Balkanlarda bile Sultan'a karşı isyanlar vardı ve yeni uluslar kendi bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Böylece, biz on dokuzuncu yüzyılı Demokrasinin Gelişimi, Ulusalcılık ve Endüstriyel Girişim ile belirtebiliriz. Yüzyılın sonunda görünüş itibarıyla Demokrasi her yerde ideal yönetim şekli olarak zafer kazanmıştı.

Başkaldırının Filizlenmesi. 1840'da Bir Monarşi Tartışması

BÖLÜM XI • DEMOKRASİNİN AVRUPA KITASI ÜZERİNDE MONARŞİ İLE ÇEKİŞMEYİ YENİDEN BAŞLATMASI

FRANSA'DA BOURBON DÖNEMİNE GERİ DÖNÜŞ • 1830'DAKİ DEVRİMLE BOURBONLARIN DEVRİLMESİ • BELÇİKA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ TESİS EDİLMESİ • ALMAN HÜKÜMDARLAR KONFEDERASYONU'NUN MUHALEFETLE KARŞILANMASI • MONARŞİ VE FEODALİZMİN İSPANYA VE İTALYA'DA GEÇİCİ OLARAK YENİDEN EGEMEN OLMASI • LATİN AMERİKA, İSPANYA VE İTALYA'DA DEVRİM FİTİLİNİN ATEŞLENMESİ

XVIII. Louis, Napolyon döneminin fırtınasından sonra tahtın başına geçtiğinde, tebaasına bir ayrıcalık veya bir tür anayasa bahşetti. Bir parlamento kurulacaktı ve daha zengin Fransızların oy verme hakkı olacaktı. Devrim anıları geçmişte kalmıştı; fakat Louis'nin yaşadığı süreçte bir şeyler nispeten yavaş bir şekilde yol almıştı. Ancak (1824'te) onun ölümüyle, şimdi iktidara gelen X. Charles geçmişin pek çok şeyini geri getirmeye çalıştı. Soylulara ve ruhban sınıfına onların eskiden kalma ayrıcalıklarının pek çoğunu geri veriyordu. Keyfekeder bir şekilde yönetiyordu ve kendisini eleştirme cesareti gösteren gazeteler üzerinde baskı kuruyordu. 1830'da bu durum onun iktidarını sona erdirecek bir devrimin gelişmesine neden olmuştu. Onun ardılı olan Louis Philippe yönetimi altında Fransa daha liberal bir yönetim elde etmişti.

Fransa'da bu çalkantının olmasıyla, Belçikalılar kendi devrimleriyle meşgul olmuştu. Onlar Felemenk yönetimini başlarından attı, bağımsız bir devlet oldu, bir anayasa hazırladı ve bir kral seçti.

Çok sayıda devletin gevşek bir konfederasyon şeklinde bir arada bulunduğu Almanya'da halkın hiçbir etkisi yoktu. Ancak onların Almanlar için uygun olan düşünceleri vardı. Onların çoğu Avusturya egemenliğinin sona ermesini ve tüm Alman halkının güçlü bir ulusal devlet şeklinde birbirine yaklaşmasını istiyordu. Yıllarca mevcut rejime itiraz edenler farklı bir sistem için propaganda yapmıştı; ancak dışişleri meselelerinin başında bulunan etkin Avusturyalı Metternich sert yasalar aracılığıyla hoşnutsuzlukları boğmayı başarmıştı. Ve böylece Almanya devrim yolunda Fransa kadar mesafe kat etmemişti.

İspanya ve İtalya'da monarklar ve prensler bir süreliğine mutlakıyeti geri getirebilmişti; fakat yalnızca bir süreliğine. 1815'ten sonraki birkaç yıl içinde,

devrim ateşi her iki ülkede yeniden parlamıştı. O, Metternich'in liderliği altında ezilmişti fakat onun ateşinin közleri parlamasını sürdürmüştü. İspanya'nın Amerikan sömürgelerinin başkaldırısı Birleşik Devletler'in başkanı James Monroe'yu tüm dünyaya Avrupa'nın Latin Amerika'daki cumhuriyetçi hareketlere müdahalesine müsamaha gösterilmeyeceğini duyurmasına neden olmuştu. Onun bildirisi "Monroe Doktrini" olarak bilinir. Dahası, güneydoğu Avrupa'da bağımsızlık ruhu Yunanların Türklere karşı zafer kazanmasıyla ve Yunanistan'ın bağımsızlığıyla sonuçlandı.

---

1. FRANSA'DA BOURBON DÖNEMİNE GERİ DÖNÜŞ

XVIII. Louis'nin Fransızlar Tarafından Kabul Edilmesi. 1814'te muzaffer müttefikler Fransa'da tahtın başına XVI. Louis'nin kardeşini getirdi. Yeni muktedir XVIII. Louis Devrim ile açıkça alay etmiş ve yaklaşık yirmi yıl boyunca Fransız tahtını elde etmek için entrikalar çevirmiş olan eski bir *émigré* (göçmen soylu) idi. Ancak taş yürekli bir tiran değildi. Gençliğinde Voltaire ve genel olarak filozofların yazılarını keyifle okumuştu. Artık altmış yaşındaydı, şişmandı ve mizah duygusundan yoksundu. Bir başka deyişle, XVIII. Louis fanatik değildi. Tartışmalarda uzlaşmacıydı ve ekonomik ve politik reform hareketlerini engelleme yönünde sert planlar yapmazdı. Oysa onunla birlikte Fransa'ya geri dönmüş olan göçmen soylular ve ruhban sınıfı böyle değildi. XVIII. Louis kuşku veren deneyimlere girişme niyetinde değildi ve onun uyumluluğu kendisini Fransa'nın çoğunluğu için kabul edilebilir kılmıştı. Sonuç olarak, yalnızca küçük bir azınlık bir cumhuriyet yanlısı olarak kalmıştı. Ve yirmi yıl boyunca yurt içindeki karmaşayı görmüş olan çoğu Fransız eski Bourbon ailesinin bir monarkının tahta oturmasına bile barış için hazırdı.

Anayasal Ayrıcalıkların Liberal Nitelikler İçermesi. XVIII. Louis'nin Haziran 1814'te yayınlanan Anayasal Ayrıcalık belgesi devrimci ruha çok sayıda ödün veriyordu. O, 1789 yılının mutlak monarşisine ve Kilise Devletine geri dönmemişti. Bazı açılardan İngiliz anayasasını anımsatıyordu. İki kamaralı bir parlamento sağlamıştı: kral tarafından seçilen lortlar kamarası ve zengin vatandaşlar tarafından seçilen bir vekiller meclisi. Kral tek başına

yasa önerisi yaparken, iki kamara parlamento önüne gelecek monark yasalarına saygılı bir şekilde rıza gösterirdi.

Ayrıcalık ile Güvence Altına Alınan Önemli "İnsan Hakları." Ayrıcalık, bir parlamento oluşturmaktan başka Fransızlara ilk İnsan Hakları Bildirgesi'nde ortaya konan neredeyse tüm büyük ilkeleri vadetmişti. O, tüm insanların yasalar önünde eşit olduğunu ve yönetim ve ordudaki makamlara seçilmede eşit şekilde hak sahibi olduğunu ilan etmişti. Ne ruhban sınıfı ne de soylular vatandaşlar arasında zenginliklerine göre bölüştürülen vergilerden muaftı. Roma Katolik inancının devletin dini olduğu ilan edilmesine karşın, dinsel özgürlük herkes için güvence altına alınmıştı. Basın özgürlüğü teminat altına alınmıştı ve bu hakkın kötüye kullanılmasını denetim altında tutmaya yönelik yasa maddeleri taslağı yapılmıştı.

Ilımlı Kralcıların Yeni Düzeni Desteklemesi. XVIII. Louis'nin kendi hükümranlığının başarısı büyük ölçüde son çeyrek yüzyılda bir şeyler öğrenmiş olan ılımlı kralcıların desteğine bağlıydı. Onlar XVI. Louis ve Marie Antoinette çağının geri gelemeyeceğini biliyordu. Onlar kralı Ayrıcalık koşullarını gözetmeye teşvik etmişti. Asabi soyluların ve ruhban sınıfının Devrim'in başlıca neticelerini kabul etmesi yönünde yakarışta bulunmuşlar ve huzuru sağlamaya çalışmışlardı.

Ultra-Kralcıların Tam Bir Tepki Talep Etmesi. Louis ayrıca ultra-kralcılar olarak bilinen bir başka grubun kısmi desteğine sahipti. O, ağırlıklı olarak son çeyrek yüzyıldaki olayları geri alma ve eski rejimi tümüyle yeniden canlandırmayı isteyen göçmen soylular ve ruhban sınıfı tarafından oluşturulmuştu. Bir monarşi olmasını diliyorlardı fakat kralın bakanları üzerinde mutlak denetimi olmasını istiyorlardı. Özgür basına karşı çıkmışlardı. Devrim sürecinde kaybetmiş oldukları mülklerin karşılığını alma konusunda yaygara koparmışlardı ve ruhban sınıfının daha fazla güce sahip olması konusunda ısrar etmişlerdi. Ultra-kralcılar sayı bakımından az kişi olmalarına karşın gayretli insanlardı. Başlarında

kralın kardeşi olan Artois Kontu vardı. Onlar XVIII. Louis için sorun haline gelmişlerdi.

Cumhuriyetçilerin Bir Muhalefet Oluşturması. Aşırı solda ise Bourbon ailesinden nefret eden ve 1792 yılının cumhuriyetini geri getirmeyi dileyen Cumhuriyetçiler vardı. Onlar herhangi bir monarşi türünün büyük olasılıkla "sağa gideceğini" –yani er ya da geç ultra-kralcıların tüm taleplerine rıza gösterileceğini– hissetmişlerdi. Çok sayıda olmasalar bile Cumhuriyetçiler de rakipleri kadar asabi ve bir kışkırtmayı sürdürmeye yetecek kadar korkusuzdu.

ŞEKİL 53. Napolyon'un Oğlu, Reichstadt Dükü

Napolyon'un 1814'te görevden uzaklaştırılmasından sonra, Maria Louisa küçük oğlunu kendi babasının Viyana'daki sarayına götürdü. Çok geçmeden çocuğa "Reichstadt Dükü" önemsiz unvanı "Roma Kralı" tarafından verildi. Saray ressamı tarafından yapılan taslak dükü Avusturya üniforması içinde gösterir (Viyana, İmparatorluk Saray Kütüphanesi'nde bulunan, Peter Krafft tarafından bir karakalem çalışmadan)

Bonapartçıların Uzlaşmaz Olması. Yeni düzene eşit derecede karşıt olanlar Bonapartçılardı. Onların liderleri, bir kural olarak, Napolyon yönetimi altında bulunmuş askerlerdi. Onlar bir cumhuriyet rejiminde halkın kendi kendisini yönetemediğine ve onları yönetmek için güçlü bir kişiye ihtiyaç duyduklarına inanıyordu. Benzer bir şekilde Bourbon monarşisini küçümsemişlerdi. *Émigré* (göçmen) soyluların kendilerine karşı silah taşımış olduklarını biliyordu ve şimdi buna rağmen onların kraldan makam, onur ve ödüller aldıklarını görüyorlardı. Napolyon hayattayken onun geri dönmesini ummuşlardı; ve onun 1821'de ölümünden sonra, umutlarını "II. Napoleon" dedikleri küçük oğluna bağlamışlardı.

Liberallerin Orta Noktada Yer Alması. Merkeze yakın noktada liberaller bulunuyordu. Onlar, Cumhuriyetçiler

ve Bonapartçıların aksine, XVIII. Louis'nin tarafındaydı. Ayrıca ultra-kralcıların aşırı taleplerine karşı çıkıyorlardı. Ancak Anayasal Ayrıcalık'ın mevcut haliyle tümüyle hoşnut değillerdi. Oy verme hakkının daha geniş kapsamlı olması gerektiğini –daha az mal mülk sahibi insanlara genişletilmesini– düşünüyorlardı. Onların platformundaki bir başka destek tahtası kralın parlamentonun onayını almış olan bakanlar tarafından yönlendirilmesi yönünde bir talepti. Kısacası, Fransa'nın demokratik yönde hareket ettiğini görmek istiyorlardı fakat çok uzağa gitmesini istemiyorlardı.

2. 1830'DA DEVRİMLE BOURBONLARIN DEVRİLMESİ

X. Charles'ın Bir Mutlak Monarşiyi Yeniden Tesis Etme Denemesi. XVIII. Louis'nin yaşadığı süreçte ona bağlı olan taraf daha güçlü hale geldi; ve 1824'te onun öldüğü tarihte Bourbon monarşisi rakipleri üzerinde zafer kazanmış görünmüştü. Eğer ondan sonra X. Charles olarak gelen kardeşi eşit derecede ılımlı olsaydı, o da tahtını korumuş olabilirdi. Ancak modası geçmiş fikirlere sahipti. Açık sözlülükle İngiltere'de kralın içinde bulunduğu koşullarda kral olmaktansa odun kırmayı tercih edeceği söylemişti. Böylece saati geriye doğru döndürmeye çalıştı. Ruhban sınıfının etkisini artırdı; ve Devrim'de kaybetmiş oldukları topraklar için soylulara bir milyar frank bağışladı.

Onun fikirleri ve yasalarına karşılık her ne kadar yüksek sesli protestolar yapılsa da, Charles uyarılara kulak asmadı. Tam tersine, eleştirileri ve eleştirenleri baskı altına almaya karar verdi. Temmuz 1830'da onun ve bakanlarının yayınlamış olduğu krallık bölgesi güvenliğine dair düzenleme yetkisi veren Ayrıcalık'ın genel maddesine dayanarak kendi otoritesini artıran bir dizi talimatname oluşturdu. Her seçmenin sahip olması gereken mülk miktarını artırarak oy hakkını daralttı. Yasa önerisinde bulunma hakkını kamaralardan aldı ve kralla sınırlandırdı. Ardından eleştirilerin sesini kısmak için basın üzerinde sansür uyguladı; editörler onun memurlarının onaylamadığı makaleleri yayınlayamazdı. Kısacası, X. Charles sert tedbirlerle halkın temsil edildiği yönetimin

başlıca niteliklerinin neredeyse tümünü yok etti ve Fransız halkını mutlakıyet üzerine hiçbir denetimin olmadığı durumda bıraktı.

1830 Temmuz Devrimi. 26 Temmuz 1830'da, talimatnamelerin yayınlanmasının ertesi günü, Paris gazetecileri Charles'a açık direnişin işareti haline gelecek bir protesto yayınladı. Onlar krala rağmen gazetelerini yayınlayacaklarını ilan ettiler ve tüm vatandaşlar kendi haklarına saldırısı nedeniyle krala olan bağlılıklarını kopardılar. Bunun üzerine, Cumhuriyetçiler eylem için bir araya geldi. 27 Temmuz'da Paris'teki kaldırım taşlarını sökerek barikat oluşturmaya başladılar. Polis ve askerlerin şiddetli saldırılarına karşı dar sokaklarda kendilerini barikatların arkasında savunacaklardı.

29 Temmuz'da tüm Paris kenti isyancıların elindeydi. Şimdi oldukça korkmuş olan kral parlamento üyeleriyle müzakerelerin yolunu açtı ve itiraz edilen talimatları feshetme vaadinde bulundu. Ancak artık çok geçti. Büyük ölçüde bankacı ve iş insanlarından oluşan bir taraf hâlihazırda tahtın üzerine birinci devrime karşı sempati içinde olan Orléans dükünün oğlu Louis Philippe'yi oturtma planları yapmıştı.

Louis Philippe Devrim sürecinde kendisini Jakoben olarak tanımlamıştı ve Cumhuriyet ordusu içinde savaşmıştı. Daha sonra sürgün edilmişti ve bir süre İngiltere'de kalmıştı. Durumun eski haline gelmesinden sonra Fransa'ya geri döndüğünde demokratik fikirlerini açıklayarak popülerlik arayışında olmuştu. Sıradan bir yurttaş gibi yaşıyordu ve çocuklarını özel öğretmenlerin gözetimine vermek yerine alelade okullara göndermişti. Bunun üzerine monarşiyi tercih eden fakat soylular ve ruhban sınıfı yerine gücün orta sınıfta bulunmasını isteyen Fransızlar tarafından övgüyle karşılanmıştı. Ancak Cumhuriyetçiler ve Bonapartçılar ona güvenmiyordu. Onlar Fransa'yı herhangi türden bir kralın yönetmesini istemiyordu.

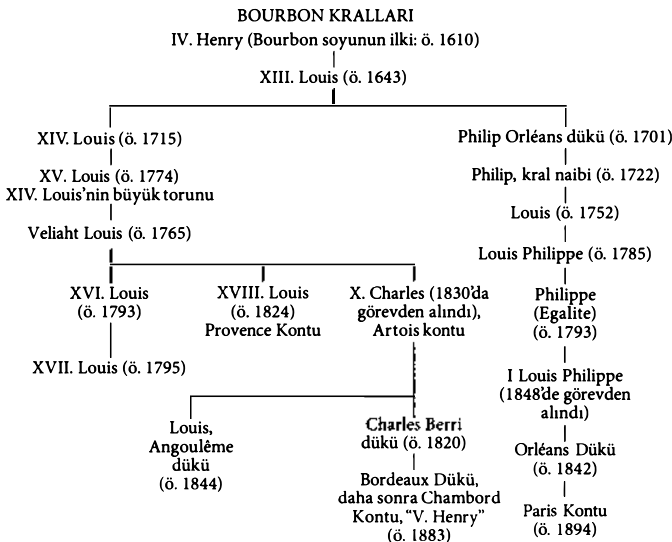
Louis Philippe'nin X. Charles'ın Yerine Geçmesi. X. Charles yeni vaatlerle tacını geri alamayarak torunu olan Bordeaux Dükü lehine tahtı bıraktı. Daha sonra genç dükü Kral V. Henry olarak

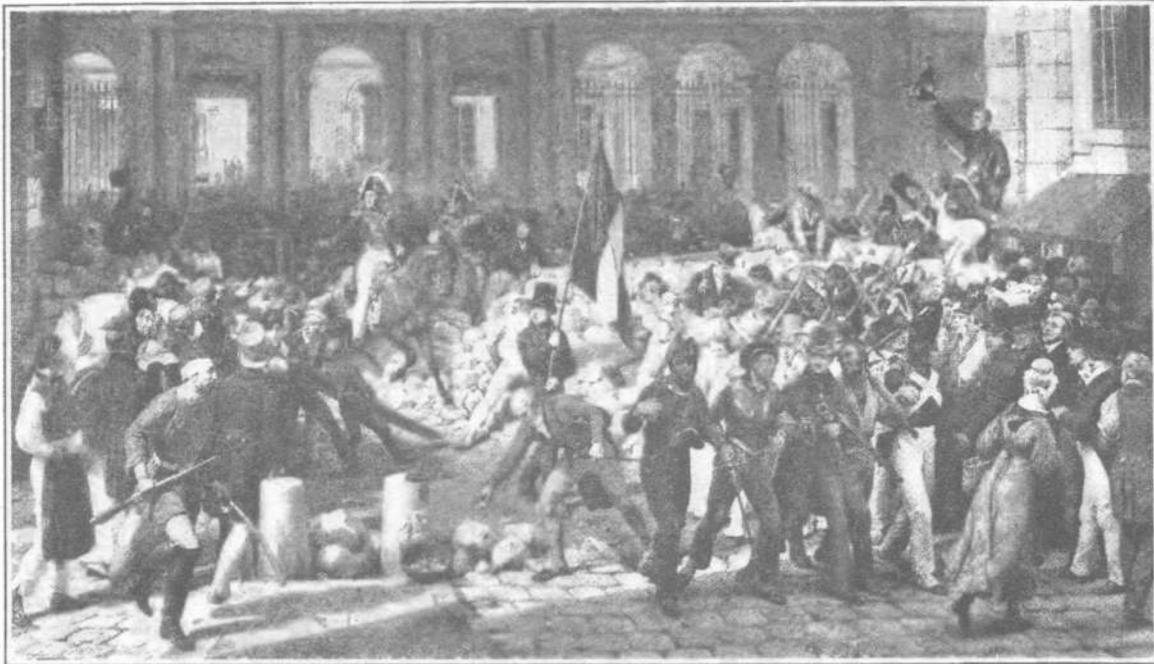
ilan etme görevini Louis Philippe'e yükledi ve İngiltere'ye kaçtı. Ancak Louis Philippe bu emri uygulamayı reddetti. Aslına bakılırsa, başında yaşlı Lafayette'in olduğu bir geçici hükümet şehir binasında hâlihazırda oluşturulmuş olan Cumhuriyet'in onayını aramaya başlamıştı.

Louis Philippe kendi tarzında baskı oluşturarak adil davranacağı üzerine vaatte bulunarak Lafayette'in desteğini sağladı. İki adam daha sonra bir balkona çıktılar ve birbirine sarılarak kalabalığın önünde anlaştıklarına dair işaret verdiler. Her ne kadar Devrim'in flaması olan üç renkli bayrak dalgalansa da, Cumhuriyetçilerin umutları artık sona ermişti. Onlar Lafayette'in Louis'in tarafına geçeceğini hissetmişti ve onun tahta çıkmasını önlemek için yeterince güçlü olmadıklarını biliyordu.[18]

Louis Philippe kendisini olayların lideri durumunda bularak 3 Ağustos'ta X. Charles'ın görevden alındığını ilan ederek Temsilciler Meclisi'ni toplantıya çağırdı ve tahttan indirilmiş kralın kendi ardılı olarak torununu seçmiş olduğuna dair hiçbir şey söylemedi. Birkaç gün sonra Fransız parlamentosu Louis Philippe'i "Fransızların Kralı" olarak yetkilendiren bir önergeyi geçirdi. Louis daveti kabul ederek "ülkesinin çağrısına karşı gelemeyeceğini" ilan etti.

18

ŞEKİL 54. Louis Philippe Temmuz 1830'da Kalabalıkla Birlikte Paris Kent Binasına İlerliyor

Versay'da bulunan, Horace Vernet tarafından yapılan bir resimden

Liberallerin Devrimde Birkaç Kazanım Elde Etmesi. Parlamento XVIII. Louis'nin onay verdiği Anayasal Ayrıcalık'ta birkaç değişiklik yapmıştı ve yeni kralın taç giyme töreninden önce bunu kabul etmesi gerekiyordu. Basın özgürlüğü ve bakanların parlamentoya karşı sorumlu olması açıkça ifade edilmişti ve Roma Katolik dininin devlet dini olarak tesis edilmesi hüküm altına alınmıştı.

Ancak başka açılardan, 1830 Devrimi hiçbir demokratik yenilenme sağlamadı. Bir kralın yerine daha liberal görüşleri olduğunu ileri süren bir başkası geçmişti ancak hükümet daha öncekinden güç belâ daha demokratikti. Oy kullanma hakkı halen az sayıdaki zengin vergi mükellefleriyle sınırlıydı ve ruhban sınıfı ve soylular tarafından yönetim yerini bankacılar, tüccarlar ve imalatçılar tarafından yönetime bırakmıştı. Bourbon ailesinin beyaz flaması yerine Devrim'in üç renkli bayrağı kabul edilmişti; fakat Fransa halen bir monarşi idi ve Cumhuriyetçilerin umutları suya düşmüştü.

3. BELÇİKA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ TESİS EDİLMESİ

Belçikalıların Felemenk Yönetimden Hoşnutsuz Olması. Fransa'da 1830 Devrimi Belçika'da bir isyan için işaretti. Bu bölgede Felemenk Hollanda'nın Oranjlı William'ın hükümdarlığı altında birleşmiş olduğu Viyana Kongresi'nden beri çok sayıda ihtilaf gelişmişti. İlk etapta, yerleşimciler William'ın yönetiminden memnun değildi. O, Fransız Ayrıcalık'ı model alarak tüm krallığa bir anayasa bahşetmişti

Hollanda'dan Ayrılan Belçika Krallığı (1830)

ŞEKİL 55. Brüksel Kent Binası

Belçika yüzlerce yıl boyunca Avrupa'nın en yoğun ve en verimli kentlerinden biriydi. Brüksel, Gent, Brüj ve Ansvers müreffeh kentlerdi ve onların vatandaşları azimli ve bağımsızdı. Brüksel Kent Binası, beş yüz yıldan daha eski olmasına karşın, halen şehir belediyesinin binası olarak kullanılır ve Avrupa'daki en şık yönetim binalarından biridir

fakat çok sayıda insan buna itiraz etmişti. Onlar bakanların parlamento yerine krala karşı sorumlu olmasını ve ayrıca herkesi değil yalnızca zenginleri kapsayan oy verme hakkını protesto etmişti. Her ne kadar güney vilayetlerinde krallığın Felemenk kısmından bir milyon daha fazla yerleşimci olsa da, onların yalnızca eşit sayıda temsilcisi vardı. Dahası, Felemenkler makamların çoğunu tekelleri altına almış ve yönetimi kendilerine uygun bir şekilde uygulamıştı. Ayrıca dinsel zorluklar vardı. Güney vilayetleri Katolikti; kuzey ise ağırlıklı olarak Protestandı.

Belçika Krallığının Oluşturulması. Louis Philippe yalnızca birkaç gündür tahtına oturmuşken bu ihtilaflar Brüksel'de açık bir isyana dönüşmüştü. Devrim yayılmıştı; geçici bir hükümet kurulmuştu; ve 4 Ekim 1830'da "Belçika vilayeti cebren Hollanda'dan ayrılarak bağımsız bir devlet kuracaktır" duyurusu yapılmıştı. Bildiriyi kısa sürede kalıcı bir yönetim biçimi tesis etmek için bir kongrenin toplanması takip etmişti. Bu toplantıda halkın özgür olduğunun ilan edildiği bir anayasa oluşturulmuştu. Ancak ayrıca yeni yönetimin başının yemin ederek halk tarafından kabul edilen yasaları gözeten bir kral olması gerektiğine karar verilmişti. Belçikalılar bir süre etraflarına bakındıktan sonra hükümdarları olarak Coburglu Leopold'u seçmişti ve Temmuz 1831'de yeni devletin kralı olarak taçlandırmıştı.[19]

19 Belçikalıların 1831'de oluşturduğu anayasa, bazı düzenlemelerle, onların bugün-

4. ALMAN HÜKÜMDARLAR KONFEDERASYONU'NUN MUHALEFETLE KARŞILAŞMASI

Alman Devletlerinin Sayı Açısından Azalması. Almanya'da Napolyon Savaşları'nın üç çarpıcı etkisi olmuştu. Biri "özerk şehirler" ve ayrı yönetime sahip ufak devletlerin sayı bakımından azalmasıydı. Daha önce açıklanmış olduğu gibi vilayetler ve özerk şehirler komşu hükümdarların yönetimi altında birleşmişti. Aslında, yalnızca otuz-sekiz Alman devleti ve dört özerk şehir Viyana Kongresi'nde Kutsal Roma İmparatorluğu'nun geçersiz olmasıyla onun yerine geçen yapı meselesi dokunulmamış halde bırakılmıştı.

Prusya'nın Gücü Elde Etmesi. Napolyon Savaşları'nın ikinci bir etkisi Metternich yönetimi altında Alman meselelerinde daha sonra rol oynamaya hazırlanmış olan Prusya'nın gücünde bir artış olmasıydı. Her ne kadar, Prusya kralı Polonya'nın paylaşılmasında ele geçirilmiş olan Slav bölgesinin büyük bir kısmını kaybetmiş olsa da, tazminat olarak Almanya'nın merkezine daha yakın olan Saksonya krallığının yaklaşık yarısını almıştı. Ayrıca batıda Ren Nehri vilayetlerini kazanmıştı. Prusya böylelikle çok sayıda Cermen kökenli kişiye sahip olsa da, onun bölgesi Cermen-olmayan halklardan hatırı sayılır bir şekilde özgürdü. Bazı gerekçelerle, Prusya Cermen ırkını temsil konusunda hak iddia etmişti. Başka unsurlar onun liderliğini pekiştirmişti. Köleliğin ve feodal kast sisteminin kaldırılması demokratik düşüncelerin yayılmasını

---

kü yönetiminin temelidir ve ilk kralları I. Leopold'un oğlu olan II. Leopold 1909 yılına kadar hüküm sürmüştür. Ardından onun kuzeni Kral Albert başa geçmiştir. Albert'ın 1934'te ölümüyle onun oğlu III. Leopold unvanıyla tacın sahibi olmuştur.

Belçika'nın kaybedilmesi Hollanda yönetimi içinde hiçbir önemli değişiklik yapmadı. 1848'de Kral II. William yaklaşık otuz yıl önce yayınlamış olduğu ayrıcalığın yerine yeni ve aydın bir anayasayı kendi tebaasına bahşetmişti. 1890'da III. William'ın ölümüyle birlikte onun kızı Wilhelmina tahta çıktı. Daha önce Felemenk yönetimi altında bulunan Lüksemburg büyük dükalığı yalnızca erkek soyundan verasetle ilerliyordu ve artık ölmüş kralın bir akrabası olan Nassau Dükü'ne geçmişti.

teşvik etmişti ve zorunlu askerlik hizmeti Prusya'ya kendi planlarını gerçekleştirmede kullanacağı büyük bir ordu vermişti.

Anayasal Yönetim Talep Edilmesi. Napolyon Savaşları'nın üçüncü etkisi Almanya'da yoğun bir ulusal ruhun oluşmasıydı. Prusya kralı toprağın yabancı bir diktatörden özgürleştirilmesi konusunda kendisine yardım edilmesinde halka başvurmuştu ve bunun karşılığında onlar yönetimde pay sahibi olmayı istemişti. "Yıkıcı Fransız idealları"ndan etkilenmiş olan Ren Nehri vilayetlerinde, kışkırtmalar hızlıca yeniden ortaya çıkmıştı.

Viyana Kongresi'nde Prusya'nın Kazanımları ve Kayıpları

Verev çizgiler kazanılan bölgeyi gösterir; noktalı alanlar ise kaydedilen bölgelerdir

1815 Alman Konfederasyonu. Viyana Kongresi'nde Alman devletlerinin birlik oluşturma planı tartışma konusu olduğunda, Avusturya ve Prusya'nın kıskançlığı halka hitap eden bir anayasa altında tam bir ulusal birliğin oluşumuna engel olmuştu. Konfederasyon nihayetinde bunun çeşitli halkların dahil olduğu bir birlik olmadığı üzerine uzlaşmıştı. O yalnızca "Almanya'nın Özerk Şehirleri ve Muktedir Prensleri"nin bir birliğiydi. O, daha önceleri Kutsal Roma İmparatorluğu'na dahil olan topraklar için olduğuna benzer şekilde Avusturya imparatoru ve Prusya kralını; Holstein için Danimarka kralını; ve Lüksemburg büyük dükalığı için Hollanda kralını içeriyordu. Böylelikle birlik tümüyle yabancı

olan iki hükümdarı kucaklamıştı; diğer taraftan, onun iki önemli üyesinin tüm bölgelerini içermiyordu.

Konfederasyon toplantısı Frankfurt'ta toplanan bir meclisti. *Halkın* temsilcilerinden değil Konfederasyonun üyesi olan *hükümdarların* temsilcilerinden oluşmuştu. Meclisin çok az gücü vardı. Devletlerin iç işlerine müdahale edemezdi. Onu oluşturan temsilciler istedikleri şekilde oy kullanamazdı çünkü onları seçen hükümdarların talimatlarına boyun eğmek zorundaydı. Böylece güçsüz ve yavaş olan meclis Avrupa'nın alay konusu haline gelmişti.

Konfederasyon üyeleri her türden ittifaklar kurma hakkını kendilerinde görmüştü. Ancak onlar birliğin ve onun üyelerinin herhangi birinin güvenliğini tehdit altına sokacak hiçbir ittifak yapmama üzerine yemin etmişti. Ayrıca hiçbir gerekçeyle Konfederasyonun herhangi bir üyesine savaş açmama konusunda uzlaşmıştı. Söz konusu yönetimlerin *tümünün* onayı olmaksızın anayasa oluşturulamayacaktı. 1815 Konfederasyonu'nun zayıflığına rağmen, birliğe yönelik bir adım atılmıştı ve bu, Prusya'nın nihayetinde (1866'da) silah gücüyle Avusturya'yı birlikten çıkarması ve daha sonraları güçlü Alman federasyonunun oluşumunun başlamasına kadar, yarım yüzyıl boyunca, sürmüştü.

Metternich'e Karşı Demokratik Protestolar; "Carlsbad Önergeleri." Almanya'da büyük bir kesim Viyana Kongresi'nin Almanya'yı gerçek bir ulusal devlet olarak birleştirmede başarısız olmasından hayal kırıklığına uğramıştı. Üniversite öğrencileri mitinglerde gerici tarafı kınamıştı ve Almanya'nın özgürlüğüne kadeh kaldırmıştı. 18 Ekim 1817'de, hem Luther'in başkaldırısının hem de Leipzig Muharebesi'nin yıldönümünün anmasına yönelik bir kutlama olmuştu. Konuşmalar Napolyon'a karşı savaşta bulunanların onuruna yapılmıştı.

Bu heyecan patlaması Metternich'in liderleri olduğu Avrupa'nın muhafazakâr devlet insanlarının zihinlerinde büyük bir kaygı doğurmuştu. Radikal bir öğrenci Rus Çarı'nın acımasız bir şekilde yolunun izlenmesini savunan Kotzebue adlı gazeteciyi öldürdüğünde bu kaygı artmıştı. Mesele ayrıca Metternich'e

öğrenci birlikleri, liberal yönetimler ve basın özgürlüğüne bağlı olarak korkunç neticelerin olduğu düşüncesini vurgulamak için bir şans vermişti.

Metternich Konfederasyonun büyük devletlerinin temsilcilerine Ağustos 1819'da Carlsbad'da bir araya gelme çağrısında bulundu. Burada ifade ve basın özgürlüğünü denetim altına alma amacıyla bir dizi önerge oluşturuldu. Onlar her üniversiteye eleştirel öğretiler ve tartışmaları önlemekle yetkilendirilmiş bir hükümet temsilcisi atadı. Editörler ve yayıncılar üzerine baskı uygulandı. Ve mevcut düzeni bozmaya çalışan kişilerin tutuklanması ve cezalandırılması emredildi. Bu "Carlsbad Önergeleri" Avusturya tarafından Konfederasyon meclisinin önüne konmuş ve protesto olmaksızın kabul edilmişti.

Basın özgürlüğüne saldırı itiraz eden birkaç editörü harekete geçirmişti. Eğitim özgürlüğüne müdahale edilmesi kendi akademik branşı ve bilimleri üzerine gurur duymaya hâlihazırda başlamış olan büyük eğitim kurumlarından bazı ilerlemeci kişilerce tepki görmüştü. Ancak bu polis sisteminin sert müdahalesi kırılamamıştı. Almanya yıllar boyunca Metternich'in her türden reformun cesaretini kırma yöntemine bir bütün olarak boyun eğmiştir.

Almanya'da İlerleme İşaretleri. Ancak yine de, halkın temsil edildiği bir yönetime yönelik bir hareket Almanya'nın güney kısmında ortaya çıkmıştı. 1818 kadar erken bir tarihte Bavyera kralı halkına onların haklarının ifade edildiği bir parlamento tesis edilerek yönetimde bir pay sahibi olmalarını kabul eden bir anayasa bahşetti. Onun örneğini iki yıl içinde Baden, Württemberg ve Hessen hükümdarları takip etti. Bir başka değişim bir Alman devletinden bir başkasına her bir sınır hattında gümrük ödemesi yapmaksızın malların serbestçe gönderilmesine olanak tanıyan devletler arası gümrük birliğinin kademeli şekilde oluşumu idi. Bu, bir siyasi birliğe bazı avantajlar doğurmuştu. Aslında, Prusya'nın başkan olduğu ve Avusturya'nın hariç tutulduğu gümrükler konfederasyonu gelecekteki Alman İmparatorluğu'nun bir habercisiydi.

5. MONARŞİ VE FEODALİZMİN İSPANYA VE İTALYA'DA GEÇİCİ OLARAK YENİDEN EGEMEN OLMASI

VII. Ferdinand Yönetimi Altında İspanyol Tepkisi. Napolyon'un devrilmesinden sonra İspanya'daki eski haline gelme dönemi devrimsel çatışmalar içindeki herhangi başka ülkeden farksız olmuştu. (Önceki altı yılını Fransa'da etrafında Napolyon'un muhafızlarının sarılı olduğu şekilde geçirmiş olan) VII. Ferdinand 1814'te İngiliz silahlı gücüyle yetkiyi elini aldığında, Napolyon'un reformlarının her kalıntısını yok etmeye çalışmıştı. 1812 yılında bir anayasa taslağı oluşturulmuştu. Bu taslakta "Fransız Devrimi'nin demokratik ilkeleri üzerine temellenmiş bir anarşi yaratan ve kışkırtıcı yapının" kendi halkı üzerine dayattığı olumsuzluklar giderilerek insanlara hakları verileceği duyurulmuştu. Dolayısıyla o anayasa feshedildi ve onu desteklemeye devam edenler vatan hainliği suçlamasıyla karşı karşıya kalacak ve ölüme mahkûm edileceklerdi. O, eski mutlak yönetim ile, Engizisyon, feodal ayrıcalıklar ve dinsel düzeni yeniden oluşturdu. Cizvitler geri döndü, kitaplar ve gazeteler sıkı bir şekilde sansürlendi, ifade özgürlüğü baskı altına alındı, manastırlara ait mal ve mülk eski sahiplerine geri verildi ve liberaller büyük sayılarda hapse atıldı veya infaz edildi.

İtalya'nın Çok Sayıda Devlete Bölünmesi. Bakışımızı İtalya'ya çevirdiğimizde, Metternich'in gözetimi altında Viyana Kongresi'nin onu yalnızca "coğrafi bir ifade" şeklinde bıraktığını görürüz. O, herhangi bir politik birliğe sahip değildi. Kuzey kesiminde bulunan Lombardiya ve Venedik Avusturya'nın elindeyken, Parma, Modena ve Toskana Avusturyalı ailelerin üyelerine aitti. Güneyde

1815'te İtalya

Napoli krallığı İspanyol Bourbon ailesinin bir kolu tarafından yönetiliyordu. Ortada yarımadayı ikiye bölen Papalık Devleti kuzeydeki Po Ovası'na kadar uzanıyordu. Bölünmüş İtalyanların gerçek bir ulusa dönüştürülmesi yönündeki tüm umutlar bu dönem için ufukta görünmüyordu.

Fransız Reformlarının Yürürlükten Kaldırılması. Her ne kadar Napolyon İtalya'yı despotik bir şekilde yönetmiş olsa da, feodalizmi feshetmiş ve çok sayıda kamusal gelişimde bulunmuştu. Ancak sert bir şekilde yönetim sergilemiş ve İtalya'yı kendi amaçlarına hizmet eder hale getirmişti. Dolayısıyla başlangıçta onu heyecanla bağırlarına basmış olanlar onun çöküşünü dört gözle bekler hale gelmiştir.

Bu nedenle, Sardinya kralı I. Emmanuel 20 Mayıs 1814'te başkent Torino'ya girdiğinde İtalyan kalabalıklar aşırı sevinçliydi. Ancak kalabalığa çok az merhamet gösterdi. Kendi yokluğunda Piyemonte'de Devrim'in gerçekleştirmiş olduğu tüm reformları bir kalemde hemen yok etti. Soylulara kendi eskiden kalma feodal haklarını geri verdi; ruhban sınıfına mülklerini iade etti ve basına sansür uyguladı; dinsel özgürlük baskı altına alınmıştı.

Aynı politika 1814'te bir buyruğun Fransız yasalarını feshettiği ve eski düzeni yeniden canlandırdığı şekilde, Kilise Devletleri'nde kabul edilmişti. Fransızların eserlerini yok etme hevesi içinde devrimsel yenilikler olarak görülen aşı ve sokak aydınlatması bile Roma'da kullanımdan kaldırılmıştı.

Avusturya'nın Kuzey İtalya'da Gaddarca Yönetimler Oluşturması. Avusturya egemenliğinin tesis edilmiş olduğu Lombardiya ve Venedik'te, Napolyon döneminde kabul edilmiş reformlar neredeyse hükümsüz kaldı. Avusturyalılar kendi yönetimlerinin bu vilayetlerde güvenli bir şekilde kök salması için, bireysel özgürlüğe sürekli olarak müdahalede bulunan gizli bir polis sistemi oluşturmuştu—basın ve ifade özgürlüğü en keyfekeder şekilde baskı altında tutuluyordu.

Avusturya imparatoru, İtalya'nın kuzey kesiminde bulunan kendi Lombardiya-Venedik krallığına ilave olarak Modena üzerinde

bir hamilik üstlenmişti. Antlaşma ile, Toskana Dükü neredeyse kendi dükalığını ona teslim etmişti. Parma'da Maria Louisa kendi bölgesinin yönetimini memurlarına bırakmıştı; ve hatta Napoli'de Ferdinand bir savunma ve saldırı müttefikliği içinde Avusturya İmparatorluğu'na bağlıydı. Kısacası, yalnızca Sardinya ve Papalık Devleti kendi özgürlüğünü "Cermen" egemenliğinden korumuştu.

Birlik ve Demokrasi Ruhunun Varlığını Halen Sürdürmesi. 1815 yılının İtalya'sı Napolyon'un 1796'da Fransız ordusunun başında ilk kez girdiğinde bulmuş olduğu İtalya değildi. Restorasyon yapılmış olmasına karşın, Devrim'in izleri her yerde aşikâr bir şekilde görünüyordu. Yalnızca yasa ve yönetimde değil, hepsinden önemlisi insanların zihinlerindeydi. Avusturya polisinin kökünü kazıyamadığı şekilde ulusal istekler uyanmıştı. Yüksek ve düşük seviyeden İtalyanlar halka hitap eden özgürlük ve yönetime dair Fransız fikirleri, bir fatih ve bir tiran olarak Napolyon'un anısından tiksinmelerine karşın, benimsemişlerdi.

6. LATİN AMERİKA, İSPANYA VE İTALYA'DA DEVRİM FİTİLİNİN ATEŞLENMESİ

İspanya'nın Amerikan Sömürgelerinde Huzursuzluğun Artması. Metternich'in fikirleriyle bütünlük İspanya ve İtalya'da liberaller tarafında despotizmin ortadan kaldırılması girişimlerinin yenilenmesine neden oldu. Müttefikler arasında devrim ruhunun yeniden uyanacağına ilişkin korku duyan ilk ülkeler Almanya veya Fransa değil, İspanya ve ardından İtalya olmuştu.

İspanya elbette engin İspanyol İmparatorluğu'nun yalnızca küçük bir kısmıydı. İspanyol İmparatorluğu Meksika (ve daha sonra Birleşik Devletler tarafından ele geçirilen kuzeybatı bölgeleri), Orta Amerika ve Güney Amerika'nın büyük kesimlerinin yanı sıra adalara sahipti. İspanyol sömürgelerinin memnuniyetsiz olmaları için özel bir zemini vardı. Anavatan uzun zamandır onları bir veya iki ayrıcalıklı İspanyol liman ile ticaret yapmaya zorlamıştı. Napolyon kardeşini İspanyol tahtına oturtunca, İspanyol

sömürge ticaretini kendi menfaatleri doğrultusunda denetim altına almaya çalışmıştı.

İspanyol Sömürgelerinin Başkaldırısı (1810-1825). 1810 yılından başlayarak Meksika, Yeni Granada (şimdi Kolombiya diye adlandırılır), Venezuela, Peru, Buenos Aires ve Şili sömürgeleri yönetimi kendi ellerine almıştı; onlar İspanyol temsilcileri başlarından atmış ve nihayetinde İspanyol hâkimiyetini tümüyle reddetmişti. İlkin, başkaldırılar büyük gaddarlıkla bastırıldı fakat 1817'de Bolivar'ın liderliği altında, Venezuela kendi bağımsızlığını kazandı. Takip eden beş yıllık süreçte İspanyalılar Yeni Granada, Peru, Ekvator, Şili, Meksika ve son olarak (1825'te) daha sonra kurtarıcısının ismine ithafen Bolivya olan Yukarı Peru'yu kaybetti.

ŞEKİL 56. Simon Bolivar

Bolivar yirmi-iki yaşındayken kendi hayatını ve servetini ülkesi Venezuela'nın İspanyol egemenliğinden özgürleşmesi girişimine adamaya karar vermişti. Güney Amerika'da İspanyol hâkimiyetinin sona ermesini gördüğü sonraki yirmi yıllık süreçte, Bolivar iki yüzden fazla çatışma içinde olmuştu ve Venezuela, Kolombiya, Ekvator, Peru ve Bolivya'nın kurtarıcısı olarak selamlanmıştır. Daha sonraları özgürlüğüne kavuşmuş sömürgeleri birleştirme çabalarında başarısız olarak acı bir şekilde hayal kırıklığına uğramıştır (New York City, Central Park'ta bulunan, Sally J. Farnham tarafından yapılan bir heykelden)

İngiltere'nin İspanyol Sömürgelerinin Yeniden Fethedilmesine Karşı Çıkması. O zamandan itibaren VII. Ferdinand'ın durumu eskiye döndürme amacıyla göndermiş olduğu askerlerin binlercesi hastalık ve yaralanma nedeniyle ölerek isyancıları bastırma girişimleri boşa çıkmıştır. Ferdinand kendisine yardımcı olması için başkalarına çağrı yapmıştı. Yüksek sesle kendi sömürgelerinin devrimsel cinayetlerden suçlu olduğunu ve onları baskı altına almanın müttefiklik içinde olan tüm monarkların menfaatine bir durum teşkil edeceğini duyurmuştu. Ancak Büyük

Britanya'nın yanıtıyla hayal kırıklığına uğramıştı. İngiliz tüccarlar anavatanın kısıtlamalarından özgürleşmiş olan Güney Amerika limanlarıyla geliştirmiş oldukları ticareti kaybetmek istemiyordu ve İngiliz hükümeti İspanya'nın Atlas Okyanusu ötesindeki eski sömürgeleri üzerinde hâkimiyetini yeniden elde etmesini istememişti çünkü bu onun büyük ölçüde dünya imparatorluğunu pekiştirmesi anlamına gelecekti.

İspanya'da Devrim (1820). Ferdinand yardım arayışındayken, Amerika'ya gönderilmek için Cádiz'de bekleyen askerlerinin bazıları Ocak 1820'de iki maceraperest subay önderliğinde başkaldırı gerçekleşti. Devrimciler Ferdinand'ın feshetmiş olduğu 1812 anayasasının yeniden geçerli olduğunu ilan ettiler. Onların çağrısı daha büyük kasabalardaki liberaller tarafından karşılık buldu. Madrid'te 9 Mart'ta bir kalabalık kralı 1812 anayasası üzerine yemin etmeye zorladı.

İtalya'da Devrim: Karbonari. İspanyol başkaldırı haberleri İtalya boyunca hızla yayıldı çünkü başkaldırı ruhu her yerde organize olmuş gizli topluluklar arasında işlerliğe sahipti. Bu organizasyonların açık farkla en önemlisi kendini Karbonari diye adlandıran bir oluşum idi. Kelimenin anlamı kömür-yakanlardı. Onun itirazları anayasal yönetim ve ulusal bağımsızlık ve birlikti. Napolililer İspanya kralının bir anayasayı kabul etmeye zorlandığını duyduklarında isyan çıkardılar ve kendi krallarını (Temmuz 1820'da) 1812 İspanyol anayasasını kabul etmeye zorladılar. Ancak kral başkaldırıyı bastırmak için yabancı yardımı arayışında olmuştu.

Metternich'in Devrim'in Bastırılmasına Yardım Etmesi. Onun uzun süre beklemesine gerek kalmadı. Tetikte olan Metternich Rusya, Prusya, Fransa ve İngiltere'yi "başkaldırı ve cürüm" gelişimini denetim altına almak için birlik oluşturmaya davet etti. "Devrim" ona ve sempatizanlara korku veren bir hastalık olarak görünmüştü; görüldüğü yerde başının ezilmesi ve bulaşmasının engellenmesi gerekiyordu. Bu nedenle hızlı ve şiddetli karantina önlemleri alınması gerektiğini, ancak bu şekilde bu musibetin kökünün kazınabileceğini düşünüyordu.

Güney Amerika

Ocak 1821'de güney İtalya'da mutlakıyeti eski konumuna getirmek için pratik önlemler alınması amacıyla Laibach adlı Avusturya kasabasında bir konferans düzenlendi. Napoli kralı Ferdinand bu konferansa davet edilmişti. O, vatandaki reformculardan uzakta güvendeyken uygunsuz bulduğu anayasayı feshetmek ve Napoli'ye bir Avusturya ordusunun gönderilmesi planını yürekten kabul etti. Başkaldırının liderleri infaz edildi, hapse atıldı veya sürgüne gönderildi ve kral kendi hükümranlığında halka hitap eden tüm kısıtlamalardan özgür kaldı.

Fransa'nın İspanya'daki Başkaldırıyı Bastırması. Bu sırada, İspanya'daki devrim bir iç savaşa evrilmişti. Büyük güçlerin –Rusya, Avusturya, Prusya, Fransa ve İngiltere– temsilcileri 1822'de ortak menfaatlerini tartışmak ve İspanyol krizi hakkında ne yapılması gerektiğine karar vermek için Verona'da bir araya geldiler. İngiltere herhangi bir şekilde müdahalede bulunmayı reddetti. Böylece nihayetinde Pireneler'in ötesine bir ordu gönderilmesi görevi XVIII. Louis'ye kaldı. "İspanya tahtı üzerinde IV. Henry'nin soyundan gelen birinin yetkisini sürdürmesi amacıyla" ruhban sınıfı ve ultra-kralcı tarafın yönlendirmesiyle bir ordu gönderilecekti. Fransız komutan devrimcileri kolaylıkla yenilgiye uğrattı ve Ferdinand'ı düşmanlarının kökünün kazındığı bir konuma yerleştirdi. Bunu öylesine şiddetli ve kana susamış bir şekilde yapmıştı ki, onun Fransız müttefikleri içtenlikle bundan mahcup olmuştu.

Birleşik Devletler'in Avrupalıların Amerika Kıtalarına Müdahalesini Protesto Etmeleri: Monroe Doktrini. Fransa İspanya'da mutlakıyeti eski konumuna getirirken, görmüş olduğumuz gibi, İspanyol sömürgeler Birleşik Devletler ve İngiltere'nin teşvikleriyle hızla kendi bağımsızlıklarını kazanıyordu. Verona Kongresi'nde İngiltere haricindeki tüm güçler isyan eden sömürgeleri hizaya getirme konusunda İspanya'ya yardım etmek için bir planı ele almaya hevesliydi; çünkü müttefiklerin sabit amacı nerede olursa olsun ve hangi koşullarda kendini gösterirse göstersin "başkaldırı"nın bastırılması idi.

Metternich ve dostlarının tehditleri Başkan James Monroe'yu Aralık 1823'te Kongre'ye bir mesaj göndererek protesto etmeye yönlendirdi. O, büyük güçlerin Avrupalı müttefikleri tarafından uygulanan müdahalenin tehlikelerine dikkat çekti. Ardından *Monroe Doktrini* olarak ünlenen ilkelerini net bir şekilde ifade etti. Avrupalı güçlerin kendi bulunduğu yarıküredeki herhangi bir ulusun iç meselelerine müdahalede bulunması girişimi karşısında bunun Birleşik Devletler'in huzur ve güvenliği tehlikeye sokan ve dostça-olmayan bir eylem sayılacağını duyurdu. Birleşik Devletler'in dünyanın bu kısmında herhangi Avrupalı ülkenin daha fazla sömürge edinme çabalarına karşı tepkilerini ortaya koyacağını ilave etti.

İngiltere'nin İspanyol Sömürgelerinin Bağımsızlığını Tanıması. Yaklaşık aynı zamanda, İngiliz dışişleri bakanı George Canning eyleme geçti. O, Londra'daki Fransız büyükelçisini daha önce İspanya'nın buyruğu altında olan İspanyol sömürgelerini yeniden egemenliği altına alma yönündeki girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanacağına dair bilgilendirdi. Ardından İngiltere'nin İspanya ve onun Amerika'daki dominyonları arasındaki sorunlara karşı tarafsız kalacağını fakat Latin-Amerikalı meselelerine bir üçüncü tarafın müdahalesini hoş görmeyeceğini söyledi. 1824 yılının sonuna doğru, İngiliz hükümeti Buenos Aires, Meksika ve Kolombiya'nın bağımsızlığını tanıdı. O, "devrimsel ruhu teşvik etme eğilimi gösteren" böyle bir eylemin Kıtasal güçler üzerinde hak iddia edeceği önermesine kulak asmadı.

Portekiz'in Başkaldırıyla Sarsılması. Tüm bu yıllar zarfında İspanya'nın küçük komşusu Portekiz kendi sorunlarıyla boğuşuyordu. Napolyon 1807'de oraya askerî birliklerini gönderdiğinde, kraliyet ailesi Atlas Okyanusu'nu geçerek Brezilya'daki kendi sömürgelerine kaçmıştı. Fransızların İngilizler tarafından kovulmasından sonra yönetim bir İngiliz general olan Beresford'un eline bırakılmıştı. Bu yabancı general öylesine despot bir şekilde yönetmişti ki, İspanya'da başkaldırının olduğu dönemde, 1820'de bir isyan patlak vermişti. İsyancılar kraliyet ailesinin Brezilya'dan

geri dönmesini ve bir anayasayı onaylamasını talep etmişti. Buna bağlı olarak, kral VI. John kendi halkıyla koşulları saptamak için Portekiz'e doğru yelken açmıştı. Kendisini Brezilya'da temsil etmesi için büyük oğlu Pedro'yu orada bırakmıştı. 1822'de Pedro Brezilya engin bölgesinin bağımsızlığını ilan etti ve "İmparator" unvanını aldı. 1831'de kendi oğlu lehine tahttan feragat etti. Oğlu Birleşik Devletler'in Brezilya'yı bir cumhuriyet olarak tesis edeceği 1889 devrimiyle tahttan indirilinceye kadar tacını korudu.

Metternich'in Despotizminin Zemin Kaybetmesi. Artık Metternich'in ulusalcılık ve demokrasinin gelişimini önlemek için tasarladığı uluslararası denetleme sisteminin başarı elde etmekten uzak olduğu aşikâr hale gelmişti. Büyük Britanya ve Birleşik Devletler'in eylemleri onu zayıflatmıştı. Rusya'nın Osmanlı ile savaşta olduğu bir dönemde Yunan devrimcilerinin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bir mücadelesi Yunanlar için bir zaferle sonuçlanmıştı. Bu, Rusya'nın bile eğer kendi menfaatine uygunsa devrime yardım ve destek sunacağını kanıtlamıştı. Yukarıda tasvir edilen 1830 yılında Fransa'daki devrim orduların, kolluk güçlerinin ve basına sansür uygulamanın halka hitap eden idealların kökünü kazıyamayacağını göstermişti. Ancak Metternich 1848 büyük başkaldırısına kadar bazı iç meselelere karışabilme yeterliliğini göstermişti.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Fransız halkının 1814 restorasyonuna karşı koymaması olgusunu anlatın. Haziran 1814'te onaylanan Anayasal Ayrıcalık'ı betimleyin. Fransa'da siyasi partilerin kökenini açıklayın. Her birinin temsil ettiği ilkeleri ifade edin.

2. X. Charles'ın siyasi görüşleri ile kardeşi XVIII. Louis'ninkileri karşılaştırın. Temmuz buyrukları neydi? Louis Philippe'nin Kral unvanını güvence altına alma yöntemini tasvir edin. Gözden geçirilmiş ayrıcalık koşullarını yazın. 1830 Devrimi ile elde edilen kazanımlar nelerdi?

3. Belçikalıların Felemenk yönetime itirazlarını ifade edin. Belçika yeni krallığında tesis edilmiş olan yönetimi betimleyin.

4. Napolyon'un Almanya'daki etkisinin en önemli neticeleri nelerdi? 1815 Alman Konfederasyonu'nda kabul edilen planı tasvir edin. Bu birliğin zayıflıklarını gösterin. On dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreği zarfında Alman devletlerinin yönetimindeki iki önemli değişikliği belirtin.

5. VII. Ferdinand'ın eski duruma gelmesinden sonra İspanya'daki durum nasıldı? İtalya'da Avusturya tarafından tutulan bölgeyi gösteren bir harita çizin. Sardinya krallığı neydi?

6. İspanyol-Amerikan sömürgelerinin başkaldırısını betimleyin. İspanya hangi yöntemle 1812 anayasasını yeniden elde etmiştir? İspanyol başkaldırısının İtalya halkı üzerindeki etkisi neydi? Devrimsel hareketler İtalya'da nasıl bastırıldı?

7. Bolivar kimdi? Monroe Doktrini nedir? İlk defa ne zaman ve neden ifade edildi? 1807'den monarkların eski soyunun restorasyonuna kadar Portekiz'in tarihinin kısa bir ana hattını verin.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *Anayasal Ayrıcalık, ılımlı kralcı, liberal, sınırlı oy kullanma hakkı, basının sansürlenmesi, dinsel devletler, konfederasyon, Carlsbad Önergeleri, birlik ruhu, Monroe Doktrini.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. XVIII. Louis ve XIV. Louis arasında yapabileceğiniz karşılaştırmalar nelerdir?

2. X. Charles ile XVI. Louis'yi nasıl karşılaştırırsınız?

3. Orléans monarşisi halkın temsil edildiği yönetim konusunda herhangi bir ilerlemeye işaret etmiş midir?

4. 1815 Alman Konfederasyonu daha sonra bir başka yönetim biçimi tarafından gölgede bırakıldı mı?

TARTIŞMA KONULARI

1. Özgür basın demokratik yönetim için elzemdir.

2. Baskı bazen devrime sebep olur.

3. 1815'ten 1830'a kadar Avrupa'daki olaylar bazı açılardan Latin Amerika'daki olaylara bağlıdır.

4. Monroe Doktrini Avrupa'daki mutlak monarklara bir uyarı niteliğindeydi.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD. *Reading in Modern European History*, Cilt II: 1) Fransa'da tepki ve devrim, ss. 1-14; 2) Almanya ve 1814 sonrası tepki, ss. 16-22; 3) Gerici Avrupa ve Monroe Doktrini, ss. 30-44.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: Devrimci hareketin yayılması, 1815-1848, ss. 52-78. MUZZEY ve KROUT, *American History for Colleges*: Monroe Doktrini, ss. 208-212. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt I: 1) Muhafazakârlar ve liberaller arasındaki çelişkiler, ss. 751-755; 2) Güney Avrupa ve Amerika'da liberal kazanımlar, ss. 775-790; 3) Orta ve kuzey Avrupa'da muhafazakâr kazanımlar, ss. 790-795.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *(Fransa Kralı) X. Charles, Louis Philippe, Simon Bolivar, George Canning, Monroe Doktrini, Metternich (hayatının sonraki yılları).*

BÖLÜM XII • BUHAR MOTORLARI VE MAKİNELERİN ESKİ DÜZENİN YIKILMASINA YARDIMCI OLMASI

ESKİ İÇİN YENİ TARZLAR • BUHAR MOTORU • KAPİTALİZM VE FABRİKA SİSTEMİ • MAKİNELEŞME YÖNTEMLERİNİN YENİ TEORİLER VE SORUNLAR ORTAYA ÇIKARMASI • SOSYALİZMİN YÜKSELİŞİ

Önceki bölümlerde Fransız Devrimi ve Napolyon Bonapart'ın sebep olduğu şaşırtıcı değişiklikleri gözden geçirmiştik; ve 1815'te eski düzeni yeniden getirme çabalarından sonra meydana gelen halkın temsil edildiği yönetim üzerine ilk mücadelenin izini sürdük. Bu değişiklikler ve mücadeleler ağırlıklı olarak hepsi günümüz dünyasının oluşumunda önemli bir rol oynamış olan reformcular, devlet insanları, savaşçılar ve diplomatların eseridir.

Şimdi farklı bir devrim türünü –buharlı motorlar, lokomotifler ve başka makineler tarafından yapılan bir devrim türünü– göz önünde bulunduracağız. Bu, Endüstri Devrimi diye adlandırılmıştır. O, çalışma ve yaşam tarzını değiştirmiş ve Fransız Devrimi'nin yönlendirmiş olduğu şekilde monarkların, soyluların ve ruhban sınıfının parçalanmasına yardımcı olmuştur. Pek çok açıdan demokrasinin gelişimine katkıda bulunmuştur; ve demiryolu ve telgraf hatlarının tanıtılmasıyla İtalya, Almanya ve başka "ulusal" devletlerin yükselişine yardımcı olmuştur. Yeni makineler köy hayatının düzenini bozmuş ve milyonlarca insanı topraklarını bırakarak şehirlere çekmişti. Bu, kitleler tarafından ucuz gazete ve kitap okunmasını mümkün kılmıştır. Bu durum orta sınıfı genişletmiş ve fabrika işçilerinden oluşan devasa bir yapı oluşturmuştur. Onlar kısa süre içinde kendi idealarını ve programlarını ortaya koyacaktır.

Bu endüstriyel devrimdeki başlıca oyuncular reformlar üzerine ateşli konuşmalar yaparak hiçbir zaman bir araya gelmemiş veya zafer kazanmak için bir ordu oluşturmamıştır. Aksine, onların zihinleri gündelik hayatın basit işleri üzerine yoğunlaşmıştı: evin hanımı bir çıkrık veya öreke ile ipliğini eğiriyor, ilkel dokuma tezgâhında yavaşça çulhasını dokuyordu. Madenci kendi madenine su basması tehdidine karşı mücadele veriyordu. Onlar kendi alet edevatları, çıkrıkları, tamburaları, kasnakları ve makaralarıyla meşgullerdi. Çok sayıda deneme ve hayal kırıklığından sonra büyük kitlelerin alışkanlıklarını, fikirlerini ve umutlarını değiştirmeye mukadder olacak makineler yapılmıştı. Tüm bunlar Ulusal Meclis'in tüm buyruklarından ve Napolyon'un gerçekleştirmiş olduğu tüm fetihlerden çok daha derinlemesine etkide bulunacaktı.

1. ESKİ İÇİN YENİ TARZLAR

1750 Öncesi Eski Buluşlara Birkaç Yeni Buluşun İlave Edilmesi. Yunanlar ve Romalılar kendi incelikli uygarlıklarına rağmen mekanik buluşlara çok az ilgi göstermişti ve on sekizinci yüzyılın ortalarından önce yaptıkları gereçlere çok az şey eklemişti. Bu döneme kadar pek çok kesim için batı Avrupa halkı tarlalarını ekmeye, elbiselerini dokumaya ve odunlarını kırmaya antik dönem Mısırlıların yaptıklarıyla büyük ölçüde aynı şekilde devam etmişlerdi. Ticaret halen kara üzerinden yavaş bir şekilde yapılıyordu. Keresteden yapılan arabalarla yükler taşınıyordu. Konstantin'in hükümranlığı içinde mektuplar Londra'dan Roma'ya uzun zamanda ulaşıyordu. Eğer Sezar Augustus çağının bir köylüsü, demircisi veya dokumacısı on yedi yüzyıl sonra Fransa'yı veya İngiltere'yi ziyaret edebilseydi, kendi döneminden aşina olduğu harman dövenini, demirci ocağını, örekeyi ve el tezgâhını tanıyabilirdi. Ancak birkaç nesil içinde birdenbire bir dizi incelikli aygıtlar icat edildi ve bunlar ticaretin her branşını değiştirdi. Yalnızca endüstrinin eski formları devrimden nasibini almamıştı, aynı zamanda daha önce hiç duyulmamış olan yeni endüstri alanları yaratılmıştı ve kimyagerler o zamana dek bilinmeyen bileşik tözler elde etmişti.

Eğirme Yöntemlerinde Gelişimler. İmalat alanındaki devrim kıyafet yapımındaki gelişmelerle açıklanabilir. Bir giysi üretilebilmesi için ilkin yünün, pamuğun veya ketenin eğirilerek ipliğe dönüştürülmesi gerekiyordu; ardından bir dokuma tezgâhı aracılığıyla iplik bir kumaşa dokunurdu. İpliğin basit bir eğirme yöntemi binlerce yıl önce keşfedilmişti fakat bu türden yöntemler bir kişinin tek seferde yalnızca bir iplik eğirmesini olanaklı kılıyordu.[20]

20 Bir el çıkrığı taranarak bükülmüş olan yün desteleri örekenin ucuna takarak eğiriyordu. Kadınlar parmaklarıyla çekerek ve döndürerek eğirtmeç üzerinde iplik oluşmasını sağlıyordu. Eğirtmeçin döndürülmesiyle eğirme işlemine yardımcı olabilirdi. O ilkin on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda yaygın hale gelmişti ve on dokuzuncu yüzyılın erken dönemlerinde halen kullanılıyordu. Çıkrık aracılığıyla bazı durumlarda tek kişinin her bir eliyle birer tane olacak şekilde iki iplik eğirmesi mümkündü.

Yaklaşık 1767'de, bir İngiliz dokumacı olan James Hargreaves büküm makinesi diye adlandırılan bir aygıt icat etti. Bu, tek bir işçinin, bir çıkrığı döndürerek, tek seferde sekiz veya on iplik eğirmesine olanak tanıyordu. Böylece sekiz veya on örekenin yaptığı işi tek başına gerçekleştiriyordu. Bir yıl sonra, bir berber olan Richard Arkwright[21] bobinler aracılığıyla iplik yapan bir cihazın patentini aldı ve güç-tahrikli makinelerle dolu büyük bir fabrika tesis ederek –kendi dönemi için– büyük bir servet elde etti.

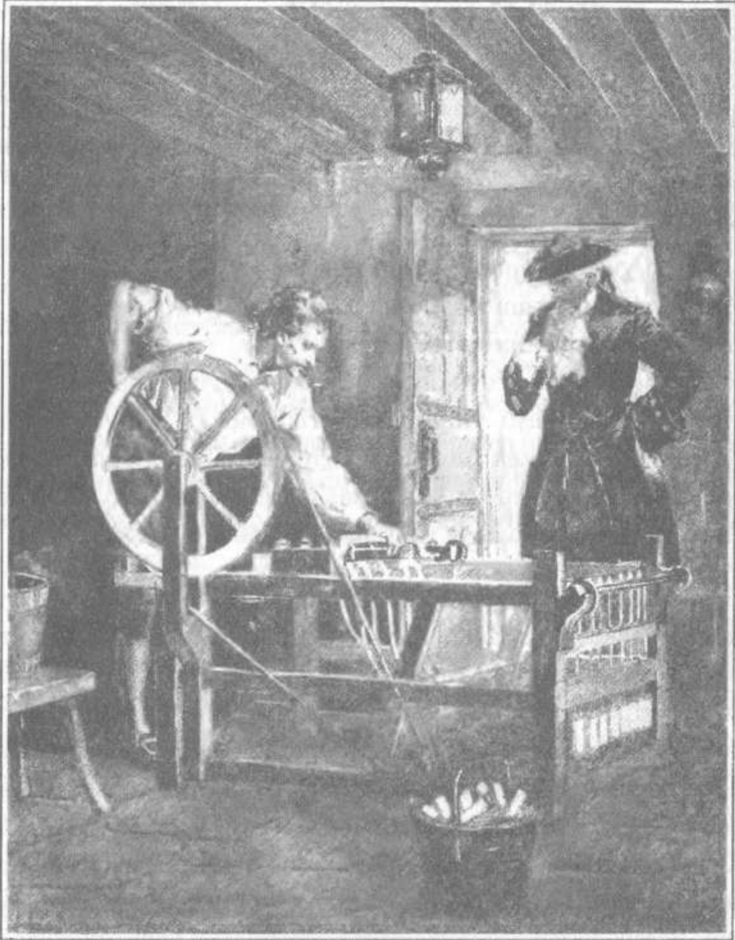
ŞEKİL 57. Öreke ve Eğirtmeç

1779 yılında Samuel Crompton ise Hargreaves'in büküm makinesi ve Arkwright'ın bobin makinesini birleştirdi. On sekizinci yüzyıl bitmeden önce, aynı anda iki yüz iplik eğiren makineler icat edilmişti. Onlar güç tahrikli olduğu için ve yalnızca bir veya iki gözetmen gerektirdiği için, el işçileri onunla rekabet edemezdi. Bu türden icatlar çağdaş fabrika sisteminin ve büyük endüstri kentlerinin hızla yükselişini olanaklı kılmıştı.

Dokuma Alanındaki Gelişimler: Pamuk Çırçırı. Bu yeni makinelerde ipliğin muazzam randımanı dokumacıların antik dönemler ve on sekizinci yüzyıl arasında çok az gelişme göstermiş olan hantal el çıkrıklarından hoşnutsuz olmalarına sebebiyet verdi. Kent bölgesinin bir din insanı olan Dr. Edmund Cartwright çok sayıda deneyden sonra, otomatik olarak mekik dokuyan ve eğirme yapan bir çıkrık yaratmayı başardı. 1785'te bu cihazın patentini aldı. Kendi kendine işleyen dokuma tezgâhı yavaş yavaş el tezgâhının yerini aldı. Bu sırada, tek bir makine eski moda el tezgâhıyla iki veya üç yüz dokumacının bir günde yapabileceği kadar giysi yapacağı şekilde sürekli olarak geliştirilmişti. Tekstil endüstrisindeki

21 Arkwright'ın sıklıkla fabrika sisteminin kurucusu olduğu söylenir. O yalnızca bir mucit değil, aynı zamanda zeki bir iş insanıydı ve kurduğu makinelerden nasıl büyük kârlar elde edebileceğini biliyordu.

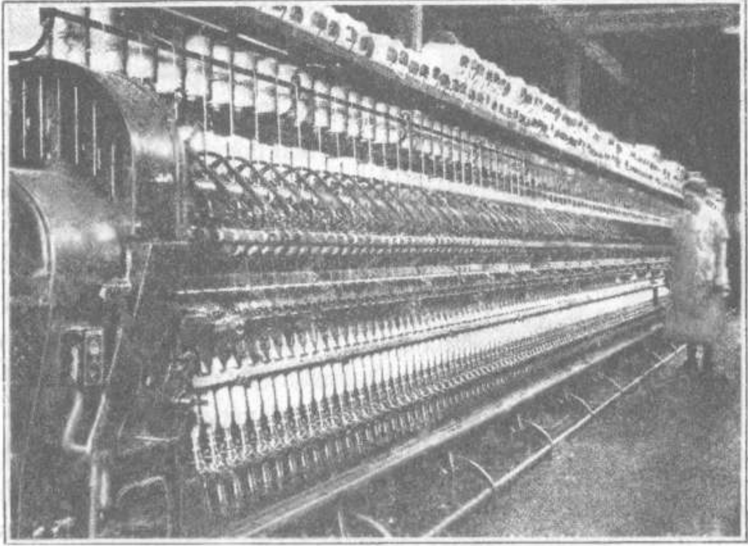
başka icatlar el tezgâhını takip etti. Giysinin ağartılması için gereken zaman güneş ışığına güvenmek yerine asit kullanılmasıyla birkaç aydan birkaç güne indi. 1792'de, Birleşik Devletler'de Eli Whitney bir güç "çırçır"ı icat etti. Bu, tek işçinin günde iki üç kilo yerine beş yüz kilodan fazla pamuğu işlemesine olanak tanıyordu. Bunun üzerine Güney'de pamuk üretimi hızla yükseldi.

ŞEKİL 58. Hargreaves'in Büküm Makinesi

Toplu Üretim. Bu icatların imal edilen giysi miktarındaki artışa etkisi şaşkınlık vericiydi. 1764 yılında, İngiltere yaklaşık yalnızca

iki milyon kilogram ham pamuk ithal etmişti. 1841 itibarıyla yıllık olarak yaklaşık iki yüz elli milyon kilo kullanıyordu. Napolyon Savaşları'nın sonunda, seçkin bir imalatçı ve hayırsever olan Robert Owen New Lenark'taki iki bin işçinin yeni makinelerle çalıştığı fabrikada bundan yoksun olan İskoçya'nın tüm işçileri kadar üretim yapabildiğini duyurmuştu.

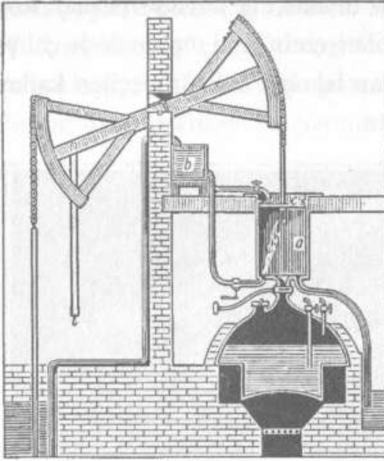

ŞEKİL 59. Çağdaş Bir Yün Fabrikasındaki İplik Makinesi

2. BUHAR MOTORU

Demir ve Gücün Anlamı. Bu icatların gelişebilmesi ve yaygın bir şekilde kullanılabilmesi için iki şey gerekliydi. İlk etapta, makinenin yapımında kullanılacak güçlü bir malzeme gerekiyordu. Demir ve çelik, birkaç istisnayla, bu amaçta en tatminkâr sonucun alınabileceğini kanıtladı. İkinci etapta, makinenin işlemesi için uygun güç tahriki bulunmalıydı, çünkü makineler elle veya ayakla işletilmesi açısından genellikle ağırdı. Elbette rüzgâr değirmenleri yaygındı ve şelaleler ve akıntılar su çarklarını döndürmek için uzun zamandır kullanılıyordu; ancak rüzgârın ne zaman olacağı bilinmezdi ve su gücü yalnızca birkaç yerde elverişliydi.

Bu durumda makine endüstrisi mucitler sürekliliği olan bir güç kaynağı bulununcaya kadar hızla yayılamazdı. Böylece bazı mucitler eğirme ve dokuma makineleri yaparken, diğerleri demiri eritme ve ona şekil vermenin yöntemlerini geliştiriyor ve makineleri harekete geçirecek buhar motorları yapıyorlardı.

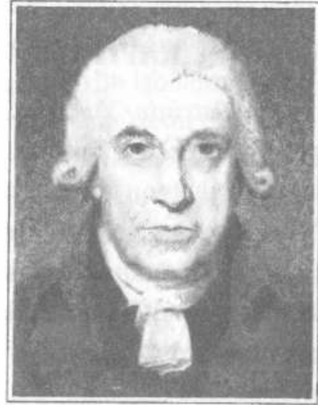
ŞEKİL 60. Newcomen'ın Buhar Motoru

Newcomen'ın motorunda silindir (a) içindeki buhar soğuk suyun hızlı hareketi (b) aracılığıyla yoğunlaşmıştır. Ardından piston başı (c) üzerindeki havanın basıncı aşağıya silindire doğru kuvvet uygular, böylece işini yapmış olur. Buhar bir kez daha silindirin tabanına gelir, ki burada bir başka darbe için pistonu kaldırır. Watt silindirin her iki ucunu kapatmış ve pistonu itmesi için hava yerine buhar kullanmıştır

Her ne kadar demir yüzyıllar boyunca aletler, silahlar ve zırhlar için kullanılmış olsa da, demirin cevherini çıkarmak ve onu işlemek çok yeni bir yöntemdi. Metali eritmek veya yumuşatmak için yaklaşık 1750 yılına kadar odun kömürü yerine kömür kullanılıyordu. Eski moda körükler yeni yöntemlere boyun eğdi ve de+mirin eritilmesi için gerekli olan hava patlamasını sağlayan yöntemler geliştirildi ve böylece demiri döverek düzleştirmek için buharlı şahmerdan icat edilmiş oldu.

James Watt ve Buhar Motoru. Yaygın olarak bilinenin aksine, James Watt buhar motorunu icat etmedi. Motorun önemli kısımları –kazan, silindir ve piston– o doğmadan önce icat edilmişti ve kaba makineler suyun pompalanmasında uzun zamandır kullanılıyordu. Aslında, Watt'ın buhar motoruna olan ilgisi ilkin 1763-1764 kış mevsiminde uyanmış görünür. O, Glasgow'da bir aygıt yapımcısıydı ve yaklaşık altmış yıl önce Newcomen adlı hünerli bir teknikerin icat etmiş olduğu bir buhar motoru modelini tamir etmesi istenmişti. Ancak Watt zeki ve azimli bir araştırmacıydı ve Newcomen'ın ve başkalarının eseri üzerine yenilikler

inşa ederek, yeni fabrikalara güç kaynağı sağlaması için buhar motoruyla çalışan pratik bir makine yapabilmişti. 1785'te, buhar motoru Nottinghamshire'daki bir fabrikada bulunan iplik eğirme makinesini çalıştırmak için uygulanmıştı. Yukarıda bahsi geçen Arkwright onu uyguladı ve yüzyılın sonunda buhar makineleri rüzgâr değirmeni ve su değirmeni kadar yaygın hale geldi. Daha sonraları buhar motorları demiryolları üzerinde mal ve yolcu taşımak için lokomotiflere uyarlandı ve benzer bir şekilde su yolları üzerinde giden gemilerin ilerlemesinde kullanıldı.

ŞEKİL 61. James Watt

Watt, Birminghamlı zengin bir demir imalatçısının finansal desteğini alarak buluşunu başarılı kılabilmişti. Boulton firması ve Watt kısa sürede tüm ülke için gereken motorların çoğunu tedarik etmişti. Bunların ilk kullanımı madenlerden dışarı su pompalanması şeklinde olmuştur (Henry Howard tarafından yapılan bir resimden)

Fransa'da Endüstri Devrimi. İngiltere büyük ölçekte imalat için yeni makinelerin kullanımını geliştiren ilk ülkeydi. Çağdaş dünyada onun büyük rolünün bir kısmı tüm başka uluslara fabrikalar inşa edilmesi ve ihracat için büyük miktarlarda mal üretimine start vermesi olgusuna bağlıdır. 1815'te barışın sağlanmasına kadar Fransa'da Endüstri Devrimi gerçekte başlamamıştı. Napolyon Fransız endüstrisini teşvik etmeye ve korumaya çalışmıştı ve imalat alanında makinelerin kullanımını özendirmişti fakat onun tüm çabalarına karşın, Fransız makine endüstrisi yavaş gelişmişti. Onun devrilmesinin arifesinde, Fransız endüstrisinde yalnızca küçük bir buhar motoru kullanılmıştı—bu, Alsas'ta bir pamuk fabrikasındaydı; ancak 1847 itibarıyla, Fransa'nın altmış bin beygir gücü kapasitesiyle yaklaşık beş bin buhar motoru vardı. Almanya da motor endüstrileri inşa etmede İngiltere'nin çok gerisindeydi fakat bunu yapmaya başladığında kaybetmiş olduğu zamanı telafi edecekti.

Fransa'da ham pamuk tüketimi otuz yılda beş katına çıkmıştı. 1847'de yüz binden fazla iplik makinesi vardı. Bu, üç buçuk milyon eğirme makinesine denk geliyordu. 1848 itibarıyla, Fransa'nın çok önemli imalat merkezleri vardı. Tek başına Paris'te üç yüz kırk iki bin fabrika çalışanı bulunuyordu. Lyon, Marsilya, Lille, Bordeaux ve Toulouse gibi başka şehirlerde büyük fabrikalar vardı ve fabrika işçileri büyük alanlara yayılmıştı.

3. KAPİTALİZM VE FABRİKA SİSTEMİ

Endüstrinin "Yurtiçi Sistemi." Şimdi bu buluşların halkın yaşadığı ve çalıştığı koşulların değişmesinde hangi önemli neticeler doğurduğunu göz önünde bulundurmalıyız. Bu zamana kadar "imalat" (*manufacture*) terimi Latince kökenli "elle yapmak" anlamına gelen *manu fecere* sözcüklerinin karşılığıydı. Zanaatkârlar kendi evlerinde veya küçük dükkânlarında kendi aletleriyle üretim yapıyordu. Zanaatkâr büyük fabrikalarda yüzlerce başka kişiyle birlikte çalışmak ve tümüyle kendi maaşına bağlı olmak yerine sıklıkla kendi başına yaptığı işine odaklanıyordu.

Fabrika Sistemi. Endüstri Devrimi ilerledikçe el işçileri hızlı ve hiç durmayan makinelerle rekabet edememeye başladı. Basit alet ve edevatla küçük ölçekte imalat yapmak gitgide artan ölçüde kârsız hale gelmişti. Böylece işçiler kendi kır evlerini bırakıp kocaman binalar dikmeye ve onların içini maliyetli makine ve motorlarla donatmaya yetecek parası olan sermayedarlar tarafından tesis edilen fabrikalarda günlerini geçirmek zorundaydı.

İşbölümü. Bu fabrika sisteminin bir başka neticesi işlerin ayrıntılı bir şekilde bölünmesiydi. Bütün bir ayakkabı yapmak gibi tüm süreçte çalışmak yerine, her bir işçi dikkatini onun tek bir evresine veriyordu ve basit bir hareket setini el çabukluğu edininceye kadar defalarca tekrarlıyordu. Aynı zamanda çıraklık süresi kısalmıştı çünkü her bir ayrı görevin öğrenilmesi nispeten kolaydı. Dahası, yeni makinelerin icat edilmesi artış göstermişti

çünkü sürecin altbölümleri insan elinin mekanik hareketi yerine geçen basit adımlara indirgenmişti.

İşbölümünün olanaklı kıldığı büyük ölçüde artan çıktının bir örneği İskoç ekonomist Adam Smith tarafından onun etkili *Ulusların Zenginliği* kitabında verilmiştir. 1776'da yayınlanan yapıtta Adam Smith bir topluiğnenin üretimine ilişkin olarak şöyle söyler: "Bir iğne başının yapılması iki veya üç farklı işlem gerektirir; iğnenin beyazlatılması bir başka işlemdir. Onun kâğıt içine konması bile başlı başına bir faaliyettir ve bir topluiğne yapımı işi yaklaşık on sekiz farklı işleme bölünmüştür." Bu işbölümü ile on kişi bir günde kırk sekiz bin topluiğne yapabilmektedir diye eklemiştir. Bu sayı makineleşmenin emekleme döneminde geçerliydi. Yakın tarihli bir rapora göre bir İngiliz makinesi bir dakikada artık yüzlerce tel kesebilmekte, baş kısmını düzleştirebilmekte ve topluiğneleri uygun yerlere dökebilmektedir. Raporu yazanın ziyaret ettiği tek bir fabrika bir günde yedi milyon iğne yapmaktadır ve mekanizmanın işlemesi için yalnızca üç kişi gerekmektedir.

İmalat Yapan Şehirlerin Gelişmesi. Makineleşme olmadan önce, endüstriler birkaç büyük şehirde yoğunlaşmamıştı. Onlar az çok eşit bir şekilde ülke boyunca dağılmıştı. İmalat ve üretim az sayıda ustanın veya bağımsız işçilerin elindeydi. Onlar sıklıkla bunu küçük ölçekte tarım faaliyetleriyle birlikte yürütüyordu. Örneğin, (Chaucer'in döneminde hâlihazırda ünlü olan) Sheffield bıçakçıları etrafında küçük bir arazi parçası olan kır evlerinde yaşıyordu ve imalat işlerinin durgun olduğu dönemlerde bahçe işleriyle meşgul oluyordu. Fabrika sistemi bu duruma bir son verdi. Artık işçiler işine yakın bir yerde yaşamak zorundaydı; bahçesi ve hatta çimenliği bile olmayan uzun ev sıraları fabrika binalarının etrafında hızlıca inşa edildi ve böylece endüstriyel şehirlerin çirkin konut bölgeleri ortaya çıkmaya başladı.

Kapitalist Sınıfın Yükselişi. İmalat yöntemlerindeki büyük devrim birbiriyle ilgili iki insan sınıfı arasında bir ayrıma işaret etmiştir. Bir tarafta binalara ve tüm ekipmana sahip olan sermayedarlar ve diğer tarafta makineleri kullanmaları için işe alınan

ŞEKİL 62. Richard Arkwright

Arkwright bir mucit olmanın yanı sıra bir iş insanıydı. İplik makinelerini geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda kendi fabrikalarında makine kullanımından zenginlik elde etmişti; ve böylece bazen Fabrika Sisteminin Babası diye isimlendirilmiştir

işçiler vardı. On sekizinci yüzyıl öncesinde çiftçilik yapılan arazilerdeki büyük mülklere sahip olanlar, genel olarak, siyasal ve toplumsal hayatta en önemli sınıftı. Ancak toprak sahibi aristokrasinin yanında, artık güçlü bir iş sınıfı yükselmişti. Ticaret ve endüstri alanından elde ettikleri zenginlikleri kamu işlerinde onlara bir etkinlik konumu sağlamıştı.[22] Büyük Britanya'daki iş insanları yasa yapmaya yardımcı olmak üzere Avam Kamarası'na girmişti ve en zengin imalatçıların pek çoğu kralın atamasıyla baron ve kont yapılmış ve böylece Lortlar Kamarası'ndan koltuk sahibi olmuşlardı.

Çağdaş Emekçiler. Daha önceki siyasi devrimler ayrıcalıklı-olmayan halka belli başlı "haklar" verirken, Endüstri Devrimi uzun zamandır keyfini sürdükleri geçinme tarzının bazılarını onların elinden almıştır. Dokumacılar, ayakkabıcılar, demirciler ve başka zanaatkârlar yüzyıllar boyunca kendi basit aletlerine sahip olmuştu ve küçük dükkânlarında bağımsız ustalar olarak çalışmışlardı. Ancak malların hızlı ve ucuz bir şekilde üretildiği makine endüstrisiyle birlikte, el işçileri bununla rekabet edememişti. Onların kendi ellerindeki araçları değersiz hale gelmişti ve fabrika sahiplerinden iş arayışında bulunmak zorunda kalmışlardı. Böylece, geçimlerini sağlamak için işverenlere bağımlı hale gelmişlerdi. İş arayan insan sayısında bolluk oldukça, fabrika sahibi veya yöneticisi maaşları aşağı çekebilmiş ve çalışma saatlerini uzun ve ağır hale getirebilmişti.

22 Endüstriyel kapitalistler fabrikalar döneminden önce bile görünmüştü; çünkü daha önceki dönemlerde, işverenler bazen tek bir çatı altında on, yirmi veya daha fazla dokuma tezgâhı kuruyordu ve kendi dokuma tezgâhına sahip olmayan işçileri istihdam ediyordu.

Zanaatkâr kendi aletlerine sahip olduğunda, kendi işinin tahsilatını denetim altında tutabiliyordu. O maaşlı olarak işe alındığında vahim bir soru ortaya çıkmıştı. Fabrikadan çıkan malın geri dönüşünün ne kadarı fabrika sahibine ve ne kadarı çalışana aittir? Böylece daha sonraki zamanlarda öne çıkacak olan "sermaye ve emek" meselesi belirmişti.

Kadınların Değişen Konumu. Endüstri Devrimi'nin kadınların hayatı ve çalışması üzerine etkisi daha az kapsamlı değildi. Bir taraftan, müreffeh sınıfların kadınlarından daha önceleri ya yaptıkları ya da gözetip denetledikleri iplik eğirme, giysi dokuma, dikiş dikme ve yemek pişirme görevlerini almıştı. Bu, onlara çeşitli ilgi alanlarına –seyahat, eğlence, süsleme, eğitim ve kamu işleri– ayırabilecekleri daha fazla boş zaman vermişti. Ellerine daha fazla para geçmesi onları para harcayıcı ve satın alıcı kılmıştı ve böylece imal edilecek malların türleri ve nitelikleri üzerine büyük ölçüde belirleyici olmuşlardı. Diğer taraftan, Endüstri Devrimi binlerce kadını çiftliklerden, el işçiliğinden veya ev endüstrisinden fabrikalara çekmişti. Daha önceleri, onlar çok sayıda zahmetli ev işini üstleniyor, yemek yapıyor ve ücret karşılığı değil, ailenin kullanımı için giysiler hazırlıyordu; ve onlar yapmaktan hoşlandıkları şu ya da bu işi üstlenerek belli bir derecede özgürlüğün keyfini sürmüşlerdi. Artık fabrika sirenlerine ve uzun mesai saatlerine, sürekli olarak yoğun bir makineye bağlı çalışma hızına ve ustabaşı olanların keskin bakışı altında olma durumuna yanıt vermek zorundaydı. İngiltere'nin tekstil fabrikalarında, 1841'den 1891'e kadar olan elli yıllık süreçte, erkek çalışan sayısı yüzde 53 oranında artarken, kadın çalışan sayısında yüzde 221'lik bir artış gerçekleşmişti. Milyonlarca kadın için, evde yapılan işlerin değeri düşmüş ve elde edilen gelir önem kazanmıştı.

Fabrikalarda Çocuk Emeği. Evde yapılan işlere benzer bir şekilde toplum içindeki çocuğun konumu ve emeği etkilenmişti. Onlar da yetişkin erkekler ve kadınların yanı sıra pek çok iş türünde çalıştırılacakları fabrikalara girmişlerdi. Doğrusu, işverenler işe alacakları kişiye mümkün olduğunca düşük maaşlar verme

yoluna gidiyordu. Ebeveynler ise çok küçük yaşta çocuklarını işe yerleştirerek evin bütçesine katkıda bulunmalarını sağlıyordu. Aslına bakılırsa, ebeveynlerin işi olmasa bile çocuklar sıklıkla iş bulabiliyordu ve böylece ailenin eve ekmek getiren kişisi haline geliyordu. Bir zamanlar kendi anne ve babalarıyla yan yana ev işlerinde ve el zanaatları endüstrilerinde sıkı bir şekilde çalışırken, artık evden uzakta, fabrikalarda çalışıyorlardı ve ücret alıyorlardı. Bu, bazen omuzlarına yeni sorumluluklar yüklerken sıklıkla onların kendi ebeveynlerinden daha üstün hissetmelerine ve ailesel denetime karşı çıkmalarına yol açabiliyordu. Kazanmış oldukları "bağımsızlık" aile hayatı üzerinde değişimlere yol açıyordu.

Ticaretin Genişlemesi. Bu endüstriyel gelişimlere bir başkasının, yani ticaretin genişlemesinin, ilave edilmesi gerekir. Makine çağı ve büyük ticaret çağı birlikte gelmiştir. On sekizinci yüzyıldan önce ticaretin artış göstermesine karşın, üretilen mallar büyük ölçüde komşularda tüketiliyordu. Yerel işletmeler ebat ve değer açısından ulusal ve dış ticaretten çok daha önemliydi. Ancak buluşların bir şeylerin yapılma tarzlarını dönüştürmesinden sonra, imalatçılar için ulus-çapında ve dış ticaret amacıyla öncelikli çalışmaları gelenek haline gelmişti. Kısa süre içinde, İngiliz işçiler tarafından Manchester veya Birmingham'da yapılmış olan mallar, örneğin Hong Kong, Melbourne veya Bulawayo piyasalarında bulunuyordu. Resmî tahminlere göre, 1783 yılında İngiliz ihraç ürünlerinin değeri bir milyar dört yüz milyon sterlinden az iken, on üç yıl sonra bu rakam iki milyar dokuz yüz milyon sterlin düzeyine çıkmıştı. Bunun sonucu olarak, yerel kullanıma yönelik üretim büyük ölçüde sona ermişti. Engin dünya tek pazar yeri haline gelmişti.

Dönemsel Ticaret Buhranları. Endüstri Devrimi'ne eşlik eden dönemsel ekonomik krizleri fabrikaların kapanması, yaygın işsizlik ve sefalet takip etmiştir. Tarım ve el işçiliğinin eski günlerinde ticaret alanında arada sırada "düşüşler" olduğu ve mahsulün iyi olmaması durumunda kıtlıkların baş gösterdiği doğrudur; fakat bu türden sıkıntılar, en azından Avrupa'da, nispeten düşüktü.

Çiftçiler mahsullerini büyük ölçüde kendi kullanımları için ürettiklerinde ve zanaatkârlar mallarını komşulara sattıklarında, onlar genellikle kendi üretimlerini oldukça eşit düzlemde yürütebiliyordu. Ancak çiftçiler ve imalatçılar ürünlerinin çoğunu ulusal pazarlara ve dünya piyasalarına sattıklarında, kendilerinin kontrol edemeyeceği uzak diyarlardaki koşullara bağlı olmak zorunda kalıyorlardı. Moskova, Paris, Hong Kong, New Orleans ve Tokyo'da satın alımlar yavaşladığında, İngiliz imalatçılar kendi fabrikalarının muazzam miktardaki ürünlerini satamıyorlardı.

Makine endüstrilerinin yeni sisteminde, ticaret yüksek derecede düzensiz hale gelmişti. Satın alım konusunda büyük "ataklar" vardı. Bunun sonucunda ticaret hayatında ve endüstriyel işçilerin zenginliğinde "patlamalar" olmuştu. Bunları çöküşler veya endüstri alanında "düşüşler" ve binlerce işçinin sokaklara çıkması takip etmişti. Büyük iktisadi krizlerin ilki 1819'da patlak vermişti. Bir başka devasa ticaret çöküşü 1837'de gelmişti. Yirmi yıl sonra daha küçük bir ekonomik buhran olmuştu. 1873 ve bir kez daha 1893'te dünya çapında bir buhran tüm Batılı uluslardaki ticareti altüst etmişti ve buna işsizlik, grevler ve sıradan emekçilerin huzursuzluğu eşlik etmişti. Aslında, Endüstri Devrimi'ni takip eden yüzyılda meydana gelen politik başkaldırıların pek çoğu Avrupa'da halk kitlelerinin memnuniyetsizliğine ilave edilmiş olan ekonomik buhranlarla ilintiliydi.

4. MAKİNELEŞME YÖNTEMLERİNİN YENİ TEORİLER VE SORUNLAR ORTAYA ÇIKARMASI

İlerleme İdeasının Yayılması. Yıldan yıla –neredeyse günden güne– bir şeyleri yapmanın yeni yöntemleri icat edildikçe, yeni endüstriler ortaya çıktıkça ve rekabet stresi altında onların yerine başkaları geldikçe, insanlar değişime olan alışkanlıklarını sürekli geliştirdi ve "ilerleme"nin sonsuz olasılıklarına inanma noktasına geldi. İmalatçılar her zaman yeni yöntemler için ve bazı yeni mallar yapıp satmak için arayış halindeydi. İlerleme ruhu endüstriyel işçileri de etkilemişti. Onlar çiftliklerdeki veya küçük dükkânlardaki eski rutinlerinden silkinmişler ve daha iyi bir hayat standardı

veya daha yüksek ücretler arayışında oradan oraya taşınmaya teşvik edilmişlerdi. Onların deneyimleri artmıştı ve ayrıca ufukları genişlemişti. Gazete okuyorlardı, ticari birlikler kuruyorlardı, ulusal ve uluslararası konferanslar düzenliyorlardı ve kendileri için avantajlı olduğuna inandıkları reform programları yapıyorlardı. 1825 yılı kadar erken bir zamanda bir İngiliz imalatçısı olan Robert Owen her şey için bolluğun olanaklı olduğunu duyurmuştu.

Endüstri Devrimi'nin Yönetim Fikirleri Üzerine Etkileri. Endüstri Devrimi, yaşama ve çalışma tarzlarını değiştirmesine ilave olarak, yönetimler üzerine ve onların dünyada oynaması gereken rol hakkındaki teoriler üzerine derinlemesine bir etkiye sahipti. Sermayedarların katılmış olduğu tüccarların orta sınıfı politikaya kendi hesaplarına daha hevesli bir şekilde girmişti. İşçi sınıfı aynısını yapmıştı. Kendi menfaatleri bu iki sınıfın, ticaret insanları ve emekçilerin, menfaatinin aksine olduğu düşünülen krallar, toprak beyleri ve ruhban sınıfına karşı birlik oluşturmaları söz konusuydu. Onların tek başına ve birlikte otokrasiye karşı protestoları liberal ve demokratik hareketlere bir itici güç sağladı. Dahası, yönetimler Avrupalı ve İngiliz imalatçıların hararetle yabancı piyasalar için arayışta olmaları hırslarıyla daha fazla savaşa yönlendirilmişti. Şark'ta, Afrika ve Güney Amerika'daki "gelişmemiş" yerler, bazen zorla, bu amaç için açılmıştı. Hükümetler ayrıca, başta şiddetle neticelenenler olmak üzere, daha yüksek ücretler ve daha kısa çalışma saatleri için endüstri çalışanları greve gittiğinde sermaye ve emek arasındaki çekişmeye dahil oluyordu.

Bireycilik Teorisi. Fabrika sahipleri ve tüccarlar monarkların ve toprak beylerinin çabalarına kızgın hale gelmişti. Yönetimin ve ruhban sınıfının ticari girişimlerden ağır vergiler toplaması çabaları bu grup üzerinde huzursuzluk yaratıyordu. Onlar ayrıca varlığını sürdüren eski loncaların ücretleri, çalışma saatlerini ve hatta malların eşitliğini bile sabit hale getirme girişimlerinden memnun değildi. "Özgürlük" üzerine bu türden kısıtlamaların yalnızca adaletsiz değil, aynı zamanda ticari zenginliğe müdahale etmek olduğunu ortaya koymuşlardı. Eğer kısıtlamalar

yürürlükten kaldırılırsa (böylece teori işlerlik kazanırsa), bireylerin hepsi daha sıkı çalışacak, daha yaratıcı olacak, yeni girişimler başlatılacak ve ulus zenginleşecekti. Eğer her biri kendi menfaati arayışı içinde olursa genel fayda ortaya çıkacaktı.

Ticaret Sınıfının Siyasal İktisadı. Zamanla tam ve ayrıntılı bir yönetim teorisi ticaret sınıfı için geliştirilmişti. Bu, *siyasal iktisat* diye adlandırılmıştı. İngiltere'den Adam Smith ilk etapta 1776 yılında onu formülleştirmişti ve daha sonra başka yazarlar teoriyi geliştirmişti. Teorinin özü hükümetin hiçbir şekilde ticarete müdahale etmemesiydi. Malların fiyatları üzerinde düzenleme yapma ve kalite konusunda belirleme girişiminde bulunulmaması gerekiyordu. Ülkeler arasındaki malların serbest akışının yurt içi imalatçıların faydasına olacak şekilde ithal ürünler üzerine korumacı gümrük tarifeleri uygulanmaması zorunluydu. Ayrıca işverene fabrika ve madenlerdeki çalışma saatleri ve başka çalışma koşulları hakkında dayatmacı talimatlarla müdahale edilmemeliydi.

Siyasal iktisada göre, her birey kendi menfaati ve kendisinin faydasına olan şeyi en iyi şekilde değerlendirebilirdi. Eğer yalnız bırakılırsa, kabiliyetine göre başarılı veya başarısız olacaktı. İmalatçılar arasındaki rekabet aracılığıyla fiyatlar mümkün olan en düşük seviyede olacaktı ve bir "doğal" ücretler oranı arz ve talep yasası altında her bir endüstri alanında yerleşmiş olacaktı. Orta sınıflar için formülleştirilmiş olan bu teori ticari girişimin hükümetler tarafından yalnızca toplumun zararına olduğunda ihlâl edilebilecek doğal yasaları temsil ettiği farz olunmuştu. O, benzer bir şekilde işçi örgütlerinin toplumun zararına olduğu düşüncesini taşıyordu. Ve serbest ticari girişim ve tüm insanların genel refahı ve mutluluğunun bir ve aynı şey olduğunu var sayıyordu.

Endüstrileşmenin Eleştirisi. Siyasal iktisada ilişkin başlıca sorun onun pratikte işlerliğinin olmamasıydı. Tam tersine, Büyük Britanya ve Avrupa kıtasının büyük imalat merkezleri aslında müreffeh ve mutlu insanlarla dolu değildi. Onlar iyi-oluş ve sefaletin keskin uç noktaları arasında bulunuyordu—bir tarafta imalat tesislerine sahip veya başarılı tüccarlar vardı; diğer tarafta, çok az

gelir elde eden çok sayıda işçi bulunuyordu. Onlar en basit ihtiyaçlarını gidermede zorluk yaşamaktaydı. Bu "doğal" yasa altında fabrikalarda günde on iki ila on beş saat arasında çalışarak ekmek mücadelesi veren –dokuz yaşının altında– çocuklar vardı.

Ve Napolyon Savaşları'ndan sonra koşullar iyileşmek yerine daha da kötüleşti. Endüstri sisteminin eleştirisi neredeyse feodalizm eleştirisi kadar yaygın hale gelmişti. Bu eleştiriye ekonomistlerin yanı sıra çok sayıda güçlü makale ve roman yazarı katılmıştı. İngiltere'de Thomas Carlyle Büyük Britanya'daki "zenginliğin sefaleti"ne karşı ateş püskürmüştü. Onun 1843 yılında yayınlamış olduğu *Geçmiş ve Şimdi* başlıklı kitabında, İngiliz endüstrisiyle karşılaştırmalar yaparak, ortaçağ feodalizmini Ütopya'ya benzetmişti. John Ruskin İngiliz siyasal iktisadının "bencil ve materyalist" öğretilerine saldırdığı *Sona Doğru* kitabını kaleme almıştı. Romancılar kalemlerini "daha düşük sınıflar" arasında yoksulluğun unutulmaz resimlerini çizmek için kullanmıştı. İngiltere'de George Eliot ve Fransa'da George Sand takma adlarıyla bilinen iki kadın yoksul kesim ve orta sınıfların hayatlarını betimleyerek kurgu alanında "gerçekçilik" olgusunun tanımına yardımcı olmuştu. Bu yazılar Sir Walter Scott'un moda olan "prensler ve zarif kadınlar" kahramanlarıyla tezatlık gösteriyordu. Bu yeni kurguda İngiltere'de Charles Dickens ve Fransa'da Eugéne Sue ve Victor Hugo gibi insanlar betimleme ve hayal güçlerini ortaya koymuştu. Almanya'da şair Heine yeni canavar buhar motoru tarafından dokuma tezgâhları ve geçim kaynakları yok olan el dokumacılarının çığlığını ifade ettiği ateşli dizeler yazmıştı. Epey sonra, İngiliz şair ve eleştirmen William Morris ölçüsüz koşullar açısından makine endüstrisini suçladı ve "güzel el zanaatları"na bir geri dönüş dileğiyle bulundu.

Politik Eylem. Endüstri Devrimi'nin sebep olduğu huzursuzluğun ortasında çok sayıda reform planı önerilmişti. Bazı memnuniyetsiz işçiler politikaya atılmıştı. Onlar hükümetin çeşitli kötülüklere çare bulmak zorunda olduğunu ve kendilerinin Parlamento üyeleri için oy kullanma hakkına sahip olmaları gerektiğini düşünüyordu. Böylelikle, fabrika işçilerinin menfaatine yasaları

destekleyebilirlerdi. Her ne kadar orta sınıfın üyeleri de oy hakkının genişletilmesi hareketine katılmış olsalar da, o esasen fabrika işçileri tarafından desteklenmiştir.

İşçi Sendikaları. İşçiler, bu türden "politik eylemleri" teşvik etmenin yanı sıra ekonomik eylem için organize olmuşlardı; yani, onlar işverenlerle tek yapı olarak baş edebilecekleri şekilde sendikalar oluşturmuştu. Böylece ücretler ve çalışma saatleri üzerine "toplu pazarlık" yapabileceklerdi. Başlangıçta işçi sendikaları kurulumu İngiliz yasaları tarafından yasaklanmıştı. Ücret artışı veya çalışma saatlerinin kısaltılması için bir araya gelen işçiler cezaya veya hapse atılmaya maruz kalıyordu. Ancak 1824'te Parlamento bu yasayı yürürlükten kaldırdı ve sendikalar gelişmeye başladı. Onlar grev hakkı ve işverenlerle genel mücadelelere dair birbirlerine yardımcı olma konusunda kısıtlamalarla uzun zamandır engellenmişti.

5. SOSYALİZMİN YÜKSELİŞİ

Sosyalizm. On dokuzuncu yüzyılın başlarında ortaya çıkmış olan, endüstri işçilerinin aldığı payı artırmak için daha da hırslı bir şema *sosyalizm* diye adlandırılmıştır. Bu reform projesi Avrupa, Amerika ve başka ülkelerin daha sonraki tarihlerinde önemli bir rol oynadığı için, bu tarihin olaylarının anlaşılabilmesi için dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Her ne kadar "sosyalizm" terimi yazarlar ve konuşmacılar tarafından sıkça özensiz bir şekilde kullanılsa da, idea açısından olumludur.

Endüstrinin Sahipliği. Sosyalist öğretilerdeki birincil nokta hükümetin veya bir bütün olarak toplumun kendi temel üretim araçlarına, yani demiryolları, fabrikalar, madenler, toprak ve mal üretiminde kullanılan maddi sermayenin başka formlarına sahip olmasının gerektiğidir. Sosyalistler milyonlarca kişinin günlük ekmekleri için bağlı oldukları endüstrilere bireylerin veya özel şirketlerin sahip olmasının yanlış olduğunu ileri sürmüştür. Sosyalistler hiçbir şeyi olmayan ve çalışmak ve geçimlerini sağlamak

için başkalarına bağlı olan kişilerin özgür olmadığını iddia etmiştir; o, bir işverenin "ücretli kölesi"dir ve sürekli olarak kendi geçim araçlarını kaybetme tehlikesi içindedir. Bu durumun çaresinin tüm temel endüstri kollarının sahipliğini hükümetin devralması, onları sonuna kadar işletmesi ve yaratılan zenginliğin tüm işçilere bir "adil payını" vermek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlar bu ideal toplumda mal üretmede kullanılan mülkiyetin müştereken sahiplenilmesi ve sermaye olarak mülkün değil ürünün tüm vatandaşlara "kendi gereksinimlerine göre" paylaştırılması gerektiğini duyurmuşlardır.[23]

Erken Dönem Sosyalistler. İlk sosyalistler teorinin kendilerine tam olarak açıklanmasıyla sermayedarların hassas kalplerinin değişime sebebiyet vereceğine güveniyordu. Onlar, yoksulluğun, işsizliğin ve kötülüğün olmayacağı vaadinde bulunan sosyalizm aracılığıyla bir uygarlık yaratıldığında tüm iyi kalpli insanların ona memnuniyetle katılacağını hayal etmişti. Erken dönem sosyalistler arasında en ilgi çekici kişilik zengin bir fabrika sahibi olan Robert Owen idi. O, Napolyon Savaşları'nı takip eden zorlu zamanlarda Büyük Britanya'da çok fazla etkiye sahipti. Olasılıkla "sosyalizm" sözcüğü ona aittir. Kendi fabrikasında sosyalistliğe dair deneyler düzenlemiş ve kendi teorilerini izah etmek ve konuşmalar yapmak için Avrupa ve Birleşik Devletler boyunca yolculuklar gerçekleştirmiştir. Ayrıca Fransa'da Owen'ın İngiltere'de duyurduğu şeylere benzer görüşlere sahip sosyalistler –örneğin, Saint-Simon, Fourier ve Louis Blanc– vardı. On dokuzuncu yüzyılın ikinci çeyreği zarfında onların yazıları ve öğretileri Fransız politik ve ekonomik düşünce ve uygulamalarında belirgin bir etkiye sahip olmuştu.

23 Erken dönem hayal kuranlar arasında VIII. Henry hükümranlığında yaşamış Sir Thomas More belirtilebilir. More çok ünlü hale gelen *Ütopya* (Düşler Ülkesi) başlıklı küçük bir kitap yazmıştır. Bu ideal ülkede her şey insanların birlikte karşılıklı sevgi ve iyilik içinde yaşayacakları şekilde düzenlenmişti. Onun döneminden itibaren sosyal düzenlemede herhangi temel devrimi savunan kişilerin "ütopyacı" diye adlandırılması eğilimi vardır.

Çağdaş Sosyalistler. Çok geçmeden, Owen ekolünün sosyalistleri kendilerini sosyalist olarak adlandıran endüstriyel sistemin başka eleştirmenleri tarafından işe yaramaz hayalciler olarak değerlendirilmiştir. Daha sonraki liderler sermayedarların "üretim araçları" sahipliği ve denetimi konusunda gönüllü bir şekilde bundan feragat etmeyecekleri sonucuna ulaşmıştır—her nasılsa bunu yapacak yeterli sayıda kişi olmayacaktır. Böylece onlar dikkatlerini işçi sınıfına çevirdiler ve sosyalizmin bir şekilde devrim aracılığıyla gerçekleşeceğine dair çağrıda bulundular. Onlar endüstrideki kapitalistlerin çalışmalarını önemsemediler ve küçümsediler ve tüm zenginliği tek başına emeğin yarattığı iddiasında bulundular. Onların savunmasına göre, emeğin yönetime sahip olma ve tüm endüstri alanlarını elinde tutma hakkı vardı.

Karl Marx. Bu işçi sınıfı sosyalizminin başlıca savunucusu bir siyasi sürgün olarak yıllarca İngiltere'de yaşamış olan Alman yazar Karl Marx idi. O, eğitimli bir akademisyendi, antik dönem ve çağdaş diller ve felsefe alanında eğitim almıştı. İngiltere'de Endüstri Devrimi'ni birinci elden görmüştü ve İngiliz siyasal iktisadını dikkatli bir şekilde çalışmıştı. Marx ekonomi, politika ve tarih çalışmalarını birleştirerek orta sınıfın feodal soyluların yerini aldığını ve dolayısıyla onun bir "endüstriyel demokrasi" türü olarak işçi sınıfı tarafından yerinden edileceği neticesine varmıştı. İşçi sınıfı ifadesiyle geçimini sağlaması kendi emeğine bağlı olan herkesi kast ediyordu. Marx, "proletarya" diye adlandırdığı bu türden endüstri işçilerine onların "prangalarından başka kaybedecek hiçbir şeyleri olmadığı" şeklinde seslenmişti ve onlara kendilerini üst seviyeye çıkarmaları için ayağa kalkıp üretim araçlarını ele geçirmeleri çağrısında bulunmuştu. Her ne kadar bu çağrısı[24] 1848 yılında yayınlandığında çok az etki bıraksa bile, daha sonraları dünya çapındaki sosyalistler için bir toplanma çağrısı haline

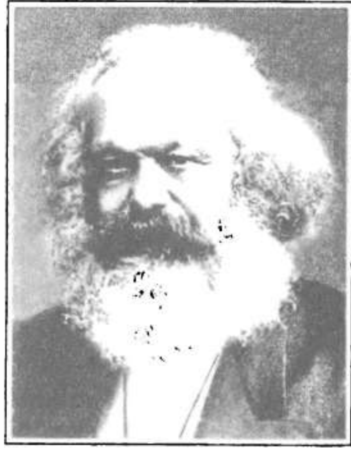
24 "Dünya işçileri"ne yapılan bu çağrının yer aldığı *Komünist Manifesto* Marx tarafından İngiltere'de bir Alman imalatçı olan Frederick Engels ile işbirliği halinde yazılmıştı. Engels'in kendisi bir tarih öğrencisiydi ve İngiltere'de işçi sınıfının koşulu üzerine kapsamlı yazılar yazmıştı. Marx kendi sosyalizm türünü Owen ve başka "hayalci" ve "ütopyacı" kişilerin sosyalizm anlayışından ayırmak için "komünizm" sözcüğünü kullanmıştır.

gelmişti. Marx çok sayıda makale ve kitapçığın yanı sıra *Kapital* adlı üç-ciltlik bir eser yazmıştı. Bu eserde kendi siyasal iktisat teorisini izah etmiştir. Bu tezi "işçi sınıfının kutsal kitabı" olarak bilinir olmuştur.

ŞEKİL 63. Robert Owen

1771 yılında İngiltere'de doğmuş olan Owen dokuz yaşındayken okulu bırakıp fabrikada çalışmak zorunda kalmıştı. On dokuz yaşındayken büyük bir dokuma fabrikasının yöneticisi ve daha sonra zengin bir fabrika sahibi olmuştu. Fabrika işçilerinin sorunlarına karşı anlayışlı bir tutum içinde olarak, hem yönetmelikler hem de işbirliği aracılığıyla kendi çalışanlarının sosyal koşullarını geliştirmek ve fabrikada reform gerçekleştirmek işine girişmişti. Hatırı sayılır bir servet edinmişti ve bunun büyük bir kısmını İngiltere ve Birleşik Devletler'de sosyal ve topluluk deneyleri yapımında harcamıştı

ŞEKİL 64. Karl Marx

1818 yılında doğan Marx Prusyalı bir avukatın oğluydu. Hukuk, tarih ve felsefe alanlarında uzmanlaştığı Bonn ve Berlin üniversitelerine gitmişti. Konuşmalarındaki cesareti ve radikal eğilimleri profesörlük derecesi alma arzusunu engellemişti ve bir gazetenin editörü olmuştu. Prusya yönetimi üzerine saldırılarda bulunması çalıştığı gazete üzerine baskıya sebep olduğunda Paris'e gitti ve siyasal iktisat eğitimi aldı. Fransa ve Prusya'dan sürgün edildiğinde dostu Engels'in finansal yardımıyla çalışma ve yazılarını sürdürebildiği Londra'ya yerleşmişti

FARKLI BAKIŞ AÇILARIYLA İKİ SOSYALİST

Uluslararası Bir Hareket Olarak Sosyalizm. Sosyalist öğretide bir başka önemli nokta vardı. Bu, onun *enternasyonalizm* üzerine vurgusudur. Bu teoriye göre, dünyadaki tüm işçiler aynı kötü durum içindeydi ve kendilerini kapitalist sınıfa karşı müşterek bir amaç içindeki kardeşler olarak değerlendirmek zorundaydı.

Sosyalistler savaşı farklı ulusların imalatçıları arasında pazar payı kapma mücadelesinin sonucu olarak görüyordu ve mal satma üzerine yapılan tüm savaşlara karşı çıkma inancına sahiplerdi.

Sosyalistler daha sonraki yılların tarihsel olaylarında pek çok şekilde yer almışlardı. Onlar siyasi partiler kurmuş, savaşlara karşı çıkmış, çok geniş alanlara "Marksizm" düşüncesini yaymış ve hedeflerine ulaşmada ümit vadettiği görünen halka hitap eden kalkışmalara katılmıştır. 1917'de komünistler Çar'ın yönetiminin devrilmesinden sonra Rusya'nın yönetimini ele geçirdi ve uzun zaman boyunca tartışılan sosyalist teorileri geniş bir ölçek üzerinde uygulamaya koyuldu.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. "Endüstri Devrimi" ifadesiyle neyi kast edersiniz? Buluşlarının tarihini vererek aşağıdaki kişilerin her birinin Endüstri Devrimi'ne olan katkılarını betimleyin. Hargreaves, Arkwright, Crompton, Cartwright, Whitney.

2. Buhar motorunun icadının bir değerlendirmesini yapın. Fransa'da Endüstri Devrimi'nin kısa bir taslağını verin.

3. Endüstrinin yurt içi sistemi neydi? Bu sistemi fabrika sistemi ile karşılaştırın.

4. Endüstri Devrimi'nin başlıca neticelerinin ana hatlarını çizin. Siyasal iktisat nedir? "Bireycilik" ile ne kast edilmektedir?

5. "Sosyalizm" ifadesiyle ne kast edilmiştir? Karl Marx'ın hayatının kısa bir değerlendirmesini yapın. Marx'ın sosyalizmi ve daha önceki sosyalistlerin sosyalizmi arasında ne farkı vardır?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *makine, buhar motoru, fabrika sistemi, el işçiliği, işbölümü, sermaye, emek, piyasa, dünya piyasası, işçi sendikası, sahiplik, ütopyacı, Marksizm, ekonomi, ekonomik buhran.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. On sekizinci yüzyılın erken dönemlerinde ayakkabılar, şapkalar, giysiler ve başka mallar nasıl yapılıyordu?

2. Erken dönem keşifler ve sömürgecilik makine-yapımı mallar için daha büyük piyasaları nasıl hazırlamıştı?

3. Dünyanın hangi kesimlerinde şimdi makine endüstrileri kurulmuştur?

4. Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkardığı soruların herhangi biri halen tartışılmakta mıdır?

TARTIŞMA KONULARI

1. Mucitler tarihin oluşumunda savaşçılar ve politikacılar kadar etkiye sahiptir.
2. On dokuzuncu yüzyılın tarihi ekonomiden ayrı olarak anlaşılamaz.
3. Emek zenginliğin tek kaynağı değildir.
4. Bilim ve icat insanlığı büyük ölçüde geliştirmiştir.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History*, Cilt II: 1) Tekstil makinelerinin icat edilmesi, ss. 45-55; 2) James Watt ve buhar motoru, ss. 58-62; 3) Fabrika sistemi, ss. 62-72.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Napolyon'dan sonra yeni düzenin kurulması, ss. 3-24; 2) Radikal hareketler, ss. 270-282. CHEYNEY, *A Short History of England*: 1) Endüstri Devrimi, ss. 578-680; 2) 1833 Fabrika Yasası, ss. 629-630. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe* (1936 basımı), Cilt II: 1) Endüstri Devrimi, ss. 3-60; 2) Ekonomik ve politik liberalizm, ss. 61-100; 3) Liberalizme Muhalefet, ss. 139-150.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *James Watt, George Stephenson, Robert Fulton, David Ricardo, Robert Owen, John Bright, Nassau Senior, Karl Marx, Frederick Engels, ücretler, fiyatlar, kârlar, sermaye.*

BÖLÜM XIII • BİR BAŞKA DEMOKRATİK AYAKLANMANIN 1848'DE MEYDANA GELMESİ

FRANSIZ MONARŞİSİNE MUHALEFETİN GELİŞMESİ • İKİNCİ FRANSIZ CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI • LOUIS NAPOLEON VE İKİNCİ FRANSIZ İMPARATORLUĞU • AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN DEVRİMLE SARSILMASI • İTALYA VE ALMANYA'DA BAŞKALDIRILAR • 1848 DEVRİMLERİNİN GENEL BAŞARISIZLIĞI

Batıda ve orta Avrupa'da 1848 yılında meydana gelen başkaldırılarda krallar, soylular ve ruhban sınıfı bir kez daha mülklerini ve güçlerini kaybetme tehdidi altında kaldılar. Sıkıntılar Fransa'da başladı. Ardından Almanya, İtalya, Avusturya ve hatta Balkanlar kadar uzağa yayıldı. Bir kez daha orta sınıflar ilk Fransız devrimiyle başlayan önceki kargaşalarda olduğu gibi yönetimde daha büyük pay alma arayışında oldular. Ancak bu zaman zarfında onların memnuniyetsizliği işçi sendikaları kurmuş ve sosyalist partilere katılmış olan şehirlerdeki endüstriyel işçilerin huzursuzluğu ile güçlenmişti. 1793 yılında başlamış olan kargaşalara benzer olarak Avrupa çok geçmeden sanki bir devrime maruz kalmış gibiydi. Ancak kısa süre içinde isyanlar bastırıldı. Yalnızca Fransa'da bazı derin değişimler yarattı. Orada Orléans monarşisi devrilmiş, yeniden bir cumhuriyet denemesi olmuş ve ardından ikinci Napolyoncu imparatorluk tesis edilmişti. Ancak Avrupa'nın geri kalanında, birkaç aylık ateşli konuşmalar ve sokak kavgalarından sonra, monarklar, soylular ve ruhban sınıfı bir süreliğine gücü yeniden ele aldı. Demokrasi ruhu ilerleme halinde olmasına karşın "durumun eski haline gelmesi" bunun kalıcı olmadığını gösterdi. Dahası, İtalyanlar, Almanlar ve Macarlar kendi ulusal birliklerinin tesis edildiğini görme konusunda daha kararlı hale geldiler. Ulusalcılık ruhu da ilerliyordu.

---

1. FRANSIZ MONARŞİSİNE MUHALEFETİN GELİŞMESİ

"Temmuz Monarşisi'nin "Legitimistler" tarafından Muhalefetle Karşılaşması. Her ne kadar 1830'da kurulmuş olan Louis Philippe yönetimi bir ilahi-hak monarşisinden bir adım uzakta olsa da, hiçbir surette tüm Fransızları tatmin etmemişti. Halkın

egemenliğini beyan etmişti fakat Fransızların çoğunluğunu oy verme hakkının dışında tutmuştu. Bu, eski Bourbon ailesini veya kendilerini adlandırdıkları şekilde "Legitimistler"i kızdırmıştı. Onlar kral olma hakkının X. Charles'ın torunu V. Henry'de olduğunu söylemişti. Devrimlerden pek hoşlanmazlardı fakat kendi istedikleri kişinin bir tür kargaşa sonucunda tahtın üzerine oturmasını görmek istiyorlardı.

Cumhuriyetçiler. Bu, 1793 anılarını değerli gören Cumhuriyetçiler için tümüyle farklı bir meseleydi ve onlar bir başka şiddet devrimini savunuyordu. Bu taraf İtalya'da Karbonari'ye benzer gizli topluluklar aracılığıyla kendi işleyişini gerçekleştiriyordu. Bu düşünce yeni imalat şehirlerinde hızla yayılmıştı. Cumhuriyetçiler, 1830'da bir monarkı tahttan indirmiş olduklarını anımsayarak başkaldırılar organize etmek için birkaç girişimde bulunmuştu. Bunlar Louis Philippe'nin askerî birlikleri tarafından bastırıldı.

Cumhuriyetçiler, monarşiyi yok etme çabaları içinde, hükümete saldıran ve hatta kralla alay etme teşebbüsünde bulunan birkaç gazete yayınlamıştı. Ancak polis, sert yöntemler kullanarak, Cumhuriyetçileri denetim altında tutabildi.

Bir Sosyalist Hareketin Yayılması. Bu sırada Fransa'nın endüstri kentlerinde bir sosyalist parti gelişiyordu. Yalnızca hükümdarların değişmesi veya oy verme hakkının genişletilmesi bu parti taraftarlarını tatmin etmeyecekti. Onun üyeleri Birinci Cumhuriyeti, İmparatorluğu ve Bourbon monarşisinin gelip gittiğini görmüştü. Yapılan ve feshedilen anayasaları, köylülerin ve işçi sınıfının daha öncesiyle aynı koşullarda bırakıldığını görmüştü. Soyluların ve ruhban sınıfının yinelenen başkaldırılar ortasında ayrıcalıklarını ve mülklerini yavaş yavaş kaybetmekte olduklarını biliyordu. Bu nedenle sosyalistler arasında bulunan radikal düşünürler artık endüstri, ticaret ve bankacılık alanlarında zenginleşmiş olan orta sınıflardan kendi zenginlik ve ayrıcalıklarının bir kısmını işçi sınıfının yararına bırakmalarını talep ediyordu.

ŞEKİL 65. Louis Philippe

Louis Philippe kraliyet görkemi olmadan yaşadı ve alışverişe, kolunda yeşil bir şemsiye taşıyarak, yanında neredeyse hiç kimse olmadan gitmeyi severdi. Temkinli, haris ve paragöz biriydi ve zaman geçtikçe gitgide daha fazla muhafazakâr hale gelmişti. On sekiz yıllık hükümranlığı bir siyasi durağanlık dönemiydi (Versay'da bulunan, Claudius Jacquand tarafından yapılan bir resimden)

Bir Sosyalist Sistemin Erken Dönem Savunucuları. Birinci Fransız devrimi sürecinde özel mülkiyet ve zenginlik eşitsizlikleri üzerine bazı saldırılar yapılmıştı, fakat onlar çok az ilgi çekmişti. Babeuf (1760-1797) bu türden eleştirilere neden olmuştu. "Ben giysisi ve ayakkabısı olmayan yoksulları gördüğümde" demişti, "ve çalışmayan ve hiçbir şey isteyemeyen küçük azınlığı düşündüğümde, bu yönetimin çok sayıda kişiye karşı eski kumpaslarını halen sürdürdüğüne ikna olurum; o sadece yeni bir şekil

almıştır." Babeuf tüm özel mülkiyetin hükümete aktarılmasını ve herkesin işinin olmasının güvence altına alınmasını önermişti. Onun planı taraftar bulmuştu ve bir şeylerin yeni bir durumda olması için bir topluluk oluşturulmuştu. Organizasyon kısa sürede baskı altına alındı ve Babeuf'un kendisi infaz edildi; ancak onun yazıları yaygın bir şekilde okunuyordu. 1830'daki Temmuz devriminden sonra birkaç sosyalistler grubu Babeuf'un talep etmiş olduğuna benzer değişiklikler için kışkırtmalara başlamıştı.

Bu kışkırtıcıların bazıları, başta Fourier olmak üzere, hayalperestti. Onlar yalnızca güzel yerlerde işbirliği halinde gruplar oluşturmak, herkesin kendi başına geçinebilmesi ve başkalarının iyi olmasından mutluluk duyulmasını arzuluyordu. Tıpkı Robert Owen gibi, Fourier hayırseverlerin zarif yüreklerinin parayı sağlayacağına güveniyordu.

Louis Blanc'ın Planı (1839). Üçüncü bir reformcu türü 1879'da *Emeğin Organizasyonu* başlıklı kitabında yönetim eylemi için belirli bir program ortaya koymuş olan Louis Blanc idi. Blanc tüm insanların istihdam hakkı olduğunu ve devletin bunu sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmişti. Hükümetin ulusal atölyeler kurmak için sermaye tesis etmesi, işçilerin tesisleri işlerliğe sokması ve elde edilen kârların işçiler arasında paylaşılması gerektiğini ileri sürmüştü. Böylece işveren sınıfı kademeli bir şekilde yok olacaktı. "Emeğin organizasyonu" radikal liderlerin savaş çığlığı haline gelmişti; Temsilciler Meclisi'nde bile işitiliyordu.

Guizot'un Reforma Karşı Çıkışı. Ünlü bir tarihçi olan Guizot 1840'da başbakan olmuştu. O, tüm Legitimist, cumhuriyetçi ve sosyalist fikirlere karşı dirayetli durmuştu. Kralla birlikte Fransa'yı sekiz yıl yönetmişti. Guizot kralın gerçek gücünü uygulamasını ve tahtın bir "boş koltuk" haline gelmesine izin vermemesini istiyordu. Bu nedenle polisi kullanarak ve gazete editörlerine davalar açarak protestoları bastırmaya çalıştı. İşçi sınıfının menfaatine herhangi bir yasayı geçirmeyi reddetti ve oy hakkının genişletilmesi için yapılan tüm çabalara karşı çıktı. Aslında, bir defasında

tüm Fransa'da "muhakeme gücüne ve bağımsız düşünebilme yeteneğine haiz" yüz bin kişiden fazla insan olmadığını ifade etmişti.

2. İKİNCİ FRANSIZ CUMHURİYETİ'NİN KURULMASI

Monarşinin Devrilmesi (Şubat 1848). Guizot'un güçlü konumuna rağmen Şubat 1848'de Paris'te kargaşalar patlak verdi. Bu kargaşa ortamı Louis Philippe'yi korkuttu ve halk tarafından sevilmeyen bakanının istifasına yol açtı. Ancak bu ortamı yatıştırmadı çünkü sokak ayaklanmalarındaki liderler bakanlar kurulundaki bir değişiklikten çok daha fazlasını istiyordu. Bu nedenle Guizot'un ikamet ettiği Dışişleri Bakanlığı önünde bir gösteri yaptı. Bunun üzerine muhafız birliğindeki askerler ateş açtı ve birkaç göstericiyi öldürdü. Tansiyon yükseldi, bir kalabalık maktullerin cesetlerini bir arabanın üzerine koydu ve bulvarlar boyunca onları taşıdı. 24 Şubat'ın şafağından önce şehrin doğu kısmındaki dar caddelerde isyancılar tarafından oluşturulmuş barikatlar vardı.

Kısa süre içinde tüm şehir isyancıların eline geçti ve Louis Philippe çaresizlik içinde, tahtından torunu olan Paris Kontu lehine feragat etti. Daha fazla kraliyet yönetimi olmaması konusunda kararlı olan Cumhuriyetçiler ve İşçi Partisi bir cumhuriyet ilan etti ve bir geçici hükümet oluşturdu.

Emeğin Gücün Dengesini Sağlaması. Ilımlı cumhuriyetçiler monarşinin feshedilmesinden oldukça tatminkârdılar, fakat güç açısından cumhuriyetçiler ile aktif işbirliği içinde olan işçi sınıfı Louis Blanc tarafından savunulan tüm planı gerçekleştirmeye yüreklerini ortaya koymuştu. Böylece, onlar geçiş hükümetini "ulusal atölyeler" tesis etmek ve kamu işleri bakanının planın uygulanmasıyla yetkilendirilmesine dair bir yasa yayınlamaya ikna ettiler.

Geçiş hükümeti daha sonra işçi sınıfının menfaatlerini gözeten özel görevle sorumlu kılınmış bir çalışma komitesi atadı. Bu aslında sosyalistlerin muhalifleri tarafından yapılan kurnazca bir hamleydi. O, çalışma komitesini güzel konuşmalar yapma ve teorileri tartışma konusunda vakit kaybetmesi için geçiş hükümetinin

toplantı yerinden uzak tuttu. Sonunda, çalışma komitesi hiçbir işe yaramadı çünkü hükümet ona para tahsisi yapmamıştı. Sonuç olarak, Louis Blanc ve destekçileri kooperatif atölyeleri konusunda planlarını gerçekleştirme gücüne sahip olmadılar. Oysa bu, onların tüm reformlarının en yaşamsal kısmı olarak kabul edilmişti.

"Ulusal Atölyeler" Diye Adlandırılan Yapı. Geçiş hükümetinin bir tür "ulusal atölyeler" tesis etmesini buyurduğu ve herkese istihdam güvencesi veren bir yasa yayınladığı doğrudur fakat onun güdüleri çalışma komitesinin güdülerinden ayrışmıştır. Louis Blanc ve taraftarları işçilerin kendilerinin yönettiği kalıcı kooperatif yapısı konusunda çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Diğer taraftan geçiş hükümeti yalnızca vaatlerle işsiz olanların memnuniyetsizliğini hafifletme arzunda olmuştur. O, düşük ücretli, az ya da çok faydasız işleri Paris'te kalabalık oluşturan aylaklara sunarak bir rahatlama alanı açmıştır. İnsanlara hendekler kazdırılmış ve günlük iki frank sabit bir ücret karşılığında kaleler inşa ettirilmiştir.

Bu geçici plan 1 Mart'ta yürürlüğe girdi ve on beş gün içinde altı bin kişi hükümetin "emek ekibi"ne katıldı. Nisan ayında sayı yüz bine ulaştı. Plan geçiş hükümetinin amacını gerçekleştirdi: o, memnun olunmayan bir meşguliyet yarattı ve muhafazakâr sınıflar bir kez daha denetimi ele alıncaya kadar herhangi başka isyanın olmasını önledi.

Ulusal Meclis'in Sosyalizme Karşı Koyması. 4 Mayıs'ta geçiş hükümeti halkın bir kesimi tarafından seçilmiş ve Fransa için yeni bir cumhuriyetçi anayasa oluşturmakla görevli bir Ulusal Meclis oluşturdu. Vekillerin çoğu tüm sosyalist eğilimlere karşı koyan ılımlı Cumhuriyetçiler idi. Devrimde hiçbir rol oynamamış olan kırsal alanlar şimdilerde devrimin sonuçlarını hissetmişlerdi ve köylülerin temsilcilerinin Paris işçi sınıfının taleplerini onaylamadıkları yeterince açıktı. Onlar sosyalistlerden veya "ulusal atölyeler"den hoşlanmamışlardı.

1848'in Korkunç "Haziran Günleri." Ulusal Meclis ciddi bir şekilde yeni bir anayasanın oluşturulmasını değerlendirmeye

başlamadan önce, "ulusal atölyeler"e ilişkin olarak kararlı önlemler almıştı. Kalabalıklar bu atölyelere üşüşmeye devam ediyordu ve hazine faydası olmayan emek için ödeme yaparak kaynaklarını kurutuyordu. Meclis "atölyeleri" kapattı ve insanların ya orduya katılmaları ya da şehri terk etmeleri yönünde karar aldı. Bir anda "ekmek veya kurşun" seçeneğiyle işsiz kalanların çığlığı yükseldi ve kısa sürede patlak veren sokak kavgalarında Paris en korkunç kargaşaya tanıklık etti. İşçi sınıfı bölgelerindeki kaldırım taşları bir kez daha barikat oluşturmak amacıyla söküldü ve Haziran ayında dört gün boyunca her şeyin göze alındığı bir çatışma hiddetlendi. Meclis başkaldırıdan tedirgin olarak isyanı bastırması için General Cavaignac'ı atadı.

Hükümet askerî birlikleri tarafından zafer kısa sürede elde edildi; çünkü onlar silahlarla iyi donatılmışken, başkaldıranlar yarı aç bir halde düzensizce çatışmışlardı. Zafer elde edildiğinde hükümet şiddetli cezalar uyguladı. Yaklaşık dört bin vatandaş mahkeme kararı olmaksızın sömürgelere gönderildi, otuzdan fazla gazeteye yayın yasağı getirildi ve radikaller arasında bulunan önde gelen yazarlar hapse atıldı. Düzen sağlandı fakat "Haziran günleri" katliamı Paris'in işçi sınıfı ve sermayedarları arasında nefret tohumları atılmasına neden oldu.

ŞEKİL 66. Haziran 1848'de Paris'te İşçi Sınıfı ve Askerî Birlikler Arasındaki Sokak Çatışmaları

İkinci Fransız Cumhuriyetinin Anayasası. Meclis, emeğe dair problemin bu "çözüm"ünden sonra bir anayasa oluşturma çalışmasına yöneldi. Güçlü bir kraliyetçi azınlığa rağmen, Meclis

toplandığı ilk günde bir cumhuriyet lehine duyuruda bulundu. O, "Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik" düsturunu yeniden canlandırdı ve tüm Fransızların eski münakaşalarını unutmaları ve "bu andan itibaren yalnızca tek bir aile oluşturma" yönünde davranmaları yönünde istekte bulundu.

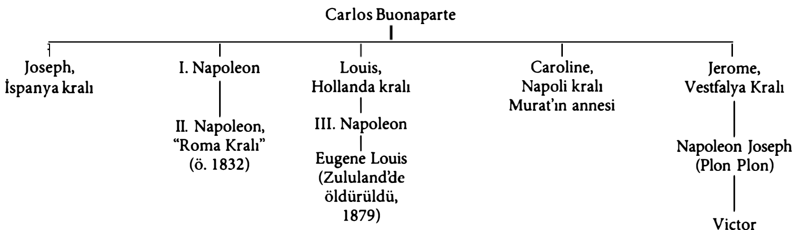
Birleşik Devletler yönetimine çok sayıda referansın yapıldığı altı aylık tartışma döneminden sonra, yeni anayasa tamamlandı. Halkın egemenliği ilan edildi ve dinsel özgürlük ve basın özgürlüğü vadedildi. Fransa hükümeti bir yasama meclisi ve sınırlı oy hakkıyla seçilen bir başkanın yönetim modeline geçti.

Louis Napoleon'un Fransa'yı Yönetmeye Talip Olması. Anayasanın tesis edilmesinden sonra, ilgi ilkin 10 Aralık 1848 tarihinde yapılacak başkanlık seçimine odaklandı. Yarışa üç önde gelen aday katıldı: İşçi Partisi'ni temsil eden Ledru-Rollin, Haziran ayaklanmasını bastırmış olan General Cavaignac ve I. Napoleon'un kuzeni olan Louis Napoleon.

Bu üç adayın sonuncusu bu zamana kadar değişken ve başıboş bir hayat sürmüştü. Babası Louis Napoleon Hollanda kralıyken Paris'te doğmuştu. Kendisi altı yaşındayken amcasının devrilmesinden sonra annesiyle birlikte Fransa'dan sürgüne yönlendirilmişti. Gençlik yıllarında Napolyon'un büyük adının dünyada neleri gerçekleştirmiş olduğuna dair anlatılanlar zihnine kazınmıştı ve böylece Fransa'da Napolyon hanedanını yeniden oluşturma misyonuna sıkı sıkıya inanmıştı.

1812 yılında[25] I. Napoleon'un oğlunun ("II. Napoleon") ölümünden sonra imparatorluk tacında hak iddia etmişti ve dört yıl

25 Napolyon sülalesinin başlıca üyeleri.

sonra Strazburg'da bir askerî kalkışma başlatarak onu elde etme girişiminde bulunmuştu. Bu, acınası bir başarısızlıkla sonuçlandı. Ardından İngiltere'ye yerleşti. Orada 1839'da *Napolyon'un İdeaları* üzerine bir kitap yayınladı. Kitapta I. Napoleon halkın haklarının bir koruyucusu olarak sunulmuştu. Kısacası, yalnızca halkın menfaatine çalışmış olan ve Avrupalı tiranlar tarafından devrilen hayalî bir Napolyon yaratmıştı. Ertesi yıl, 1840'da kendisini Fransa'nın hükümdarı yapmak için ikinci kez denemede bulundu. Bu darbe girişimi de başarısız oldu ve mutsuz lider bir kaleye kapatıldı. 1846'da önüne iyi bir fırsatın çıkmasını bekleyeceği İngiltere'ye kaçmayı başardı.

Louis Napoleon'un Başkan Seçilmesi. 1848'de devrimin patlak vermesiyle, Louis Napoleon Paris'e geri dönmüştü. Yeni anayasa tamamlandığında, kendisini başkan adayı olarak önerdi ve akıllıca bir kampanya manifestosu oluşturdu. Halka hitap ederken işçi sınıfının kendi menfaatine özel yasalara tabi olacağı vaadinde bulundu; ancak diğer taraftan hiçbir sosyalist planı kabul etmemişti. Orta sınıfların düzeni koruyacağına ve sahip olduklarını muhafaza edeceğine dair güvence verdi. Onun planları işe yaramıştı; çünkü ezici bir çoğunlukla başkan seçildi. Diğer iki adayın oy toplamı bir buçuk milyondan daha azken, o beş buçuk milyon oy almıştı.

3. LOUIS NAPOLEON VE İKİNCİ FRANSIZ İMPARATORLUĞU

Aralık 1851 Hükümet Darbesi. Kısa süre içinde Fransa'nın ikinci cumhuriyetinin başına getirdiği kişinin kendisini imparator yapma eğiliminde olduğu apaçık ortaya çıkmıştı. Hızlı bir şekilde makamda kalma süresini dört yıldan on yıla çıkarmak amacıyla anayasada bir düzeltme yapma çalışmalarına başladı. Bakanlarını kendi kişisel dostları arasından seçti, ordu lehine hamleler yaptı ve ülke boyunca seyahatlere çıkarak imparatorluk dönemine geri dönüş için halkın heyecanını yükseltme arayışı içinde oldu.

Meclis onun planlarında işbirliği yapmayı reddettiği için, nihayetinde *bir askerî darbe* riskini almaya karar verdi. Bir süredir kafasında tasarladığı girişimi için –Napolyon'un Austerlitz zaferinin yıldönümü olan– 2 Aralık 1851 sabahında Paris'in duvarlarına başkan tarafından yayınlanan bir buyruğun kopyalarını afiş olarak astırdı. Buyrukta Temsilciler Meclisi feshediliyor, evrensel erkek vatandaşların oy kullanma hakkı yeniden oluşturuluyor ve yeni bir seçim duyurusu yapılıyordu.

Halk Oylaması. Ardından Fransa halkına şu önermeyi sunmuştu. "Fransız halkı Louis Napolyon Bonapart'ın yetkilerini sürdürme arzusunu göstermiş ve 2 Aralık bildirisinde duyurduğu temel üzerine bir anayasa yapması için gerekli yetkiyi vermiştir." Yirmi birinci doğum gününü geçirmiş olan her Fransızın bu oylamaya "evet" veya "hayır" deme yönünde oy kullanmasına izin verilmişti. Netice resmî olarak 7.740.000 oya karşılık olarak 646.000 karşı oy kullanıldığı şeklinde açıklandı.

4 Ocak'ta Paris'te az sayıda kişinin kanının akıtıldığı hariç tutulursa, bu devrim çok sessiz bir şekilde gerçekleşmişti. Meclisin bazı üyeleri dahil olmak üzere ülke boyunca Napolyon'un yaklaşık yüz bin muhalifi tutuklanmıştı. Yaklaşık on bin kişi Fransa'dan sürgün edildi fakat halk büyük çoğunlukla çok fazla karşı çıkmadan yeni devlet başkanını kabul etmişti. İşçi sınıfı genel olarak 1848 yılının korkunç "Haziran günleri" sürecinde kendilerine savaş açmış olan politikacıların devrilmesinden memnuniyet duymuştu.

İkinci İmparatorluğun Kurulması (1852). Başkan artık Fransa'nın efendisiydi. Subayların atamasını yapıyordu, yasalar çıkarıyordu, savaş ilan ediyordu, barış yapıyordu ve yönetimde gerçek güç uyguluyordu. Ancak henüz tatmin olmamıştı. Bu nedenle 1852'de kendisini Fransa'nın İmparatoru III. Napoleon yapan bir yasayı halk oylamasına sundu. Bu yasa ezici bir çoğunlukla onaylandı. Louis Napoleon'un hayatının rüyası en sonunda gerçekleşmişti—Napolyon hanedanlığı eski haline dönmüştü.

Onun yönetimde kaldığı on yılı aşkın sürede üzeri hafifçe örtülü bir despotizm uygulanmıştı. Onaylanan imparatorluk anayasası aracılığıyla basın özgürlüğünü yürürlükten kaldıran bir yasa hemen yürürlüğe girdi. Hükümet yetkilisinin önceden onayı olmaksızın siyasal ve sosyal konuları ele alan hiçbir süreli yayın veya gazete yayınlanamazdı. III. Napoleon eğitim özgürlüğü vaadi vermişti fakat üniversitedeki eğitmenleri kendisine bağlılık yemini etme mecburiyetinde bıraktı. Tarih ve felsefe alanında eğitim, gençlerin zihinlerini bulandırdığı gerekçesiyle teşvik edilmiyordu.

ŞEKİL 67. III. Napoleon

"II. Napoleon" unvanı her ne kadar Fransa'da hiçbir zaman hüküm sürmemiş olsa da, Reichstadt Dükü'ne verilmişti (Versay sarayında bulunan, Jean-Hippolyte Flandrin tarafından yapılan bir resimden)

Fransa'nın Zenginliği (1852-1870). Ülke, bu otokratik rejime rağmen müreffeh idi ve insanlar bundan oldukça memnundu. İmparator bir despot olsa bile insanlar aydınlanma yönünde adımlar atıyordu. Hayırsever kuruluşlar sayı bakımından artış gösteriyordu. Demiryolu yapımı hızla ilerleme sağlıyordu ve Louis Philippe yönetimi altında başlamış olan büyük ana hatlar tamamlanmıştı. Paris kenti gelişmiş ve güzelleşmişti; dar sokaklar genişletilmişti ve geniş bulvarlar yapılmıştı. Dahası, 1870'de, Napoleon artan reform talebini kabul etmiş ve parlamentoya yalnızca kabul edilebilir olan bakanları seçme vaadinde bulunmuştu. Eğer bir dizi yurt dışı olayında onun yurttaki ününü bozan şeyler olmasaydı, III. Napoleon ölene kadar tahtta kalabilirdi. Ancak 1870'de Fransa ve Prusya arasında

çıkan savaş onun hükümranlığının aşağılayıcı bir şekilde sona ermesini getirmişti.

4. AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN DEVRİMLE SARSILMASI

1848 Devrimi'ndeki Yeni Kuvvetler. Prens Metternich 1848'de Fransa'da meydana gelen ayaklanmayı işittiğinde, tüm eski korkuları yeniden canlandı. "Bir ikinci 1793'ün varlığında" diye ifade etti, "Avrupa bugün kendisini buluyor." Fransa'nın başka uluslara kendi "tiranlarından" ve feodalizm ayak bağından kurtulmaları için ilk kez yardım önermesinin üzerinden elli beş yıl geçmişti. Bu süreçte büyük değişiklikler olmuştu. 1848'de, Avrupa'nın neredeyse her devletinde türemiş olan liberal partiler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Bildirgesi'nde ilkeler duyurulmuştu. Artık güçlü liderler seçimle iş başına gelen hükümet, bir özgür basın, yasalar önünde eşitlik ve feodal sistemin kalıntılarının yok edilmesi için aktif bir şekilde kışkırtma yapmakla meşguldü.

Dahası, Napolyon döneminde uyandırılmış olan ulusal ruh iş başındaydı ve mevcut düzene muhalefeti coşturmaya yardımcı olmuştu. Son olarak, Endüstri Devrimi düşüncelerin oluşumunu hızlandırmaya ve nüfusun büyük kısmının büyük ülküler gütmesine başlangıç teşkil ediyordu. Kendi el emekleriyle yaşayanlar ve yeni iş kollarında istihdam edilenlerin kendi sözcüleri vardı; onlar oy verme hakkı ve kendi belirli menfaatlerini karşılayan yasaların oluşturulmasını talep ediyordu. Böylece, 1848'de ulusların ve emeğin "hakları" 1793'te anayasaya temel madde olarak ilave edilmişti.

Devrimsel Hareketlerin Yayılması. Liberaller uzun zamandır savunmuş oldukları reformları, eğer gerekirse şiddet aracılığıyla, elde etmek için Paris'te Şubat Devrimi yapılmasını teşvik etmişti. İngiltere'de "Çartizm yanlısı" olarak bilinen bir işçi yapısı Parlamento'dan oy verme hakkını zorla elde etmek için her şeyi göze aldıkları başarısız bir çaba içinde olmuşlardı. Bir sivil çatışma içinden henüz geçmiş olan İsviçre 1814'te kabul edilmiş olan anayasayı feshetmiş ve yeni bir anayasa taslağı

oluşturmuştu.[26] Ancak 1848 yılının kışkırtmaları, Fransa dışında Metternich'in kırk yıldır kralları kendi tahtlarında tutmak ve halkların ve ulusların kraliyetin boyunduruğunda bulunan tebaa olarak kalması için elinden gelenin en iyisini yaptığı Avusturya ve Almanya yönetimlerine karşı yönlendirilmişti.

1848'de Avusturya Hükümdarlığı Altındaki Çeşitli Halklar

26 İsviçre'de 1815 uzlaşısı, tıpkı Almanya, İtalya ve başka Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, liberallerin muhalefetiyle karşılaşmıştı. O, her bir kantonun iç yönetimini zengin sınıfların küçük bir azınlığının ellerine bırakmıştı ve küçük güçlerin elçilerinin bir kongresinde onu yaparak Almanya'nın eyaletlerine model teşkil etmişti. Bu sistemin bir gözden geçirilmesi onun oluşturulmasından hemen sonra başlamıştı; ancak herhangi bir değişikliğe özellikle Katolikler tarafından karşı çıkılıyordu. Onlar, küçük bir azınlıktı ve Protestanlar tarafından kullanılan daha güçlü bir merkezî hükümetin kendi haklarını kısıtlayacağından korkuyordu. 1841'de Aargau yönetimi kendi yargısı içinde manastırlara baskı uygulayarak bir sivil çatışmayı hızlandırmıştı. Her ne kadar İsviçre anayasası manastırların haklarını güvence altına almış olsa da, federal yönetim Aargau'nun iç meselelerine müdahale etmeyi reddetmişti. Bunun üzerine Lucerne, Uri ve Zug'un liderliği altında tüm demokratik ve ulusalcı tarafa karşı koyan bir Katolik ittifak, veya *Sonderbund*, oluşturulmuştu. Savaş adını güç belâ hak edecek birkaç çatışmadan sonra bu nifak tarafı baskı altına alındı ve 1848'de yeni bir federal anayasa taslağı oluşturuldu. O, elçilerin bir kurultayı yerine, devletleri temsil eden bir Senato ve büyük ölçüde halk tarafından seçilmiş olan vekiller aracılığıyla Birleşik Devletler'in hükümetinin tasarısı üzerine oluşturuldu. Bu anayasa, daha büyük güçler halen federal yönetime verilmişken, 1874 yılında yeniden düzenlenmiştir.

Avusturya Hükümranlığı Altındaki Halkların Karışımı. Metternich'in hizmet ettiği Hapsburg monarkı tarafından hükmedilen "ırklar"ın tuhaf bir karışımı vardı. İsviçre'ye ve Bavyera'ya kadar olan Viyana'nın batısındaki bölgeler ağırlıklı olarak Cermenlerin yerleştikleri yerlerdi. Güneye doğru, Kranjska, Steiermark, Karintiya ve İstirya vilayetlerinde çok sayıda Slav vardı; ve kuzeyde Bohemya ve Moravya'da Cermenler arasına serpiştirilmiş olan Çekler vardı. Doğuya doğru Çeklere benzer olan Slovaklar bulunuyordu. Rusya sınırları üzerinde, Polonya'nın bölüşülmesi aracılığıyla Avusturya imparatorunun almış olduğu bölgede Polonyalılar yaşıyordu. Macaristan krallığının yerleşimcileri, Macarların yanı sıra doğuda Rumenler ve güneyde ve batıda Hırvatları kapsıyordu. Alplerin ötesinde İtalyanların yerleşmiş oldukları Lombardiya-Venedik krallığı vardı.

Avusturya'nın Despotik Bir Şekilde Yönetilmesi. Avusturya İmparatorluğu'nun vilayetlerinde, I. Ferdinand atadığı ve görevden aldığı bakanlar aracılığıyla kişisel olarak hükmediyordu. Yasalar yapılıyor, vergiler konuyor ve elde edilen gelirler halka danışmadan harcanıyordu. Eleştirinin yayılmasını önlemek için gazeteler, kitaplar, tiyatrolar ve eğitmenler yakından takip ediliyordu. Akademisyenler batı Avrupa anlayışından büyük ölçüde koparılmıştı ve Metternich bilimsel ruhun üniversitelerden uzak tutulması nedeniyle övünüyordu. Soylular, kölelerden feodal hizmetleri zorla alma dahil olmak üzere onların üzerinde eskiden kalma otoritelerini kullanmanın halen keyfini sürüyordu. Ruhban sınıfı Fransız Devrimi'nden önce olduğu kadar güçlüydü ve Katolik-olmayanların yönetim makamlarında olmalarına izin verilmiyordu.

Macaristan'ın Macar Soylular Tarafından Denetim Altında Tutulması. Macaristan'da yönetim kral olarak Ferdinand'ın ve kendi feodal ayrıcalıklarına sıkıca sarılmış olan Macar soyluların denetimi altındaydı. Bir meclis veya Parlamento vardı fakat derebeyler tarafından idare ediliyordu. Her ne kadar Macarlar veya asıl Macaristanlılar[27] nüfusun yarıdan daha azını oluştursa da, on-

27 Slav halkından çok farklı bir ırka ait olan, daha çok Moğollar veya Tatarlara yakın ve Macar dilini konuşan Macaristanlılar 895 yılında Tuna vadisini istila

lar komşularını –Hırvatlar, Rumenler ve Slovaklar– hakir görüyordu ve onların tüm ulusal haklarını inkâr ediyordu.

Kossuth'un (1802-1894) Bir Liberal Parti'ye Başkanlık Etmesi. Ancak Macaristan'da Louis Kossuth tarafından yönlendirilen bir liberaller grubu vardı. Onların programı köylülerin zorla çalıştırılmaları ve kölelikten kalan tüm başka kalıntıların yok edilmesinin yanı sıra parlamentonun düzenli yıllık toplanması, tüm sınıflara eşit vergilendirme, jüri yargılamasını kapsıyordu. Kossuth bu türden reformları savunduğu için hapse atılmıştı; ancak serbest kaldığında başkent Peşte'de bir gazete çıkarmış ve Macaristan'ın çağdaşlaşması ve Macaristanlıların Viyana'daki Hapsburg monarkından özgür kalması mücadelesini sürdürmüştü.

ŞEKİL 68. Louis Kossuth

Kossuth zeki bir hatipti ve onun coşkulu belagati 1848'de Macarların başkaldırısının gerçekleşmesinde çok şey yapmıştı. Devrim bastırıldıktan sonra, Kossuth Anadolu'ya iltica etmişti. Daha sonra Fransa, İngiltere ve Birleşik Devletler tarafından coşkuyla karşılanmıştı

İtalyan Memnuniyetsizliğinin Sebepleri. Lombardiya-Venedik'teki İtalyanlar Hapsburg hükümranlığındaki Macaristanlılardan daha az memnuniyetsiz değildi. Avusturya yönetimi İtalyan haklarını savunanları serbestçe tutuklayan ve hapse atan polis yetkilileri ve yargıçların elindeydi. Gümrük tarifeleri imparatorun hazinesinin zenginleşmesi ve İtalyan endüstrisinin Avusturya endüstrisi lehine denetim altında tutulacağı şekilde ayarlanmıştı. Kaleler Avusturyalı askerî birlikler tarafından garnizon olarak kullanılıyordu. Yönetim İtalyan yurtseverler tarafından yapılan herhangi şiddet gösterisini bastırmak için bu askerî birlikleri kullanıyordu.

etmişler ve Hırvatlar, Slovenler, Sırplar ve Karadağlılar'dan oluşan "Güney Slavları" ve kuzeyde Slav Ruslar ve Polonyalılar arasında sıkışmışlardı.

Viyana'da Mart Devrimi ve Metternich'in Devrilmesi. Dolayısıyla zemin 1848'deki başkaldırının tohumları için etraflıca hazırlanmıştı; ve Fransa'da Louis Philippe'nin devrilmesi Metternich muhaliflerini onun sisteminin bir anda ve sonsuza dek yok edileceği umudunu teşvik etmişti. 13 Mart 1848'de, Viyana'da çok sayıda öğrenci yerel meclisin oturum halinde olduğu meclis salonuna yürüdü ve binayı istila etti. Dışarıda bir kalabalık toplanmıştı; barikatlar kurulmuştu; sokak çatışması başladı; ve "Kahrolsun Metternich!" bağrışları imparatorluk sarayına nüfuz etmişti.

Yaşlı bakan artık devrimin artan yoğunluğunu denetim altında tutmasının olanaklı olmadığından ikna olarak, görevinden istifa etti ve Avusturya'dan kaçtı. Eski dostu Wellington Dükü tarafından içtenlikle karşılandığı İngiltere'ye sığındı. O sırada Wellington Dükü de Londra'daki tehdit oluşturan bir ayaklanmayı bastırmakla meşguldü. Metternich'in kaçışından sonra, Avusturya'da yeni bir bakanlar kurulu oluşturuldu. Bu kurul bir anayasa taslağı hazırlamaya başladı.

Macaristan'da Devrim. Viyana'daki ayaklanmadan iki gün sonra, Macaristan meclisi oybirliğiyle imparatora bir heyet gönderdi. Heyet Macar parlamentosuna karşı sorumlu olan, basın özgürlüğü, jüri ile yargılanma ve ulusal eğitim sistemi sağlayacak yeni bir kabine talep etti. Ardından meclis azimli yurtsever Kossuth'un etkisi altında, İmparatorun Macaristan'a hükmettiği makamları lağvetti ve –bağımsızlık yönünde ilk adım olarak– finans, savaş ve dışişleri alanlarında kendi bakanlıklarını oluşturdu. Ayrıca köylüleri derebeylere ödemek için para temin etmekten özgür kılarak bunu gelecekte ödenecek bir "onur borcu" olarak bıraktı. Avusturyalı hükümdar, Viyana'daki başkaldırı sebebiyle, bu koşulları reddedecek konumda değildi.

Prag'da Devrim. Dahası devrimin yarattığı sıkıntılar henüz sona ermemişti; 15 Mart tarihinde Prag şehrinde yurtsever Çekler sivil özgürlük ve köleliğin ortadan kaldırılması talebiyle bir kitlesel miting yaptı. Dilekçeyi taşıyan bir heyet özel bir trenle Çek bayraklarını dalgalandıran ve alkış tutan kalabalığın ortasına

bırakıldı. İmparator Bohemyalı heyeti kendi dillerinde karşıladı ve onların taleplerinin çoğunu onayladı.

5. İTALYA VE ALMANYA'DA BAŞKALDIRILAR

İtalya Boyunca Devrim (Mart 1848). Metternich'in devrilmesi haberlerinin duyulmasından hemen sonra, Milano halkı Avusturya askerî birliklerini kendi şehirlerinden kovdu ve Avusturyalılar kısa sürede Lombardiya'nın büyük kısmından dışarı atıldı. Venedikliler Milano'nun öncülüğünü takip etti ve Napolyon'un baskı altına almış olduğu kendi eski zamandan kalma cumhuriyetlerini bir kez daha kurdu. Milanolular, daha fazla Avusturyalı askerin gelişinden korkarak, yardım için Sardinya kralı Charles Albert'a başvurdu. Mart ayının ortası itibarıyla, İtalya'nın büyük bir kısmı ayaklanma halindeydi ve anayasalar Napoli, Roma, Toskana ve Piyemonte hükümdarları tarafından kabul edilmişti. Sardinya kralı kamuoyu tarafından Avusturya'nın İtalya'dan çıkarılması girişiminde liderliği üstlenmeye ve İtalyan halkının ulusal ülkülerini tatmin edecek bir İtalyan birliği oluşturmaya zorlandı. Otuz yıl aşkın bir süre boyunca papalık görevini üstlenecek olan Papa IX. Pius göreve yeni gelmişti ve Napoli'nin Bourbon ailesinden kralı İtalyan özgürlüğünü sağlamada askerî birliklerin silahlandırılmasına izin vermeye ikna olmuştu. Böylelikle İtalya kendisinin bağımsızlığı için ilk savaşına başlamıştı.

Prusyalıların Bir Anayasa Talep Etmesi. Viyana'daki krizler ve İtalya'daki savaş artık Avusturya için otuz yıldan fazla süredir sürdürdüğü Alman devletleri üzerindeki denetim uygulamasını yapmayı olanaksız kılmıştı. Böyle olunca Baden, Württemberg, Bavyera ve Saksonya'da ayaklanmalar gerçekleşti. Paris'te Şubat devrimi haberleri Berlin'de büyük bir heyecana neden olmuştu. Prusya'da bir anayasayı kabul etmesini istemek için krala heyetler gönderilmişti. 18 Mart'ta kraliyet sarayının önünde bir kalabalık toplanmıştı; polis kalabalığı dağıtmaya çalıştı; çatışma meydana geldi; ve Paris'te olana benzer bir şekilde işçi kesiminin yaşadığı bölgelerde barikatlar oluşturuldu. IV. Frederick William

tümüyle alarma geçmişti. Daha fazla kargaşa ve kan dökülmesinden kaçınma umuduyla, istenen anayasanın taslağının oluşturulması için bir meclisi toplantıya çağırma sözü verdi.

Alman Ulusal Meclisi (Mayıs 1848). Artık Metternich devrilmiş olarak, zayıf Alman Konfederasyonu'nun Almanların en sonunda gerçek bir ulus olması yönünde sıkı bir birliğe dönüştürülmesi umudu vardı. Liberallerin bir talebi doğrultusunda, Konfederasyon meclisi tüm devletlerde halkın oyuyla seçilmiş temsilcilerden oluşan bir ulusal meclis diye adlandırıldı. Bu yapı 18 Mayıs 1848 tarihinde Frankfurt'ta toplandı ve yüksek beklentiler ortamında Alman prenslerini memnun edecek ve aynı zamanda onların liberal-fikirli tebaasına uyan bir anayasa taslağı oluşturma zorlu problemini ele aldı.[28]

Mart 1848'deki Reform için Parlak Görünüm. 1848'in Mart ayının sonunda, reform olasılıkları gerçekten parlak görünüyordu. Macaristan ve Bohemya uzun süredir arzulanan çok sayıda hakka sahip olmuştu; Viyana'daki bir komite Avusturya vilayetleri için bir anayasa hazırlamakla meşguldü; Lombardiya ve Venedik kendi bağımsızlıklarını ilan etmişti; bir Prusya kongresinde yönetim reform yapma vaadinde bulunmuştu; ve son olarak tüm Almanya için bir anayasa hazırlamak amacıyla Frankfurt'ta büyük bir ulusal meclis toplanmak üzereydi.

Belirgin bir zafer anı olmasına karşın, reformcular için sıkıntılar başlamıştı. Eski düzenin devrilmesiyle birlikte yeni düzen için planlar oluşmuştu. Bazıları krallarla ılımlı koşullar yapmaya hazırdı; başkaları tüm politik gücün halkın ellerine devredilmesini istiyordu; daha da başkaları yeni bir sosyal ve ekonomik düzen istiyordu. Bu esnada krallar, prensler, soylular, ruhban sınıfı ve askerler korkularından bir nebze olsun arınmıştı. Kendi

---

28 1848 yılının olayları öylesine hızlı olmuştur ki, başlangıçta olasılıkla kafa karıştırıcı görülür. Avusturya, Prusya ve Baden gibi Almanya'nın ayrı bölgelerindeki devrimsel hareketlerin bahsi geçen Konfederasyon için *bütünlüklü* reform girişiminden oldukça farklı olduğu akılda tutulmalıdır.

ayrıcalıklarını geri alma ve kendi egemenliklerini yeniden kurma girişiminde bulunuyordu.

6. 1848 DEVRİMLERİNİN GENEL BAŞARISIZLIĞI

Hapsburgların Topraklarında Devrimin Bastırılması. İki yıl içinde, tüm reformlar yok olmasa bile, reformcular her yerde yenilgiye uğramıştı. 1848 yılının yaz mevsiminde, Avusturyalı bir general olan Windischgrätz Prag'ı bombaladı ve alevler içinde caddelere girerek Çek devriminin sona erdiğini duyurdu. Sonbaharda başkaldırıda bulunanların liderlerine hiçbir merhamet göstermeksizin Viyana'ya saldırdı ve şehri ele geçirdi. Artık gerici bir bakanlık oluşturulmuştu; Prens Schwarzenberg'in kişiliğinde yeni bir Metternich keşfedilmişti; ve zayıf Ferdinand genç kuzeni Francis Joseph lehine tahttan feragat etmeye zorlandı. Yaklaşık altmış-sekiz yıl tahtta kalacaktı. Gericiler Viyana'yı denetim altına aldıktan sonra yüzlerini Macaristan'a çevirdi. Onlar, Rus Çarı'ndan yardım alarak, Macaristan bağımsızlık hareketinin kökünü kazıdı, yüzlerce isyancıyı vurdu ve hapse attı, aralarında Kossuth'un da olduğu başkalarını sürgüne gönderdi. Böylelikle eski zamandan kalma Macaristan krallığı vasallığa indirgendi.

ŞEKİL 69. İmparator Francis Joseph'in Tahta Çıkması

Francis Joseph'in uzun hükümranlığı 1848 devrimleriyle başladı ve Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1916'da sona erdi. Hükümranlık dönemi imparator için çok sayıda hayal kırıklığı ve trajedi içeriyordu (Anton Einsle tarafından yapılan bir resimden)

İtalyan Devriminin Yazgısı. Aynı süreçte, isyancı İtalyanlar

Avusturya silahlı kuvvetleri tarafından baskı altına alındı. Sardinya kralı Charles Albert 1848 yılında Custozza'da ve 1849 yılında bir kez daha Novara'da yenilgiye uğradı ve oğlu Victor Emmanuel lehine tahttan feragat etmeye zorlandı. Emmanuel zamanı gelince İtalya kralı olacaktı. Roma, Venedik ve Floransa'da kurulmuş olan cumhuriyetler baskı altına alındı. Halka hitap eden anayasaların tümü, Sardinya'da Kral Charles Albert tarafından onaylanan biri dışında, bir kenara kaldırıldı. Victor Emmanuel babası tarafından tesis edilmiş olan temsilî yönetimi sürdürmekle kalmamış, tanınan liberallerden oluşan danışmanlarını İtalya'nın bölünmüş devletlerinin tek kral ve parlamento altında birleşmesi gerekeceği gün için hazırlıklarda yardıma çağırmıştı.

Alman Ulusal Meclisi'nin Birliği Oluşturmada Başarısız Olması. Bu süreçte Almanya için yeni bir anayasa oluşturma çabaları boşa çıkmıştı. Ulusal Meclis Mayıs 1848 tarihinde Frankfurt'ta toplandı ve taslak üzerine uzun tartışmalara girişti. Yeni devlet bir cumhuriyet mi olacaktı? Bunun söz konusu olmadığı görünüyordu çünkü Alman krallar ve prensler çok güçlüydü. Bu durumda meclis bir imparatorluk kurmaya karar verdi ve Prusya kralı IV. Frederick William'a tacı önerdi. Avusturya Alman birliğinin tümüyle dışında mı kalacaktı? Bu da olanaksız görünmüştü? Değişime karşı kuvvetler bir kez daha güçlerini toplarken, tartışmalar haftalarca devam etti. Sonunda Prusya kralı imparator görevini üstlenmeyi reddetti ve yeni anayasa yalnızca bir kâğıt parçası oldu. Frederick William liberalizmden nefret ediyordu ve Avusturya'nın savaşa gireceğinden korkmuştu. Böylece Konfederasyonun eski yönetimi daha önceki konumuna gelmişti, eski konfederasyon meclisi bir kez daha kuruldu ve Almanya önceden olduğu gibi, krallıklar, prenslikler ve özerk şehirlere ayrılmış olarak kaldı.

1849 Prusya Anayasası. Ancak 1848 Devrimi'nin cılız neticeleri arasında Almanya'nın geleceği için önemli olan bir olay vardı: Prusya bir yasama meclisinin tesis ettiği ve halkın bir kısmının yönetimde ufak bir pay sahibi olmasının kabul edildiği yazılı bir anayasa oluşturmuştu. Görmüş olduğumuz gibi, Fransa'da devrim haberleri Berlin'de büyük heyecana sebep olmuştu ve kral

IV. Frederick William bir anayasa oluşturmak için meclisi toplantıya çağırma vaadinde bulunmuştu. Bu meclis aynı yılın Mayıs ayında Berlin'de toplandı ve kralın hoşuna gitmeyen çok sayıda radikal maddeyi savundu. O, soyluluğun feshedilmesini ve "Tanrının lütfu ile kral" ifadesi şeklindeki kraliyet unvanının silinmesi önerisinde bulundu.

Bu süreçte, işçi sınıfının bulunduğu bölgelerde düzensizlik vardı ve 14 Haziran'da bir kalabalık kraliyet cephaneliğini havaya uçurdu. Bu, kralı korkuttu ve protestolara rağmen meclisi feshetti. Böylelikle halkın temsil edildiği meclisten kurtulduktan sonra kral 1849'da dikkatlice seçilen vatandaşlardan oluşturulan daha yumuşak başlı bir meclis aracılığıyla bir anayasa kabul etti. Bu belge, Ocak 1850'de yayınlandı. 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminde Hohenzollern hanedanlığının devrilmesine kadar, birkaç küçük değişiklikle Prusya'nın anayasası olarak kalmıştır.

Prusya Anayasasının Kral ve Aristokrasinin Güçlerini Teminat Altına Alması. Ancak gerçek bir demokratik yönetim biçimi umudunda olan liberaller büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştı. Anayasa bakanları parlamentoya karşı değil, krala karşı sorumlu kılmıştı; krala lortlar kamarası için kişileri seçme şansı vermişti; ve son olarak meclisin avam kamarasında üyelerin büyük bir çoğunluğunu daha zengin tebaalara vermişti.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. "Temmuz monarşisi"ne karşı çıkan iki tarafın bir taslağını oluşturun. Babeuf ve Blanc'in önermelerini tartışın.

2. Paris'teki Şubat devriminin bir yorumunu yapın. "Ulusal atölyeler" ifadesini tartışın. "1848 yılının Haziran günleri" nasıldı? İkinci Fransız Cumhuriyeti'nin anayasasını tasvir edin. Louis Napoleon'un 1848 yılına kadar olan hayatının taslağını oluşturun.

3. Louis Napoleon'un imparatorluğun yeniden tesis edilmesini üstlenmesinin ne anlama geldiğini söyleyin. III. Napoleon'un yönetiminin karakterini ortaya koyun.

4. Şubat devriminin İngilizler ve İsviçreliler üzerindeki etkisini gösterin. Hapsburg ailesi 1848'de hangi topraklar ve halklara hükmediyordu? Avusturya yönetimini tasvir edin; Macaristan yönetimini tasvir edin. Kossuth kimdi? İtalyanların Lombardiya-Venedik bölgesinde Avusturya egemenliğine itirazları nelerdi? Viyana'daki Mart devrimini tasvir edin. Macar meclisinin yasamaya ilişkin reformlarını değerlendirin. Mart 1848'de Bohemyalıların talepleri nelerdi?

5. İtalya'da devrim sürecinin izini takip edin. Prusya'da liberallerin talepleri nelerdi? Onlar nasıl karşılanmıştı?

6. Farklı devrimsel hareketlerin nasıl bastırıldığını tasvir edin. Novara'da Sardinya kralının Avusturya tarafından yenilgiye uğratılmasının neticesini tasvir edin.

7. Mayıs, 1848'de Frankfurt'ta toplanan Ulusal Meclis'in üyelerinin karşılaştıkları problem neydi? IV. Frederick William'ın Ulusal Meclis tarafından kendisine önerilen imparatorluk unvanını reddetmesini yorumlayın. 1848 Devrimi'nin bir sonucu olarak Prusya tarafından elde edilen kalıcı kazanç neydi?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *emeğin organizasyonu, geçici hükümet, kooperatif yapılar, Napolyoncu fikirler, halk oylaması, 1848 Ulusal Meclisi.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Fransa'da 1848 Devrimi 1830 Devrimi'nden nasıl ayrılır?

2. Organize edilmiş emek meseleleri nasıl ortaya çıkmıştı?

3. III. Napoleon ve I. Napoleon'un fikirlerini karşılaştırın.

4. İkinci Napolyoncu İmparatorluk ilkinden herhangi bir şekilde daha kalıcı olduğunu kanıtlamış mıdır?

TARTIŞMA KONULARI

1. Eğer IV. Frederick William Alman Ulusal Meclisi tarafından desteklenmiş olsaydı, Almanya demokratik bir birlik elde edebilirdi.

2. III. Napoleon bazı demokratik idealları kabul etmişti.

3. 1848 Devrimi tam bir başarısızlıktı.

4. Louis Kossuth "Macaristan'ın George Washington'u" idi.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt II: 1) Fransa'da eleştiri ve reform ruhu, ss. 73-78; 2) İkinci Fransız Cumhuriyeti, ss. 78-84; 3) Louis Napoleon ve İkinci Fransız İmparatorluğu, ss. 84-94; 4) Metternich'in devrilmesi, ss. 95-101; 5) Kossuth'un Birleşik Devletler'e başvurusu, ss. 103-108; 6) İtalya'da anayasal yönetim, ss. 108-110; 7) Almanya'da devrimin neticeleri, ss. 110-114.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Temmuz monarşisinin çöküşü, ss. 79-81; 2) Bir sosyalist devlet kurma girişimi, ss. 81-82; 3) İkinci Fransız Cumhuriyeti, ss. 82-83; 4) Orta Avrupa ve İtalya'da liberal fikirler, ss 83-95; 5) Devrimsel hareketlerin anlamı, ss. 95-96; HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt II: 1) 1830'dan 1850'ye Fransa, ss. 101-116; 2) Orta Avrupa'da başkaldırılar, ss. 117-126.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Louis Blanc, Guizot, Eugéne Sue, Victor Hugo, George Sand, III. Napoleon, Louis Kossuth, (Prusya kralı) IV. Frederick William, Metternich (hayatının son yılları), Alexis de Tocqueville, F. C. Fourier, (Avusturya kralı) Francis Joseph.*

BÖLÜM XIV • İTALYANLARIN ULUSAL BİRLİK ELDE ETMELERİ

İTALYAN DEVLETLERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ PLANLARI • III. NAPOLEON'UN SARDİNYA'YA YARDIM ETMESİ • İTALYA KRALLIĞI'NIN TAMAMLANMASI • İTALYA'NIN BİR AVRUPA GÜCÜ OLARAK GELİŞİMİ

1850 yılında İtalyan liderlerin Avusturya'yı defetme ve yerel hükümdarların despotizminin dizginlenmesi çabaları başarısız olmuş gibi görünüyordu. Napoli kralı vaatlerine uymamış, kabul etmiş olduğu anayasayı feshetmiş ve devrimcileri cezalandırmıştı. Papa kurulmuş olan Roma cumhuriyetini baskı altına alabilmiş ve yönetimi bir kez daha ruhban sınıfının ellerine bırakmıştı. Kuzey İtalya'da Avusturya gücü eski haline gelmişti. Demokrasi, anayasalar ve ulusal birlik savunucuları her yerde baskı altına alınmıştı veya sürgüne gönderilmişti. Ancak yirmi yıl içinde onların hayallerinin pek çoğu gerçekleşecekti. Sardinya kralı ve bakanı Cavour birlik oluşturma görevini üstlenmişti. Onlar, III. Napoleon ve İtalyan yurtseverlerin yardımıyla Avusturya'yı başlıca yerlerinden kovmuştu; ardından Venedik, Napoli, Roma ve başka İtalyan devletlerini tek kral ve anayasa altında bir araya getirmeyi başarmıştı. Yüzyıllardır yapılan mücadeleler başarılı bir sonuca ulaşmıştı. Bu andan itibaren İtalya yabancı hükümdarların avı değil, bağımsız bir ülke olarak dünya güçleri arasında yer edinmiş olan bir güçtü. Fabrikalar ve demiryolları inşa ediliyordu, bir ulusal eğitim sistemi tesis ediliyordu, sömürge ve dünya piyasalarında ticaret arayışında bulunuluyordu. Epey zaman sonra, İtalyan demokrasisi Mussolini ve Faşistler tarafından devrilecek fakat İtalyan ulusalcılığı varlığını sürdürecekti.

---

1. İTALYAN DEVLETLERİNİN BİRLEŞTİRİLMESİ PLANLARI

İtalya'nın Birleştirilmesi için Farklı Planlar. 1850 yılında liderler İtalyan bağımsızlığının teşvik edilmesinde çalışmalar yürütüyordu ve I. Napoleon'un devrilmesinden beri olduğu gibi, kullanılan yöntemler açısından birlik konusunda onlar arasında farklılıklar vardı. Bir uçta, cumhuriyetçiler monarşiden gitgide daha fazla bıkmış duruma gelmişti. Onlar çeşitli hükümdarların devrilmesi ve İtalyan halkının Roma'nın antik dönem zaferlerini

anımsatacak şekilde büyük bir demokratik cumhuriyet oluşturana dek hiçbir şeyin yapılamayacağına inanmıştı. Başka reformcular aydınlanmış bir Papa'nın, kendisinin başında olması gereken bir İtalyan federasyonu barışçıl bir şekilde oluşturabileceğine güveniyordu. Son olarak, umutlarını Sardinya kralına bağlamış olan taraftarlardan oluşan bir uygulamacı taraf vardı. Sardinya kralı onlara İtalya'nın özgürleşmesinde doğal lider olarak görünmüştü. 1848 Devrimi kadar yakın tarihte en azından genç ve enerjik bir kral ve yeni bir anayasa Sardinya'nın sahip olduğu bir şeydi.

Mazzini (1805-1872) ve "Genç İtalya." Cumhuriyetçi liderler arasında en güçlü olanı hassas ve son derece yetenekli Giuseppe Mazzini idi. Çocukluğunu geçirdiği Cenova'da babasından cumhuriyetçi ve demokratik ilkeleri öğrenmişti, liberal düşüncelere sahip bir hekim olmuştu. Babasının kütüphanesindeki kitapların arkasında gizlenmiş olarak bulunan eski gazetelerde Fransız Devrimi hakkında yazılar okumuştu. Annesi kendi ömrü boyunca "tiranlığın amansız bir eleştirmeni" olmuştu. Bu, onu İtalyan özgürlüğü için mücadele içinde olmaya teşvik etmişti. O, Karbonari gizli topluluğuna katılmıştı ve 1830'da polis tarafından yakalanmış ve Cenova'nın batısındaki bir kaleye hapsedilmişti.

Mazzini, Karbonari'nin tuhaflıkları ve gizemlerinden bıkmış bir şekilde "Genç İtalya" adını verdiği yeni bir birlik oluşturmuştu. İtalya'nın gençliği üzerine vurgu yaparak –"halkın oğullarını ve kızlarını"– yabancı prensleri defetme ve tüm İtalyanların bir cumhuriyetçi ve demokratik toplum halinde birleşmeye çağırıyordu. Özellikle monarşinin herhangi bir türüne karşıtlık oluşturan bir cumhuriyetin kurulması üzerine ısrarda bulunmuştu; çünkü yalnızca böyle bir yönetim şekli altında ulusun "özgür ve eşit kardeşler topluluğu" haline gelebileceğine inanmıştı. Prenslerin hiçbirine güvenmiyordu ve İtalyan devletlerin yalnızca bir federasyonunun komşu güçlerin müdahalesine karşı kendisini korumak için aşırı derecede zayıf olacağını düşünmüştü. Onun demokrasiye ve evrensel oy hakkına sarsılmaz bir inancı vardı ve İtalya'nın en alçakgönüllü erkek ve kadınlarının ülkeleri için ellerinden gelenin en iyisini paylaşmalarını istiyordu. Her ne kadar,

Mazzini hayallerini gerçekleştiremese bile genç İtalyanları İtalya'nın özgürleşme kaynağı için yanan bir coşku alevi sahibi olmaya esinlendirmişti.

Victor Emmanuel'in İlerlemeci Hükümeti. Ancak gelecek Mazzini'nin cumhuriyetçilerine değil liderlik için Sardinya kralını takip edenlere aitti. Yalnızca onun yönetimi altında Avusturya'yı yarımadadan atma olasılığı vardı ve bu yapılıncaya kadar hiçbir bağımsız birlik muhtemelen kurulamazdı. Bu sebeple, pratik yönlü insanlar yüzlerini genç Victor Emmanuel'e çevirdi. O, 1848'de Avusturya ile yapılan savaşta kendisini özgürlük kaynağına adamıştı ve yönetimi halkın temsil edildiği bir parlamento ile paylaşmak istiyordu. Bu eylemler onu İtalya'nın tüm başka hükümdarlarından ayırmıştı. Babası Charles Albert 1848'de Piyemonte'de bir anayasayı kabul etmişti. Bu, iki kabinenin olduğu ve bakanların kendisine karşı sorumlu olduğu bir parlamento sağlıyordu. (Daha sonraları bir birleşik İtalya'nın anayasası haline gelecek olan) bu anayasayı Victor Emmanuel Avusturya'nın taleplerine rağmen korumuştu.

Kont Cavour (1810-1861). Victor Emmanuel ayrıca hem anayasal yönetimin hem de İtalyan birliğinin uzun zamandır savunucusu olan en seçkin devlet insanlarından Kont Cavour'un yardımını isteyecek kadar akıllıydı. Ancak Cavour yabancı yardımı olmaksızın bu birliğin sağlanabileceğine inanmıyordu; çünkü Sardinya, Avrupa'nın daha önemli ülkeleriyle karşılaştırıldığında, küçük bir krallıktı. Onun beş milyondan daha az nüfusu vardı ve birbirine az çok düşmanlık besleyen dört ayrı bölgeden oluşuyordu. Cavour, bu bakış açısıyla, Sardinya'nın Avusturya'ya karşı yardım etmesi için daha güçlü bir ulusa ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. Yüzünü özellikle Fransa'ya çevirmişti. O, erken tarihte "Sevelim ya da sevmeyelim, bizim kaderimiz Fransa'ya bağlıdır; er ya da geç Avrupa'da oynanacak olan büyük oyunda ortağımız Fransa olmalıdır" duyurusunda bulunmuştu.

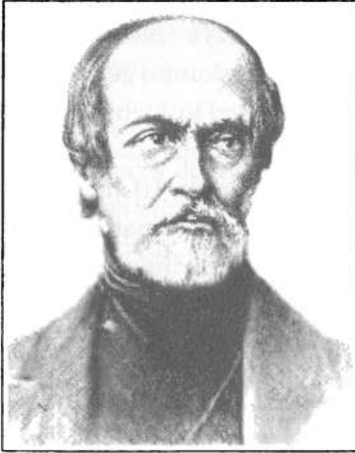
2. III. NAPOLEON'UN SARDİNYA'YA YARDIM ETMESİ

Cavour'un III. Napoleon'un Desteğini Araması. Kısa süre içinde Sardinya'nın Fransa'nın müttefiki haline gelmesi için bir fırsat ortaya çıkmıştı. Bir tarafta Büyük Britanya ve Fransa'nın ve diğer tarafta Rusya'nın olduğu Kırım Savaşı 1854 yılında patlak vermişti. 1855'te Cavour Fransa ile bir saldırmazlık anlaşması imzaladı ve askerî birliklerini Kırım'a yardıma gönderdi. Bu, ona 1856'da Paris'te barış müzakereleri için toplanan Avrupa kongresinde yer alma fırsatı sağlamıştı. Orada kuzey İtalya'yı denetim altında tutan Avusturyalı güçleri Avrupa'da barış için bir tehdit oluşturduğu konusunda uyarmıştı ve III. Napoleon'un İtalyan meselelerine olan ilgisini sağlamıştı.

Napoleon'un İtalya'ya müdahalede bulunmayı değerlendirmeye hazır olmasının özel sebepleri vardı. Kendi seçkin amcası gibi, her şeyden önce yalnızca bir gaspçı idi. Fransa'ya zafer getiren eylemlerle kendi popülerliğini sürdürmek zorunda olduğunu biliyordu. Tıpkı Fransızlar gibi bir Latin ırkı olan İtalyanların özgürleşmesi için Avusturya ile bir savaş halka hitap edecekti. Ve eğer Fransa kendi krallığına bir toprak parçası ekleyebilirse ve belki önerilen İtalyan konfederasyonunun koruyucusu haline gelebilirse onun popülerliği artacaktı. Böylece Napoleon ve Cavour arasında bir konferans ayarlandı. Hangi konularda uzlaşmaya varıldığını bilmiyoruz fakat Napoleon aşikâr bir şekilde, eğer Avusturya ile bir savaş gerginliği olursa, Sardinya kralına yardıma geleceği vaadinde bulundu. Avusturya'yı kuzey İtalya'dan birlikte defetmede başarı kazanmaları durumunda, Sardinya kralı Savoy ve Nice bölgelerini Fransa'ya vererek onu ödüllendirecekti.

Avusturya'ya Karşı Sardinya ve Fransa Birliği (1859). Nisan 1859 itibarıyla, Victor Emmanuel Avusturya ile bir savaş içinde oldu. Fransız ordusu hemen Sardinyalı askerî kuvvetlere katıldı, Avusturyalıları Magenta'da yenilgiye uğrattı ve 8 Haziran'da III. Napoleon ve Victor Emmanuel halkın coşkusu içinde Milano'ya girdi. Avusturyalılar kendi askerî seferlerinin geri kalanını çok

kötü bir şekilde gerçekleştirdi ve Solferino'da (24 Haziran) bir kez daha yenilgiye uğradı.

ŞEKİL 70. Mazzini

ŞEKİL 71. Cavour

ŞEKİL 72. Garibaldi

ŞEKİL 73. Victor Emmanuel

İTALYA'NIN BİRLEŞTİRİLMESİNDE ROL ALAN DÖRT LİDER

Avrupa birdenbire bir ateşkesin imzalandığını ve Napoleon'un Venetia'yı Avusturya'nın ellerine bıraktığını duyarak şaşkınlık içinde kaldı. Oysa o İtalya'yı Adriyatik kıyılarına dek özgürleştireceğine dair büyük konuşmuştu. Fransız imparator

gerçek bir savaş meydanının korkusuyla şoka girmiş görünüyordu; dahası, Avusturyalıları kuzey İtalya'dan defetmek için üç yüz bin asker gerektiğine inanmıştı. Oysa Fransa'nın kaynaklarını böylesine ağır bir şekilde kullanmaya cesaret edememişti. Son olarak, İtalya'da Sardinya için coşkunun gelişmesinden korkmaya başlamıştı: Victor Emmanuel'in hiçbir Fransız korumasına gerek olmayacak şekilde güçlü bir ulusal krallık oluşturmada başarılı olabilmesi tehlikesi vardı. III. Napoleon Venetia'yı Avusturya toprağı olarak bırakarak ve Sardinya'nın yalnızca Lombardiya, Parma ve Modena küçük dükalıkların ilhakına izin vererek İtalya'nın birleşmesinin önüne geçmeyi ummuştu. Ancak denetim altına alma konusunda güçsüz olduğu değişiklikler hakkında büyük konuşmuştu. İtalya artık tek bir devlete dönüşmek için hazırdı.

Sardinya Krallığı'nın Genişlemesi (1859). 1859 yılının Ağustos ve Eylül aylarında, Parma, Modena ve Toskana dükalıklarında halk kendi hükümdarlarını sürgüne göndererek Sardinya krallığına katılma duyurusunda bulundu. Apenin Dağları'nın kuzeyinde uzanan papalık bölgesi Romagna'daki bir kurultay Papa'nın geçici hükümdarlığını reddetti ve Sardinya'ya katılma dileğini ifade etti. Bu ülkeler daha sonra birbirlerinin mallarına gümrük tarifesi uygulamasını yürürlükten kaldırdılar; onlar Sardinya anayasasını kabul ettiler ve kendi posta hizmetlerini Sardinyalı memurların denetimi altına verdiler. Bu durumda kuzey İtalya'da birleşik bir devlet için zemin hazırlamış oluyorlardı.

Giuseppe Garibaldi'nin (1807-1882) Güney İtalya'da Yaptıkları. Diğer taraftan güney İtalya'da Napoli kralı inatçı bir şekilde hem Sardinya kralıyla herhangi bir şekilde müttefiklik oluşturmayı hem de halkına bir anayasa bahşetmeyi reddetmişti. Bunun üzerine, Mazzini'nin gayretli bir taraftarı olan Garibaldi Sardinya'nın genişlemesiyle güney İtalya ve Sicilya'nın birliği için zemin hazırlanması ve kralın bazı şartlarını uygulamaya sokmuştu. Bu cesur denizci, savaşçı ve devrimci buna uygun bir şekilde Mayıs 1860'da Sicilya'ya gitmek için Cenova'dan yelken açtı. Bin kişilik

"Kırmızı Gömlekliler" adlı grupla kendi başlarına yola çıktılar. O, İki Sicilya kralının kendisine karşı gönderebilmiş olduğu birkaç askerî birlik karşısında kolay bir zafer elde etti. Ardından ana kıtaya geçti ve 6 Eylül'de küçük bir çatışmadan sonra Napoli'yi ele geçirdi.

III. Napoleon'un Papa için Roma'yı Elde Etmesi. Garibaldi artık Roma'ya doğru ilerlemeye ve orada İtalya krallığını duyurmaya niyetlenmişti. Bu, daha önceki kazanımların tümünü tehlikeye atacaktı; çünkü Fransa'daki güçlü Katolik hassasiyeti nedeniyle, III. Napoleon İtalyanların Roma'yı ele geçirmesine ve Papa'nın siyasi bağımsızlığını yok etmesine izin veremezdi. Napoleon Victor Emmanuel'in merkezden uzakta kuzeye doğru olan papalık topraklarını ilhak etmesine ve Napoli'de Garibaldi'nin diktatörlüğü yerine sağlam bir yönetimi yeniden kurmasına dair uzlaşmıştı. Ancak İmparatorluk şehri olan Roma, geniş çevresiyle eski efendisine bırakılmak zorundaydı.

Güney ve Kuzey İtalya'nın Birleşmesi. Bunun üzerine (Ekim ayında) Victor Emmanuel güneye doğru ilerledi ve Napoli'yi ele geçirdi. Onun kralı teslim olmuştu ve tüm güney İtalya bölgesi İtalya krallığının bir parçası haline geldi. Şubat 1861'de ilk İtalyan parlamentosu Torino'da toplantıya çağrıldı ve yeni krallığın çeşitli kısımlarında birbirine kaynaşma süreci başladı. Ancak İtalyanların sevinci Avusturya'nın halen İtalyan vilayetlerinin en ünlüleri olan Venedik ve Roma'da bulunmalarıyla kursaklarında kalmıştı. İtalya'nın daha önceki ihtişamının simgesi olan Roma yeni krallığa dahil değildi.

İtalya'nın Birleştirilmesi (1861)

3. İTALYA KRALLIĞI'NIN TAMAMLANMASI

Papa'nın Victor Emmanuel'i Mahkûm Etmesi. 1869 yılında İtalyan birleşimi olgusunun tamamlanmamış olması yurtseverlerin umutlarını kaybetmelerine sebep olmamıştı. Yeni İtalyan parlamentosunun ilk oturumdaki tartışmada, Cavour kanaatleri ve ulus enerjilerini "Bengi Kent ve Adriyatik Denizi'nin Kraliçesi"-nin kurtarılmasına yöneltti. Ancak bu sırada Papa IX. Pius Sardinya kralını ve onun bakanlarını aforoz etti ve bir devrim niteliğinde olan yeni anayasayı duyurdu. Bu, kudurmuş bir köpeğin kendisine gösterilen şeye saldırması gibiydi. Dahası, III. Napoleon Papa'yı saldırılardan korumak için Roma'ya bir Fransız askerî birliği gönderdi.

Venedik'in İtalyan Krallığı'na Eklenmesi (1866). Ancak yardım kısa sürede beklenmedik bir bölgeden gelmişti. 1866 yılının ilk aylarında Prusya ve Avusturya savaşın eşiğindeydi (bir sonraki bölüme bakınız); ve Prusya, İtalya'nın desteğini elde etmek için bu yılın Nisan ayında Victor Emmanuel ile bir anlaşmaya vardı. Temmuz ayında, savaş patlak verdiğinde Prusyalıların yanı sıra İtalyanlar da Avusturya'ya saldırdı. İtalyanlar Custozza Muharebesi'nde mağlup olmuştu fakat Prusyalılar Sadowa'da Avusturya karşısında unutulmaz bir zafer kazanarak bu yenilgiyi unutturmuştu. Bunun üzerine Avusturya Venetia'yı İtalya'ya aktaracak olan III. Napoleon'a bu bölgeyi teslim etti. İtalyanların Trent ve Trieste'yi Avusturya'dan alma çabaları başarısız olmuştu; çünkü onların filoları yenilgiye uğramıştı ve Venetia ile uzlaşmaya zorlanmışlardı. Onların bir sonraki problemi Roma'yı elde etmekti. Bir kez daha dışişleri meseleleri onların lehine olmuştu.

Roma'nın Victor Emmanuel Tarafından İşgal Edilmesi (1870). Dört yıl sonra, 1870'de Fransa ve Prusya arasında savaş patlak verdiğinde (bir sonraki bölüme bakınız) III. Napoleon Fransız askerî birliğini Roma'dan geri çekmek zorunda kalmıştı. Victor Emmanuel, artık Fransız korkusundan özgür kaldığında IX. Pius'tan İtalya krallığı koşullarını kabul etmesini istemişti. Papa bunu reddetti; bunun üzerine İtalyan askerî birlikleri şehrin kapısına

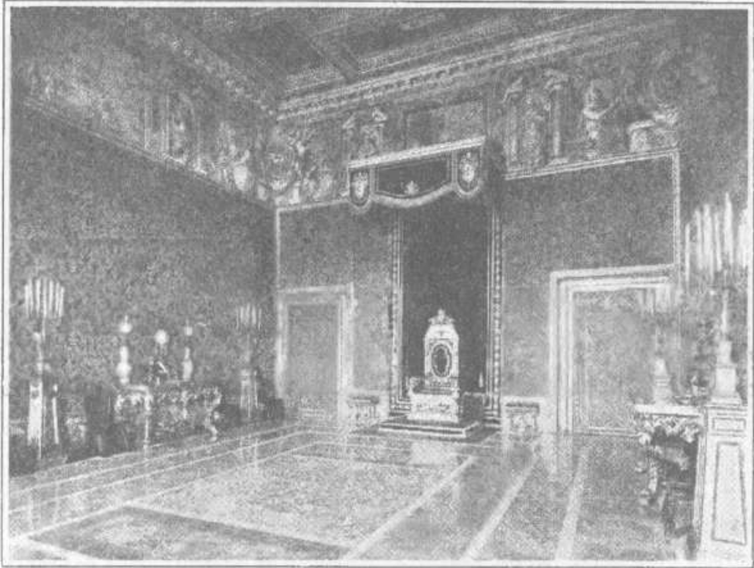

ŞEKİL 74. Venedik'in Bir Kısmına Yukarıdan Bakış

Venedik ana kıtadan yaklaşık iki mil uzaklıkta bulunan çok sayıda küçük sığ adaların üzerine inşa edilmiştir. Şehir, trafiğin aktığı yollar olarak hizmet eden çok sayıda kanal tarafından bölünmüştür. Ön planda görülen açık Piazza (Meydan) karşısında on birinci yüzyıldan kalan ünlü Aziz Markus Kilisesi bulunur. Büyük çan kulesi 1902'de yıkılmış olan eski Campanile'nin çağdaş bir reprodüksiyonudur. Sağında Doge Sarayı ve uzakta Cephanelik vardır

dayandı ve Roma topraklarını ele geçirdi. Bu süreçte Papa Vatikan Sarayı'na geri çekildi ve kendisini İtalyan yönetiminin bir mahkûmu olarak duyurdu. Ancak şehrin yerleşimcileri istilacıları hoş karşıladı; ve halk oylamasında büyük bir çoğunlukla Roma ve Papalık Devleti'nin geri kalan kısımları resmî olarak Ocak 1871'de İtalya krallığına ilhak oldu.

İtalya nihayet Alplerden denize kadar özgür ve birleşik hale gelmişti. Kral Victor Emmanuel'in 1871'de parlamentonun açılışında söylediği şekliyle "artık geriye kalan tek şey ülkenin büyük ve mutlu olması" idi. 1865 yılında Torino'dan Floransa'ya aktarılmış olan başkent 1871'de Roma'ya geçmişti; ve kral şehre girişinde yapmış olduğu törende "Biz Roma'dayız ve burada kalacağız" demişti. Sardinya anayasası İtalya krallığının anayasası haline gelmişti.

ŞEKİL 75. Vatikan'daki Taht Odası

Papa'ya İtalya'da Ayrıcalıklı Bir Konum Verilmesi. Yeni İtalyan yönetiminin bin yıldan daha uzun bir süredir Roma şehrini kendi başkenti olarak kabul eden Hristiyan Kilisesi'nin başı ile

koşullarda uzlaşmak zorlu bir görevdi. Mayıs 1871 tarihli bir yasayla, yönetim Papa'nın tüm dinsel vecibelerinde tam özgürlük kullanacağını ve onun kişiliğinin kralın kişiliği gibi kutsanmış ve dokunulmaz olduğunu yürürlüğe soktu. O, egemen bir prens olarak onur ve itibara sahip olmayı sürdürecekti ve herhangi başka hükümdar gibi diplomatik temsilcilere haiz olacaktı.

Ona bırakılmış olan küçük bölge içinde, bağımsız bir hükümdar olarak yaşayabilirdi. İtalyan yönetiminin hiçbir yetkilisi herhangi bir devlet işi nedeniyle bu bölgeye giremezdi. İtalyan hükümeti Papa'nın kaybetmiş olduğu toprakları telafi etmek için devlet hazinesinden ona yıllık yaklaşık altı yüz bin dolar tutarında bir meblağ tahsis etmişti. Ancak Papa bu miktarı almayı reddetmişti. Kendisini haksız yere bölgesini gasp etmiş olan bir gücün mahkûmu olarak nitelendirmiş ve İtalyan hükümetini tanımayı reddetmişti. Papa diktatör Mussolini ile bir uzlaşma sağladığı 1929 yılına kadar İtalya krallığı ile dostane koşullar oluşturmayacaktı.

4. İTALYA'NIN BİR AVRUPA GÜCÜ OLARAK GELİŞİMİ

İtalya'nın Bir Askerî ve Sömürge Gücü Olarak Yükselişi: Üçlü İttifak. İtalya yeni konumunu sürdürebilmek için ordu ve donanmasını hızla artırma pahalı politikasını benimsemişti. Çağdaş savaş gemileri inşa edildi, evrensel askerî hizmet görevi başlatıldı. Gemilerin inşa edilmesi ve asker sayısı artan ordunun donanımının maliyeti askerî masrafları neredeyse iki katına çıkardı ve muazzam bir ulusal borç yükü doğurdu.

Ancak yine de, İtalya genişleme hırsı ve sömürge imparatorluğu politikası güttü. Akdeniz'de hemen karşısında antik Kartaca bölgesi, şimdiki Tunus uzanıyordu ve pratik sebeplerin yanı sıra duygusal sebeplerle İtalya orayı ele geçirmeyi çok istiyordu. Ancak 1882'de, eyleme geçemeden önce, Fransa kendi Cezayir vilayetiyle sınır komşusu olan bu bölgeyi zapt etti. Bu, İtalya'nın Fransa'ya karşı hoşnutsuzluğunu artırdı ve Alman şansölyesi Bismarck bu durumu kendi lehine kullandı. O, İtalya'yı Almanya

ve Avusturya-Macaristan ile ünlü Üçlü İttifak'ı imzalamaya ikna etti—bu, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam eden bir ittifaktı.

İtalya'nın Afrika'daki Politikası. İtalyanlar, kuzey Afrika'da hayal kırıklığına uğramış olarak, dikkatini daha güneyde bulunan Habeşistan bölgesindeki sömürge alanlarını elde etmeye çevirdi. Bir işgal ordusu 1887 yılında oraya sevk edildi. Aralıklarla yıllarca süren savaştan sonra –1896'de Adowa'da yenilgiye uğramasına rağmen– İtalyanlar, o zamandan beri Eritre ve Somali olarak bilinen, yarım milyon göçebenin yaşadığı, Habeşistan'a sınırı olan iki geniş alanın efendisi olabilmişti. İtalyanlar daha sonra kuzey Afrika'da Türkler ile savaşmış ve Trablus'u fethetmişti.

"Hesabı Kapatılmamış" İtalya'nın Unutulmaması. İmparatorluklar Afrika'da bölge arayışındayken, dikkatler ayrıca halen Avusturya egemenliği altında bulunan İtalyanlara çevrilmişti—bu, Trent civarı, Trieste büyük kenti ve Dalmaçya kıyıları boyunca olan bir durumdu. İtalya halkına sürekli olarak Avusturya hakimiyetinden "hesabı kapatılmamış" yerlerin özgürleştirilmesine dair eski rüya anımsatılıyordu ve onların yeni İtalyan krallığına katılması isteniyordu. Bu ülkeler İtalya'nın 1915'te Birinci Dünya Savaşı'na çekilmesinde ve 1918'de zafer kazanarak kısmen tatmin olmasında büyük bir etki yapmıştı.

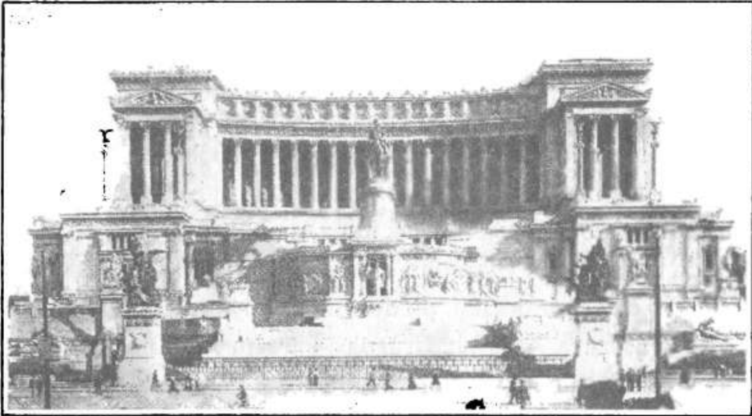

Afrika'daki İtalyan Sömürgeleri (1914)

Yurtiçindeki Gelişmeler. İtalyan krallığı aynı zamanda yurtiçi meselelerinde kayda değer ilerlemeler sağlıyordu. Ülkenin endüstrisi yüzyılın sonuna kadar sürekli olarak gelişme içindeydi. Nüfusunun üçte birinden fazlası endüstriyel ve ticari

faaliyetlerde bulunuyordu. Ülkenin ipek, pamuk ve yün fabrikaları sağanak halinde yabancı piyasalara ihracat yapıyordu ve iş insanları büyük ticari girişimler gerçekleştiriyordu. Kamu okullarının geliştirilmesine dair yasalar yürürlüğe girmişti ve yirmi-bir yaşın üzerinde olup okuma-yazma bilmeyen kişilerin sayısında istikrarlı bir düşüş –1862'de yüzde 73'ten 1901'de yüzde 52'ye– yaşanıyordu. 1895 yasalarıyla oy hakkı okuma-yazma bilen, küçük bir mülke sahip olan veya belirli miktarda vergi ödeyen tüm yetişkin erkekleri kapsayacak şekilde genişletilmişti.

Monarşi ve Siyasi Partiler. Demokrasinin ilerlemesiyle, monarşinin gücü azalmıştı. Kral I. Humbert, ki 1878'de Victor Emmanuel'in halefidir, kendi bakanlarının eylemi üzerinde çok az etkiye sahipti; ancak yönetim olmaksızın hüküm sürmesine karşın, 1900 yılında bir anarşist tarafından suikasta uğramıştır. Oğlu, III. Victor Emmanuel İtalyan parlamentosuna –pratikte avam kamarasındaki bir çoğunluğa– karşı bakanlığı sorumlu bırakarak, Humbert'ın politikasını sürdürmüştü.

ŞEKİL 76. Roma'da Bulunan Victor Emmanuel Anıtı

Bu muazzam anıt İtalya'nın birleştirilmesi anısına inşa edilmişti

Genellikle bu bakanlık bir hizipleşmenin birleşiminden oluşmuştu çünkü ülke hiçbirinin oyların çoğunluğunu elde edemeyeceği çok sayıda siyasi partiye bölünmüştü. Yeni krallığın ilk

günlerinde küçük fakat azalan sayıda Cumhuriyetçi vardı ve hatta onlar toplumsal ve ekonomik meseleler üzerine bölünmüştü. Papa'ya yapılan muameleye içerleyen ve politik açıdan muhafazakâr bir duruşu olan bir Katolik parti ve ılımlı reformcuların bir Liberal partisi genellikle sahnenin merkezinde kendi eğilimlerinde çekişme halinde bulunan yükselen Sosyalistler ve Radikaller grubuyla birlikte yer alıyordu. Kısacası, İtalya hem Almanya hem de Fransa'da hüküm süren hatlar boyunca politik açıdan bölünmüş bir endüstriyel ve sömürgesel güç idi.

Ekonomik Sıkıntı ve Göç. İtalya, başlangıçtan itibaren pek çok açıdan dezavantajlı konumda idi. Kömür, demir ve başka doğal kaynaklar açısından kötü durumda olarak, hammadde konusunda yabancı ülkelere bağımlıydı. Ağır bir borç yükü ve göreceli az zenginliğe sahip olarak, vergiler yüksekti ve var olma mücadelesi keskindi. Eğer göç ülkenin ekonomik sıkıntısının ölçütü olarak alınabilirse, bu durumda gerçekten büyüktü. 1888 yılında, İtalya göç aracılığıyla yüz bini aşkın vatandaşını kaybetmişti; 1900 itibarıyla, sayı yıllık olarak üç yüz elli bine ve 1901 itibarıyla ise yarım milyondan fazlasına yükselmişti.

Henüz İtalya halkının göç edebileceği hiçbir tatmin edici sömürgeye sahip değildi. Maceraperest kâşifler olan Kolomb, Cabot ve Verrazano gibi kişilerin keşfettiği yeni bölgelerin hiçbirine hiç sahip olamamıştı. Bu kişiler uzun zaman önce başka Avrupalı uluslar adına bu bölgelerde hak iddia etmişlerdi; ve onların Afrika'daki kumla kaplı vilayetleri ülkenin hoşnutsuz köylüleri ve işçileri için davetkâr değildi. Bu durumda İtalya'yı terk etmiş olanlar başta Brezilya, Arjantin, Uruguay, Paraguay ve Kuzey Amerika olmak üzere yabancı topraklara gidiyordu. Yüz binlerce kişi Birleşik Devletler'e yerleşmişti.

İtalya'nın Yeni Sorunlarla Yüz Yüze Gelmesi. Devasa göç hareketi memnuniyetsizliği hafifletmemişti. 1905 yılı itibarıyla Sosyalistlerin gücü öylesine büyük hale gelmişti ki, Papa X. Pius İtalya'nın geleceği açısından telaşa düşmüştü. Bu yılda, sadık Katoliklere o zamana dek Kilise tarafından kaçınılması salık verilen

seçimlerde yer alarak sosyalizme karşı mücadelede yardımcı olunması talimatı verilmişti. Yirminci yüzyılın başlarında böylece, birlik için eski mücadelenin anıları silinmişti. İtalyanlar Endüstri Devrimi'nin yarattığı yeni ulusal sorunlarla yüz yüze geliyorlardı. Onlar bölgeler ve piyasalar arayışındaydı. Avrupa'daki büyük güçlerin rekabetiyle karşı karşıya kalmışlardı.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. İtalya'da 1850 yılındaki siyasi koşulları tasvir edin. İtalya'nın birleştirilmesini arzu edenlerin görüşleri neydi? Victor Emmanuel'in hükümetini betimleyin. Cavour'un dışişleri politikası neydi?

2. Kırım Savaşı'na Sardinya'nın katılımının neticesi neydi? Avusturya'ya karşı Sardinya ve Fransa tarafından yürütülen savaşın ana hatlarını çizin. Bu savaşın bir sonucu olarak Sardinya tarafından elde edilen kazanımlar nelerdi? Parma, Modena, Toskana ve Romagna'da 1859'da meydana gelen değişiklikleri betimleyin. İtalya'nın birleştirilmesinde Garibaldi tarafından oynanan rol neydi? 1860'da İtalya'nın tam birleşimini ne önlemişti? 1848'de başlıca politik bölünmeleri gösteren bir İtalya haritası çizin. 1861'de bu iki dönem arasında etkide bulunan değişiklikleri gösteren bir İtalya haritası çizin.

3. Papa IX. Pius'un yeni İtalyan krallığına yönelik tutumunu tasvir edin. İtalya krallığı hangi araçlarla 1866'da Venetia'nın topraklarını elde etmişti. Ne zaman ve hangi şekilde Roma nihayetinde İtalya'nın başkenti yapılmıştı? 1871'de Papa'nın konumu neydi?

4. İtalya'nın sömürge politikasını tasvir edin. Birleşik bir İtalya'nın İtalyanlara olan avantajını tartışın. İtalyan göçü neye bağlıydı?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *anayasal yönetim, saldırmazlık ve savunma ittifakı, Vatikan, Üçlü İttifak, göç, sorumlu bakanlık.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Fransa I. Napoleon'dan itibaren İtalya'nın iç işlerine nasıl müdahalede bulunmuştu?

2. Avusturya İtalyan çatışmaları içinde nasıl yer almıştı?

3. Kırım Savaşı neden İtalya için fırsata dönüştü?

4. İtalya bugün Avrupa'nın sömürge güçleri arasında yer alır mı?

TARTIŞMA KONULARI

1. Mazzini bir hayalperest idi.

2. İtalya birliği "eylem insanları" tarafından başarıyla tamamlandı.

3. İtalyan birliği içinde parti ayrımları vardı.

4. Doğal kaynaklardan yoksunluk İtalya'nın gelişimine sekte vurmuştu.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History, Cilt* II: 1) Mazzini ve Cavour, ss. 115-121; 2) Birliğin gerçekleşmesi, ss. 122-136; 3) Papa'nın yeni düzene yönelik tutumu, ss. 130, 136-138; 4) İtalya'nın ilerlemesi, ss. 138-141.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Kont Cavour, ss. 130-132; 2) Cavour'un İtalya'nın birliğini planlaması, ss. 132-135; 3) Garibaldi, ss. 136-138; 4) İtalyan krallığının kurulması, ss. 138-140. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt II: İtalya'da Ulusalcılık, ss. 214-226.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Cavour, Mazzini, Charles Albert, Sardinya, Papa IX. Pius, Victor Emmanuel, Venedik, göç, Trieste, Etiyopya (Habeşistan).*

BÖLÜM XV • ALMAN İMPARATORLUĞU VE AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN OLUŞUMU

PRUSYA'NIN ALMANYA'DA LİDERLİĞİ ELE GEÇİRMESİ • 1866 SAVAŞI: KUZEY ALMAN FEDERASYONU • FRANSIZ-PRUSYALI SAVAŞI VE ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN KURULMASI • AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN 1866'DAN SONRA YENİDEN DÜZENLENMESİ

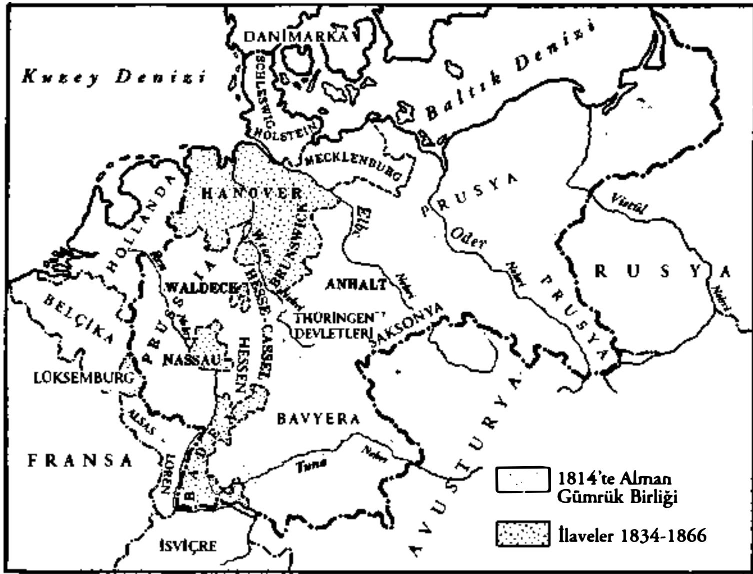
Almanya artık diğer güçlerin tüm uluslararası ilişkilerde yapacaklarını tahmin etmeleri gereken büyük Avrupa güçlerinden biridir. Ancak o, Büyük Britanya ve Fransa ile karşılaştırıldığında, geçen bölümde betimlenen şekilde yaklaşık İtalya krallığının ortaya çıktığı zamanda oluşan yeni bir ulustu. Alman tarihçiler büyük Prusyalı lider Bismarck'ın liderliği altında güçlü bir ulus şeklinde birleşmeden önce, kendi ülkelerini betimlemek için *Zersplitterungswesen* (veya "bölünmüş olan devletler") sözcüğünü kullanır. Almanya, yüzlerce yıl boyunca Kutsal Roma İmparatorluğu olmuştu; ardından, Napolyon'un politikalarının bir sonucu olarak, ufak devletlerin pek çoğu büyük olanlarla kaynaşmıştı. Viyana Kongresi'nde geri kalan devletler hem Avusturya hem de Prusya'yı içerecek şekilde bir konfederasyon oluşturmak amacıyla gevşek tarzda birleşmişti. Biz Bismarck'ın nasıl Avusturya ile bir savaşa sebebiyet verdiğini, onu nasıl yenilgiye uğrattığını ve yaratmakta olduğu Alman İmparatorluğu'nun dışında bıraktığını göreceğiz; ve daha sonra Avusturya'nın nasıl Macaristan ile bir birlik oluşturduğunu anlatacağız—bu, bir çifte monarşidir, onların pervasızlığı 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına yardımcı olmuştur. Savaş eski Hapsburg hanedanlığının devrilmesiyle ve onların topraklarının ulusal devletlere geçmesiyle sona ermiştir.

---

1. PRUSYA'NIN ALMANYA'DA LİDERLİĞİ ELE GEÇİRMESİ

Almanya'da Endüstri Devrimi. 1848'de Frankfurt'ta güçlü bir Alman devleti yaratma konusunda başarısızlık büyük ölçüde çok sayıda Cermen hükümdarın kendi bağımsızlıklarına düşkün olmasına sıkı sıkıya bağlıydı. Ancak, endüstri ve ticaret Cermen halkını sessizce fakat kesin bir şekilde bir ulus olma yönünde kaynaştırıyordu. 1835'te, ilk demiryolu hattı inşa edilmişti ve buharlı

ulaşım çağı başlamıştı; bir telgraf hatları şebekesi hızlıca dağınık devletleri birbiriyle temas halinde olma durumuna getirmişti; ve makine endüstrisinin gelişimi onları kendi sınırlarının ötesinde daha geniş piyasaları aramaya zorlamıştı. Birliğin sağlam bir temeli böylece buhar, elektrik, makineler ve müşterek ticaret menfaatlerinin gelişimine dayanıyordu.

Zollverein – Gümrük Birliği

Gümrük Birliği. 1815 barışından kısa süre sonra önde gelen iş insanlarının yanı sıra devlet insanları Almanya'nın çok sayıda bağımsız devlete bölünmüş olmasının engelleyici etkilerini anlamaya başlamıştı. Otuz-sekiz devletin her biri yabancı ülkelerin yanı sıra onları Cermen komşularından ayıran kendi gümrük sınırına sahipti. Aralarında yaklaşık yüz yirmi beş mil mesafe bulunan Fulda'dan Altenburg'a düz bir hat boyunca seyahat eden bir tüccar yolda otuz-dört sınır hattı geçiyordu ve dokuz egemen ve bağımsız monarkın dominyonunu aşmış oluyordu.

Ocak 1834'te bir *Zollverein* veya gümrük birliği, yirmi-üç milyonluk birleşik bir nüfusa sahip olan on yedi devletin birleşmesiyle

oluşturulmuştu. Tüm grup ortak bir gümrük tarifesiyle tüm yabancılara karşı korunurken, mallar bu devletlerin birinden diğerine serbestçe geçebiliyordu. Avusturya, bir süre tereddüt ettikten sonra, bu birliğe katılmamaya karar verdi fakat başka Alman devletleri zaman zaman kendi menfaatleri doğrultusunda bunu yapmak zorunda kalmıştı.

I. Willam'ın Politikası. Prusya, bu Cermen ticari yeniden düzenlemesinin merkezi olarak, güç toplamıştı ve I. William'ın 1858'de[29] tahta çıkmasıyla Prusya için yeni bir çağ başlamıştı. Yeni kralın başlıca amacı Avusturya'yı Alman Konfederasyonundan çıkarmak ve geri kalan devletleri Prusya'nın liderliği altında sıkı bir birliğe dönüştürmekti. O, savaşın er ya da geç gelmek zorunda olduğuna inanıyordu ve bu nedenle ilk işi kendi krallığının askerî kaynaklarını geliştirmek olmuştu.

Prusya Ordusunun Güçlenmesi. Prusya ordusunun inşa edilmesine büyük önem verilmişti. Prusya, elli yıl önce Fransız istilacı I. Napoleon'u defetme çabası içinde, orduya hizmet etmeleri için tüm sağlam erkekleri zorlamıştı—kısacası, evrensel askerî hizmet uygulamasını başlatmıştı. Genç erkekler mevcut ordu içinde eğitim alıyordu ve ardından gerektiğinde hizmete hazır olacak şekilde yedekte tutuluyordu. I. William'ın yaptığı ilk şey yıllık askere alma sayısını kırk binden altmış bine çıkarmak ve tüm askerlerin üç yıl boyunca aktif askerlik hizmetinde kalmasını sağlamaktı. Onlar ardından yedek konuma geçiyordu. William yedekte kalma süresini ikiden dört yıla artırma isteğinde idi. Bu şekilde, devlet erken yetişkinlik yıllarının yedisi üzerinde hak iddia ediyordu ve dört yüz bin kişilik etkin bir orduya sahipti. Prusya parlamentosunun avam kamarası ise ordunun güçlendirilmesinde böylesine bir artış için para verme yönünde oy kullanmayı reddetmişti.

Bismarck'ın Almanya'yı Prusyalılaştırmaya Başlaması. Ancak kral ne olursa olsun planını yürütmüştü. 1862 yılında bir Prusyalı devlet insanı olan Otto von Bismarck'ı kendi tarafına çekmişti.

---

29 Hastalık nedeniyle yetersiz duruma gelen kardeşi IV. Frederick William'ın kral naibi olarak 1861 yılına kadar hüküm sürmüştür.

Bismarck tüm Almanya'yı Prusyalılaştırma konusunda büyük yeteneğe sahip olan biriydi. Hohenzollern ailesinin ilahi hak sahibi olduğuna sıkı sıkıya inanmıştı; parlamento üyelerinden nefret ediyordu ve 1848'de Almanya'yı demokratik düzlemde birleştirme girişiminde bulunmuş olan Liberal partiyi hakir görüyordu. Savaşa karşı eğilimi vardı—hedefine ulaşmada kullanacağı şey yumruğu ve parıldayan kılıcı idi. Prusya'nın yüksek derecede muhafazakâr sınıfına mensup olarak, –Junkerler adı verilen– eski derebeyliklerin ardılı olması sebebiyle büyük arazilere sahipti. Kendi amaçlarını gerçekleştirme sürecinde üç ayrı savaşa dahil olmuştu ve kendi politikası aracılığıyla onun ölümünden sonra tüm dünyayı saracak olan bir dördüncü savaş için zemin hazırlanmasına yardımcı olmuştu.

Bismarck'ın Prusya Tahakkümü Planları. Bismarck, Prusya'yı hükmeden bir Avrupalı güç konumuna yükseltmek için dört şeyin elzem olduğunu düşündü. 1) Prusya ordusunun büyük ölçüde güçlendirilmesi gerekiyordu çünkü muazzam bir ordu olmadan kendi planlarını gerçekleştirmeyi umut edemezdi; 2) şimdiye dek Alman meselelerinde etkin olan Avusturya'nın Almanya'nın dışına itilmesi zorunluydu, böylece alan Prusya'ya kalacaktı; 3) Prusya egemenlik bölgesinin Alman devletlerinin katılımıyla genişletilmesi, Hohenzollern ailesinin doğu topraklarının Ren bölgesinden ayrı olmasının önüne geçirilmesi gerekiyordu; 4) ve son olarak, Prusya'dan hoşlanmayan ve onun güdülerine karşı kuşku duyan büyük Güney Alman devletleri bir şekilde onun başkanlığı altında bir birliğe katılmaya ikna edilmeliydi. Görev ümitsiz görünüyordu çünkü Almanya'yı birleştirme girişimleri I. Otto döneminden I. William dönemine kadar başarısız olmuştu. Ancak yine de, Bismarck, on yıl içinde, diplomasi ve şiddetin bir karışımıyla, Hohenzollern ailesinin yönetimi altında Almanya'yı birleştirmede başarılı olmuştu.

Bismarck'ın Prusya Parlamentosunu Geçersiz Kılması. Bismarck'ın yolundaki ilk engel Prusya parlamentosunun ordunun genişletilmesi için gerekli olan paranın onaylanmasını reddeden

avam kamarası idi. Ancak Bismarck durdurulabilecek biri değildi. Alt meclisin ve gazetelerin muhalefetine rağmen orduyu genişletti.

Prusya meclisine yaptığı ilk hitabetlerin birinde gaddarca dürüstlükle kendi hedefini duyurmuştu: "Zamanın büyük meselesi konuşmalar ve çoğunluğun oylarıyla değil, kan ve güçle karar verilecek olmasıdır." Bir süreliğine, seçmenlerin vergilerinin onaylanarak denetim altında tutulması hakkını reddederek sanki Prusya tam bir despotizme geri dönüyor gibi görünüyordu.

Schleswig-Holstein Meselesi. Kısa süre içinde, Prusya'nın eski rakibi Avusturya ile bir savaşa tutuşması durumunda zafer vadetmeye yeterli büyüklükte bir askerî gücü olmuştu. Bismarck, planlarını ilerletmek için Schleswig-Holstein meselesi olarak bilinen, Almanya için sıkıntı yaratan düğüm olmuş bir meselenin avantajını kullandı. Schleswig ve Holstein vilayetleri, her ne kadar büyük ölçüde Almanların yerleşimde bulunduğu bölgeler olsa bile, yüzyıllardır Danimarka kralına aitti. Nasıl ki Hannover bölgesi artık Büyük Britanya'nın bir parçası değilse, onlar Danimarka'nın bir parçası olarak kabul edilmiyordu. Ancak 1847 yılında, Danimarkalı kral, büyük Alman nüfusuna rağmen bu vilayetleri kendi krallığı ile birleştireceğini duyurdu. Bu, Almanya boyunca büyük bir öfke doğurdu. Bu vilayetler üzerine çekişme yıllarca devam etti ve nihayetinde, 1863 yılında, Bismarck'ın göreve gelmesinden hemen sonra, Schleswig kesin bir şekilde Danimarka krallığı ile birleşmişti.

Danimarka'ya Karşı Zafer (1864). Bismarck Prusya için Danimarka vilayetlerini topraklarına katma ve aynı zamanda artık kendisini hazır hissettiği için Avusturya ile savaşa tutuşma yönünde bir bahane bulma konusunda bir şans görmüştü. Onun ilk adımı Avusturya'ya vilayetler meselesini çözüme kavuşturma konusundaki çabasında Prusya ile işbirliği yapmasını istemekti. Danimarka kralı herhangi bir şekilde ödün vermeyi reddettiğinde, iki büyük Alman gücü (Şubat 1864 tarihinde) ona savaş ilan etti. Küçük Danimarka ordusunun Alman güçlerine karşı koyması mümkün değildi ve birkaç ay sonra Danimarka Schleswig

ve Holstein vilayetlerini Avusturya ve Prusya'ya bıraktı. Onlar vilayetleri kendi uygun gördükleri şekilde kendi aralarında dağıtacaklardı. Bismarck, Danimarkalı vilayetlerin her ikisini de elde etme eğilimi içinde olarak, onların yazgısına ilişkin anlaşmaya varmayı geciktirdi. Küstahça, Holstein'in Baltık Denizi kıyısı üzerinde bulunan Kiel yerleşim bölgesini bir Prusya donanma istasyonuna dönüştürmeye başladı ve onu Avusturya ile bir savaş için hazır hale getirdi.[30]

2. 1866 SAVAŞI: KUZEY ALMAN FEDERASYONU

Alman Konfederasyonunun Sona Ermesi. Bismarck planlarında başarı sağlamak için yeni İtalyan krallığından yardım arayışına gitti. Nisan 1866'da eğer Prusya kralı üç ay içinde silahı ele alırsa İtalya'nın Avusturya'ya savaş ilan etmesi konusunda İtalya ile bir anlaşma yaptı. İtalya bunu elbette Venetia'yı elde etme beklentisiyle yapacaktı. Avusturya ve Prusya arasındaki ilişkiler gitgide daha fazla gerilmişti. Bu, nihayetinde Haziran 1866'da Avusturya'nın kendini Prusya'ya karşı korumak için Alman Konfederasyonu'nun kuvvetlerini davet etmesine kadar sürdü. Bunun üzerine Prusya'nın kurultaydaki temsilcisi bu eylemin Alman birliğinin varlığını sona erdirdiğini ilan etti.

Avusturya ve Prusya Arasındaki Savaş: Sadowa Muharebesi. 14 Haziran'da Prusya resmî olarak Avusturya'ya savaş ilan etti. Mecklenburg ve kuzeydeki küçük devletler haricinde, Almanlar genel olarak Avusturya tarafındaydı. Bismarck anında daha büyük Alman devletlerinden –Hannover, Saksonya ve Hessen-Cassel– Prusya'nın reform planını kabul etmelerini istedi. Prusya askerî birliklerinin kendi bölgelerini işgali reddedildi ve savaş gerçekten başladı.

30 Prusya 1866'da vilayetleri kesin olarak kendi topraklarına kattı. Daha sonra Almanlar Kiel'den Holstein'e Elbe Nehri'nin ağzına bir kanal inşa etti ve böylece Alman kıyısının iki ucunu birleştirerek Danimarka yarımadasından ayırdı. Kuzey Schleswig'in Danimarkalılarına Danimarka ile birleşmek isteyip istemediklerini söyleme hakkı vaadinde bulunuldu; ancak Prusya bu vaade önem vermedi. Mesele Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasına kadar çözüme kavuşturulmamış şekilde bırakıldı.

Prusya ordusu kuzeyin devletlerinin bir kısmı üzerindeki tüm direnci anında önledi; Avusturya 3 Temmuz 1866'da Königgrätz veya Sadowa belirleyici muharebesiyle perişan olacak şekilde yenilgiye uğradı; ve üç hafta içinde savaş neredeyse sona erdi. Avusturya'nın etkinliği sonlanmıştı ve Prusya Almanya'nın geri kalanına söylediğini dayatma konumuna gelmişti.

Kuzey Alman Federasyonu'nun Kurulması. Ancak Prusya Main Nehri'nin güneyindeki daha büyük devletlerin arzulanan birlik için hazır olmadığının farkındaydı. Bu nedenle Kuzey Alman Federasyonu adında Main Nehri'nin kuzeyindeki tüm devletleri içeren bir yapı oluşturdu. Prusya ayrıca savaşta kendisine muhalefet etmiş olan Saksonya devleti istisnasıyla Kuzey Alman devletlerinin ilhak edilmesiyle kendi sınırlarını genişletme fırsatı elde etmişti. Hannover, Hessen-Cassel, Nassau ve Frankfurt serbest kenti, Schleswig ve Holstein dükalıklarıyla birlikte artık Hohenzollern krallığına ilave edilmişti.

Prusya Tarafından 1866'da Ele Geçirilen Alman Devletleri

Yeni Anayasa Maddeleri. Böylelikle genişlemiş olan Prusya komşusu olan daha küçük devletleri üç şeyin gerçekleştirilmesi için taslağı oluşturulmuş olan bir anayasanın oluşumunda paylaşım yapmaya davet etmişti. İlk olarak, yeni birlik içinde bulunan bölge halkına, hangi devlet içinde yaşarlarsa yaşasınlar, yönetimde söz sahibi olma hakkı verdi. Halkın temsil edildiği bir meclis talebini karşıladı. İkinci olarak, Prusya'nın üstün konumu sağlama alınmıştı; ve aynı zamanda, üçüncü olarak toprakları alınmamış olan başka monarkların kendisine saygı duymasını sağlamıştı. Prusya kralı federasyonun "başkanı" yapılmıştı fakat egemen güç değildi. Temel yönetici yapı Federal Konsey (*Bundesrat*) idi. Bu konseyde, her bir hükümdar, en azından bir oy hakkına sahipti her bir özerk şehir –Hamburg, Bremen ve Lübeck– aynı hakkı kullanıyordu; ancak Prusya, 1866'da ele geçirmiş olduğu bölgeye ilişkin olarak, kırk-üç oyun on-yedi tanesine sahip olmanın keyfini sürüyordu. Son olarak, güney devletleri –Bavyera, Württemberg, Baden ve Güney Hessen– birliğe katılma noktasına geldiğinde anayasa küçük bir değişiklik yapılmasını gerektirecek şekilde düzenlenmişti.

3. FRANSIZ-PRUSYALI SAVAŞI VE ALMAN İMPARATORLUĞU'NUN KURULMASI

III. Napoleon'un Dışişleri Politikası. 1866 Savaşı'nın birdenbire sona ermesi ve Prusya'nın zafer kazanmasından III. Napoleon'dan daha müteessir olan kimse yoktu. Her iki savaşan tarafın uzun bir mücadele sonucunda zayıflayabileceğini ve sonunda kendisinin aracılık yapma şansı bularak Fransa için bir şeyler elde edebileceğini umut ediyordu. Onun hayal kırıklığı daha keskindi çünkü yurt içinde liberallerin reform talepleri ve yakın bir tarihte Meksika'da bir tutunma noktası elde etme planının başarısızlığıyla kendi halkı arasında bir itibar kaybı yaşamış olmasının sıkıntılarıyla boğuşuyordu.[31] Ayrıca Hollanda kralının egemenliğinde

31 Bu Meksika dönemi III. Napoleon'un hata ve başarısızlıklarla dolu kariyerinde en ilgi çekici olaylardan biridir. O, Batılı dünyanın Latin halklarının Kuzey Amerika'da Anglo-Saksonların üstünlüğünü sağlayacak güçlü uluslara dönüştüğünü

olan Lüksemburg büyük dükalığının ele geçirilmesindeki başarısızlık ile Napoleon'un canı sıkılmıştı. Eğer Prusya'nın müdahalesi olmasaydı Hollanda kralı bu bölgeyi ona satacaktı. Ayrıca Napoleon başka yöntemlerle Bismarck tarafından kurnazlıkla alt edilmişti ve böylece Paris ve Berlin'in sansasyonel baskısıyla desteklenen bir savaş ateşi hem Fransa hem de Almanya'da gelişmişti. Fransızlar "Sadowa'nın intikamının alınması" hakkında konuşmaya başlamıştı ve Prusyalılar, Fransa kralı XIV. Louis ve I. Napoleon'un yaptıklarını anımsayarak geçmiş hataların özet değerlendirmesiyle kendi "atalardan kalma düşmanlarını" tehdit etmeye başlamıştı.

İspanyol Veraseti Üzerine Çekişme. Bu öfke durumunun ortasında, bir savaş bahanesi 1868 yılında Kraliçe Isabella'nın tahttan azledilmesiyle boşalan İspanyol tahtı meselesiyle bulunmuş oldu. Kraliçenin kaçmasından sonra bir ulusal meclis yönetim biçimine karar vermek üzere toplantıya çağrıldı ve nihayetinde taç Prusya kralı I. William'ın uzak bir akrabası olan Hohenzollern ailesinden Leopold'a sunuldu. Bu, İspanya'yı dolaylı bir şekilde Prusya'nın etkisi altına sokmaktan ibaret olduğunu düşünerek

görmeyi arzu ediyordu; ve üstelik, tıpkı amcası gibi, Avrupa'nın sınırlarının dışında emperyalist planlar yürütüyordu. Kendi koruması altında bir Latin imparatorluğu inşa etme yönünde ona mükemmel bir fırsat olarak görünen şey Meksika'daki karmaşalara yol açmıştı. 1861 yazında, Amerika'daki İç Savaş'ın başlarında, Meksika Cumhuriyeti borçlarını ödemeyi askıya aldı. İngiltere, Fransa ve İspanya elinde Meksika tahvili bulunan vatandaşlarının adına Meksika'ya karşı bir müşterek itirazda bulundu. Napoleon daha sonra cumhuriyetin devrilmesini isteyen bazı Meksikalılar ile müzakereler yürüttü ve eğer Avusturya imparatorunun kardeşi olan Arşidük Maximilian'ı kendi hükümdarları olarak seçerlerse bir imparatorluk kurulmasında desteğini sunacağını söyledi. Maximilian, Meksika halkının ne kadar azının onun kendi hükümdarları olmasını istediğinin pek farkında olmayarak, 1864 yılında Fransız askerî birlikleri tarafından güçlü bir şekilde desteklenmiş şekilde yeni bölgesine ayak bastı. Birleşik Devletler'deki İç Savaş sona erince Amerikan yönetimi Meksika'nın iç meselelerine yabancı müdahalesini protesto etti; ve III. Napoleon, böylesine heybetli bir güce karşı savaş açacak durumda olmayarak askerlerini geri çekti ve Maximilian'a tahttan çekilmesini, Avrupa'ya geri dönmesini salık verdi. Ancak yeni imparator Meksika'dan ayrılmayı reddetti, kısa süre sonra ele geçirildi ve vuruldu (Haziran, 1867). Tüm mesele Fransa'ya çok miktarda paraya ve çok sayıda askerin canına mal oldu ve Napoleon'un bir devlet insanı olarak becerisine karşı güvensizlik oluşturdu.

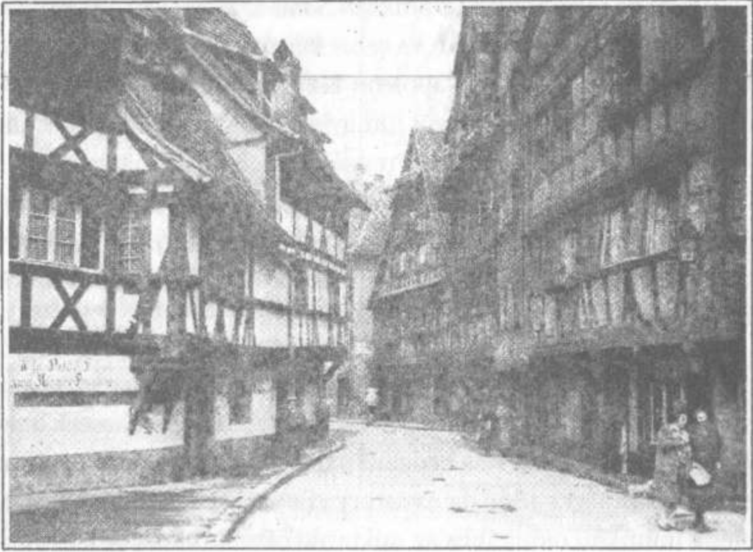
yüksek sesle protesto eden Paris'in gazetecilerini büyük ölçüde telaşlanırdı. Bu düşünüşün temeli yoktu; çünkü Fransızların telaşa düşmesine karşın, İspanyol halkının büyük kısmı Isabella'nın oğlu olan Alfonso'nun kişiliğinde Bourbon soyunun eski hale geldiğini görme konusunda Hohenzollern ailesinden Leopold'dan ziyade (İtalya kralının oğlu) Amadeus'u görmeye daha heveslilerdi. Nihayetinde Amadeus 1870 yılında tacı kabul etmesi yönünde ikna edildi.[32]

Ancak Fransa ve Prusya'daki savaş yanlıları bir çatışma çıkması için bahane arıyordu ve böylece Prens Leopold'un adaylığı buna zemin hazırladı. Haziran 1870'de, Prusya kralının rızasıyla, Leopold kendisine sunulan tacı kabul etti; ancak Fransız yönetimi bunu protesto ettiğinde, yine Prusya kralının onayıyla kabulünü geri çekti.

Fransa ve Prusya Arasında Savaş (Temmuz, 1870). Mesele artık kapanmış görünüyordu fakat Fransız bakanlığı neticeden tatmin olmamıştı. Prusya kralından Leopold'un adaylığının asla yenilenmemesi gerektiğine dair teminat vermesi istenmişti. William bunu yapmayı reddetti ve Bismarck akıllıca bir şekilde Alman gazetelerine meselenin yorumunu verdi. Fransız büyükelçisinin Kral William'a hakaret ettiğini ve şiddetle reddedildiğini görünür kılmıştı. Bu, her iki ülkedeki savaş yanlılarını bir coşkunluk durumuna sevk etti ve Fransız yönetimi 19 Temmuz 1870 tarihinde Prusya'ya karşı savaş ilan etti.

---

32 Amadeus aydın bir prensti ve kendi yeni tebaasının isteklerine göre yönetmek için çaba sarf ediyordu. Ancak İspanya'da iki yıldan biraz daha fazla deneyimden sonra İspanya'da çatışan taraflardan bitap düşerek tahttan feragat etti ve devrimciler (12 Şubat 1873 tarihinde) yalnızca bir yıl sürecek olan bir cumhuriyet ilan ettiler. 1875 yılında taç XII. Alfonso unvanını alan Isabella'nın oğluna verildi ve kısa bir iç savaştan sonra iki kamaralık bir parlamento sağlayan yeni bir anayasa 1876'da kaleme alındı—soylulardan, atanmış yüksek mevki sahiplerinden ve seçilmiş kişilerden oluşan bir senato ve halkın oylarıyla seçilmiş vekillerin avam kamarası. 1890 tarihli seçim yasasıyla, yirmi-beş yaşını geçmiş olan tüm erkek İspanyolların oy kullanma hakkı vardı. XII. Alfonso 1885'te öldü ve yerine XIII. Alfonso geçti.

ŞEKİL 77. Strazburg

Şehrin daha eski kısımlarından dar, rüzgâr alan sokaklar ve tablo gibi on altıncı yüzyıl binaları gösterilmektedir

Fransa için Savaşın Yıkıcı Başlangıcı. Fransız savaş bakanı "kaygı duymaksızın" savaşa girmiş olduğunu bildirmişti fakat tepe üstü yere çakılma akılsızlığı içinde olduğunu anlaması uzun sürmedi. Güney Alman devletlerinin o zamana dek Prusya'ya karşı göstermiş olduğu düşmanlık III. Napoleon'un Bavyera, Württemberg ve Baden'in kendi tarafında olacağına inanmasını teşvik etmişti. Ancak tüm kesimlerdeki Almanlar yabancı saldırılara karşı bir ulus olarak kendilerini koruyacaklarını çok geçmeden duyurdu. Üstelik Fransız ordusu ne iyi donanımlıydı ne de iyi komuta edilmişti. Almanlar süratle Ren Nehri'ni geçtiler ve birkaç gün içinde Fransızları önlerine kattılar. Yaklaşık Metz bölgesinde bir dizi kanlı karşılaşmalarda, Fransız ordularının biri yenilgiye uğradı ve nihayetinde şehrin tahkim edilmiş yerleri içine kısıldı. Kısa bir zaman içinde, Almanlar ikinci bir Fransız ordusunu ele geçirdi ve 1 Eylül 1870'de Sedan büyük muharebesinde imparatorun kendisini tutsak etti.

Paris'in Kuşatılması ve Savaşın Sona Ermesi. Almanlar daha sonra Paris'in etrafını sardı ve şehri kuşattı. Kent şimdi bir devrim durumundaydı. III. Napoleon Metz ve Sedan felaketleri nedeniyle kendisine olan güveni tümüyle kaybetmişti. Böylece onun imparatorluğu feshedildi ve Fransa üçüncü kez bir cumhuriyet ilan etti. Yeni yönetimin istilacılara karşı ulusu ayağa kaldırmada gösterdiği enerjiye rağmen, onlara karşı kazanılan zafer kesindir. 28 Ocak 1871'de, hafızalardan silinmeyen bir kuşatmadan sonra başkent teslim oldu ve bir ateşkes ilan edildi.

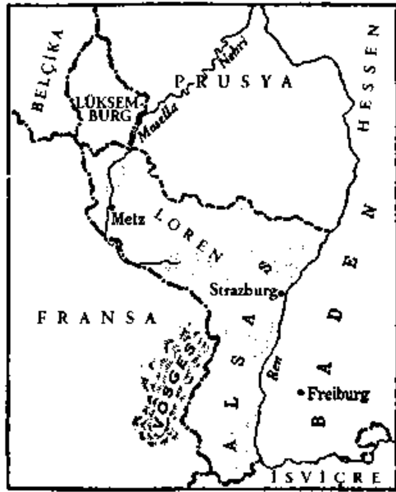
Alsas-Loren'in Almanya'ya Bırakılması. Almanlar barış koşullarının düzenlenmesinde 1914-1918 arasında gerçekleşecek olan Birinci Dünya Savaşı'nda bedelini pahalıya ödeyecekleri bir adım atmıştı. Bismarck 1866'da Avusturya ile savaşı bitirdiğinde arkasında mümkün olduğunca az miktarda öfke bırakma konusunda dikkatliydi. Oysa Fransa ile olan durum farklıydı. Almanlar Fransızları onlara iki vilayeti –Alsas ve kuzeydoğu Loren– bırakmaya zorlamıştı.[33] Fransa, bu şekilde, "Alman Ren Nehri" bölgesinden koparılmıştı ve Vosges Dağları'nın zirveleri sınır haline gelmişti. Loren bölgesinin nüfusunun büyük bir kısmı Fransızdı ve her ne kadar Almanlar Alsas bölgesinde çok sayıda olsalar da, vilayetlerdeki halkın çoğunun monarşik Prusya'dan ziyade cumhuriyetçi Fransa'ya sempati duyması yüksek derecede olasıydı. Onlar uzun zamandır cumhuriyet ile bağlantılıydı ve cumhuriyetçi geleneği paylaşmışlardı. Alsas-Loren'deki tüm olaylarda Alman yönetim tarzına karşı güçlü protestolar vardı.

Tazminat. Almanlar ayrıca Fransızlardan yüklü bir tazminat istediler ve bu miktar ödeninceye kadar Alman askerî birliklerinin

---

33 Alsas, belirli koşullarda, –özellikle Strazburg ve başka özerk şehirler tarafından kabul edilerek– 1648'de Otuz Yıl Savaşları'nın sona ermesiyle Vestfalya Anlaşması ile Fransız kralına bırakılmıştı. XIV. Louis hükümranlığında Alsas bölgesinin tümü Fransa tarafından ilhak edilmişti (1681). Loren dükalığı ise 1766 yılında son dükün ölümü üzerine Fransa'ya kalmıştı. O, daha önceleri Kutsal Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olarak kabul edilmişti. 1871'de Almanya tarafından talep edilen Loren kesimi tahkim edilmiş Metz şehrini içerecek şekilde, ilk dükalığın yaklaşık üçte birini içeriyordu.

Fransa'da kalacağını duyurdular. Fransız halkı ülkelerini Prusyalıların varlığından özgür kılmak için tazminat ödemesini hızlandırmak amacıyla ağır fedakârlıklarda bulundu. Sonuç olarak bu savaştan itibaren Fransa ve Almanya arasında keskin bir duygu oluştu. Fransızların "kaybettikleri vilayetleri" istemeleri ve Almanya'dan çekinmeleri Ağustos 1914 tarihinde patlak veren Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan yıllar boyunca devam etmişti. Alsas-Loren'in yazgısı, baştan itibaren, Birinci Dünya Savaşı'nın önemli meselelerinden biri olmuştur ve barış masasında Fransa lehine çözüme ulaşmıştır.

Alsas ve Loren

XIV. Louis ve XV. Louis bölgeyi Kutsal Roma İmparatorluğu'ndan ele geçirmiştir. 1871'de yeni Alman İmparatorluğu onu Fransa'dan aldı ancak 1919'da aynı ülkeye kaybetti

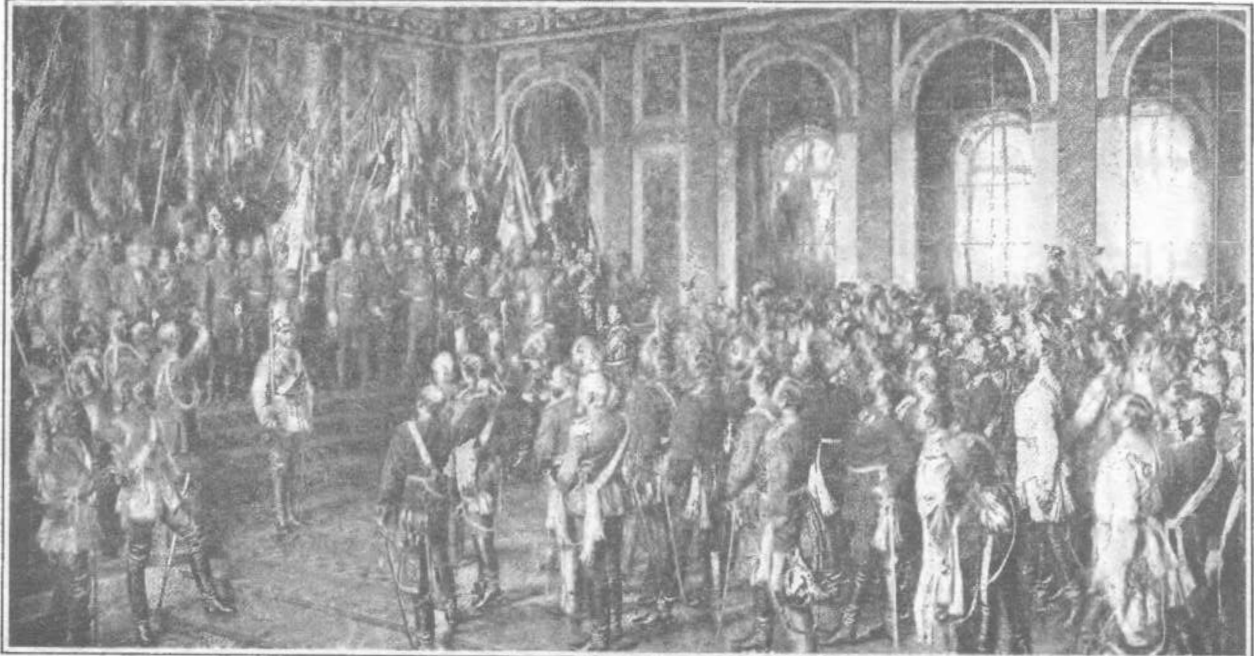
Alman İmparatorluğu'nun İlan Edilmesi (18 Ocak 1871). 1866'da başlayan Fransa'ya karşı başarılı savaş Bismarck'ın umut ettiği şekilde bir Alman İmparatorluğu yaratma görevini tamamlamıştı. Güney devletleri –Bavyera, Württemberg, Baden ve Güney Hessen– Prusya kuvvetleriyle yan yana savaşması için kendi askerî birliklerini göndermişti; ve Fransa üzerinde müşterek zaferlerinden sonra, onlar Kuzey Alman Federasyonu'na katılmıştı. Uzlaşılan bir dizi antlaşma aracılığıyla, başka şeyler arasında, "Kuzey Alman Federasyonu" adının "Alman İmparatorluğu" şeklinde değişmesi ve Prusya kralına birliğin başkanı olarak "Alman İmparatoru" unvanının verilmesi gerektiği vardı. Prusya kralı ve Kuzey Alman Federasyonu'nun başkanı olan William'ın Alman İmparatoru olarak duyurulması Fransa krallarının eski sarayı Versay'da 18 Ocak 1871'de gerçekleşti.

4. AVUSTURYA-MACARİSTAN'IN 1866'DAN SONRA YENİDEN DÜZENLENMESİ

Avusturyalı-Macar İkiciliği (1867). Sadowa'daki yenilgi ve Kuzey Alman Federasyonu'nun kurulması Avusturya'yı Alman birliğinin tümüyle dışında tuttu. Bu durumda Macaristan ile ilişkilerini düzenlemek, kendi sınırı içindeki çeşitli ırkların talepleriyle uğraşmak, Viyana ve imparatorluk boyunca anayasal yönetim ve reformlar için talepleri karşılamak durumunda kaldı.

Avusturya'nın 1866'da Prusya tarafından yenilgiye uğratılmasından kısa süre sonra Avusturya İmparatorluğu ve Macaristan krallığı arasındaki ilişkiler bir ödün üzerine kuruldu. İki ayrı ve uygulamada bağımsız devletin üzerinde Francis Joseph'in egemen olmasında uzlaşıldı. Yeni oluşum şu bölgeleri kapsıyordu: 1) Avusturya İmparatorluğu, ki on yedi vilayet –Yukarı ve Aşağı Avusturya, Bohemya, Moravya, Karintiya, Kranjska ve geri kalanlar; ve 2) Macaristan Krallığı, Hırvatistan ve Slovenya dahil olmak üzere. Bunların her birinin kendi anayasası ve kendi parlamentosu vardı. Biri Viyana'da ve diğeri Peşte'de idi ve iç meselelerini kendi bakanlarının yönlendirmesi altında idare ediyordu. Yabancı uluslarla olan ilişkiler, savaş ilan etmek ve anlaşmalar imzalamak konularında ise aynı hükümdar yönetimi altındaki iki ülke Avusturya-Macaristan şeklinde tek devlet olarak görünüyordu. Onların bir ortak ordusu ve donanması vardı ve aynı para birimi, ağırlık ve ölçü birimi kullanıyorlardı, tek ortak gümrük tarifesine sahip olarak ticari açıdan birleşmişlerdi. (Avusturyalı ve Macar meclisleri tarafından seçilen delegelerden oluşan) ortak parlamento bu ikili devletin müşterek meselelerini idare ediyordu. Her ne kadar bu özgün birlik türü Avrupa'da yeni bir şey olsa da 1918 yılına kadar sürerek yeterince güçlü olduğunu kanıtladı.

Ulusalcılığın Sürmesi. Farklı dillere ve farklı ulusal ülkülere sahip olan çeşitli grupları tatmin etme sorunu hem Avusturya hem de Macaristan'ın yüzleşmek zorunda olduğu ve hiçbir zaman çözüme ulaştıramadıkları en ciddi zorluktu. 1867 yılında birliğin Avusturya kısmında 7.100.000 Alman, 4.700.000 Çek, 2.440.000

ŞEKİL 78. Versay'da Alman İmparatorluğu'nun Duyurulması

A. A. von Werner tarafından yapılan bir resimden

Polonyalı (Galiçya'da), 2.580.000 Rutenyalı (doğu Galiçya'da), 1.190.000 Sloven (özellikle Karniyola'da), 520.000 Hırvat (Dalmaçya ve İstirya'da), 580.000 İtalyan (Trieste ve güney Tyrol'da) ve 200.000 Rumen (Bukovina'da) bulunuyordu (haritaya bakınız). Macaristan da kendi etkisi altında birkaç ulusa sahipti.

Almanlar Viyana kentinde, yargı makamında ve birliğin ticaret merkezinde üstündü. Almanca dili genel olarak Avusturya vilayetlerinde herhangi başka dilden daha fazla konuşuluyordu, bilimsel ve edebi eserlerde yaygın olarak kullanılıyordu. Bunun sonucu olarak Almanlar Avusturya ilişkilerinde liderliği almıştı ve resmî ticaret işlemlerinde kendi dillerini baskın hale getirmişti. Çekler ve Polonyalılar, kendileri açısından eski özgürlüklerini arzuluyordu, kendi dillerini konuşmayı istiyordu ve Viyana parlamentosunda Almanlara olan düşmanlıklarını sürekli ifade ediyordu.

Avusturya'da Kilisenin Gücünün Azalması. Her ne kadar Avusturya yönetimi kendi vatandaşlarının ulusal ruhunu tatmin etme konusunda başarılı olmasa da, çok sayıda reformu gerçekleştirmişti. 1868'de, Liberal parti Katolik ruhban sınıfının eskiden kalma ayrıcalıklarını sınırlayan yasaları Avusturya parlamentosu aracılığıyla yürürlüğe sokmuştu. Her bireye kendi dinini seçme ve istediği gibi ibadet etme hakkı verilmişti. Yönetim makamları itikadından bağımsız olarak tüm vatandaşlara açıktı; okulları idare eden Kilise değil Devlet idi; din insanlarının evlilik törenine katılmayı reddetmelerinin yanı sıra evlenen kişilerin de resmî törende din insanı istememe hakkı vardı. Papa protesto edilmişti ve 1868 tarihli yasa uyarınca hükümsüz ve geçersiz olduğu duyurulmuştu. Bununla beraber, II. Joseph'in Fransız Devrimi'nden önce başlatmak için uğraş verdiği reformlar en sonunda güvence altına alınmıştı.

Macaristan'da Macar Hâkimiyeti. Macaristan'da Macarlar başka ırklar üzerine kendi üstünlüklerini sürdürmede Avusturya'daki Almanlarla aşık atardı. Macaristan derebeylerinin ve ruhban sınıfının Kossuth tarafından talep edilen liberal reformların pek çoğunu kabul ettikleri doğrudur fakat güçlerini onların eline

Avusturya-Macaristan (1867-1918)

bırakıp sessizce gitmemişti. Hırvat, Sırp, Slovak ve Rumen vatandaşları Macaristan yönetiminin denetimi altında tutma konusunda çok sayıda aygıta başvurmuştu. Macarca dili Macar parlamentosunda, üniversitelerde ve kamusal alanda başlıca kullanılan dildi. Macarlar her ne kadar tüm nüfusun yarısından daha azını oluştursa da, parlamentoda ezici bir çoğunluğa sahiplerdi ve kamusal makamlarda tekelleşme konumundaydı. Başta Budapeşte olmak üzere endüstri geliştikçe ve şehirler büyüdükçe, tüm dinlerden insanlar şehir merkezlerine akın ediyordu ve Macar dili istikrarlı bir şekilde etkinliğini artırıyordu. Ancak bu yönde önleme çalışmalarına rağmen Macar yönetimine karşı memnuniyetsizlik devam ediyordu. Hırvatlar kendi başkentleri olan Agram'da daha yerel niteliklere sahip kendi kendine yönetim istiyordu. Sırplar yaşadıkları bölgenin bir gün Sırbistan tarafından ilhak edilmesi umudunu besliyordu. Rumenler bağımsız Romanya krallığının bir parçası olmaları gerektiğini hissediyordu. Sonunda bu ırksal sürtüşme 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine ve Macar monarşisinin dört yıl sonra bozguna uğramasına katkıda bulunmuştu.

ŞEKİL 79. Viyana Opera Binası

Viyana Avrupa'nın müzik ve tiyatro merkezlerinden biriydi ve popüler "Viyana tarzı" operetler ve neşeli melodilerin pek çoğu ilkin bu ünlü tarihî opera binasında işitilmişti

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Endüstri Devrimi'nin Alman devletleri üzerindeki etkisi neydi? 1834 yılında *Zollverein* (Gümrük Birliği) oluşumunu betimleyin. Prusya hangi araçlarla Alman devletlerinin liderliğini üstlenmişti? Prusya ordusunun güçlenme şeklini tasvir edin. Bismarck'ın görüş ve hedeflerinin bir değerlendirmesini yapın.

2. Bismarck Schleswig-Holstein meselesinden nasıl faydalandı? 1866 Avusturyalı-Prusyalı Savaşı'nda farklı Alman devletleri tarafından alınan pozisyonu bir harita üzerinde gösterin. Avusturya ile olan savaşın bir sonucu olarak Prusya tarafından elde edilen kazanımları göstererek Kuzey Alman Federasyonu'nun kapsamının izini bir harita üzerinde takip edin. Kuzey Alman Federasyonu'nun anayasasının başlıca nitelikleri neydi?

3. III. Napoleon'un dışişleri politikasını tasvir edin. 1870'de Fransa ve Prusya arasında savaşa sebebiyet veren durumu betimleyin. Bu savaşın başlıca olaylarının ana hattını çizin. Barış koşulları nelerdi? Bu savaşın Alman birliği üzerine etkisini tartışın.

4. 1867 yılında Avusturya-Macaristan için tesis edilmiş yönetimi betimleyin. Avusturya'da hangi dinsel reformlar başlatılmıştı? Avusturya'daki ırksal sorunlar nelerdi? Macarlar Macaristan'da kendi hâkimiyetlerini korumak için hangi çabalar içindeydi?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *gümrük hatları, gümrük birliği askerî kaynaklar, Prusya hâkimiyeti, federasyon, İspanyol veraseti, adaylık, tazminat, ikicilik, Macar hâkimiyeti.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Endüstri Devrimi hangi şekilde ulusalcılığın lehinde olmuştur?

2. On yedinci yüzyılın başlangıcından itibaren Prusya'nın yükselişindeki beş adımı listeleyin.

3. Hırsları III. Napoleon'ın çöküşünü nasıl hızlandırdı?

4. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda ulusalcılığı baskı altına alma çabalarının neticeleri ne olmuştu?

TARTIŞMA KONULARI

1. Prusya liderliği olmaksızın Almanya birleşmezdi.

2 Bismarck 1866'da Avusturya'ya koşullar dayatmada akıllıca davranmıştır.

3. Alsas-Loren'in ilhak edilmesi Bismarck'ın hatalarından biriydi.

4. Avusturya-Macaristan'ın birleşmesi gerçekleşmesi olanaksız olan bir görevdi.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History,* Cilt II: 1) Bismarck'ın Prusya'daki politikası, ss. 142-144; 2) Avusturya ve Kuzey Alman Konfederasyonu savaşı, ss. 144-155; 3) III. Napoleon'un Almanya'ya yönelik tutumu, ss. 155-157; 4) Fransa ile savaş ve Alman İmparatorluğu'nun oluşumu, ss. 158-165; 5) 1866'dan sonra Avusturya-Macaristan, ss. 165-175

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Otto von Bismarck, ss. 145-147; 2) Schleswig-Holstein meselesi (1864), ss. 148-149; 3) Avusturya-Prusya Savaşı (1866), ss. 149-150; 4) Kuzey Alman Konfederasyonu, ss. 150-151; 5) Fransız-Alman Savaşı, ss. 151-156; 6) Alman İmparatorluğu'nun ilan edilmesi, s. 156. ROBINSON, *History of Western Europe*: 1) Kuzey Alman Konfederasyonu'nun kurulması, ss. 352-357; 2) Fransız-Prusyalı Savaşı, ss. 357-360. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt II: 1) Prusya ve Bismarck, ss. 226-240; 2) Avusturya İmparatorluğu, ss. 240-250.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *(Prusya Kralı) I. William, Bismarck, Helmuth von Moltke, Fransız-Prusyalı Savaşı, (Meksika kralı) Maximilian, III. Napoleon (dışişleri politikaları), Alsas-Loren, Macaristan.*

BÖLÜM XVI • ALMANYA'DA FEODALİZM VE DEMOKRASİ

PRUSYALILAR VE İMPARATORLUK SİSTEMİ • BISMARCK VE DEVLET SOSYALİZMİ • II. WILLIAM'IN HÜKÜMRANLIĞI

Geçen bölümde Prusya dahil olmak üzere eski Alman devletlerinin 1871'de nasıl büyük bir Avrupa gücüne dönüştüğünü gördük. Her ne kadar Avusturya ve Bohemya'daki Almanlar dahil olmamasına ve bazı Fransız ve Polonyalıların dahil olmasına karşın, Cermen halkının çoğu artık yeni bir ulus oluşturmuştu. Bismarck Prusya kralının ellerinde büyük bir güç tutabilmişti ve kendisine ait olan aristokrasi (Junkerler) toprak sahibi olarak kalmıştı. İmparator başbakan, şansölye atamıştı. Parlamento'nun lortlar kamarası, *Bundesrat*, çeşitli Alman krallar ve prensleri temsil ederek, *Reichstag* adı verilen temsilciler meclisinden çok daha önemliydi. Ancak Temsilciler Meclisi'nin yasaların ve vergilerin oylanmasında bazı etkileri vardı ve kamu meselelerini serbestlikle tartışabilirdi. *Reichstag*'ın güçlerini artırma ve Almanya'yı gerçekten demokratik hale getirme çabaları başarısız olmuştu ve kayser, prensler ve aristokrasi sonuna kadar denetimi elde tutmuştu.

Bismarck sosyalistlerle bir mücadele halindeydi ve pek çok açıdan işçi sınıfına yardımcı olmayı amaçlayan bir devlet sosyalizmi sistemiyle onların taleplerini karşılamıştı. Onun görevden çekilmesinden sonra Almanya Afrika'daki ve Pasifik adalarının bazılarındaki büyük alanlar üzerine bir hak iddiasında bulundu. Güçlü bir donanma inşa etti ve kendi silahlı kuvvetlerini güçlendirdi. Elli yıldır ülkenin iş insanları imalatı ve ticareti büyük ölçekte geliştirmişti ve Almanya İngiltere'nin ticari rakibi haline gelmişti. Politikacıları "avantajlı bir konumda" olduğunu ve etrafındaki başka ulusların oluşturduğu "demir halka"yı kırmakta olduğunu söylüyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın oynadığı rol ve 1918'de imparatorluğun çöküşü değerlendirildiğinde bütün bunlar önemlidir.

---

1. PRUSYALILAR VE İMPARATORLUK SİSTEMİ

Alman Anayasasının Prusya'ya Özgü Kökeni. Bir önceki bölümde Alman İmparatorluğu'nun kökeni tasvir edildi. Alman anayasası Prusya'nın 1866'da Avusturya'yı yenilgiye uğratmasından sonra ilk kez oluşturulmuştur ve Prusyalıların Almanya'daki hâkimiyetini güvence altına almak için tasarlanmıştır. Halkın

temsilcilerine bazı nüfuzlar verilmesine karşın, Bismarck otokratik teorilere bağlı kalmış ve krallara ve ordulara güvenini sürdürmüştü. O, monarşinin gücünü zayıflatma veya askerî kesim ve toprak sahibi sınıfların yararlandıkları denetim ayrıcalığını azaltmaya razı olmayacaktı.

1867 yılının Kuzey Alman Federasyonu'nda, Prusya, ele geçirmiş olduğu Alman devletleriyle birlikte, neredeyse tam birlik oluşturdu. Prusya, 1870-1871 döneminde Main Nehri'nin güneyindeki devletlerin ilave edilmesine rağmen, yine de imparatorluğun neredeyse üçte ikisini oluşturmuştu ve onun vatandaşları Almanya nüfusunun yaklaşık üçte ikisine denk geliyordu.

1850 Prusya Anayasası. Bu durumda, imparatorluğun anayasasını değerlendirmeden önce, Almanların çoğunluğunun yaşadığı –1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda devrilinceye kadar varlığını sürdüren bir yönetim olan– Prusya yönetiminin doğasına bakmalıyız. 1850'de Prusya kralı halkına bir anayasa "bahşettiği" zaman, toprak sahibi olan sınıfa Prusya parlamentosunun lortlar kamarası üzerinde denetim olanağı verilmişti. Aynı zamanda, avam kamarasının üyelerinin seçimi için kullanılan yöntem daha zengin olan sınıflara ezici bir etkinlik verecek şekilde düzenlenmişti.

Prusya'da Oy Vermenin Üç-Sınıflı Sistemi. Avam kamarasının üyeleri dolaylı olarak, yani birkaç seçim bölgesinde seçilmiş olan delegelerce yerel kongrelerde seçiliyordu. Yirmi-beş yaşına gelmiş olan herkese oy verme hakkı tanınıyordu fakat eğer bu kişi yoksulsa onun oyu neredeyse hiçbir şey ifade etmiyordu. Bu, ödenen vergi miktarına göre seçmenleri üç sınıfa bölerek idare ediliyordu. En zengin olan az sayıda insan, birleşik olarak, vergilerin üçte birini ödedikleri için delegelerin üçte birini seçiyordu; ikinci üçte birlik kısmı ödeyenler ikinci üçte bir delegeyi seçiyordu; ve son olarak, üçüncü sınıfı oluşturan halkın büyük bir kitlesinin geri kalanı seçme hakkı vardı.

Junkerlerin ve Zenginlerin Hâkimiyeti. Böylelikle zengin ve müreffeh olanlar Prusya yasama meclisinin "popüler" kısmının

üçte ikisini seçmiş oluyordu. Bazen tek bir büyük derebeyi (Junker) ve hatta tek bir Berlin imalatçısının kendi bölgesindeki delegelerin üçte birini seçtirebilme durumu oluyordu. 1900 yılında, Sosyal Demokratlar seçmenlerin oluşturduğu kongrelerin üyeleri için oyların çoğunluğunu topluyordu ve yaklaşık dört yüz kişiden oluşan Prusya meclisinde yalnızca yedi koltuk elde edebiliyorlardı. Geri kalan koltuklar daha zengin, muhafazakâr sınıflar tarafından dolduruluyordu. Gerçekten de, tüm sistem halkın sürekli olarak ona karşı protesto yapacağı şekilde demokratik olmaktan uzaktı; ancak kral ve taraftarları kendi otorite alanlarının hiçbirini teslim etmeyecekti.

Avam Kamarasının Güçsüzlüğü. Avam kamarası toplanmış olsa bile çok az gücü vardı. Kral, üyelerini istediği şekilde seçtirmiş olduğu lortlar kamarasını denetim altında tutuyordu. Tüm yasaları belirlemişti ve parlamentodan geçen tüm yasalar üzerinde mutlak bir veto yetkisi vardı. Avam kamarasının üyeleri düşündükleri şey konusunda ihtiyatlı konuşabiliyordu ve ödenekleri onaylamayı reddedebilirlerdi; ancak genel olarak kralı ve danışmanlarını destekliyordu. Biz şimdi federal anayasaya dönmeli ve Prusya'nın ve onun kralının denetiminde olan ustalıklı yönetim tarzının tüm imparatorluğa nasıl yayıldığını anlatmalıyız.

Alman İmparatorun Konumu. Kuzey Alman Federasyonu'nun anayasası Güney Alman devletlerinin Prusya'nın 1866'da oluşturduğu bu birliğe zamanla katılmaya rıza gösterecekleri umuduyla kaleme alınmıştı. Sonuçta, Alman İmparatorluğu 1871'de ilan edildiğinde, yalnızca birkaç değişiklik yapılmıştı. Eski unvan "Alman İmparator" (*Deutscher Kaiser*) Prusya'nın Kralı I. William'a ve onun Hohenzollern ailesinden ardıllarına verilmişti. Ancak o Almanya'nın *hükümdarı* olarak kabul edilmemişti; çünkü bu Bavyera ve Württemberg kralları gibi çeşitli Alman kral ve prensleri gücendirecekti. Onlar Prusya'nın baş kralının altındaki alt krallar olmaya rıza göstermezdi. Böylece Kaysere yalnızca imparatorluğun "başkanlığı" verilmişti. II. William'ın Tanrı'nın lütfu ile Prusya'nın yanı sıra Almanya'ya hükmediyormuş gibi konuşmaya

alışık olduğu doğrudur fakat bu konuda iddiada bulunmak için hiçbir anayasal hakkı yoktu.

Kayserin Güçleri. İmparatorun imparatorluk parlamentosundan geçmiş olan yasaları doğrudan veto etmeye hakkı yoktu fakat bir mutlak monarka ait olan güçlerin pek çoğunu uyguluyordu. İmparatorluğun şansölyesinin atamasını yapıyordu ve görevden alıyordu. Kendi "en-yüce" benliği ile yurtiçi ve dışişleri meselelerinde Almanya'nın resmî baş sözcüsüydü. Kayser ayrıca tüm Alman asker ve denizcilerinin koşulsuz itaatini denetim altında tutuyordu, ordudaki ve donanmadaki en üst düzey subayların atamasını yapıyordu. Anavatana saldırı olduğunda ulusun onayı alınmaksızın komşularından herhangi birine karşı Alman ordusunu harekete geçirebilirdi.

Bundesrat. İmparatorluğun egemenliği teorik açıdan Kayserde değil, Federal Konsey (*Bundesnat*) adı verilen bir bileşik monarşi türü içindeydi. Bu, Alman sisteminin en özgün, önemli ve en az anlaşılan niteliğidir. Federasyonda yer alan üç özerk şehrin temsilcileri ve yirmi-iki monarşi temsilcisinden oluşmuştu. Monarkların temsilcilerinin kendi halkından ziyade arzu ettikleri başka halkların hükümdarlarına kendi hükümdarları olarak oy verme hakkı vardı. Prusya kralının on yedi oy hakkı vardı. Buna denetim altında tuttuğu Alsas-Loren'e atadığı üç kişiyi ilave etmişti; bu, toplamda altmış-bir olan oy hakkının yirmisini sağlama alıyordu. Bavyera kralının altı, Saksonya hükümdarının dört, Würtemberg hükümdarının dört ve daha küçük devletlerin büyük bir kısmının her birinin yalnızca birer oyu vardı.

Reichstag. Yönetimdeki demokratik öğe *Reichstag* veya Temsilciler Meclisi idi. Bu mecliste nüfuslarına göre çeşitli devletler arasında dağıtılmış olan yaklaşık dört yüz üye vardı (tabloya bakınız). Anayasa yirmi-beş yaşına gelen her Alman erkek vatandaşın *Reichstag*'ın üyeleri için oy verebileceğini düzenlemişti. Vekiller beş yıllık bir dönem için seçiliyordu fakat meclis *Bundesrat*'ın rızasıyla imparator tarafından herhangi bir zamanda dağıtılabilirdi. Mayıs 1906 tarihli bir yasaya bağlı olarak *Reichstag*'ın üyelerine hizmetleri karşılığında ödeme yapılırdı.

ŞEKİL 80. I. William'ın Berlin'e Girişi (1871)

Alman İmparatorluğu'nun Devletleri ve Onların 1910 Yılındaki Verileri

DEVLETLERİN ADLARI	NÜFUS, 1 ARALIK 1910 (YUVARLAK HESAPLA)	BUNDES-RAT'TAKİ ÜYE SAYILARI	REICHS-TAG'DAKİ VEKİL SAYISI
Prusya Krallığı	40.100.000	17	236
Bavyera Krallığı	6.800.000	6	48
Saksonya Krallığı	4.800.000	4	23
Württemberg Krallığı	2.400.000	4	17
Baden Büyük Dükalığı	2.100.000	3	14
Hessen Büyük Dükalığı	1.200.000	3	9
Mecklenburg-Schwein Büyük Dükalığı	639.000	2	6
Saxe-Weimar Büyük Dükalığı	417.000	1	3
Mecklenburg-Strelitz Büyük Dükalığı	106.000	1	1
Oldenburg Büyük Dükalığı	482.000	1	1
Brunswick Dükalığı	494.000	2	3
Saxe-Meiningen Dükalığı	278.000	1	3
Saxe-Attenburg Dükalığı	216.000	1	2
Saxe-Coburg-Gotha Dükalığı	257.000	1	1
Anhalt Dükalığı	331.000	1	2
Schwarzburg-Sondershausen Prensliği	89.000	1	2
Schwarsburg Rudolstadt Prensliği	100.000	1	1
Waldeck Prensliği	61.000	1	1
Reuss Prensliği, yaşlı soy	72.000	1	1
Reuss Prensliği, genç soy	152.000	1	1
Schaumburg-Lippe Prensliği	46.000	1	1
Lippe Prensliği	150.000	1	1
Lübeck Özerk Şehri	116.000	1	1
Bremen Özerk Şehri	298.000	1	1
Hamburg Özerk Şehri	1.015.000	1	3
Alsas-Loren İmparatorluk Bölgesi	1.800.000	3	15
Toplam (küsuratlar eklenmiş olarak)	64.903.423	61	397

Bir İmparatorluk Temsilcisi Olarak Şansölye. İmparatorluğun başbakanı şansölye idi. O Kayser tarafından atanmıştı ve onun iradesiyle görevden alınabilirdi. Şansölye *Reichstag*'ın önergelerine veya oylarına bağlı değildi; tümüyle imparatorun emrindeydi, yetkisini yalnızca ondan alıyordu. *Bundesrat*'a başkanlık ediyordu, imparator adına federal memurları atıyordu ve onların görevlerini yerine getirmelerine gözetmenlik yapıyordu.

Kısacası, Almanya "bakanlığa ilişkin sorumluluk" tanımamıştı. Başka Avrupa ülkelerinde bulunan bakanların parlamentoya karşı sorumlu olması sistemi yoktu. Kayser Avrupa'nın anayasal hükümdarlarının herhangi birinde olmayan bir güçle Prusya'nın kralı olarak kendi konumunun bakış açısı ve şansölye aracılığıyla uygulamalarını yürütüyordu ve *Reichstag* yönlendirici kuvvet olmaktan ziyade yönetim üzerine eleştirilerde bulunan ve denetim görevi gören bir yapı olarak hizmet ediyordu.

Yasalar Aracılığıyla Ulusun Birbirine Kaynaşması. Alman birliği nihai olarak 1871'de başarıya ulaşınca, onun geleceği kesinlikle belirlendi. Çeşitli Alman hükümdarlar kendi belirli haklarını güvence altına alma gayretli içindeydi ve onlar Prusya kralı tarafından belirlenen üstünlükten hoşnut değildi. Her bir devletin kendi bağımsızlık gelenekleri, kendilerine özgü endüstriyel menfaatleri ve kendi özel yönetim biçimi vardı. İmparatorluk yönetimi bu genel eğilimlerin gücünün farkında olarak, tüm Alman halkı için birörnek yasalar koyma aracılığıyla daha güçlü ulusal bağlar tesir etmeyi üstlendi.

Birörnek Yasaların Yürürlüğe Girmesi. Bu ulusallaştırma hareketindeki liderlik doğal olarak imparatorluğun şansölyesi ve Prusya bakanlar kurulunun başkanı olan Bismarck'a düştü. Alman anayasası aracılığıyla imparatorluk parlamentosuna devletler arasındaki ticareti ve ilişkileri yürütme ve yabancı devletler ile olan ilişkileri düzenleme, para basma, ağırlık ve ölçü birimlerini sabitleme ve başka genel güçlerin yanında bankacılık sistemini, demiryollarını, telgrafı ve posta hizmetlerini denetleme gücü verilmişti. Ancak federal yönetim, bundan daha fazla

olarak, tüm imparatorluk boyunca ceza ve medenî yasaların ve mahkemelerin düzenlenmesine yetkili kılınmıştı. Sonuç olarak, Prusya şansölyesi, Kayser'in temsilcisi olarak, tüm Almanya'yı kendisinin en iyi olduğunu düşündüğü fikirlerine göre reformlarla yönlendirebilirdi.

Parlamento üzerinde müzakere edilen önemli yetkilerin uygulanmasını anında başlatıyordu. 1873'de sabit bir döviz kuru yasası yürürlüğe girdi ve farklı devletlerin madenî ve kâğıt para çeşitliliğinin kafa karışıklığına yol açması yerine *mark* adı verilen basit bir sisteme geçildi. Yeni madenî paraların bir tarafında imparatorun sureti ve diğer tarafında "halka birlik duygusu verecek" imparatorluk kolları vardı. Kademeli bir şekilde birörnek yasalar tüm imparatorluk için kaleme alındı ve mahkemelerde dava açma yöntemi tektip olarak belirlendi.

Bismarck'ın Katolik Parti veya "Merkez" ile Uzlaşması. Bismarck kendi birleştirme programını gerçekleştirme sürecinde Protestan Prusya'nın üstünlüğünden çekinen Ren Nehri bölgesi ve Güney Almanya'dan Katolik temsilcilerin muhalefeti nedeniyle sıkıntı yaşamıştı. Şansölye bir süreliğine ortaçağ Cermen imparatorları ve Papalar arasındaki eski çekişmeleri anımsatacak şekilde sert tedbirler uygulamayı denedi fakat bu önlemler Katolik partinin güçlenmesinden başka bir işe yaramadı. 1874'te *Reichstag*'ın doksan bir üyesi bu partidendi. Bismarck, Katolik protestolarının gitgide daha güçlü hale geldiğini anlayarak ve bir sosyalist partinin hızlı yükselişi nedeniyle politikalarına karşı yeni bir tehlikenin oluştuğunu keşfederek, Kilise ile uzlaşma zemini oluşturdu. Ruhban sınıfına karşı yürüttüğü neredeyse tüm tedbirleri yürürlükten kaldırdı ve Papa ile samimi ilişkiler gerçekleştirdi. *Reichstag*'daki temsilcilerinin "Merkez" diye adlandırdığı Katolik siyasi parti ise hükümet politikasının ani değişikliği ile parçalanmamıştı. Etkin bir kesim olarak politika içinde yer almasını sürdürdü.

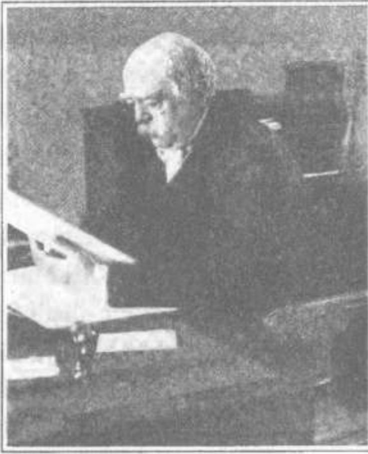
2. BISMARCK VE DEVLET SOSYALİZMİ

Sosyalist Hareketin Bismarck'a Meydan Okuması. Şansölye sosyalistlerden daha güçlü bir muhalefet ile karşılaştığında Merkez parti ile çekişmesi henüz durgun hale gelmemişti. Bu parti Almanya'da neredeyse onun döneminde gelişmişti. 1842'de bir Alman profesör Almanya'nın sosyalizmden korkmasını gerektirecek bir şey olmadığını çünkü ülkenin hiçbir belirgin işçi sınıfının bulunmadığını duyurmuştu. Ancak çeyrek yüzyıldan daha kısa bir süre içinde, tıpkı İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi, Almanya bir endüstriyel devrim yaşamıştı. Büyük imalat şehirleri oluşmaya başladı, demiryolları inşa edildi, işçi sınıfları kendi menfaatlerini korumak ve artırmak için birleşti ve tüm sermaye ve emek sorunları birdenbire Alman halkı üzerine hücum etti.

Emek sorunları ve onların çözümüne dair sosyalist bakış açısı 1848 Devrimi'nden önce bir Alman akademisyen olan Karl Marx tarafından detaylandırılmıştı; ancak 1863'te radikal bir düşünür ve parlak bir hatip olan Lassalle'nin liderliği altında Almanya'da bir Genel İşçi Birliği oluşturulabilmişti. Birlik Leipzig'de bir emek kongresi düzenledi. Daha radikal sosyalistlerin bazıları, Marx'ın öğretilerinin etkisi altında, 1869'da Eisenach'ta bir birlik oluşturdu. Bu birlik "Almanya Sosyal Demokrat Emek Partisi" ismini alacaktır. İki grup 1875 yılına kadar omuz omuza çalışmıştı. Ardından, Gotha'da yapılan genel bir emek kongresinde, onlar birleşti ve partinin görüş ve amaçlarına dair önemli bir bildirge yayınladı. Aynı yıl *Reichstag* için yapılan seçimlerde Sosyalistler üç yüz kırk bin oy aldı ve doğal olarak onlara kuşkuyla bakan yönetim kademesinde korkunun artmasına neden oldular.

Bismarck'ın Sosyalistleri Yasal Haklarından Mahrum Etmesi (1878). Bismarck, sosyalist suikastın olduğunu gösterecek veriler olmaksızın, imparatorun hayatına kast edilen iki girişimden sonra, 1878'de tüm sosyalist kışkırtmaları baskı altına almak için bir yasayı yürürlüğe koydu. "Toplumsal düzenin devrilmesi" amacını taşıyan mitingler, yayınlar ve birlikler yasaklandı. Halkın huzuru için tehdit oluşturabilecek sosyalist eğilimlerin önüne

geçilmeye çalışıldı. Dahası, herhangi bir şehirde emeğe dair tehditler oluştuğunda askerî denetim uygulanacağı yönünde yetkilendirme yapıldı. Bu baskıcı yasa on iki yıl boyunca yürürlükte kaldı ve sosyalist partiyi ulusal politikaları belirlemekten uzağa taşıdı. Ancak o tüm hedefini yerine getirmede başarısız olmuştu. Sosyalistler polise rağmen yerel topluluklar oluşturmayı ve fabrikalarda ve orduda gizli yöntemlerle kendi öğretilerini yaymayı sürdürdü. Bunu özellikle İsviçre'den kaçak yollarla gelen kâğıt aracıyla yaptılar.

ŞEKİL 81. Bismarck

Almanya'da Devlet Sosyalizmi. Bu girişimler Sosyal Demokratları baskı altına almak için yapılırken Almanya'da "devlet sosyalistleri" olarak bilinen siyasal ekonomistlerin yeni bir ekolü gelişiyordu. Onlar Marx'ın teorilerine saldırmıştı fakat hükümetin kendi memnuniyetsizliklerinin sebeplerini ortadan kaldırmak için işçi sınıfının lehine sosyalistliğe dair planların birkaçını kabul etmesi gerektiği düşüncesini sürdürmüşlerdi. Devlet sosyalistlerinin uygulamaya yönelik önermeleri çok sayıdaydı. Onlar işçi sınıfları için istikrarlı istihdam, çalışma saatlerinin azaltılması, fabrikalarda temizlik ve ahlaki koşulların iyileştirilmesi, kadın ve çocukların emek kullanımının sınırlanması ve kazalara ve hastalıklara karşı koruma önlemleri alınması yönünde taleplerde bulunuyordu. Kira, faiz veya değer artışından kaynaklanan geliri olanların vergilendirilmesi aracılığıyla zenginliğin daha eşit bir şekilde dağıtılmasını öneriyorlardı. Kaide olarak, demiryolları, kanallar ve tüm iletişim ve ulaşım araçlarının sahipliğinin, su ve gaz işletmelerinin ve şehir sınırları içindeki toprakların, piyasaların, bankacılık ve sigorta işletmelerinin devletin elinde olmasını istiyorlardı.

Bismarck'ın Sosyalizme Karşı Tutumu. Bismarck'ın kendisi devlet sosyalistlerinin teorilerine karşı derin bir ilgi göstermişti. 1878'den onun yönetiminin sona ermesine kadar çalışan insanların faydasına bir dizi reformu savunmuş ve onların birkaçını gerçekleştirmişti. Bu önlemlerin alınmasının halkın refahı ve devletin gücünün ve zenginliğinin artmasına dair eski Hohenzollern babacan politikasının yalnızca yenilenmiş hali olduğunu içtenlikle kabul etmişti. O, kapitalist endüstri sistemini ve toplumun doğal ve kalıcı bir düzeni olarak varsıllar ve yoksullara bölünmesini kabul etmişti. Ancak koruyucu gümrük tarifeleriyle endüstriyi teşvik etmenin yanı sıra özel yasalar aracılığıyla çalışan insanların koşullarını iyileştirmenin hükümetin görevi olduğunu düşünmüştü. Bismarck bu tür reformların işçi sınıfını sosyalizmden koparacağını söylemişti.

Kaza ve Sağlık Sigortası. Hükümet, bu teoriyi sürdürerek kaza ve sağlık sigortası sağlayan iki yasayı 1885 yılında yürürlüğe soktu. İlk yasanın hükümlerine göre, işverenler kazalara karşı çalışanlarını güvence altına almak için bir fon oluşturmak zorundaydı. Kısmen veya tümüyle engelli haline gelen işçilere bu fondan belirli miktarlarda ödeme yapılacaktı; ölüm halinde, ölen kişinin ailesine yardım edilecekti. Sağlık-sigortası yasası çalışan erkekleri ve kadınları hastalıklara karşı güvence altına alıyordu fakat bunun işverene doğuracağı yük çalışanların hak ettiği ücretlerin bir kısmının kesilmesiyle karşılanıyordu.

Yaşlanma ve İş Yapamaz Duruma Gelme Güvencesi. Bu maddeler II. William'ın tahta çıkmasından sonra, 1889 yılında yaşlılık sigortası yasasıyla ilave edildi. Yeni yasa yılda belli bir miktarın altında gelire sahip olan tüm çalışanlara yetmiş yaşına ulaştıktan sonra yıllık bir emeklilik geliri elde etmelerini sağlıyordu. Kişinin ömrünün daha erken bir döneminde iş yapamaz duruma gelmesi halinde emeklilik geliri bu yaşa gelmeden önce verilmeye başlanabilirdi. Çalışanların sigortalarının diğer formlarında olduğu gibi, işçiler hak ettikleri gelirin bir kısmını bu fonun oluşturulması için ödüyorlardı; ve devlet ayrıca yıllık ödenen miktarlara düzenli bir

katkıda bulunuyordu. 1913 itibarıyla, yirmi-üç milyonu aşan sayıda kişi çeşitli yasaların güvencesi altındaydı.

Alman İmalatının Gelişimi. Bismarck'ın işçi sınıfına yönelik babacan tutumuyla yakından bağlantılı olarak, onun Alman endüstri kollarını yabancı rekabetine karşı koruma politikası vardı. Fransa'ya karşı yapılan başarılı savaş, imparatorluğun kurulması ve hepsinden önce, Fransız tazminat ödemesi Almanya'da büyük bir "patlama" yaratmıştı. Yeni girişimler katlanmıştı; yalnızca Prusya'da anonim şirketlerin sayısı 1870 yılındaki 410'dan 1874 yılında 2267'ye çıkmıştı; maaşlar hızla yükselmişti ve aşırı spekülasyon oluşumuna bağlı olarak kaçınılmaz tepki gelene kadar her şeyin "iyi" olduğu zamanlardı. Bu durumda ücretler ve maaşlar düşmeye başladı, şirketler iflas etti ve fabrikalar kapandı.

ŞEKİL 82. Julius Kulesi, Spandau, Almanya

Berlin yakınındaki bu titizlikle korunan kulede, Alman yönetimi Fransa'dan alınan savaş tazminatını bir başka savaş için ihtiyat olarak tutuyordu. Ancak 1914 yılında, savaşların maliyetleri yükselmiş ve daha önceden milyon olarak ifade edilen sayılar yerine milyarlar düzeyine ulaşmıştı

Korumacı Bir Sistemin Tesis Edilmesi. Bu durumda imalatçılar yabancı rekabetine karşı koruma talebinde bulunmaya başladı

ve çiftçiler Birleşik Devletler ve Rusya'dan gelen tahıllar üzerine yüksek vergiler konmasını istiyordu. Almanya'nın "emekleme döneminde bulunan" endüstri kolları kendi hükümetinin yardımı olmaksızın varlığını sürdüremezdi (Birleşik Devletler'deki korumacı yanlıları tarafından bu konuda pek çok şey söylenmişti); başta İngiltere olmak üzere rakip uluslar çok daha iyi makine, deneyim ve doğal kaynaklara sahipti.

İmparatorluk şansölyesi, bu talebe uyarak 1878 yılında *Reichstag*'a iki ana noktayı somutlaştıran bir gümrük tarifesi düzenleme programı sundu: 1) korumacı vergiler Alman endüstrilerine yabancı imalatçılar üzerine avantaj sağlayacak şekilde tasarlanmıştı; 2) imparatorluk içinde üretilmeyen hammaddeler üzerindeki vergilerde bir azalma. Ertesi yıl *Reichstag* büyük bir çoğunlukla yeni gümrük tarifesi yasaları onayladı ve böylece Almanya'nın büyük bir imalat ülkesi haline geleceği bir sistemi başlattı. Birkaç yıl sonra Alman toprak lortları Alman sermayedarlarla anlaşmalar yaptı ve kendi menfaatleri ile rekabet eden tarımsal ithal mallar üzerine yüksek bir koruyucu gümrük tarifesi oluşturdular. Böylece iki güçlü sınıfın yakın bir birliği gerçekleşti.

Bismarck'ın Diplomasisi. Uluslararası ilişkilerde Bismarck Almanya'nın Avrupa'daki konumunu sağlamlaştırma arayışındaydı. İmparatorluk oluşumu sürecinde Rusya değerli bir dost olmuştu ve birkaç yıl sonra Almanya, Rusya ve Avusturya'nın üç imparatoru Fransa ile savaşın uzatılmasına karşı bir arada durdular. Ancak 1878'de Avusturya Slav kökenli Balkanlarda denetimi sağlamak için Rusya'ya saldırdı. Bismarck daha sonra Avusturya'nın yanında yer aldı. Ertesi yıl Avusturya yönetimiyle bir ittifak yaptı. Bu birlik içine 1882'de İtalya katıldı ve yeni birleşim Üçlü İttifak olarak bilinir oldu. Göreceğimiz gibi, 1914 yazında Almanya'nın Avusturya'ya karşı dostça tutumu Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi için doğrudan zeminlerin biriydi. Ancak İtalya, büyük çatışma başladıktan kısa süre sonra Üçlü İttifak'ı tanımadı ve daha sonra Almanya'nın düşmanları arasına katıldı.

3. II. WILLIAM'IN HÜKÜMRANLIĞI

William'ın İlahi-Hak Teorileri. Almanya'nın üçüncü imparatoru olan II. William'ın[34] 1888'de tahta çıkmasından sonra Bismarck kendi gücünü kaybetti. O, eski Kayser I. William'ın tam olarak güven duyduğu kişiydi. I. William imparatorluğun uygulama açısından yönetimini büyük ölçüde şansölyeye bırakmıştı. Yeni imparatorun çok farklı bir kişiliği vardı. O, Tanrı'nın ona vermiş olduğu gücü kullanma konusunda konuşmalar yapmaya düşündü; aslına bakılırsa, I. James ve XIV. Louis'nin başvurmuş olduğu krallık kavramının sağlam bir savunucusu olduğu görünüyordu.

Bismarck'ın İstifa Etmesi (1890). Bismarck'ın deneyimsiz genç imparatorun müdahalesini hoş görmeyi zor bulması tuhaf değildir. Mart 1890'da, görevinden ayrıldı ve "Demir Şansölye" büyük tezahürat gösterisi arasında emekli oldu. Bismarck'ın istifa haberi duyulduğunda, II. William kendi olağan yapmacık tarzıyla şöyle söyledi: "Ben kendi büyükbabamı bir kez daha kaybetmiş gibi üzgünüm; fakat Tanrı'nın bize gönderdiği şeye ne olursa olsun katlanmak zorundayız. Devlet gemisinin subay güvertesi üzerindeki subaylık görevi bana düştü. Süreç değişmeden kalacak. Büyük bir hızla ileriye gideceğiz!"

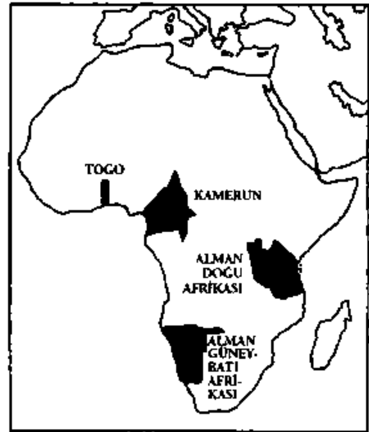
Alman Dış İlişkiler ve Sömürge Menfaatleri. II. William, Alman ticaretini teşvik etmek ve dünya sahnesinde büyük bir rol oynamak için dış ilişkilerin şekillenmesinde aktif olmaya hevesliydi. 1895'te, Çin ve Japonya arasındaki savaşın sonunda, Japonya'nın Liaotung Yarımadası'nı işgal etmesini önlemede Rusya ve Fransa'ya katılmıştı. İki yıl sonra, Almanlar Kore'nın karşısında bulunan Şantung Yarımadası üzerindeki Kiautschou limanını ele geçirdi ve burayı yayılmak için bir üs olarak kullandı.

Her ne kadar Almanya Afrika'da ve Pasifik Okyanusu'ndaki birkaç adada geniş bir sömürge dominyonu elde etse de, tüm girişimin değeri kuşkuludur. Toprakların hiçbiri aslında anavatandan

34 II. William II. Frederick ve İngiltere Kraliçesi Victoria'nın kızı olan Victoria'nın en büyük oğluydu. III. Frederick Mart 1888'de babası I. William'ın yerine geçmiş ve aynı yıl ölmüştür.

göç etmek isteyen Almanların yerleşimine uygun değildi.[35] Özellikle Afrika'da, Alman bayrağı altındaki yerli halk savaşçıydı ve 1905-1906'da hükümet yerel başkaldırıları bastırmak için dokuz milyon dolar tutarında bir meblağ harcarken, vilayetlerin ihracat ve ithalat değeri iki milyon doları güç belâ aşıyordu. Alman hükümeti yine de sömürgelere para akıtıyordu ve Birinci Dünya Savaşı'nda onları kaybedene dek azimle elinde tutmuştu.

II. William ve Sosyalizm. William yurtiçi meselelerinde parti çekişmelerinin tonunu yumuşatmaya çalıştı. Onun onayıyla Bismarck'ın 1878'de yürürlüğe soktuğu sosyalistlere karşı yasalar 1890'da yürürlükten kaldırılmıştı ve Sosyalistler artık açık bir şekilde kendi düşüncelerini ifade edebiliyordu. İmparator, kendi büyükbabasının yönetimi altında başlamış olan sosyal yasaların devam ettirilmesi güvencesini vermişti, çünkü devletin görevlerinden birinin yoksulluğu azaltmak olduğunu düşünüyordu; ve işçi sınıfının refahının kendi kalbine yakın olduğunu ifade etmişti. Ancak işçi sınıfının adına memnuniyetsizliği denetim altına almada başarısız olması nedeniyle öfkelenerek Sosyal Demokrat düşüncenin "imparatorluğun ve ülkesinin bir düşmanından daha iyi olmadığı" ifadesinde bulunmuştu.

1910'da Afrika'daki Alman Kolonileri

Liberallerin ve Sosyalistlerin Memnuniyetsizliği. Liberal ve radikal partiler doğal olarak Kayser'in konumu ve gücünü onaylamıyordu. O, parlamentodaki çoğunluğun temsilcisi olan bakanlar kurulu tarafından denetim altında tutulmayı reddetmişti ve hükümetin açıkça eleştirisi bunu yapanın tutuklanması ve hapse atılmasıyla

35 1910'da Togoland'de yalnızca 340, Kamerun'da 1.132, Alman Güneybatı Afrikası bölgesinde yaklaşık 10.000 ve Alman Doğu Afrikası bölgesinde 2.700 kişi vardı.

sonuçlanıyordu. Dahası, *Reichstag* ulusun görüşlerini gerçekten temsil eden yapı olarak pek görülmüyordu. Yönetim 1871'de düzenlenmiş olduğu gibi, üyelerin birkaç devlete bölüştürülmesi konusunda gözden geçirmede bulunmayı reddetmişti. Sonuçta örneğin Berlin'in iki milyon olan nüfusunun yirmi üyeyi hak etmesine karşın 1906'da *Reichstag*'da yalnızca altı üyesi vardı. Bu türden eşitsizlikler göreceli bir şekilde parlamentoda sosyalistlerin az sayıda ve muhafazakârların çok sayıda olmasını getiriyordu. 1907'de Sosyalistler 3.250.000 sayısını aşan oy almalarına karşılık olarak yalnızca 43 üyeye sahipken, Muhafazakârlar özellikle kırsal kesimlerde yoğunlaşan 1.500.000'den daha az destekçiyle 83 koltuğu elde etmişti.

ŞEKİL 83. Parlamento Binaları, Berlin

1933'te Reichstag'ın Oturum Salonu gizemli bir yangınla hasar görmüştü. Alman hükümeti bu eylemi komünistlere özgü faaliyet olarak addetmişti

Gelişen Demokratik Düşüncelerin Denetim Altına Alınması. Alman monarşisi ve feodal sınıfların gücüne rağmen, halka hitap eden muhalefet yirminci yüzyılın ilk yıllarında ileri doğru hareket ediyordu. Ancak o temel olarak sosyalist faaliyet ile bağlantılıydı. 1912 seçimlerinde, sosyalistler o zamana dek elde edilmiş olan en

yüksek oyu aldı ve *Reichstag*'da 110 koltuk kazandı. Başka partilerin üyeleri Prusya'daki üç-sınıflı oy hakkı sistemini değiştirme çabaları içinde onlara katılmıştı. Bu koltuk sayısı onlara imparatorluk bakanları üzerinde parlamento denetimi verecekti. Ancak halkın çok sayıda partiye bölünmüş olmasına bağlı olarak bu türden reformlar gerçekleşmedi. Başka partiler arasında başlıca olanları toprak sahibi sınıfların sözcülüğünü yapan Muhafazakârlar; imalatçıları ve orta sınıfları temsil eden Ulusalcı Liberaller; ve Kilise bağıyla birleşmiş olan Katolik Merkezciler idi. Bu partilerin yalnızca sonuncusu sınıf hatları boyunca keskin bir şekilde geçişe olanak tanıyordu ve toprak lortlarını, sermayedarları, tüccarları ve işçileri içeriyordu. Partilerin hiçbiri *Reichstag*'da çoğunluğu elde edememişti ve keskin partizan duygular nedeniyle eyleme geçmek için iki ya da üç kişinin bir araya gelmesi zordu. Bu koşullar altında imparator, ordu subayları ve Prusyalı toprak lortları bir başka partiye karşı bir partiyi destekliyordu ve politik demokrasinin terimin gerçek anlamında gelişimini önlüyordu. Bir başka deyişle, Birinci Dünya Savaşı'nın arifesinde, Prusya ve Almanya yönetimi parlamentodaki temsilciler aracılığıyla konuşan seçmenlerin çoğunluğu tarafından denetim altında tutulmuyordu. Yarı feodal ve askerî kesimin ellerinde olan yönetim, başta Sosyal Demokratlar olmak üzere, yalnızca muhalefet partileri tarafından engellenmiş ve soru yağmuruna tutulmuştur.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Alman İmparatorluğu anayasası aracılığıyla Alman imparatoruna hangi güçler verilmişti? İmparatorluk yönetiminin yasama kolunun bir açıklamasını yapın. *Reichstag*'ın üyeleri için kime oy kullanma hakkı verilmiştir? İmparatorluk şansölyesinin makamının tasvirini yapın. Federal yönetimin güçlerinin ana hattını çizin.

2. 1875 yılı itibarıyla Almanya'da sosyalist hareketin bir açıklamasını yapın. Sosyalizme ilişkin olarak çıkarılan 1878 tarihli yasaların amacı neydi? "Devlet sosyalizmi" ne demekti? Almanya'nın devlet sosyalistlerinin önerileri nelerdi? Bismarck'ın sosyalizme

yönelik tutumunu tartışın. İşçi sınıfı için devlet sigortası sistemini tasvir edin.

3. Bismarck hangi koşullar altında şansölyelikten istifa etmişti? II. William onun konumunu nasıl görmüştü? II. William'ın sosyalizme yönelik tutumu neydi? Uzak Doğu'daki Alman sömürge politikasını tartışın. Sosyalistler tarafından yönetime hangi eleştiriler yapılmıştı.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *anayasal ayrıcalık, Junker, Bundesrat, Reichstag, şansölye, birleştirici yasa, devlet sosyalizmi, sosyal demokrasi; sağlık, kaza ve yaşlılık sigortası; korumacı gümrük tarifesi.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Stein ve Hardenberg Prusya'daki feodalizmi tümüyle yok etmiştir.

2. Eski "özerk şehirler"den ayrı olarak 1848'de Almanya'da kurulan cumhuriyet var mıdır?

3. Prusya 1871'de hâlihazırda elde ettiği güçlere nasıl ilavede bulundu?

4. 1918'de Alman İmparatorluğu'na ne oldu?

TARTIŞMA KONULARI

1. Almanya'da Endüstri Devrimi'ne eşlik etmiş olması gereken değişiklikler.

2. Prusya'nın sınıf sistemi demokratik yönetimi önlemek için tasarlanmıştır.

3. Alman imparatorluk anayasası parlamenter yönetimin gelişimini engellemişti.

4. Endüstri ve tarım için korumacı gümrük tarifeleri imalatçılar ve Junkerlerin birleşmesine yardımcı olmuştu.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Readings in Modern European History,* Cilt II: 1) Kabine hükümeti başında Bismarck, ss. 176-177; 2) Kilise ile çekişme, ss. 178-185; 3) Bismarck ve devlet sosyalizmi ss. 185-192; 4) Alman emperyalizmi, ss. 193-197; 5) II. William'ın hükümranlığı, ss. 198-207.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*; 1914'e kadar Alman İmparatorluğu – aydınlanmış despotizm, ss. 332-352. BECKER, *Modern History*; Almanya'nın birleşmesi, ss. 408-435. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt II: Hohenzollern Ailesinin Alman imparatorluğu, ss. 598-630.

3. Bir ansiklopediye bakınız. *Bismarck (1870 sonrası), IX. Pius, Kulturkampf, II. William, sosyalizm (Almanya'da), Ferdinand Lassalle, Kont Caprivi, August Bebel.*

BÖLÜM XVII • FRANSA'NIN DEMOKRASİ YOLUNDA HAREKET ETMESİ

BEŞ YILLIK KARGAŞA VE BELİRSİZLİK • ÜÇÜNCÜ CUMHURİYET'İN KURULMASI VE KURUMLARI • DİN VE DEVLET İŞLERİNİN AYRILMASI • FRANSA'DA SİYASİ PARTİLER

Ren Nehri'nin karşı kıyısında, Fransa'da, demokrasi Almanya'da 1871 yılından sonra olduğundan ve bir cumhuriyetin yeniden kurulmasından sonrasında daha güçlü bir şekilde temel bulmuştu. Bunun pek çok çok sebebi vardı. Bir cumhuriyetin gelenekleri Fransa'daki etkin kişiler tarafından sıcak karşılanmıştı. Soyluların ve ruhban sınıfının liderliği üç devrim aracılığıyla zayıflamıştı. İkinci İmparatorluk ve onun askerlerine olan güven Sedan'daki yenilgi ile azalmıştı. Özellikle kırsal alandaki halk kitleleri alışkanlık gereği bir monarşi düşüncesine tutunmalarına karşın eski durumuna gelmesi için yeterli desteği bulabilecek hiçbir hak talep eden kişi yoktu. Bourbonlar, Orleansçılar ve Bonapartçılar bu türden girişimlerde bulunuyor ve tahtı istiyorlardı.

Bu koşullar altında, Fransızlar bir cumhuriyet kurdular, yetişkinlere oy hakkı verdiler ve bakanları parlamentoya karşı sorumlu kıldılar—tüm bunlar bir demokratik çerçevede yapılmıştı. Onlar Din ve Devlet işlerini birbirinden ayırdılar ve böylece ruhban sınıfının etkisini daha da azalttılar. Çocukların cumhuriyetçi ilkeler doğrultusunda eğitilmesi için seküler kamu okulları tesis ederek bu ayrımı güçlendirdiler. Üretim teşvik edildi, orduda demokratik bir temel üzerine reform yapıldı ve uzak diyarlarda daha fazla sömürge elde edilerek Fransa'nın uluslararası alanda bir güç kazanması sağlandı. Bu sırada Fransız sosyalistlere eylem özgürlüğü verilmişti. Onlar toprak sahibi olanlar ve orta sınıflara daha az keskin bir şekilde muhalefet yapıyordu ve zaman zaman kabine üyesi mevkiine kabul ediliyordu. Böylece Fransa yirminci yüzyıla demokrasinin feodalizm ve ruhbancılık üzerine muzaffer olmasıyla girmişti ve başta Afrika ve Asya olmak üzere dünya gücü olma rüyalarını gerçekleştirme yönünde hareket etmişti.

---

1. BEŞ YILLIK KARGAŞA VE BELİRSİZLİK

Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nin İlan Edilmesi (4 Eylül 1870). III. Napoleon 3 Eylül 1870'de Sedan'dan Paris'e "Ordu yenilgiye uğradı ve ben bir savaş esiriyim"[36] diye telgraf gönderdi. Bu, yak-

36 Fransa ve Almanya arasında barış anlaşması olduktan sonra, Almanlar III. Napoleon'u serbest bıraktı ve o 1873 yılında öleceği yer olan İngiltere'ye gitti.

laşık yirmi yıl önce kurulmuş olan imparatorluğun aniden çöküşü anlamına geliyordu. Temsilciler Meclisi cumhuriyet isteyen bir kalabalıkla istila edilmişti ve Napoleon'un ve hanedanlığının devrilmesi yönünde bir eylemde bulunmuştu. Ertesi gün, Fransa'nın güneyinden coşkulu bir genç hatip olan Gambetta ve Paris şehrini temsil eden vekiller eski devrimsel fırtınaların merkezi olan Belediye Binası'na ilerlediler. Orada cumhuriyetin yeniden kuruluşunu ilan ettiler. Bu, Paris'in ezici bir çoğunluğu tarafından onaylandı. Bu sırada Bordeaux, Marsilya ve Lyon gibi başka büyük şehirlerde benzer eylemler oluyordu.

Almanların Fransa'yı İstila Etmesi ve Paris'i Kuşatması. Sedan'daki korkunç yenilgi ve imparatorun tutsak edilmesi, bildiğimiz gibi, savaşı sona erdirmedi. Alman istilacılar baskıyı sürdürdü; birbiri peşi sıra şehirler alındı; güçlü bir şekilde tahkim edilmiş olan Strazburg müthiş bir bombardıman sonrasında Eylül ayının sonunda düştü. Bir ay sonra Metz kalesi aynı kaderi paylaştı. Paris kenti muazzam bir Alman ordusu tarafından kuşatılmıştı ve Prusya kralı karargâhını Versay'da kurmuştu. Bir balon içinde Paris'ten kaçan Gambetta kuşatma yapan Alman hatlarının üzerinden güvenle uçarak Tours'a ulaşmıştı. Burada 1793 anılarını uyandırdı ve gönüllülerden bir ulusal ordu organize etti; ancak toy Fransız kıtaları Metz'in teslim alınmasıyla serbest kalmış olan disiplinli Alman alayları tarafından kolayca yenilgiye uğratıldılar. Ocak 1871 tarihinde, Fransızlar onların Almanya ile olan iletişimini keserek düşmanı dize getirme konusunda son bir hamlede bulundular fakat bu girişim başarısız oldu. Açlık noktasına gelerek korkunç bir kuşatmadan sonra Paris 28 Ocak'ta mücadeleyi bıraktı ve ateşkes sağlandı.

Fransız Ulusal Meclisi. Paris'in teslim olmasından sonra, Fransızlar muzaffer düşmanlarıyla temasta bulunmada ulusu temsil etmesi için bir ulusal meclis seçmeliydi. Seçimlerin sonucu şaşırtıcıydı çünkü çeşitli düşüncelere sahip beş yüz monarşi yanlısına karşı yalnızca iki yüz Cumhuriyetçi aday seçilmişti: Monarşi yanlıları arasında X. Charles'ın torununa bağlı Legitimistler; Louis

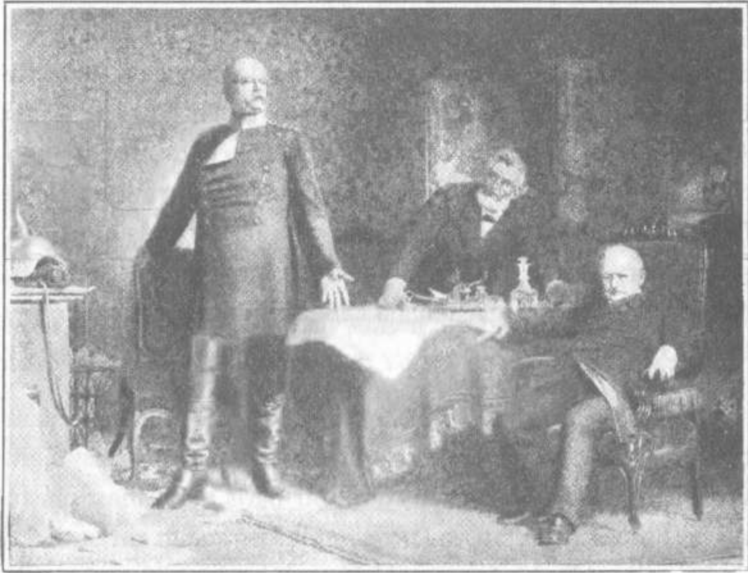
Philippe'nin torunu lehine Orleansçılar; ve birkaç Bonapartçı vardı. Bu, kısmen Gambetta ve başka önde gelen Cumhuriyetçilerin hararetli bir şekilde ne pahasına olursa olsun savaşın sürdürülmesi yönünde konuşmasına ve halk kitlelerinin ülkenin felakete sürükleneceği şekilde uzayabilen çatışmalardan ürkmesine bağlıydı. Paris'in kendi hassasiyetleri açısından güçlü bir şekilde Cumhuriyetçi olduğunu bilen Ulusal Meclis 12 Şubat'ta ilk oturumunu yapacağı Bordeaux'ta toplanma kararı verdi.

Thiers'in Yürütmenin Başı Olması. Bu yapı içindeki zeki insanlar arasında en başta geleni hem edebiyat hem de devlet meselelerinde kırk yılı aşkın bir süredir seçkin bir kişilik olan Adolphe Thiers idi. Ulusal Meclis bir tarihçi, gazeteci ve politikacı olan Thiers'i "Fransız Cumhuriyeti'nin Yürütme Erkinin Başı" olarak atamıştı. Bu, elbette geçici bir düzenlemeydi. Yaşamsal soru Fransa'nın bir cumhuriyet olarak mı kalacağı yoksa Almanya ile anlaşma sağlanana kadar bir monarşiye mi dönüştürüleceği idi.

Almanlar ile Barış (1871). 21 Şubat'ta Thiers Alman imparatoru ve Bismarck ile müzakereleri başlatmak üzere Versay'a gitti ve birkaç fırtınalı hadiseden sonra bir barış antlaşması oluşturuldu. Fransa Alsas'tan ve Loren'in bir kısmından vazgeçecekti. Bu bölgede yaklaşık 1.600.000 kişiden oluşan bir nüfus yaşıyordu; beş milyon franklık –o günler için muazzam olan– bir tazminat ödeyecekti; ve son ödeme yapılıncaya dek Alman askerî birliklerinin varlığı kabul edilecekti. Savaşın sürdürülmesinin beyhude olacağına ikna olan Meclis muzaffer Almanların dayattığı koşulları kabul etti ve 10 Mayıs'ta Frankfurt'ta barış belgeleri resmî olarak imzalandı.[37]

37 Almanların tazminatın Fransa'yı ciddi bir şekilde felce uğratacağı yönündeki umutları hayal kırıklığına uğramıştı; çünkü iki milyon franklık ilk taksit 1871'de kolayca ödendi ve ertesi yıl üç milyonluk ikinci taksit –hem yurtseverlik olgusunu artırarak hem de Fransız halkının katkısıyla– karşılandı. 1873 yılının sonbaharında tüm meblağ ödenmişti ve son Alman askeri Fransa topraklarından ayrılmıştı.

Meclis ve Paris Komünü. Almanya ile barış görüşmeleri sonuç verir vermez, Cumhuriyetçi azınlık Ulusal Meclis'in kendisini lağvetmesi yönünde baskı yaptı, çünkü artık meclis amacına ulaşmıştı. Ancak monarşi yanlısı çoğunluk Fransa'yı yönetmenin sürdürülmesi yönünde ısrar etti ve bir anayasa taslağı hazırladı. O sırada Paris'te monarşiye bağlı ve büyük şehirlerin gereksinimlerine dair hiçbir empatiye sahip olmayan inatçı ve kara cahil "rüstik" kişilerden oluştuğu düşünülen Meclis'e karşı başkaldırı vardı.

ŞEKİL 84. Bismarck'ın Favre ve Thiers'e Alman Barış Koşullarını Duyurması

Carl Wagner tarafından yapılan bir resimden

Komün Üyelerinin Görüşleri. Kuşatma on binlerce kişiyi işinden etmişti ve sermaye sahiplerinde tedirginlik yaratmıştı. Şimdi Paris'i yönetme girişiminde bulunan devrimsel grup cumhuriyetçileri, sosyalistleri, komünistleri, anarşistleri ve esasen sorun çıkarmakla ilgili görünen bazılarını kapsıyordu. Liderlerin pek çoğu yüce idealleri olan dürüst kişilerdi. Onlar kendi hayatları pahasına cumhuriyeti savunmaya hazırdı. Cumhuriyetin "insanların haklarına erişmesi ve özgür bir toplumun gelişimi ile bağdaşan

tek yönetim biçimi" olduğunu düşünüyorlardı. Onlar arasındaki bir grup her komünün (belediyenin) kendi halkının menfaatleri doğrultusunda kendi meselelerini idare etme konusunda serbest bırakılmasını talep ediyordu. Bu durumda Fransa bir tür komünler federasyonu haline gelecekti. Her topluluk kendi memurlarını seçecek ve yerel koşullara uygun bir şekilde özgürce sosyal reformlar yapacaktı. Komün veya yerel yönetim içinde bulunanlar buna inanarak "Komün üyeleri" anlamında Komünardlar diye nitelendiriliyordu.[38]

Paris Komününün Baskı Altına Alınması. Ancak komünardların Fransa'nın başka şehirlerinde kayda değer bir destek elde edecekleri yönündeki öğretileri başarısız oldu. Versay'a taşınmış olan Ulusal Meclis keskin bir şekilde muhalefetle karşılaştı ve Paris'teki başkaldırılara müdahale etmede zafiyete düştü. Nisan ayının sonuna doğru, Thiers şehrin tahkim edilmiş yerlerine bombardıman yapılması emrini verdi. Dış mahallelerde üç haftalık bir çatışmadan sonra, Meclis kuvvetleri 21 Mayıs'ta korunmasız bir kapıdan Paris'e girdi. Ardından şehrin içinde korkunç bir savaş, cinayet ve kundakçılık dönemi oldu. Bir tam hafta süren mücadele 28 Mayıs'ta sona erdi. Marshal MacMahon komutasındaki askerî birlikler çatışmaların bittiğini ve düzenin sağlandığını duyurabildiler. Ancak toplu kıyım henüz sona ermemişti çünkü monarşi yanlıları ele geçirmiş oldukları yüzlerce mahkûmu katletmişti. İç Savaş'ın bitmesinden sonra Birleşik Devletler yönetiminden farklı olarak, –kendisi bir zamanlar devrimci olmasına karşın– Thiers liderliği altındaki Fransa'da hiç kimse affedilmemişti. İsyancıların yedi bin beş yüzü Yeni Kaledonya'daki sömürgelere mahkûm olarak gönderildi ve on üç bin kişi çalışma kamplarına veya sürgüne mahkûm oldu.

38 "Komünist" sözcüğü sıklıkla uygun olmayan bir şekilde Komünardlara uygulanmıştır. Oysa "komünist" ifadesi özel mülkiyetin aşağı yukarı tümüyle ortadan kaldırılmasını savunan ve şimdi kapitalistlerin ellerinde bulunan üretim araçlarının sahipliği ve denetimi noktasında toplumun bir bütün olarak egemen olması düşüncesinde olanlara uygun bir ifadedir. Komünardların pek çoğu komünist idi fakat terimler eşanlamlı değildir.

Meclis İçindeki Kral Yanlısı Hizipler. Ulusal Meclis en sonunda hizipleşen ülke için kalıcı bir yönetim biçimini planlama meselesine dönmeye vakit buldu. Eğer monarşi yanlıları kendileri arasında umutsuzca bölünmüş olmasalardı monarşinin yeniden tesis edilmesi daha az zorluk içinde olurdu. Legitimist olarak bilinen onların bazıları daha eski Bourbon soyunun hak sahibi olduğunu düşünüyordu ve (1830'daki devrimle görevden alınan) X. Charles'ın torunu olan Chambord Kontu üzerinde uzlaşıyordu. Orleansçılar 1848'de devrilmiş olan Orleans soyunun göreve geldiğini görmek istiyordu; Louis Philippe'nin torunu olan Paris Kontu onların güçlü adayıydı. Bu iki monarşi yanlısı grubun müşterek hiçbir yanı yoktu fakat cumhuriyete karşı olma konusunda aynı görüşü paylaşıyordu; onların birbirine olan nefretleri keskin ve uzlaşmazdı.

Thiers'in Cumhuriyetin Başkanı Seçilmesi. Bu hiziplerin bakış açısına göre, tüm hizipler, her biri erteleme aracılığıyla güç elde edeceğini umarak, sorunun nihai çözümünü bir süreliğine geciktirme isteği gösteriyordu. Bu politika Thiers tarafından desteklendi. Ağustos 1871'de cumhuriyetin başkanı seçilerek Meclisin tüm dikkatinin ordunun güçlenmesi ve Fransa'nın müreffeh hale getirilmesi yönünde yoğunlaşmasını sağladı. Meclis, Almanlar tarafından yenilgiye uğramış olma durumundan akıllanmış olarak, tüm Fransızların beş yıl boyunca aktif görevde ve on beş yıl süresince yedekte tutulmak şeklinde askerî hizmette bulunması yönünde yeni bir ordu yasası yürürlüğe girdi.[39]

Monarşi Yanlıların Kraliyeti Yeniden Tesis Etmede Başarısız Olması. Bir süreliğine monarşinin Fransa'da yeniden tesis edileceği şeklinde bir görünüm oluştu. Thiers cumhuriyetin sürdürülmesini savunarak Ulusal Meclis içindeki popülerliğini yitirdi ve III. Napoleon'un generallerinden biri olan Marshal MacMahon bir sonraki başkan oldu (Mayıs 1873). Ardından monarşi

---

39 Bu, kademeli bir şekilde daha sonra iki yıl aktif görev ve on bir yıl yedekte tutulma şeklinde azaltılmıştır. Ancak 1913'te aktif askerlik hizmeti süresi üç yıla uzatılmıştır.

yanlıları Legitimist adayın "V. Henry" olarak tanınması gerektiğini ve onun ölümü durumunda Orleansçı aday olan Paris Kontu'nun onu takip etmesi gerektiği konusunda uzlaştılar. Ancak "V. Henry" Meclis'te tartışma yarattı. O, ilk Fransız devrimi sürecinde kabul edilmiş olan üçrenkli bayrağın uğruna Bourbon ailesinin eski beyaz bayrağından vazgeçmeyecekti. Orleansçılar onun ailesinin kolu için yüksek iddialarına sinirlenerek, Legitimistlere karşı tavır aldılar.

2. ÜÇÜNCÜ CUMHURİYET'İN KURULMASI VE KURUMLARI

Bir Cumhuriyetçi Hükümetin Onaylanması (1875). Bu sırada Meclis kendi kafa karıştıran ve ateşli tartışmalarını sürdürüyordu. Cumhuriyetçiler derhal bir cumhuriyetçi anayasa tesis edilmesi talebinde bulunmuştu; Legitimistler Marshal MacMahon'un "V. Henry" lehine görevi bırakmasını istiyordu; ve Orleansçılar Başkan'ın 1880 yılına kadar makamında kalması konusunda ısrar etmişti. Son olarak, 1875 yılının başında, Meclis seçiminden dört yıl sonra, en sonunda ciddiyetle kalıcı bir yönetim biçimi üzerinde değerlendirme yapılmaya başlanmıştı. 29 Ocak'ta "Cumhuriyet" başkanının Senato ve Temsilciler Meclisi tarafından çoğunluk oyu ile seçilmesi gerektiğine dair bir hareket gerçekleşti. Böylelikle Cumhuriyetçiler mümkün olan en dar ayırım ile güvence altında olacaktı. Fransa bir cumhuriyet olarak kendi yönetim yapısını ilan edecekti.

Fransa Anayasasının Kendine Özgü Özellikleri. Monarşinin geri gelmesi artık olanaksız hale geliyordu çünkü Meclis bir yönetim biçimini tamamlama çalışmasını gerçekleştirmişti. Ancak ayrıntılı bir anayasa taslağı oluşturmaya çalışmamıştı. Daha sonraki değişikliklerle tamamlanan bu birbirinden ayrı yasalar nihayetinde daha önceki tüm Fransız anayasalarından pek çok açıdan ayrışan Üçüncü Cumhuriyet'in anayasasını oluşturmuştu. Halkın egemenliğine dair hiçbir referans içermiyordu, Fransız vatandaşlarının özgürlüğünü ifade eden haklar bildirgesini kapsamıyordu

ve cumhuriyetçi bir yönetim biçiminin sürdürülmesi için hiçbir belirli koşul ortaya koymamıştı. Aslına bakılırsa, tümü boyunca hızlıca yapılmış geçici çözümler vardı. Meclis'in çoğunluğunun sağlanmasında çekişen tarafların birinin bunu elde etmesine kadar ulusun krizleri aşması için tasarlanmıştı. Ancak yine de, onun yapımında görev almış çok sayıda kişinin beklentisine rağmen Fransa'nın 1789'dan sonra yapmış olduğu başka çok sayıda anayasanın herhangi birinden daha istikrarlı bir yönetim sağladı ve daha uzun sürdü. Altmış yıldan daha fazla zaman içinde birkaç değişiklik kabul edilmişti.

Başkan'ın Konumu. Fransız Cumhuriyeti'nin başkanı bu yeni anayasa altında Birleşik Devletler'in başkanından ziyade İngiltere kralına daha benzer bir makamı işgal ediyordu. Hükümete başkanlık ediyordu fakat meselelerin çözümünü başbakan ve kabineye bırakmıştı; devletin etkin başı olmaktan ziyade simgesel biriydi. Büyük kamusal görevlerde devleti temsil ediyordu fakat görünürde çok az güce sahipti. Halk tarafından değil, bu amaçla Versay'da toplanmış olan Senato ve Temsilciler Meclisi tarafından yedi yıllık bir süre için seçilmişti. Meclis üyeleri arasından kabinesini oluşturmuştu ve böylece seçilmiş olan bakanlar onun politikaları ve atamaları üzerinde güçlü bir denetim uygulayabilirdi. Hükümetin gerçek başı, İngiltere'de olduğu gibi, başbakandı. Başkanın veto yetkisi yoktu fakat –Birleşik Devletler'in başkanının sahip olduğu gibi– bir yasayı yeniden değerlendirilmesi için Meclis'e ve Senato'ya geri gönderebilirdi.

Senato ve Temsilciler Meclisi. Parlamento 1791 ve 1848'de tesis edilmiş olan yasama yapısından bu açıdan ayrışan iki kamaradan oluşmuştu. Temsilciler Meclisi üyeleri (sayı olarak yaklaşık 600 kişi) doğrudan seçmenler tarafından dört yıllık bir süre için seçilmişti ve yirmi-bir yaşının üzerinde olan herkesin –orduda aktif görevde olmaması şartıyla– oy kullanmasına izin verilmişti. Üç yüz senatör dolaylı olarak dokuz yıllık bir dönem için seçilmişti—onların üçte biri her üç yılda bir değişiyordu. Onlar her bir birimdeki yerel yönetim yetkililerinin küçük bir meclisi tarafından seçilmişti.

ŞEKİL 85. Paris'teki Opera Binasına Yukarıdan Bakış

Paris, ağırlıklı olarak III. Napoleon'un mühendislerinin planlarına uygun şekilde, geniş caddeler ve çok sayıda incelikli kamu yapılarıyla, on dokuzuncu yüzyılda büyük ölçüde yeniden inşa edilmiştir. Resmin ortasında bulunan Paris Opera Binası dünyada kendi türünün en muhteşem binalarından biridir. Opera'nın her bir yanındaki sıralar modaya uygun dükkânlarla doludur

Fransız Parlamentosu'nun Olağandışı Güçleri. Fransız parlamentosunun Birleşik Devletler Kongresi'nden daha güçlü olduğu gözlemlenebilir. Parlamento yalnızca meclisteki çoğunluğu temsil eden bakanlar kurulunun denetimini yapan başkanı seçmekle kalmıyor, aynı zamanda değişikliklerin seçmenlere başvurulmaksızın yapılmasını onaylama makamı konumundaydı. Fransa'da yasaların anayasaya uygun olup olmadığını ilan edecek yüce mahkeme yoktu ve başkan onları veto edemezdi. Fransız bakanları politikalarının Temsilciler Meclisi'ndeki bir çoğunluk tarafından artık desteklenmemesi durumunda, tıpkı İngiliz kabinesi üyeleri gibi, istifa ederdi.

Cumhuriyetçilerin Zaferi. Ulusal Meclis, Fransa'ya halen bir anayasa olarak hizmet eden yasaları tamamladıktan sonra, 31 Aralık 1875'te lağvedildi. Senato ve Temsilciler Meclisi üyelerini seçme amacıyla ülke boyunca düzenli bir seçim sistemi oluşturuldu. Bu, Meclis'te Cumhuriyetçilerin ezici bir çoğunluk elde etmesiyle sonuçlandı. Senato'da bile çatışan kralcı hizipler arasında güç dengesi oluşturmak için yeterli güç vardı. Başkan Marshal MacMahon kendisini vekillerle uyum içinde çalışma ortamında bulmadı. 1879 yılına kadar devam eden mücadelesini sürdürdükten sonra istifa etti ve ondan sonra aşikâr bir Cumhuriyetçi olan Jules Grévy başa geçti.

Basın Özgürlüğü ve Miting Yapma Özgürlüğü. Cumhuriyetçiler, 1881 seçimlerinde daha da güçlenmiş olarak birçok acil reformu yapmaya girişti. 1789'da ve 1815'te basının özgür olduğu duyurulmuştu fakat yönetim sürekli olarak gazeteleri izliyordu ve aşırı derecede açık sözlü eleştirilerde bulunan editörleri cezalandırıyordu. En sonunda, 1881'de, yeni yayınlar çıkarmak isteyenler için daha önceden gerekli olan lisanslar feshedildi; yayıncılar yönetime saygılı olmalarının sağlanması için konulan bağların gerekliliğinden özgür kılındı; ve hükümet yetkililerinin hakaretine uğrayan kişilerin hak aramalarının önü açıldı. Bu reforma benzer bir şekilde, vatandaş gruplarına yetkililerden izin almaksızın toplantı ve yürüyüş hakkı verildi. 1884'te, işçi birliklerine

karşı yöneltilen merhametsiz baskılarla geçen yaklaşık yüz yıldan sonra, işçilerin birlik oluşturmasına olanak tanıyan bir yasa yürürlüğe girdi. Son olarak, hükümet okulların çocukların cumhuriyete olan bağlılıklarının altını oymakla suçlanan ruhban sınıfının etkisinden özgür kalması için bir dizi önlem aldı.

Monarşi Yanlısı Partilerin Ortadan Kaybolması. Fransız Cumhuriyeti yıldan yıla çok sayıda taraftar kazandı ve Avrupa'nın başka güçlerinin güvenini elde etti. III. Napoleon'un oğlunun 1879'da ölmesi Bonapartçıların hâlihazırda azalan ümitlerine ölümcül bir darbeydi. "V. Henry" olarak anılan çocuksuz Chambord Kontu'nun 1883 yılında ölümü Legitimist hizbini etkin baş olmasından yoksun bıraktı. Az sayıda Orleansçı 1894 yılındaki ölümüne kadar adayları olan Paris Kontu'na bağlı kaldı. Bu tarih itibarıyla parlamentoda yalnızca yetmiş-üç kral yanlısı vekil –Legitimist, Orleansçı ve Bonapartçı– vardı. Fransa, en sonunda, krallar ve imparatorlardan arınmıştı ve cumhuriyetçi bir yönetim biçimini uygulamaya hazırdı.

3. DİN VE DEVLET İŞLERİNİN AYRILMASI

Ruhban Sınıfının Cumhuriyete Düşman Olması. Katolik ruhban sınıfı bütün olarak başlangıçta cumhuriyete düşmandı. Onların yeni hükümetin basın özgürlüğü ve kamu okulları konusunda ısrar etmesine dair korkmaları için sebepleri vardı. Bunlar eninde sonunda onların otoritesini sarsacaktı. Kilise'nin başı olan IX. Pius Hatalar Müfredatı adlı dinsel bir ifadeyle büyük tehlikelere ve yanılgılara yol açacak olan şeyleri sıraladı. Bunlar arasında dinsel hoşgörü, vicdan özgürlüğü, basın ve ifade özgürlüğü, Din ve Devlet işlerinin ayrılması ve dinsel-olmayan eğitim vardı. Cumhuriyetçiler Papa'nın kınamış olduklarına teminat veriyordu. Bu durumda ruhban sınıfı tarafının cumhuriyete olan güveni sarsmaya çalışması ve monarşinin geri getirilmesini sağlama yönünde uğraşları şaşırtıcı değildir. Cizvitler ve okullara sahip başka dinsel tarikatlar çocukların zihinlerine cumhuriyetçi hükümete güvenmeme tohumları ekmekle suçlanıyordu. Dinî gazeteler cumhuriyeti

imansız insanların iş başına geldiği talihsiz bir kaza olarak nitelendiriyordu. Zamanla hiç kuşkusuz daha dinsel bir yönetim biçiminin geleceğine inanıyorlardı.

Ruhban Sınıfı Karşıtları. Ruhban sınıfının bu tutumu doğal olarak Cumhuriyetçileri her zaman olduğundan daha güçlü bir şekilde ruhban sınıfı karşıtı yaptı. Onlar ruhban sınıfından ve onların temsil ettiği düşüncelerden nefret etme noktasına geldiler. Gambetta ruhbancılığı "düşman" ilan etti. Gerçekten de, 1892 yılına kadar XIII. Leo Fransız piskoposlar ve din insanlarına "cumhuriyeti kabul etme" yönünde uyarıda bulunmamıştı. Onlara "Tanrı'dan gelen güce saygı duymaları ve kabul etmeleri" yönünde telkinde bulunmuştu.

Kilise'nin başı adına 1892 yılında yapılan barışçıl öğütlere rağmen, bunu barış takip etmemişti. Tersine olarak, Fransa'da Kilise ve Devlet arasındaki mücadele nihayetinde muzaffer olan cumhuriyetin Fransız Devrimi sürecinde acısını çektiği kayıplardan sonra geri kalan hak ve güçlerinin büyük bir kısmını Kilise'den mahrum edecek şekilde keskinlik içinde gelişti. Kilise'nin rakiplerinin görünürde üç temel itirazları vardı: 1) ruhban sınıfının okullar üzerindeki etkisini ve denetimini ortadan kaldırmak ve Fransa'nın çocuklarının monarşi yanlıları olarak yetişmesini engellemek; 2) hükümeti ruhban sınıfına maaş ödeme yükümlülüğünden kurtarmak; ve 3) Din ve Devlet işlerinin tümüyle ayrılmasını sağlamak.

Seküler Kamu Okullarının Kurulması. İlk adım öğrencileri kilise okullarından uzaklaştırmaya hizmet edecek kamu okulları sayısını artırmaktı. 1881-1886 yıllarında yürürlüğe giren yasalar aracılığıyla eğitim temel kamu okullarında ücretsiz hale getirildi. Okullarda öğretmen olarak hiçbir ruhban sınıfı üyesi bulunmayacaktı ve altı ila on üç yaş arası çocuklar için zorunlu eğitim getirildi.

Manastır Tarikatlarının Feshedilmesi (1901). Ardından manastır tarikatlarına ve başka dinsel topluluklara bir saldırıda bulunuldu. Bu topluluklar ilk devrimde kendi mülklerini kaybetmişler

ve ardından lağvedilmişlerdi; fakat onlar yeniden kurulmuştu ve yenileri oluşturulmuştu. Onların çoğu hayırseverlik veya eğitime yönelmişti.

1901'de Cumhuriyetçiler parlamentoyu "Birlik Yasası" yönünde itmişti. Bu yasa parlamentonun yetkisi olmaksızın Fransa'da hiçbir dinsel tarikatın varlığını sürdürmeyeceği yönündeydi. Yetkisi olmayan hiçbir birliğe okul kurma ve öğrenci yetiştirme izni verilmiyordu. İki yıl içinde, on bin dinsel okul kapatıldı. Ardından on yıl içinde dinsel eğitim veren okulların tümüne son verileceğine dair bir yasa yayınlandı. Bu yasaların bir sonucu olarak, 1909-1910 eğitim yılında beş milyondan fazla Fransız çocuk kamu ve başka seküler okullara kaydolurken, yüz binden daha az öğrenci dinsel cemaatlerle bağlantılı okullara gitmişti.

1801 Konkordatosunun Yayınlanması. Dinsel tarikatlara saldırı Kilise'nin muhalifleri tarafından yüz yıldır savunulmuş olan Din ve Devlet işlerinin tümüyle birbirinden ayrılmasının sadece başlangıcıydı. 1795 yılında Fransız Kongresi bu ayrımı ilan etti ve ruhban sınıfına maaş ödemeyi bu tarihten itibaren sonlandırdı. Bu, Kilise'nin gönüllülük esasına göre desteklenen bir yapı olması haricinde hiçbir şekilde tanınmaması demekti. Ancak Bonapart, Papa ile 1801'de yapmış olduğu Konkordato'da eski sistemi kısmen restore etmişti. O Kilise'ye 1789'da ilk Fransız Meclisi tarafından elinden alınmış olan mülklerini geri vermemişti fakat hükümetin denetim altında tuttuğu piskopos ve din insanlarının maaşlarını ödemesi gerektiği konusunda uzlaşmaya varmıştı. Her ne kadar Katolik dini Fransızların çoğunluğunun inancı olarak kabul edilmiş olsa da, devlet ayrıca Kalvinci ve Lutherci kiliselere ve Yahudi dinsel cemaatlere yardım ediyordu. Daha sonraki tüm politik değişikliklerin ortasında Bonapart tarafından erişilen uzlaşı özünde değişmemiş şekilde kalmıştı. XVIII. Louis, X. Charles, Louis Philippe ve III. Napoleon Kilise ve ruhban sınıfı üzerinde kendilerine önemli bir denetim sağlayan Konkordato'dan uzaklaşmak istememişti.

Din ve Devlet İşlerinin Ayrılması (1905). Ancak cumhuriyetin tesis edilmesiyle demokratik anlayışın gelişimine bağlı olarak tüm bunlar değişmişti. Dahası, kiliseye etkin bir şekilde muhalif olmasa bile, dinle hiçbir ilgisi olmayan veya dinsel konularda tümüyle özgürlüğe inanan çok sayıda Fransız vardı. Kendilerinin kabul etmediği öğretilerin vaaz edilmesi için hükümetin bu kişilere yılda kırk milyon frank ödemesi yanlış geliyordu. Ancak ne olursa olsun, Din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrılması kolay bir görev değildi çünkü onlar Roma İmparatorluğu günlerinden itibaren birbiriyle yakından ilintili olmuştu. Aralık 1905 tarihine kadar "Ayrılma Yasası" yürürlüğe girmemişti.

Yeni yasanın başlıca koşulları göreceli bir şekilde basitti. Dinsel amaçlı tüm hükümet tahsislerini durdurmuştu ve uzun zamandır hizmette bulunmuş olan ruhban sınıfı için emeklilik sağlamasına rağmen, diğerlerinin maaşlarının kademeli bir şekilde kaldırılmasını gerektirmiştir. Katedraller, kiliseler, piskoposların ikametgâhları ve başka dinsel binaların devlete ait olduğunun duyurusu yapıldı fakat onlar bedelsiz bir şekilde din insanlarının kullanımına bırakıldı. Bu binaların yönetimi ve Kilise'nin başka mülklerinin denetimi komünün ebadına bağlı olarak yedi ila yirmi-beş kişiden oluşan "dinsel ibadet birlikleri" (*associations cultuelles*) oluşuma yetki verilerek düzenlendi.

Papa ve Ruhban Sınıfının Muhalefeti. Kısa süre içinde Papa ve büyük bir Katolik topluluğunun bu koşulları kabul etmeye istekli olmadıkları aşikâr hale geldi. Fransız ruhban sınıfı, Kilise'nin başının buyruklarına itaat ederek, yeni yasaya uymayı reddetti ve onların çoğu sunulan emeklilik hakkını geri çevirdi. Ancak ulus bütünüyle programlarında hükümeti destekledi; Mayıs 1906'da yapılan seçimlerde seçmenler yasanın yürürlüğe girmesi yönünde oy verdi.

Mücadelenin Neticelenmesi. Her ne kadar Papa bir kez daha yeni yasaları Kilise'nin mülküne bir el koyma ve Fransa'da Hristiyanlığı yok etme yönünde bir girişim olarak duyursa da, bu yöndeki coşku azalmıştı. Fransız yönetimi Katolik inancına veya

herhangi başka din formuna artık destek vermiyordu. Diğer taraftan, daha önceden olduğu gibi, yüksek rütbeli din insanlarının seçimine müdahale edilmiyordu. Kilise kendi piskoposlarını ve rahiplerini seçme ve dinsel geleneklerini istedikleri zaman ve yerde gerçekleştirme konusunda serbest bırakılmıştı. Piskoposların sarayları, papaz evleri ve ilahiyat okulları kamu okulları, hastaneler ve başka kamu kurumlarına dönüştürülmüştü fakat kiliselerin toplu ibadet için kullanımına izin verilmişti.

ŞEKİL 86. Le Moulin de la Galette'de Balo

Paris'in geleneksel eğlencesi romancı, şair, ressam ve şarkı sözü yazarlarının bir favori konusu olmuştur (Lüksemburg Müzesi'nde bulunan, Renoir'nın bir resminden)

4. FRANSA'DA SİYASİ PARTİLER

Monarşi Yanlıları ve Cumhuriyetçiler. Tıpkı Almanya ve İtalya'da olduğu gibi, Üçüncü Fransız Cumhuriyeti başlangıçtan itibaren çok sayıda siyasi parti aracılığıyla kafa karışıklığı yaşamıştır. Uzun bir zaman boyunca monarşi yanlıları –Orleansçılar, Bourbonlar ve Bonapartçılar– güç dengesi kurmuştu ve eğer uzlaşı

sağlanırsa Fransa bu türden bir monarşi olacaktı. Onların karşısında Cumhuriyetçiler vardı. Onlar cumhuriyeti sağlam zeminler üzerine tesis etmek tek arzuları olan kişilerin, çeşitli düşünce tonlarına sahip insanların bir araya gelmesiyle oluşan bir topluluktu. Ancak bir defa büyük itirazlar meydana geldiğinde Cumhuriyetçi parti çok sayıda parçaya ayrılacaktı çünkü onun üyeleri vergilendirme, emek, sermaye ve sömürge politikaları meseleleri üzerinde birbirlerinden büyük ölçüde ayrışıyordu.

Sosyalistler. 1848 Devrimi ve 1870 Komünü döneminde geniş bir kitleye ulaşmış olan sosyalist parti kısa süre içinde yeniden ortaya çıkmıştı. 1879'da Sosyalistler Marsilya'da yapılan genel bir konferansta bir ulusal kampanya başlattılar. Ertesi yıl Komün ile bağlantılı olan herkes için genel af çıkarıldı ve Paris'te Karl Marx'ın öğretilerinin kabul edildiği büyük bir emek kongresi düzenlendi.

Marksistler ve "Olabilirciler." Fransız Sosyalistler hedefler konusunda genel bir uzlaşı içinde olmalarına karşın kendi amaçlarına ulaşmanın en iyi yöntemleri meselesi üzerinde bölündüler. Kabaca ifade edilirse, onlar değişen fikir tonları olan iki gruptu. Biri, Marksistler, işçilerin üstün gücü ele geçirecekleri ve bunu kendi menfaatleri için kullanacakları bir sosyalizm beklentisi içindeydi. Bunun daha önceki devrimlerde orta sınıfın yapmış olduğuna benzer bir şekilde bir kriz ortamı sonrasında olacağını düşünüyorlardı. İkinci ve daha çok sayıya sahip olan Sosyalist grup ise "Olabilirciler" adıyla ilerlemişti. Onlar sosyalist idealların şiddet içeren bir devrim aracılığıyla gerçekleşebileceğine inanmıyordu. Bu fikirlerin kademeli bir süreç aracılığıyla gerçekleştiğini görme umudunu taşıyorlardı.

Sosyalistlerin Fransız Kabinesine Kabul Edilmesi. 1893 tarihindeki genel seçimde çeşitli sosyalist hizipler birleşmiş ve yaklaşık elli üye ile Temsilciler Meclisi'ne geri dönmeyi başarmıştı. Sosyalist oyu 1899'a kadar sürekli olarak artış göstermiştir. Başbakan bir sosyalist olan Millerand'ı hükümetin oluşmasında Meclis'te yeterli oyu sağlayabilmek için ticaret bakanı olarak kabul etmek

zorunda kalmıştır (Millerand daha sonra başbakan ve cumhuriyetin başkanı olacaktır). Bu olaydan sonra, Olabilirciler zaman zaman kabinede temsil edilmiştir ve başka partilerle birleşerek hedeflerine ulaşmak için çalışmıştır. Ancak Sosyalistler Millerand'ı partiden azletmiş ve kabine oluşumunda işbirliği yapmayı reddetme genel politikasını benimsemişlerdir.

Fransız Siyasi Parti Sistemi. İngiltere ve Birleşik Devletler'de iki büyük siyasi parti vardır. Onların biri normal olarak mutlak kontrolü sağlayacaktır. Fransa'da hiçbirinin tek başına Temsilciler Meclisi'nde oyların çoğunluğunu uzun süre elinde tutamadığı çok sayıda siyasi parti vardı. Sonuçta, bir partinin liderleri basitçe üzerinde uzlaşı sağlanamayan konularda yasa oluşturamıyordu. Parlamentoda bir çoğunluk sağlamak için çok sayıda grubun bir araya gelmesi gerekiyordu. Bunun sonucu olarak, azınlıkta bulunanların yasa yapılmasını etkileme yönünde bir fırsatı vardı ve devasa parti "mekanizmaları"nın gelişmek için çok az şansları bulunuyordu. Fransız bakanlarının çok kısa zaman aralıklarında yükselmesi ve devrilmesi doğrudur fakat yine de yasalar genel olarak dikkatlice incelenmeden yürürlüğe girmez. Belki de, parti ölçütleri açısından şu ya da bu partinin ayrıntılı inceleme yapması sonucunda yasa taslakları daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmektedir.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Üçüncü Fransız Cumhuriyeti hangi koşullar altında var olmuştu? Sedan Muharebesi'nden Paris'in teslim olmasına kadar Fransız-Prusyalı Savaşı'nın sürecinin ana hatlarını çizin. Ulusal Meclis 1871'de hangi amaçla seçilmişti? Bu amacı gerçekleştirme araçlarını betimleyin. Mart 1871'de Ulusal Meclis ve Paris halkı arasındaki kötü duygunun sebebi neydi?

Komünardlar kimlerdi ve yönetim konusunda onların görüşleri neydi? "Komünist" ne anlama gelir? Komünün baskı altına alınmasını betimleyin. Ulusal Meclis'te hangi partiler bulunuyordu?

Fransa'da Ağustos 1871'de tesis edilen yönetim biçimi üzerine uzlaşının olmamasına etkisi neydi? Fransa'nın konumunu güçlendirmek için 1871'de yapılanları betimleyin.

2. Fransız anayasasını tasvir edin. Fransız cumhuriyetinin başkanı ile İngiltere kralının ve Birleşik Devletler başkanının konumunu karşılaştırın. Fransız hükümetinin yasama erkini Birleşik Devletler'in yasama erki ile karşılaştırarak betimleyin.

Marshal MacMahon hangi koşullar altında başkanlıktan istifa etmiştir? 1881-1884 yıllarında Cumhuriyetçiler tarafından gerçekleştirilen reformları belirtin.

3. Fransa'da Kilise ve Devlet arasındaki düşmanlığı değerlendirin. Geçen yirmi-beş yıl zarfında ruhban sınıfı karşıtı partinin programı ne olmuştu? Din ve Devlet ilişkilerinin ana hatlarını çiziniz.

4. Fransa'da siyasi partilerin tarihinin kısa bir değerlendirmesini yapın. Fransa'daki siyasi parti sistemi hangi açılardan İngiltere ve Birleşik Devletler'deki parti sisteminden ayrışır?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *ateşkes, kapitülasyon, komün, kral yanlıları, başkan, senato, basın ve miting yapma özgürlüğü, ruhbancılık, ruhbancılık karşıtlığı, seküler okullar*.

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. 1789'un Ulusal Meclisi ile 1871'in Ulusal Meclisi'ni karşılaştırın.

2. Bourbonlar pek çok kişi açısından nasıl güvensiz hale gelmişti?

3. Olaylar aracılığıyla Orleansçılar ve Bonapartçıların saygınlığı nasıl sarsılmıştı?

4. Üçüncü Fransız Cumhuriyeti varlığını günümüze dek sürdürmüş müdür?

TARTIŞMA KONULARI

1.Tüm anayasalar bir tür uzlaşı içerir.

2. I. Napoleon Fransa'nın birleşmesine katkıda bulunmuştu.

3. Din ve Devlet işlerinin ayrılması artık geniş ölçekte kabul görmüştür.

4. Seküler okullar Batı uygarlığı boyunca yaygındır.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History*, Cilt II: 1) Üçüncü Cumhuriyetin tesis edilmesi, ss. 208-215; 2) Boulanger ve Dreyfus vakaları, ss. 215-223; 3) Din ve Devlet işlerinin ayrılması, ss. 223-232; 4) Fransız-siyasi partileri, ss. 233-237.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Paris Komünü, ss. 309-311; 2) Üçüncü Cumhuriyet, ss. 313-314; 3) Fransa'da siyasi partiler, ss. 314-315; 4) Din ve Devlet işlerinin ayrılması, ss. 320-321; 5) 1914 yılında Fransa, ss. 321-323. BECKER, *Modern History: Fransız-Prusyalı Savaşı*, ss. 438-460. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt II: Üçüncü Fransız Cumhuriyeti, ss. 633-671.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Adolphe Thiers, Konkordato, Gambetta, Émile Zola, Dreyfus vakası, Papa XIII. Leo.*

BÖLÜM XVIII • BÜYÜK BRİTANYA VE İRLANDA'DA DEMOKRASİ VE REFORM

OY KULLANMA HAKKININ GENİŞLEMESİ • İNGİLİZ KABİNESİ • İFADE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE CEZA YASALARINDA REFORM • ENDÜSTRİ İŞÇİLERİNİ KORUYAN YASALAR • İRLANDA MESELELERİ

1815 "restorasyonu"ndan sonra Avrupa'da demokrasi ve ulusalcılık için mücadele başladığında, Büyük Britanya yönetimi çoğunlukla toprak lortları ve tüccarlardan oluşan bir oligarşi türüydü. Lortlar Kamarası'na ilave olarak elbette Avam Kamarası vardı; ancak Avam Kamarası üyeleri için oy verme hakkı az sayıda erkekle sınırlandırılmıştı. Her ne kadar kralın bakanlarının Parlamento'daki çoğunluğu temsil ettikleri düşünülse de, kralın etkisi halen ağırlıklıydı ve Lortlar Kamarası hoşlarına gitmeyen herhangi yasanın geçmesini önleyebilirdi. Ancak yine de, demokrasi ruhu iş başındaydı ve neredeyse bir yüzyıla uzanan çok sayıda çekişmelerden sonra İngiliz sistemi pek çok açıdan daha demokratik hale gelmişti. Oy kullanma hakkı milyonlarca İngiliz vatandaşına tanınmıştı. Parlamento reforma tabi tutulmuştu; kralın bakanları bu yapı içindeki çoğunluğa karşı gerçekten sorumluydu. Basın ve ifade özgürlüğüne karşı eski yasalar yürürlükten kalkmıştı. İşçi sınıfının durumunu iyileştiren yasa maddeleri kabul edilmişti. Ve İrlanda için özerklik tesis edilmesi yönünde bir hareket başlamıştı. Birlikte ele alındığında İngiliz meselelerindeki bu gelişmeler 1815 ve 1914 yılları arasında Avrupa kıtası üzerinde meydana gelen meseleler kadar şaşırtıcıydı.

---

1. OY KULLANMA HAKKININ GENİŞLEMESİ

Parlamentonun Halkı Temsil Etmemesi. On sekizinci yüzyılda, İngiliz sistemi yönetim öğrencilerinin Avrupa'daki uzak ara en liberal ve aydınlanmış olmasıyla övünüyordu. Her ne kadar, İngilizlerin yazılı bir anayasası olmasa da, onlar kendi özgürlükleri için iki önemli koruyucu elde etmişti—yasaları yapmak için bir parlamento ve yasaların uygulandığını görmek için, kraliyet müdahalesinden özgür olan bir yargı sistemi. Ancak on dokuzuncu yüzyılın başlarında, yönetimin tüm branşlarında reform için bir talep yükselmişti. Bir kralın tiranlığından özgür kalınsa bile halk kitleleri yönetimde bir paya sahip değildi.

Parlamento reformu en fazla baskı yapılan gereksinimdi; çünkü Parlamento bütünüyle ulusu temsil etmiyordu. Toprak sahibi aristokrasi Lortlar Kamarası'nı denetim altında tutuyordu ve Avam Kamarası toprak sahipleri ve zengin tüccarlar tarafından idare ediliyordu. Bu sınıfların üstünlüğü büyük ölçüde iki şeye bağlıydı. İlk etapta, "çürük seçim bölgesi" adlı sadece az kişinin yaşadığı çok sayıda küçük yerleşim birimi önceki zamanlarda olduğu gibi Avam Kamarası'na halen temsilci gönderiyordu. Aslına bakılırsa, onların bazılarında hiç yerleşimci yoktu ve Avam Kamarası'nın üyelerini seçen lortların sahip olduğu topraklardı. İki yüzyıl boyunca Kuzey Denizi'nin suları altında gömülü olan Dunwich'in yanı sıra bir zamanlar yerinde bir kasabanın olduğu fakat sonraları yalnızca yeşil bir höyükten ibaret olan Eski Sarum ünlü olan çürük seçim bölgeleriydi.

Daha Yeni Şehirlerin Temsil Edilmemesi. Diğer taraftan yalnızca bir köy iken büyük şehirlere dönüşmüş olanlar ve Birmingham, Manchester ve Leeds gibi Endüstri Devrimi'nin etkisi altında gelişmiş olan daha yeni şehirlerin hiç temsilcisi yoktu. Temsiliyetin tümüyle eşitsiz olduğu tek yer şehirler değildi. Çeyrek milyonluk nüfusuyla Cornwall kırsal bölgesinin kırk-dört temsilcisi varken nüfus bakımından ondan sekiz kat fazla insanın yaşadığı İskoçya yalnızca kırk-beş üyeye hak kazanmıştı.

Çok Az Kişiye Oy Verme Hakkı Tanınması. İkinci etapta, Parlamentoda temsiliyeti olan şehirlerde bile çok az kişinin oy verme hakkı vardı. Bazı seçim bölgelerinde tüm vergi mükellefleri seçime katılma hakkına sahipti fakat bu durum büyük ölçüde değişkenlik gösteriyordu. Bunların birinde –Gatton– yalnızca yedi seçmen vardı. Başka seçim bölgelerinde Parlamento üyelerini seçme hakkı hiçbir surette seçilmemiş kişilerden oluşan kasaba konseyi veya vali tarafından uygulanıyordu.

Seçim bölgelerinin pek çoğu Lortlar Kamarası üyeleri veya birkaç seçmene önerdikleri herhangi adayı seçtirmek için kolayca baskı kurabilecek başkalarının sahipliğinde olan yerlerdi.[40]

40 Narfolk Dükü Avam Kamarası'nın on bir üyesini, Lord Lonsdall dokuz üyesini ve Lord Darlington yedi üyesini seçtirmişti; onların mevkidaşı olan diğerleri ise

ŞEKİL 87. Parlamento Binaları, Londra

1867 yılında tamamlanan bu masif bina yığını Thames Nehri'nin batı kıyısı boyunca yaklaşık üç yüz metre uzunluğundadır. Lortlar Kamarası ve Avam Kamarası'na ilave olarak kütüphaneler, komisyon odaları ve çok sayıda ofisi içerir

Kırsal alanda meseleler daha iyi değildi. Yılda kırk şilin gelir getiren toprağa sahip olan her bireye Parlamento üyelerinin seçiminde oy kullanma hakkı verilmişti fakat küçük çiftçilerin çoğunun ortadan kaybolması seçmenlerin çoğunlukla büyük topraklara sahip olanlara indirgenmesiyle sonuçlanmıştı. Bir uç örnek ele alınırsa, Bute adlı İskoç ilçesinin on dört bin kişilik nüfusa sahip olarak yirmi-bir seçmeni vardır fakat biri haricinde hiçbiri bu ilçede ikamet etmemektedir. Oy verme hakkını belirleyen şey bir yerleşim biriminde ikamet etmek değil orada toprak sahibi olmaktır.

Rüşvetin Yaygınlığı. Rüşvet yaygındı ve aleni bir şekilde oy kullanma sistemi bunu destekliyordu. Seçim açık alanda yapılıyordu.

---

bir veya daha fazla temsilciyi Avam Kamarası'na göndermişti. 1828'de Newcastle Dükü kendi adayına oy vermeyi reddetmeleri nedeniyle beş yüzden fazla kiracısını tahliye ettirmişti; ve bu, Parlamento'da bir protestoya neden olduğunda "Kendi mülküme dair istediğim şekilde davranmaya hakkım yok mu?" diyerek yanıt vermişti.

Seçime başkanlık yapan kişi adayların listesini okuyordu ve seçmenler bağırarak ve ellerini kaldırarak kendi tercihlerini gösteriyordu. Mağlup olmuş bir aday yoklama talebinde bulunabilirdi ve her bir seçmen bu durumda herkesin kime oy verdiğini anlayabilmesi için bir seçim defterine adını yazarak imzalıyordu. Doğal olarak rüşvetin yanı sıra gözdağı verme ve seçim propagandası da hâkimdi.[41]

İngiltere'nin Gerçekte Bir Oligarşi Olması. Böylelikle, üyelerin dağıtımındaki adaletsizlik, oy kullanma yöntemleri, açık rüşvetçilik ve toprak sahipliği aracılığıyla, Avam Kamarası normal olarak oldukça az sayıda kişinin denetimi altındaydı. Avam Kamarası'ndaki temsilcilerin üçte birinden daha azının adil bir şekilde seçilmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Reform için Erken Önergeler. Tüm sistem uzun zamandır yaygın hale gelmiş olan eşitsizlikler ve saçmalıklarla doluydu. On sekizinci yüzyılın ortaları kadar erken bir tarihte, musibetlere şiddetle saldırıldı ve Parlamento'nun kendi içinde reform yapması için Fransız Devrimi öncesinde birkaç girişimde ve demokratik taleplerde bulunuldu. Ancak Terör Dönemi sürecinde Fransız Kongresi'nde yaşanan aşırılıklar İngiltere'de bir süreliğine tüm reform umutlarını söndürdü. İngiliz devlet insanları arasındaki daha soğukkanlı ve ilerlemeci olanlar bile Fransa'da çok sayıda kişiye oy verme hakkının tanınmasının aşikâr bir şekilde felaket getiren neticeleriyle hayal kırıklığına uğradılar. Hakikaten, 1830 yılına kadar, İngiltere Tory egemenliği altındaydı ve yönetim reforma dair tüm kışkırtmaları engellemek için sert tedbirler benimsemişti.

Kışkırtmaların Tekerrür Etmesi. Ancak Napoleon'un devrilmesinden sonra, hatipler, yazarlar ve provokatörler işçi sınıfını eyleme geçirme çabalarını iki katına çıkardılar. Reform öğretilerinin

41 Hogarth tarafından yapılan bir resimde böyle bir seçimin mizahi tarafı gösterilmiştir. Engelliler, hastalar ve yaşlılar şu ya da bu şekilde kime oy verecekleri konusunda ikna edilecekleri seçim çardağına getirilirdi. Gizli oy kullanımı 1872'de başlatılmıştır.

propagandasını yapmak için Hampden kulüpleri kuruldu ve yönetime hareketin büyük gücünü kanıtlamak için dev gösteriler ve yürüyüşler düzenlendi. 1819'da Manchester'da yapılan bu mitinglerin birinde, polis ve askerler provokasyon olmaksızın katılımcılara saldırdı, çok sayıda kişiyi öldürdü ve yaraladı.[42] Yönetim kışkırtmaların artmasından korkuyordu ve basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve toplantı ve yürüyüş özgürlüğü haklarını kısıtlayan Altı Yasa diye bilinen bir dizi yasayı yürürlüğe soktu.

İş İnsanlarının Reform Baskıları. Pek çoğu oy verme hakkından mahrum bırakılan bir sistemin düzeltilmesini talep eden işçilerin yanı sıra zengin ve güçlü tüccarlar ve imalatçılar için de baskıya karşı çıkma girişimi söz konusuydu. Whig partisi üyeleri, Lord John Russell'ın liderliği altında Avam Kamarası'nda parlamenter reform yapılmasını defalarca gündeme getirmişti. Fransa'da 1830 Devrimi İngiltere'deki kışkırtmalara ivme kazandırmıştı ve sadık Tory üyesi olan Wellington Dükü güçlü ve tehditkâr reform talepleri adına başbakanlıktan istifa etmeye mecbur bırakılmıştı.

1832 Reform Duyurusu. Bu durumda Whig üyeleri veya "Reformcular" iktidara gelmişti ve Mart 1831'de Lord John Russell Avam Kamarası için bir reform duyurusunda bulundu. Whig partisi, Lortlar Kamarası ve kral ile uzun bir mücadeleden sonra muzaffer oldu ve uzun süre tartışılan tasarı Haziran 1832'de yasalaştı.

Yasanın hükümlerine göre, çok sayıda "çürük seçim bölgesi", iki binden daha az yerleşimciye sahip olan tüm yerleşim yerleri temsiliyetten tümüyle mahrum edildi; dört bin yerleşimciden azına sahip olan başkaları her biri için tek üye seviyesine düşürüldü; ve kendi nüfusuna göre her biri bir veya iki üye hakkı olacak şekilde çok sayıda yeni yerleşim birimleri oluşturuldu. İlçeler seçim bölgelerine ayrıldı ve yerleşimci sayılarına karşılık gelecek şekilde temsilci sayıları belirlendi. Oy verme hakkı kasabalarda yıllık on pound gelir getiren evlerin sahibi veya kiracısı olan tüm erkeklere tanındı. Böylece yalnızca *mülk sahipleri* değil aynı zamanda

42 "Peterloo katliamı" olarak bilinen bu saldırı o zamanlar şehrin dışında olan fakat şimdi Manchester'ın merkezinde yer alan St. Peter Alanı'nda meydana gelmişti.

kiracılar da oy hakkına sahip oldu. Bu şekilde dükkân işletenler ve imalatçılara da oy pusulaları verilmiş oldu; ancak neredeyse tüm işçiler, tarım emekçileri ve bütün kadınlar halen oy verme hakkı dışında tutulmuşlardı.

Oy Verme Hakkının Cüzi Miktarda Genişlemesi (1832). 1832 Büyük Reform Duyurusu bu durumda aslında demokrasi için gerçekte bir zafer değildi. 1836 yılının resmî verilerine göre, toplamda altı milyonluk yetişkin erkek nüfusunun yalnızca yaklaşık 840.000 kadarı seçmendi. Binlerce kişinin katıldığı gösteri yürüyüşleri ve konuşmalar Wellington Dükü'nü ve kralı korkutmuştu ve doğal olarak tatmin olunmayan neticeler elde edilmişti. Yeni duyuru zemininde oluşan memnuniyetsizlik artmıştı. Gelirleri acınası derecede düşük olan ve evleri sefil bir ahırdan farklı olmayan işçi sınıfının haklarının genişletilmesine çok az ilgi gösterilmişti.

Çartizm Hareketi. Reform duyurusu bu konuda çok fazla yazı kaleme alındığında güç belâ imzalandı. Lortlar Kamarası ve krallık nezdinde feshedilmiş olan Magna Carta çevirileri, Haklar Bildirgesi'nin yeni basımları ve Uzun Parlamento yasaları halkın arasında el ilanları şeklinde dolaşıyordu. En azından altı talep "Çartizm" şeklinde bir bütün halinde toplanmıştı: evrensel oy kullanma hakkı, gizli oylama, Parlamento yıllık seçimi, Parlamento üyelerine ödeme yapılması, Parlamento üyeliği için oy hakkı sağlayan mülk sahipliği'nin yürürlükten kaldırılması ve eşit seçim bölgeleri.

Kraliçe Viktorya'nın hükümranlık döneminin ilk yılında[43] bu Çartizm hareketi kendilerine "Çartistler" adı verilen binlerce taraftar toplamıştı. İngiltere boyunca büyük mitingler ve gösteri yürüyüşleri düzenlendi; Çartizm maddeleri bir dilekçeye dönüştürüldü. Bir milyondan fazla imza toplandı. Bu dilekçe 1839'da Parlamento'ya sunuldu, ancak oy çokluğuyla reddedildi.

Barışçıl araçlarla reformların sağlanması konusunda hayal kırıklığı yaşayan liderlerin bazıları açıkça devrimci şiddeti ve

43 III. George 1820'de öldü. Akıl hastalığı yaşadığı birkaç yıl boyunca oğlu IV. George kral naibi oldu. IV. George'un hükümranlığı 1820'den 1830'a kadar sürdü. 1830 yılında onun yerine IV. William tahtın sahibi oldu. Onların kuzini olan Viktorya 1837 yılında tahta çıktı. 1901 yılına kadar görevde kaldı.

başkaldırıyı savunmaya başladı. Bu çağrı onu baskı altında tutmak için olağanüstü polisiye tedbirler alan hükümet tavrı ile daha fazla yayıldı.

Çartizmin Çöküşü (1848). Fransa'da 1848 Devrimi ve İkinci Cumhuriyet'in tesis edilmesi İngiltere'de Çartist coşkunun son büyük patlaması için işaret verdi. Zorlu zamanlar sebebiyle, binlerce işçi işsiz kalmıştı ve hükümetin reform taleplerine polisiye önlemlerle karşılık vermesi yoksul kesimin nefretini doğurmuştu. Avam Kamarası'na bir başka yoğun katılımlı dilekçe sunmak için hazırlıklar yapıldı. Bu kez altı milyon imza ile hak talebinde bulunuluyordu ve Çartist liderler Londra'ya yürüyüş yaparak Parlamento'yu sindirmeye kararlıydı. Bu güç gösterisi yaşlanmış Wellington Dükü tarafından, ardından Londra'yı koruyan birliklerin komutanı tarafından boşa çıkarılmış olmasına karşın, dilekçe nihayetinde Avam Kamarası'na sunuldu. Komisyon çok sayıda imzanın aşikâr bir şekilde sahte olduğu hükmüne vardı. "Victoria Rex", "Wellington Dükü" ve "zargana" gibi imzalar bulunuyordu. Dolayısıyla dilekçe büyük ölçüde itibarsızlaştırıldı ve Parlamento dilekçeyi işleme koymayı reddetti. Bunun üzerine Çartizm, düzenli bir hareket olarak, çöktü.

Gladstone'un Reform Lehine Davranması (1866). Ancak Çartizm hareketinin başarısızlığı ile Parlamento'nun reform yapma sebebi ortadan kalkmamıştı. Demokrasi öğretileri kışkırtmalar aracılığıyla halk arasında yayılmıştı ve en sonunda, 1866'da, Avam Kamarası'nın lideri olarak Gladstone meseleyi gündeme taşıdı. Bay Gladstone o zaman elli-yedi yaşındaydı. Parlamento'ya 1832 Reform Duyurusu'ndan sonraki ilk seçimde bir Tory olarak girmiş, mükemmel bir hatip ve becerikli bir politikacı olarak hızla kendini göstermişti. Birkaç yılın sonunda kamu meselelerine ilişkin görüşleri değişmeye başlamıştı. Nihayetinde gençliğinin muhafazakâr gelenekleriyle bağını kopardı ve bir Liberal oldu. 1864'te Parlamento reformu üzerine bir tartışmada "işçi sınıfının elli kişisinin kırk dokuzunun haklardan mahrum olduğunu" söyleyerek önergesini bu veriler üzerine oturtmuştu.

ŞEKİL 88. Kraliçe Viktorya'ya Tahtın Sahibi Olduğuna Dair Bilgilendirme Yapılması

Viktorya İngilizler tarafından çok seviliyordu ve onun ismi İngiliz İmparatorluğu'nun en fazla gurur veren çağı ile bağlantılıdır. On dokuzuncu yüzyılın son yarısına dair İngiliz edebiyatı ve sanatı hakkında sıklıkla Viktoryen Çağı'na ait oluşuyla bahsedilir ve sömürgelerin kendi kendini yöneten "dominyonlar" haline gelmesi onun hükümranlığında olmuştur. 1897 yılında kraliçenin hükümranlığının 60. Yıldönümü kutlaması dönemin en görkemli olayı olmuştu. Törene Viktorya'nın torunu olan Alman imparatoru dahil olmak üzere Avrupa'nın neredeyse tüm hükümdarları katılmıştı. Bu törende "okyanus ötesindeki dominyonlar"a dağılmış olan devlet insanları ilk kez olarak bir araya gelmişti. Resimde 20 Haziran 1837'de uykusundan uyandırılarak Canterbury Başpiskoposu ve bir başka memur tarafından amcası IV. William'ın ölümü ve tahtın yeni hak sahibi olduğu tebliğ edilen genç kızın bu resmine bakarken onun imparatoriçe-kraliçe olarak görkemi ve gücü akılda tutulmalıdır. Viktorya onları sessiz bir ağırbaşlılık ile kabul etmiştir. Omzuna düşen saçlarını bir eşarp ve şal ile örtmüştür, ayağında aceleyle ayağına geçirdiği terlikler vardır (Edmund H. Garrett tarafından yapılan bir resimden)

Disraeli (Lord Beaconsfield). 1866'da Parlamento'nun açılışında, Gladstone yalnızca kiracılar ve vergi mükelleflerini kapsayacak şekilde hakların ılımlı ölçüde genişletilmesini önermişti. Bu yaklaşım Gladstone'un takipçilerinin pek çoğunu memnun etmemişti çünkü bunu yeterli bulmamışlardı. Böylelikle kabine istifa etti ve bir Muhafazakâr bakanlar kurulu oluşturuldu. Bunun liderliğinde (daha sonra Lord Beaconsfield olarak anılacak) Benjamin Disraeli vardı. Avam Kamarası'nın başında olan Disraeli on dokuzuncu yüzyıl sürecinde İngiltere'nin siyasi yaşamındaki en çarpıcı kişiliklerden biridir. Yahudi kökenli olması, dikkat çekici giysiler giymesi, süslü hitabeti ve edebi eserleri her zaman ilgi odağında olmasına hizmet etmiştir. İlkin ona gülme eğiliminde olanlar kısa süre içinde çok güçlü bir lider ve olağanüstü bir politikacı olduğunu anlama noktasına gelirdi.

ŞEKİL 89. Disraeli, Beaconsfield Kontu

Bu küçük heykelcik Disraeli'nin ikinci kez İngiltere başbakanı olduğu 1878 yılında Lord Ronald Gower tarafından yapılmıştı

1867 ve 1884'te İngiliz Seçmenlerinin Artması. Eski Tory partisinin artık adlandırıldığı şekilde Muhafazakârlar reform için genel talebe karşı alarma geçmişti. Hyde Park'ta bazı başkaldırılar olmuştu ve ortaya çıkan korku sebebiyle Disraeli Muhafazakârların bazılarından gelen protestolar ve Liberallerin onun uzun zaman boyunca karşısında olduğu değişiklikleri savunmasıyla alay eden tebessümlerine rağmen bir reform tasarısını meclisten geçirebildi.[44] 1867 yılında yürürlüğe giren yeni yasa bir yıl boyunca

44 Gladstone'un takipçileri onları çoğunun gelmiş olduğu parti olan Whig partisinden ziyade Liberal olarak adlandırılıyordu.

bir yerleşim biriminde ikamet etmiş olan büyük kasabalardaki her erkek yetişkine oy verme hakkı tanıyordu; ayrıca mobilyasız odalar tutarak bir yıldan daha fazla kalan erkek kiracılara oy hakkı veriliyordu. Kırsal alanda belirli bir mülkü veya geliri olan erkeklerin oy kullanmasına izin veriliyordu. Bu yasalar daha önceki seçmen sayısının ikiye katlanmasına hizmet etmişti.[45]

1872 yılında kabul edilen daha ileri bir reform yukarıda betimlenmiş olan halka açık seçim yöntemi yerine gizli oylama yapılmasını onaylamıştı.[46]

1884'te, bir kez daha Gladstone'un liderliği altında bulunan Liberal Parti 1832 ve 1867 reformlarını daha ileri noktaya taşıdı; başta çiftlik emekçileri olmak üzere iki milyondan fazla erkek halen oy kullanma hakkına sahip değildi. Liberaller onlara oy kullanma hakkı vererek onların desteğini elde etmeyi ve böylece o zamana dek Muhafazakârların elinde olan bölgelerde denetimi sağlamayı umut ediyordu. Kırsal kesimin yanı sıra kasabalarda oy kullanma hakkını genişletmiş olan yeni yasa aracılığıyla Birleşik Krallık boyunca genel tekbiçimlilik başlatılıyordu. Bu yasa erkeklerde oy kullanma hakkını genişletmişken, başta evli olmayan emekçiler olmak üzere halen çok sayıdaki erkeği oy verme hakkından mahrum bırakıyordu.

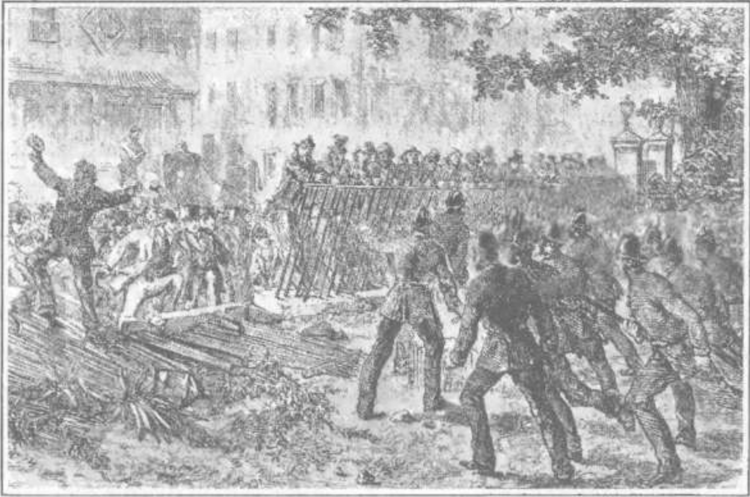
Kadın Oy Kullanma Meselesi. Endüstri Devrimi'nden sonra çok sayıda kadının yaptıkları işler ve uğraş alanlarında değişiklikler aracılığıyla yasaların yapılması ve temsilcilerin seçilmesi hakkında söyleyecek bir söze sahip olmaları arzusunda artış meydana gelmişti. On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru hükümetlerde kadınlara oy kullanma hakkı tanınması yönünde artan bir eğilim vardı. 1893'te kadınlar Yeni Zelanda'da ve bir yıl sonra Güney Avustralya'da oy kullanma hakkına kavuşmuştu. 1901'de Avustralya'da uluslar topluluğunun tesis edilmesinden kısa bir

---

45 Burada tıpkı başka ülkelerde olduğu gibi, İngiltere'de suçluların, akıl hastalığı olanların oy verme hakkından mahrum bırakıldığı söylenebilir.

46 Oylama biçimi Avustralya'daki Viktorya sömürgesinde kullanılan oylama biçiminden kopyalanmıştır ve Avustralya tarzı oylama olarak bilinir. Yöntem pek çok ülkede kabul edilmiştir.

süre sonra Parlamento üyelerinin seçimi için kadınlara oy kullanma hakkı verildi. 1906'da Finlandiya'daki kadınlar ve 1907 ve 1912'de sırasıyla Norveç'teki ve İsveç'teki kadınlar erkeklerle aynı koşullarda oy kullanma hakkı elde ettiler. Onların örneğini 1915'te Danimarka takip etti. Bu dönem itibarıyla, Amerikan Birliği'ndeki birkaç eyalet kadınlara oy kullanma hakkını kabul etmişti ve Kongre son şeklini 1920'de vererek Anayasa'ya ulusal-oy-kullanma değişiklik maddesini ekledi.[47]

ŞEKİL 90. Hyde Park'ta Oy Hakkı için Başkaldıran Erkekler (1866)

On dokuzuncu yüzyılda İngiltere'deki büyük reformlar az sayıda kargaşa ile gerçekleştirildi fakat eğer hükümetler zaman içinde bu hakkı vermemiş olsalardı daha fazla kargaşa olabilirdi

1917-1928 Reform Bildirgeleri'nde Kadın Oy Hakkı. Böylece Liberal Parti 1906'da bir kez daha iktidara geldiğinde, erkek oy kullanma meselesinin yanı sıra kadınlar için oy hakkı konusuyla yüzleşmek zorunda kaldı. Kadın oy hakkı hareketinin liderleri kısa süre içinde muhafazakâr İngilizlerin dilekçeler ve barışçıl kışkırtmalar aracılığıyla kendi eski gelenek ve göreneklerinden kopmadıklarını keşfetti; bunun sonucu olarak, onlar taleplerini

47 Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya, Rusya ve Avrupa kıtası üzerindeki çok sayıda başka ülke kadınlara oy kullanma hakkını kabul etti. Büyük güçler arasında yalnızca Fransa ve İtalya buna karşı ayak diredi.

kamuoyunun dikkatine sunma konusunda daha dikkat çekici araçlara başvurdu. Bayan Emmeline Pankhurst ve kızlarının yönlendirmesi altında, kadınlara oy hakkı talebinde bulunan bir grup "militan taktikler" denemeye karar verdi. Kabine üyelerinin evlerinin önünde ve Avam Kamarası'nda gösteriler düzenlendi; bakanlar ve Parlamento üyeleri gözlem altında bulunduruldu ve soru yağmuruna tutuldu. Göstericiler, "düzeni bozucu harekette bulunma" nedeniyle tutuklandıklarında cezaları ödemeyi reddettiler, hapse atıldılar ve "açlık grevleri" yaparak kamuoyunun dikkatini bu yöne çektiler. Ancak Parlamento kışkırtmaların etkisi altında kalmayı reddetti. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, Bayan Pankhurst militan liderlerin oy hakkı elde etme çabalarını askıya alacaklarını ve kendilerini koşulsuz bir şekilde ülkelerinin hizmetine adayacaklarını duyurdu. Bunun üzerine, 1917'de Lloyd George yönetimi altındaki bir Liberal Parlamento, savaş halen devam ederken, oy verme hakkını otuz yaşın üzerinde olan kadınların büyük bir kısmına (yaklaşık altı milyon) ve neredeyse tüm yetişkin erkeklere hak tanıyacak şekilde genişletti. 1928'de oy kullanma hakkına ilişkin olarak erkekler ve kadınlar arasındaki tüm ayrımlar ortadan kaldırıldı. Sonunda evrensel oy kullanma hakkı Büyük Britanya'da bir olgu haline geldi. On yedinci yüzyıl kadar erken bir dönemde düşük yoğunluklu kışkırtmalarla talep edilmiş olan halka hitap eden haklar artık kazanılmıştı.

2. İNGİLİZ KABİNESİ

İngiliz Hükümdarının Konumu. Avam Kamarası'nın üyelerini seçmek için çok sayıda seçmene olanak tanıyan bu reformlar kraliyetin eskiden kalma kurumları ve Lortlar Kamarası için aşikâr bir şekilde dokunulmadan bırakılmıştı.[48] Kral halen geleneksel bir saltanat ile taçlandırılıyordu; madenî paralar ve ilanlarda halen "Tanrının lütfu ile" hükmettikleri ifade ediliyordu; ve yasalar "Kralın en mükemmel haşmeti ile, Lortların önerisi ve rızası ile" Parlamento onayı sonrasında yürürlüğe giriyordu. Adalet

48 Lortlara daha sonraki saldırılar için ilerleyen sayfalara bakınız.

kralın adına uygulanıyordu ve sömürgeler kral adına yönetiliyordu. "Kraliyet" terimi orduya, donanmaya ve posta hizmetine uygulanırken "ulusal" sözcüğü yalnızca kamu borcu için kullanılıyordu.

Parlamento'nun İngiliz Hükümetini Gerçekten Denetim Altında Tutması. Elbette egemenlik gücünün gerçekten İngiltere kralı tarafından uygulandığı bir dönem vardı. Örneğin VIII. Henry kendi bakanlarını atamıştı ve istediğinde görevden almıştı. Savaşı ve barışı kendi keyfine göre ilan etmişti ve destekçileriyle dolu olan Parlamento seçimleri üzerinde böyle bir etki gücü kullanmıştı. Ancak on yedinci yüzyılda kral ve Parlamento arasındaki uzun mücadele ve 1688 Devrimi Parlamento'nun İngiliz yönetiminde ana güç olmasıyla sona ermişti. Teoride Parlamento'dan geçen herhangi bir yasayı kral halen veto edebilirdi fakat bu güç hiçbir zaman kullanılmazdı. Gerçekte onun yalnızca danışılması hakkı, teşvik etme hakkı ve uyarma hakkı vardı. Parlamento çoğunluğunun dileklerine kalıcı bir şekilde karşı çıkamazdı; çünkü böyle bir şey yapma girişiminde bulunduğunda onun kendi yönetimini gerçekleştirmek için gerekli olan tahsisatın kesilmesi durumu olurdu.

ŞEKİL 91. Başbakanlık Konutu, 10 Downing Sokağı, Londra

İngiltere Başbakanının ve Hazine Şansölyesinin resmî konutları Parlamento binalarından uzak olmayan küçük cadde üzerindeki bu iki sade-görünümlü evdir. "Downing Sokağı" terimi medya haberlerinde sıklıkla İngiliz hükümetinin bir eşanlamlısı olarak kullanılmıştır

Kabine. İngiliz kralı artık başında başbakanın olduğu hükümetin çeşitli birimlerinin başlarından oluşan bir bakanlar kurulu aracılığıyla eylemde bulunur. Kabine olarak bilinen bu bakanlar kurulunun gelişimi daha önceki bir bölümde tasvir edilmişti. O, başkalarının kendileri için yönetimi idare etmesinden memnun olan I. George ve II.

George yönlendirmesi altında oldukça sıkı bir şekilde tesis edilmişti. Kral görünürde kabine üyelerini atarken, aslında bu yapı Avam Kamarası'nda bir çoğunluğa sahip olan parti veya partiler koalisyonundan seçilmiş bir komite idi. Bir Parlamento seçiminde çoğunluğu sağlamış olan grubun lideri kral tarafından Avamların yanı sıra Lortlar arasından diğer kabine bakanlarını belirleme vazifesiyle görevlendirilmiştir. Böylelikle, Birleşik Devletler başkanı ve genel olarak yazılı iletiler aracılığıyla Kongre ile iletişimde bulunan kabinesinden farklı olarak, Büyük Britanya'daki başbakan ve bakanlıkların başları kendi önergelerini sundukları ve savundukları yer olan Parlamento'da koltuğa sahiptir.

Kabine Parlamento'nun önüne gelen daha önemli yasaların taslağını oluşturur ve Parlamento'nun her bir oturumunun açılışında "kralın konuşması formunda" kendi genel programını halka duyurur. Bunu hükümdarın kendisi veya temsilcisi yapar. Tüm meselelerde kabine bir birim olarak eylemde bulunur. Bir üye önemli bir nokta üzerinde çoğunluk ile uzlaşı içinde olamadığında çekilmek durumundadır. Bu durumda kabine Parlamento'ya ve ülkeye önerilerinde her zaman oybirliği içindedir.[49]

Mağlup Olan Bir Kabinenin Ne Yaptığı. Eğer Avam Kamarası ya önemli bir yasanın geçmemesi ya da doğrudan güvenoyu yoklamasıyla bakanlar kurulunun politikasının onaylanmamasını ifade ederse, kabine iki şeyden birini yapmak durumundadır. O, bir bütün olarak istifa edebilir ve böylece muhalefetteki partiden yeni bir bakanlar kurulunun oluşumuna zemin hazırlayabilir. Ancak eğer bakanlar kendi politikalarının Parlamento dışındaki halkın desteğine sahip olduğunu hissediyorlarsa, "seçime gitme" yolunu seçebilir; yani, kraldan mevcut Avam Kamarası'nı feshetmesini ve halkın kendi destekçilerini seçerek kendi

49 Bunun ilgi çekici bir örneği yüzyılın ortasında bir başbakanın, Lord Melbourne'un, öyküsünde bulunur. Tahıl gümrüğü meselesi üzerine onun kabinesi bölünmüştü ve sırtını kapıya dayayarak onlara şunu duyurmuştu: "Şimdi bu ister mısır [tahıl] fiyatının düşürülmesi olsun, isterse olmasın! Bizim ne söylediğimizin önemi yoktur; ancak tümüyle aynı şeyi söylemek zorunda olduğumuzu aklınızdan çıkarmayın."

politikalarını onaylayabileceği umudu içinde yeni bir seçim yaptırmasını isteyebilir. Bu durumda bakanlar kurulunun daha ileri bir eylemi seçimin neticesiyle belirlenir. Bir çoğunluk elde edememe durumu tüm bakanlar kurulunun istifa etmesi ve yetkilerini kendi muhaliflerine aktarmasının işaretidir.

Parlamento'nun Kamuoyu Düşüncesine Karşı Duyarlı Olması. Avam Kamarası üyeleri belirli bir süreliğine seçilmediğinden (aslında 1911'de yürürlüğe giren bir yasaya göre seçimlerin *en azından* her beş yılda bir yapılması zorunluydu), herhangi önemli bir konuda halka hitap eden bir ifadenin sağlama alınması amacıyla bu yapı feshedilebilirdi. Bu durumda İngiliz yönetiminin kamuoyu düşüncesine dair belirli bir dönem için seçilmiş olan yasama organları üyelerinin olduğu yönetimlerden daha hassas olduğu aşikârdır. Örneğin Birleşik Devletler'de, Kongre üyeleri iki yıllığına ve Senatörler altı yıllığına seçilir; sonuçta, yeni bir mesele ortaya çıktığında, bu belli başlı meseleyle uğraşmak için seçilmemiş olan insanlar tarafından konu ele alınabilir, hâlbuki İngiltere'de önemli olan herhangi bir konu üzerine kamuoyu düşüncesini anlamak için yeni bir seçim yapılabilir.

Lortlar Kamarası'nda Reform Yapılması (1911). Ancak ne olursa olsun okuyucu doğal olarak İngiliz yönetiminin kalıtım yoluyla gelen soyluların bir yapısı olan Lortlar Kamarası'nın seçmenler tarafından seçilen kişilerden oluşmamasına karşın varlığını sürdürerek nasıl demokratik olabileceğini sorabilir. Bunun açıklaması tüm parasal yasaların önergesini sunmaya dair eskiden kalma hakka sahip olan Avam Kamarası'nın kralı denetim altında tutabilmesi ve eğer gerekirse Lortlar Kamarası tarafından engellenen herhangi bir yasanın geçmesi için yeterli sayıda yeni grup üyeleri oluşturmaya zorlayabilmesidir. Uygulamada kraldan bu adımı atma konusunda bir tehdit Lortlar Kamarası'nı zorlamak için yeterlidir.

Ancak Lortlar Kamarası İngiltere'de büyük bir kesim nezdinde gitgide artan derecede beğenilmez hale gelmişti. Üyelerinin pek çoğu kendi görevlerine ilgi göstermiyor veya çok az ilgi

gösteriyordu. Onlar oturumlara nadiren katılıyordu. Başkaları, genellikle bir azınlık, Avamları engellemeye çalışıyordu. Böylece, belirli koşullar altında, Avam Kamarası'nın bir yasayı Lortların onaylamasına zorlayabileceğine dair Parlamento Yasası 1911'de yürürlüğe girdi.

3. İFADE VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ VE CEZA YASALARINDA REFORM

Tartışma Özgürlüğü. Demokrasi Parlamento'nun yeniden modellenmesi aracılığıyla Birleşik Krallık'ta ilerleme kaydederken, basın, ifade ve dinsel ibadet özgürlüğü artmıştı. Halk kademeli bir şekilde, gazetelerde ve kamuya açık toplantılarda politik meseleleri özgürce tartışma hakkı elde etmişti. Ayrıca tutuklanma ve cezalandırılma riski olmaksızın dinsel fikirlerini ifade etme hakkı vardı.

Gazeteler Üzerine Vergiler Konması. İngiliz basınının yönetimsel sansürden özgür olması Parlamento'nun böyle bir denetim sağlayan bir yasanın süresini uzatmayı reddetmesiyle 1695 yılında tesis etmiş olduğu yaygın şekilde değerlendirilmişti. Ancak kargaşa dönemlerinde, örneğin Fransız Devrimi ve 1819 sürecinde, yönetim büyük ölçekte düzensizlik olması gerekçesiyle baskıcı tedbirleri kabul etmişti. Dahası, bu dönemde gazeteler ve duyurular üzerine damga vergileri politik bilgilerin kitleler arasında yayılması için ucuz basın organlarının yayınlanmasını engellemişti. Her bir nüsha için sekiz-sentlik bir rakama denk gelen oranda vergi ödenmesi zorunluluğu gazetelerin ortalama fiyatlarının on dört sent olmasını gerektirmiştir. Bu dönemde Londra'da yayınlanan *Times* gazetesi on sekiz sent karşılığı bir bedelle satılıyordu. Bu damga vergilerine ilave olarak, maliyeti yaklaşık yüzde 50 oranında artırılmış olan kâğıt üzerine özel bir vergi vardı. Benzer şekilde yüksek posta bedelleri gazetelerin dağıtımını engelliyordu.

Basın Özgürlüğü. "Bilgi üzerine vergi" diye adlandırılan bu duruma karşı kendi fikirlerini ucuz gazeteler aracılığıyla aktarmak isteyen politik reformcular saldırıda bulunmuştur. En sonunda,

1833'te duyurular üzerine vergi ve 1836'da damga vergileri çoğu Londra gazetesinin fiyatlarını on sent karşılığı bir meblağ kadar aşağı çekmesini sağlayacak ölçüde azaltılmıştı. Yirmi yıl sonra bu vergiler tümüyle kaldırıldı ve 1861'de basım kâğıdı üzerine vergi alınmasına son verildi. Böylece İngiltere bir özgür basına kavuştu. Yönetim ayrıca postalama ücreti alıyordu fakat bu Birleşik Devletler'de egemen olduğu gibi, gazetelere uygulanan düşük oranlar şeklinde değildi.

İfade Özgürlüğü. Basın özgürlüğü kadar önemli olan bir şey halk toplantıları yapma ve mevcut kurumları eleştirme hakkıydı. İlerleme tartışma ve eleştiri aracılığıyla gelirdi. Siyasi partiler ve kamuoyu düşüncesi ile yönetim ifade özgürlüğü olmaksızın olanaksızdır. Bu olgu İngiliz düşünürler tarafından erkenden farkına varılan bir şeydi. Dönüşümlü bir şekilde iktidara gelen ve iktidardan düşen Whig ve Tory partileri on dokuzuncu yüzyılın ortasında Avrupa'nın başka yerinde olduğundan daha fazla ifade özgürlüğü olmasını sağlamıştı. Ancak yine de, Fransız Devrimi sürecinde olduğu gibi, büyük coşku dönemlerinde, İngiliz hükümeti en ılımlı reformları talep eden veya kralı ya da Parlamento'yu en ufak şekilde eleştiren vatandaşları tutuklamış ve hapse atmıştı. 1819'da, Parlamento'da sadece erkek vatandaşların oy verme hakkının olması üzerine tartışmalar sürecinde ifade ve toplanma özgürlüğüne karşı altı etkin yasa yürürlüğe girdi; ancak bu yasalara şiddetle karşı çıkıldı ve kısa sürede feshedildi.

On dokuzuncu yüzyılın ortaları itibarıyla hükümet ve mevcut kurumlar hakkında söylenenler halkı hemen şiddete sevk etmemişti. 1861'de seçkin İngiliz avukat Sir Erskin May şunları yazabiliyordu:

Ancak küçük bir azınlık korkusuzca düşüncelerini açıkça ifade edebiliyordu. Onlar halkın lehine olmayan, mantık dışı, alışılmadık veya yurtseverlikten uzak olan şeyleri eleştirebiliyordu. Zaman içinde hakları konusunda bilinçli hale gelen çoğunluk devlet içinde etkin konum elde ederek muhalefet etmekten korkmaz hale gelecekti.

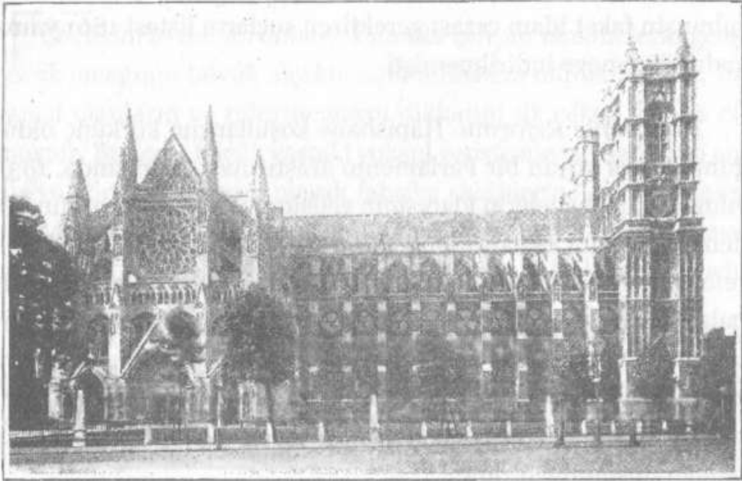
Birinci Dünya Savaşı sürecinde nispeten sert kısıtlamalar bir kez daha ifade özgürlüğü konusuna sekte vuracaktı. Geçici bir şekilde özgürlük ilkesi kenara bırakılarak olağanüstü önlemler alınacaktı.

Dinsel Özgürlüğün Yerleşmesi (1828-1829). Siyasi özgürlük ve basın özgürlüğünün bu genel hareketinin ortasında Mutezilller ve Katolikler onlara çok sayıda dezavantaj getiren yasaların feshedilmesi taleplerini ortaya koydu. Belirli bir dinsel ibadet özgürlüğünü kullanmalarına karşın Mutezilller kentteki makamları elde edemiyordu ve hükümet içinde sivil ve askerî tüm mevkilerden uzak tutuluyordu. Garip olan şu ki, onların Parlamento'da sandalye elde etmeleri yasaklanmamıştı. Oysa Katolikler başka kamu makamlarına ilave olarak bu haktan da mahrum bırakılmıştı. Zenginlik, sayı ve etkinlik konusunda görüş ayrılığına düşen hiziplerin hızlı artışı, özellikle Metodistlerin görünür olmasından sonra, en sonunda Parlamento'yu kendi taleplerini karşılamaya zorladı. 1828'de, onlara karşı olan yasalar feshedildi ve kamu makamlarına serbestçe kabul edilmelerinin yolu açılmış oldu. Onlar etkinliklerini Yerleşik Kilise'nin zarar görmesi veya zayıflatılması için kullanmayacaklarına dair "bir Hristiyan'ın gerçek inancı üzerine" yemin edecekti.

Ertesi yıl ünlü "Azat Edilme Yasası" aracılığıyla Katoliklerin Parlamento'nun her iki kamarasına kabul edilmesi ve neredeyse tüm belediye ve hükümet makamlarına girebilmeleri güvence altına alındı. Ancak Protestan dinine zarar verme niyetlerinin olmadığı beyanında bulunacak ve Papa'nın *siyasi* üstünlüğünü reddedecek şekilde bir yemin etmek zorundaydılar.

Din ve Okullar. Bu reformlar hiçbir surette din ile politika arasındaki ihtilafları ortadan kaldırmadı çünkü dinsel tarikatlar okullar üzerine denetimde bulunma yönündeki mücadelelerini sürdürüyordu. On dokuzuncu yüzyılın başlarında, Anglikanlar, Katolikler ve Mutezilller okul binaları inşa etmişler ve kendi tarzlarında eğitimi sürdürmüşlerdi. Ancak 1870'de bedelsiz kamu eğitimi talebi öylesine güçlü hale gelmişti ki, hükümet masrafını

vergi mükelleflerinin karşılayacağı şekilde okulların bakım ve idari işlerini sağlamak durumunda kalmıştı. Bu süreçte dinsel yapılar kamu okullarının sorumluluğunda bulunan kurullarda temsil hakkı elde etmişti. Tüm bu tarikatlar dinsel bilgilendirme olmayan eğitimin kötü olduğu konusunda uzlaşı halindeydi fakat dinsel bilgilendirmenin nasıl verilmesi gerektiği konusunda kızgınlıkla ayrışıyordu. Birbiriyle çekişen birkaç tarikatın taleplerinin karşılanması sorunu İngiliz politikasının uzun zaman boyunca başlıca meselelerinden birini oluşturdu. Ancak yine de, kamu okullarının etkinliği sürekli bir şekilde artış gösterdi ve buna bağlı olarak cehalet konusunda bir düşüş yaşandı. 1843'te, erkeklerin yüzde 32'si ve kadınların yüzde 49'u evlilik kayıtlarında isimlerini çarpı atarak imzalayabiliyordu. 1903'te ise kayıtlara kendi isimlerini yazmayan erkeklerin oranı yalnızca yüzde 2 ve kadınların oranı yalnızca yüzde 3 idi.

ŞEKİL 92. Westminster Manastır Kilisesi, Londra

Westminster Manastır Kilisesi İngiltere'nin çok sayıda seçkin devlet insanı, yazar, sanatçı ve bilim insanının defnedilmiş olduğu ünlü bir kilisedir. O, Anglo-Sakson dönemlerinde temelleri atılmış olan bir kilise alanında bulunur fakat mevcut bina büyük ölçüde daha sonraki yüzyıllardan kalmıştır. En son on beşinci yüzyılda dikkate değer bir ekleme yapılmıştır. Chatham, Pitt, Beaconsfield, Gladstone ve başka büyük devlet insanlarının mezarları resimde görünen kapının hemen iç tarafında bulunmaktadır. Parlamento binaları resmin solunda kalacak şekilde kilisenin bulunduğu caddenin karşısında yer alır

Merhametsiz Ceza Yasalarının Reforma Tabi Tutulması. Bazı reformcular basın özgürlüğünü sağlayan ve dinsel "mahzurları olan" yasaların taslağını oluşturmakla meşgulken, başkaları yasaları ihlâl edenlere verilen ağır cezaların ılımlı hale getirilmesine çalışıyordu. On dokuzuncu yüzyılın başlarında, bir İngiliz yazarının gözlemlemiş olduğu gibi, ceza yasası bir Hristiyan devletinden ziyade bir Doğulu despotun yapacağından farksız bir şekilde kayıtsızca bir barbarlık halinde insanların canına kıyıyordu. Bu merhametsiz kanunname ölüm cezasının olağan olduğu iki yüz elli yıldan az olmayan cezalandırma anlayışını kapsıyordu. 1810 ve 1845 yılları arasında sonraki dönemde idamlık suçlar olarak değerlendirilmeyen eylemler için bin dört yüz infaz cezası gerçekleştirilmiştir.

İngiliz Parlamentosu'nu bu konuda harekete geçirmek için çok sayıda kışkırtma yılları geçmesi gerekmişti. En kötü istismarların bazıları on dokuzuncu yüzyılın üçüncü onyılı içinde durdurulmuştu fakat idam cezası gerektiren suçların listesi 1861 yılına kadar üç taneye indirilmemişti.

Hapishane Reformu. Hapishane koşullarının korkunç olduğunu ortaya koyan bir Parlamento araştırması sonrasında, 1835 yılında, hapishanelerin idaresinin gelişimi ve hükümet tarafından denetlenmesini sağlayan bir yasa yürürlüğe girdi. Bu, hapishane reformunun başlangıcına işaret ediyordu. Bu reform hijyenik binalar, kadın ve erkek cezaevlerinin ayrılması, ağır ceza sabıkalılarının daha hafif ceza alanlardan tecrit edilmesi ve mahkûmlara genel olarak daha anlayışlı bir şekilde muamele edilmesini içermekteydi. Bu alanlardaki reformun toplum açısından koruyucu olduğu düşünülüyordu.[50]

---

50 Suç ve onun cezalandırılmasına yönelik meselelere karşı İngilizlerin tutumunun başka uluslar tarafından aynı şekilde paylaşılmış olduğu ifade edilmelidir. Ancak bu tarih kitabı içinde bu reformların betimlemesi hiçbir yerde bulunmaz. Suçlulara yapılan muamele ve suçların sebepleri halen konu edilmektedir fakat az anlaşılan bir konudur.

4. ENDÜSTRİ İŞÇİLERİNİ KORUYAN YASALAR

İngiliz Fabrikalarında Hayatın Sefaleti. Ceza yasalarının merhametsizliğinin kökeni uzak çağlarda idi; fakat III. George hükümranlığında Endüstri Devrimi'nin gelişiyle insaniyetsizliğin yeni biçimleri ortaya çıktı. Bunlar İngiltere'nin işçi sınıfının anlatılmamış sefaletini getiren fabrika sisteminin neticeleriydi. Büyük fabrika binaları sağlık önlemlerinden hiçbir şekilde haberdar olmayan ve sıklıkla makineleri çalıştırmak için yeterli alan ve işçilerin işlerini yapabileceği kadar yeterli ışık dışında herhangi bir şeyle ilgilenmeyecek denli bencil olan insanlar tarafından hızlıca inşa edilmişti. Gündelik ekmeğini elde etmek için tümüyle fabrika sahiplerinin kendilerine vereceği fırsata bağlı olan binlerce topraksız ve evsiz insan büyük endüstri merkezlerine akın etmişti. İşler kötü olduğunda işten atılıyorlar ve açlık ve çaresizliğin sınırına geliyorlardı.

Çocukların Sömürülmesi. Buharla çalışan makinelerin gelişi çocuk emeğinin büyük ölçekte kullanılmasını mümkün kıldı. İnsancıl olanların ve reformcuların dikkatini ilk çeken şey bu olmuştur. Binlerce küçük yaştaki yoksul yetiştirme yurtlarından alınır ve görünürde çırak olarak fabrika sahiplerine verilirdi fakat aslında satılırdı. Ailelerin mecburiyeti veya açgözlülüğü ve imalatçıların "ucuz emek" talebi binlerce çocuğu fabrikalara taşırdı.

Fabrika İşçileri ve Madencilerin Sefaleti. Beceri gerektiren işler haricinde yetişkin emeğinin koşulları neredeyse çocuk emeğinin koşullarıyla aynı sefaleti içeriyordu. Kadınlar ve kızlar madenlerin karanlık ve tehlikeli tünellerinde büyük sayılarda çalıştırılıyordu; risk taşıyan makineler uygun bir şekilde korunaklı değildi; ve işyerinde yaralananlar çektikleri ıstıraba karşılık olarak hiçbir tazminat almıyordu. Yoksulların sefaleti Bayan Browning'in "Çocukların Çığlığı" şiirinde Carlyle karakteriyle anlatılmıştır. Kingsley'in *Anton Locke* kitabının sayfalarında ve Dickens'ın yoksulların dokunaklı öykülerinde fabrika sahiplerinin insafına bırakılmış çocukların yaşadıkları verilmiştir.

Fabrika Çalışma Yasaları Üzerine İhtilaf. Fabrika sisteminin erken dönem evreleri sürecinde, işçi sınıfları Parlamento üyeleri için oy kullanamazdı; onlara eğitim fırsatı tanınmamıştı; uzun ve şiddetli kışkırtmalar oluncaya kadar devlet insanları onlar adına eyleme geçmeyi reddetmişti. Bu reddedişte Parlamento siyasal iktisatçılar tarafından desteklenmişti. Bu kişiler daha önce kralların ilahi hakkını savunmuş yazarlar olarak şimdi fabrika sahiplerinin hakkını savunuyordu. Bu teorisyenler hükümetin endüstri veya çalışma koşullarına müdahalede bulunmasının meseleleri daha kötü hale getireceğini ifade etmişti. İddialarına dayanak olarak iş insanlarının meseleleri nasıl yönetecekleri konusunda Parlamento üyelerinden daha iyisini bildiklerini söylemişlerdi. Eğer sermayedarlara çalışma saatlerinin kısaltılması yönünde dayatma yapılırsa onların kâr etmelerinin olanaksız olacağını, bu durumda fabrikaların kapanacağını ve bunun işçiler için daha büyük zorluk getireceğini savunmuşlardı.

Erken Dönem Fabrika Yasaları. On dokuzuncu yüzyılın ilk otuz yılı sürecinde, İngiliz hükümeti endüstri alanında yaşanan sorunlara çare bulmak konusunda neredeyse hiçbir şey yapmadı. 1802'de bir yasa pamuk fabrikalarında çalışan yoksul çocukların çalışma saatlerini haftada yetmiş-iki saate indirmişti ve yılda en az bir takım çalışma giysisinin işçilere verilmesinin zorunlu tutulması gibi başka reformlar yapmıştı. Ancak bu yasa bile uygulanmamıştı ve çocukların zorlu çalışma koşulları aynı kalmıştı. 1815'ten 1819'a kadar, büyük bir hayırsever olan Robert Owen çocukların korunması için daha iyi bir yasanın çıkarılması yönünde uğraş verdi. Kendi fabrikalarında çalışanların daha iyi koşullar içinde olmasının sağladığı avantajları göstermişti. Kendi fabrikalarında başka imalatçıların iyi koşullar sağlaması durumunda bunun çalışanlara sağlık ve mutluluk getireceğini ortaya koymuştu. Ancak başka işletmelere yaptığı çağrı karşılık bulmadı. Yasa tasarısı nihayetinde yürürlüğe girdiğinde taleplerinin yalnızca küçük bir kısmı kabul edilmişti. Dokuz yaşının altındaki çocukların pamuk işleme fabrikalarında çalışması yasaklanmıştı ve dokuz ila

on altı yaş aralığındakilerin çalışma saatleri günde on iki saatle sınırlandırılmıştı.

Parlamento'nun En Sonunda Reformları Kabul Etmesi (1832-1842). Ancak takip eden yıllarda gayretli reformcular ekonomi teorisyenlerinin öğütlerini kınadı ve ülkenin tedirgin halde bulunan memnuniyetsiz işçilerle dolu olduğunu anlattı. Parlamento en sonunda koşulların iyileştirilmesini üstlenmek zorunda kaldı. Gerçekten de, sağlıksız gıdalar, kötü havalandırma ve sağlık önlemlerinin olmaması şehirlerde salgın hastalıkların yayılmasına neden olmuştu ve eyleme geçmenin geciktirilmesi hali vakti yerinde olanların sağlığını da tehdit etmeye başlamıştı. 1832'de atanan bir Parlamenter komisyon tarafından sunulan endüstriyel sefaletin dehşete düşürücü resmi çocuklar için çalışma saatlerini azaltan yeni bir yasa çıkmasını sağlamıştı ve ilk kez olarak yasanın uygulanıp uygulanmadığını görmek için düzenli fabrika denetçileri görevlendirilecekti. On yıl sonra, Lord Ashley çocukların ve kadınların yer altında yapılan işlerde çalışmasını yasaklayan bir madencilik yasasını Parlamento'da kabul ettirdi.

Günde On-Saat Çalışma. Bu yasalar reformcuları tatmin etmemişti ve onlar şimdi yemek saatleri dışında kadın ve çocukların fabrikalarda on saati aşmayan sürelerde çalışabilmesi yönünde talep oluşturdular. Bu Avam Kamarası'nda imalatçılar ve toprak sahipleri arasında ateşli bir tartışmaya yol açtı. (Birleşik Devletler'de köleliğin kaldırılması savunucusu olan) John Bright bunun "ülkenin menfaatleri için en incitici ve yıkıcı olduğu", "işçi sınıfı üzerine uygulanan bir hezeyan olduğu" ve "şimdiye kadar yürürlüğe girmiş en kötü yasaların biri olduğu" şeklindeki önermeleri boşa düşürmüştür. 1847 yılında kadınlar ve çocuklar için on-saat çalışma tasarısı yasalaştı. Uygulamada erkeklere de yansıdı çünkü kadınlar ve çocuklar çalışmayı durdurduğunda fabrikalar işleyemiyordu.

Çalışma Yasalarının Neticeleri. Reformcular için bu büyük zaferin kazanılmasıyla, devlet müdahalesine karşı genel direniş

kırılmış oldu; ve yıldan yıla Parlamento aracılığıyla daha önceki yasaları gözden geçiren ve tamamlayan yeni yasalar yürürlüğe girdi. Yirminci yüzyılın başında, Lord Morley Büyük Britanya'nın şunları gerçekleştirebileceğini iddia etti:

Emeğin korunması için tam, ayrıntılı, kapsamlı bir kanunname; binaların istenmeyen kokulardan bertaraf edilmesi; tehlikeli makinelerin korunaklı olması; çocuklar ve gençlerin makineler işlerken temizlik yapmaması; onların çalışma saatlerinin yalnızca sınırlı değil aynı zamanda sabit olması; ekonomik durumun değişmesiyle çalışma saatlerinde eksiltmeye gidilmemesi; belirli dönemler için tatil ilan edilmesi; çocukların mutlaka okula gitmesi ve işverenin bunu uyguladığına dair her hafta bir çizelge oluşturması; eğer bir kaza meydana gelirse konuyla ilgili olan yetkililere bilgi verilmesi; fırınlar, kömür ocağı ve başka özel önlem gerektiren işlerde işe özgü tedbirlerin uygulanması; ayrıntılı talimatları oluşturulan bu kanunlar bütününün dikkatli bir şekilde yetkililerce denetlenmesi. Her iş kolunun korunması ve varlığını sürdürmesi için, yerkürenin en uzak kısımlarına ürünlerin aktarılması için gereken önlemlere dair bilgilendirme yapılması gereklidir.

Ancak burada özeti yapılan yasa önemli olmasına karşın yirminci yüzyılın başlarında tüm on dokuzuncu yüzyıldan daha kapsamlı yasal düzenlemeler yapılacaktır.

5. İRLANDA MESELELERİ

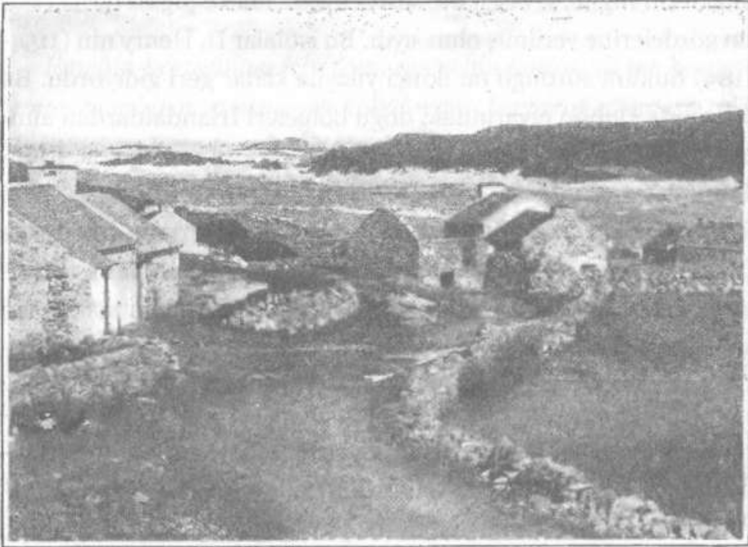
Konuların Doğası. İngilizlerin yurt içinde karşılaşmak durumunda olduğu sorunlara ilave olarak, İrlanda üzerinde sürekli bir çekişme vardı. Kelt ırkından olan İrlandalılar Roma Katolikti ve gelenek ve görenekler açısından İngilizlerden özsel farklılıklar gösteriyordu. Büyük Britanya ve İrlanda arasındaki temel sorunlar toprak sahipliği, dinsel farklılıklar ve İrlandalıların özerklik talebi idi.

İngilizlerin İrlanda Topraklarını Nasıl Ele Geçirdiği. İlk mesele olan toprak sorunu İrlanda'nın yüzlerce yıl boyunca sıkça İngilizler tarafından istila edilmiş olması ve İrlandalılara ait olan mülklerin İngiliz savaşçılara, servet avcılarına ve İngiliz monarkların gözdelerine verilmiş olmasıydı. Bu istilalar II. Henry'nin (1154-1189) hüküm sürdüğü on ikinci yüzyıla kadar geri gidiyordu. Bu dönemde Dublin civarındaki doğu bölgeleri İrlandalılardan alınmıştı. Kraliçe Elizabeth'in tahtta olduğu on altıncı yüzyılda, İrlandalıların başkaldırıları, başta kuzeydeki Ulster olmak üzere yeni fetihlere yol açmıştı. Kral I. James'in yönetimi altında İskoçya ve İngiltere'den çok sayıda Protestan sömürgecinin Ulster'e yerleşmiş olması Katolikler ve Protestanlar arasındaki uyumsuzluğun kalıcı bir sebebi olarak mevcut sorunlara ilave olmuştu.

İrlanda Başkaldırısı: Oranjlılar. Kısa bir süre sonra, İngiltere'deki Püritenler I. Charles ile savaş halindeyken, Katolik İrlandalılar başkaldırdı; ancak onlar ümitsiz bir şekilde hiziplere ayrılmıştı ve Oliver Cromwell'in disiplinli ordusu onların tümünü ezdi. Cromwell ülkeyi ateşe vererek cezalandırdı ve daha fazla toprak aldı. 1688'de İngiliz Devrimi sürecinde, İrlandalılar Katolik kral II. James'in yanında yer aldılar ve Protestanları kovma girişiminde bulundular. Bu başkaldırı da bastırılmıştı; çünkü III. William 1 Temmuz 1690'da Boyne Nehri kıyısındaki bir muharebede James'i yenilgiye uğratmıştı. Ulster Protestanları Oranjlı William tarafından sağlanan bu "kurtuluş"u her yıl kutlar; "Oranjlılar" barakalarında İrlandalı Katoliklere karşı gelenlerin ruhu canlı tutulur ve ada üzerinde denetimi elde etmek için Katolik çabalarının korkusu beslenir.

Mülkünün Başında Olmayan Toprak Lortları Sorunu. İngiliz toprak lortları İrlanda'da mülk sahibi olmalarına karşın genellikle İngiltere'de yaşar ve kiraların toplanması dışında kiracılarına pek ilgi göstermezdi; on dokuzuncu yüzyılda, İrlanda'dan elde edilen yıllık milyonlarca pound İrlanda'ya nadiren ayak basmış olan bu "mülkünün başında olmayan" toprak lortlarını zenginleştirmiştir. Eğer kiracılar kiralarını ödemezse veya ödeyemezse onlar hızla

evlerinden ve tarlalarından çıkarılırdı. 1847 yılında İrlanda topraklarının yaklaşık üçte birinin İngiliz toprak lortlarının kiracısı oldukları tahmin edilmektedir.

ŞEKİL 93. Kuzeybatı İrlanda'nın Rüzgâr Alan Kıyısı

Köylülerin Durumu. İrlanda'nın büyük kesimleri boyunca köylüler sürekli olarak açlık sınırındaydı. Onlar kendi varlıklarının gelişiminde sıkı çalışmak için çok az sebep görmüştür çünkü her zaman tahliye edilme ve emeklerinin semeresini kaybetme durumuna maruz kalabilirlerdi. Kötü koşullara rağmen nüfus hızla artmıştır; böylece nüfusun üçte biri ila yarısı kadarının gıda açısından bağlı olduğu patates hasadında bir akamet olması durumunda sefalet uzak ve geniş alanlara yayılırdı. 1847'de olan şey buydu. "Kara 47 Yılı" adı verilen dönemde patates mahsulünün yetersiz olması sebebiyle hükümet tarafından yapılan desteklere rağmen binlerce kişi açlıktan ölmüştür. Bu korkunç kıtlığın ortasında Amerika'ya doğru çok büyük bir göç akını olmuştur. Yarım yüzyıl içinde dört milyon göçmen İngiltere'ye karşı öfkeli bir şekilde başta Birleşik Devletler olmak üzere başka ülkelere gitmek için İrlanda kıyılarını terk etmiştir.

İngiliz Kilisesi'nin İrlanda'daki Konumu. İrlanda'daki sorunların ikinci kaynağı İngiliz Kilisesi idi. İngiltere Protestan inancını benimsediğinde, bunu azimle Papa'ya ve kendi antik kiliselerine bağlı olan İrlanda üzerine dayatmak için bir girişimde bulunuldu. Manastırlar baskı altına alındı ve manastır topraklarına el konuldu. Katolik din insanları kendi dinsel bölgelerinden kovuldu ve onların yerlerine Protestan ruhban sınıfı üyeleri getirildi. Eski inancına halen bağlı bir halktan toplanan vergilerle ruhban sınıfının giderleri desteklendi. İrlandalı köylülerin açlıktan kırıldıkları on dokuzuncu yüzyılın en karanlık günlerinde bile İrlanda'daki İngiliz Kilisesi öşür vergisi ve bağışlardan kazançlar elde etmeyi sürdürdü. Nüfusun yalnızca onda birini oluşturan üyelerine karşın azami zorluk içinde olan köylülerden vergilerin toplanmasına devam edildi. Zaman zaman bir Anglikan din insanının hak talebine bağlı olarak köylünün son ineği polis zoruyla alınıyor ve açık artırmada satışa çıkarıldığında büyük münakaşalar yaşanıyordu.

İrlanda'da İngiliz Kilisesi'nin Resmî Konumundan İndirilmesi. Bu durumda İrlandalıların bu güçlüklerin ortasında Anglikan Kilisesi'ni devirmek için bir hareket başlatmış olmaları küçük bir mucizedir. Yukarıda bahsedilen Katolik Azat aracılığıyla İrlandalı Katolikler İngiliz Katolikler ile birlikte başka kamu makamlarının yanı sıra Parlamento'ya kabul edilmişlerdi. Böylece güçlenmiş olarak, dinsel bağımsızlık için canlı bir kışkırtma gerçekleştirdiler. 1869'da İrlanda'daki İngiliz Kilisesi resmî konumundan indirildi ve ona dair vergiler kaldırıldı. Ancak Anglikanların Reform dönemi sürecinde ele geçirilen güzel binaları alıkoymalarına izin verildi ve ruhban sınıfı vergi kayıpları nedeniyle hükümetten büyük miktarda tazminat aldı. Her ne kadar öşür vergisi yükü köylülerin sırtından alınmış olsa da, kendi mülkünün başında olmayan toprak lortlarının kötülükleri kalmıştı; ve onlar Anglikan Kilisesi'ne karşı mücadelede kendilerini başarılı bularak toprak reformu yapılması yönünde bir kışkırtma üstlendiler. İrlandalı kiracıların sefaletinin onlara dayanıklılık kazandırdığı bilinmelidir.

Parnell ve Toprak Birliği (1879). 1879 yılında başında Parlamento üyesi Charles Stewart Parnell'in olduğu büyük bir Toprak Birliği İrlanda köylüsüne üç şey sağlamak için oluşturuldu: adil kiralama, sabitleştirilmiş varlık ve adil satış. Yani, onlar (1) kiralamanın toprak lordunun alabileceğini düşündüğü sabitleştirilmiş bir meblağ değil, toprağın adilce değerlemesi neticesinde bir mahkeme tarafından belirlenmesi koşulunu; (2) kiracının belirlenmiş kirayı ödediği müddetçe toprağı elinde tutabilmesini; ve (3) toprağı teslim etmesi durumunda, yeni kiracıya toprağı işlerken yapmış olduğu geliştirmeleri satmasına izin verilmesini talep etmişti.

İrlanda Toprak Yasaları (1881-1903). Parnell, Parlamento'da İrlandalı üyelerin desteğiyle bu üç talebin kabul edildiği bir toprak yasasının geçmesi için 1881'de yapının zorlanmasına kadar "parlamentoyu engelleme" girişiminde bulundu. Bu yasa daha sonra kiracıların üzerinde bulundukları toprakları satın almalarına olanak veren toprak-satışı yasasıyla tamamlandı. 1903'te yürürlüğe girmiş olan bu yasaların biri toprak lortlarının satabilecekleri toprak miktarını arttırdı ve toprak lortlarına satış yapmaları için özel bir teşvik sundu.[51]

İrlanda'nın İngiltere ile Birlik Oluşturması (1801). İngiltere ve İrlanda arasındaki üçüncü sorun kaynağı onları birbirine bağlayacak yönetim biçimi üzerindeki ihtilaftı. 1801 yılına kadar İrlanda'nın kendine ait ayrı bir parlamentosu vardı; ancak aynı yıl İngiliz hükümeti Fransa'daki cumhuriyetçi ilkeleri özümsemiş bir Protestan olan Wolfe Tone tarafından yönlendirilen 1798'deki bir başkaldırının neticesi olarak İrlanda parlamentosu üzerinde baskı kurmaya karar verdi. 1801'de yürürlüğe giren Birlik Oluşturma Yasası İrlanda Parlamentosu'nu lağvetti ve İrlanda'nın Avam Kamarası'nda yüz üyeyle temsil edilmesini sağladı ve ayrıca İrlanda

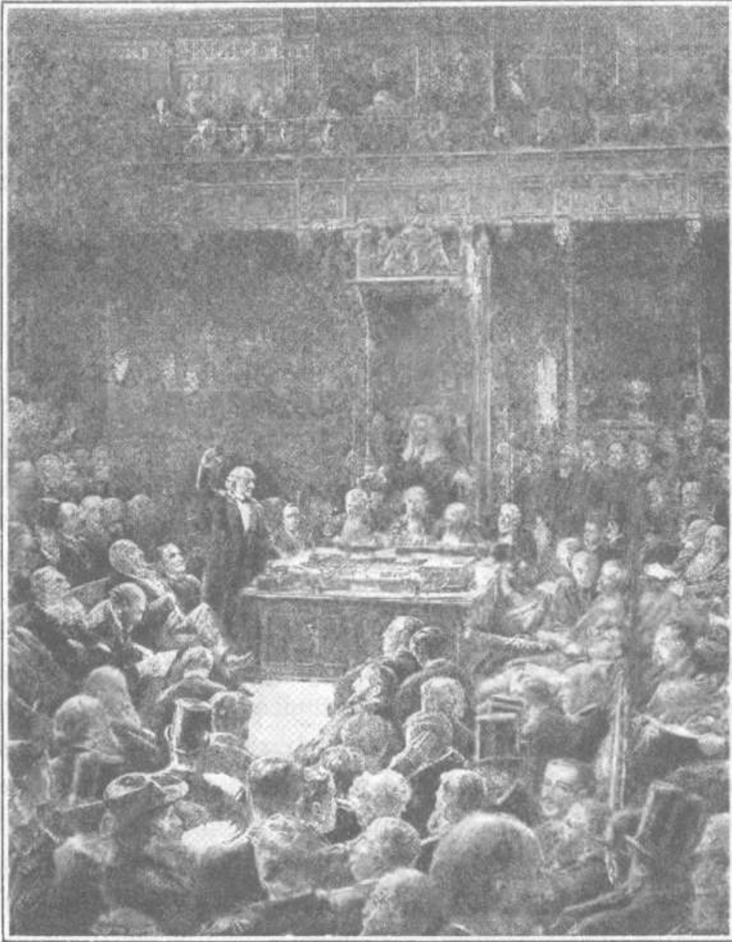
51 Lord Salisbury tarafından yürürlüğe sokulan 1885 tarihli Toprak-Satışı Yasası'nda yirmi-beş milyon dolar değerinde bir satış sınırı konmuştur; bu sayı 1888 tarihinde aynı seviyede gerçekleşmiştir; 1891'de toprak satışı için yüz yetmiş milyon dolar düzeyine çıkarılmıştır; 1903'te ise bu konuda sınırlama kaldırılmıştır.

soylularından seçilen yirmi-sekiz kişi Lortlar Kamarası'nda temsil görevinde bulunacaktı.

Özerklik Kışkırtması. Bu Birlik Oluşturma Yasası İrlandalı yurtseverleri sinirlendirdi. Bu sebeple onlar derhal "özerklik" için bir kışkırtma başlattılar. Bu, kendi yerel meselelerinde İngiliz Parlamentosu'na bağlı kalmak yerine kendi yasalarının yapılabileceği bir parlamentoya sahip olma talebiydi. İngilizler ve İskoçların ezici bir çoğunluğa sahip olduğu İngiliz Parlamentosu'na bağlı olmak istemiyorlardı. Birlik Oluşturma Yasası'nın feshedilmesi Daniel O'Connell tarafından 1829 Katolik Azatından hemen sonra içtenlikle sunulmuştu ve 1834 yılının genel seçimiyle Parlamento'nun kırk üyesi özerklik lehine oy kullanmıştı. Bir Fesih Kuruluşu organize edildi, O'Connell tarafından büyük mitingler düzenlendi. İrlandalıların Belçika ve Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanması örneklerini izleyebileceği düşünülüyordu. Tüm İrlanda bir başkaldırının sınırında görünüyordu ve İrlanda kökenli Amerikalılar Kanada'nın istila edilmesini planlamıştı. İngiliz hükümeti, kışkırtma nedeniyle alarma geçerek adaya askerî birlikler gönderdi ve O'Connell iç savaş çıkmasından çekindi.

Gladstone'un İrlanda Özerkliği Lehine Tavır Alması (1886). O'Connell 1847'de öldü fakat özerklik sebebi onunla birlikte yok olmamıştı. Mesele toprak lortları için bir karmaşa dönemi başlatan ve meseleyi her daim halkın gündeminde tutan Fenians ve Toprak Birliği tarafından ele alınmıştı. 1882'de İrlanda başbakanı Lord Frederick Cavendish ve onun sekreteri Dublin, Phoenix Park'ta öldürüldü. Bu eylem uygar dünyanın dikkatini çekti ve Gladstone'u özerklik olmadan asırlık İrlanda sorununun çözülmeyeceğine ikna etti. Avam Kamarası'nda küçük bir çoğunluk elde ettiği 1886 parlamento seçiminden sonra İrlandalı üyelerinin desteğine ihtiyacı vardı. Birlik Oluşturma Yasası'nın feshedilmesini sağlama girişiminde bulundu. Takipçilerinin pek çoğu özerkliğe inanmıyordu. Onun liderliğini kabul etmeyerek Liberal *Birlikçiler* olarak bilinen bir parti oluşturdular ve yaklaşık otuz oy ile yasayı engellediler. Yedi yıl sonra Gladstone önlerine yeni bir

özerklik yasa taslağı getirdi. Buna göre İrlandalıların hem Dublin'de bir yasama meclisi olacaktı hem de Birleşik Krallık'ın Parlamento'sunda temsilcileri olacaktı. Gladstone bir kez daha başarısız oldu. Onun hazırladığı yasa tasarısı Avam Kamarası'ndan geçtiği halde Lortlar Kamarası tarafından reddedildi.

ŞEKİL 94. Gladstone Avam Kamarası'na Hitap Ediyor

Resim elli-iki yaşındaki Gladstone'un 1893 Özerklik Yasası'nı tanıtmasını gösterir. Avam Kamarası dönemin en seçkin kişileriyle doludur. İnsanların karşıt sıralar halinde bölünmüş olduğuna dikkat edin. İktidardaki parti taht benzeri bir koltukta oturan, tuhaf kıyafetli ve peruk takan Meclis Başkanı'nın sağ tarafında ve muhalefet partisi sol tarafında bulur. Katipler onun önünde bulunmaktadır

İrlanda Sorununun Bir Kez Daha Ciddi Hale Gelmesi (1914). Gladstone'un 1893 Özerklik Yasa tasarısının başarısız olmasından sonra İrlanda sorunu bir süreliğine arka plana düştü. Ancak 1914'te Parlamento en sonunda Ulster'in muhalefeti sebebiyle İrlanda'da neredeyse iç savaşa yol açacak bir özerklik yasasını yürürlüğe soktu. Ardından, Birinci Dünya Savaşı sürecinde bir cumhuriyetçi parti olan *Sinn Fein* İrlanda'nın Büyük Britanya'dan bağımsız olması gerektiğini ve aslında bağımsız olduğu duyurusuyla ortaya çıktı.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. On dokuzuncu yüzyılın başında Büyük Britanya'daki politik durumun bir açıklamasını yapınız. Çürük seçim bölgeleri neydi? Oy verme hakkını kim kullanıyordu? Gizli oylamanın başlamasından önceki bir seçimi betimleyin. 1832 yılından önce Parlamento reformunu sağlamak için yapılan girişimleri tartışın.

1832 Reform Yasası metnini betimleyin. Yasanın maddelerini ifade edin. Çartist hareketin tarihinin ana hatlarını çizin. 1848'den 1884'e kadar Parlamenter reform sürecinin taslağını, 1867 ve 1884 yasalarının maddelerini vererek, çizin. Çözülmeden bırakılan sorunlar nelerdi? Kadın oy hakkı hareketi ve Büyük Britanya'daki gelişimini tartışın.

2. İngiliz kralları hangi güçlere sahipti? İngiliz kabinesi nedir? Kabine yetkililerinin seçilme yöntemini betimleyin; kabinenin ne tarzda eylemde bulunduğunu tasvir edin: "Bakanların yükselmesi ve devrilmesi" ifadesi ne anlama gelir? İngiliz hükümetinin Birleşik Devletler hükümetine oranla daha fazla kamuoyu düşüncesi etkisi altında kalmasının sebebi nedir? 1911 Parlamento Yasası Lortlar Kamarası gücü üzerinde hangi etkide bulunmuştur?

3. "Bilgi üzerine vergi" neydi? Onlar ne zaman feshedildi? İfade özgürlüğüne inanır mısınız? Ne zaman ve hangi araçlarla Muteziller ve Roma Katolikleri tarafından dinsel özgürlük güvence altına alındı? On dokuzuncu yüzyılın başında ceza hukuku

sistemini betimleyin ve 1835 Parlamento soruşturmasından sonra kurumsallaşan reformların tasvirini yapın.

4. Fabrika sisteminin istismarlarına dair kısa bir açıklama yapın. Fabrika çalışma yasalarının karşısındaki durumu anlatın. Fabrika çalışma yasalarının tarihinin ana hatlarını çizin.

5. On ikinci yüzyıldan on sekizinci yüzyıla kadar İngiltere'nin İrlanda ile olan ilişkilerinin tarihinin ana hatlarını çizin. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda İngiltere ve İrlanda arasındaki üç sorun kaynağı ne olmuştur? Her bir vakada bu memnuniyetsizlik sebeplerini ortadan kaldırmak için hangi girişimlerde bulunulmuştur?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *çürük seçim bölgeleri, rüşvetçilik, oligarşi, kışkırtma, kiracılar, Çartizm, evrensel oy hakkı, kabine yönetimi, Lortlar Kamarası, dinsel özgürlük, fabrika çalışma yasaları, on-saat mesai, mülkünün başında olmayan toprak lortları, özerklik.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Büyük Britanya'daki demokrasi 1850'de Avrupa kıtası üzerindeki demokrasiden önde miydi?

2. On dokuzuncu yüzyılda yönetimin eski sistemine dair Büyük Britanya'da değişikliğe uğramış yöntemlerin bazılarının listesini yapın.

3. Büyük Britanya'da monarşinin varlığını sürdürmesinin açıklamasını nasıl yaparsınız?

4. Fabrika çalışma yasaları başka endüstri ülkelerinde bulunuyor muydu?

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, Readings in Modern European History, Cilt II: 1) İngiltere'de parlamento reformu, ss. 239-258; 2) İngiliz kabine sistemi, ss.

258-266; 3) Siyasi ve dinsel özgürlüğün gelişimi, ss. 270-278; 4) Sosyal reformlar, ss. 279-292; 5) İrlanda meselesi, ss. 292-305.

2. Tamamlayıcı. CHEYNEY, *A Short History of England*; 1) Bir reform yasasının tanıtılması, ss. 624-625; 2) 1832 Reform Yasası metni, ss. 626-628; 3) 1933 Fabrika Yasası, ss. 629-630; 4) Yoksul Yasası Reformu, ss. 630-631; 5) Belediye İştirakleri Reform Yasası, s. 631; 6) Çartizm, ss. 635-637; 7) İrlanda meseleleri, ss. 637-639. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: İngiltere'nin altın çağı – Orta Viktoryen dönem (1848-1878), ss. 219-239. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe*, Cilt II: 1) Parlamenter yönetim ve sosyal reform, ss. 459-488; 2) İrlanda ulusalcılığı, ss. 489-501.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Parlamento, kabine sistemi, Kraliçe Viktorya, Gladstone, Disraeli (Beaconsfield), gazeteler, İrlanda, John Ruskin, Thomas Carlyle, Charles Dickens, Emmeline Pankhurst.*

BÖLÜM XIX • RUSYA'DA OTOKRASİ VE DEMOKRASİ ARASINDAKİ AMANSIZ MÜCADELE

I. ALEKSANDR (1801-1825) VE I. NİKOLAY'IN (1825-1855) DESPOTİZMİ • KÖLELERİN ÖZGÜRLEŞMESİ VE DEVRİM RUHUNUN GELİŞİMİ • II. NİKOLAY YÖNETİMİ ALTINDA ÖZGÜRLÜK MÜCADELELERİ

Uzaktaki Rusya batı Avrupa'da başlamış olan mücadeleler ve devrimlerden nasibini almıştır. Yarı-Asyalı, yarı-Avrupalı güç, otokratların sert yönetimi altında köylüleri köleliğe bağlı ve orta sınıfı Çar ve soylulara itiraz edemeyecek kadar küçük haldeyken artık despotizme dayanamayan kadın ve erkeklerin kışkırtmalarıyla sarsılmaya başlamıştı. Kolluk kuvvetlerinin teyakkuzuna rağmen, batı Avrupa'daki özgürlük idealları Rusya'ya sızdı ve orada tiranlığa karşı başkaldırı ruhu doğurdu. Rusya İmparatorluğu içinde Polonyalıların, Finlerin ve başkalarının büyük ülküleri ulusal özyönetim için Almanların, İtalyanların ve İrlandalıların ülküsüyle eşleşmeye başlamıştı; ve halk tarafından yönetime ve kurumlara yapılan çağrı Fransızlar ve İngilizler arasında işitildiği gibi, Slavlar arasında da işitilmişti. Çatışma Rusya'da acımasızdı; çünkü Çar bir mutlak monarktı. O, –iki yüzyıl önce XIV. Louis'nin Fransa'yı yönetme şekline benzer olarak– yasaları yapıyor, devlet memurlarının atamasını yapıyor, orduya kumanda ediyor, vergiler topluyor ve genel olarak istediği şekilde yönetiyordu. Çar yaptığı şeylerde memurlarının, soyluların ve ruhban sınıfının desteğine sahipti. Onun gücünü denetim altında tutacak parlamento ve hatta soylular meclisi bile yoktu.

Ancak yine de liberal hareket köleliğin kaldırılmasını zorladı. Batı endüstrileri, bilim ve demiryollarının gelişmesi Rusya'yı Avrupalı hayat ve düşünceye daha fazla yaklaştırdı. Batı topraklarında olduğu gibi, demokratik ve sosyalist partiler ortaya çıktı. Bazı özyönetimler vilayetler ve daha küçük topluluklar oluşturdu. Yirminci yüzyılın başında, otokrasiye karşı şiddetli protestolar nedeniyle alarma geçmiş olan Çar bir tür parlamento oluşturmak için Rusya'nın daha üst sınıflarını ikna etti. Duma adı verilen parlamentoda vatandaşların bazıları en azından seslerini duyurabilecekti. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde "donmuş Rusya" çözülüyordu. Savaşın sonuna doğru 1917 Rus Devrimi için zemin hazırlanıyordu ve komünistler iktidara geliyordu. Şimdi izini süreceğimiz konu Çarların eski despotizminin bu eriyişidir.

---

1. I. ALEKSANDR (1801-1825) VE I. NİKOLAY'IN (1825-1855) DESPOTİZMİ

I. Aleksandr Yönetimi Altındaki Rusya. 1815 yılında Çar I. Aleksandr Viyana Kongresi sonrasında St. Petersburg'a geri döndüğünde kendi konumunu ve yakın tarihli başarılarını gururla değerlendirdi. O, Napoleon'un devrilmesine yardımcı olmuştu ve batı Avrupalı hükümdarların kalben bağlı olduğu Kutsal İttifak içinde birleşmesinde başarılı olmuştu. Ancak onun başlıca ilgi alanı elbette kendi engin imparatorluğu idi. Tüm Avrupa kıtasının yarıdan daha fazlasının tartışmasız ve otokratik hükümdarıydı. Asası kuzey Asya'nın neredeyse bitmez tükenmez noktalarına ulaşıyordu.

Rus Egemenliği Altındaki Heterojen Halklar. Aleksandr'ın idaresinin altında gelenek, dil ve din açısından farklılaşan çok sayıda ırklar ve halklar –Büyük Ruslar, Küçük Ruslar, Beyaz Ruslar, Finler, Almanlar, Polonyalılar, Letonyalılar, Litvanyalılar, Yahudiler, Tatarlar, Ermeniler, Gürcüler, Moğollar, vb– vardı.[52] Rusların kendilerinin Avrupa Rusyası'nın güney ovalarında sömürgeleştiği ve Sibirya'ya kadar yayıldıkları doğrudur. Onlar İmparatorluğun nüfusunun büyük bir kısmını oluşturuyordu ve onların dilleri her yerdeki okullarda öğretiliyor ve yetkililer tarafından kullanılıyordu. Ancak İsveççe ve Fince konuşan Finlandiya büyük dükalığının halkı Rusya içinde asimile olmaktan hoşlanmıyordu; ve Polonyalılar, kendi krallığının Moskova dükalığının uzağında parladığı zamanı anımsayarak halen Polonya krallığının kendi dili ve kurumlarıyla bağımsız bir ulus oluşturabileceğini umuyordu. Tüm bölgelerde, nüfusun büyük kısmı halen kırsal kesimde yaşıyordu ve halkın yarıdan fazlası, on ikinci yüzyılda Fransa veya İngiltere'de olanlar gibi cahil ve perişan haldeki kölelerdi.

52 Kazaklar, veya hafif süvariler, Rus ordusunun göze çarpan bir niteliğini oluşturan kişiler olarak, köken itibarıyla güney ve doğu sınırları üzerindeki kural tanımaz serserilerdi. Başka halklarla birlikte maceraperest Ruslarla karışmıştı. Belirli bölgeler –Don Nehri'nin aşağısı, Karadeniz'e yakın alanlar, Urallar ve başka yerler– yönetim tarafından askerî hizmet ve memnuniyetsizlik gösterilerinin bastırılması karşılığında onlara tahsis edilmişti.

Aleksandr'ın Liberal Fikirleri Suçlaması. I. Aleksandr "Tüm Rusya'nın otokratı" olarak tebaasının üzerinde XIV. Louis'nin hak iddia etmiş olduğu tarzda mutlak olarak despotik bir gücü miras almıştı. İstediği şekilde savaş veya barış ilan edebilirdi, bakanlarını serbestçe atayabilir veya görevden alabilirdi, hiç kimseye danışmaksızın herhangi birini tutuklatabilir, hapse attırabilir, sürgün veya infaz ettirebilirdi. Rus ulusal Kilisesi bile onun kişisel denetimi altındaydı.

Aleksandr hükümdarlığının ilk yıllarında liberal fikirlere karşı biraz ilgi göstermişti fakat Viyana Kongresi'nden geri döndükten sonra kendi liberal danışmanlarını görevden almaya başlamıştı. Devrimden dostu Metternich kadar korkuyordu ve kendini batılı reform kavramlarının gelişine inatla karşı çıkan "Eski Rus" partisinin kollarına atmıştı. Ardından liberalizmi tüm toplumsal düzeni tehdit eden ürkütücü bir yanılsama olarak ilan etmişti. Memurlarına kendisinin daha önceden teşvik etmiş olduğu ideaların kökünü kazımasını emretmişti. Basının sansür edilmesi ortaya çıkmış olan liberal süreli yayınların sona ermesine neden olmuştu. Çağdaş bilim öğreten üniversite hocaları üniversiteden kovulmuştu. Ancak yeni idealarin çekiciliği güçlü kalmıştı. Çar bile tebaasından bazılarının batı Avrupa'dan devrimci hareketlerin sürecini ve gizli topluluklar kurulmasını önleyememişti. Ne de siyasi ve toplumsal reform meseleleri ve bilimsel keşiflerle ilintili yeni kitapları okumaktan onları men edebilmişti.

I. Nikolay ve Polonya İsyanı (1830-1831). I. Aleksandr 1 Aralık 1825'te aniden öldü. Devrimci topluluklar eyleme geçme zamanının gelmiş olduğunu düşünerek "Aralık Komplosu" olarak bilinen bir isyan başlattı. Ancak eylem kötü bir şekilde organize edilmişti; birkaç şarapnel parçası asileri bastırdı ve liderlerden bazıları asıldı.

Aleksandr'ın ardılı olan I. Nikolay kendi hükümranlığının ilk döneminde meydana gelen isyanı asla unutmadı ve otokratik hükümdarların uzun listesi içinde en despotik olanlardan biri olduğunu kanıtladı. I. Aleksandr'ın Polonya'ya bahşetmiş olduğu anayasa ihlâl edilmişti. Rus askerî birlikleri büyük sayılarda orada

1917 DEVRİMİ ÖNCESİ
RUS İMPARATORLUĞU'NUN
BATI KISMI
Rus İmparatorluğu
Mil ölçeği
0 100 200 300 400
ARKTİKA
Tornea
FİNLANDİYA
NORVEÇ
İSVEÇ
Arktika
İSKOÇYA
Christiania
Kuzey
Denizi
Helsinki
Stockholm
St. Petersburg
İNGİLTERE
DANİMARKA
BALTIK
Kopenhag
Baltık Denizi
VİLAYETLERİ
Londra
HOLLANDA
Liepaja
Riga
Pskov
BÜYÜK
Memelland
BELÇİKA
Danzig
Köningsberg
Berlin
Ren Nehri
Paris
ALMANYA
R U S
BATI
Varşova
POLONYA
FRANSA
Lodz
RUSYA
Oryol
İSVİÇRE
Volhinya
Kiev
Viyana
Tuna
Dinyeper
Podolya
KÜÇÜK RUSYA
Harkov
Nehri
Budapeşte
AVUSTURYA
MACARİSTAN
Besarabya
GÜNEY
RUSYA
İTALYA
Adriyatik Denizi
Nehri
Kişinev
Odessa
Azak Denizi
Kırım
Belgrad
ROMANYA
Bükreş
Roma
Sivastopol
KARADAĞ
SIRBİSTAN
Sofya
Balıklava
BULGARİSTAN
Karadeniz
ARNAVUTLUK
Selanik
YUNANİSTAN
OSMANLI İMPARATORLUĞU
İstanbul
Akdeniz

OKYANUSU
RUSYA
Obi
Obi
Nebri
Nebri
Tomsk
SİBİRYA
URAL DAĞLARI
Tobolsk
İrtiş
Omsk
Nebri
Nijni Novgorod
Kazan
İMPARATORLUĞU
RUSYA
Nebri
Orenburg
Nebri
Ural
Balkaş
Gölü
Volga
DOĞU
Kırgız Bozkırı
ORTA ASYA
Perousk
Kazak
Astrahan
Aral
Denizi
Çimkent
TÜRKİSTAN
Andican
Taşkent
Stavropol
TRANS-HAZAR
OBLASTI
KAFKASYA
Hazar Denizi
HİVE
KAFKAS DAĞLARI
Derbent
Buhara
BUHARA
Tiflis
Bakü
Türkmenbaşı
AFGANİSTAN
PERS

konuşlanmıştı. Rus yetkililer onların yönetim bürolarına zorla giriyordu ve Polonya meclisinin dilekçeleri Çar tarafından küçültücü bir şekilde göz ardı ediliyordu. Bu durumda gizli topluluklar antik dönem Polonya krallığının yeniden tesis edilmesi için bir hareket başlattı. II. Katerina ve onun dost monarklarının yok etmiş olduğu krallığı yeniden kurmaya çalışacaklardı. 1830 yılının sonlarında Varşova'da bir başkaldırı meydana geldi; asiler şehrin denetimini ele geçirdi, Rus yetkilileri defetti, geçici bir hükümet oluşturdu, Avrupalı güçlerden yardım talep etti ve 25 Ocak 1831 tarihinde Polonya'nın bağımsızlığını ilan etti.

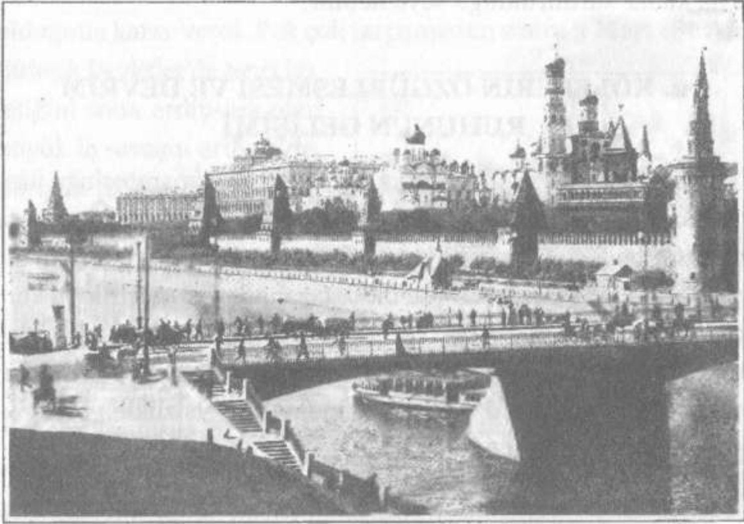
Ancak Avrupa Polonya'nın yardım çağrısına yanıt vermedi. Çar'ın orduları kısa sürede isyanı bastırdı ve Polonya dizinin üzerine çöktüğünde Nikolay onların canını bağışlamadı. O anayasayı yürürlükten kaldırdı, meclisi lağvetti, ulusal bayrağı ortadan kaldırdı ve kırk-beş bin Polonyalı aileyi Don vadisine ve Kafkas dağlarına gönderdi. Tüm niyet ve ülkülere karşın bu andan itibaren Polonya yalnızca bir Rus vilayeti haline geldi, imparatorluğun geri kalanı gibi St. Petersburg'dan yönetildi.[53]

I. Nikolay'ın Otokrasisi. I. Nikolay Rusya'nın batı Avrupa'da meydana geldiğini düşündüğü din ve yönetim "çürümesi" olgusundan kurtulmak zorunda olduğuna içtenlikle inanıyordu. Onun düşüncesine göre, otokrasi tek umuttu; çünkü yalnızca bu, kendi tebaasının bazılarının kendi körlükleri içinde aydınlanmayı yanlış anladıkları yıkıcı eğilimleri baskı altına almak için yeterince güçlüydü. Nikolay ayrıca Rus Yunan Kilisesi'nin[54] ve onun inan-

53 Otuz yıl sonra, 1863'te, Polonyalılar Rusya boyunduruğundan kurtulmak için her şeyi göze alan bir başka girişimde bulundular fakat başarı elde edemediler.

54 Ruslar Hristiyanlığa Doğunun veya Yunanistan'ın Kilisesi'nin dinsel başkenti olan Konstantinapol'den gelen misyonerler aracılığıyla geçmişti. Bu Kilise yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Latin veya Roma Katolik Kilisesi'nden bağını koparmıştı. Yüzyıllar boyunca Rusya Kilisesi Konstantinapol patriği ile yakın ilişkiler içinde kalmıştı; fakat şehir 1453'te Türklerin eline geçtikten sonra Çarların Doğu Roma İmparatorlarının ardıllarını ilahi açıdan atamak zorunda olmaları durumu Rus hükümdarlara verilmişti. Tiber Nehri üzerindeki eski Roma ve Boğaziçi üzerindeki yeni Roma kendi günahları sebebiyle düşmüştü. Rusya bu durumda "üçüncü Roma" haline geldi ve Çar yalnızca Yunan Kilisesi'nin Ortodoks inancını kabul etmiş olan tüm gerçek Hristiyanların savunucusu idi. Rus Kilisesi Büyük Pedro yönetimi altında tümüyle yönetimin denetimi altına girmişti.

cının savunulması gerektiği konusunda ısrar etmişti. Bu tür önlemler aracılığıyla Rus ulusu ayrı ve üstün bir halk olarak korunacak, geçmişin asil inanışları ve kurumlarına sonsuza dek sadık kalacaktı.[55] Onun danışmanlarının pek çoğu kesinlikle sistemden memnundu ve onun memurlar ordusu reform önerme konusunda isteksizdi.

ŞEKİL 95. Kremlin, Moskova

Bir Rus kentinin etrafını kuşatan sur içi ve tahkim edilmiş yapıya Kremlin adı verilmiştir. En ünlü Kremlin Çarlar döneminde bir saray, bir manastır, askerî kışla ve dikkat çekici mimariye sahip başka binaların kapsandığı Moskova'daki Kremlin'dir. Rus sanat ve zanaatlarının paha biçilmez hazinelerinin pek çoğu onun koruyucu surları arkasında toplanmıştır. 1917 devriminden beri binaların çoğu yönetim büroları ve halka açık müzeler olarak kullanılmıştı

I. Nikolay'ın Liberalizmi Denetim Altında Tutma Çabaları. Buna bağlı olarak, Çar, Rus otokrasisi adına liberal fikirlerin gelişimini denetim altında tutmak için güçlü tedbirler benimsemişti. Memurları Batılı düşüncenin Rusya'ya sızması yönünde her yöntemi önlemek için harekete geçmişti. Din ve bilim üzerine kitaplar

55 Nikolay okullara I. Napoleon'u anımsatan bir ilmihal tanıtmıştı: "*Soru.* Din Çar'a karşı olan görevlerimiz konusunda bize ne öğretir? *Yanıt.* İbadet, bağlılık, vergilerin ödenmesi, askerlik hizmeti, sevgi ve dua—tüm varlık ibadet ve bağlılık sözcükleri içinde kapsanmıştır."

polis ve ruhban sınıfı tarafından dikkatlice inceleniyordu; siyasi referanslar içeren yabancı eserlere el konuyordu veya sakıncalı sayfalar denetçiler tarafından karalanıyordu. Hükümet memurları postalanmış özel mektupları açıyordu ve herhangi "tehlikeli fikir" yazmış veya yayınlamış olan kişileri tutukluyordu. Birkaç kısa zaman aralığı haricinde tüm sistemin Birinci Dünya Savaşı'na kadar sürdürüldüğü söylenebilir.

2. KÖLELERİN ÖZGÜRLEŞMESİ VE DEVRİM RUHUNUN GELİŞİMİ

Kırım Savaşı. 1854'te Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisini artırma çabaları Fransa ve İngiltere ile bir savaşa yol açtı—bu, Rusların yenilgiye uğradığı ve Kırım'da bulunan Sivastopol güçlü kalesinin müttefikler tarafından ele geçirildiği korkunç bir çatışma olmuştur (bir sonraki bölüme bakınız). Bu felaketin ortasında I. Nikolay öldü. Düşmanla anlaşma ve ardından yenilgi ve ıstırap nedeniyle artan memnuniyetsizlikle yüzleşme görevi oğlu II. Aleksandr'a kaldı.

Rus Kölelerin Koşulları. Aleksandr Kırım Savaşı'nın kazananlarıyla barış yaptıktan sonra Rus köylülerinin kötü durumuna kafa yordu. Tebaasının yaklaşık yarısı köleydi. Onların esareti ve perişan hayatları neredeyse dayanılmaz görünüyordu. Yaygın bir şekilde toprak lortları mülkün bir kısmını kendinde tutuyordu ve kölelerine güç belâ hayatta kalabilmelerine yetebilecek kadar toprak devrediyordu. Onlar sıklıkla kendi lortlarının tarlalarını işlemek için haftanın üç gününü ayırıyordu. Efendiler serfleri yargılayabilir ve isterlerse cezalandırabilirdi. Aslına bakılırsa Rus serfleri neredeyse köleydi ve lortların gözünde yük hayvanlarından daha fazlası değildi.

Serfler zaman zaman üzerlerine dayatılan zorlu koşullardan bunalmış olarak kendi efendilerine başkaldırıyordu. Büyük Katerina döneminde genel bir başkaldırı bir iç savaşa dönüştü ve ancak korkunç derecede kan dökülmesi ve zalimlik ile sona erdirildi. I. Nikolay yönetimi altında beş yüzden fazla isyan çıkmıştı ve kolluk

kuvvetlerinin teyakkuzu ve yönetimin gösterdiği şiddete rağmen bunlar yıllar geçtikçe azalmaktan ziyade artmış görünüyordu.

Kölelerin Azat Edilmesi (Mart 1861). II. Aleksandr, köylülerin kendi özgürlüklerini bir kez daha kuvvet kullanarak elde etme girişiminde bulunabileceğinden korkarak yönetimin onların kırk milyonunu kölelikten azat etme zorlu görevini üstlenmek zorunda olduğuna karar verdi. Pek çok tartışmadan sonra 3 Mart 1861'de, Birleşik Devletler'de zenci köleliğini sona erdirecek olan büyük iç savaşın arifesinde, bir azat edilme bildirisi yayınladı.

ŞEKİL 96. St. Basil Kilisesi, Moskova

Fantastik kuleleriyle gösterişli bir şekilde renklendirilmiş olan bu yapı 1554-1557 yıllarında Korkunç Ivan tarafından inşa ettirilmiştir, şimdi halka açık bir müzedir

Çar, Rusya'da üst sınıfı oluşturan toprak sahiplerinin kayıplarına içerlemelerini önlemek için görevini çok gönülsüz bir şekilde yaptı. Bir toprak lordunun artık köylüleri kendisi için çalışmaya zorlayamayacağı ve onlara ödeme yapmasının gerektiğinin duyuruda yer aldığı doğruydu; artık onları cezalandıramazdı ve istedikleri kişiyle evlenmeye yönlendiremezdi; ancak köylüler halen toprağa bağlı kalıyordu çünkü bir hükümet geçiş belgesi olmaksızın onların köylerinden ayrılmalarına izin verilmemişti. Her ne kadar toprak lortları kendi mülklerinin bir kısmını köylülere devretmiş olsa da, toprak *bireysel* sahiplerinin mülkü haline gelmemişti; toprak her bir köyde bir bütün olarak *topluluğa* gitmişti. Köye tahsis edilmiş olan toprak topluluğun çeşitli aileleri arasında dönemsel bir şekilde kullanımları için bölünmüştü. Bu durumda hiçbir köylü toprağın herhangi bir kısmının kendisine ait olduğu şeklinde hak iddia edemiyordu.

Toprak Lortlarına Cömert Davranılması. Yönetim toprak lortlarına çok cömert davranmıştı. Köylüler bu tür topraklar için eski efendilerine bir bedel ödemek zorundaydı ve yaygın bir şekilde sabitlenmiş olan bu bedel toprağın gerçek değerinden çok daha fazla bir meblağa denk geliyordu—yönetim bu bedeli ödeyecek ve ardından taksitler halinde serflerden toplamaya çalışacaktı. "Azat edilmiş" olan köylülere yeni özgürlük sıkı çalışmaya mahkûm olmaktan biraz daha iyi görünmüştü. Aslında, yönetimin onu yönlendirdiği sıkı pazarlığı duyduğunda "özgürleştirilmeyi" bazen reddetmişti. Yeniden düzenlemeler yapılırken yüzlerce isyancı hükümet tarafından sert bir şekilde baskı altına alınmıştı. En sonunda köylüler kendi "özgürlüklerini" silah zoruyla kabul etmek zorunda kalmıştı ve kendileri üzerine dayatılan özgürleştirmenin toprak vergisini ödemek durumundaydı.

"Özgürleşmiş" Serflere Düşen Pay. Eğer belirli bir topluluktaki ailelerin sayısında artış olursa, her bir aileye paylaştırılan dönüm sayısı azalıyordu ve ailenin geçimini sağlaması için elde ettiği miktar düşüyordu. Serflerin "özgürleştirilmesi"nden elli yılı aşkın bir zaman geçtiğinde köylüler, ortalama olarak, başlangıçta kendilerine tahsis edilmiş olan toprakların güç belâ yarısına sahip olabilmişlerdi. Her ne kadar sürekli bir şekilde açlık sınırında yaşamış olsalar da, vergilerini ödemede hep geriye düşüyorlardı. 1904 itibarıyla durum o kadar kötü bir hal almıştı ki, Çar bir mecburi cömertlik anında köylülerin hiçbir zaman ödeyemeyecekleri borçları silmişti. Bir süre sonra Çar köylülerin kendi köylerinden ayrılmasına ve başka bir yerde iş aramalarına izin veren bir buyruk yayınladı. Ayrıca onların kendi paylarının *sahipleri* olmalarına izin vermişti. Bu, eskiden kalma *mir* veya köy topluluğu uygulamasının feshedilmesi ve milyonlarca köylünün büyük toprak lortlarının kiracıları olarak kalması ve başka milyonların kendi topraklarının sahipleri olması durumunu doğurdu.[56]

Nihilizmin Yükselişi. II. Aleksandr'ın despotik politikası eğitimli sınıf arasında *nihilizm* veya hiççilik olarak bilinen bir karşı

56 Bu köy toplulukları Rusya'da uzun zamandır mevcuttu ve yerleşimcilerin sayısı değiştikçe serfler arasında zaman zaman köy toprağının yeniden dağıtılması yöntemi uygulanıyordu.

çıkış ruhu geliştirmişti.[57] Yaygın bir şekilde düşünüldüğü gibi onun kökeninde bir terörizm ruhu yoktu. Devletteki tiranlık, Kilise'deki bağnazlık, gelenekler ve önyargılara karşı entelektüel ve ahlaksal bir başkaldırı idi. Kısacası, nihilist bu gizemli dünya içinde aklın yükseltilmesinde bizim tek rehberimiz olarak Voltaire, Diderot ve Ansiklopediciler ile aynı görüşte olacaktı.

Terörizmin Kökeni. Ancak hükümet yetkilileri tüm reformculara kuşkuyla bakıyordu ve onlar arasında daha etkin olanları tutuklamaya başlamıştı. Hapishaneler kısa sürede kalabalık hale geldi ve yüzlerce mahkûm Sibirya'ya sürgün edildi. Çar ve onun kolluk kuvveti tüm ilerlemelere düşman olduğunu açıkça beyan etmişti ve yeni bir fikir geliştiren herhangi biri cinayet işlemiş gibi cezalandırılma tehlikesi altındaydı. Temsilî yönetim için halkın barışçıl tartışma kulübü oluşumu kolluk kuvvetleri Rusları tutukladıkları sürece devam edemezdi. Bu durumda daha coşkulu reformcuların Rusya'yı sonsuza dek karanlık içinde tutacak bir yozlaşmış tiranlar yapısı olan yönetime savaş ilan etmek dışında hiçbir açık kapı bulamadıkları görünüyordu. Onlar yetkililerin merhametsizce yaptıkları eylemlerin açığa çıkması gerektiğini, yönetimin korkutarak insanları dizginlediğini ve afallatıcı şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesiyle yaşanan durumun vahametinin dünyanın görüşüne sunulmasını savunuyorlardı. Böylece, reformcuların bazıları –erkekler ve kadınlar– *terörist* haline geldi. Bunu ahlaksal açıdan bozulmuş veya kana susamış olduklarından değil korkunç baskı altında inleyen ülke halkını korumada başka bir yol bulunmadığına ikna oldukları için yapmışlardı.

Baskı ve Suikast. Yönetim terörizme terörizm ile karşılık verdi. 1879'da on altı şüpheli devrimci asıldı ve çok daha fazlası St. Petersburg zindanlarına veya Sibirya madenlerine gönderildi. Teröristlerin misillemesi Çar ve yönetime saldırılar şeklinde oldu. Bir öğrenci tüm tiran sisteminin başı ve temsilcisi olarak Çar'ı öldürmeye çalıştı. Çar'ın içinde yolculuk yaptığı özel bir trenin havaya uçurulması girişiminde bulunuldu ve onu yok etmek için bir başka çaba

57 "Nihilist" terimi Rusya'da ilkin Turgenyev tarafından onun *Babalar ve Oğullar* romanında tanıtılmıştır. O, tüm geleneklerin otoritesini reddeden ana karaktere uygulanmıştır.

St. Petersburg'daki Kış Sarayı'nın bir marangoz gibi kılık değiştirmiş olan bir devrimci tarafından harap edilmesi şeklinde olmuştu.

Çar'ın memurlarının devrimcileri denetim altında tutma çabaları beyhude olmuştu. Çar'ın kışkırtmaları neredeyse tüm diktatöryal güçlerle baskı altına alınması konusunda en üst düzey yetkililere emirler verilmiş olsa da nihayetinde yönetimin düşmanlarını yatıştırmak için bazı tavizler vermek zorunda olduğu görülmüştü. Bu durumda II. Aleksandr'a bir tür anayasa onaylaması tavsiye edildi. Buna göre, halk tarafından seçilen bir meclis oluşturulacaktı ve bunun ardından yeni ve önemli yasalar yapılmadan önce meclisin düşüncesine ve danışmanlığına başvurulacaktı. Çar nihayetinde buna razı oldu fakat artık çok geçti. Planı onayladığı günün öğleden sonrasında sarayına giderken aracının altına konan bombaların infilak etmesiyle öldü (Mart 1889).[58] Devrimciler "zamanlaması" titizlikle yapılan bir planla uzun zamandır "donmuş Rusya" içinde liberalizmi baskılamaya çalışmış olan Çar'ın hayatına son vermişti.

II. Aleksandr Yönetimine Tepki. Öldürülen Çar II. Aleksandr'ın cesedi halen yerde yatarken, devrimcilerin yönetici komitesi onun oğlu ve ardılı olan III. Aleksandr'a bir uyarı yazısı yayınladı. Temsilî yönetim, ifade ve basın özgürlüğü ve siyasi meselelerin tartışılması için toplantı yapma hakkı taleplerini karşılamazsa terörizmin süreceği konusunda onu tehdit ettiler. Ancak yeni Çar bu çağrıya göre hareket etmedi ve kolluk kuvvetleri kendi faaliyetlerini iki katına çıkardı. II. Aleksandr'ın reform planları tanınmadı ve otokrasi olağan despotik alışkanlıklarına geri döndü. Bu zaman zarfında teröristler bitmeye yüz tuttu. Etkin bir azınlığın memnuniyetsizliğine rağmen, halk büyük ölçüde bir devrim için henüz hazır değildi.

II. Aleksandr hükümranlığı (1881-1894) genel olarak bir sessizlik dönemiydi. Bu süreçte küçük ilerlemelerin yapıldığı görülmüştür.

---

58 Ancak II. Aleksandr'ın hükümranlığı tümüyle yurtiçi reformlar ve önlemelere adanmamıştı. 1877'de Rusya bir kez daha Osmanlı İmparatorluğu ile savaş halindeydi. Osmanlı boyunduruğundan kurtulma girişimlerinde "güney Slavlara" –Sırplar, Karadağlılar ve Bulgarlar– yardım ediyorlardı. Rusya, silahlanma açısından üstün olmasına karşın 1878 yılında Berlin'de toplanan Avrupalı güçlerin bir kongresinde kazanımlarının çoğundan feragat etmek durumunda kaldı. Bu sürecin tümü bir sonraki bölümde anlatılmıştır.

Halk, genel bir başkaldırı girişiminde bulunmaksızın hükümet yetkililerinin ellerinde baskıya maruz kalmıştır. Onların arada sırada yaptıkları protestolar hapsedilme, kırbaç cezası veya sürgün edilme ile karşılık bulmuştur; çünkü III. Aleksandr ve yakın danışmanları I. Nikolay'ın yapmış olduğu gibi otokrasiye sıkı sıkıya ve dinsel açıdan inanıyordu. Özgürlük ve liberalizm kavramlarının bir ulusu ancak yok edebileceği konusunda uzlaşmışlardı. Batı Avrupa'daki devrimlerin oluşturmuş olduğu demokrasi idealları ne pahasına olursa olsun Rus İmparatorluğu'ndan uzak tutulmak zorundaydı.

ŞEKİL 97. II. Aleksandr

Bibliothéque Nationale'deki bir oymabaskıdan

3. II. NİKOLAY YÖNETİMİ ALTINDA ÖZGÜRLÜK MÜCADELELERİ

Endüstri Devrimi'nin Rusya'ya Erişmesi. Ancak Rusya'yı "donmuş" halde tutmak gitgide daha zor hale gelmişti; çünkü on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde buhar motoru, fabrika ve lokomotifin gelmesiyle birlikte demokratik idealar hızla yayılmıştı. Başka ülkelerde olduğu gibi, endüstri alanında ilerleme insanların büyük çoğunluğunun yüzyıllardır yaşadığı monoton tarım hayatının sarsılmasına hizmet etmişti. Başta Fransa olmak üzere yurt dışından borç alınan sermaye ve yabancı mühendisler yardımıyla, Ruslar fabrikalar inşa etti ve kırsal kesimden kentlere "özgürleşmiş" köylüler çekildi. Endüstri alanındaki gelişim o kadar hızlıydı ki, 1887 ve 1897 yılları arasında temel ürünler ikiye katlandı ve istihdam edilen insan sayısı 1.315.048'den 2.098.262'ye çıktı. Eğer Napoleon 1912'de Moskova'ya bir kez daha gelebilmiş olsaydı, 1812'de gözünü dikmiş olduğu kenti tanıyamazdı. Şehir Rus tekstil endüstrisinin merkezi haline gelmişti ve dokuma tezgâhları ve demirci ocakları yeni bir endüstriyel dünyanın yaratımını

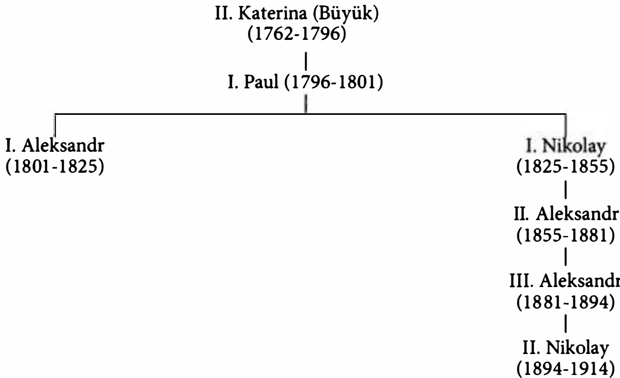
duyuruyordu. St. Petersburg ve Moskova'nın her birinde bir milyondan fazla yerleşimci vardı.

ŞEKİL 98. Ukrayna Bölgesinde Rus Köylüler

II. Nikolay Yönetimi Altında Otokrasi. II. Nikolay 1894 yılında[59] babasının yerine tahta çıktığında yalnızca yirmi-altı ya-

59 Büyük Katerina'dan Çarların sonuncusu olan II. Nikolay'a kadar Rus hükümdarlar aşağıda olduğu gibidir:

şındaydı ve bu yeni endüstriyel Rusya'nın sorunlarıyla ilerlemeci bir ruh içinde yüzleşme konusunda umut etmek için bazı sebepler vardı. Seyahatlerinde batı Avrupa'nın aydınlanmış yönetimleriyle aşina olmuştu ve onun ilk eylemlerinden biri gazetelerin dış ülke muhabirlerine rahatsızlık vermesi sebebiyle St. Petersburg polis şefinin hapsedilmesi emriydi. Ancak Nikolay kısa sürede ilgilendiği daha liberal konularda yanılsamalarını defetti. "Herkes tarafından anlaşılsın ki" diye duyurdu, "ben tüm gücümü halkın menfaatleri için kullanacağım fakat otokrasi ilkesi asla-unutulmayacak-olan babam tarafından yapıldığı gibi sıkıca ve değişmez bir şekilde şahsım tarafından sürdürülecektir."

Basının sansürlenmesi her zamankinden daha sıkı bir şekilde yapılmıştı. Tek bir kararname yönetimin yasakladığı mevcut uzun kitap listesine iki yüz kitap ilave ediyordu.[60] Seçkin tarihçi Profesör Milyukov "genel olarak zehirleyici eğilimler" sahibi olma zemininde Moskova Üniversitesi'nden kovulmuştu ve diğer öğretim üyelerine yönetim hakkında konuşmamaları şeklinde uyarı yapılmıştı.[61]

Finlandiya'nın Ruslaştırılması. Çar mutlak denetim arzusunu Finlandiya ile ilgili yaptıklarından daha net bir şekilde hiçbir yerde göstermemişti. I. Aleksandr bu ülkeyi 1809'da ilhak ettiğinde kendi meclisinin kalmasına ve kendi yasalarını yapmasına izin vermişti. Ancak Çar'ı "Büyük Dük" unvanı altında kendi hükümdarları olarak tanıyacaklardı. Finler kendi bağımsızlıklarını sürdürmüşler ve Avrupa'nın en ilerici halklarından biri olduklarını göstermişlerdi. Ancak 1899'da, Nikolay sert ve kararlı bir şekilde Finlandiya'nın *Ruslaştırılması* sürecini başlattı. Kendisini temsil etmesi için merhametsiz yetkililer gönderdi ve yaptığı

60 Yönetimin halk kütüphanelerinden yasakladığı kitaplar arasında Mill'in *Siyasal İktisat*, Green'in *İngiliz Halkının Kısa Tarihi* ve Bryce'ın *Amerikan Uluslar Topluluğu* yapıtları vardı.

61 Rus otokrasisi Profesör Milyukov'un 1903-1904 döneminde Birleşik Devletler'de verdiği bir dizi konferans üzerine temellenmiş olan *Rusya ve Krizi* kitabını okuyarak yüksek zekâlı akademisyenlerin kendisi aleyhinde düşüncelere sahip olabileceğine inanmıştı.

değişikliklere muhalefet eden herkesi ezdi. Fince yerine mümkün olabildiğince Rus dilinin geçmesi yönünde girişimlerde bulundu.

Bu tiranlığa şiddetle karşılık verildi. 17 Haziran 1904'te Finlandiya'nın Rus valisi senatörlerin birinin oğlu tarafından suikasta uğradı. Daha sonra kendini de öldüren senatörün oğlu tek başına hareket ettiğini ve amacının basitçe Çar'ın dikkatini onun memurlarının gaddarlıklarına çekmek olduğunu yazdığı bir mektup bırakmıştı. Bir yıl sonra, Çar yurt içindeki devrimin ve yurt dışındaki felaketin etkisi altında Finlandiya'nın eskiden sahip olduğu tüm hakları kullanmasına razı oldu.

Plehve'nin Sert Yönetimi. 1904 yılında açık bir şekilde başlamış olan Rus halkı ve onların despotik yönetimi arasındaki korkunç mücadelenin tarihinin artık izini sürebiliriz. 1902'de sevilmeyen içişleri bakanı öldürülmüştü ve Çar onun yerine daha da sevilmeyen bir adamı atamıştı. Yeni bakan Plehve imparatorluk yönetimini eleştirenlerin peşine düşmekteki başarılarıyla adı kötüye çıkmıştı ve Finlandiya'nın Ruslaştırılmasını gerçekleştirmek için gayret gösteriyordu.

Yahudilerin Katledilmesi. Plehve ilk başta her Rus vatandaşının ait olduğunu düşündüğü Rus resmî Kilisesi'nin öğretileriyle uyuşmayan girişimde bulunan eleştiricilerin infaz edilmesine göz yummuştu. Özellikle Yahudiler bundan mustaripti. 1903'te Kişinev ve başka yerlerdeki katliamlar batı dünyasını korkutmuştu ve yüz binlerce Yahudi'yi başta Birleşik Devletler olmak üzere yabancı topraklara gitmeye yöneltmişti. Aslında Plehve'nin bu katliamları ayarlamış olduğuna inanmak için sağlam sebepler vardı. Onun hoşgörü gösterdiği tüm bu olaylar 1904 yılının yaz mevsiminde bir bombanın kariyerini sonlandırmasına kadar sürmüştü.

ŞEKİL 99. II. Nikolay

Liberaller veya Anayasal Demokratlar. Plehve tüm bu sıkıntıların bir avuç kandırılmış fanatikten geldiğine inanmakla hata yapmıştı. Onun temsil ettiği gaddar ve yozlaşmış yönetimden nefret edenler arasında meslek sahibi insanlar, üniversite profesörleri, aydınlanmış tüccarlar ve imalatçılar, tüm sınıflardan cesur kadınlar ve soyluların bazı halkçı ruha sahip üyeleri vardı. Bunlar başlangıçta ayrı bir taraf değildi fakat zaman içinde *Anayasal Demokratlar* olarak bilinme noktasına geldiler. Onlar halk tarafından seçilen bir parlamentonun tesis edilmesini umut ediyordu. İfade ve basın özgürlüğü, kamu meselelerinin halka açık toplantılarda ele alınması hakkını, gizli polis sisteminin feshedilmesi ve dayanaksız hapse atma ve dinsel infazların sona erdirilmesi talebinde bulunmuşlardı.

Sosyal Demokratlar. Şehirlerde Karl Marx'ın teorilerini savunan bir sosyalist parti büyüyordu. Onlar Anayasal Demokratlar tarafından şimdi betimlenmiş olan tüm reformları arzuluyordu fakat bundan daha büyük değişiklikler arayışındaydı. İşçilerin çok büyük sayılara ulaşabileceğine ve yönetimleri devirebilecek kadar güçlü olabileceklerine inanıyorlardı. Toprakların, madenlerin ve fabrikaların idaresini alacaklarını ve endüstrilerin kitlelerin lehine işletileceğini farz ediyorlardı. Şimdiye dek anlatılmış olan reformculardan farklı olarak, genellikle terörizme veya hükümet yetkilileri üzerinde öldürücü saldırılarda bulunmaya inanıyorlardı. Ancak onların birkaçı 1903 kadar erken bir zamanda Sosyal Demokratlar ile bağını koparmış ve fabrika işçileri ve köylülerin bir başkaldırısı için hazırlanmaya başlamış olan Nikolay Lenin'nin görüşlerini kabul etmişti. Komünistlerden veya Bolşeviklerden oluşan bu "sol kanat" nihayetinde 1917'de tüm Rus sistemini devirmişti.

Sosyal Devrimci Parti. Sosyal Demokratların aksine diğer Rus kışkırtıcılar Sosyal Devrimci diye adlandırılmıştı. Onlar iyi organize olmuşlardı ve çok sayıda şiddet eyleminden sorumluydu. Onlara baskı uygulayan ve halktan para gasp ederek dürüst olmayan memurların ceplerini dolduran yönetim sistemine savaş açma

preparation + even learnt your language & will in no way be of any hindrance to your generals, as he is a quiet man, as the army is large & powerful I think that it does not matter if he goes, so I venture again to ask whether you can permit him to go.

With excuses for bothering you with all these matters, but they are better arranged between ourselfs.

& best love to Alix

Frenzin

Ever your most aff^ate cousin & friend

Willy.

Berlin 15/I 1905

Dearest Nicky.

The widow of old Prince Antoine Radziwill, Princess Marie, is going to Petersburg to beg for your approval of her late husbands will. Prince Antoine was not only a cherished & trusted servant of my deceased Grandfather as his Adjutant & Adjutant General, but also a faithful & beloved personal friend to him as well as to my late beloved father & to me. His winning ways & his gay nature as well as his chivalrous character won him friends wherever he was, & Your Grandfather & father have both allways cherished him. His wife was the intimate long-life friend of my late mother, & has been made testatrix by her husband for his will. The whole future of her children & family rests on the fact of your kind approval of the will, & I venture

Not. Kayser ve Çar yıllar boyunca birbiriyle İngilizce olarak resmî olmayan mektuplaşma gerçekleştirmiştir. "Willy" yaklaşık on yıl daha yaşlı biri olarak "Nicky"ye pek çok öğütte bulunur.

ŞEKİL 100. Bir Willy ve Nicky Mektubun Başı ve Sonu

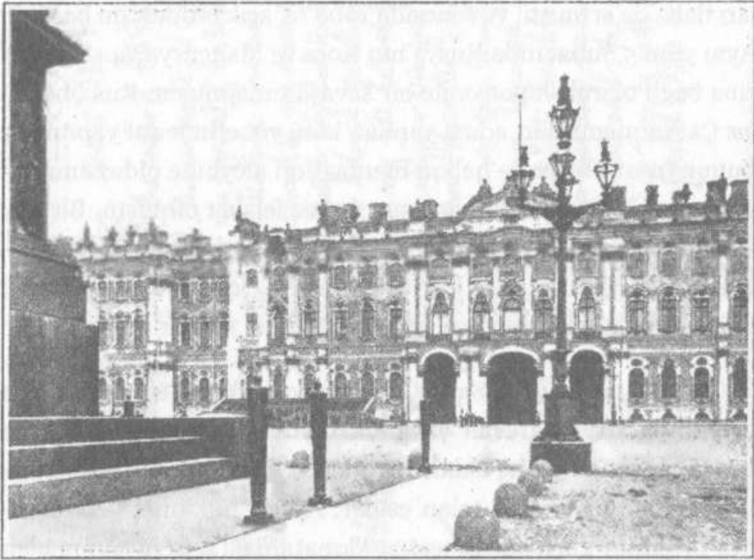
haklarının olduğu düşüncesini sürdürüyorlardı. Sosyal Devrimci Parti'nin yönetici komitesi tarafından dikkatli bir değerlendirme sonrasında suikast yapılacak yetkililerin listesi belirleniyordu. Adı gaddarlık konusunda en fazla kötüye çıkmış olan yetkililer arasından kurbanlar seçiliyordu ve bir kurban öldürüldükten sonra genellikle onun hayatına mal olan suçlar listesi yayınlanıyordu.

Rusların Japonlarla Savaşında İşlerin Ters Gitmesi. Çar otokrasiye karşı tüm protestoların kökünü kazımaya çalıştıkça düşmanları daha da artmıştı: ve sonunda 1904'te, açık bir devrim başladı. Aynı yılın 5 Şubat'ında Rusya'nın Kore ve Mançurya'ya saldırılarına bağlı olarak Japonya ile bir savaşa tutuşmuştu. Rus liberaller Çar'ın memurları adına yapılan kötü yönetime atıf yapmış ve bunun insanlık dışı ve halkın menfaatleri aleyhine olduğunu duyurmuştu. Sebep ne olursa olsun netice felaket olmuştu. Bir dizi korkunç çatışma ile Japonlar Rusları yenilgiye uğratmıştı. Doğudaki Rus filoları ortadan kaldırılmıştı ve 1 Ocak 1905'te tarihteki müthiş kuşatmalardan biri sonrasında Port Arthur düşmüştü.

Sefalet ve Devrim. Savaş Rus iş hayatında bir ekonomik kriz ortamı yarattı ve grevler yaygındı. Aynı zamanda mahsullerde verim alınamadı ve aç kalan köylüler soyluların evlerini ve ahırlarını yakıp yıktılar ve talan ettiler. Ayrıca hükümet yetkililerinin ordunun güçlendirilmesi ve donatılması için ayrılmış olan parayı çalmakta oldukları bilinir hale gelmişti; tüfeklerin bedeli ödenmişti fakat asla teslim edilmemişti; satın alınan tedarikler ıstırap çeken askerlere ulaşmamıştı; ve –tümü içinde en utanılacak olanı– yüksek Rus ruhani liderler yaralanan askerlere yardım amacıyla gönderilen Kızıl Haç Örgütü'nün ödeneklerini bile kötüye kullanmıştı.

"Kanlı Pazar" (22 Ocak 1905). 22 Ocak 1905 tarihinde, Pazar günü, korkunç bir olay meydana geldi. St. Petersburg işçileri Çar'a bir dilekçe göndermişti ve onun yetkili veya bakanlarının inancı olmadığı için kişisel olarak onların ıstıraplarını dindirmek amacıyla saraya nazik ve saygılı bir şekilde dua etmek için

geleceklerini duyurdular. Pazar sabahı olduğundan tümü silahsız olan erkekler, kadınlar ve çocuklar Çar'ı adlandırdıkları şekilde "Küçük Baba"ya karşı dokunaklı umut içinde Kış Sarayı'na yaklaşma girişiminde bulunarak onların elemlerini dinleyeceklerdi. Bunun yerine Kazaklar onları kırbaçlarla dağıtmaya çalıştı. Ardından sarayda konuşlanmış olan askerî birlikler ateş açtılar ve tüm gün boyunca devam eden bir çatışmada yüzlerce kişiyi öldürdüler ve binlerce kişiyi yaraladılar.

ŞEKİL 101. Kış Sarayı, St. Petersburg

"Kanlı Pazar" katliamı sarayın tam önünde gerçekleşti

İnsanların Mektupla Protestosu. "Kanlı Pazar"ın ertesi gününde, St. Petersburg'da önde gelen tüm avukatlar ve entelektüeller aşağıdaki bildiri üzerine uzlaştı:

Halk anlamalıdır ki hükümet tüm Rus halkına savaş ilan etmiştir. Bu konuda hiçbir kuşku yoktur. Kılıç ve tüfeklerin yardımı haricinde halkla etkileşim kuramayan bir hükümet kınanmaktadır. Biz Rus toplumunun tüm yaşamsal coşkusunu tüm

halkın müşterek faydası için mücadele başlatmış olan işçilere yardıma çağırıyoruz.

Çar'ın Reform Vaadinde Bulunmaya Zorlanması. Çar 19 Ağustos'ta tebaasının protestolarına karşılık olarak 1906 yılının Ocak ayından geç olmayacak bir tarihte bir Duma veya konseyi, toplayacağına söz verdi. Duma teoride tüm Rusya'yı temsil ediyordu fakat yasaların yapılmasında hükümdara tavsiyede bulunmak dışında hiçbir gücü yoktu.

Bu en ılımlı liberaller için bile acı bir hayal kırıklığıydı; hem endüstri işçileri hem de meslek sahibi sınıflar oy kullanma düzenlemesinin dışında tutulmuştu. İşçilerin yanıtı bir genel grev şeklindeydi. Demiryolları hizmet vermeyi durdurmuştu; tüm büyük şehirlerde, yiyecek içecek sektörü haricinde, dükkânlar kapanmıştı; gaz ve elektrik hizmeti artık verilmiyordu; mahkemeler görevlerine ara vermişti; ve hatta eczacılar bile reformlar onaylanana kadar reçete hazırlamayı reddetmişti.

Durum kısa süre içinde hoş görülemez hale gelmişti. 29 Ekim'de Çar "hükümet"in halka ifade ve inanç özgürlüğü tanıması, topluluklar ve kulüpler oluşturma hakkını vermesi ve ilk buyrukta hariç tutulan sınıflara Duma'nın üyelerinin seçiminde oy kullanmalarına olanak tanınması emrini verdi. Son olarak, "Duma'nın onayı olmaksızın hiçbir yasanın yürürlüğe girmeyeceği şekilde değişmez bir kuralın tesis edilmesi" konusunda uzlaştı.

Duma'nın Feshedilmesi. Duma seçimleri 1906 yılının Mart ve Nisan aylarında yapıldı ve polisin faaliyetlerine karşın Anayasal Demokratlar koltukların ezici bir çoğunluğunu elde ettiler. Duma'ya vekil olarak gidenler zihinlerinde hiçbir itaat çerçevesi olmaksızın toplandı. Tıpkı 1789'da Sınıflar Meclisi üyeleri gibi, arkalarında ulusun olduğunu hissetmişlerdi. Onlar Çar'ın açılış oturumunda ifade ettiği yorumları duygusuzca dinledi ve Fransız vekillerin XVI. Louis ve saray mensuplarıyla uzlaşmasının aksine kendi monarklarıyla uzlaşmayacakları baştan itibaren netti.

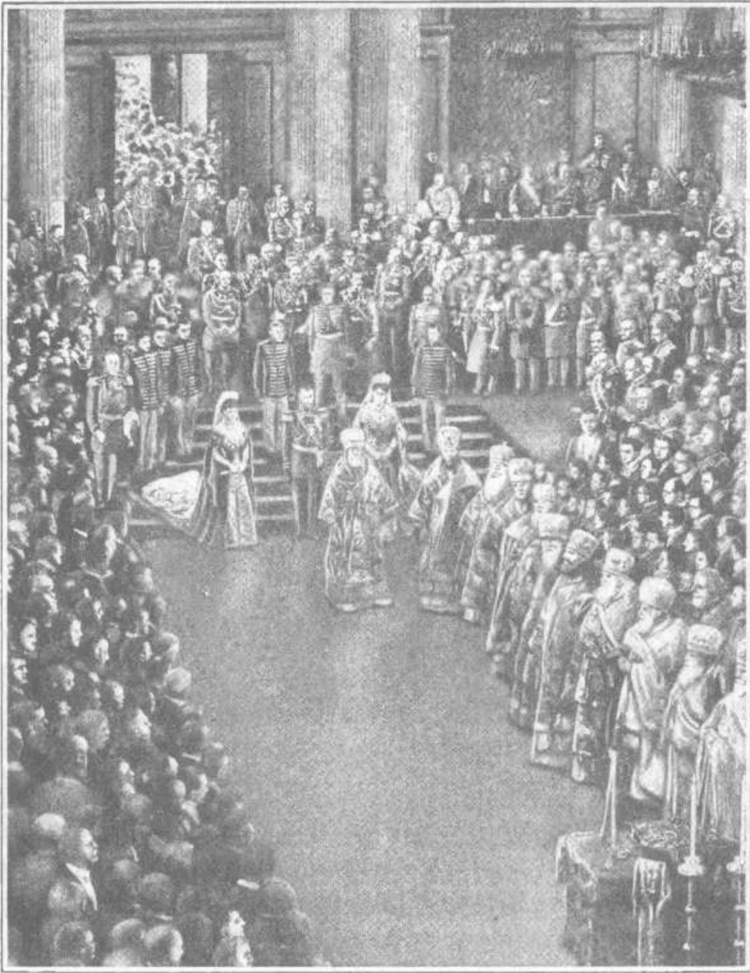
Onların korktukları gibi, Çar'ın bakanları hiçbir önemli reform yasasında Duma ile işbirliği yapmayacaktı ve 21 Temmuz'da, II.

Nikolay vekillerin kendi görevleriyle sınırlı kalmamaları ve üzerlerine vazife olmayan meselelerde yorumda bulunmaları sebebiyle "aşırı derecede hayal kırıklığına uğramış olduğunu" duyurdu. Buna bağlı olarak bunu yapma konusunda yasal hakka sahip olarak Duma'yı feshetti ve 5 Mart 1907'de yeni bir Duma toplantısı olacağı duyurusunu yaptı.

Zalimlikler ve Kargaşaların Devam Etmesi. Devrimciler kısa süre içinde Çar'ın başbakanını taşradaki evinde havaya uçurmak için başarısız bir girişimde bulundular ve valilere ve polis yetkililerine suikast yapmayı sürdürdüler. Diğer taraftan polisin "Kara Yüzler" ekibi Yahudi ve Liberalleri öldürürken, hükümet ise davaları hızla görerek devrimcilerin hemen infaz edilmesini sağlamak için divanıharp tesis etmişti. 1906 yılının Eylül ve Ekim aylarında, iki ay içinde bu mahkemeler hızlı bir şekilde üç yüz kişiyi idama mahkûm etmişti. Tüm yıl boyunca, yaklaşık dokuz bin kişi siyasi nedenlerle öldürüldü veya yaralandı.

Kıtlığın Diğer Felaketlere Eklenmesi. Tüm bu sıkıntıların üzerine sonbaharda korkunç bir kıtlık oldu ve Çar'ın bakanlar kurulunun bir üyesinin açlık çeken köylülere tahıl tedariki için ayrılmış olan parayı çalmış olduğu ortaya çıktı. Açlık yaşayan bölgeler boyunca sekiz yüz mil seyahat etmiş olan bir gözlemci kendileri ve sığırları için yeterli yiyeceğe sahip tek bir köy bile bulamadığını rapor etmişti. Bazı yerlerde köylüler ağaç kabuğu ve hatta çatılardan alınmış samanları yeme durumuna düşmüştü.

Köy Topluluklarının Parçalanması. Ekim 1906'da, bir imparatorluk buyruğu köylülere kendi köy topluluklarını terk etme ve başka bir yerde iş arama olanağı tanıyordu. 25 Kasım'da köylüler kendi paylarının sahibi olmaya yetkili kılındı ve ödenmemiş tüm vergiler kaldırıldı. Bu, yukarıda belirtilmiş olan köy topluluklarının müşterek sahipliği sisteminin feshedilmesine yönelik bir başka adımı oluşturdu ve hedefe nihayetinde 27 Haziran 1910 tarihli bir yasayla ulaşıldı.

ŞEKİL 102. Birinci Duma'nın Açılışında Çar II. Nikolay

Duma ve Otokrasi. Böyle bir kargaşa ortamında Çar Duma'yı düzenli olarak toplamayı sürdürdü. Ancak ulusun yalnızca muhafazakâr sınıflarının temsil edileceği şekilde üyeler için oy verme sistemi oluşturdu. Çar'ın memurları liberal vekilleri uzak tutabilmek için yapılabilecek her şeyi yaptı. Buna karşın, 1912'de seçilmiş olan dördüncü Duma Çar'ın bakanlarının baskıcı yönetimine karşı çıkmada bağımsızlığını gösterdi. Her ne kadar, demokratik

ve parlamenter yönetim elde edilmemiş olsa da, çok sayıda önemli reform gerçekleştirildi. Yine de, Çar "Tüm Rusların Otokratı" unvanına sıkıca tutundu ve onun memurları 1917 devrimi tüm güçlerinden yoksun bırakana kadar yönetimi eleştirenleri infaz etmeyi sürdürdü.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Rus yönetiminin karşı karşıya kaldığı ırksal sorunu açıklayın. Rusya Çarları neden "Tüm Rusların Otokratı" unvanı taşır? 1815'ten sonra I. Aleksandr'ın değişen tutumunu yorumlayın. I. Nikolay yönetimi altındaki Polonyalıların başkaldırısını anlatın.

2. Rus serflerinin hayatını tasvir edin. 1861 tarihli azat edilme bildirgesinin doğurduğu hangi değişiklikler olmuştur? Nihilizmi tanımlayın. Terörizmin kökenini açıklayın.

3. Endüstri Devrimi'nin Rusya'daki etkileri nelerdi? II. Nikolay otokrasiye ilişkin olarak neyi temsil ediyordu? O yönetimin tartışılmasını baskı altına almak için hangi girişimlerde bulunmuştu.

Finlandiya'nın Ruslaştırılması girişimlerini betimleyin. Rusya'nın üç büyük siyasi partisinin altyapısının ana hatlarını çizin. 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nı betimleyin. "Kanlı Pazar" ne idi? Duma'nın ilk oturumunu tasvir edin. Birinci Duma'nın feshedilmesinden sonra Rusya'daki koşulları betimleyin. Kasım 1906 buyruğu köylülerin hayatında hangi değişiklikleri doğurmuştu?

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *otokrasi, kölelik, liberalizm, azat edilme, nihilizm, terörizm, Ruslaştırma, köy topluluğu, Duma.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Rusya hangi yollarla Batılı meselelere dahil olmuştur?

2. Rusya 1850'de hangi açılardan "Batı Avrupa'nın gerisinde" kalmıştır?

3. Otokrasinin yıkılmasına savaşlar nasıl katkıda bulunmuştu?

4. Uzun zamandır egemen olan tarım düzeninin değişmesine yardımcı olan Endüstri Devrimi'nin nitelikleri nelerdi?

TARTIŞMA KONULARI

1. Çarların inatçılığı Rusya'daki pek çok musibetin sorumlusuydu.

2. Rus kolluk kuvvetleri tüm Batılı fikirlerin kökünü kazıyamamıştı.

3. Rus basın sansürü bir fiyasko idi.

4. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde demokratik reformlar göz önünde idi.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History,* Cilt II: 1) I. Aleksandr'ın liberal fikirleri, ss. 338-342; 2) Köleliğin kaldırılması, ss. 345-352; 3) Devrimsel fikirlerin gelişimi, ss. 353-367; 4) II. Nikolay hükümranlığında devrimsel hareket, ss. 371-381.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: 1) Çarların egemenliği altında Rusya'nın yönetimi, ss. 157-161; 2) Batı kültürünün nüfuz etmesi, s. 161; 3) I. Aleksandr ve I. Nikolay'ın karşı karşıya kaldığı sorunlar, ss. 161-165; 4) Kırım Savaşı, s. 169; 5) Kölelerin azat edilmesi, ss. 169-170; 6) Nihilizm, s. 173; 7) Devrimci yazarlar, ss. 174-175; 8) Rus terörizmi, ss. 175-176; 9) II. Aleksandr'ın suikasta kurban gitmesi, ss. 176-177; 10) 1881'den 1914'e imparatorluk Rusyası. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt II: 1) Doğu Avrupa'da ulusalcılık, ss. 214-247; 2) Rus İmparatorluğu, ss. 641-662

3. Bir ansiklopediye bakınız: *I. Nikolay, II. Aleksandr, III. Aleksandr, II. Nikolay, Turgenyev, Tolstoy, Bakunin, nihilizm, Sibirya.*

BÖLÜM XX • OSMANLI HÂKİMİYETİNDEN ÇIKAN BALKAN DEVLETLERİ

SIRBİSTAN VE YUNANİSTAN'IN YÜKSELİŞİ • BÜYÜK BRİTANYA VE FRANSA'NIN KIRIM SAVAŞI'NDA (1854-1856) SULTAN'A DESTEK OLMASI • BALKAN YARIMADASI'NDA BAŞKALDIRILAR • OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA REFORM ÇABALARI • YENİ BALKAN SORUNLARININ BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA YOL AÇMASI

Avrupa haritasına bakıldığında güneyinde üç büyük yarımada olduğu görülür. En batıdaki İspanya'dır, ortada İtalya vardır ve doğuda Adriyatik Denizi ve Karadeniz arasında uzanan Balkan yarımadası bulunur. Balkan yarımadası ismini bölgedeki dağ sıralarından alır. Bu kitapta Balkan bölgesi hakkında çok az şey anlatıldı veya hiçbir şey anlatılmadı. Bölge beş bağımsız ulusa bölünmüştü—Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan ve Arnavutluk. Tüm bölgenin nüfusunun toplamı yaklaşık olarak Fransa'nın nüfusuna eşittir. Napolyon döneminde tüm bölge halen Türklerin egemenliği altındaydı. Onlar 1453 yılında Konstantinapol'ü almadan yıllarca önce bu bölgeyi fethetmişti. Viyana Kongresi'nden kısa bir süre sonra Sırbistan Türk boyunduruğundan kurtuldu. Ardından Yunanistan bağımsızlığını elde etti ve daha sonra Romanya ve Bulgaristan bağımsız oldu. Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık yüz yıl süren bu parçalanışı çeşitli Avrupalı güçler tarafından kıskançlıkla izlenmiştir. Rusya ve Avusturya yeni devletlerin bazılarını denetim altında tutmayı ümit etmiştir ve İngiltere değişikliklerin kendi ticaretine müdahale edebileceğinden çekinmiştir.

1908'de Osmanlı İmparatorluğu yönetimini zayıflatmış görünen bir devrim olmuştur. İtalya Osmanlı vilayeti Trablus'u (Libya) ele geçirme girişiminde bulunmuştu; Balkan devletleri Osmanlı'ya saldırılarını yinelemişler ve ardından bölge üzerinde (1912-1913) şiddetli bir savaş olmuştur. Bu Balkan çatışmaları, göreceğimiz gibi, ertesi yıl başlayacak olan Birinci Dünya Savaşı'na yol açacaktır.

---

1. SIRBİSTAN VE YUNANİSTAN'IN YÜKSELİŞİ

Avrupa Çatışmalarının Kaynağı Olan Osmanlı. Bizim anlatımızda referans şimdi ve bir kez daha Osmanlı Sultanı ve özellikle

onun komşuları Rusya ve Avusturya ile olan ilişkileridir. "Yakın Doğu Meselesi" Türklerin kademeli bir şekilde Avrupa'dan çıkarılması, Sultan'ın yönetimi ve finans kaynağı üzerinde büyük güçler arasındaki çekişmeler ve Sırbistan, Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan adlı yeni devletlerin oluşumunu kapsar. Bu olayları anlamak için bir anlığına Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıç noktalarına geri dönmek gereklidir.

Her ne kadar Hz. Muhammed döneminden beri Haç ve Hilâl arasında neredeyse sürekli bir şekilde çekişmeler olsa da, on dördüncü yüzyıla kadar güneydoğu Avrupa bir İslamî istila tehdidi altında kalmamıştı. Osmanlı Türkleri birbirini takip eden sultanların yönetimleri altında kendi egemenlik alanlarını Anadolu, Suriye, Arabistan, Mısır ve kuzey Afrika'ya doğru genişletmişti. Onlar Avrupa'da Macaristan'ı ve Yunanistan dahil olmak üzere Balkan bölgelerini fethetti. 1453'te Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olan Konstantinapol onların eline geçti.

Avusturya ve Rusya'nın Türkler Tarafından Geri Püskürtülmesi. Türkler Karadeniz üzerindeki kendi tutunma noktalarından neredeyse Kutsal Roma İmparatorluğu sınırlarına kadar Tuna vadisi boyunca baskı yapmıştır ve yaklaşık iki yüzyıl süresince Venedik cumhuriyeti ve Avusturya'nın Hapsburg hükümdarları neredeyse aralıksız bir şekilde onlarla bir savaş hali içinde olmuştur. 1683 yılında, Osmanlı askerleri Viyana'yı kuşattı fakat Avusturyalıların rahatlamasını sağlayacak şekilde Polonya kralının yardımıyla yenilgiye uğramışlardır. Ardından medcezir tersine dönmüştür. Yüzyılın sonunda (1699) Türkler nihayetinde Macaristan'dan çıkarılmıştır.

Bundan sonra Türkler tehlikeli bir şekilde saldırgan olmaya son verirken daha fazla bölgeden yoksun kalmamak için birkaç onyıl boyunca Rusya ve Avusturya'nın çabalarına direnebilmişti. 1774 yılında, Büyük Katerina Kırım'ı ve Azak Denizi civarındaki bölgeyi ele geçirmeyi başardı. Böylelikle Rusya Karadeniz üzerinde daimi bir tutunma noktası elde etmiş oldu. Buna ilave olarak, Osmanlı yönetiminin yaygın bir şekilde adlandırıldığı şekilde

Babıali Hristiyan tebaasının korunması hakkının Rusya'ya verilmesini kabul etmek durumunda kaldı. Bu bölgede Rusya'nın Devlet Kilisesi olan Ortodoks Yunan Kilisesi'nin müritleri yaşamaktaydı.

Bu onaylama ve başka koşullar Ruslara Türklerin iç meselelerine müdahale etmede bir mazeret oluşturdu ve Sultan'ın Hristiyan tebaası arasında memnuniyetsizliğin artmasına neden oldu. 1812'de, Napolyon'un Moskova'ya ilerlemesinden hemen önce, I. Aleksandr Sultan'dan Karadeniz üzerinde bulunan Besarabya vilayetini çekip aldı—burası Rusların güneybatıya doğru yaptığı fetihlerin sonuncusudur.

Balkan Yarımadası

Sırbistan'ın Ortaya Çıkması. Viyana Kongresi'nden kısa bir süre sonra Türklere karşı yıllardır başkaldırı halinde bulunmuş olan Sırplar bağımsızlığını elde edebilmişti (1817). Bu yıl oluşturulan Sırbistan, başkenti Belgrad olarak, Osmanlı İmparatorluğu'na vergi ödeyen "özerk" bir prenslik haline gelmişti. Bu, Balkan devletlerinin ortaya çıkma dizisinin ilkiydi.

Yunanistan'ın Bağımsızlığını İlan Etmesi (1822). Avrupa boyunca harekete geçmiş olan Türk akınlarına karşı uzun bir çatışma içinde olan Yunanistan bağımsızlığını elde eden bir sonraki devletti. Platon, Aristo ve Dimosthenis'in topraklarının yerleşimcileri antik dönem Yunanistan'ın torunları olarak güç belâ görülüyordu ve onların konuştukları dil hiçbir surette antik dönem lisanı değildi. Ancak on dokuzuncu yüzyılın başında Yunanistan'da bir ulusal ruh uyanmıştı. Hünerli yazarlar çağdaş Yunancayı edebi bir dil haline getirmişler ve onu kendi vatandaşlarının yurtseverliğini harekete geçirmede kullanmışlardı.

1821'de Yunan devrimciler antik dönem Peloponez'in artık adlandırıldığı şekilde Mora'da bir isyan başlatmıştı. Onlar "kafir" diye niteledikleri Müslümanlara karşı bir yok etme savaşı beyanında bulunan Yunan Kilisesi'nin ruhban sınıfı tarafından desteklenmişti. Hareket yarımada boyunca yayıldı; Türklerin merhametsizliği Yunanların merhametsizliğiyle yarışmıştı ve binlerce Müslüman –erkek, kadın ve çocuk– katledilmişti. 27 Ocak 1822'de Yunan Ulusal Meclisi bir bağımsızlık bildirgesi yayınladı.

Batı Avrupa'nın Yunan Bağımsızlığına Sempatisi. Metternich'e göre bu başkaldırı yalnızca devrimin tehlikelerini sergilemiş görünüyordu fakat Avrupa boyunca liberaller, özgürlük adına gerçekleştirildiği için, Yunan başkaldırısına sempatiyle yaklaşmıştı. İngiltere, Fransa, Almanya ve Birleşik Devletler'deki eğitimli erkekler ve kadınlar sebebe dair onaylamalarını ifade etmek için toplantılar düzenlerken coşkulu Hristiyanlar kafirlere ve zorbalara karşı haklı bir savaş olarak görmüşlerdi. Yunanistan'a asker ve tedarik yağdı. Aslında, Avrupalı güçler müdahalede bulunmayı reddetmiş olsaydı Yunanlar kendi başlarına özgürlüğü güç belâ elde edebilirdi.

Yunanistan'ın Bağımsızlığının Tesis Edilmesi (1832). Çeşitli Avrupa saraylarında Yunan meselelerine ilişkin yapılan uzun müzakereleri takip etmek gereksiz olacaktır. 1827'de İngiltere, Fransa ve Rusya çekişmeye karşı müşterek eylemde bulunmayı sağlayan bir antlaşmayı Londra'da imzaladı. Onlar konumlarını Yunanistan ve yakınındaki adaların bir anarşi ortamında olmaması ve ticarete müdahalede bulunmasına sebep olan gaddarca mücadeleye son verilmesi gerekliliği üzerine belirlediler. Sultan müttefiklerin aracılığını kabul etmeyi kesinkes reddettiğinde birleşik savaş gemileri Ekim 1827'de Navarin'de onun donanmasını yok etti. Bunun üzerine Babıali başta Ruslar olmak üzere inanmayanlara karşı bir "kutsal savaş" ilan etti. Ancak Ruslar onları coşkuyla püskürtmeye artık hazırdı. Yunanistan'daki devrimi etkin bir şekilde desteklediler ve ayrıca Sultan'ı Eflak ve Boğdan prensliklerinin bağımsızlığını kabul etmeye zorladılar. Dolayısıyla bu bölge Rus etkisi altına girdi ve daha sonra Romanya krallığına katıldı. Böylece Sultan durumun ümitsiz olduğunu gördü ve Yunanistan 1832'de bağımsız bir devlet oldu. Kral olarak Bavyera Prensi Otto'yu seçti.

ŞEKİL 103. Arnavutluk Kostümü İçinde Lord Byron

İngiliz şair Yunanların kendi özgürlük mücadelelerini coşkuyla destekledi (T. Phillips tarafından yapılan bir resimden)

2. BÜYÜK BRİTANYA VE FRANSA'NIN KIRIM SAVAŞI'NDA (1854-1856) SULTAN'A DESTEK OLMASI

Osmanlı *İmparatorluğu'na Rus Müdahalesi.* Osmanlı iç meselelerine yeni bir mazeret 1853 yılında Çar tarafından kullanıldı. Hristiyan hacıların İsa'nın yaşadığı yerlere özgürce ziyarette bulunmalarının (Kutsal Topraklar ve Kudüs'ü uzun zamandır elinde

bulunduran) Türkler tarafından engellendiğine dair şikâyetler ona ulaşmıştı. Rusya hemen başta kendi Hristiyanlık mezhebine bağlı olanlar olmak üzere Hristiyanların sıkıntılarıyla ilgilendi; ve Rus büyükelçi Babıali'nin Çar'ı Osmanlı topraklarındaki tüm Hristiyanların bir koruyucusu olarak onaylamasını kaba bir biçimde talep etti.

Kırım ve Karadeniz

Müttefikler güçlerini Varna'da birleştirdi ve Kırım'ın güney ucuna aktardı

Fransa ve İngiltere'nin Rusya'ya Savaşı İlan Etmesi. Bu talep haberi kısa sürede Paris'e ulaştı. Yakın tarihte imparator olan III. Napoleon ne yapabileceğini göstermek için hevesliydi. Böylece daha önce Babıali ile antlaşmalar yapmış olmanın avantajıyla Katolik Hristiyanları koruma hakkının kendisinde olduğunu duyurdu. O İngiliz hükümetinde bu konuda uzlaşı buldu. Çar'ın İstanbul'u alması durumunda kısa sürede Hindistan'a giden rotaya hükmedeceğinden korktu ve İngiltere Sultan'a Rusya'nın taleplerini kabul etmemesi önerisinde bulundu. Çar'ın askerî birlikleri Türk egemenlik bölgelerine ilerlediğinde Fransa ve İngiltere

Sultan'ın yardımına koştu ve 1854'te Rusya'ya savaş ilan etti.

Kırım Savaşı (1854). Bunu takip eden Kırım Savaşı adını Kırım yarımadasının güney kısmında bulunan Sivastopol'un uzun ve kanlı kuşatmasında Rusya'ya karşı bir araya gelmiş müttefiklerin yaptığı operasyondan alır. Müttefikler tarafından kazanılan her zaferin ağır bedelleri olmuştur. Onların askerleri tedarik yoksunluğu yaşamıştır. Muharebedeki kayıplar ağırdı. Balıklava'daki Hafif Tugay'ın görevi Tennyson'ın şiiriyle ünlü olmuştur ve İnkerman'daki başarılar askerî "zafer" getirmiş olsa bile, aynı zamanda trajedi ve acı anlamına gelmişti. Ancak Rusya yetkililerinin etkisizliği ve yozlaşması nedeniyle umudunu yitirmiştir ve nihayetinde güçlü kalesi olan Sivastopol'u kaybetmiştir. Dahası, en yakın komşusu olan Avusturya'nın düşmanlarıyla birleşmek üzere olduğunu görmüştü. Ve eğer onun savaşta yer almasına izin verirse çatışmanın sonunda Avusturya Balkan bölgelerindeki egemenliğini genişletmek konusunda ısrarcı olacaktı. Bu durumda yeni çar II. Aleksandr 1856'da Paris'te taslağı oluşturulan bir antlaşmanın koşullarını kabul etmiştir.[62]

ŞEKİL 104. Florence Nightingale

Hemşirelerin en ünlüsü tıp alanında eğitim almış ve kendi hastanesini yönetmiş olan zengin bir İngiliz kadındı. O, yaralanmanın yanı sıra kolera nedeniyle ıstırap çeken askerlerin bulunduğu Kırım'a yaklaşık kırk hemşire ile birlikte gitmişti. Kahramanca çalışması askerlerin takdirini kazanmıştır. Kızıl Haç'ın askerlere hemşirelik hizmeti verilmesi düzenlemesi ancak 1804 tarihinde Cenevre'de toplanan uluslararası bir kongre sonrası yapılmıştır. Buna göre bu görevde bulunan hemşirelere savaşta ateş edilmemesinin gerekliliği karara bağlanmıştır (Scharf tarafından yapılan bir eskizden)

Paris Antlaşması'nın Koşulları (1856). Bu antlaşma Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğini tanımış ve bölgesel bütünlüğünü güvence altına almıştır. "Babıali" "reformlar" yapma

62 Sardinya'nın Rusya'ya karşı müttefiklere katıldığı akılda tutulmalıdır ve bu şekilde onun temsilcisi Cavour Paris'te müttefik güçlerden tavizler elde etmiştir.

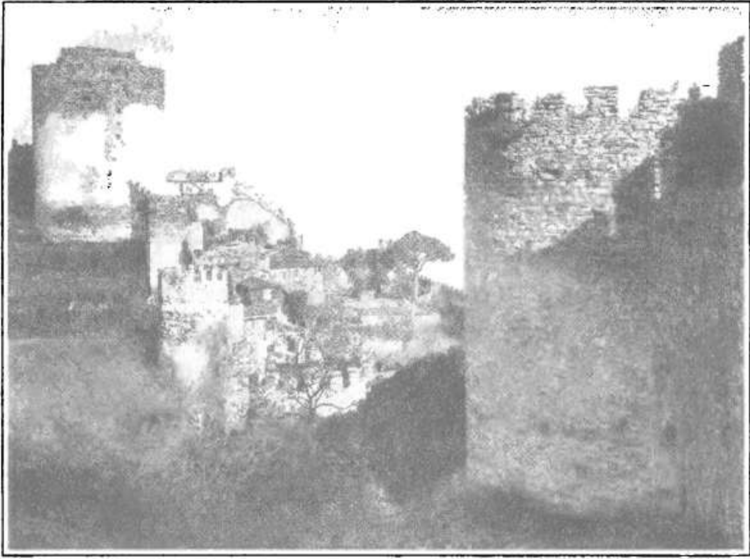
vaadinde bulunmuştur ve o zamana dek barbar bir yönetim olarak dışarıda bırakıldığı Avrupa'nın Hristiyan ulusları çevresine kabul edilmiştir. Diğer taraftan, öbür güçler Osmanlı'nın iç meselelerine artık müdahalede bulunmama konusunda anlaşmıştır. Karadeniz tarafsız bölge ilan edilmiştir ve suları tüm uluslardan ticari gemilere açılmıştır. Ancak Çanakkale ve Boğaziçi'nden hiçbir savaş gemisinin geçmesine izin verilmeyecektir. Kısacası Osmanlı toprakları Büyük Britanya ve Fransa tarafından Rusların Balkan Yarımadası'na ilerlemesine karşı bir istihkam olarak muhafaza edilmiş ve güçlendirilmiştir. Buna karşın liberal vaatlerde bulunan Sultan reform ve Hristiyan tebaasının durumunu iyileştirme konusunda hiçbir şey yapmamıştır.

3. BALKAN YARIMADASI'NDA BAŞKALDIRILAR

Balkanlarda Türk Merhametsizliği. Bosna ve Hersek Türk vilayetlerinde, Avrupalı konsüllerin bulunduğu büyük şehirler dışında Hristiyanların onuru, mülkü veya canının hiçbir güvencesi yoktu çünkü Sultan'ın memurları bir Müslüman tarafından gerçekleştirilen herhangi bir zorbalığa karşı kördü. Vergi yükü temel olarak ürünün onda biri kadarı olarak köylülere düşüyordu; ve vergi toplayanların ürünün hasat edilmesinden önce köylülere vergiyi nakit olarak ödemeye mecbur bırakması (sıklıkla Müslüman değil Hristiyanlara yapılan bir muamele olarak) yaygın bir gelenekti. Eğer vergi yükünü karşılayamazsanız vergi toplayıcısı basitçe "Bu durumda ödeme yapana kadar hasadın yerde çürüyecek" derdi. Baskıya karşı direnildiğinde suçu işleyenlere acımasızca cezalar verilirdi.

Bulgaristan'da Zulüm. 1874 yılında mahsulde yaşanan bir verimsizlik katlanılmaz koşulları daha da kötüleştirdi. Bosna ve Hersek'te bir isyan çıktı. Kısa bir süre içinde tüm Balkan yarımadası alevler içindeydi. Filibe etrafındaki Bulgarlar batılarında bulunan bölgelerde bazı Türk yetkililerin öldürülmesi olaylarıyla bağımsızlık umudu kışkırtılmıştı. Bu eylem Osmanlı yönetimine Avrupa'daki Türk hükümranlığı tarihindeki en korkunç zulümleri

yapmak için bir mazeret vermişti—binlerce Bulgar soğukkanlı bir şekilde öldürülmüştü.

ŞEKİL 105. Boğaziçi Kıyıları Boyunca Uzanan Hisarlar

Hisarlar on beşinci yüzyılda Konstantinapol'ü almak için hazırlanırken Türkler tarafından inşa edilmişti. Karadeniz'den gelen tüm Rus gemileri dış dünyaya ulaşabilmek için Boğaziçi'nin dar kanalının içinden geçmek zorundaydı

İngiltere'nin Konumu. Avrupalı güçler beyhude diplomatik mesajlar iletirken Sırbistan ve Karadağ Sultan'a savaş ilan etti ve Balkan bölgesindeki Hristiyanlar acil yardım için Batıya hummalı bir başvuruda bulundular. Peki Sultan ile müttefiklik halinde olan Büyük Britanya şimdi hangi konumu alacaktı? O dönemde Liberallerin lideri olan Gladstone kendi yurttaşlarını "uzlaşmaz Türkler" ile kutsal olmayan birliği yıkmaya sevk etti. Ancak Gladstone'un partisi iktidarda değildi ve Lord Beaconsfield Sultan'ın egemenlik bölgesinde Slav isyanlarını kışkırtmanın onların bağımsız hale gelmeleri ve Britanya'nın düşmanı olan Rusya ile müttefik olmasıyla neticelenmesinden korkuyordu. O, İngiliz ticaretinin menfaatleri açısından Sultan'ın gücünü yok edebilecek herhangi bir harekete direnmek zorunda olduğuna inanmıştı. Ne

denli kusurlu olursa olsun, Sultan'ın geçmiş deneyimlerden çok iyi bildiği hırslara sahip Rusya veya Avusturya gibi İngiliz ticaretine müdahalede bulunma olasılığı yoktu.

Rusya'nın Osmanlı'yı Yenilgiye Uğratması (1877-1878). Avrupalı güçlerin bazı eylem biçimleri üzerinde uzlaşı girişimleri başarısız oldu ve 1877'de Rusya Osmanlı'ya savaş ilan ederek Balkan Slavları savunmayı üstlenmeye karar verdi. Kısa sürede askerî birlikleri muzaffer oldu ve 1878'de önemli bir kent olan Edirne'yi ele geçirdi. Avrupa'daki Osmanlı egemenliği son bulmuş görünüyordu. Ruslar Sultan ile başlıca Balkan devletlerinin[63] özgür ve bağımsız olması ve Çar'ın çabalarının karşılığı olarak Karadeniz'in hem doğusu hem de batısından toprak almasını sağlayacak bir antlaşma yaptı.

Berlin Kongresi (1878). Büyük Britanya ve Avusturya Rusların Balkanlardaki etkinliğini artıran bu antlaşmaya ciddi itirazlarda bulundu. Onlar Çar II. Aleksandr'ı tüm meselenin Berlin'de genel bir Avrupalı kongresinde değerlendirilmesini kabul etmeye zorladı. Uzun ve çekişmeli oturumlardan sonra Avrupalı güçler Sırbistan, Romanya ve küçük Karadağ'ın tümüyle bağımsız olması ve Bulgaristan'ın ise Sultan'a bir vergi vermesi dışında bağımsız olması gerektiği üzerine uzlaştılar. Çar'ın Karadeniz'in doğusunda Batum ve Kars şehirlerini içine alan bir bölgeyi ilhak etmesine izin verilmişti. Rusya'nın kazanımlarını dengelemek için Bosna ve Hersek vilayetleri işgal edilecek ve Avusturya-Macaristan tarafından idare edilecekti.

Bulgarların Bağımsızlığı. Uzun zaman önce Viyana'da yapılmış olana benzer bir şekilde, Berlin'deki bölgesel yerleşim çok sayıdaki ulusal ülküyü önemsemiyordu. Özellikle Bulgarlar düzenleme nedeniyle hayal kırıklığına uğramıştı. Onlar umdukları

63 1862'de "Tuna prenslikleri" diye adlandırılan Eflak ve Boğdan "Romanya" adı altında özgür iradeli bir birlik oluşturmuştu. 1866 yılında Romanyalılar bir Cermen prensi olan Hohenzollern ve Sigmaringen ailelerine mensup Charles'ı hükümdarları olarak seçtiler. O, 1881'de I. Carol olarak Romanya kralı ilan edildi. 1914 yılında ölmüştür ve yeğeni Ferdinand ondan sonra tahta çıkmıştır.

gibi tek devlet içinde birleşmiş olmak yerine bölünmüşlerdi. Bazı küçük eklemelerle birlikte, yalnızca Tuna ve Balkan Dağları arasındaki bölge Bulgaristan prensliği olarak tanınmıştı. Doğu Rumeli vilayetinde Balkan bölgesinin güneyinde yaşayan Bulgarlar halen Sultan'ın tebaasıydı ancak bir Hristiyan vali-general yönetimi altında olacaklardı. Ayrıca çok sayıda Bulgarın yaşadığı Makedonya ve Edirne etrafındaki bölge Türk yetkililerin doğrudan idaresi altına bırakılmıştı.

ŞEKİL 106. Bulgaristan'da Gül Taçyaprağı Toplama

Bulgaristan'ın önemli endüstri dallarından biri gülsuyu üretimidir. Binlerce ton gül taçyaprağı parfüm yapımında kullanılan bu değerli yağın üretimi için toplanır

Anlaşma koşulları altında Bulgar prensliğinin idarecileri bir anayasa çerçevesi oluşturdular ve prensleri olarak Battenbergli Aleksandr'ı seçtiler. Onlar slogan olarak "Bulgarlar için Bulgaristan" ifadesini benimsemişti. 1885'te, Aleksandr'ın ardılı olan Ferdinand'ın yönetimi altında, Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a katıldığı kansız bir devrim gerçekleştirdiler. Nihayetinde, 1908'de Sultan'a vergi ödemeyi reddettiler ve tam bağımsızlıklarını ilan ettiler.

1900 Yılında Avrupalı Osmanlı. Böylelikle Avrupa'daki Osmanlı İmparatorluğu Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne uzanan ve yaygın şekilde Makedonya olarak bilinen bir bölgeye sıkıştı. Bu bölge her yerde sıradağlarla ayrılmıştır ve "tam bir etnografik müze" şeklinde uygun olarak adlandırılan bir ırklar karışımının yaşadığı bir yerdir. Onun nüfusu Bulgarlar, Sırplar, Yunanlar ve Arnavutlardan oluşur. Din açısından bazıları Müslüman olmasına karşın, çoğu Hristiyan'dır. Neredeyse hepsi Türk hükümranlığı altında tedirgin olmuş, ona karşı plan yapmış ve özgürleşme günü için hazırlanmıştır.

4. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA REFORM ÇABALARI

1908 Türk Devrimi. Yirminci yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu içinde Jön Türkler olarak bilinen küçük bir reformcular grubu oluştu. Onlar özellikle subayların Batılı ulusların idea ve yöntemlerini öğrenmek zorunda oldukları ordu içinde güçlüydü. 1908'de "İttihat ve Terakki Cemiyeti" diye adlandırılan yapı Türk limanı olan Selanik'te oluşturuldu. Temmuz ayında bu komite Osmanlı'nın bir anayasası olması gerektiğini ve eğer Sultan bunu onaylamazsa İstanbul'a doğru ilerleyeceklerini duyurdu. Yaşlanmış Sultan Abdülhamit kendini harekete karşı koyacak konumda hissetmedi ve böylece en sonunda Osmanlı bir anayasaya kavuştu. Osmanlı parlamentosunun temsilciler seçimi yapıldı ve meclis 1908'de Sultan tarafından büyük bir ihtişamla açıldı.

Bu "kansız devrim" Avrupa'nın dikkatini çekti ve uzun hükümranlığı sürecinde ıslah yönündeki tüm eğilimleri gaddarca baskı altına almış olan Abdülhamit yönetimi gibi yozlaşmış bir rejime böyle bir reformu kabul ettirmede gerçekten başarılı olan az sayıdaki Jön Türkler'in kim olduğu merak uyandırdı.

Avusturya'nın Bosna ve Hersek'i İlhak Etmesi. Bulgaristan hemen durumu kavrayarak kendisinin Osmanlı'dan tümüyle bağımsız olduğunu ilan etti. Ardından Avusturya Berlin Kongresi kararlarından beri idaresini üstlendiği iki Slav vilayet olan Bosna

ve Hersek'i resmen ilhak ettiğini duyurdu. Onları mümkün olduğunca Cermenleştirecek ve Sırbistan'daki Slav akrabalarına katılma yönündeki tüm eğilimleri bastıracaktı. Bu vilayetler Avusturya için çok önemliydi çünkü Dalmaçya ve Adriyatik Denizi kıyısındaki değerli ticaret yollarını bağlıyordu.

ŞEKİL 107. Dalmaçya, Split'ten Yol Üzerinde Bir Manzara

Yüksekte olan hisar Kilis köyüne hâkimdir. Arka planda Mosor Dağı bulunur

İtalya ve Osmanlı İmparatorluğu Arasındaki Savaş. Eylül 1911'de yeni Türk hükümetinin sıkıntıları arttı çünkü İtalya Trablus'taki İtalyan vatandaşlara yapılan kötü muamele zemininde Osmanlı'ya savaş açtı. Tüm Avrupa İtalya tarafından yapılan bu "keyfekeder hüküm veren" eyleme karşı protestoda bulundu; fakat İtalya –müzmin karmaşa ile sıkıntı oluşturan bir ülkeyi ilhak ederek vatandaşlarının canını ve malını koruyarak– başka ülkelerin yaptıklarını emsal aldığı şeklinde yanıt verdi. Büyük bir çatışma durumu yoktu fakat İtalya Trablus'un askerî birlikleri ile elinde tutabileceği kadar kısmını eline geçirdi ve ayrıca Rodos adasını zapt etti. Jön Türkler İtalya tarafından işgal edilmiş olan bölgeleri teslim etme durumuyla yüzleşebileceklerini hissetmedi;

fakat bir yıl boyunca devam eden bir savaştan sonra, Ekim 1912'de, yeni bir Balkan savaşının gelişiyle birlikte yalnızca müphem bir Osmanlı tabiiyetini koruyarak Trablus'tan vazgeçmeye zorlandı. İtalya ayrıca Rodos'u elinde bulundurmayı sürdürdü.

5. YENİ BALKAN SORUNLARININ BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA YOL AÇMASI

Birinci Balkan Savaşı (1912). Yunanistan'ı yeniden düzenlemiş olan devlet insanı Venizelos Osmanlı ile bir savaş üzerine Bulgaristan, Sırbistan ve küçük Karadağ ile gizlice bir ittifak oluşturdu. Bu savaş Ekim 1912'de başladı. Osmanlı ordusunun güçsüz olduğu ortaya çıktı ve Bulgarlar Edirne'nin önemli müstahkem mevkilerine saldırarak ve Türk kuvvetlerini İstanbul'a yakın yerlere kadar sürerek birkaç gün içinde yenilgiye uğratabildi. Yunanlar Makedonya ve Trakya'ya ilerledi ve Karadağlı ve Sırp ordusu onlara karşı koyan Türk ordusunu yenilgiye uğrattı ve Arnavutluk'a saldırdı.

Avusturya'nın Müdahalesi. Avusturya bu durumda Sırpların Adriyatik üzerinde yerleşim sağlamasından kaygı duydu. Sırpların Dıraç limanını elinde tutmasına olanak tanımadı. Eğer Rusya bu anda Sırbistan'ı destekleme eğiliminde olsaydı Birinci Dünya Savaşı iki yıl sonra değil olasılıkla 1912'nin sonunda çıkacaktı. Ancak Sırbistan destek görmedi. Bir ateşkes yapıldı ve Londra'da buluşan Balkan devletleri ve Osmanlı'nın temsilcileri barış görüşmelerine başladı. Avrupalı güçler Osmanlı'ya Avrupa'da İstanbul ve onun hemen batısındaki bölge haricinde her şeyden vazgeçmesini salık verdi. Jön Türkler ise biraz daha savaşmaya karar kıldı ve savaş Ocak ayında kaldığı yerden devam etti. Her şey onlara karşıt yönde gelişti ve Mayıs ayında Londra'da barış anlaşması imzalandı. Osmanlı Makedonya ve Girit'i Balkan müttefiklerine devretti.

İkinci Balkan Savaşı'nın (1913) Birincinin Enkazı Üzerinde Olması. Ancak Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan birbirlerine karşı çekememezlik halindeydi ve ganimetin paylaşılması

Bulgaristan'ın anında Yunanistan ve Sırbistan'a savaş ilan etmesi durumunu getirdi. Bir ay boyunca (Temmuz 1913) korkunç savaşlar oldu ve ardından Bulgarlar tüm cephelerde yenilgiye uğradı (hatta Türkler Edirne'yi kurtardı ve Rumenler doğrudan Bulgaristan'ı istila etti). Taraflar barış yapma konusunda uzlaştılar ve Romanya'nın başkenti Bükreş'te temsilciler bir araya geldi.

Bükreş Anlaşması (1913). Avrupa'da Osmanlı'nın hâkimiyetinden çıkmış olan Balkan krallıkları arasında Bükreş'te antlaşmalar imzalandı. Sultan'a Edirne'nin önemli müstahkem mevkileri dahil olmak üzere İstanbul ve batısındaki küçük bir alan bırakıldı. Başta Avusturya olmak üzere büyük güçler Sırbistan'ın Adriyatik üzerinde bir liman elde etmesini önlemek için Arnavutluk'un bağımsız bir devlet olması gerektiği konusunda ısrar ettiler. Önceden Osmanlı toprağı olan bölgenin geri kalanı Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ arasında paylaştırıldı. Yunanistan Makedonya'daki hatırı sayılır bir alanın yanı sıra önemli Selanik liman kentini ve Girit adasını aldı. Bulgaristan güneyde Ege Denizi'ne kadar genişledi. Sırbistan ve aynı şekilde Karadağ bulundukları alanı neredeyse iki katına çıkardı.

Balkan savaşları Avusturya-Macaristan ve Rusya arasındaki eski keskin rekabeti diriltti ve genel bir Avrupa çatışmasına zemin hazırladı.

Sorular ve Alıştırmalar

BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

1. Avrupa'da Türk gücünün yükselişi ve düşüşünün ana hatlarını çizin. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda Rusya ve Osmanlı arasındaki ilişkileri tasvir edin. Avrupa'da ilk olarak hangi devlet kendini Osmanlı boyunduruğundan kurtarmıştır? Yunanların bağımsızlık mücadelesinin kısa bir tarihini verin.

2. Kırım Savaşı'na sebebiyet veren koşullar neydi? 1856 Paris Antlaşması'nın koşullarını anlatın.

3. Osmanlı hâkimiyeti altında Bosna ve Hersek'teki koşulları betimleyin. Gladstone'un Türk meselesi üzerine tavrı nasıldı? San Stefano Antlaşması'nın koşullarını ifade edin. 1878 Berlin Kongresi'nde yapılan antlaşmadaki en önemli değişiklikleri belirtin.

4. 1908 Türk Devrimi'ne ilişkin kısa bir açıklama yapın. Avusturya 1908'de Osmanlı'nın durumunun avantajını hangi şekilde kullandı? Jön Türklerin karşılaştığı zorlukların bazılarını belirtin. İtalya hangi sebeple Osmanlı'ya savaş açmıştı? Savaşın neticeleri neydi? Balkan ittifakının oluşumundan Bükreş Antlaşması'na kadar Balkan savaşlarının tarihinin ana hatlarını çizin.

FAYDALI TERİMLER

Aşağıdaki terimlere kaç tane anlam yükleyebileceğinize bakınız: *Yakın Doğu meselesi, Haç, Hilâl, Babıali, özerk prenslik.*

YOL GÖSTERİCİ SORULAR

1. Bölünmüş Hristiyanlık devletleri Avrupa'nın İslamî istilasını nasıl kolay kıldı?
2. Hangi ülkeler Türkleri geri püskürtme yükünü taşımıştı?
3. Balkanlardaki çatışmalara Batılı güçler nasıl dahil olmuştu?

TARTIŞMA KONULARI

1. Endüstri Devrimi Balkan uluslarını batı Avrupa'ya bağlamıştı.
2. Büyük Avrupalı güçlerin birbirini çekememesi kısmen Balkan sorunlarının sorumlusudur.
3. Balkan ulusları yardım almaksızın Türk boyunduruğundan kurtulamazdı.

ÖĞRENMEDE İLAVE DENEYİMLER

1. Kaynak Materyal Çalışmaları. ROBINSON ve BEARD, *Reading in Modern European History,* Cilt II. 1) Yunanistan'ın bağımsızlığı, ss. 382-388; 2) Kırım Savaşı, ss. 389-394; 3) Balkan durumu, ss. 394-403.

2. Tamamlayıcı. PALM ve GRAHAM, *Europe since Napoleon*: Yakın Doğu meselesi, ss. 240-257. TURNER, *Europe since 1789*: Avusturya, Osmanlı ve Balkanlar, ss. 477-508. HAYES, *A Political and Cultural History of Modern Europe,* Cilt II. Osmanlı İmparatorluğu ve Balkan devletleri, ss. 663-690.

3. Bir ansiklopediye bakınız: *Yunanistan (çağdaş), Sırbistan, Karadağ, Romanya, Bulgaristan, Kırım, Kutsal Topraklar, Kudüs.*

İLERİ OKUMALAR

BARNES, H. E., *History of Western Civilization* (Horcourt, New York, 1935), Cilt II. FERGUSON, W. K. ve BRUUN, G., *Survey of European Civilization* – Kısım 1, 1660'a Kadar, W. K. FERGUSON; Kısım 2, 1660'dan İtibaren, GEOFFREY BRUUN (Houghton Mifflin Company, Boston, 1936). GRANT, A. J. ve TEMPERLEY, H., *Europe in the Nineteenth and Twentieth Centuries*, 1789-1932 (Longmans, Green & Co, New York, 1932). HAYES, C. J. H., *Political and Cultural History of Modern Europe* (2 cilt; The Macmillan Company, New York, 1932). HAZEN, C. D., *Europe Since 1815* (Henry Holt and Company, New York, 1923). RIKER, T. W., *A Short History of Modern Europe* (The Macmillan Company, New York, 1935). ROBINSON, J. H. ve BEARD, C. A., *The Development of Modern Europe* (2 cilt; Ginn and Company, Boston 1929). SCHEVILL, F., *A History of Europe* (Harcourt, Brace, New York, 1930). SHAPIRO, J. S., *Modern and Contemporary European History* (Houghton Mifflin Company, Boston, 1929). SLOSSON, P. W., *Europe Since 1870* (Houghton Mifflin Company, Boston, 1935). TURNER, E. R. *Europe, 1450-1789* ve *Europe Since 1789* (Doubleday, Doran, New York, 1923 ve 1928). *Cambridge Modern History* (14 cilt; ed. WARD PROTHERO ve CEATHES, 1902-1912.

KISIM I

Fransa. ABBOTT, W. C., *Expansion of Europe* (1929), bölümler xxiv-xxv, xxix-xxx. ADAMS, G. B., *Growth of the French Nation* (1911), bölümler xii-xiv. BOURNE, HENRY E., *Revolutionary Period in Europe, 1763-1815* (1914), bölümler i-iv. DAVIS, W. S., *History of France* (1919), bölümler vii-x. HASSALL, A., *Balance of Power* (1898), bölümler vii-ix, xiv. JOHNSON, A. H., *Age of Enlightened Despots* (1911), bölümler i-iii. KNIGHT, BARNES ve FLÜGEL, *Economic History of Europe* (1928), Kısım I ve Kısım II'nin i-ii bölümleri. LOWELL, E. J., *Eve of the French Revolution* (1892). PACKARD, L. B., *Age of Louis XIV* (1929). PERKINS, J. B., *France under Louis XV* (2 cilt; 1897) ve *France under the Regency* (1892). SÉE, HENRI, *Economic and Social Conditions in France During the Eighteenth Century* (1927). WAKEMAN, H. O., *Ascendancy of France* (1897), bölümler vi-xi.

İngiliz İmparatorluğu'nun Gelişimi. ABBOTT, W. C., *Expansion of Europe* (1929), bölümler xxiii, xxvii-xxix. BUFFINTON, A. H., *The Second Hundred Years' War* (1929), tümü. CHEYHEY, E. P., *Short History of England* (1932), bölümler xvi-xvii. DAY, CLIVE, *Economic History of Modern Europe* (1933), muhtelif yerlerde. HASSALL, *Balance of Power* (1898), bölümler ix, xii. OGG, F. A., *Government of Europe* (1920), Kısım I. TREVELYAN, G. M., *England under the Stuarts* (1926), tümü.

Orta ve Doğu Avrupa. ABBOTT, W. C., *Expansion of Europe* (1929), bölümler xxviii, xxx, xxxii, xxxiv. ANTHONY K., *Catherine the Great* (1927) (yaşamöyküsü). BRUUN, G., *The Enlightened Despots* (1929). DAY, C., SMITH, M. L., *Frederick the Great* (1930). GRAHAM, S., *Peter the Great* (1929), tümü. HASSALL, A., *Balance of Power* (1898), bölümler iv-ix, xi, xiii. HENDERSON, E. F., *Short History of Germany* (1916), Cilt II., bölümler iii-vii. JOHNSON, A. H., *Age of Enlightened Despots* (1911), bölümler iii-iv, vi-x. NOWAK, F., *Medieval Slavdom and the Rise of Russia* (1930), tümü. WAKEMAN, H, O., *Ascendancy of France* (1897), bölümler xii-xv.

KISIM II

Avrupa'da Devrimsel Dönem. ABBOTT, W. C., *Expansion of Europe* (1929), bölümler xxxiv-xxxvi. ADAMS, G. B., *Growth of the French Nation* (1911), bölümler xiv-xvi. BELLOC, H., *Marie Antoinette* (1924), tümü. BOURNE, H. E., *Revolutionary Period in Europe* (1914), tümü. BURY, J. B., *History of the Freedom of Thought* (1913), bölüm vi. CHEYNEY, E. P., *Short History of England* (1932), bölüm xviii. DAVIS, W. S., *History of France* (1919), bölümler xi-xv. GERSHOY, L., *The French Revolution, 1789-1799* (1932) (kısa açıklama); *French Revolution and Napoleon* (1933), bölümler i-xiii. GOTTSCHALK, L. R., *Era of the French Revolution* (1929), Kısım I. HAZEN, C. D., *Modern European History* (1920), bölümler i-vi. KROPOTKIN, P., *The Great French Revolution, 1789-1793* (1927). LOWELL, E. J., *Eve of the French Revolution* (1892) (tek ciltlik araştırma). MADELIN, L., *Figures of the Revolution* (1929), tümü; *The French Revolution* (1916) (kısa açıklama). OGG, F. A. ve SHARP, W. R., *Economic Development of Modern Europe* (1926), bölüm v. WHITHAM, G. M., *Biographical History of the French Revolution* (1931) (taslaklar derlemesi). YOUNG, ARTHUR, *Travels in France, 1787-1789* (1924).

Napolyon Dönemi. ADAMS, G. B., *Growth of the French Nation* (1911), bölüm xvii. BOURNE, H. E., *Revolutionary Period in Europe* (1914), bölümler xvii-xxvii. DAVIS, W. S., *History of France* (1919), bölümler xvi-xvii. FISH, C. R., *American Diplomacy* (1923), bölümler ix, xi-xii. FISHER, H. A. L., *Napoleon* (1913). FOURNIER, *Napoleon the First* (1903). GERSHOY, L., *French Revolution and Napoleon* (1933), bölümler xiii-xxi. GOTTSCHALK, L. R., *Era of the French Revolution* (1929), Kısım II. GUEDALLA, P., *Wellington* (1935), muhtelif yerlerde. HAZEN, C. D., *Modern European History* (1920), bölümler vii-xii. HENDERSON, E. F., *Short History of Germany* (1916), Cilt II., bölümler vi-vii. KARPOVICH, M., *Imperial Russia*, 1801-1917 (1932). LUDWIG, E., *Napoleon* (1926). MAHAN, A. T., *Influence of Sea Power in the French Revolution and Empire* (1901), muhtelif yerlerde. MINNIGERODE, M., *Magnificent Comedy* (1931). TARBELL, IDA, *Life of Napoleon Bonaparte* (1923).

KISIM III

Endüstri Devrimi. ALLSOPP, H., *Introduction to English Industrial History* (1913), muhtelif yerlerde. BOURNE, H. E., *Revolutionary Period in Europe* (1914), bölüm vi. CHEYNEY, E. P., *An Introduction to the Industrial and Social History of England* (1920), bölümler xviii-xix. DIETZ, F. C., *Industrial Revolution* (1927), tümü. HAZEN, C. D., *Modern European History* (1920), bölüm i. KNIGHT, BARNES ve FLÜGEL, *Economic History of Europe* (1928), Kısım II, bölümler iii-iv. KNOWLES, L. C. A., *Industrial and Commercial Revolutions in Great Britain during the Nineteenth Century* (1926). MARVIN, F. S., *The Living Past; A Sketch of Western Progress* (1917), bölümler ix-x. OGG, F. A. ve SHARP, W. R., *Economic Development of Modern Europe* (1926), bölümler vi-viii. SÉE, H., *Modern Capitalism in Europe* (1931). THOMPSON, H., *The Age of Invention* (1921). TICKNER, F. W., *Social and Industrial History of England* (1929), bölümler xxxiii, xxxv-xl. TOYNBEE, A., *Lectures on the Industrial Revolution* (1908). USHER, U. P., *Introduction to the Industrial History of England* (1920), muhtelif yerlerde.

Batı Avrupa. ADAMS, G. B., *Growth of the French Nation* (1911), bölüm xviii. ARTZ. F. B., *Reaction and Revolution in France* (1934), tümü. BRYCE, J., *Studies in Contemporary Biography* (1903), 1, 11, 20. CHEYNEY, E. P., *Short History of England* (1932), bölümler xix-xx. DAVIS, W. S., *A History of France* (1919), bölümler xx-xxii. GUADALLA, P.,

The Second Empire (1922). HAZEN, *History of Modern Europe* (1920), bölümler xiv-xxi. OGG, F. A., *Governments of Europe* (1920), bölümler xx-xxvii. OGG ve SHARP, *Economic Development of Modern Europe* (1926), bölümler ix-xiii. STRACHEY, L., *Queen Victoria* (1924), tümü.

Orta ve Doğu Avrupa. CROCE, B. A. *History of Italy* (1929), bölümler i-x. DAVIS, W. S., *Short History of Near East* (1922), Kısımlar III-IV. FLENLEY, R., *Makers of Nineteenth Century Europe* (1931), tümü. GEWEHR, W. M., *Nationalism in the Balkans* (1931), tümü. GIBBONS, H. A., *New Map of Europe* (1918), bölümler i-vi. GOOCH, G. P., *Germany* (1929), bölümler iii-iv. HENDERSON, E. F., *Short History of Germany* (1916), Cilt II, bölümler viii-xi. KARPOVICH, M., *Imperial Russia, 1801-1917* (1932), bölümler i-ii, KROPOTKIN, P. A., *Memoirs of a Revolutionist* (1899). LUDWIG, E., *Bismarck* (1927). MARRIOTT, J. A. R., *Makers of Modern Italy* (1931), tümü. OGG, F. A., *Governments of Europe* (1920), bölümler xxviii-xxx, xxxiv-xxxvi. OGG ve SHARP, *Economic Development of Modern Europe* (1926), bölümler xiv-xvi. SCHEVILL, F., *History of the Balkan Peninsula* (1933), Kısım III. SCHMITT, B. E., *England and Germany, 1740-1914* (1918), bölümler i-v. SEYMOUR, C., *Diplomatic Background of the Great War* (1916), bölümler ii-iii. SWAIN, J. W. *Beginning the Twentieth Century* (1933), bölümler iii, v-viii. THAYER, W. R., *Dawn of Italian Independence* (2 cilt; 1892). TREVELYAN, G. M., *Garibaldi and the Making of Modern Italy* (1911), tümü. VERNADSKY, G., *A History of Russia* (1930).

DİZİN

A

B

C

Ç

G

H

L

N

O

Ö

P

R

S

W

Y

Z

Yeni Çağ'dan Yakın Çağ'a

Uygarlığın Öyküsü

James Harvey Robinson

Charles Austin Beard

Donnal Vore Smith

Yeni Çağ'ın başlaması Fransız Devrimi ile gerçekleşir. Orta Çağ'ın dinsel öğretiler egemenliğinde geçen dönemi halk kitlelerinin ayağa kalkmasını ve yönetimde pay sahibi olmak istemesini doğurmuştur. Zorlu yaşam koşulları altında ezilen kitlelerin talepleri soyluların iktidarını ve ruhban sınıfının baskısını sarsmıştır. Soylular ve ruhban sınıfından sonra üçüncü sınıf diye nitelendirilen geniş halk kitleleri ayrıca askerî diktatörlerin baskısıyla karşılaşacaktır. Tarihe Napolyon Savaşları olarak geçen çok sayıda muharebe sonrasında Avrupa kıtasının haritası değişmiştir.

Endüstri Devrimi'nin yaşanmasıyla köylülerin yanı sıra geniş bir işçi sınıfı ortaya çıkar. Yeni yaşam koşulları sonucunda bu kitlenin hak arama mücadelesi ülke yönetimlerini değiştirecek boyuta ulaşır. Avrupa anakıtası ve sömürge toprakları üzerinde etkinlik alanını genişletmeye çalışan ülkeler ve ulusçuluk akımı Birinci Dünya Savaşı'nın taşlarını döşemektedir. Ulus bilinci imparatorlukları yok ederken yeni ulus-devletlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

retorikkitap.com
retorikkitap

